This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

61
Al 8 d
R

DONATI
ANTONII
AB ALTOMARI
Medici, ac Philoſophi Neapolitani,

DE MEDENDIS HVMANI CORPORIS MALIS: Ars Medica.

Habentur in ſecunda parte omnes ij morbi, qui in prima deerant.

LVGD. VNI,
Apud Ioannem Frellonium.
1563

PAVLO IIII. PONTIfici Maximo, atque Sanctiss.

DONATVS ANTONIVS AB ALTOMARI.

CVM maximam, præcipuámque meæ ætatis partem in Medicinæ studiis consumpsissem P. M. atque Sanctiss. viderérque omnia meæ professionis spatia decurrisse, ad ea demum me contuli, quæ (paucis demptis) totam penè Medicinã absoluere viderentur. In quibus nõ succisiuis (vt aiunt) operis, sed diu multúmque versatus perfeci, vt singularum humani corporis partium morbos cognoscendi primùm breuem modum, deinde in eis prædicendi, curandique omnibus indicarem, via quadam ac methodo vsque à Galeno intacta, à nullóque absoluta. Quæ dum mecum commentarer, non defuere, qui in me turpiter essent maleuoli, meóque de nomine & fama detrahere arbitrantes, variis calumniis, nõ religione, sed maleuolentia, vt nigro notarer carbone, à patria non tantùm eiicere, sed etiam arcere conati sunt: perfecerúntque, vt & solum verterem, Romámque adirem. Quamobrem meas lucubrationes omnes detraxi, & meridiationes, nec addere potui, quibus vti solebam. Vnde effectũ est, vt opus istud, quod in manibus tunc habebam, iam diu esset imperfectum, atque inelaboratum. Qua in calamitate cùm te vnum præter cæteros, tua, qua es in omnes singulari humanitate, acerrimum mei defenso-

BIBLIOTECA

rem præstitisses, méque pro virili tueri nõ destitisses, non modò domum, & ad patriam, verùm etiam ad pristinam dignitatem, quam semper te fautore seruaui, sum restitutus, datique sunt mea ad studia reditus: & quæ in illa calamitate prope oblanguerant opera, oculos sustulerunt. Cúmque in illis noctes & dies vrgerer, quæ priùs fuerant imperfecta, perfeci. Quod cùm ita sit, quicquid est hoc Medicæ artis, tibi vni acceptum referre debeo. Tuo igitur patrocinio, cui me totum tradidi, fretus, illud in apertum proferre constitui. Per te enim absolutum, per te etiam ab inuidorum calumniis vindicãdum æquum esse duxi. Suscipe igitur munusculum hoc tranquillo animo, serenáque fronte, tanquam signum quoddam meæ erga tuam sanctitatem iustæ ac debitæ seruitutis: velut etiam me illius authorẽ in rebus aduersis semper suscepisti: in quo animũ, non rem inspectes oro, nec alienum à tua dignitate ducas. Est enim sapientis, & prudentis, literas, earúmque cultores vtcúnque amplecti. Nec me præterit, te arte Medica potiùs, quàm medicis ipsis oblectari. Huc accedit, quòd cui magis in hac re sit tribuendum, video neminem. Nam vt omittam, quæ te omnibus numeris absolutum à pueritia reddiderunt, quid dicam de animi fortitudine? quam in maximis rebus gerendis, dubiisque sustinendis, & semper declarasti, & nuper præcipuè, cùm tota Italia intestino bello arderet cœpisset (cùm & bella vitari interdum nequeant, vbi res vrgeat, pax autem semper seruãda, si fieri potest) sicut initia illius obiter admisisti, ita extrema libẽter, honorificentissimè,

mè,& fortiter es perſecutus,pacéque, ex omnium ſententia deſperata,tua vigilantia, maximáque authoritate effeciſti,vt omnia pacem eſſent habitura, & Philippum,Regem noſtrum Sereniſs.ea beneuolentia tibi reconciliaſti,vt te vnum, præter omnes, (quot fuere vnquam) Pontifices Maximos, & ipſe admiretur,& noſtra etiam memoria: adeò,vt quæcunque tuo nutu,conſilioque geſta ſunt, præclarè, ſanctéque geſta omnia arbitretur. Itaque omnes Pontificē talē habuiſſe lætamur,nec iniuria. Quis enim vnquā in Deum ea religione fuit? Sanctæque Romanæ Eccleſiæ defenſor adeò aſsiduus, & veluti ſui patrimonij vehemens fortisque propugnator? Quid dicam de vitæ integritate:ſummáque in omnes charitate? Quid de domeſticarum rerum ordine,& publicarū adminiſtratione? Quæ omnia,vt in terris ad hunc magnum dignitatis gradum, atque ampliſsimū te extuleruntiſic apud Deum æternam ſedem tibi paraſſe omnibus eſt exploratum. Ad quam[illegible]e quamprimū ſed multis pòſt annis proficiſcaris,omnes,pro Reip.Chriſtianæ commodis, maximáque pro illius fidei ſeruandæ neceſsitate, cupiunt,& optant. Vale Pontifex Sanctiſs.& meæ (quanuis indignæ tanto Pontifice)ſeruitutis, eiúſque ſemper augendæ voluntatis,ex animo tuo nunquam diſcedat me[illegible]oria:meam enim tuorum erga me meritorum nulla vnquam delebit obliuio.
Neap. V. Kal. Febr. M. D. LVIII.

DONATI ANTONII
AB ALTOMARI
MEDICI AC PHILOSOPHI
NEAPOLITANI

De Medendis Humani corporis malis.

ARS MEDICA.

Methodus.

CVM de singulis humani corporis locis malè affectis, dignotionem, prognosticum, ac curationem, rationabili via, & Galeni methodo post eum hucusque intacta, à nullóque in lucẽ edita conscribere proposuerim, efflagitantibus quibusdam amicis studiosis, artisque medicæ candidatis, quò facillimè in singulis malis, quiuis eorũ viam hanc assequi valeat, vniuersalem methodum vno capite contentam prius describendam fore putaui, sub qua demum promptius in particularibus se exerceant. Fit nanque exercitatio omnis, cum particularia sub eandem viam, ac rationem ducuntur. Viæ siquidem, & rationes vbi solæ sine multifaria secundum ipsas, exercitatione cognoscuntur, haudquaquam possunt perfectos efficere discipulos, velut secundo de locis affectis Galen. scriptum reliquit. Quapropter nono methodi medendi non ab re decretum est ab eo, non licere vllius artis scientiam nanciſci, nisi & methodum quandam habueris, per vniuersalia vocata theoremata, & in particularibus te exemplis exercueris: nãque in vniuersalibus methodus, in particu-
Intentio. laribus exercitatio consistit. Qua ergo via, ac ratione valeat quis

quiſpiam affectam ſedem omnem, ac quemuis præter naturam affectum, eiuſque cauſam dignoſcere, & eis cognitis quid deinde futurum ſit præſentire, & prædicere, ac demum ſi affectus is curari valeat, curare, iuxta Hippocratis, & Gale. monimenta potiſſimum hoc loco ſcribere aggrediar. In his namque tribus continentur omnia quæ ad artem medicam ſpectant: nam commoda ea ſunt vel ad dignotionem, vel curationem, vel prognoſticum. Curatio autem per ſe à medicis exercetur, prænotio verò & dignotio propter curationem, vt Galenus inquit primo de ratione victus in morbis acutis: & proinde in tres primarias partes artem medicam diuidi aſſerere melius erit, quàm in quinque, vt quibuſdam viſum fuit ex eiuſdem Galeni ſententia. Sub eandem deinceps viam, & rationem particulares omnes affectas partes, ipſoſque affectus, & eorum cauſas proprias docere conabor, prout in ſingulis his patebit: cùm non ſatis ſit, vt diximus, methodum nouiſſe, ſed multifaria inſuper exercitatione in his quæ particulatim occurrunt opus eſt, vt liquet primo de cauſis ſymptomatum: propterea quòd pro locorum differentia, ac affectuum præter naturam curationem quoque variari contingit. Quamuis oportet, vt Eraſiſtrato placuit, hominem exercitatiſsimæ cõſiderationis eſſe, qui voluerit non ſolum ipſius affectus qualitatem, ſed affectum quoque locum probè dignoſcere, præſertim ſi in imo corporis lateant. Nam quæ in ſuperficie ſunt conſtitutæ partes vna cum affectuum ſuorum ſpecie facilè ſenſibus deprehenduntur. Sunt verò morbi non in manifeſto loco hærentes multi, atque hi qui ad interna vertuntur, vt Hippocrates inquit, libro de arte: quorum nullus eſt, quem oculis conſpicienti videre, ac cognoſcere contingit, & ab arte quoque obſcuri eſſe iudicati ſunt, & proinde obſcuri morbi appellati ſunt: qui cùm oculorum conſpectum effugiant, mentis tamen oculis obtuentur, & ſuperantur, vt ipſe refert. Primum denique quod in ægris medicum inſpicere oportet, vt Gale. viſum eſt primo, & tertio de locis affectis, eſt, quænam corporis pars ſit affecta, & nunquid ea per ſe afficiatur, vel alteri cõſentiat. Quapropter ſemper incipere oportet a læſæ actionis inſtrumẽto, eiuſdem Gal. præcepto, eodem primo de locis affectis. Quo inuento, ipſam deinceps diſpoſitionem quærere opus eſt: vt ex vtriſque ſimul, totius curatini

Quid primò inueſtigandum ſit in ægris.

generis indicatio ſumatur, vt apud eundem Galen. liquet tertio de locis affectis. Verum quæna pars afficiatur, priuſquam eius natura, ſeu eſſentia ſit cognita, actio, ſeu vſus eius, & compoſitio cum qua, & ſocietas, quam cum aliis habet, comprehenditur, ratione quadam, ac via ritè inueſtigabit nemo, vt primo de loc. affec. & lib. de conſtitut. artis medicæ patet. Nihil autem intereſt ſi poſitionem, aut compoſitionem vel cum proximis ſocietatem dixeris. Hæc autem per artem ſecandi corpora accuratè cognoſcere oportet, præſertim qualis ſit cuiuslibet partis eſſentia, ac compoſitio: vt exinde earum cuiuslibet, cum actiones, tum vſus manifeſtentur, non ſiquidem ſolis anatomicorum libris fidem adhibendo, qui magna ex parte infinitis erroribus pleni comprehẽduntur, ſed propriis oculis diligenter inſpiciendo. Cognita nanque hoc modo cuiuſvis partis ſubſtantia, ac compoſitione, actionem cuiuſque earum, quinetiam earundem vtilitates, nullo negotio inuenies, ab ipſa partium natura doctus: cùm videlicet exactè, vt diximus, partium eſſentiam, ac totam earum conſtructionem noueris, iuxta Galen. ſententiam 2. de vſu partium. Hæc nanque corporum diſſectio, vt ipſe refert, ſe ipſum Galen. docuit, vt patet primo de loc. affe. cum alia permulta, tum cuiuslibet partis eſſentiæ proprietatem. Hanc igitur anatomen propriis oculis, ac ſæpius rectè inſpicere ab his, qui eam callent, conemini, vt quæ dicturi ſumus, promptè intelligere valeatis. Nam iis, qui eam ignorant, fortè quæ dicemus, & ſi ratione dicta ſint, veluti inſomnia quædã videbuntur. Nos verò his qui corporum diſſectionem haud ignorãt, ſed propriis oculis mecum, vel ab aliis adminiſtratam probè, ac ſæpius inſpexerunt, has lucubrationes ſcribere paramus. Hi nanque, partium eſſentia, ac compoſitione cognita, earum cuiuslibet, cum actionem, tum vſum haud ignorabunt. Cùm ſingulæ noſtri corporis partes aut peculiarem habeant actionem, aut aliquem præſtent vſum, pro comperto etiam habeant actiones partium duplices eſſe pro duplici earum natura, alteras ſimplicium, & ſimilarium, reliquas compoſitarum, ſeu inſtrumentalium. Quæ ſiquidem partium actio motus eſt earundem factiuus. Inſuper non præteribit eos quemlibet partium vſum, aut gratia conſeruationis, & tutelæ fuiſſe, vel vt cauſam ſine qua non poteſt actio perfici, aut, vt me

Ars ſecandi corpora non ignoranda.

Quibus fuerit hoc opus ſcriptum.

vt melius eadem perficiatur: quorum omnium Galen. pro teſte habent tum libro de conſtitutione artis medicæ, tum primo de vſu partium, &, vt vno perſtringã verbo, medico vſum præſtant conſectiones anatomicæ, non modò ad affectus noſcendos, ſed ad eos curandos, ac ad illorum præſagia: vt ſecundo de anatomicis adminiſtrationib. ab eodem Galen. dictum eſt. Quæ igitur cuncta, quæ diximus, exactè nouerit, nonnihil vtilitatis ex his, quæ dicemus, exportabit. Vt autẽ & hi mentem exerceant in affectorum locorum notitia, tres exercitationis modos, Eraſiſtrati autoritate, Gal. ſecundo de locis affectis propoſuit: Quorum vnus eſt circa ſingulas corporis partes, quas locos vocant. Alter circa cauſas, & diſpoſitiones. Tertius circa ſymptomatum differentias. His nanque ritè cognitis, ac inter ſe diſtinctis, facilè propoſitæ rei veritas percipi poteſt, ſingulorum per eam facta contemplatione. Veruntamen nos, vt quæ facilior ſit, & ne eadem bis repetamus, ea exercitationis via præcipuè vtemur ad affectorum locorum notitiam, quæ quidem ex ſymptomatibus, ac eorum differentia procedit, cum hoc tamen, & reliqua quæ diximus, non negligentes. Ex hoc nanque genere, eorum quæ præter naturam ſunt, ſperandum eſt comparari poſſe exactè dignoſcendarum partium affectarum iudicium, velut Galen. ſcriptum reliquit lib. de conſtitutione artis medicæ. Quantum autem præſtet vſum affectorum locorum notitia in curandis ſingulis corporis vitiis, Galen. paſſim in cunctis ferè ſuis cõmentariis meminit, præſertim libro primo de locis affectis. Nam quòd quilibet præter naturam affectus ſuo auferatur contrario, communiſs. Hippo. decreto, affectus ipſe indicat: vt ſi calidus, frigidis, & ſi frigidus, calidis. At quo vſque, quo modo, aut qua materia id exequi liceat, affectus ipſe non indicat duntaxat, ſed ipſa pars affecta commonſtrat: quemadmodum de phlegmone in diuerſis partibus orta, pro ipſarum partium diuerſitate, libro 13. methodi, Galen. docuit terminum, modum, ac diuerſam medicamentorum materiam eligere. Quare ad vſum dextrum adiumentorum, neceſſarium eſſe exactè ſcire partis curandæ ſubſtantiam, formationem, ac ſitum lib. de conſtitutione artis medicæ decretum reliquit. Quantam inſuper vim habeat hæc notitia in ea artis parte, quæ prognoſtica dicitur, & ſi ſexcentis in locis confitea-

Anatomes vſus.

Notitia affectorum locorũ quos præſtet vſus.

tur Gal. quarto tamen de præſagitione ex pulſib. per hæc verba palam oſtendit, cùm dixit, Proinde cui ſtatus facultatis perſpectus ad vnguem ſit, locuſque affectus, & eius affectus, hic ad futura præſentienda eſt peritiſsimus: & tertio methodi medendi aſſeruit, primum artis opus eſſe vt intelligas ſperaréne id, quò tendis, debeas, an ſecus. Cuius rei, cùm duplex poſsit haberi cognitio, altera per experientiam, cui longo vſu eſt opus, altera per ipſius rei naturam: hæc ſiquidem cuiuſque particulæ ſubſtantiam exiſtimabit, tum actionem, & vſum, ac ſitum ipſum, à quibus procedens non ſolum quod ſanari non poteſt, præuidebit, ſed etiam quod recipere ſanitatem poteſt, de inueniendis ei remediis deliberabit. Habes igitur ex his, quantùm conferat, cum ad curationem, tum ad prognoſticum partium affectarum notitia, ex Galeni monimentis. Præter id quòd nonnihil etiam afferat vtilitatis ad affectus dignotionẽ ipſius loci natura, cùm ea fuerit cognita, veluti primo de locis affectis liquet. Reliquum denique erit poſtquam ea primò venit inueſtigãda, docere quo modo, ac qua via partem quampiam affectam dignoſcere valeamus. Cùm verò ex nonnullis notis ipſa deprehendi poſsit, vt teſtatur Gal. primo de locis affectis, à læſa tamen actione prius eius dignotio auſpicanda eſt: ex qua ſola, cùm nulla alia pateret via, idemmet Gale. confeſſus eſt inueniſſe partem affectam tertio de locis affectis. Eſt nanque cuiuslibet partis affectæ proprium ſymptoma, propriæ actionis eiuſdem noxa, ſiue ſimilarium, ſiue inſtrumentalium partium actio fuerit, ſingularum etenim animalis corporis actionum, vnam eſſe propriam particulam, per quam fiunt, omnibus medicis in confeſſo eſt. Reliquæ verò quæ inſtrumentali parte continentur, eidẽ præſtant vſum, vt liquet ſecundo methodi medendi. Quare actionem lædi neceſſe eſt; inſtrumento ipſam efficiente quomodolibet affecto, vt decretum reliquit Galenus eodem primo, & ſecundo de locis affectis. Quæ verò actiones ſimilarium duntaxat partium ſunt, oblæſo earum proprio temperamento, & ipſas offendi neceſſe eſt. Non ab re igitur ex actione læſa diximus primò inueſtigari debere ipſam partem affectam, quomodolibet ipſa afficiatur. Nam velut naturalis actio, neceſſariò comitatur corporis ſtatum naturaliter ſe habentem: ſic contrà, ſi à natura receſſerit, actio ſtatim præter naturam ſe habet, vt

Affectæ partis cognitio ex quibus.

Ex læſa actione.

patet

patet primo methodi medendi: quæ aut non fit, aut male fit, diminutè videlicet, aut deprauatè. Nam ſi ventriculus affectus ſit, & eius propria actio, quæ eſt chylificatio, ſeu aſſumptorum ciborum confectio, ac propriæ eius qualitati aſſimilatio, vitiata erit, ſi iecur hæmatoſis, hoc eſt, ſanguinis generatio neceſſario erit oblæſa. Quòd ſi pars, quæ afficitur, peculiari careat actione, verum aliquem præſtet vſum, is nō ignorandus erit: cùm & ipſe magnificè conducat ad affectorum locorum inuentionem. Hic enim omnibus partibus, vel nihil agentibus ineſt, Gale. teſte primo de locis affectis. At vbi vnica duntaxat actio læſa eſt, & ſedes affectæ plures, tum noſtri inſtituti eſt, vt reliquorum varietate ſymptomatum eas diſcernendo, inueniamus, velut liquet quarto de locis affectis. Ex excrem. torū ſpecie. Indicant ſecundò partem affectam ipſæ excrementorum ſpecies, quorum excrementorum, quædam ad exquiſitam perducunt partis affectæ notitiam, vt quæ affectæ partis eſſentiæ proprietatem declarant, quædam verò artificioſam coniecturam producunt: quæ nobis perquam vtilis eſt, vt pote media exiſtens quodammodo inter exactam notitiam, & omnifariam ignorantiam, teſte Galen. primo de locis affectis. Licet ea aliquando aberret, vt patet commento aphoriſmi ſecundi quarti lib. Sumitur autem artificioſa hæc coniectura ex ea excrementorum natura, quæ in ipſa parte affecta continentur, ſiue natura, ſiue præter naturam. Declarant verò partis affectæ eſſentiæ proprietatem, ſi ea excernantur, quæ ſunt de propria eiuſdem partis ſubſtantia ſeu eſſentia. Vt ſi tuſiendo aliquando aliquod expuatur bronchion, vlcus maximum in pulmone eſſe exiſtimamus ab eroſione, vel putredine ortum, cùm pars eſſe non poſſit arteriæ aſperæ, quæ inter fauces, & pulmonem exiſtit, vtpote tam grandi vlceratione haudquaquam potente in ea fieri, quin prius mors animal præoccupet. At in ipſo pulmone talis fieri poteſt, propter cauſas primo de locis affectis à Galen. traditas, pariter ex ramentis cum alui deiectione per dyſenteriam excretis inteſtina affecta eſſe dignoſcimus. Haud aliter ſi cum vrina, carunculis ſimilia excrementa excernantur, renes affectos eſſe dignoſcimus. At ſi lamarum ſpeciem referant, in veſica vlcus eſſe oſtendunt, prout Hippo. aphoriſmis 76. & 77. & 81. quarti libri ſcriptum reliquit. Quòd ſi magnitudinē quoque eorum

interd

interdum conſiderabis, haud obſcurè, & affectam quoque ſedem indicabunt. Nam fruſtum vaſis tuſsiendo reiectum, ſi magnum fuerit, pulmonem affectum eſſe vlcere indicat. Etenim quæ ad aſperam arteriam in collo exiſtentem proueniunt vaſa, capillorum ferè ſpeciem referunt. Sic ſi tunica inteſtinorum per dyſenteriam eiecta, magna cõſpiciatur, ſitque latitudine, & craſsitudine his, quæ tenuia conſtituunt inteſtina, multò maior, non abre coniiciendum eſt, vlcerationem in craſsis inteſtinis conſiſtere. Interdum etiam ea, quæ adnaſcuntur, affectam ſedem oſtendunt. Nanque res adhærentes, eſſentiæ proprietatem obtinent, quemadmodum fungi capite fracto, membranam eſſe affectam indicant. Cuius præterea generis eſt cruſtula quædam, quæ ephelcis Græcè dicitur. Nanque eius particulæ, à qua excernitur, vlcerationem portendit, vt vrinæ meatum, ſi cum vrina, ſpiritalium inſtrumentorum, ſi tuſsiendo: gulæ, & ventriculi vomitione, aliquod inteſtinorum affectum eſſe oſtendit, ſi per alui deiectionem excernatur. Ex alia excrementorum ſpecie, quæ in affecta parte quouis modo continentur, ipſa quoque deprehenditur, licet non exacta notitia, vt ex prædictis, ſed artificioſa quadam coniectura: Vt ſi per vulnus aliquod vrina excernatur, vrinarios meatus, vel veſicam: ſi ſtercus, inteſtinorum aliquod: ſi cibus, ventriculum vulneratum eſſe oſtendit. ſanguis quoque per vulnus ſaliendo reiectus vulneratam indicat arteriam. Efflatus ſpiritus inter reſpirandum per thoracem, membranam coſtas ſuccingentem vulneratam eſſe indicat. Eſt præterea alius notitiæ modus ex his excrementis, quæ in affecta parte præter naturam continentur, velut in renibus, aut veſica lapis, aut pus in thorace, vel ſanguinis grumus, qui Græcè thrombos dicitur, vbicunque contineatur: aut alius quidam humor moleſtus, in animalis corpore genitus, vel extrinſecus ei adueniens. Conferunt igitur modo quo diximus ad affectæ ſedis notitiam excrementa, cuiuſuis generis ſint. At ipſe poſitus affectam ipſam partem nimirum ſufficienter commonſtrare poteſt. Quippe durus in dextra hypochondriorum parte tumor, non lienis, ſed iocinoris affecti nota eſt. Quemadmodum ſi in ſiniſtra fuerit, non hepatis, ſed ſplenis affectum portendit. Poſitus inſuper, vbi ſimiliter ſe habeant excrementa, interdum affectam partẽ commonſt

Ex magnitudine excrementorum.

Ex poſitu

monſtrat. Nam ſi membranoſæ tunicæ fruſtulum excernatur, vicus alicubi eſſe oſtendit: verum in qua ſit particula, ex poſitu diſcere licebit. Nam ſi vomendo fuerit reiectum, gulæ, aut ventriculi, ſi tuſsiendo gutturis, ſeu aſperæ arteriæ, ſi ſcreã do, faucium, ſi per ſedem, alicuius inteſtinorum, ſi per mulieris pudenda, vteri affectum portendit. Intelligere nec minus opus eſt ipſius partis ſocietatem, quam cum proximis habet quæ etiam in poſitionis vocabulo comprehenditur. Conducit nanque & hæc nonnihil ad affectorum locorum inuentionem: conſtat inſuper, quòd ſinguli dolores pro poſitus varietate, affectum locum oſtendere poſſunt. Quippe apparentibus per vomitum vlceris notis, vt diximus, animaduertendum erit, vtrum anteriores partes circa hypochondria, aut poſteriores circa dorſum, dolor infeſtet. Etenim, qui in anterioribus percipitur, ventriculum, qui verò in poſterioribus, gulam affectum occupare cenſendum eſt. Sic ſi in dextra hypochondriorum parte dolor adſit, iecur, ſi in ſiniſtra, lienem affectum eſſe indicat. Atqui ex diuerſa doloris ſpecie, licebit quoque affectam partem comprehendere, pro vt Gal. placuit ſecundo de locis affectis. Nam pulſatorius dolor non niſi affectis arteriis per inflammatorios affectus prouenire poteſt: modo pars ipſa, in qua arteriæ conſiſtunt ſentire nata ſit. Quo fit vt neque in peripneumonia, neque in laterali morbo, pulſatorius dolor prouenire poſsit, pulmo nanque ſenſum non habet, quoniam nullus per totum corpus eius diſperſus eſt neruus: ſimiliter neque in hepate, aut renibus, propter ſimilẽ cauſam, talis apparet pulſatio. Membrana verò coſtas ſuccingens, cuius affectus lateralis morbus eſt, arteriis minime participat, vtpote quæ per intercoſtalia vocata ſpatia extẽdantur & ad eam haud quanquã attingant. Qua de re nec ipſa taliter affecta, pulſatorius ſentitur dolor, punctorius tamen dolor membranas affectas eſſe indicat. Nam ad eas propriè pertinet hæc doloris ſpecies, vt patet ſecũdo de loc. affect. & libro de conſtitutione artis medicæ. At grauis dolor in renum, & iocinoris inflammatione, non ab re ſentitur. Nam vtrorunque horum viſcerum, veluti etiam pulmoni adiacens membrana ſenſu potitur, per quam neruus diſpergitur, & propterea cum à tumore, qui in aliquo prædictorum viſcerum continetur, membrana ipſa diſtenditur, talis ſpeciei dolor ſentitur

Ex ſpecie doloris.

ſentitur, qui grauis dicitur. proinde Hippocr. primus omnium, ſexto de morbis vulgaribus ſcripſit, In renem dolor grauis, & poſt eum optimorum medicorum non pauci. Neque ipſorum dolorum vehementia, ſeu magnitudo, remiſsio, ſeu mediocritas ſpernenda erit, pro affectarum partium notitia. Sæpenumero enim affectum locum coindicant, ſi Gal credendum ſit, commento aphoriſmi quinti ſexti libri. Quo loco Hippocr. ſcriptum reliquit, Dolores, qui fiunt in lateribus, & pectoribus, atque aliis partibus, ſi multum differant, perdiſcendum. Innoteſcit inſuper affectus locus ex propriis quibuſdam ſymptomatibus ipſarum partium affectarum. Nam ore ventriculi affecto, faſtidium infeſtat, propter hepatis imbecillitatem, excrementa, quæ per aluum deiiciuntur, aquæ, in qua carnes nuper mactatæ fuerint ablutæ, ſimilantur. Maxillæ item rubræ apparent in peripneumonicis. Ex his igitur omnibus, vel ſi cuncta ea haberi non poſſunt, ex ipſorum nonnullis, vel quibuſdam, pars ipſa affecta comprehenditur. Quamuis nec totius corporis diſpoſitio, natura, ætas, ſeu conſuetudo diſpicienda ſit, veluti nec ea quæ præceſsit victus ratio, omittenda erit: vt quiuis affectus locus facilè pateſiat. Qua habita notitia, num ipſa propriè, ſeu primò, aut per conſenſum afficiatur perquirendum erit. Quod quidem non ex his quæ diximus, ſed ex aliis deprehenditur. Voco autem partem propriè affectam, cùm in ea permanens ſit diſpoſitio; Quem affectum Græci Idiopathiam nominant. A nulla enim parte tunc afficitur, ſed in ſe ipſa continet permanentem diſpoſitionem. Veluti ex aduerſo diximus per conſenſum aliquam partem affici, cùm ab alia, vel cum alia afficitur, adhuc permanentem diſpoſitionem non continens, licet ea ab affectu non ſit penitus libera. Hanc partis affectionem Sympathian Græci appellant. Primarium autem partis affectum, qui ſecundario, ſeu poſteriori opponitur, Græci Protopathiam dicunt. Sepenumero autem contingit, vt pars aliqua per conſenſum afficiatur, & propria affectione laboret, cum in ipſa permanens fiat diſpoſitio: quam nō primario affectam, ſed ſecundariò, & propriè ipſam tunc affici dicemus, Galeni autoritate primo de locis affectis. At quicquid ſit, propria, ſeu primaria pars affecta dignoſcēda erit, ac exactè diſtinguenda ab ea, quæ per conſenſum, & ſecunda

Ex ſymptomarum proprietate.

Ex his quæ præceſſerunt ac concomitantur.

Nūquid propriè, & primò, aut per cōſenſum & ſecundariò pars afficiatur.

cundariò afficitur. Nam huiuſmodi ſpeculatio, vt Galen. teſtatur ſecundo de locis affectis in fine, non parum ad curationem conducit, cum ad curandi rationem non ſine manifeſta vtilitate imprimis pertineat, cuinam parti ſint remedia adaptanda, cognouiſſe: quæ non niſi ei, quę proprio, ſeu primario affectu laborat, propinãda ſunt. Nanque ea curata, nullus relinquitur in ea, quę per cõſenſum, & ſecundariò afficitur præter naturã affectus, quoad in ea aliqua permanens ſiat diſpoſitio. Cùm ergo permanere in quapiam parte aliquis affectus conſpicitur, tunc dicimus ipſam proprie eſſe affectam, velut primario, ſeu primogenio affectu laborare affirmamus: cùm à nulla alia prius affecta parte, affectione participet, ſed ipſa primò affecta ſit. Secundariò autem affici partẽ dicimus, cùm alia ante eam prius afficiatur, à qua demum, ſeu cum qua afficiatur & ipſa, velut per conſenſum quoque aſſerimus partem affici, quando cum alia, vel ab alia ſic afficitur, vt vna irritata, altera vehementius moleſtetur: remiſſa verò irritatione quieſcat. Hæc ſiquidem coniectura communis eſt in omnibus affectis partibus, prout Gal. ſecundo de loc. aff. decretũ reliquit. Quanquam in quibuſdam propria ſumãtur indicia, velut de cerebro ipſemet, eodem loco dicebat. Num verò eadẽ pars, vt ſimilaris, aut vt inſtrumentalis afficiatur, ex cognitione affectus, ac qualitatis eius dependet. Quare tẽpus erit, vt ad ipſius affectus notitiam accedamus: ac qua via, quibuſve indiciis is dignoſci debeat, oſtẽdamus: cum non ſolum an aliqua afficiatur pars, vt ventriculus, vel iecur, aut alia huiuſmodi, à medico conſiderãdum ſit, verum etiam quis affectus vrgeat, atque diſtinguere, quænam notæ affectib. propriæ ſint, & quænam partibus affectis, iuxta Gal. ſententiam primo de locis affect. quamuis paucæ admodum ſint ipſorum affectuum notæ, quæ non ſimiliter affectum locum oſtẽdant. Vt verò hunc pariter via quadam, ac ratione inueſtigemus, primùm ſanè definiendum eſſe cenſeo, cùm tria ſint in vniuerſum rerum præter naturam genera, ex quónam eorum ſperari poſſit, vt cõparetur iudicium dignoſcendi prædictos præter naturam affectus, ſeu morbos. At quoniam omnium ſymptomatũ cauſa eſt, ea corporis diſpoſitio, quæ morbus, vel affectus nominatur, nihil enim refert, ſiue morbũ ſiue affectum pro nunc eam quis nominet, iurè ex ſymptomatibus ipſis morbi cognoſcuntur, vt

Affectus dignotio ex quibus.

quæ

quæ ipſorum ſint effectus, ac ipſi morbi, ſeu affectus, ad ea ſymptomata cauſæ rationẽ habeant, vt patet lib. de differentiis ſymptomatum, & lib. de conſtitutione artis medicæ. Ex his denique ſymptomatis affectuum, ſiue morborum, notitia inueſtigabitur primò haud aliter, quàm de partis affectæ inuentione diſſeruimus. Nam quòd ſpecies morbi ex propriis ſymptomatibus dignoſcatur, tertio de criſibus Galen. teſtatur. Cùm verò eorum ſymptomatum genus in tres dirimatur differentias, actionum videlicet offenſam, affectus corporis, & excernendorum immoderationes: ex his omnibus ſumi notæ poſſunt, pro affectus, ſeu morbi notitia comparanda. Licet nonnulla eorum ex neceſsitate eos conſequantur, quæ ſymptomata pathognomonica, hoc eſt paſsionis ſignificatiua appellantur: ſiquidem certa ſunt morborum indicia, & vnà cum morbo inuadunt: eiúſque, vt ita dixerim, eſſentiam conſtituunt, vt patet lib. de conſtitutione artis medicæ, & tertio de morbis vulgaribus. Quædam verò ſymptomata, non ex neceſsitate, ſed vel ſæpiſsimè, vel rarò, vel ancipiti opinione, morbum conſequuntur: quæ morbi aut differẽtiam, aut morem, aut magnitudinem indicant: & hæc quãdoque ſimul inuadunt, aliquando ſuperueniunt: nonnunquam verò nullo pacto veniunt. Neque enim ſunt à morbo inſeparabilia, vélut pathognomonica appellata: nec eius veluti ſubſtantiam conſtituunt: appellantur autem aſsidentia. Quapropter ſiue hanc præter naturam diſpoſitionem, morbum appellaueris, cùm videlicet ea permanens ſit, ſiue affectum, cùm videlicet motus alterationis ſit permanens, ipſam dignoſcere, præſertim ſi abditis partibus conſiſtat, ex dicendis tentandum eſt. Neque enim cuiuſvis eſt morboſam, ſingularum tum ſimplicium, tum inſtrumẽtalium partium diſpoſitionem reperire: cùm in profundo ſint abditæ Galen. teſte, lib. de conſtitutione artis medicæ. Qua de re ſpeculationem quandam inuenire oportet, qua diſpoſitiones dignoſcamus vniuerſas: præſertim eas, quæ circa partes intimas conditæ fuerint. Proinde Gale. primo de locis affectis, ratione quadam, ac via docuit eas dignoſcere. Primò quidem ex excrementis: vt ſi vlcus ſit, ex ramentis, ex fabuloſa quoque vrina lapidem deprehendimus. Excrementa verò ſeminibus cucurbitæ ſimilia, latorum vermium indicia ſunt. Denique ex diuerſa excrementorũ ſpecie interni

Ex excrementis.

interni affectus deprehenduntur: nec minus ex doloris proprietate: quamuis singulorum dolorum species nemo conscribere possit, nisi ipsemet passus fuerit, sitq; medicus, qui interpretandi facultatem habeat, & qui prudenter, & sine mollicie comprehendere suos affectus possit, dum laborat, vt Gal. testatur secundo de locis affectis. Potest tamen affectus aliquis ex ipsa doloris proprietate dignosci. Inflammatorij nanque affectus ex pulsatorio dolore deprehenduntur. Quamuis non singulis hæc doloris species eueniat: est tamen eorũ propria. Ab accidentiũ quoque proprietate affectuum, siue morborum indicia oriuntur. Nam quibusdam, vt Gal. placuit, per rabificos morbos, vngues adunci euadunt. Intempestiuus horror cum febre, inflammationis ad suppurationem transeuntis, indicium est. Lingua nigricans ardentem febrem portendit. Ab ipsorum quoque locorum affectorum natura, morborum indicia sumuntur, eo quòd quibusdam solis partibus quidam morbus accidat, quibusdã verò solis nunquam eueniat. Nanque soli oculi suffusione laborant. Lapis in renibus, & in vesica dũraxat nascitur, atq; etiã, vt nõnullis placet, in colo: Lumbrici in intestinis gignũtur. Rursus impossibile est, vt absessum cor sustineat, quemadmodum nec pulmo: neque syndesmi dolorem. Cæterùm paucæ admodũ sunt, vt diximus, ipsorum affectuum notæ, quæ non simul locum affectum ostendant. Etenim vt actionum noxæ affectam duntaxat particulam, ita earum differentiæ ipsius affectum declarant: quæ solæ ipsorum affectuum sunt propria signa: per accidens tamen ipsos sequuntur. Variantur namque noxarum differentiæ pro affectus rum specie, tum magnitudine, vt patet secundo de locis affectis. Cum his autem & quæ præcesserunt, perpendenda sunt. Nam & ea non parum conferunt pro partis cum affectæ, tum ipsius affectus cognitione, vt liquet primo de locis affectis. Qualis ergo præcesserit victus ratio, quæ consuetudo, ætas, anni tempus, regio, aeris constitutio, seu cœli status, ac reliqua considerandasunt totius corporis dispositione non neglecta, vt valeamus quoad artificiosa coniectura permiserit, distinguere, quis affectus vrgeat, cùm aliqua pars abdita affecta fuerit: quamuis quidam eorum scientifica notitia deprehendi possint, vt patet tertio de locis affectis. Separandique ac discernendi sunt, vt diximus, quinam affectus fiant

Ex proprietate doloris.

Ex accidentium prorietate.

Ex loci natura.

Ex his quæ præcesserũt.

in partium propria essentia, & qui ipsis veluti instrumentis accidant, ac qui facti iam sint affectus, seu morbi & qui adhuc fiant, seu nondum pertinaciter inhæreant, quorum singula ex qualitatis affectus notitia promptè eluescunt. Interim ipsius morbi vis, seu magnitudo, ac mos ignorari non debent. Nam cum triplici genere morbus quilibet grandis, seu magnus sit, aut propter præcellentiam partis, aut propter affectus magnitudinem, vel propter ipsius malignitatem, Galen. teste quarto metho. quorum omnium primam indicationem inuenit Hippocra. propterea medicus nec ea spernere debet: verùm cognito affectu, hæc singula de eo perpendat: ipsam siquidem affectus magnitudinem ex dispositionis magnitudine, ac ipsam sequentium propriorum symptomatum: quòd si magnus propter præcellentiam partis fuerit morbus, ex præstantiæ, partisque affectæ natura dignoscet. Mortem verò, seu cacoethian, cum ex eorundem morborum differentia, tum ex symptomatibus, quæ ipsam consequuntur, seu superueniunt. Iis denique cognitis distinguere oportet eos, qui per consensum fiunt à propriis affectibus. Nam cùm aliqua vitia propriis accidentibus exactè discernuntur, ac eadem fuerint perpetua, neque aliis præcedentibus superueniunt, tunc ea propria, ac primogenia appellamus. At cùm propriis accidentibus discerni nequeunt, nec perpetuò permanent, & ad alias affectiones consequuntur, per consensum ipsa oriri dicimus: quod tribus modis fieri contingit, vt testatur Galen. 1. & 3. de locis affectis. Nam aut ex primo affectu humor quidam, vel vapor eleuatur ad aliam quampiam partem deueniens, in qua demum quispiam generatur præter naturam affectus, vt similia suffusioni symptomata vel capitis dolor humoribus in ventriculo contentis, ad oculos vel caput ex eis vaporibus delatis. Aut propter defectum materiæ, quam ab aliis partibus præparatam suscipere aliqua pars consueuit. Per consensum quoque affectus gignitur, si ea priuetur, vt vox vitiata, cùm flatus, seu efflatio, materia vocis existens, deperditur. Vel prohibita facultate aliqua: quæ ad quasdam partes descendit, cùm naturaliter operantur, propter aliquem affectum primarium illius partis, à qua facultas transmittitur: velut accidit crura resolui propter spinalis medullæ inflammationem: & manus digitos sensum amittere,

Trifariam affectus reddunturmagni.

Modus dignoscendi eos.

Quibus distinguantur affectus per essentiá ab his, qui per consensum fiunt.

Affectus per consensum quot modis fiant.

amittere, ea parte ſpinæ prius affecta, quæ eſt circa dorſi initium. Læditur nanque vocalium inſtrumentorum, crurum, ac digitorum officium, quamuis ad quicquam præter naturam non perueniat: ſed quoniam carent eo, quod ſecundum naturam ad ipſa peruenire debet. Cuttur nanq; effiatum ſpiritum non recipit: nec vis ſentiendi digitis, aut mouendi cruribus impartitur, atque influit, & propterea eas partes affectas eſſe dicimus, per conſenſum tamen. Nam quoties alicui deeſt illud, ſine quo ſecundum naturam munere ſuo fungi non valet, ipſum iure affectum eſſe putandum eſt, Galen. teſte tertio de locis affectis. Tot igitur modis per conſenſum pars aliqua affici poteſt. His prædictis indiciis, qui proprij affectus dicuntur, ab his, per conſenſum excitantur, ſeparandi, ac diſcernendi ſunt. Vbi verò connexi duo, trésve, aut plures fuerint morbi, haud aliter dignoſcendi erunt, quàm ex excrementis, locorum natura, proprietate doloris, ac propriis ſymptomatis, diuerſis ſiquidem exiſtentibus pro complicatorum morborum numero, ac natura. Quibus ritè perceptis ad ipſius affectus, ac affectarum partium cauſæ cognitionem deuenien- Cauſę cogni
dum erit. Eo indemonſtrabili axiomate ductus, quòd nihil tio.
videlicet abſque cauſa fiat, præſertim ſiis quoque nunc fiat. Deinde inueſtigandum erit, num cauſa, quæ affectum efficit, in ipſa affecta parte contineatur, vel per ipſam tranſeat. Eſt nanque cauſa vnum genus eorum, quæ præter naturam ſunt, quæ diſpoſitio quidem eſt præter naturam, velut morbus actiones lædens, licet non primò, ſed ſecundariò. Neque enim ipſam per ſe ſed morbo interueniente actionem lædit: vt patet lib. de differentiis ſymptomatum, quo ſolo à morbo diſtat. Dixi autem cauſam inueſtigandam eſſe, præſertim ſi affectus nunc quoque fiat, non ab re. Nam hanc propriè cauſam in confeſſo eſt apud omnes medicos appellari. Id enim quo tangente afficimur, & quo ſeparato quieſcit affectus, cauſam eſſe apud omnes homines in confeſſo eſt, dicebat Gale. primo de locis affectis. Sic enim ignem vſtulationis, & gladium ſectionis cauſam eſſe credimus. Quanquam conſueuerunt Græci cauſam etiam quodammodo appellare, ſi nondum quicquam agat: ſed eo ſolum, quòd poſsit agere, velut incoctio, auctor, & cauſa morborum dicitur, quamuis morbum nondum afferat, quemadmodum lib.

de constitutione artis medicæ Gal. scriptum reliquit: nec minus, & id quod egit, desiit verò agere, causam nominant, vt idem testatur lib. de differentiis symptomatum. Quicunque igitur affectus præter naturam morbos præcedunt, causæ rationem obtinent, ac morbificæ causæ nominãtur, ex Gal. sententia eodem lib. de differentiis symptomatum, & secundo methodi: Quas morbificas causas in duplici esse differentia primo methodi medendi his verbis ostendit. Quartum verò ab iis genus statuito, quod sit morbificarum, seu insalubrium causarum. Atque harum, quæ in ipso animalis corpore consistunt, internas nominant. Quæ extrinsecus, externas: nisi mauis, vt nunc vulgus medicorum consueuit, illas antecedentes, has primitiuas vocare. Illud idem confirmauit lib. de morborum causis, dum dixit, Redeamus igitur ad id, quod propositum nobis erat: Nempe, vt singulorum simplicium morborum causas explicemus, tum præcedentes, tum primitiuas. Neque enim fuerit absurdum dilucidioris doctrinæ gratia, eas huiusmodi nominibus distinguere, eas siquidem quæ in animali ipso consistunt, siue affectus sint, siue motiones præter naturam, causas nominant morbos præcedentes. Quæ verò extrinsecus aduenium si vehementer alterant, immutántque corpus, eas primitiuas appellant. Ex quibus Galen. verbis luce clarius liquet, eum non nisi duplex statui esse insalubrium, seu morbificarum causarum genus, nec præter eas dinumerasse, quas Arabes, & medicorum vulgus, coniunctas, seu continentes appellant. Et si interdum de eis meminerit non ex propria sententia, sed Stoicorũ more locutus fuit, vt idẽmet, in lib. aduersus Iulianum fatetur, quanquam nec easdem inter causas posuerit: nisi reponantur in numero eorum, quæ essentiam habent in fieri, quemadmodum aliæ causæ. Nam tunc verè aliquam esse causam alicuius dicimus, cùm agit, vt prædictum est. Qua ratione si in numero eorum, quæ in generatione essentiam habent, numeretur continens causa, ab antecedente non discrepabit. At si aliquo quodammodo ea sumatur, vt pote quòd habeat esse permanens, & absolutè, penitus à Galeni sententia secludenda erit: Qui morbum dispositionem esse præter naturam retulit: Qui per se primò functionem lædit: Quare coincidet cum morbo. Siue ergo externa, siue interna causa aliqua cuiusuis morbi fuerit, via quadam

Morbificæ causæ quot, quæ ve sint.

dam, ac methodo ea inuestiganda erit, parte affecta, ipsoque affectu seu morbo prius cognitis, tam si adhuc agat, quæ verè causa appellatur, quàm si egit, desiit verò agere, velut externa: quanquam hæc tantum pro affectus cognitione, qui actionem vitiat, cùm videlicet rationẽ, & sensum lateat, inquirenda sit, vt quarto methodi medẽdi liquet. Non enim solum affectus locum, verũ etiam causam illi noxam inferentẽ considerandam esse decreuit Gal. secundo de lo. affe. Quæ si adhuc agat, ab ipsius affectus, seu morbi specie, ac symptomatibus, eorúmque diuersitate dignoscitur. Non modo quæ causa sit, verum etiam vtrùm ea, quæ affectum efficit in parte, contineatur tanquam in propria essentia, vel tanquam in instrumento, aut per ipsam pertranseat, ex symptomatum inquam differentia, vt ex diuersa noxa diuersarum functionum, excrementorum varietate, ac corporis diuersis affectibus, colore præsertim, seu sapore, ex morbi specie. Nam hæc præcipuè causam indicat, vt si tertiana fuerit, bilem: si quotidiana, pituitam: si quartana, melancholiam causam esse indicat: aut si erysipelas, bilem: si œdema, pituitam: si scirrhum, melancholiam. Quòd si morbus similaris fuerit, & ipsa causa tanquam in propria essentia partis continebitur: si verò in compositione morbus erit, permanebit & causa in parte affecta, tanquam in instrumento. At si permanens non fuerit affectus: nec ipsa causa in parte continebitur, sed per ipsam veluti trãnsibit partem, velut nec ipse affectus permanens, seu constans erit. Hunc affectum Archigenes vmbram affectus appellare consueuit. Totius quoque corporis dispositio, temperamentum, seu ægrotantis natura, ætas, regio, tempus anni, victus ratio, consuetudo, & vt vno verbo perstringam, cuncta, quæ præcesserunt, causam interim morborum opificem ostendunt. Nam præteritorum cognitio nihil aliud est vt Gale. inquit quarto de præsag. ex puls. quàm inuentio causarum, quæ affectus inducunt. At cum his addenda erit cum ciborum potionúmque, tum medicamentorum quotidiana experientia, vt exquisitè cum morbos, tum eorum opifices causas inuenire valeas. Qua experientia vsus Gal. in quibusdam coli dolore laborantibus, eos sanauit, vt testatur primo de locis affect. Haud dissimili ratione ea morbi causa inuestiganda erit, quæ, licet egit, desiit tamen agere.

Nanque ex ipsa affectus specie, natura ægrotantis, ætate, tempore anni, regione, aeris constitutione, præcedenti victus ratione, & aliis prædictis inuestiganda erit. Sed præsertim inquirere oporter, qui præcesserunt in animantis corpore affectus, vt dignoscas euidentes causas extriusecus aduenientes, quas procatarticas appellant. Quare, vt summatim dicam, intueri oportet cuncta, tam præsentia, quàm præterita symptomata: præsentia quidem ex se ipso medicus inspicere debet, præterita verò non à laborante solum, sed ab ipsius familiaribus interrogando, perdiscere: quo promptius, non modò locus affectus, ac morbus ipse, sed morbifica quoque causa, quæcunque ea sit, comprehendatur. Quamuis præteritorum cognitio magis necessaria fuerit pro causarum, quæ affectus inducunt, inuentione: velut præsentium, pro affectuum, & partium affectarum inuentione: vt patet eodem quarto de præsagatione ex pulsibus. Quibus iam cognitis finem imponet medicus ei artis medicæ parti, quam dignoscitiuam appellant, quæ reliquas duas, prognosticam scilicet, & correctiuam meritò præcedere debet. Nanque ex ea, & hæ oriuntur: vt nec prædici quicquam aut corrigi valeat, ni prius singula, quæ diximus, medicus optimè distinguat, ac primò cognoscat. Mox ad prognostica accedere debet, cùm venientium præsagia, seu futurorum prognostica ex præsentibus sumantur, inuento scilicet affectu, ac parte affecta, qui præsentes sunt, cognitisque eorum causis, ex eisdem nanque iis, quónam terminaturus morbus sit, præcognoscimus, & vsus dexter suppetit nobis adiumentum Galen. autoritate libro de constitutione artis medicæ. Medicus nanque futura præsentiendo, ac prædicendo, triplicem comparat vsum, Hippocra. ac Galen. testibus primo prognosticorum. Nam cum fieri non possit, vt omnes ad sanitatem ægri perducantur, mortis culpa eum vacare ostendatur, si futura prædixerit: obtemperanté sque ægrotos reddit, cùm propensius ipsi pareant: & de longinquo ipsi morbo obuiam it, multò antè remediorum tempus opportunum edocens. Quapropter hæc pars artis spernenda non erit, quæ in dignoscendis euentis, quæ in morbis expectantur, consistit. Quorum vnum ac primum quidem est, quò erumpet morbus ad exitium ne, an ad salutem præcognoscere. Alter

Prognostieum.

Tres artis prognosticæ vsus.

Quæ in morbis prognosticari debeat.

re. Alterum ab hoc, quo potissimum tempore illud accidat. Tertium autem, quinam erit modus mortis, aut salutis: quæ omnia ex affectibus præsagiuntur, ex quibus morbi genus, & facultatis imbecillitas, vel robur dignoscitur. Hæc nanque si inter se conferantur, futura præsagiuntur, vt quarto de præsagatione ex pulsibus, tertio de crisib. primo de arte curatiua ad Glauconem, & libro de constitutione artis medicæ testatur Galenus. At cum non omnia, quæ sunt circa ægrotantem oritura, necessariam generationem obtineant: eorum, quæ non habent necessariam generationem, neque erit firma prædictio, cùm de eis certam non possit medicus habere præcognitionem: vt si propter vicinorum tumultum, canes latrantes, aut iniucundos quosdam nuncios insomnis reddatur æger, nullo horum morbi ratione effecto, quinimò nec eorum omnium, quæ morbi ratione efficiuntur, certam præcognitionem habere poterit. Nam si superfluus intra corpus humor aliquis in partem quampiam principem repentè influat, aut ab ea in viliorem transeant, quò fit, vt eum, qui in princeps membrum illatus est, summum periculum: eum verò, qui non in primariam, sed in viliorem partem transmigrauit, subita, ac inexpectata salus laborantis necessario sequatur: in his statibus, quò terminaturus sit morbus, non exactè comperit medicus: sed tantum prænoscere in his licebit inconstantiam, ac lubricitatem. At si permanentiam habuerit morbus, in quo non amplius diffluunt excrementa, sed in locum vnum quendam grassata, illum occuparunt: præsagiri in his futurum potest, si videlicet rectè omnia circa ægrotum gerantur. Nam quæ perperam à quopiam aguntur, eæ causæ existunt, vt aut morbi solutio prorogetur, aut mors anteuertat. Propterea meminisse semper oportet, vt Galenus tradit libro de constitutione artis medicæ, sola optimi medici præsagia, curante quidem ipso, euenire, ægroto autem nihil delinquente. In hoc igitur morbi genere, cum virtutis imbecillitate, vel robore collato, futura præsentiri possunt: cùm summa totius præsagitionis in morituris, conualituriſque sit, quoties vis ægrotationis cum ægri facultate conferatur, Galeno teste secundo prognosticorum. Cognita nanq; morbi specie ex propriis symptomatibus, vt ostendimus, ac eius magnitudine, ex quantitate eorundē symptomatum, aut partis affectę præstan-

Quæ medicus prædicere nō valet

In quibus morbis præsagiri futurum possit.

Quæ requirātur vt præsagia eueniant.

tia, cognitáque benignitate, vel malitia, ſeu, vt ita dixerim, more, quem dignoſces ex ipſius morbi differentia, ac ſuperuenientibus ſymptomatis, quod quidem maximè inſpiciendum eſſe iuſsit Galen. tertio de criſibus, adiuncta conſideratione, temporis, anni, naturæ, regionis, & ſimilium, nunquid æger ſeruabitur, aut morietur, inuenies: potiſsimùm tamen ſi hæc tria reſpicies, ſpeciem videlicet, morem, ac morbi magnitudinem, partis affectæ notitia non poſthabita, ſi qua eſt, quæ præcipuè afficiatur: poſt quæ virium robur, vel imbecillitatem, cum ex earum propriis actionibus, tum ex commodo temperamento, vel intemperie partium, ex quibus vires proueniunt, dignoſcere oportet, tam eius, quæ ex corde prodit, quàm quæ ex hepate oritur, quàm etiam quæ ex cerebro originem ducit. Quamuis naturæ robur præcipuè ex pulſuum actionibus agnoſcatur, vt patet lib. de conſtitutione artis medicæ, & lib. de curand. rat. per venæ ſectionem. Tamen per quam potiſsimum facultatem ægro periculum immineat, medicus perpendere debet ipſius facultatis indicia bona, vel mala inſpiciens, velut Gal. placuit tertio prognoſticorum. Namque veluti obluctatoribus quibuſdam, ſemper duobus his medicus attentus eſſe debet, nempe morbo, & naturæ, ſeu viribus: & proinde ſanitatem, vel mortem non ex aliis meditationibus præſentiet, quàm ex morbi, & naturæ robore exactè cognito, ad hęc inquam duo capita cuncta rediguntur eodem met Gal. autore lib. primo de arte curatiua ad Glauconem, & lib. de conſtitutione artis medicæ: Quibus ignoratis minimè poterit exactè prænoſcere, ac prædicere. Deinde, & futuri ſtatus præcognitionem perdiſcere ſtudendum eſt, potiſsimum ſi criſi terminaturus morbus ſit. Neque hoc difficillimum fuerit, cognita morbi ſpecie, ac magnitudine. Horum denique cognitione habita, exactè quicquid de ægrotante futurum ſit, inueſtigari contingit, nunquid ſeruabitur, vel peribit. Nam vtrum aliquis portando oneri ſufficiat, ſciri minimè poterit, hominis robore, oneris magnitudine, & itineris longitudine antea non perſpectis. Aegri namque vires portanti onus, morbus verò oneri, tempus autem, quod vſque ad ſtatum extenditur, itineris longitudini reſpondet, prout Galen. tertio de criſibus aſſeruit. Euadendum ergo, vel pereundum homini eſſe ex horum duorum altero robuſtiore

Vires ex quibus dignoſcantur.

Primũ quod in morbis præſagiri debet.

ſtiore cognito, morbo videlicet, vel natura, ſeu viribus, prædictio facienda erit. Nam ſi vires adeò validæ fuerint, vt poſsint morbum ſuperare, neceſſe eſt ægrotum euadere. Si verò contrà, omnino morietur. Vires tamen omnium indiciorum exactè interſtinguere oportet, inter ſe comparando, necnon probè dignoſcere & indicia certa, ac alia ſigna. Sunt nanque ea certa indicia, quæ indicant vires corpus gubernantes, quo pacto, robore valeant, vel deficiant. Hæc nanque perpetuò ſi mala ſunt, malum: bona verò, bonum denuntiant, vt patet tertio prognoſticorum. Ex eiſdem quoque & terminum vtriuſque inueniet medicus: Quod tanquam ſecundum euentum in morbis expectandum prædignoſcendum eſſe dicebamus, morbi videlicet, ac naturæ robore exactè cognito. Nam eo tempore ægri euadent, cùm morbum ſemel ſuperatura eſt natura. Morientur verò tunc temporis, cùm facultatem morbus adeò proſternet, vt functio aliqua ad vitam neceſſaria, pereat. In propinquo autem morbi ſolutio erit, cùm benè valuerit facultas, ac morbo fuerit valentior, is verò imbecillis: quòd ſi ea fuerit imbecilla, morbus verò validior, mors maturabit. Præſcriptionis autem tempus indicat magnitudo exceſſus. At quantùm alter alterum ſuperet coctionibus, ac incoctionibus, hoc verò ex propriis excrementis percipies. Quæ quidem in vaſis continentur, per vrinas: quæ in toto corpore, per ſudores: quæ in thorace, & pulmone: per ea, quæ extuſsiuntur: quæ in ventriculo, & inteſtinis, per alui excrementa: quæ in veſica, & renibus, per ea, quæ in vrinis, deferuntur: quæ in ſuperiori ventre, ac ſtomacho, per ea, quæ vomuntur: quæ verò per palatum, nares, vel aures excernuntur, quomodo cerebrum robore affectum ſit, declarabunt. Ita & de reliquis iudicandum excrementis. Nam commune in omnibus eſt, non prius diſſolui morbum poſſe, quàm aliquod in exeuntibus excrementis coctionis indicium apparuerit. Coctiones nanque omnes criſium celeritatem, ſecuritatémque ſalubrem portendunt. Cruda autem & incocta, & quæ in malos conuertuntur abſceſſus, infectas indicationes, vel labores, vel tempora, vel eorundem recidiuas aut mortem ſignificant, auctore Hipp. primo de morbis vulgaribus. Præfinitum ergo tempus, quo vel pereundum, vel euadendum ſit homini, ex eo intelligas, quantò videlicet alter

Secundum.

altero valentior sit. Id verò coctionibus, & incoctionibus propriorum excrementorum percipitur. Nanq;, vt dicebat Gal. primo de crisib. summopere necessarium est exquisitè scire dignoscere, quantùm inuicem superant, & superantur, & coctionis & cruditatis signa. Habent enim vtraque non paruam inter se differentiam. Nam possunt & integræ cruditatis signa, & debilis, mediocriter, aut parua satis apparere: velut & coctio debilis, seu obscura, aut manifesta, vel perfecta, & integra. Hæc igitur vniuersa in primis etiam morbi diebus, quos primus præfinit quaternarius, præsertim si acutus sit, exactè dignoscenda sunt pro notitia temporis, quò potissimum salus, aut ægri exitium expectetur. Nanque vsus prædictionis est agnoscere diem, quo morbus iudicandus est, Gal. auctore tertio prognosticorum. Verùm cùm nec scribi, neque sermone edoceri omnino singulorum quantitas possit, vt patet primo de arte curatiua ad Glauconem: ex nulla tamen re possumus adeò ad exquisitam eius peruenire notitiam, quantùm ex crebra exercitatione circa quantitatis coniecturam. Neque enim bene prænoscere valebimus, nisi horum singulorum magnitudinem diligenter pensitemus, eiusdem morbi motu, nunquid videlicet acutè, aut tardè moueatur,
Tertium. non neglecto. Modus autem salutis, aut mortis ex eisdem ferè patebit. Nam cognita morbi specie, ac motu, naturæque inclinatione (cum necessariò, vt animal pereat, aliquam facultatem, pro vita necessariam aboleri oporteat) cum ea aboletur, vel ipsam suffocans morbus, vel prosternens, vel partim proportione suffocans, & prosternens, eandem auferet. Id verò ex morbi natura, seu specie, ac loco affecto perdisces. Sunt nanque morborum quidam, quorum natura est suffocare, vt thoracis, pulmonis, aut gutturis affectus, seu asperæ arteriæ, qui vitalem suffocant facultatem, & nonnulli etiam qui statim ipsum cor occupant, quemadmodum longi, seu vehementes dolores stomachici affectus quidam, aut iocinoris affectus diuturni ipsum prosternãt, ac hecticæ febres omnes, & ipsius corporis cordis (quoquomodo fuerit genita) ingens intemperies. Ex ingenti quoque cerebri intemperie animalis facultatis imbecilitates excitantur, ex impletionibus ventriculorum eius, & obstructionibus meatuum, qui in eos penetrant, suffocationes oriuntur eiusdem animalis facultatis.

Pari

Pari ratione de altrice, ſeu naturali facultate ſentiendum erit & ſi perire omnino animal non poſsit, niſi cor afficiatur: & propterea ſemper mors ſequitur ad immodicas cordis intemperantias, vt quinto de loc. affe. patet. Similiter ſi euaſurus ſit æger, quiſnam erit ſalutis modus, ex eiſdemmet intelliges, potiſsimùm naturæ inclinatione, ſeu motu exactè perſpecto, viribus ipſis benè valentibus, ac morbo valentioribus exiſtentibus. Proinde merito cum Galeno iterum concludamus quarto de præſagatione ex pulſibus: quòd cui ſtatus facultatis perſpectus ad vnguem ſit locúsque affectus, & eius affectus, hic ad futura præſentienda eſt peritiſsimus. At ſi libuerit præcognoſcere, nunquid criſi, vel non criſi terminandus ſit morbus, ac ex quibus id prænoſcere liceat, librum tertium de criſibus conſulas: vbi Galenus illud ſcriptum reliquit: nos verò hic breuitati indulgentes prætermiſimus. Inuentis denique affecta parte, ipſo affectu, & cauſa, ex eorúmque notitia ſelecto prognoſtico, reliquum erit, ſi curari affectus valeat, ad eius curationis modum accedere. Etenim medicinam eſſe, inquit Hippocrat. libr. de arte, morbos ab ægris in totum tollere, & morborum vehementes impetus obtundere, & eorum qui à morbis victi ſunt, curationem non aggredi. Quorum itaque curationem aggrederis, communiſsimum eiuſdem Hippocr. axioma, libro de flatibus præſertim, ac nonnullis aliis in locis conſcriptum, perpetuò præ oculis habeto: Quòd omnium videlicet, quæ præter naturam ſunt ab iis, quæ ipſis ſunt contraria, curentur. Verùm cùm eorum duplex ſit prima differentia, vt ex Galeno patet vndecimo methodi, aliis per ſe ſubſiſtentibus, aliis verò in ipſo fieri, vt ita dicam, ſuam eſſentiam habentibus non omnibus tamen ipſis ex vſu eſt ſemper mederi, ſed iis quæ verè per ſe ſubſiſtunt: ex his nanque curationis indicatio præſtatur. Nam id, quod curationem deſiderat, aliud plane non eſt, quàm affectus, qui vitiat actionem, vt Galeno placuit primo methodi medendi, & ſecundo eiuſdem dicebat, non functionis vitio, ſed morbo ipſi, id eſt affectui præter naturam, qui actioni incommodat, applicamus remedia: & proinde neceſſe eſt remediorum inueniendorum initium ex morborum ipſorum natura ſumi, vt eidem Gal. viſum eſt tertio methodi medendi. Si quidem abſurdum ſit, vt ipſe fatetur, aliud eſſe, quod curandi rationem Curatio.

rationem præscribat, aliud quod curetur: indicare enim de se quicquam magis potest, quàm de alio. Semper igitur comparandum est remedium, quod affectui sit contrarium: ab ipsoque affectu prima iudicatio sumenda: ac illi demum remediorum indicatio, quæ à laborantis natura sumitur: adiicienda ex Galeni sententia septimo methodi medendi. Nanque minima est ea, quæ ab ipso sumitur affectu, & tantum initium, & vt sic dicam, carcer, vnde medendi ratio promouetur: cùm is meritò morborum curator sit, cui facultas adest illa inueniendi ex quibus perfici possit quod à prima indicatione suggeretur, ratione quadam, & methodo, si rationalis, & methodicus sit medicus. Nam si per experientiam inuenerit, obseruator, & empiricus est nominandus. Vnum itaque est in omnibus curationibus principium, tum & via, quę ab eo principio ad finem vsque ducit, in omnibus particularibus morbis similis est. Quare si in singulis morbis priuata quædam methodus sanandi videatur, commune tamen in omnibus genus vnum est: auspicari etenim perpetuò oportet ab indicatione, quæ ab affectu, cui mederi paramus, accipitur, quemadmodum quarto method. Galenus scriptum reliquit: & demum examinare, ac discernere, an causa, quæ affectum excitauit, iam desierit, an ipsum quoque nunc, tum augeat, tum faciat. Methodos propterea de medicamentis discas oportet, si consumatè morbos sis sanaturus, ac vt quæ particulatim sunt agenda, promptè inuenias, doctus tum ab eo, quod prima indicatio dictat, tum verò ab ægræ partis natura, tum ambientis temperie, ac aliis his cognatis: vt eodem quarto methodi medendi liquet. Quanti verò momenti sit ea, quæ ab affectis partibus præstatur indicatio, pro ipsorum morborum curatione, sexcentis in locis Galenus testatus est: ita vt in decimotertio methodi scriptum reliquerit, nihil obstare quo minus medicinam non sex mensibus tantum, sed sex diebus totam addiscas, si quis eam, quæ à partibus ipsis præstatur, indicationem adimat. Atqui ex ipsa affecta parte pro morborum curatione non vna tantum indicatio sumitur, etenim ab ipsius temperamento prima sumẽda erit. Ipsa nanque mensuram prescribit adhibendorum medicamentorum, pro morborum abolitione, quando videlicet vberius, & diutius, & quando minus, ac breui tempore, calida, vel frigida, humida,

A quo sumẽda sit prima indicatio pro curatione.

Ab ipsa parte affecta nõ vna dũtaxat indicatio sumitur.

Prima Indicatio.

humida, vel ſicca medicamenta adhiberi debeant: cùm eatenus redeat ad naturam eorum quodque neceſſe eſt quatenus à natura receſſerit: ac veluti quadam via retroferatur, quæ in diuerſum agat ei, quæ facta eſt in ipſo, tranſmutationi: quamuis & ipſa etiam partium ſubſtantia ſimul cum affectu, medicamenti genus commonſtret quoque, vt patet quinto methodi medendi: velut modus vtendi ab ipſius forma, ac ſitu de ſumitur. Secunda indicatio ab eius actione ſumitur: Nunquid videlicet cunctis animalis partibus vtilis ſit, aut paucis quibuſdam, aut ſibi vni. Verùm hæc in iis intemperiei generibus deſeruit, quæ ex humoribus ſunt orta. Nam audacter euacuare licebit, ſi pars ſibi ſoli inſeruiat, prout affectus ſuadebit, virtuti tamen eius attendendo. At ſi opus partis neceſſarium ſit omnibus animalis particulis, velut ventriculi, & iocinoris, non leuis adhibenda diligentia de robore virtutis eſt, ne hãc, magna ſemel vſus euacuatione, diſſoluas: quare cum cautione euacuandum, vt nequid virtuti officias. At cùm non par ſit actionum dignitas, ad portionem actionum dignitatis, etiam cuiuſque partis proſpiciendum eſt robori: & propterea intelligendæ ſunt omnium particularum tum functiones, tum vſus, vt ſuprà retulimus, ex quorum intelligentia haud difficulter inuenies quatenus cuiuſque robur cuſtodiri oporteat. A figura etiam affectæ partis indicatio ipſius modi euacuandi excrementi ſuggeritur. Nam venter vomitu, deiectioné q; inanitur. Inteſtina deiectione tantum, ſicut iocinoris caua. Renes verò, & iocinoris gibba, veſica, ſi multo vitioſo ſucco ſint referta, per deiectiones, & pharmaca deiectoria expurgantur: ſin modico ſint referta, per vrinarios meatus. Cerebrum verò per palatum. Nares, & aures, pectus, & pulmo, per aſperam arteriam, & fauces. A ſitu quoque affectæ partis indicatio dabitur ſane non leuis, cum ad ſolidarum partium intemperiem, tum ad ſuccorum vitium. Nam qui per ſumma corporis intemperie laborant, iis medicamenta, quæ intemperies requirit, applicabimus. Quibus autem in profundo corpore intemperies eſt, in his rationem interualli habebimus, vehementioribus vtentes medicamẽtis, quàm intemperies requirat. Nam ſi eis vtaris, quæ intemperies requirit, multo imbecilliora quàm vſus poſtulet ad locum perueniant. Ad euacuationes quoque ſitus nonnihil indicat, ſocietatẽ cum aliis particulis laborantis par

Secunda Indicatio.

Tertia Indicatio.

Quarta Indicatio.

tis partis docens,& propterea per quæ, ac quomodo euacuare oporteat,ipſa partis poſitio prę cipuè demonſtrat,vt liquet ſecundo de arte curatiua ad Glauconẽ, & quinto, ac decimotertio methodi. Nec ſpernenda erit indicatio, quam ſenſus partium acuitas,hebetudóq; ſuppeditant,quando omne medicamen contemnunt, quæ tardi ſunt ſenſus, etiam ſi non leuiter rodant. At quæ acuti ſunt ſenſus,eorum vires dolore reſoluuntur. Expedit igitur has non cõfertim,nec ſemel valentioribus auxiliis mederi, ſed tuto potius in tempore. At vbi tardus eſt ſenſus, in his etiam celeriter obire, quod iuſtum eſt, licet, ſemel vtẽdo remedio,quod ſit idoneum. Sumpta igitur ab ipſo morbo prima indicatione, ac prædictis omnibus de affecta parte optimè perſpectis,ſeu ipſarum nonnullis,quæ cõtraria ſunt morbo, vna vel duabus qualitatibus. aut tota ſubſtantia pro eius abolitione, propinanda ſunt, victus ratione primùm inſtituta:quæ iterum ex ipſius morbi,ſimúlque affectæ partis notitia,præſtatur. Etenim vniuerſa morbo pugnare debet,quo ad eius qualitatem ſpectat, & ſi veræ alimoniæ ſcopus vnus tantum ſit,communis prorſus cum ſanis,tum languẽtibus,facultatis ſcilicet vitalis cuſtodia,vt patet apud Gal. primo de ratione victus in morbis acutis. Nanque morbus,ſuæ affectionis indicat auxilia,venæ ſectionem videlicet,clyſma,cataplaſma, oxymeli,aquam mulſam,atque aliorum vnumquodque. Virtutis verò cuſtodia ſolam indicat alimoniam: Quãquam morbi affectionem in cibandis ægris non tanquam cibi indicatricem ſed tanquam prohibitricem contemplamur. Vbi igitur non prohibuerit morbus, facultásque præceperit,tunc nutrimus. Neque enim cibus morbi affectionem ſua ratione iuuabit,niſi vim etiam medicamenti obtineat:quæ contraria velut ipſa medicamenta,morbo eſſe debet,vt diximus. Ipſius verò quantitas metienda erit, prout magis, vel minus vires indigent, ac morbus ipſe à cibo maiorem, vel minorem noxam ſuſcipere paratus eſt. Quod idem eſt, ac ſi dixeris promptius, aut ægrius alimoniam prohibeat. Similis quoq; ratio habenda erit in ſingulis aliis morbis,non ex intemperie tantum ſed ex quauis alia cauſa ortis,cùm nõ alia ratione curentur,quàm per contrariam victus rationem, ac medicamenta contraria, parte ipſa affecta, ac eius indicationibus non neglectis,vt ſupra decretum eſt. At ſi non vnus tantum fuerit præter naturam affe

Quinta Indicatio.

Victus ratio.

Complicatorũ affectuum curãdi ratio.

ram affectus, ſed duo, vel plures, primum exiſtimare licebit à quo maximè diſcrimen ægro impendere videatur, vt ab eo non leue periculum immineat. Nam affectus, à quo primum maximéque impendet homini periculum, hic primus curari debebit, vt patet tertio, & ſeptimo methodi medendi. Quanquam interdum non primus modò: verumetiam ſolus. Ad id verò quod magis vrget, dirigi primum curantis conſilium debet, non tamen alterius cura omnino poſthabita, cùm etiá aliquando omnibus pari ſtudio auxiliemur, ſi æqualiter vrgeant, Vrgebit autem maximè affectus, vbi ipſe magnus fuerit, aut ex eius propria eſſentia, ſeu magnitudine, vel quia cacoethes: aut propter affectæ partis præſtantiam, quam occupat. vt diximus Galeni autoritate quarto methodi medendi. Hac igitur via curari debent complicati affectus, vbi alter magis vrgeat. At ſi ita ſe habeant, vt vnus ſanari nequeat, niſi prius alter curetur, ad id, quod ordo dictat, eſt reſpiciendum, eo ſcilicet primo curato, quo non curato, reliquus affectus curari non valet. Veluti ſi vlcus vnà cum phlegmone conſiſtat, quamuis phlegmone ad vlcus conſequatur, curari tamen non valet vlcus, niſi prius phlegmone curetur, prout ſcriptum reliquit Gal. tertio methodi meden. At ſi vnus affectus cauſæ rationem obtineat, alter verò effectus, animaduertendum erit quiſnam eorum augere, aut gignere reliquum poſſit: quive rurſus vel gignatur, vel incrementum ab eo ſuſcipiat, illud pro comperto habens non poſſe ad perfectionem vllum affectum ſanari, manente adhuc ipſa, vnde natus eſt, cauſa. Quanquam fieri aliquando poteſt, vt tanta ſit morbi, qui ſe habet vt affectus, magnitudo, vt præſentem perniciem, niſi occurras, afferat: quo caſu oportebit huic primò occurrere, deinde ad cauſam redire: vt à Gal. 10. meth. med. decretum eſt, licet non amplius complicati, tũc affectus à medico, vt cauſa, & affectus cõſiderentur, ſed vt vnus magis vrgeat, quàm alter. Qua de re idem erit curationis modus, velut in prima affectuũ complicatione diximus, qua ratione interim fit, vt quamuis ſympt. nullum ſeorſum curationem exigat, vtpote cum affectu, vnde naſcitur, vnà ceſſans, & proinde nullũ ſymptoma, qua ſympt. eſt, curationis rationem indicat, nec primam immutat: ex accidenti tamen ſympt. quædam interdum curationem immutant cauſæ ſcilicet locum eo tempore habentia, quando adeò

Primus modus complicationis.

Secundus modus.

Tertius modus.

aucta ſint, vt lædant, aut virtutem, aut affectionem: quò fit vt curandi ratione mutata, ſympt. primũ ſummouere cogamur. Quod iterum non vt ſympt. ſed tanquam magis vrgens affectus à medico conſideratur. Complicatur nanque non modò morbus cum morbo, & ſymptoma cũ ſympt. ſed morbus cum ſymptomate, ſeu ſympt. cum morbo interdum. Cùm videlicet grauiora adeò ſint ſympt. vt eis proſpici maiore medentis ſollicitudine debeat. Nam ea, quæ neceſſario morbis ſuccedunt, tanquã affectus eorũ, ceu prorſus non ſint, relinquimus. Sunt etenim & morborum ſigna, & vnà cum affectu, vnde oriuntur ceſſant, ipſum vmbræ ritu comitantia, vt patet 11. meth. med. Cùm igitur eo complicãtur affectus, vt vnus cauſæ rationem obtineat, reliquus verò effectus, qui vel gignatur, vel incrementum ab eo accipiat (nam ſi genitus ab eo fuiſſet, nec amplius generaretur, aut incrementũ ſuſciperet, nulla ſumeretur ab ipſo curatiua indicatio, tanquam alterius cauſa, vtpote eo non amplius lædente) ab eo affectu prima ſumenda erit indicatio: ac is primò curandus, à quo alter gignitur, aut incrementum ſuſcipit, non alio inquã modo, quàm, vt ſuperius demonſtrauimus. ſi morbus ille fuerit, ac ex ſe ipſo functiones quaſdam primò offendat (ſubinde nanq; morbus ex morbo naſcitur, vt teſtis eſt Gal. lib. de differentiis morborũ) demum ad reliquum accedere, qui vt effectus ſe habet, cuique nanq; eorum ſua erit contrarietas, & ſi plura ſint morborũ genera, vt liquet vndecimo meth. Ita vt omnis exceſſus per contrarium exceſſum ſanetur, vt ipſemet Gal. teſtatur 8. eiuſdem. Vbi verò qui generat, vel auget affectum, non morbus, ſed morbi cauſa fuerit, ipſa cauſa ſpectãda erit Gal. præcepto 7. meth. med. Nanq; hæ dum lædunt curandi rationem immutant, ac interpellant, vt liquet duodecimo eiuſdem, cùm ex eis prouidentiæ indicatio, & non curationis veræ, & propriæ præſtetur. quò fit, vt in iis nec affectus ſimplex, nec ſanatio ſit: tamen prima indicatio ab ipſa ſumitur cauſa, ac procul dubio hæc primò ſanãda erit. Interim tamen nec eius affectus, qui per eam genitus eſt, ratio non habenda erit. Quinimò ſi in idem conſentiant, & quæ morbum curant, & quæ cauſam oppugnant, ſine cunctatione id peragendum erit. Animaduertendum tamen in huiuſmodi implexibus, quod nonnunquam à cauſa quapiam oritur affectus, ſed ita oritur vt ſeparata cauſa, haud quaquã affectus ipſe perma

Affectuũ qui ſunt differentiæ tres.

permanentem habeat diſpoſitionem. Interdum autem partim iam factus eſt, partim etiamdum fit, ſæpenumero, quanquam fieri deſinat ablata cauſa, perſeuerans tamen manet diſpoſitio, vt primo de locis affectis, & octauo methodi medendi teſtatur Gal. proinde ſi talis naturæ erit, quí à quapiam cauſa effectus oritur, vt ea ſublata permanere nõ valeat propter eius exiguitatem, propter quam interdum non apparet eſſe, ſummouenda tunc tantum cauſa erit, nulla demum ipſius affectus habita ratione, cùm propter eorum exiguitatem, ſeparata cauſa faciente, illico tales effectus finiantur, natura videlicet ipſos ſanante, nullo adhibito medicamento. At ſi non adeò exiguus affectus ſit, ſed pars eius iam genita ſit, pars in gignendo, & etiam dum fiat, vtrique conſulendum erit. Primùm quidem ſummouendo, quæ ipſum efficit, cauſam: deinde quod factũ iam eſt ipſius auferendo, vt pote natura propter eius magnitudinem abſque medicamẽto externo ipſum vincere non potente. Quòd ſi in idem conſentiant, & quæ cauſam reſcindũt auxilia, & quæ affectum oppugnãt, cùm vnum ſit in quod vtraque cõſpirant, ſine cunctatione, vt diximus, id peragendum erit. Quanquam prima indicatio perpetuò ab ipſa ſumitur cauſa, eáque nimirum prima ſananda erit. Etenim dum ipſa lædit, curandi morbi rationem interpellat, vt oſtendimus. Interim tamen nec ipſius affectus, ſeu morbi ratio non habenda erit, vt diximus, quinimò ſemper quoad fieri poſsit, medicamentorum materia eligenda eſt, quæ cum hoc, quòd cauſam reſcindant, affectum ſaltem non augeant: Si ex eiſdem amborum ſublatio prouenire non poterit, commune præceptum Gal. perpetuò obſeruantes lib. artis medicæ, vt vnamquamque prius, quæ efficit cauſam reſcindamus, deinde ita ad illam, quę ab eadẽ cauſa facta eſt, ægritudinem, accedamus. ſalubrium cauſarum inuentionem faciẽtes: quod quidem medici opus mixtum iam eſt ex præſeruatione, & curatione. Nam per cauſæ morbum efficientis abolitionem, illud quod factura erat cauſa illa, prohibitum eſt fieri: & hoc pertinet ad artem præſeruatiuam. Quod verò iam factum eſt ex morbo propriam exigit curationem. Quare non immeritò cùm talia mixta ſint ex præſeruatione, ac curatione, interdum aliàs alia vtimur appellatione, cùm proprio hoc opus nomine careat. Semper enim curatio prophylacticẽ ſibi quoque permiſtam habet. Nec ſecus exequendum eſſe cenſerem,

cùm perſeuerans permaneat diſpoſitio, quanquam ablata cauſa fieri deſinat. Quinimò ipſa cauſa prius ſublata, vniuerſa medici intētio (quamuis affectus fieri deſinat, quoniā perſeuerans manet diſpoſitio) pro ea diſpoſitione auferenda ſuis contrariis occupari debet, modo quo ſupra retulimus, neglecta eo tempore cauſæ indicatione, vtpote non amplius læden te, ipſa iam ſublata. Vt verò ipſius efficientis cauſæ congrua fiat abſciſsio, ea animaduertenda erunt, quæ in noſtra metho-

Cauſæ abſciſsio.

do breuiter conſcripſimus, vtpote ſi opus fuerit, ipſam prius concoquendo ac præparando & demum euacuando. Interim autē ſtatim circa initia ipſam euacuabis, prout vſus vrgebit, vtpote ſi materia turgeat, aut ea quæ ex turgentia immineant pericula, etiam ſi non turgeat. Quantitas verò quæ auferri debet, tum ex eiuſdem quantitate menſuratur, tum ex virium robore vel imbecillitate, maiori, vel minori: quod quidem ſummopere perpendendū iuſsit Gal. nono methodi medendi. Semper enim ad vires collatio facienda erit, vt quantū ipſæ permiſerint, aut prohibuerint, tantū ipſius cauſæ morbi auferamus, & non auferamus. Pro magnitudine etenim imbecillitatis impeditur vacuantium auxiliorum vſus, vt patet decimo eiuſdem meth. medendi. Quod ſi cum viribus imbecillibus corruptela humorum incidat, oportet & paulatim, quod vitioſum eſt, vacuare, & paulatim inuicem quod ſalubre eſt, pro eo reponere, vt nono meth. med. ſcriptum eſt: vocant autem medici eiuſmodi vitioſi ſucci curationē Græcè epicraſin. Naturæ autem robur prout ſuperius diximus iuxta Gal. ſententiam lib. de curandi ratione per venæ ſectionem, & lib. de cōſtitutione artis medicæ, ex ipſo præſertim pulſu dignoſcimus. Si verō adeò imbecilliores interdum vires fuerint, vt omnino cauſæ abſciſsionem prohibeant, ipſæ prius roborandæ ſunt, tanquam magnopere vrgentes, cauſæ eo tempore, ac morbi indicatione poſthabita: ac demum ad cauſam, ipſumque morbum redeundum erit, vt patet decimo meth. medendi. Nam virtus omnium prima cuſtodienda hominibus eſt, ac omnium ea prima indicatio eſt, quæ à virtute ſumitur, licet non ſic prima, vt quæ curationem doceat, cùm ex numero curatricium indicationum non ſit, quamuis ex accidenti aliquando virtutis roboratio ad affectus curationem conducat. Verùm prima eſt earum, quæ ad vitæ cuſtodiam pertinent. Nam neque vt valeamus, nec vt à morbis liberemur

mur, ab ea quicquam proprium desumimus, sed vt viuamus, ex eiusdē Gal. decreto nono meth. med. Quòd si affectus, seu morbi causa non amplius lædat, ac ipsum efficiat morbum, licet prius fecisset, cùm non amplius causa sit, nec in corpore persistat, aut actiones lædat, nulla ab ea sumenda indicatio erit, pro eius sublatione, aut eiusdem affectus curatione, sed tantum pro ipsius affectus notitia, vt diximus ex Gal. sententia quarto meth. medendi. Si verò ea nondum efficit, aut lędit, poterit tamen olim lædere, aut actu morbum efficere, hæc ad eam attinet artis partem, quæ verè prophylactice dicitur: de qua hoc loco sermonem facere non intendimus. Nam quomodo sanitas, quæ iam deperdita est, vendicanda sit, & non quo pacto ea in corporibus seruanda, aut eadem corpora à morbis præcaueri debeant, pertractare aggredimur.

EXERCITATIO.

περὶ μνήμης ἀπολωλυίας.

Id est, De memoria deperdita.

CAPVT I.

Vm caput, seu cerebrum, quod in capite continetur, aut velut arx, sedes, & domicilium sit animæ ratiocinatricis, vel ipsa anima forma sit, aut temperamentū eiusdem cerebri, vt Gal. visum est tanquā in hac re ancipiti, in secundo, & tertio de locis affectis, ac septimo de Hipp. & Platonis decretis, & sexcētis ferè aliis in locis: non ab re ab eiusdē affectionibus exordiemur. Verùm de eis, non velut cæteri, qui indistinctè scripserunt, tractare intendimus. Quicquid enim sit ad Gal. mentem, anima ipsa, cùm semper de eius substantia anceps fuerit, & proinde confessus fuerit, ipsius essentiam non nouisse, illud tamē, non modo eiusdem auctoritate sed Hippocratis, Platonis, ac Aristotelis, pro comperto habetur eam ob suscipientis ipsam corporis alterationem, immutari posse, & proinde interdum lædi: velut etiam experientia in dies comprobari videmus, animæ scilicet functiones à diuersis præter naturam affectibus oblædi, quamuis eam incorruptibilem ac immortalem, vt Christi assecla, firmiter teneam. Propterea ratione diuersarum læsionum,

animæ functionum, quæ ex diuersis causantur præter naturam affectibus, eorundem ordinem quendã statuemus. Nam cùm quædam per se ac propriæ actiones sint, quas ex se ipsa operatur, velut imaginari, cogitare, ac memorari: quædam verò munera per aliud exequatur, tanquam instrumentis quibusdam, vt sentire, mediis instrumentis sensus, & moueri, instrumentis motoriis, principium, ac originem, & sentiendi, & mouendi eis præstans, vt liquet in Gal. doctrina: propterea eum duxi ordinem seruandum, vt primo de iis affectibus sermo habeatur ex quibus principes animæ functiones læduntur. Secundo loco, de iis, qui sensibiles operationes offendunt. Tertio verò, de iis vitiis, quæ quomodocunque voluntarios motus impediunt. Vltimo, si qui sint præter naturam affectus in capite orti, in quibus aut cunctæ prædictæ animæ functiones, aut plures offendantur, de iis etiam tractare non grauabor: quibus tandem enarratis, absolutus erit sermo de capitis affectibus. Et licet omnes ferè difficilis sint cognitionis, cùm nullum habeant loci affecti signũ, quod sensibus dignoscatur: nam neque tumor præter naturam, neque dolor, neque excretio, aut aliud quippiam apparet, quo valeamus partem affectam in eis dignoscere: in memoria quidem deperdita id potissimum conspicitur. Qua propter cùm non admodum facilis sit in ea affectione, partis affectę dignotio: cúmque sit ex numero earum affectionum, quæ rarò euenire solent, vt testatur Gal. tertio de locis affectis, in quibus remediorum inuentio ex vera demonstratione procedens, quam hic sectari potissimùm intendimus, experientia longe præstat, non ab re cum Gal. tertio de locis affectis, ab hac exordiendum esse censui: cuius dignotionem, prognosticũ, ac curationem, via quadam, ac ratione, iuxta eiusdem Gal. monumenta, præcipuè, & Hippocratis, ac aliorum Græcorum, veterúmque Latinorum, Arabibus omnino posthabitis, velut & aliorum quoque affectuũ præter naturam, conscribere paramus, illum, quem in præcedenti vniuersali capite proposuimus ordinem perpetuò seruantes. Proposito nanque quolibet vitio de quo differendum erit, quis locus afficiatur primò inuestigabimus, deinceps quis affectus præter naturã sit & quibus indiciis, cum ipse, tum eius causa dignoscantur, dilucidabimus. Quibus exactè cognitis, ad eiusdem vitij prognostica primùm, & deinde curationem rationabili quadam methodo deueniemus.

Ordo seruandus in capitis affectibus

Cur prius de memoria de perdita.

Auctores quos sectabimur.

Quis ordo seruetur in singulis affectibus.

Cùm

Cùm itaque quiſpiam omnium eorum, quæ prius nouerat, oblitus fuerit, huic memoriam deperditam eſſe fatemur, adeò vt interdum eueniat, vt quidam eorum, & literarum, & artium in tantum obliti fuerint, vt ne nominum quidem ſuorum meminiſſent, prout Gal. teſtatur libro de differentiis, & ſecundo de cauſis ſymptomatum, Thucididem pro teſte inducens. Huius affectionis, quæ pars in ea affecta ſit, cùm omnes affectarum partium notione indigeant, primò inueſtigabimus. Quæ quidem quòd ea ſit, qua princeps animæ vis continetur nulli dubio eſt, quam ſola actionis leſio ſatis conducit ad dignoſcendum. Hæc nanque cùm nulla alia pateret via, Galeno ſatis erat, pro affectarum partium inuentione, velut ſcriptum reliquit tertio de locis affectis, potiſsimum in hac affectione, in qua nullum affecti loci ſignum, quod præcipuè eiuſdem ſit, haberi poteſt, videlicet neque tumor præter naturam, neque excretio, neque aliud quippiam tale, nec ea affectio, ſi caluaria tantum affecta ſit, fieri poſſet, vt patet eodem tertio de locis affectis, velut quòd nec cerebrum ipſum ſecundum eius ventriculos afficiatur, idem Gal. ſecundo de cauſis ſympto. decretum reliquit. Nam nec eius generatio, nec ſolutio ſubitaria eſt: relinquitur ergo, iuxta eius doctrinam, quòd cerebrum ipſum ſecundum proprium eius corpus, in quo principes exercentur functiones in oblitione, ſeu deperdita memoria, affectum ſit. Ipſa verò affectio ſymptoma eſt, in genere noxæ functionum animalium principum: in qua memorandi facultas non deprauata eſt, nec imbecilla reddita, ſed omnino abolita: quod promptè ex modo læſionis ipſius facultatis, ac ab ipſius notione patere poterit. Verùm cùm cuiuſuis ſymptomatis cauſa morbus ſit, vt liquet lib. de diff. ſympt. eúmque præcedere neceſſe ſit: ad quem cerebri morbum conſequatur, inueſtigandum erit: hunc verò omnino intemperiem, eámque frigidam ipſius cerebri, quæ animales actiones torpidas efficit, Galenus tertio de locis affectis, ac ſecundo de cauſis ſympt. aſſeruit eſſe, medicamentorum exemplo, quæ hoc ſymptoma facere poſſunt, quibus refrigerandi facultas ineſt, illud comprobans: ſiquidem calida cauſa motũ excitat, frigidum autem ocioſum, & ad motiones pigrum reddit animal: id quod animalia quoque quæ per frigora latere coguntur, haud obſcurè declarant: perinde enim ac ſi mortua eſſent, hyeme, ob frigoris vim, la-

Memoria perdita qu

Quæ pars ea affecta ſi

Quis affectus præte naturam.

Symptoma cum ſit qu morbum ſe ctetur.

titare ſoleut, vt ipſemet Gal. aſſerit ſecundo, & tertio de locis affectis. Illud idē confirmauit Hipp. tum lib. de morbo ſacro, tum in epiſtola de inſania, cùm dixit, Obliuioſos fieri dum cerebrum perfrigeratur: hoc verò à pituita perpetiūtur, cùm præter ſolitum morem cōpingitur. Verùm nunquid ea ſola frigida cerebri intēperies ſit, vel cum humiditate, ſeu ſiccitate copulata, ex aliis quibuſdam ſignis deprehenditur: ſomnos ſiquidem obſeruando, vtrum videlicet vehementer, an modicè ſomnolenti ſint, aut omnino non ſomnolenti, ſed quantum ad ſomnū pertinet, ſecundū naturā ſe habeant, nam ſi vehementer ſomnolenti ſint, frigidā ac humidam cerebri intemperiē, ſi omnino non ſomnolenti, frigidā ac ſiccam, ſi verò modicè ſomnolenti ſint, frigidā tantum intēperiem eſſe ſignificabit. Præterea conſiderandū eſt, num quippiam excernāt, vel ex naribus, vel ab ore, quod quidem à capite deſluat, aut ſiccæ appareant partes hæ: nam ſi multa excernantur, pariter humidam cum frigida copulatam intemperiem, at ſi aridiores huiuſmodi partes ſint, ſiccam, & frigidam, ſi verò quātum ad hæc pertinet, ſecundum naturam ſeſe habeant, frigidam tantum intemperiē deperditæ memoriæ cauſam eſſe oſtēdunt. Nūquid autem hæc cerebri diſpoſitio ipſius primaria ſit, vel per cōſenſum, nam ſic quoque exoriri poteſt, vt in quibuſdā morbis in abſceſſibus declinantibus Gal. teſtatur ſecundo de cauſis ſympromatum: diſcerni illud poteſt, ſi obſeruaueris, num prædicta affectio propriis accidentibus dignoſci valeat, perpetuōque permaneat, ac ad alias affectiones non conſequatur: nam tūc primario affectu cerebrū laborare conſtabit. Quod ſi propriis accidentibus diſcerni non valeat, neque perpetuò permaneat, atque ad alias affectiones conſequatur, per conſenſum memoriam offendi dicemus. Sunt qui velint aliis quoque cerebri partibus affectis, ac ex quibuſdam, præter dictas, intemperiebus, eam oriri poſſe: quos, ſiue Græci, ſeu Arabes, vel Latini fuerint, cùm à Galeni doctrina, ac Hippoc. magnopere deuiēt, Galeni inquam, vt liquet tertio de locis affectis, & ſecundo de cauſis ſympto. Hippocratis verò, vt præcitatis locis patet, præſertim cùm eoſdem tanquam duces præcipuè ſectari intendamus, breuitati modò indulgentes, miſſos faciemus. Huius autem affectionis cauſa cum interna, tum externa eſſe poterit: quòd ſi interna fuerit vel redundans pituita, vel ſuccus melancholicus erit. At ſi pituita, non tantum

Via diſtinguēdi diuerſas cerebri intēperies, ad quas ſequitur.

Nūquid per eſſentiā, aut per conſenſum ipſo cerebro, fiat.

Quot quæve ſint eius cauſæ.

Diuerſarum cauſarum indicia.

tantum ex modò dictis somniis, ac cerebri recrementis illud percipies. verùm ex ægri habitu, ætate, ac temperatura, anni tempore, regione, & cœli statu, ac præcedenti victus ratione: omnibus siquidem, aut saltem pluribus ad frigidum & humidum vergentibus: pariter si redundans melancholicus succus prædictæ affectionis causa fuerit, vt diximus, aderunt somni, tum excrementa, ad cuncta alia, quæ præcesserunt ad frigidum, & siccum inclinabunt. Si verò nullum affuerit prædictorum humorum redundantiæ signum, ex aliqua externa causa ortum ducere coniectandum erit: præsertim si ex extrema senectute obliuio originem non ducat: idque potissimum percipies ex ægri, vel astantium relatione: vt si quispiam morbus prius præcesserit, solutúsque in totum, in obliuionem transierit: vel ex assumptione quorundam medicamentorum, quæ ingentem refrigerandi facultatem habeant: seu capiti quomodocunque adhibita fuerint. Ex immodicis quoque laboribus, in studiis atque vigiliis, vel in aliis quibusdam, ortum habere poterit: veluti in eo, qui circa disciplinas, & in alio, qui vites colebat, propter labores Galenus nouit: vt patet tertio de locis affectis, ex aliis quoque infrigidantibus, quæ extrinsecus accidunt, si immoderatius occurrant, velut sunt tum cibi, tum potiones suapte natura frigidiores, excitari poterit. Quòd si modica fuerit ipsius memoriæ offensio, ob minorẽ eueniet cerebri refrigerationem, & veluti quidam torpor eius erit, ac labes, nec omnino ea abolita erit, sed diminuta, seu imbecilla. Si verò simul cum memoria ratio quoque deperdatur, quæ affectio fatuitas, siue stultitia nominatur à Græcis μώρωσις dicta, licet ab eadem dispositione procedat, vehementius tamen in hac intenditur iuxta eundem Galen. eodem tertio de locis affectis, ac secundo de causis symptomatum. At quoniam totius præsagitionis summa in morituris, conualituríque est, quoties vis ægrotationis cum ægri facultate confertur: si enim morbus vehementior est, æger omnino morietur, si debilior quam ægri facultas, haud quaquam morietur, vbi nihil erroris committatur Gal. teste secundo prognosticorum: propterea considerata hac affectione, quæ suapte natura cerebrum, membrum siquidem princeps, lædit, perpensáque eius magnitudine, quanta videlicet fuerit, factáque demum relatione ad vires ipsas, cum ipsius cerebri, tum etiam totius corporis, vitaléque ac naturales, si

Prognostícum.

affectus eis ſuperior inueniatur, vtique morietur æger: ſin contra, ſeruabitur: potiſsimum ſi alia conſenſerint, ætas videlicet, temperamentum, tempus anni, &c. Tempus autem coniectari poterit ex maiori, vel minori robore virium, & prædicti affectus, ac magnitudine exceſſus eorundem. Quæ & ſi in aliis non dicantur, in cunctis tamen ſubintelligi affectibus debere volumus. Hipp. verò lib. pri. prædictionum, obliuionem malam eſſe retulit. Inſuper ex Aetij ſententia, capite de memoria amiſſa, valdè timendum erit, quibus ea de repente deficit, alia verò ſana eſſe videntur, ne comitialis morbus eis ſuperueniat aut ſideratio, vel reſolutio aut quoddam aliud magnum cerebri malum. Pro cuius curatione illud primò animaduertendum erit, non tantum in hac, ſed in ſingulis ſequentibus affectionibus nos earum tantum curationes docere, quæ per eſſentiam ortum habent, ac primariæ, & propriæ ſunt, & non earum, quæ per conſenſum: cùm eæ nullam propriam curationem requirant, ſed ſublatis primis, ac propriis affectibus, quos inſequuntur, ſtatim & ipſæ auferuntur, vt liquet primo, & ſecundo de locis affectis. Quemadmodum ſi obliuio ad lethargum, vel cæteros ſoporiferos affectus inſequatur, aut ad morbum quempiam in abſceſſum declinantem. Summa verò huius affectionis medelæ eſt in calfaciendo vniuerſum ipſorum corpus intrinſecùs, & extrinſecùs, iuxta menſuram euariationis habitus naturalis, Aetio auctore. Proinde tam ſi ab interna, quàm ſi ab externa cauſa ortum ducat, aer ad calidum inclinet oportet. Nam cùm ſine eo nec ſanitas tueri, nec morbus tolli poſsit, Galen. teſte nono meth. medendi, non immeritò is primò alterandus erit: iſque ſit luminoſus, alienus ab aquilone, ac auſtro, cum vnus infrigidet, alter verò caput repleat. Caueat à multo ſomno, præſertim diurno, ac ſuper repletionem: ſed is ſit moderatus: velut & vigiliæ moderatæ quoque eſſe debent, cùm & ſuperfluæ ſpiritus diſſoluant. Exercitium quoque moderatum, & pedum, & manuum, & interdum capitis confrictibus ex aſperis linteis magnopere confert: velut quies immodica, ac deſidioſa vita valde offendunt. Alui excrementa ſingulis diebus, ſi non à natura, ab arte educenda erunt: eorum nanque retentio caput offendit. Caueat ab immoderatis animi affectibus, præſertim mœſtitia, cura, ac ſollicitudine: nam iræ excitatio fortè eis non nocebit. Cauenda eſt multa repletio alimentorum, & potuum,

quæ ſeruanda ſint in ſingulorum affectuum prognoſtico, & ſi non dicantur.

Curandi ratio.

cap. 6.

Victus ratio.

Cap 14

ruum, vitandáque ſunt edulia infrigidantia, craſſefacientia, & inflantia: multúſque aquæ, ad huc magis vini potus. Ab oleribus propterea omnibus frigefacientibus abſtinendum, fructibus, ac bellariis, caſeoque, ac lacte. Verùm, vt Aetius teſtatur, alimentum conuenit friabile, & aliquo modo calefactorium, ac attenuatorium. Acriora autem alimenta velut ſunt allia, tymbra, origanum, pulegium, ex interuallis exhibeantur. Sed & horum etiam copia vitanda erit. Cruditas quoque omnino cauenda, cùm omni re magis mentem vitiet. Vinum his conuenit tenue, album, non valde vetus. Nam per moderatam caliditatem, vt ait Aetius, tum alia non pauca poteſt, tum animam manſuefacit, & motum ei prębent concinnum, ac ſedatum, ad tripudium aptam facit. Veneris verò vſus ſit rariſsimus. neque enim ad totius corporis ſanitatem conducit, neque ad animæ ratiocinationes, ſi immoderatus fuerit, confert. Verùm illud memoria tenendum erit, quòd ſi à frigida, & humida cauſa obliuio ortum duxerit, non tantùm ad calidum, verùm & ad ſiccum vniuerſa victus ratio declinabit. Si verò cum frigiditate ſiccitas fuerit commiſta, non modò ad calidum, verùm etiam ad humidum vergat, oportet: cùm ex calido, ac ſicco prorſus lædereˉtur taliter affecti, velut experientia comprobauit Galenus in eo, qui ob laborem in ſtudiis effectus erat obliuioſus: ſimúlque in eo, qui vites colebat. Hoc autem cùm non magno negotio fieri poſsit, breuitati indulgentes bona fronte omittimus. Medicamentorum verò ratio ea ſeruanda erit. Nam ſi ex pituitæ redundantia obliuio ortum duxerit, eam prius concoquendo, ac præparando, demum euacuare oportet: pro cuius concoctione, ac præparatione vtaris rhodomelle, excipiens eius vnc. 1. & ß. ſyrupi de infuſione roſarum vnc. 1. aut tantundem oximellis cum eodem ſyrupo de infuſione roſarum, cum aqua betonicæ, ſampſuci, vel hyſſopi ʒ. 3. vel 4. aut ſampſucum, hyſſopum, betonicam, ſerpillum, vel thymum in aqua mulſa decoquito: de qua vnc. 4. vel 5. ægro tribuantur: quibus pluries adhibitis ſecundum totum, vel partem concocta, ac præparata materia eam euacuare licebit ex decocto myrobalanorum chebulorum pondere ʒ. 4. agarici trochiſcati ʒ. 1. vel ℈. 4. florum ſtœchadis ʒ. ß. cui adde ſyrupi de pluribus infuſionibus roſarum rubearum, aut roſarum perſicarum vnc. 2. vel 3. diacatholicon vnc. ß. aut confectionis de dactylis ʒ. 2. vel 3. & ſi vnica vice

Medicamentorum ratio.

Ex pituita.

ca vice tota causa auferri nequeat, quod sæpius euenit, tum suapte natura, quia crassus, & lentus humor est, cum ratione partis affectæ, iterum is præparandus, ac concoquendus erit cum eisdem, vel valentioribus, vt syrupo de stœcade, aut oximelle scyllino, eis iterum addendo syrupum de infusione rosarum, permiscendóque decoctum aliquod ex supra dictis, & miscendo, si videbitur, in eo pulegium, origanum, vel stœcadem: quo denuò concocto, ac præparato ex catapotiis arabicis, aureis, sine quibus, vel aggregatiuis cum agarico permistis, euacuari poterit ʒ.1. vel ℈.4. excipiens ex dictorum catapotiorum aliquo, addendo insuper agarici trochiscati ℈.2. aut ʒ.1. redactisque in formam catapotiis, cum aqua sampsuci, vel betonicæ, rhodomelle, seu syrupo de stœcade: post quæ per duas, vel tres horas, exhibeatur potio ex decocto myrobalanorum prædictorum ʒ.3. in quo aut syrupum ex pluribus infusionibus rosarum, aut mel acreum ponderis vnc. 2. vel 3. dissoluatur. Auxiliatur etiam iis sommopere purgatio ex hiera, præsertim rufi, vt Paulo, & Aetio placuit.

De quantitate medicamẽtorũquid sentiẽdũ sit.

Verùm quæ de quantitate medicamentorum hic scribimus gratia exempli habenda erunt: cùm nec dici, nec scribi, nec præcipi ea possit, ex Galeni mente tertio meth. medendi. quare coniectura quadam assequi licet. Nam nihil æquè artem medicam in agendo coniecturalem efficit, vti cuiusque remedij quantitas, eodem Galeno auctore lib. de curandi ratione per venæ sectionem: & si quid in nobis est, ex nulla re adeò possumus ad exquisitam eius pernenire notitiam, quantùm ex crebra exercitatione circa eiusdem quantitatis coniecturam, eodem Galen. teste primo de arte curatiua ad Glauconem. Minuitigitur potest, vel augeri singulorum, quæ diximus, ac in singulis affectibus, quam dicemus, quantitas, pro diuerso tum virium robore, temperamento, natura, ac ætate laborantis, & consuetudine, regione, anni tempore, ac cœli statu, & aliis. quod quidem perpetuò memoria tenendum consulo. Placuit insuper Paulo cap. vndecimo libr. 3. pro cura huius affectionis vti acribus clysteribus, veluti si hieram cum positam, vel rufi apponas, agaricum, hieralogodion aut aliquid tale in quantitate oportuna, miscendo & vnc. 2. vel 3. mellis rosacei, & 3. vel 4. olei, vel communis, vel amygdalarum dulcium, chamæmelini, aut anethini cum decocto maluarum, mercurialis, foliorum betæ, florum chamæmeli, furfuris, &

ris, & salis. At siquid reliqui fuerit in capite prædicti redundantis succi, ad particulares ipsius cerebri euacuationes te conferas oportet apophlegmatismis vtens, iis, qui pituitam à capite attrahunt, compositis, ex Chia mastiche, & vua passa vinaceis detractis, interim addas zinziber, pyrethrum, aut nigellam, aut cubebas: ex quibus figurari possunt mansiles pastili. Interdum errhinis vtendum erit liquidis, præsertim ex decocto hordei cum corticibus manipuli vnius, sampsuci, hyssopi, betonicæ, ana 3. 3. quo secundum artem confecto, ex eo sumantur libræ duæ, vel tres, & additis succi foliorum, & radicum betæ vnc. 3. aut tantundem succi brassicæ: vel si validius quæras, succi cyclamini vnc. 2. quibus commistis calidis moderatè, aut tepidis, naribus infusis vtaris: & si fortiori indigeas, addere decocto poteris castorei, aut nigellæ 3. 1. calaminthæ, origani, seu stœcadis 3. 2. Nec omnino sternutatoria spernenda erunt, quæ ex pipere, castoreo, seu albo helleboro, diuisim, vel coniunctim fieri possunt. Placuit etiam Aetio post purgationem, ramentum eboris 3. 1. pondere, aut cornu cerui tantundem, seu castoreum similiter 3. 1. pondere potum cum aqua mulsa, magnopere huic affectioni prodesse, ac opitulari. Simili modo & ipse laudarem 3. 1. aut amei, vel succi rutæ, seu seminis vrticæ cum prædicta aqua mulsa, similiter tantundem confectionis anacardinæ, aut aureæ Alexandrinæ, confectionis diambræ, diamusci dulcis, mithridati, aut theriacæ cum aqua mulsa, aut pauco vino albo. Ab extra verò irrigationes, quas Græci, ἐμβροχὰς, vocant ex alto cadentes, torrentis ritu, capiti eo prius abraso administrari possunt, præsertim iuxta coronalem commissuram, qua parte cùm ea laxior sit, atq; os tenuius, & rarius, promptè non tantum qualitates, sed etiam substantiæ medicamentorum, præsertim si tenues fuerint, intrò transmittuntur, Galen. teste, ac in se ipso experto, decimotertio meth. tum secundo de compositione medicamentorum secundum locos. Quæ ex aliquibus prædictorum medicamentorum parari possunt, veluti ex decocto hyssopi, serpilli, rhymi ana pug. ß. betonicæ, sampsuci, florum chamæmeli ana pug. 1. florum stœcadis 3. 3. fiat decoctum, cui adde castorei 3. 1. aceti vnc. 1. Nec non tum parte eadem, tum posterioris capitis partis in occipitio videlicet, ac iuxta primam, & secundam vertebram, vnctiones ex oleo nardino, nucis muscatæ, ac de castoreo, cotidiano, vel

vel de piperibus fieri poterunt, pariter & ſaccelli approximandi: vt, Recip. hyſſopi, ſampſuci, & florum ſtœcadis añ. 3. 1. caſtorei, nucis muſcatæ, ſpicæ, macis, añ ℈. 1. corticum thuris, maſtiches, & ligni aloës añ 3. 1. & ß. roſarum rubearum ſiccarum æquali pondere omnibus, contundantur, & formentur ſaccelli. Quòd ſi iis non ceſſerit affectio, vltimo loco ſinapiſmo vtendum erit, vt Aetio placuit non modò in occipite, vt ipſe refert, verùm potius in ſyncipite, propter ſignatas cauſas. Frigida verò, & ſicca cerebri intemperie exiſtente, ex qua obliuio gignitur, ſi fortè cum quapiam ſucci melancholici redundantia fuerit, is parandus primò erit expulſioni, id quod cum ſyrupo ex ſucco borraginis, vel fumariæ permiſto, cum ſyrupo ex infuſione roſarum, aquis betonicæ, lupulorum, & meliſſæ perficies: quibus prout viſum fuerit pluries aſſumptis, infraſcripto medicamento purgante ducendus erit. Recip. myrobalanorum indorum 3. 3. ſenæ, epithymi añ 3. 2. florum lupulorum, fumariæ, & borraginis añ 3. 2. & ß. fiat decoctum in aqua fontis, in cuius expreſſionis quantitate diſſolue mannæ electæ vnc. 2. diacatholicon 3. 7. aut diaſenæ vnc. ß. vel ſyrupi domini Auguſtini vnc. 4. fiat potio. Reliqua demum topica remedia ad humidum magis, quàm ad ſiccum vergant, tum vnctiones, de quibus mentionem fecimus, eis addendo oleum chamæmelinum, anethinum, ac amygdalarum dulcium. Irrigationibus autem prædictis iterum humectantia addendo exſiccantia demas, pariter & ſaccellos pares, oportet: quòd ſi frigida tantùm, & ſicca, aut ſolùm frigida intemperies ſit, calfaciente, & humectante victu, ac eiuſdem qualitatis medicamentis alterantibus tum intus, tum extra vtendum erit, frigida, & ſicca exiſtente. Si verò frigida, tantùm calfacientibus. At ſi ob extremam ſenecturem euenerit obliuio, non oportet curioſè aliquid moliri, ſed ſola conueniente victus ratione contentus eſſe. Si ex immodicis laboribus, ac aliis euacuationibus, refectoria dieta vti conuenit. Si ex frigidis medicamentis abſorptis, aut capiti adhibitis, & intus, & extra calida medicamenta approximanda erunt, exiis, quæ ſupra diximus. Ex quibus omnibus diligens medicus poterit non modò quamlibet obliuionem rationabili methodo curare, verum etiam & ipſius labem, ſeu, vt ita dixerim, torporem, in quo non abolita, ſed imbecilla redditur memorandi functio: prouenit ſiquidem ex eiſdem ferè cauſis,

Ex melancholico ſucco.

quamuis

quamuis non admodum auctis, velut si ipsa deperdatur. Quapropter cognita causæ diuersitate eisdem met medicamentis vtitor, ea tamen seligendo, quæ mitiora fuerint. At si cum ipsa memoria deperdita, ratio quoque, deperdatur, quò fit vt stultitia, seu fatuitas generetur, pariter obseruando, quæ prius à nobis dicta sunt pro causæ dignotione, absque labore pro eiusdem affectionis ablatione iam dictis medicamentis vti poteris: ex eis tamen, quæ valentiora sunt eligendo, cùm ex vehementiori cerebri intemperie gignatur, Gal. teste tertio de locis affec. velut superius dictum est.

Περὶ λήθαργου. De lethargo.

CAPVT II.

CVM maximam habeat cum deperdita memoria affinitatem is affectus qui à Græcis λήθαργος, à Latinis interdū lethargus, interdū veternus à quibusdā appellatur, non ab re de eo hic verba faciemus. Nomen siquidē nactus est ἀπὸ τῆς λήθης, quod oliuio interpretatur, & ἀργὸς, hoc est, iners: proinde λήθαργος, oblinio iners, Latinè dici posset, cùm in ipso marcor, & inexpugnabilis penè dormiendi necessitas percipiatur, velut Paulo, & Celso visum est cap. nono libri tertij & cap. vigesimo libri tertij. Quòd autem cerebrum in prædicto affectu afficiatur, liquet Gal. auctor. decimotertio meth. Paulo prælegato loco, ac Tralliano libr. pri. cap. decimoquarto. Et insuper quoniam nequeunt taliter affecti eorum, quæ dicuntur meminisse, vt eidem Tralliano visum est, illud potissimùm patere potest. Quinimò cum ipsa memoria, ratio quoque perit, auctore Gal. tertio de locis affectis, & lib. de differentiis symptomatum, in lethargo imaginationem lædi idem scriptum reliquit. Iure igitur cerebrum, in quo princeps pars animæ residet, in hoc affectu læditur, velut ex eius principum functionum læsione ostendimus: & id ipsum non secundum eius ventriculos, sed secundum propriam eius substantiam, vt eodem tertio de locis affectis, liquet. Verùm quis affectus præter naturam sit, nec inter Græcos, nec inter Latinos quempiam determinasse hucusque reperi, quamuis Auicenna velit eum esse apostema phlegmaticum factū intra craneum. Galenus autem libr. decimotertio meth. interim νόσημα ipsum appellat, interdum ipsum sub nomine πάθους comprehendit, quemad

Vnde nactus sit nomen.

Quæ pars afficiatur.

Quis affectus præter naturam sit.

quemadmodum etiam commento aphorismi tertij secundi lib. libro autem de sympt. differentiis, inter ea symptomata, quæ principibus functionibus animæ eueniunt, ipsum connumerat, & propterea decimotertio meth. dicebat, hoc πάσῳ contrarium quodammodo esse secundum ideam phrenitidi. Verùm cùm & ipse lethargus, vt dicemus, non tantùm ex cerebri inflammatione orta à pituitoso succo excitari possit, verùm etiam ex ipsa pituita citra inflammationem in cerebro putrefacta, propterea inter symptomata ipsum connumerabimus functionum principum memoriæ videlicet, ac rationis abolitæ, imaginationisque infirmæ, & veluti deficientis, simul cum Gale. tertio de locis affectis, & lib. de differentiis sympt. Quod quidem affirmare videntur Pauli verba, dum asserit, lethargum esse noxam aliquam ratiocinatricis animæ. & Aetius cap. de memoria, amissa dicebat, Pereunt autem ambo, de memoria, & ratione loquens, in lethargo. Indicant hanc affectionem obliuio ipsa, vt diximus, cum inertia. Omnium nanque veluti amentes obliuiscuntur: palpebris semper conniuere volunt, & conquiescere. Vix respõdent quocunque modo interpellentur. Oscitant crebrò, & hianti ore aliquandiu persistunt, tanquam claudere id obliti. Cùm violenter ab assidentibus excitantur, rursus in somnum deferuntur: & dum ad mictionem vrgentur, porrecta ipsis matula, sese in manibus ipsam habere obliuiscuntur. Febris lenta eos comitatur, pulsúsque magni, molles, languidi, tardi, ac rari, & turbulenti, intermittentes potius, quàm intercurrentes, respiratióque rara, & imbecillis. Deiiciunt per aluum lethargici magna ex parte liquidiora, quibus valdè exigua vitæ spes est Hipp. teste, lib. tertio, de morbis. Nonnullis contrà, venter inarescit, vrinam reddunt iumentis similem: quidam ex eis tremiscunt, & sudoribus vndequaque madent, auctore Paulo. Comitatur autem is affectus frigidam, ac humidam cerebri intemperiem, cùm obliuio, segnitia, ac altus somnus ex ipsa proficiscantur, Gale. teste eodem decimotertio meth. Hoc idem testatur Paulus, cùm dixit, ex nimio frigore, ac cerebri hũmiditate hunc affectum contrahi. Quòd autem ea intemperies ex redundante pituita, eáque putrescẽte originem ducat, idem Trallianus affirmat, dum asserit lethargum ex pituita superante nasci, quæ cerebrum humectat, ac valide madefacit: & Paulus hoc idem asseruit, dicens, Ex pituita, quæ frigore nimio,

Affectionis signa.

Quæ cerebri morbum comitentur.

Quæ sit eius causa.

mio, & humiditate cerebrum imbuerit, ipſum oriri. At quòd ea putreſcat, oportet, vt lethargus contrahatur, decretum reliquit Gal. decimotertio meth. & proinde cum febre incidit: nec ſine ea gigni poteſt. Propter quod non mirum, cùm in capite humor frigidus redundat, ſi inſenſibilitas, immobilitáſque hominem opprimat: ex frigore enim ſegnitia, velut ex calore immodico, motus prouenit, vt patet eodē decimotertio meth. Ex quibus liquet, etiam ſi alia, quæ non præceſſerunt non conſideraueris, vt regionem, ætatem, anni tempus, victus rationem, &c. Lethargi cauſam pituitam eſſe in cerebro redundantem, eámque neceſſariò putreſcentem, iuxta Gal. monumenta, ſiue cum inflammatione, ſiue citra inflammationem ea pútreſcat. Proinde ipſum non perpetuò ſubſequi ad cerebri inflammationem ex pituita ortam, ſed interdum citra inflammationem, ea tamen putreſcente ortum ducere cum Gal. audaciter aſſerimus, quicquid velit Auicēna, ac reliqui ſimul cum eo ſentientes. Quod quidem clarè oſtendunt verba eiuſdem Gal. commento aphoriſmi tertij, lib. ſecundi, dum dixit, quæ refrigeratio quando fortis facta fuerit, cum humiditate quidem mixta facit τὰ ληθαργικὰ πάθη, hoc eſt, lethargicas affectiones, ſeu paſſiones, & primo porrheticorum, cùm aſſeruit lethargum fieri cum locum eundem, in quo princeps animæ pars reſidet, humectarit, diluerítque pituita: liquet inſuper, quòd licet lethargus quandam habeat cum obliuione propriè dicta affinitatem, nonnullis tamen inter ſe dirimuntur. Nam in obliuione memoria dūtaxat ablata eſt, in lethargo nedum memoria, ſed etiam ratio aboletur, vt patet tertio de locis affectis, & ſecundo de cauſis ſympt. præter id quòd imaginatio infirma, ſeu deficiens redditur, eodem Galen. teſte lib. de diff. ſympt. vt proinde obliuio cum inertia, ſeu ocioſa lethargus dicatur: nec ambo omnino eandem ſectantur cerebri diſpoſitionem. Nam obliuio ad frigidam, tum frigidam, & humidā: ac frigidam, & ſiccam, indifferenter cerebri diſpoſitionem conſequi poteſt: at lethargus ad frigidam, & humidā tantùm, vt præcitatis locis liquet. Quapropter non niſi à redundante pituita excitatur lethargus. Obliuio verò ab humore melancholico etiam, ac à ſola frigida cerebri intemperie, vt præcedenti cap. oſtendimus: adde quòd quamuis vtraque affectio à pituita excitari poſsit, in obliuione tamen non oportet, quòd ipſa putreſcat, velut in lethargo: nec quòd febris eam

ſequatur,

ſequatur, vt lethargum conſequitur neceſſariò, & ſi Trallianus, & Aetius non veri lethargi mentionem faciant, nos tantùm de vero, ac genuino, qui per eſſentiam in cerebro gignitur, verba facimus. Hic affectus, niſi ei ſuccurratur, cùm ex genere acutorum ſit, Celſo auctore, celeriter iugulat. Galenus autem quarto de cauſis pulſuum inſpiciens cum eius cauſam, tum partem ipſam affectã, aſſeruit, lethargum longè letaliorem eſſe peripneumonia. At Hippoc. lib. ſecundo de morbis ſcriptum reliquit, quòd lethargicus in ſeptem diebus moritur, ſi verò hos effugerit, ſanus euadit. Cùm autem ex iis, quæ diximus de hoc affectu, eius cauſa, ac parte affecta, maxima quædam ſimilitudo eſſe reperiatur eius cum memoria deperdita, licet in quibuſdam diſcrepent, vt cuilibet rectè inſpicienti ea, quæ ſcripſimus, patere poterit, propterea & eius curatio ferè ſimilis erit cum prædicta, paucis quibuſdam mutatis. Locandus proinde æger eſt in domo tepida, ac lucida, & ſplendida: ita vt aer parum ad calidum & ſiccum inclinet. A ſomno potiùs excitandi ſunt, quàm is prouocandus ſit, odoramentis ex caſtoreo, funiculo lucernario extincto, galbano, ſagapeno, ſulfure, pice liquida, aut bitumine, Aetio auctore: Vel ex thymo, pulegio, hyſſopo, & origano in aceto decoctis, additóque caſtoreo, odoramentum fiat. Eluatur aluus efficaciore clyſtere, ex hiera videlicet, agarico, aut ex eiſdem figuratæ glandes cum melle ſubdantur. Pedes & manus fortiter confricentur, ligentur, & interdum pungantur: nonnunquam etiam pili in ipſis vehementius euellantur. Cibi autem extenuantes eſſe debent, Tralliano teſte, vt cremor ptiſanæ, aut ptiſana ipſa, interdum ſola, interim cum oximelite permiſta: aut in qua hyſſopi coma fuerit decocta, vel pulegij, ſeu thymi, præſertim valida non exiſtente febre. Salutares etiã ſunt panis micæ ex apomelite, vel hydromelite datæ. Quòd ſi vires requirãt, carnibus quoque veſcatur æger oportet, pullis videlicet gallinaceis, perdicibus, ſtarnis, phaſianis, turdis, merulis, ac montanis auiculis, quæ cinnamomo, vel gariophillis condiantur. Oleribus vti poterunt fœniculo, oreoſelino, & aſparagis, vel in iure prædictarum carnium bulliat parum ſampſuci, hyſſopi, thymi, betonicæ, aut ſerpilli. Pro potu, vtantur hydromelite, vel vino albo, aquoſo, tenui, & aſtringenti. Nam ipſum cum tempeſtiuo cibo datum non mediocriter adiuuat, vt Celſo viſum eſt. A cibo autem non ab re, extremæ partes,

Prognoſticum.

Curatio.

Victus ratio.

præcepto

præcepto Pauli, vinciri debent per aliquod ſpacium, ne videlicet vapor ad caput aſcendat. Statim autem ab initio, ſi nihil prohibeat, in tali affectu incidẽda vena eſt. Quod licet præceptum ſit Galeni decimo tertio meth cũ eo itidem conueniunt Paulus, Aetius, Trallianus. Vena autem incidenda eſt media, aut interna: Quantitas ſanguinis pro viribus euacuetur. At ſi ſanguinis miſsionem vires prohibeant, ætas, aut aliud quippiam, acribus clyſteriis alvus ducẽda erit, Pauli præcepto. Demum redundans ſuccus hyſſopi decocto in hydromelite, thymo, vel pulegio rhodomelle, aut oxymelite, ſolis, aut permiſtis cum ſyrupo borraginis, vel ex infuſione roſarum, & aquis betonicæ, hyſſopi, vel ſampſuci, & borraginis præparetur: ac demum purgetur aliquo purgante medicamẽto eorũ, quæ conſcripſimus præcedẽti capite, pro cura deperditæ memoriæ ex frigiditate, & humiditate cerebri prouenientis. Interim capiti admouẽdum erit oxyrhodinum, idq; in principio cùm repellendus à capite humor ſit, quiſquis is fuerit, vt eodem decimo tertio meth liquet. At procedente tempore miſcere, & incoquere poteris oxyrhodino, quæ extenuare ſimul poſſint, vt caſtoreum, pulegium, calaminthã, thymum, & alia huiuſmodi. Fronsq; illinienda erit, Tralliano auctore, aut caſtoreo, aut pilis humanis crematis, læuigatiſque ex aceto. Incoquantur etiam in aceto thymum, pulegium, & origanum, aliqua id genus, ac naribus ſic affectorum admoueantur, miſcetõq; cũ eis caſtoreum: habent namque vim huiuſmodi medicamenta calfaciendi, attenuandi, ac diſſecandi humoris craſsitudinem, ac lentitiẽ: ſimiliter ſi cornua capræ leui flamma torreantur, ac naribus ſumus excipiatur, grauem ſomnum depellent, vt inquit Q. Serenus. idem labrum veneris, ſi teratur prius, & cõfuſum vino liqueſcat, ac bibatur, cõmendauit. Aſperis frictionibus vtendum, vt diximus, erit, ac extremarum partium vnctionibus, & vinculis: nonnunquam pilos etiam in ipſis vehementius euellere oportet. Sternutamenti quoque interdum vtendum, excaſtoreo, pipere, ſeu helleboro: & ſi admiſerint, apophlegmatiſmis quoque iam dictis in præcedenti capite. Mox palatum etiam, vt Gal. placuit, valẽtibus, & acribus medicamentis vngemus, velut mithridato, theriaca, diamoſchu, diambra, aut eclegmate, pliris archoticon, dicto, aut ſinapi cũ melle. Quòd ſi iis nec affectus diſcutiatur, caput radendum erit, & ex alto, velut torrentis ritu, medicamentum infraſcri-

Medicamentorum ratio.

Venæ ſectio.

Purgatio.

Topica remedia.

ptum fundendū erit, præſertim in ſyncipitis loco. Sumito ſerpillum, hyſſopum, ac thymum cū pauco caſtoreo, & in aceto, ac oleo coquito, & vtare: aut caſtoreum cum modico aceto terito, additóq; oleo communi, vel irino, & caput irriga, vel fouendum erit aqua in qua laurus, aut ruta decocta ſit, & altero die imponendum caſtoreum, aut ruta ex aceto cōtrita, ſi Celſo credendum erit. Satureia quoque cum aceto frequenter infuſa capiti adhibita, aut ex vino pota lethargicos etiam letaliter dormientes excitat, vt Plinius ſecundus refert, lib. quarto de re medica cap. decimonono. Excitat item eos ruta trita ex aceto infuſa, & fronti admota, vt Apuleo Madaurēſi viſum eſt capit. 90. Occipitio quoque curcurbitæ ſunt affigendæ cum multa flāma circa primam, & ſecundā vertebram: interimq; ſanguis ex his detrahendus erit, ſi opus fuerit. Quòd ſi neque hæc ſuffecerint, ſinapiſmus adhibēdus erit ex caricis cum ſinapi, aceto macerato. Sūmopere Trallianus extollit aſſumptionem caſtorei, præſertim vna hora ante acceſsionem, per ſe exhibitum, aut cum oximelite: ex cuius aſſumptione nouit ipſe multos hoc ſolo remedio mortem euaſiſſe, propterea ipſum præterire noluit: poterit eius quantitas eſſe ʒ. i. cum oximellis ʒ. i. aut tantundem vini albi aſtringentis, aut hydromellis. Similiter recrementorum copia non exiſtente, coctionéq; morbi apparente, balneum ſummopere laudauit, illud quod nec Aetius, affectione tamen declinante, negauit, nec Paulus: verū nullo pacto ægri caput eſt madefaciendum. Modus autē vſus eius ab eodē Tralliano prædicto cap. 14. deſcribitur. Oportebit præterea frequenter eos ſollicitare ad naturæ excretiones, vt inquit Paulus, ad alui excrementa cum glandibus, ac clyſteriis: ad vrinam verò irrigando pubem cum oleo rutaceo, aut irino, cui adiectum ſit caſtorei paululum. Hæc pro huius vitij curatione ſufficiant: quod ſi quis mauult, non ſymptoma, ſed morbum appellare, à ſymptomate tamen nomen aſſumens, modò in curatione non erret, non reclamabimus.

περὶ κάρου. De caro.

CAPVT III.

DE CRVDAM de ea affectione, quæ à Grecis κάρος, ab Arabibus ſubeth appellatur, quam etiam & nos vt ὁμωνυμίαν

vitemus

vitemus, carum nominabimus, nondum verba facere: cùm in eo, vt patebit, non tantùm principes animæ functiones vitien tur, verum ſenſibiles, atque voluntariæ motrices, Galeno teſte 2. de articulis dum dixit, in caro omnes animæ operationes lædi, vt neque ſentiat, neque moueatur homo, neque intel ligat, ſed & rationem, & memoriam, & ſenſum, & motum, qui per appetitionem fit, oblæſos habeat. At quoniam maximam ipſe habet ſimilitudinem cum lethargo, Græciq; omnes ferè poſt eum de caro mentionem faciunt, ea de re hoc loco & nos de eo tractabimus. Eſt nanque is veluti reſolutio quædã principis facultatis imaginatricis præſertim, Gal. auctore lib. de diff. ſympt. ac priuatio ſenſuum, vniuerſarúmque motionum, ſpirandi tamen facultate manente illæſa, vt ab eodẽ ſcriptum eſt 4. de loc. aff. In qua affectione quòd cerebrum afficiatur ex operationum eius læſione cuique patere poterit, confirmatúrq; à Gal. eodem 4. de loc. affect. quo loco non modò in eo cerebrum affici aſſeruit, verùm ipſum magis affici ſecundùm ventres, quàm ſecundùm corpus, ac magis ſecundũ totam anteriorem partem eius, quàm poſteriorem, ſcriptum reliquit. Symptoma hic affectus eſt in genere noxæ functionũ animalium principũ, præſertim imaginatricis abolitæ, ſenſibilium ac motricum, ſpirãdi tamen facultate excepta, quo ab apoplexia diſcrepat, quamuis interdum & ipſa quoque lædatur quodammodo, vt patet 5. de locis affectis, vt in minori apoplexia, cùm videlicet carus magnus fuerit, intellige, aliàs Gal. ſibiipſi pugnaret: & ſi Aetius velit in cunctis ſoporiferis affectionibus memoriam, ac rationem perdi Cap. de memoria amiſſa. Indicant ipſum non modò prædictarum functionum læſio, verùm quòd taliter affectorum oculi ſemper ſunt clauſi, ac ſomno profundiſsimo detinentur, vt dum pũguntur, ſentiant quidem, non tamen loquantur, neque oculos aperiant, Aetio teſte. Propter quod à lethargo differt, quoniã lethargici interrogati reſpondent, & non omnino ſine voce decumbunt. Præterea earum febris præcedit, vt Paulus teſtatur, eáq; vehementior, lethargum verò ſubſequitur ignauior. Item carus ad nonnullos ſuperuenit affectus, vt dicemus, lethargus autem peculiarem cauſam obtinet, vt dictum eſt. Nanque ad cerebri frigidam intemperiem, præſertim ſecũdum eius ventres, à frigido, craſſo, aut omnino viſcido humore ortam, inſequitur carus, Gal. auctore 4. de locis affectis: qua ratione à lethargo nõ

Caros quid ſit.

Quæ pars in eo afficiatur

Quis præter naturã affectus ſit.

Ipſius affectionis ſigna.

diſcrepat.verùm hic vt pituitoſus humor putreſcat,non requirit: lethargus verò niſi putreſcat fieri nequit,vt 13. methodi liquet:quò fit,vt propterea à lethargo differat etiã,hac de cauſa genitus carus. Superuenit etiã aliis cerebri affectib⁹,aliiſq; cauſis,à quibus nec lethargus gigni poteſt,vt muſculis tempo rum affectis,ac quibuſdam acutis morbis,vt Hipp. teſtatur 2. de articulis.Item cùm oſſe quopiã terebra perforato, medius ventriculus fuerit attritus,carus hominem occupat,teſte Gal. eodem 4.de locis affectis:quemadmodũ etiã ſiquis inter perforandũ membranã negligenter, ac vltra quàm res expoſtulat, μηνιγγοφύλακι premẽdo violauerit,carus accidere ſolet: ſic vbi os caluariæ vehemẽter attritũ ipſius ventriculos comprimat, maximéq; mediũ,carus ſuperuenire poteſt:veluti etiã ad vehementes dolores hic affectus ſequitur, confidente videlicet robore ſpiritus animalis. Superuenire inſuper cõſueuit febriũ ac ceſsionibus,ac comitialibus. Ex quibus omnibus cauſis liquet cerebrũ ipſum non vno modo ſemper affici, ſed diuerſimodè, pro diuerſitate cauſarũ,cùm hic affectus gignitur. Verũ quoniã verus carus à frigida,ac humida cerebri intẽperie à pituita orta,vt diximus,originẽ ducit,iſque præſertim curari ſolet, quem etiã,facilè dignoſces,tum ex iis,quę diximus,tum quòd nullã habeat aliarũ, quas retulimus manifeſtã cauſam:iccirco aliis poſtpoſitis,de hoc ſermonẽ facimus:etſi quilibet morboſus carus,de quo modò loquimur,malus ſemper ſit.Gal.au ctore 2.prorrhericorum. Et vt breues ſimus, Aetij auctoritate curandi ſunt taliter affecti,ſimiliter vt lethargici,valẽtiorib⁹ tamen attenuantibus,ac incidentibus vtendum erit.Stomachi quoque cataplaſmata vnà cum hoc,quòd calfaciãt, etiam cor roborandi vim habere oportet: ſi is quoque pituita refertus, aut immodicè frigidus ſit.Aliorum verò curationẽ nunc ſcribere tempeſtiuum non eſt:peculiares etenim curationes requirunt:quæ ſuis locis fortaſſe olim dicentur.

Prognoſticum.

Curandi ratio.

περὶ κατοχῆς, ἢ καταλήψεως.

De cathoche,vel de catalepſi.

CAPVT IIII.

REFRIGERATO item primo ſenſitiuo, hoc eſt, cerebro, alius quidam affectus fieri conſueuit,verùm nõ tantum eo refrigerato(vt dicemus)ſed arefacto ſimul,Gal. teſte commen-

to

to tertij aphoriſmi libri 2. Affectus hic à Græcis interim κατοχὴ, interdum καταλήψις dicitur, velut qui eo affectu laborant κατόχους, καὶ καλεγομένους veteres Græci appellabãt: Latinè verò ea, affectio, Deprehenſio, Detentio, ſeu Occupatio dici poteſt, à quibuſdam congelatio dicitur. Qui verò taliter affecti ſunt, deprehenſi, detenti, ſeu occupati, ac congelati poſſent nuncupari. Eſt nanque affectus hic, ſubita quædam detentio, ſeu occupatio tum animæ, tum corporis: qua qui corripitur repentè in illo permanet habitu, quo correptus eſt, Paulo auctore cap. 10. tertij lib. Ex cuius verbis liquet, cerebrum affectũ eſſe, cùm is affectus gignitur, nec illud alia via indagari opus eſt, quàm ex eiuſdem operationum læſione: quanquam Gal. 4. de loc. aff. velit poſteriores cerebri partes magis in hac affectione moleſtari, veluti in caro anterior pars magis afficitur, ſymptomáq; exiſtit (vt Galeno placuit lib. de diff. ſympt) in genere noxæ functionum animaliũ principum, & propriæ imaginationis reſolutæ: ſeu abolitæ: quanquã & reliquæ quodam modo animæ functiones in eo vitiantur, velut ex eiuſdem indiciis comprehendi poteſt, ſeruata tamen ſecundũ naturã ſpiratione, velut in caro ex ſententia eiuſdem Gal. 4. de locis affectis. Adeò enim hi mẽte detenti, ſeu occupati ſunt, vt veluti fixos oculos, ac palpebras habeant penitus immobiles: aliquando & eaſdem apertas habentes, aut nictitant, aut intentè vidẽt, adeò vt neque ſi quis manus oculis ipſorũ obtendat, eos claudant, vt teſtis eſt Aetius. Voce inſuper, ac ſenſu priuantur, neque audientes, neque reſpondentes: admouent autem manus ſuas aliquando ad caput, & oculos, ac nares, velut qui vellicentur, atque hoc non ſentiunt. Pulſus ſimilis quodammodo lethargicis eſt, non tamen ita languidus, nec mollis, iuxta Gal. ſententiam lib. de pulſ. ad tyrones, & 4. de cauſis pulſuum: præterea horum pulſus æqualis eſt, lethargicorum verò inæqualis. Aluus, & vrinæ ſupprimũtur iis propter ſenſuum ſtupiditatem. Spiritus eorum aliquando denſus, aliquando rarus, & per interualla quædam magnũ ſpiritum ducunt: Quo malo quidam ex Gal. condiſcipulis correptus fuit, vt 2. prorrhetic. liquet. Iacebat enim (vt ipſe inquit) veluti lignũ prorſus inflexus, rigidúſque, atque extenſus, videbatúrque oculis apertis aſtantes ita intueri, vt ne conniueret quidem, nihil tamen loquebatur, verum quæ loquerentur audire ſe dixit, quanquam non euidenter, claréque: nonnulla item & me

Catalepſis quid ſit.

Quæ pars affeciatur.

Quis affectus præter naturam ſit.

Eiuſdẽ affectiõis ſigna.

moria tenens referebat, præsentésque omnes se se conspicere dicebat, ita vt quorundam actiones recordatus exponeret, sed neque loqui posse, neque membrum vllum mouere fatebatur, cùm videlicet conualuisset. Consequitur autem frigidam, ac siccam cerebri intemperiem, vt diximus, autoritate Galen. com. aphoris. tertij, libr. 2. ex frigidiori, siccioríque materia ortam, veluti Paulo placuit præallegato loco. Verum vt hoc monymiam vitent, qui eius verba perlegunt, animaduertant in primis eiusdem auctoris verbis, capit. 10. tertij libr. non de vera catalepsi, sed de vigilanti comate verba facere: quod vitium asserebat idem auctor capit. 6. eiusdem lib. antiquiores Galeno medicos κάτοχον vocasse: à quibusdam autem Græcis κῶμα dicitur, de quo in sequentibus tractabimus. Demum verò alterum, atque diuersum ait fieri κάτοχον à vigili coma te, simplicem quidem non mixtam habentem causam, nimirum frigidiorem, siccioré moque materiam: quæ posteriore cerebri ventriculo repleto malum hoc excitat: quo qui corripitur vt ipse fatetur repentè, in illo permanet habitu, quo correptus est stans scilicet, vel sedens, clausis oculis, aut respiciens, quibus verbis de eo catocho, de quo modò mentionem facimus, mèminit, illud quod huc vsq; pauci animaduerterunt, quamuis ad obstructionem potius posterioris ventriculi, quàm ad intemperiem posteriorum cerebri partium consequi ipsum velit: eiusdemmet causam attulit Aetius, dum dixit ex atræ bilis humore contingere. Præter autem iam dictos casus, id comprehendere valebis ex victus ratione præcedenti, consuetudine, ætate, ac laborantis natura, tempore anni, regione, ac cæteris ad frigidum, & siccum vergentibus. At quoniam vniuersum corpus catochis stipatur, & cogitur, non laxatur, atque intumescit, velut lethargicis, ex Gal. sententia libr. de puls. ad tyrones, & 4. de causis puls. nec id absque ratione contingit, cùm catalepsis ex frigiditate, & siccitate, lethargus verò ex humiditate, & frigiditate ortum habeat. Quamuis Aetius interdum ob sanguinis multitudinem confertim caput occupantis, & id ipsum superimplentis, fieri hanc affectionem velit: illúdque testatur se vidisse in quodam adolescente multo sanguine referto. Nos verò, qui in hoc, velut in aliis Galenum præcipuè sectamur, ex frigida tantùm, & sicca cerebri intemperie ortum habere fatemur: eiúsque causam esse frigidum, ac siccum humorem, Aetio autem dicere

Ad quem cerebri morbi sequatur.

Animaduertenda sunt Pauli verba de catocho.

Quæ sit eius causa.

Cur vniuersum corpus eisdem stipetur, ac cogatur.

cere poterimus aut non veram fuiſſe catalepſim, quam ipſe in adoleſcente vidit, ſed catochon, hoc eſt, coma vigil: aut à feculento ſanguine, eóque frigido, & ſicco exiſtente, propterea quod magnam habet permiſtam copiam eius humoris, quem ſuccum melancholicum confuerunt medici nuncupare, ipſam fuiſſe genitam: proinde à ſanguinis eruptione per nares facta, melancholici videlicet, adoleſcentem fuiſſe liberatum. Idemmet Aetius aſſeruit catalepſim periculoſiorem eſſe, quàm lethargum, licet in febribus lethargo ſimilibus conſiſtat: & proinde ſi ille periculoſior erat, hæc erit periculoſiſsima. Propterea confeſtim aer ad calidum, & humidum vergens eligatur. Cibi ſint ptiſanæ ſuccus, & ſimilia: potus conueniens eſt apomeli; aut aqua mulſa diutius cocta, aut vino vtatur aquoſo, albo, & tenui, ac ſubaſtringenti, optimè diluto: nam cum caput non percutiat tale vinum, magnoperè iuuabit: aqua autem iis aduerſatur, cùm & fluctuationes faciat, ſitim non ſedet, & ſplenes excitet, quòd ſi æger multo ſanguine refertus ſit, vires, ac ætas non prohibeant, citra dilationem, eiuſdem auctoris decreto, vena ſuperna in cubito ſecanda erit, & pro viribus ſanguis detrahendus. In aliis autem primum ventrem per clyſterem eluere oportet ex furfurum decocto, chamæmeli, borraginis, betæ, mercurialis, ac ſalis, in quo adiicias olei communis, chamæmelini, anethini, aut amygdalarum dulcium ʒ. 4. mellis roſacei ʒ. 2. caſiæ tractæ ʒ. 1. diacatholicon ʒ. ß. vel ʒ. 7. poſtea verò cum prædicto decocto coquantur polypodij, ſenæ, epythimi ana ʒ. 4. inſuper adde prædictis diaſenæ, aut confectionis hamech, ʒ. 4. At ſi non tantum clyſteriis æger indigeat, ſed purgante medicamento, aſſumpto prius aliquot vicibus, ſi affectus permiſerit, infraſcripto ſyrupo, Recipe ſyrupi de ſucco borraginis vnc. 1. ß. ſyrupi de epithymo vnc. ß. aquæ betonicæ, & lupulorum vnc. 3. hoc medicamento vti poterit. Recipe lupulorum, fumariæ, & borraginis ana. ʒ. 3. ſenæ, polypodij, & epithymi ana. ʒ. 2. fiat decoctum ſecundum artem, in quo diſſolue pulpæ caſiæ vnc. 1. ſyrupi domini Auguſtini vnc. 4. ſacchari violacei, aut mannæ vnc. 2. aut loco ſyrupi domini Auguſt. ponatur vnc. ß. diacatholicon, aut diaſenæ. Caput verò irrigetur oleo dulci tepido, chamæmelino aut anethino: deinde coquatur in eis ſerpillum, aut hyſſopus, aut thymum, quod ſi vrinæ craſſæ fuerint, præcepto Aetii, anethi & apij decoctum dandum erit.

Prognoſticum.

Curandi ratio. Rationalis.

Venæ ſectio. Medicamentorum ratio.

Purgatio.

Topica medicamenta.

Totum autem eorum corpus anethino oleo inungatur, maximè in hyeme: & in quibus etiam tremor succedit, castorei 3. 1. cum aqua mulsa ori infundatur. Reliqua pro eius curatione requiras partim cap. de melancholia, & quædam in cap. de deperdita memoria, ac lethargo.

περὶ κώματος, ἢ καταφορᾶς.

De comate, seu de cataphora.

CAPVT V.

Coma, seu cataphora quid sit.

LICET nonnulli variè de cataphora, ac comate tractarint, nos tamē Hippocratem, ac Galenum in hoc, velut in reliquis sectabimur: nanque consuetudo est Hippocrati quamlibet cataphoram κῶμα, appellare, vt libr. de comate, ac prorrheticorum 1. Gal. testatur. Verùm quod ab Hippocrate κῶμα, à Galeno καταφορὰ nuncupatur, nihil aliud volentes significare per cataphoram, seu coma, quàm quandam in somnum dilationem, seu propensionem, vt liquet cum præallegatis locis, tum 3. de morbis vulgaribus: in qua somni delatione, vt Galenus fatetur, nequeunt qui taliter affecti sunt, vigilantium munia obire, non aperros habentes oculos, sed conniuentes, ac palpebras claudere cupientes, simúlque dormire sperantes. Verùm quoniam horum quibusdam contingit interdum, vt licet clausas palpebras habeant, dormire tamen nequeant, sed plurimum vigilent: quibusdam verò euenit, vt mox dormiāt, & profundè, & diu: propterea non immeritò duas, iuxta Hippocratis sententiam, cataphoræ species li. de comate Galenus statuit: quarum commune est, quòd eleuare non possunt oculos laborantes, sed mox grauātur, & dormire volunt. Propterea velut commune ambarum specierum, coma, seu cataphoram (vt diximus) appellare licet. Quamuis coma, somno magis familiare fuerit, ac eius naturę magis assimiletur. Harum verò specierum eam, in qua dormiunt mox ægri, & profundè, & diu, Coma, seu cataphoram simpliciter interdum, interim verò cum hac adiectione somnolētam, mos est ab Hippocrate, & Galeno nominari propter assignatam causam. Ea verò in qua licet non aperros habent oculos, sed palpebras elausas spe somni conciliandi, tamen dormire nequeunt, sed plurimum vigilant, non amplius simpliciter coma, seu cataphora ab eisdem nuncupatur, neq; cum hac additione somnolenta, sed coma vigil, seu cataphora non somnolēta dicitur. Hanc

Cataphoræ duæ species. In quo communicent.

Prima species.

Altera species.

comatis

comatis ſpeciem Galeno antiquiores catochon appellabant, Paulo auctore, cap. 6. lib. tertij: de quo affectu cùm capite decimo eiuſdem libri tractaſſet in primis verbis eiuſdem capitis: de alio quodam diuerſo carocho à vigilāti comate in fine meminit: quę Pauli verba malè à quibuſdam intellecta nonnullis iunioribus, propter homonymiam, maximi erroris cauſa fuere, veluti in præcedenti cap. notauimus. Propterea nos, ne poſteris erroris anſam tribuamus, coma vigil, aut cataphorā non ſomnolētam relicta catochi appellatione, nominabimus. Cuius inſomnis cataphoræ geminæ inſuper ſunt ſpecies, iuxta Hippocratis, & Galeni doctrinam: quarum altera pigra dicitur. reliqua verò nomine generis nuncupatur. Commune autem ambarum eſt, propter quod & maximè differunt à ſomnolenta, quoniam loquuntur, & delirant. Nulli hærentia menti, & ad aſſurrectiones promptiſsimi ſunt, ſi phreneticis concidant præſertim, quorum nullum ſomnolentis exiſtit ca taphoris. at quicquid ſit de earum differentiis, illud tamen liquet in earūdem quauis cerebrum eſſe affectum, vt patet Galeno, tum libro prorrheticorum 1. tum. 3. de morbis vulgaribus. Quod inſuper cōiectari licet ex animalium functionum læſione in prædictis affectibus præſertim principum, & maximè imaginatiuæ. Quod autem quoduis prędictorū comatum ſymptoma ſit, ab eodē Galeno in prędallegatis locis decretum eſt: verùm quòd hoc ſymptoma imaginationi præſerim tribuatur, deficienti videlicet, & infirmæ exiſtenti liquet libr. de diff. ſympt. Cùm autē quælibet cataphorę, ſeu comatis ſpecies ex propriis, ac diuerſis ſignis dignoſcatur diſtinctè, decreuimus cuiuſuis propria indicia conſcribere. Dignoſcitur nanq; quæ ſomnolenta eſt cataphora, præter prędicta ſigna communia non ſolùm ex graui ſomno, ſed quoniam difficilem habet expergefactionem, Galeno auctore commento aphoriſmi tertij lib. ſecūdi: & proinde libro de comate dicebat, quòd hi dormiunt mox, & profundè, & diu: propriámq; eſſe huiuſcemodi cataphoram lethargicorum, ac ſemper eis ineſſe fatetur, & quòd immobiles præterea ſemper, & inuocabiles iacent, eis qui profundè dormiunt, aſsimiles. At qui inſomni comate grauantur, vigiles, & verſuti ſunt, & ſi phreneticis aliquando concidant, audientes vocem, & ſonum faciliter ſurgunt: & ſi tetigeris partem corporis eorum, mox oculos eleuant, & ad tangentem aſpiciunt: & in ipſa in ſomnum delatione, vel manum

Pauli verba iterum perpenduntur de catocho.

Inſomnis cataphora duplex.

Commune vtriuſque.

Qui locus in cōctis affi ciatur.

Qui affectus præter natu ram ſint.

Somnolentæ cataphoræ ſigna.

Inſomnis ſi gna.

mouent vel crus, vel vniuersum corpus eiiciunt irrationabiliter,& repentè,& desipienter exiliunt,instar spasmi:hæcq; omnia faciunt, cum eo, quòd loquuntur aliqua non congruè. Hunc affectum medio loco statuẽdum esse inter lethargum, & phrenitim Galeno visum est libr. de pulsibus ad tyrones, & 3. de morbis vulgaribus, velut medios intercedentes inter planè vigiles, & dormientes comate vigili affectos asseruit, esse. Quòd si eo vigili comate capiatur (quod nomine generis appellatur) ita facilè,& multum mobiles existunt, vt neq; deficiant clamantes valde,& moueant aliquam particulã vehementer:& si excitaueris eos,aut loquaris,aspiciũt incõuenienter,& magis egrediuntur à se,& malum facere tentant,ac omnino in audiendo promptissimi fiunt, nihil relinquentes ab iis,qui summè desipiunt. Si verò insomni, ac pigra cataphora corripiantur,surgentes magis intelligunt,& non multum mouentur,& quamuis desipiant,tamen tunc magis,quando cõmiseris eos comati,secundum quòd maximè licet eos discernere à cathaphoris lethargicis. Ex quibus omnibus liquet rectè à Galeno 3. de morbis vulg. decretũ esse comatosos omnes, vel altis somnis, vel tenuibus, vel vigiliis detineri, prout diuersimodè cerebrum ipsum fuerit affectum. Nanque eo immodicè irrigato,coma sequitur, vt nonnullis vsu venit ebriis,repleto in ipsa ebriatione capite,ac humectato valdè:interdum autem ex solis vaporibus calidis,& humidis,à subiectis partibus ad caput in febribus delatis,vt Aetio visum est,ipsumque implentibus, affectio comatoso excitatur. Subinde ob solam cerebri frigiditatem oritur:est insuper cùm ad ambas has intemperantias cerebri somno lentum coma succedit:quo casu profundior,& soporosior somnus erit: velut tenuior,si ab aliqua sola frigida,vel humida cerebri intemperãtia ortum fuerit: quas varias cerebri intẽperies promptissimè dignosces,si ea quæ conscripsimus cap. de memoria deperdita,ac de lethargo consideraueris. Si verò propter virium infirmitatem talis affectus fiat,adeò iam languẽtium,vt apertæ genæ ægri seruari non valeant,præter id,quòd ex iis,quæ præcesserunt,promptè dignosces,ex iis quoq; facilè deprehendes,quoniã ita affecti,postquam cõiuerint,aut prorsus,aut parũ dormiunt, sed vigilant,nec,attollere tamen genas queunt,eorúmque pulsus languidissimi,tardi, rari, & parui erunt: quo potissimum distinguuntur ab eo comate,quod cõmittit humiditas,& algor.

Vigilis comatis, quod nomine generis nuncupatur, signa.

Insomnis, ac pigræ cataphoræ signa.

Diuersæ comatum causæ.

Si ex virium infirmitate.

Vigil

Vigil autem coma oritur, cùm tam bilioſus, quàm pituitoſus humor cerebro moleſtus fuerit: & propterea mixtam ipſi per manere affectionem eſt putãdum, vt Gal. placuit, 1. prorrheticorũ. Interim verò præ copia ſanguinis, cum bilis permiſtione acris, ac mordẽtis, poterit æger reddi tum comatoſus, tum vigilans, grauata quidem ob ſanguinis copiam cerebri facultate, ſed à bile vſque adeò irritata, vt ſomnus inhibeatur, vt idem præcitato loco teſtatur: quemadmodum, & libro de comate ſæpenumero ebriis euenire dixit, vt vigiles ſimul, & comatoſi ſint, repleto in ipſa ebriatione capite: deinde præ grauitate ad coma tracto, ſimul autẽ & à ſomno prohibito, multitudine indigeſta caput comprehendente. Vnde quemadmodum cauſam, ſic appellationem acquiſiuit compoſitam, vigil ſiquidem coma appellatum, Paulo teſte, c. 6. li. tertij, & vniuerſaliter quidem bilioſo humore prædominante, phrenetizant tales, vigilantes: pituitoſo autem dominante, comatosè rurſus deferuntur, vt ipſe teſtatur: & quoties ad finem vſque, tum deſipientia, tum coma perſiſtunt, velut phreneticis euenire ſolet, tunc affectionẽ hãc ex phrenitide, & lethargo mixtam appellat Galenus eodem lib. prorrheticorũ 1. quidam verò Typhomaniam vocauerunt. Contraria verò hominem prehendent ſympromata, ita vt tum vigilet, tum leniter in ſomnum deferatur, & prout magis, vel minus deſipit, ſeu vigilat, aut ad ſomnum defertur, quisnam prædictorum ſuccorum magis prædominetur, ac ex aliis vtriuſuis humoris redundantis propriis indiciis promptè dignoſces. Pro cauſarum autem ipſius comatis diuerſitate, diuerſæ quoq; eius prædictiones fieri poſſunt: exitioſiſsimum ſiquidem eſt ſi propter infirmitatẽ virium talis affectus oriatur: nec minus exitioſum erit, ſi cum calidis, & ſiccis morbis inſignem cerebri refrigerationẽ ſequatur ex Gal. ſententia, 3. de morbis vulg. ſi verò frigidam, ac humidam cerebri intẽperiem comitetur, quæ de lethargo prædiximus, de eo prædicenda erunt: minus tamen periculoſum erit, ſi ab vna tantum cerebri intemperatura ortum ducat: velut ſi ex cõtrariis, magis. Diuerſa inſuper pro cauſæ ratione eiuſdem curatio tentanda erit: nam ſi ex humiditate tantum ſomnolentum coma originem ducat: his, quæ exiccant, capiti admotis, curari debet, ex acerrimo videlicet aceto cum roſis, ac chamæmelo permiſto, eo irrigato, ac eiuſdem medicamenti euaporatione per nares ſuſcepta. Si ex frigiditate, anethinum oleum, ſeu chamæmeli

Comatis vigilis cauſa.

Typhomania.

Prognoſtica

Curandi ratio.

mæmelinum calfactum adhibe: ac in quantū intenta frigiditas ſit, in tantum calefactoria augeantur, vt etiam pulegiū, & rutam liceat aliquando in oleo coquere, Aetio autore. At ſi ex frigiditate, & humiditate ſimul excitetur, ſimili curatione eget, qua & lethargus. Ex virium autem imbecillitate ortum cum iis, quæ eas inſtaurare valent, curare tentabis. Coma verò vigil, ſeu phreniticum, cùm ex permiſta, ac contraria cauſa originem ducat, contrariis quoque medicamētis curare oportet: partim lethargi, quę prius diximus: partim phrenitidis, de qua deinceps dicemus. Vtrum autem eorum ſuperare debeat, ex exuperante humore dignoſcitur: nam ſi pituita bilem ſuperarit, ad lethargi remedia declinandum erit magis, ſi verò bilis pituitam, ad phrenitidis magis. de cuius tum dignotione, tum curatione, decens eſt, vt conſequenter tractemus.

περὶ φρενίτιδος. De phrenitide. CAPVT VI.

MORTALES omnes (vt Galenus inquit 1. prorrheticorū) phrenitim appellitant eam affectionem, in qua φρένας, id eſt, mentem læſam eſſe vident, quam tum νοῦν, tum διάνοιαν Græci vocant. Proinde ab Hippocrate, eodem Galeno teſte præcitato loco: omnes, qui mente læſi continuè fuerint, phrenitici vocantur, ſola febre, ab iis, qui μανιώδεις appellantur, diſcrepantes, quoniam continuā dementiam cum febre acuta phrenitim appellat. Hunc affectum Aetius (Poſsidonij autoritate) inflammationem eſſe membranarum cerebri cum febre acuta, delirium, & mentis perculſionem inducētem, aſſeruit. Paulus verò cap. 6. lib. tertij ait, quod phrenitis inflammatio membranarum cerebri eſt, aliquando quidem & ipſo cerebro coinflāmato, aliquando verò præternaturali caliditate exiſtente in ipſo. Trallianus autem cap. 13. libri primi, inflammationem teſtatur phrenitim eſſe cerebri, aut membranarum eius. Nos verò Galenum ſectantes cum eo, 2. de cauſis ſymp. dicimus phrenitim inflammationem eſſe ſecundum cerebrum, & membranas eius: quod quidem ex eiuſdem Galeni verbis colligitur, quæ talia ſunt. Phrenitis nanque neque ſimpliciter in calidis conſiſtit ſuccis, ſed cum eo, quòd inflammationem efficiat ſecundum cerebrum, & membranas, & 1. de morb. vulga, ſcriptum reliquit, quòd vbi in cerebrum eiuſque membranas flaua bilis fuerit impacta, phrenitides inducit. Qui verò cerebri na

Phrenitis quid ſit.

bri naturaliter habentis munia nouerit, is ex horum offenſa, quod affectum ſit primum, deinde qualiſnam is morbus ſit, inuenire valebit (eodem Galeno teſte prorrheticorũ 1.) cùm exactè deſinaire, vtrum cerebrum, an membranæ ipſius primitiuè afficiantur, haud magnam vtilitatem afferre poteſt: In vtraque enim diſpoſitione, vt Gal. 2. de locis affectis viſum eſt, capiti ſuccurritur. Quapropter huic rei, non ita vehemens ſtudium adhibere oportet: præſertim cùm ipſemet teſtetur phrenitim ipſam potius ex tenui meninge, quàm ex cerebro gigni, vt patet 4. de cauſis pulſuum: quanquam 4. de præſagatione ex pulſibus fatearur tenuem meningem, vt quæ cerebrum amplectatur, niſi vnà cum eo, nullum ferè affectũ ſubire poſſe, nec etiam cerebrum citra meningem, ſed ſtatim impartiri vnius affectus alteri oportet: & ſi dura meninx, quoniam longiſsimè à cerebro diſsita eſt, affecta eſſe ſola poſsit. Quare exquiſita phrenitis in loco, in quo princeps animę pars reſidet, generatur, vt liquet, eodem 1. prorrheticorum: ſiue autem is, qui primò afficitur locus, cerebrum ſit, aut membrana tenuis, cùm exigui ſit momenti quærere, ac nullius vſus, iuxta Gal. doctrinam, iure nos inquirere prætermittimus, tantùm ſtudioſis liqueat cerebrum in ea affectum eſſe, illúdque conſtare ex earundem functionum principum læſione, quæ in ipſo cerebro perficiuntur. Dixi autem non ab re exquiſitam phrenitim, nam quæ exquiſita non eſt, ex ſepti tranſuerſi inflammatione oritur: cuius vitio excitatum deliriũ, parum ab eo, quod in vera apparet phrenitide, diſtat, adeò vt veteres putarint eodem ſepto tranſuerſo inflammatione affecto (vt Galenus teſtis eſt 5. de loc. aff) homines phreniticos euadere: atque ob eandem ſuſpicionem φρένας, hoc eſt, mentem, eam partem appellauerunt, tanquam ſapienti parti conferat quippiã. Verùm nos quo pacto hæc nõ vera phrenitis, ab exquiſita, de qua verba faciemus, diſtinguenda ſit, deinceps oſtẽdemus: cùm de vtriuſque ſignis pertractabimus. Illud tamen pro comperto habeatur, quod quæuis functio in exquiſita phrenitide lædatur, cùm & diuerſæ lædi poſsint, in ea, vt dicemus, pro varia phrenitidis ſpecie, ſeu differentia, eius læſio, & perpetua, & prima erit cùm neceſſariò cerebrum læſum eſſe oporteat primò, aut cum eius meninge. Quiſnam autem præter naturam affectus ſit phrenitis, ex iam dicta eius notione patere poterit: diximus nanque eam inflammationem eſſe. At cùm inflammatione

Quæ pars in phrenitide afficiatur.

Exquiſitæ phrenitidis locus affectus.

In eã exquiſita quæ pars primo afficiatur.

Quis affectus præter naturam ſit.

tione duplex particulis affectus oriatur, vt lib. de diff. morb. & 3. de temperamentis, liquet, vnus videlicet in quantitate, alter verò in qualitate: erit ergo phrenitis, cùm de genere inflãmationũ sit, morbus in cõpositione, primò & propriè in magnitudine, velut quelibet alia phlegmone est, iuxta Gal. sententiam 13. meth. Poterit secundariò dici morbus in intẽperie, & ea calida: & 3. in continui solutione. Verùm quomodo intelligenda sit inflãmatio, cùm phrenitim inflammationem dicimus esse in explorandis eiusdem causis, enucleabimus: nunc verò tẽpus est de eiusdẽ indiciis pertractare. Exordiemur autem ex propriis eiusdem signis, quæ quidem cerebri affectionẽ ostendũt: nam propria morborũ signa sunt, cùm vel perpetuò, vel solis contingunt: cùm autẽ neq; solis insunt, neq; perpetuò propria illorum signa non sunt: ob eam rem, phreniticorũ signorum, ea sunt certissima, quæ perpetuò & solis insunt phreniticis: deinde ab his, quæ perpetuò, sed non solis, velut Gal. 1. prorrheticorũ fatetur. Quapropter neq; in vrinis, vt ipse testatur, neq; in deiectionibus, neq; in sudoribus, neque in vomitibus signa phrenetica sunt. Adhuc autẽ & hæc signa phrenitidis bipartita sunt: nam quędam eorum imminentẽ ipsam, seu iam exordientem, vel futurã dixeris, indicant: quædam verò ipsam factam, seu completam ostendunt, iuxta Tralliani sententiã prędicto loco, & Gal. 5. de loc. aff. Verùm quæ exordientis affectionis notæ sunt, iure prognostica signa eius, quæ iam completa est, esse dixeris, vt liquet primò prorrheticorũ: quamuis & ea quoque phrenitica indicia vocentur. Interim nanq; vigiliæ prędecunt, siue etiam somni manifestis imaginibus turbati, ita vt & clament nonnulli, & exiliant: interdũ verò adeò agrestis accedit obliuio, vt laborantes aliqui, cùm matellã petiuissent, meiere tamen neglexerint: aut cùm lotium emitterẽt, matellã ipsam prodere haudquaquã meminerint. Interdum maiori cum tumultu, aut temeritate respondent: prędertim vbi antea fuerint mansueti: atq; hi omnes exiguo vtuntur potu, propter mentis læsionẽ: spiratio q; ipsis rara est, & magna: pulsus parui, & neruosiores, nonnunquã occiput dolor infestat. Febris verò semper est cõtinua. At cùm ipse affectus increuerit, seu inualescat, oculi eorum vehementer euadunt squalidi, aut ex altero ipsorum acris lachryma effunditur: ac deinde lippitudo innatat, & venę ipsorum sanguine plenæ videntur: sanguisque ex naribus stillat, quo tempore nihil (quod ex arte ad prudentiã pertinet) respon

Signa.

Quæ sint phrenitidis certissima signa, & quæ non.

Hæc quoque bifariã sunt.

Imminentis phrenitidis signa.

Factæ iam phrenitidis signa.

respondent. Floccos auellunt, & festucas carpunt, aridioréque febre torquentur, cui non ita magnæ in alterutram partē mutationes accedunt: quemadmodum in aliis quibusdam febribus videre est, quæ per vigorem quidem grauissimè infestāt: inclinationes verò habent mitiores. Ad hæc lingua salebrosa quoque est: nonnulli interdum audiendo falli videntur, ac interim mœsti iacent, vix quicquam respondentes: atque dolorifica dispositione affecti, vel acrius premente aliquo, haudquaquam sentiunt. Hoc inquam modo exquisita phrenitis paulatim euenire solet: quiescere verò neque subitò, neque affatim consueuit, prout Galeno visum est, eodem 5. de loc. aff. Proinde licet perpetuum delirium, septo transuerso quoque inflammato, excitetur, & propterea quoquo modo cum eo, quod ad exquisitam sequitur, phrenitim, conueniat: distinguitur tamen ab ea (iuxta Galeni sententiam) ex oculorum accidentibus, & sanguinis à naribus stillis, ac spirationis specie, quæ in phreniticis magna est, & rara. Vbi verò à septo transuerso delirium ortum fuerit, inæqualis est, vt modò exigua sit, ac frequēs, modò magna, & angustiosa. Rursus præcordia intendi proprium indicium est: illico ab initio septi transuersi affecti, id quod affecto cerebro, posterius accidit, parato iam eo; non autem incipiente. Calor, quoque circa caput, & faciem vehementior est iis, qui ob cerebri vitium deliranr: & (vt summatim dicam) eorum signorum, quæ phrenitidem antecedere diximus, aut nullum apparet, aut si apparuerit aliquod, id perexiguum est in his, quibus septum transuersum inflammatione laborare incipit. Distinguuntur verò phrenitici à reliquis delirantibus per consensum reliquarum partium cum febre acuta: quoniam in his non adeò valida sunt deliria, non perpetua, seu assidua permanent, sed auctam febrim sequuntur, remissa verò ea, quiescunt, vt patet 2. de loc. affectis: quemadmodum & ab ea insania, quæ Græcè μανία dicitur, sola febre discrepat, vt anteà meminimus. Huius autem exquisitæ phrenitidis tres inquam inueniuntur species, seu differentiæ: quarum duæ simplices sunt, ex quibus deinde tertia componitur, vt patet 4. de loc. affect. Quippe sunt quidam phrenitici, qui de iis, quæ oculis offeruntur, rectè quātum ad sensitiuam notitiam pertinet, seu ad imaginatiuam spectat, iudicant: cogitando verò à naturali iudicio aberrant. Alij rursus cogitatione quidem minimè falluntur; cùm eis veluti errans sit imaginationis motus

Quibus indicijs ipsa dignoscatur ea, quæ ex septo transuerso oritur.

Quibus à cæteris deliriantibus distinguatur.

Quibus à furore.

Exquisitæ phrenitidis differentiæ tres.

plerunque

plerunque verò in vtrisque simul delirium consistit, sensus videlicet, seu imaginationis, & cogitationis vitio laborantes, parum probè imaginando, ac parum aptè ratiocinando. Attulítque idem Galenus exemplum lanifici pueri, tum prædicto loco, tum lib. de differ. sympto. pro declaranda prima differentia. Secundam autem differentiam non solùm in aliis, verùm in seipso, cùm puer adhuc esset, expertum esse testatur. Illud quod Theophilo medico ægrotanti contigit, vt eodem lib. 4. de loc. aff. & de diff. sympt. patet. Quomodo autem quispiam valeat prænominatas differentias, seu phrenitidis species sigillatim dignoscere, prolixa oratione opus non est: cùm ex depravato cuiusque functionis motu, aut ex vtriusque, si composita fuerit, promptè percipiatur, si quis prius norit, quid sit vtriusque facultatis munus. Euenit autem interdum, vt illæsa seruetur memoria: interim verò, vt simul cum eis afficiatur: at non propterea fic temerè in Galeni doctrina asserendum est has functiones in diuersis cerebri partibus perfici, cùm & vna læsa possit, altera illæsa permanente, quamuis Aetius illud sentiat, cùm valde alienum sit ab eius sententia, vt in quodam nostro compendio longiori discursu ostendimus, ac qua ratione illud fieri possit demonstrauimus: quamuis in vno, eodémque loco, hoc est, in cerebri corpore, perficiátur. Illud tamen non omittam, priusquam ad narrandas phrenitidis causas deueniá, cùm ea sit inflammatio, vt diximus, sub quo inflammationis significato comprehendatur. Nanque Galenus communissimo eius significato vtens secúdo de arte curatiua ad Glauconem, dixit aliam esse siccam, aliam esse humidam inflammationem: nec ea sub sicca cõtineri potest, cùm ex quibusdam oriatur succis, vt dicemus. Insuper & hæc, quæ humida est, fieri potest ex cuiusuis humoris superabundátia, potissimum cum sanguine, vt secundo de locis affectis, ac cõmẽto aphorismi 33. sexti libri patet, communi quodá significato ea vtens, quo modo nec ipsa phrenitis inflámatio dici posset, cum ea oriri non valeat ex cuiusuis succi redundantia, etiam cum sanguine permisti, vt dicemus. Interim verò inflámationis nomine vtitur, velut etiam communi quodá non ad omnes inflámationes, sed ad eas tantùm, quæ ex calidis succis ortũ habẽt, siue is sanguis fuerit, siue bilis flaua, aut ex ambobus simul humoribus genita fuerit: sub quo significato & ipsa phrenitis cõprehenditur: nam ex calidis succis, quãuis non omnibus, originem ducit, vt infrà patebit.

Quomodo dicte tres differentiæ distinguantur.

Quot modis in Gale. doctrina dicatur inflammatio, quia quatuor.

Qua

Qua ratione fit, vt quãuis Galenus alio modo inflãmationis nomine vratur, & quartò magis propriè ipſam ſumẽdo, vt ſit tumor quidã ex ſanguine optimo, ac mediocrem craſitudinem obtinente, præter naturã excitatus, cum vehemẽti dolore, calore, tentione, ac pulſu: phrenitis tamen ipſa ab hac inflãmationis appellatione ſecludatur: cùm nec ipſa à ſanguine optimo, ac mediocrẽ craſitudinẽ habente excitari poſsit. Ex quibus liquet phrenitim ipſam exquiſitã propterea inflãmationem dici, quoniã ex calidis ſuccis ortum habet, non ſiquidem omnibus, ſed ex ipſa bile, cùm videlicet locũ, in quo princips animæ pars reſidet, prehẽderit, eodem Galeno teſte primo prorrheticorum. At quoniam ea non vnã tantum habet denominationem, & differentiã, cùm alia pallida bilis dicatur, alia flaua, ſeu rufa, quæ iterum immoderatius excalfacta, aſſata flaua bilis nominatur: ex qua iſtarum exquiſita phrenitis excitetur, non iniuria quæret quiſpiam. cui reſpondebimus nos cum Galeno tertio de loc. aff. ac Tralliano, præallegato loco, eam oriri poſſe ex quauis prænominata bile: nũ interdum à pallida ortum contrahit: interim flaua eam parit: nonnunquã ab eadẽ flaua præaſſata gignitur. Illud verò hoc modo inueſtigare licebit, quãdo ex prædictarũ aliqua excitetur: nãq; ex pallida bile ſi generetur, mitior ſiquidẽ erit, & phrenitis, & delirium, & febris: illúdq; non abſq; ratione: nam cùm ferioſo recremento flauæ bili commiſto pallidam' conſtitui contingat, vt Gal. viſum eſt 10. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, non mirũ, ſi mitior ea fuerit. Si verò ex flaua bile excitetur, multò vehementior phrenitis erit, febres quoq; maiores inducet: cùm & ipſa flaua bilis propterea colore flaua ſit, quoniã pluſculũ excalfacta eſt, vt prælegato loco Gal. placuit. At vbi flaua bilis immoderatius excalfacta, & plus æquo aduſta fuerit, ſeu præaſſata, phrenitim efficiens, dementia occurrit ferina, & melancholica: & propterea efferata dicitur: cuius ratio cunctis facilè patere poterit. Patet denique ex his, ex qua bile phrenitis gigni poſsit, ac quibus indiciis eiuſdẽ cauſa inueſtigãda erit. At ſi quis dixerit Pauli autoritate fretus cap. 6. lib. 3. ex redundante ſanguine phrenitim oriri poſſe: reſpondebimus nos, aut Paulum non de exquiſita phrenitide intellexiſſe, quæ ex ſanguine cui admiſta fuerit flaua bilis gigni poſſet, vel de ſanguine feruefcẽte, & tenuiſsimo ſecũdùm ſubſtantiã intelligere voluiſſe: qui flauæ quidẽ

Quomodo phrenitis inflãmatio dicitur.

Exquiſitæ phrenitidis cauſa.

Amaræ bilis differentiæ.

Modus dignoſcẽdi ex qua bile phrenitis fiat.

Dubium ex Pauli verbis.

Reſponſio.

bili similis existit, assimilésq; parit affectus, Galeno teste secundo de arte curatiua ad Glauconẽ, quinimò & ipse flaua bilis dici potest. Quapropter cũ Galeno cõcludamus, exquisitã phrenitim, quæ in fiãmatio cerebri, & membranarũ eius existit, à pallida bile, aut flaua, seu eadem flaua præassata originem ducere. Quo autem pacto diuersæ eius causæ dignosci valeant, ex iam dictis liquet: reliquũ est igitur vt eius prognostica describamus: deinceps verò curationẽ. Quòd autem ea acutissimus, periculosissimúsq; sit affectus omnibus in confesso est, iuxta Tralliani sententiã: & Galenus primo prognosticorum vniuersum phrenitidis genus exitiale esse testatur, simul cum Hippocrate. Verùm idem Hippocrates aphorismo 53. sexti libri asseruit, desipientias, quæ cum risu fiunt, securiores esse: quæ verò cũ studio, periculosiores: quo loco per securiores intellexit minus periculosas: cùm nulla desipientia secura sit, velut Galenus eodem loco exponit. Quò fit, vt hæc sententia non aduersetur ei, quæ dicta est primo prognosticorum. Hocidẽ Celsus confirmauit lib. 3. ca. 18. dum dixit, interdum in accessione ægros desipere, & loquí aliena: quod non quidẽ leue est, neque incidere potest, nisi in febre vehementi: non tamen æquè pestiferũ est, vt phrenitis. Idem met Hippocrates aphorismo 72. quarti lib. vrinas albas, & perspicuas malas esse in delirantibus dixit: & Galenus 3. de morbis vulgaribus acutissimã esse phrenitidem testatur, quæ primo statim die vnà cum febre inuadit: atq; omnes fatetur, qui ita phrenitide perciti essent, infra septimũ diem mortuos esse: perpaucos autẽ, hósque raros, hunc superasse. Grauissima quoq; phrenitis est, quæ ex perusta bile gignitur vt Paulus inquit. At tempus est ad eius curationem accedere: pro qua, aër primò alterandus, hyeme quidem, vt Aetio visum est, ad tepidum, æstate verò ad frigidum: nam dixit, Aeger igitur decumbat, hyeme quidem in domo tepida, æstate verò frigida. At Paulus voluit, quòd æger decumbat in loco tum lumine, tum tẽperie moderato, & variis quibusdam picturis libero. Vt verò hi concilientur, prohibendus est mea quidem sententia, aër extremè frigidus, etiam in æstate: de quo noluit Aetius intelligere: quoniam & inflammationi nocua sunt impensè frigida, eiúsque causam densando prohibẽt digestionẽ, nec impensè calidus eligẽdus erit, etiã in hyeme, cùm inflãmationem & irritet, & foueat, ac eius causam adaugeat. Quò verò ad lucẽ, seu tenebras spectat, voluit

Prognostica

Curatio.

Ratio victus

voluit Aetius, quòd hi qui ad lucis ſplendorem reſpiſcunt, in lucida domo degant: at qui ad lucem efferantur, in tenebrico ſa domo decumbant. Trallianus autem iuſsit aerem magis lucidum, quàm tenebroſum eligendum eſſe, vt æger per huius ſenſum ad conſuetorum perceptionem, ac conſcientiam perueniat. Quò verò ad aeris qualitates primas eligendas, quòd tẽperatus exiſtat, voluit, quò animalis ſpiritus tẽperie ipſius refocilletur, ac relaxetur, vitãdúſq; ſit admodũ craſſus, humidus, frigidus, aut calidus, propter aſsignatas cauſas. At Celſus quoad tenebras attinet, aut lumen, hiſce vtitur verbis. Ferè verò antiqui tales ægros in tenebris habebant, eò quòd eis contrariũ eſſet exterreri, & ad quietẽ animi tenebras ipſas conferre aliquid iudicabant. At Aſclepiades tanquam tenebris ipſis terrentibus, in lumine habẽdos eſſe dixit. Neutrum tamen perpetuũ eſt: alium enim lux, aliũ tenebræ magis turbant, reperiuntúrq;, in quibus nullũ diſcrimen deprehẽdi vel hoc, vel illo modo poſsit. Optimum itaque eſt vtrunque experiri: & habere eum, qui tenebras horret, in luce, eum qui lucẽ, in tenebris. At vbi nullũ tale diſcrimẽ eſt, æger, ſi vires habet, loco lucido, ſi non habet, obſcuro continendus eſt, quam Celſi ſententiam perpetuò ſeruandã eſſe cenſerẽ, quamquam prædicti omnes veritatem aſſeram, ſi eorundem mens ritè percipiatur. Quantum verò ad motum, & quietẽ ſpectat, iuſsit Paulus phreniticos in quiete, quoad eius fieri licet, contineri, ſi diuites fuerint, à famulis, ſin pauperes, vinculis cõuenit: nam inordinata motio vires proſternit, ac ægrotos macilentos reddit, potiſsimùm delirantes, Galeno teſte cõmento aphoriſmi 28. ſecundi libri. Alia etiam de cauſa pedes deligaturis cõſtringi debent, nempè quò humores deorſum reuellãtur, vt eidem Paulo placuit: huius quoq; ſentẽtiæ eſt & Trallianus: qui propterea inhibendum eſſe violentũ motum aſſeruit, quoniam præter iam dicta, & morbum excitat, & ſomnum impedit: de vinculis ſimilia proferens, quæ Paulus. De ſomno autẽ dicebat Celſus, Omnibus verò ſic affectis ſomnus, & difficilis, & præcipuè neceſſarius eſt: ſub hoc enim pleriſque ſaneſcunt: propterea quæ ſomnum moliuntur, adhiberi debent intus, ac extra de quibus in ſequentibus mẽtio fiet, ac omni ratione vigiliæ excidendæ ſunt. Tralliano auctore. Subleuanda interim aluus eſt lenibus clyſteriis, decocto videlicet maluarũ, violarũ hordei, papaueris capitum, ac foliorum betæ, & pauco ſale,

additis ʒ.3.vel 4.olei violacei,vel de papauere,seu amygdalarum dulcium,& duabus mellis violacei,& 1.cassiæ tractæ,seu cassiæ fistulæ:licebitq; interdum si hæc nõ suffecerint ʒ.3.vel 4.diacatholicon addere. Ventris verò astrictio penitus vitanda erit,cùm & morbũ,& causam adaugeat. Ad locum autem quo æger decumbit, amici & quidẽ gratissimi ingrediantur; qui nunc blandè ægrotum alloquantur,nunc accerbiùs corripiant,vt inquit Paulus. Celsus verò aduersus omniũ insanientium animos, asseruit necessarium esse gerere se pro cuiusq; natura:nam quorundam vani motus leuandi sunt,sicut in homine prædiuite famem timente accidit:cui subinde falsæ hæreditates enunciabantur: quorundam audacia cohercẽda est, sicut in iis fit in quibus cõtinendis plagæ quoque adhibentur; quorundam etiam intempestiuus risus,& obiurgatione,& minis prohibẽdus est: quorũdã discutiendæ tristes cogitationes, ad quod symphoniæ.& cymbala,strepitúsque proficiunt. Sæpius tamen assentiendum,quàm repugnãdum est: paulatimque & non euidenter ab his, quæ stultè dicentur, ad meliora mens eius abducenda est. Interdum etiam elicienda ipsius intentio,vt fit in hominibus studiosis literarum: quibus liber legitur aut rectè,si delectantur,aut perperam, si idipsum eos offendit: emendando enim conuertere animum incipiunt: quin etiam recitare,si qua meminerunt, cogendi sunt. Ad cibum quoq; quosdam non desiderantes reduxerũt hi, qui inter epulantes eos collocauerunt. Quare rectè inquit Trallianus, quòd amici nonnulli admodũ familiares ei assistere debent. vt etiam increpantes ipsum propter ea, quæ facit reuereatur: neque verò domesticus,aut cognatus, cuius causa aliquando tristetur,aut cui irascatur,ingredi debet: quippe hoc irritare ægros,& cõmouere solet,& vt valdè perturbentur, manifestã præbet occasionem:nec etiam amici frequentes,& copiosi ad eum ingredi debent,propter causas ab eo assignatas. Quoad cibum attinet,moderatio in eo quoque adhibenda: nam neque implendus æger est,ne insaniat:neque ieiunio vtique vexandus est, ne imbecillitate in cardiacum incidat, quemadmodum Celsus testatur. opus est autem,eo auctore, cibo infirmo,maximéque sorbitione:propterea ptisana, velut primum omnium victus ratione phreneticis remedium adhibeatur, optimè prius decocta,vt Tralliano visum est. Insuper & ipsius solus cremor vtilis est. Quòd si ægri prædicta auersentur

panis,

panis in aqua calida intinctus iuuabit. Quòd si vires consentiant, ipsa aqua hordei tantum vtare. Ex oleribus intybum, & lactuca elixa, ac alia olera frigida, cucurbitáque, in pauca tamen quantitate exhiberi potest. Ex fructibus vti possunt malis punicis, ac acidis pomis, & eiusdem qualitatis cerasis. Pro potu vtantur aqua hordei iam dicta, aut aqua ex decocto seminum coriandrorum præparatorum, vel aqua ipsa decocta cum additione exigui succi acerositatis citri, aut succi malorum punicorum acidorum, siue succi pomorum etiã acidorũ. In quibus autem multæ vrgent vigiliæ, febris verò non vehementissima, ac vires sunt imbecillæ, quædã quoq; concoctio vrinarum in eis appareat, præsertim si cùm sani essent vino vti consueuerint, & eo vti possunt, potissimùm si os ventriculi eis imbecillum sit. Commodissima nanque est iis vini potio, si modicè assumatur, Tralliano teste: nam ferocitatem ipsorũ mutat, ferinos mores ad hilaritatẽ transfert, somnúmq; conciliat, ac sitim restinguit: eóq; vtendum erit vino, quod Græci ὀλιγοφόρον appellant, dilutum inquam, tenue, & aquosum, ac album, modicéque astringens. Nam huiusmodi vinum & ventriculum robustum efficit, cum hoc quòd haudquaquam caput tentat, auctore Galeno 5. de locis aff. 12. meth. medendi. & 3. de ratione victus in morbis acutis. Proinde nulla futura mentis alienatio ex eius exhibitione timeri debet, vt Paulo visum est. Frigidam autem aquam vitare omnino oportet, eò quòd tuta non sit. at tutius erit tepida potiùs vti, vt placuit Tralliano & potissimùm si septum transuersum coaffectum sit. Phreniticis verò statim ab initio venam incidendam esse, modò valẽs virtus sit, vt sine noxa missionem sanguinis tolleret, ac nihil eorũ prohibeat, quæ de secãda vena perpendenda sunt. cuncti ferè artis medicæ auctores cum Galeno 13. meth. consentiunt, præter Asclepiadẽ, qui perinde esse dixit his sanguinem mitti, ac si trucidentur, rationem hanc secutus, quòd neq; insania esset, nisi febre intenta, neq; sanguis, nisi in remissione eius rectè mitteretur: quem Celsus, & rectè quidem, improbauit, tum propter alia, tum quoniam continuata quoque febris habet tempora: quibus & si non remittit, non tamen crescit. Sanguis ergo absque controuersia, aliis consentientibus, statim iis mitti debet, tanquam primum omnium, & maximum futurum præsidium, prout omnes conueniunt. Verùm Aetius mediam cubiti venam secandam esse præci-

Venæ sectio

quæ vena secanda sit.

pit. Paulus verò protinus è cubito ſanguinem mitti debere iuſsit, ex qua autem vena, non meminit: quanquam illud ratione dererminare haud difficile erit: nam ſi ab initio vſque ad quartum diem phrenitis irruat vigenti ætati, boneque corporis habitudini, ac cuncta ſanguinis multitudinem indicent, ſecanda primò erit, præcepto Aetij, media vena. At ſi nõ adeò fuerit ſanguinis cum bile redundantia, & ex tranſmutatione alterius morbi phrenitis ſuccedat, potiſsimũ ſi aliæ euacuationes præceſſerint, tunc humeralis, ſeu externa vena incidenda erit: quòd ſi phreniticus manum non porrigat, quod ſæpe accidit, ex recta in fronte vena ſanguinis miſsio molienda erit, ex Tralliani, & Pauli ſententia. Facies autem id rectè, ſi collum artificioſè faſcia lanea, ſeu linea conſtringas, vt vas attollatur.

Quãtitas ſanguinis auferenda.

Quantitas autẽ pro viribus detrahatur, & minus quàm oporteat auferatur, ob plurimam, quæ in ipſis ex vehementi motu cõtingit, diſsipationem, ac exhalationẽ, & propter latitudinẽ, at ſi videbitur, iteranda potius erit, vtſi prior, ex media facta fuerit, ſecundo loco ex externa, & tertio, ſi opus fuerit, ex frontis vena ſanguis detrahatur. Quòd ſi prior externa vena inciſa fuerit, ſecundo loco eadem frontis vena ſecetur, & vltimo, ſi opus fuerit, cucurbitulæ in occipitio figẽdæ, ex quibus ſanguis ſcarificatione trahatur: aut ſi noluerit æger brachium porrigere & propterea recta in fronte vena fuerit inciſa, ſecũda vice, ſi oportebit, ex eadem ſanguis emittendus erit: & demum ſi interierit, cucurbitulæ in occipitio figẽdæ. Poſt ſanguinis euacuationem, caput oxyrhodino madefaciendũ erit, non tantùm ex Gale. præcepto 13. meth. ſed ex cõmuni omnium conſenſu, illúdque in principio admonendũ: nam repellendus à capite humor eſt, ipſúmq; alterandum, ne immodica caliditate liberaliùs humores attrahat, atq; iccirco eis repleatur: quanquam nec illud capiti admouere tentandũ erit, nec aliud quoppiam medicamentum, niſi vniuerſi corporis curatione præmiſſa: id quod cõmune præceptum eſt in omnibus morbis, ac obſeruare oportet in cunctis topicis, hoc eſt, localibus vocatis remediis Galeni decreto, cum primo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, tum tertio de locis aff. quo etiam tempore odoriferũ parari poteſt eundem præſtãs vſum. excipiens aquæ roſarum, & myrtillorũ ana ℥. 3. ſandalorum rubeorum citrinorũ, & coralliorum rubeorum añ. ʒ. 1. aceti roſacei ʒ. 1. & ß. miſceantur ſimul. Interim nonnulli alterantes ſyrupi competunt,

Oxyrhodinum.

Commune præceptũ in admouendis topicis medicamentis.

petunt, vt roſaceus, violaceus, ex nymphea, ex cychorio, ſeu endiuia, ac de papauere. Verùm nũquid purgatione, vbi opus fuerit, vtendum ſit, non admodum liquet, cùm neminem Græcorum inuenerim ipſam præcipere: quamuis Celſus videatur ipſam olfeciſſe, dũ dixit, Nec minus deliberari poteſt an aluus ducẽda ſit. Inter Arabes, Auicẽna proprio capite de cura phrenitidis, redundante flauabile, magis quàm ſanguine, purgationem laudauit. Verùm nos (licet Græci auctores, de ea mentionem non fecerint, fortè quòd purgantia medicamenta ſint natura calida, humoréſq; commoueant, & propterea inflammationem augeant, tum etiam quòd cum ea febris ſit vehemens) ipſam tamẽ nõ negabimus, vbi vſu fuerit, nec propterea tantis pugnabimus viris, cùm nec ea medicamenta purgãtia, quæ talis ſint naturæ, ac eorum temporibus reperiebantur, admittimus, ſed tantum ea, quæ cum hoc, quod feliciter purgant, ac fluentes ſuccos ad infernas partes reuellũt, nec inflammationem, nec febrem adaugent, imò & vtraſque mitigant, ac curant, quæ ſi nouiſſent, approbaſſent vtiq;, quanquam nec eamet quæ ipſi nouerunt purgantia medicamenta damnent, licet non præcipiant. Nam & ipſe Galenus 4. meth. medendi auctoritate Hippocratis, interdum in morbis magnis, nõ modò venæ ſectione, verùm & purgatione, renulſionis tantũ gratia vtendũ eſſe præcipit, etiã nulla humorum plenitudine exiſtente, aut redundantia vitioſi ſucci. Qua de re vtendum eſſe purgantibus medicamentis, quæ aut calida nõ ſint, aut parum caliditate participent, cum ipſis tamen frigida miſcendo medicamenta, cenſeremus: ea ſunt manna, caſia, fiſtula, ſaccharum violaceum, ſeu ſyrupus ex pluribus infuſionibus violarum, aut roſarum, tamarindi, & interdum diacatholicon. aut triphera perſica, ſeu rhabarbarum, modò cum aliquo prædictorũ permiſta ſint, poterit autẽ ſic componi. ℞. tamarindorum ʒ.i. fiat decoctum cum florum violarum borraginis, bugloſsi, & hordei mundi aã ʒ.3. in aqua: in cuius decocti iure diſſoluas mannæ electæ ʒ.2.ß. vel 3. aut caſsiæ fiſtulæ ʒ.1.& ß. vel ſachari violacei ʒ.2. ſeu ſyrupi ex pluribus infuſionibus violarum, aut roſarum, vnc. 4. adde demum rhabarbari vigorati infuſi ʒ. 1. vel ℈.4. diacatholicon, ſeu tripheræ perſicæ ʒ.3. vel 4. & fiat potio. Verùm ſiquis rhabarbarum auerſetur, propter corporis temperaturam, ætatem, aut habitum, ſeu anni tempus, regionem, ac cœli ſtatum calidum, poterit reliquis benè vti, eorum quantitatem

Nãquid purgare eos cõueniat.

Quibus purgantibus medicamẽtis vtendum ſit.

titatem accommodando, prout ritè videbitur. Interim quoq; Frictiones. frictionibus vtendum leuibus pro reuulsione, eo potissimùm tempore, quo & delirium, & febris non valde auctæ fuerint, sed potius remiserint, & præsertim inferiores fricẽtur partes. Caput autẽ rosaceo cum modico aceto irrigetur, estate quidẽ tepido hyeme verò moderatè calido, quod in cunctis aliis medicamentis seruandum erit topicis: & si ambiens frigidior fuerit, commodum est, & chamæmelinũ ex æquo ipsi admissum, velut ipse illustrem Indicum Piccolhomineum, Ducis Amalfiæ filium, hoc medicamẽto à phrenitide, cùm à cunctis medicis esset destitutus, liberaui, facta ex eo irrigatione supra coronalem cõmissuram, capillis prius tonsis. Poterit insuper parari decoctũ ex rosis, violis, hyoscyamo, lactucis, nymphæa, ac corticibus papaueris, cui miscendo rosacei, & chamæmelini quantitatẽ moderatam, aut rosacei solùm in aeris constitutione calida, seu æstate, & alibi aceti parum, irrigatio similiter fieri potest: odorem quoq; naribus obiiciemus: ac nares ipsas intus, vel frontẽ ex similibus medicamentis illiniemus, etiam cùm in summo incremento phrenetici fuerint teste Galen. 13. meth. Quippe sopire, vt ipse asserit ac stupefacere principem facultatem oportet, cerebrum scilicet, quod supra modum incaluit, refrigerando: ex quibus etiam assiduè facies proluatur vt Aetio visum est. Vbi verò diu hoc vitium moram traxerit, Gal. & Aetio testibus, ea adhibenda medicamenta sunt, quæ discutiant, ac crassos vapores transpirare faciant, velut si serpillum, thymum, aut spondilium, melilotũ, & althæa oleo coquantur rosaceo, vel chamæmelino, quo demum caput irrigandum aut madefaciendum erit, atq; vapor per nares suscipiendus. Verùm in hoc magnopere animaduertant medici rogo, ne sic temerè prædicta, seu alia, quæ discutiant medicamẽta calida phreniticis admoueant, nisi transacto eius incremento, inclinantéque vigore summo: nam si prius approximẽtur, maximum parabunt discrimen, & fortè ægrotãtis perniciem, inflammationem siquidem augendo: nec minus animaduertant quæso, in approximandis, velut vulgus medicorũ hodierno tẽpore vtitur, catellis, feugallis: cùm si in principio, ac sumno incremẽto eis vtaris, inflammationem irritabunt. & febrẽ. In fine verò summi vigoris, ac inclinatione rectè fortè eis vtaris: quo etiam tempore aquæ potabilis balneo temperatè calido, præsertim vbi siccitas, & vigiliæ plurimæ vrgeant, lauareos

Quæ iterum seruãda sint, in adhibendis topicis.

re eos non nocebit, & si febricitēt, cùm ad bonam temperiem ex eo reuertantur, & in posterum delirio, & febri liberentur. Tralliani decreto: post quod & liberaliter vngere conuenit. Illud præterea menti tenendū, quòd in quacunq; phrenitidis differētia, seu quauis principe functione affecta perpetuò medicamenta iuxta capitis cōmissuram coronalem approximanda sunt: tum propterea, quòd non in diuersis cerebri partibus prædictę functiones exerceantur, sed in eademmet sede, iuxta Galeni sentētiam, vt alibi fusiùs declarauimus: tum etiam & per eam partē promptiùs nō modò facultas, sed etiā substantia medicamētorum penetrare valet, velut prius in capite de lethargo ad mentem Galeni, dictum est. At cùm dixerimus somnum solū, & maximum esse delirantium remedium, propterea non immeritò commemoranda hic duxi, quæ ipsum moliuntur, tam intus, quàm extra adhibita: nam pro oxyrhodino, ac iam dicta irrigatione, posset caput irrigari cum oleo de nymphæa, violaceo, seu ex papauere, pauco aceto addito: aut decoctū fieri ex lactucæ foliis, violarúmq; tum floribus, tum foliis, hyoscyamo, rosis, solano, capitibus papaueris albi, & nigri, ac mādragoræ pomis, seu radicibus, semper aceti parum miscendo, ex eóque vel caput irrigando, vel ipsum olfaciendo. Naribus insuper, ac temporibus, cū pauco aceto populeove vnguento vti poteris, ac fronti. Sub ceruical papaueris capita, aut mandragoræ mala subdantur, vt præcipit Aetius. Confert etiam aliquid ad somnum filanus iuxta cadens, hoc est, aquæ riuus, vt inquit Celsus. faciémq; assiduè prolui præcipito ex aqua, in qua papaueris tum albi, tum nigri capita sint cocta: in potu insuper danda est aqua, in qua papauer, aut hyoscyamus decocta sint, vt idem Celsus refert pondere vnc. 3. aut ʒ. 1. alicuius somniferi antidoti, vt tripheræ magnæ, aut eius, quæ requies dicitur, seu philonij romani, vel perfici tribuas: in quorum assumptione illud obseruandum, ne in vigore, sed in exacerbationis declinatione dentur. Cæterum assiduum vsum stupefacientium pharmacorum, potionum, irrigationum, ac illitionum vitare oportet: facilè enim in his, vt Aetius refert, qui immodicè perfrigerātur, transitus fit à phrenitide in lethargū: quò fit, vt quem obdormire volumus, excitare postea nō possimus. Si etiam vires imbecillæ fuerint, tūc maximè vitabis nequid torpori, somnóque inducēdo accommodū exhibeas: nam in his, qui infirmas vires habēt, Tralliano

Qua præsertim parte applicanda sint topica in internis capitis affectibus.

Quæ somnū cōciliēt medicamenta.

Quæ obseruanda sint in exhibendis anodynis medicamentis torporem inferentibus.

no teſte, non vulgaris noxa, imò interdum mors talium potionem comitatur. Liquet igitur ex his non modò phrenitidis curandi ratio, verùm & immodicæ vigiliæ, nec non & delirij quouis modo in febribus geniti, cùm videlicet adeò vrgeat, vt & ipſi quoque quamuis per conſenſum excitetur, ac febrium ſymptoma ſit, non abſque ratione ſuccurrere oporteat, ne videlicet ex eo cerebrum ipſum per ſe facilè afficiatur.

περὶ μελαγχολίας. De melancholia.

CAPVT VII.

SVB delirij nomine, quod Græci παραφροσύνην appellant, non modò phrenitis, ac quod in acutis febribus excitari conſueuit, continentur, Galeno teſte ſecundo de cauſis ſympt. verùm etiam duæ aliæ ſpecies, ſeu differentiæ, quæ quidem citra febrem oriri ſolent, quarum vna melancholia tum à Græcis, tum, à Latinis dicitur. reliqua verò μανία Græcè, Latinè inſania, ſeu furor nuncupatur, de his propterea non immeritò pertractabimus, de melancholia prius verba facientes: quæ quoniam inter eos connumeratur affectus, vt Galeno viſum eſt ſecundo meth. med. & tertio de loc. affect, qui à cauſa nomen ſumpſerunt, propterea melancholiæ nomen impoſitum ei eſt, quò fit, vt à Paulo libr. 3. cap. 14. ſic deſcribatur.

Melancholia quid ſit.

Melancholia delirium quoddam eſt ſine febre, ex melancholico humore maximè naſcens, qui mentis ſedem occupauerit: nam quamuis non vnus ſit eius generationis modus, vt dicemus, cuactis tamen melancholicis commune eſt quòd cerebrum eis afficiatur, ſiue per eſſentiam, ſiue per conſenſum: quod inſpiciens Paulus in eius deſcriptione innuit cerebrum in ea affici. Hoc idem Galenus ante ipſum tertio de locis affectis, decretum reliquerat. Patere inſuper poterit ex principis functionis læſione aliqua, cùm dictum ſit eam quandam eſſe delirij ſpeciem: & propterea in ea neceſſarium eſſe aliquam lædi functionem principem, quæ, non niſi in cerebro perficitur: qua de re & ipſum affectum erit: nam quòd in cerebro conſiſtant omnes principalium animę virium affectus, in confeſſo habent omnes medici, vt tertio de locis affect. liquet. Nunquid autem vt inſtrumentalis, vel vt ſimilaris pars, cerebrum ipſum in melancholia afficiatur, idemmet Galenus eodem tertio de locis aff. teſtatur, cùm dixit. Vbi verò in ipſo cerebri corpore melancholicus ſuccus abundat, eam inſaniæ

Quæ pars in ea afficiatur.

Nunquid vt ſimilaris, vel vt inſtrumentalis pars cerebrum in ipſa afficiatur.

ſaniæ ſpeciem, quam Græci μελαγχολίαν vocant, efficit: quo fit, vt neq; ſubito eueniat, neq; affatim ſoluatur: nam totius ſubſtantiæ cerebri temperies mutata eſt. ex quibus liquet cerebrum, vt ſimilarem partem, & non vt inſtrumentalem in melancholia læſum eſſe: quod quidem ante Galenum Hippocrates ſexto de morb. vulg. confeſſus eſt, cùm dixit: Melancholici magna ex parte comitiali morbo afficiũtur, & contrà, morbo comitiali laborantes efficiuntur melancholici: atque horum vtrum liber magis accidit, prout vel in hanc, vel in illam partẽ infirmitas repit: ſi enim in corpus, epileptici: ſi verò in mentem, melancholici redduntur. Cùm verò in hoc affectu cerebrum per eſſentiam læditur, propria ipſius melancholiæ ſymptomata, quæ infrà narrabimus, auctiora videbuntur, nec alia ſymptomata in aliqua aliarum partium prius apparebunt. At ſi prima ſymptomata in aliqua corporis parte, vt puta circa ventriculum inceperint, & demum ipſis auctis melancholica ſequatur affectio, haud abre exiſtimandum erit, primitiuam affectionem non in cerebro conſiſtere, ſed ipſum per conſenſum affici: quo caſu nec propria melancholiæ ſymptomata grauiora apparebunt, vt fuſiùs infrà dicemus. Sufficiat autẽ modò non ignorare cerebrum neceſſariò eſſe affectũ in ipſa melancholia, quomodocunque ea excitetur. At nunquid morbus ſit hic affectus, vel ſymptoma, non omnes cõſentiunt: quidam nanque, quòd in morborum numero reponatur, exiſtimarũt, qui licet, magnæ autoritatis viri ſint, parcant mihi, ſi aliter ſentiam cum Galeno, dicámque ſymptoma, & non morbum eſſe in genere noxæ functionum principum, cùm earum quædam deprauata ſit functio, velut 3. de loc. aff. ac 2. de cauſ. ſympt. liquet: vbi ipſam παράνοιαν, hoc eſt, dementiam appellat: nec minus veniam dabunt ab eorum opinione recedere, qui tum imaginationem, tum cogitandi functionem in melancholia lædi aſſeruerunt: nam licet dixerimus ſymptoma eſſe principum functionum, non tamen cogitandi, nec memorandi functio in melancholica dementia noxam ſuſcipiunt, prout Galeni verba 2. de cauſis ſympt. liquidò oſtendunt, dum dixit: Melancholicæ autem dementiæ variæ ſunt ſpecies, prout in ipſis particulatim doloſæ imaginationes apparent. Patet ex iis verbis, imaginandi functionem, non cogitandi, nec memorandi læſam eſſe. hoc idem confirmauit Aetius proprio capite de melancholia, dicens: Melancholica deliria multiformia quidem ſunt,

Quomodo diſtinguatur, ſi per eſſentiam, aut per conſenſum ipſum fuerit affectum.

Quis affectus præter naturam ſit.

Quæ animæ functio per ipſam offendatur.

sunt, ob particulares corruptas imaginationes. & Trallianus cap.17.lib.1. asserebat, quòd non omnes melancholici eadem symptomata sustinent, neque similiter eisdem imaginationibus agitantur. Quòd igitur imaginatio tantùm melancholicis lædatur, eáque deprauata sit, ac veluti errans, ex iam dictis patet, cogitandi functione, ac memorandi, manentibus illæsis, cùm circa visa decipiantur, & propterea cuiusuis melancholiæ propria indicia sunt, metus, & mœstitia, absque manifesta causa: quemadmodum si propter causam manifestam hæc incipiant, longóque tempore perseuerent, adhuc melancholiam significant, prout Hippocrates, & Galenus decretum reliquerunt, aphorismo 23. sexti libri. Metuunt enim, & tristantur omnes, odióque habent homines, vt inquit Paulus, nec si roges eos, quamobrem mœreant, reddere causam possunt: nam sine causa omnes mœsti sunt, vt Galenus inquit, ac frequenter coguntur in lachrymas, & deserta loca potius appetunt, hominúmque incipiunt vitare consortia: aliquando rursus suam sententiam redamnantes vitæ solatio delectantur, Theodoro Prisciano teste lib.2. cap.5. ad Timotheum: timent insuper cuncti melancholici, nec aliquo tempore timor eos deserit, licet non cunctis idem sit timoris modus: quoniam præter naturam eis visa non semper eodem genere continentur, vt Galeno visum est 3. de locis affectis. Cæterùm nihil mirum, si eis timor, mœrórque accidat, siquidem eorum, quæ extra corpus sunt, nihil videmus, quod nos perinde terreat, ac tenebræ. Ergo cùm tenebræ rationalis animæ parti sunt circumfusæ, necesse est hominem timere, vt qui semper vnà cum corpore suo timoris causam circumferat. Quod enim nobis extrinsecus fit, vt inquit Galenus secundo de causis sympt. altissimis tenebris circundatum nobis aërem ad tempus aliquod occupantibus, id melancholiæ vitio laborantibus ab interno, & ipso corpore contingit, vel nigra bile cerebrum occupante rationalis animæ sedem, vel aliqua melancholici halitus exhalatione. qua ratione fit, vt nonnulli ipsorum mortem, atque alia quædam haudquaquam timenda, timere videantur: siquidem alius, vt Gal. 3. de loc. affect. testatur, testam se factum putauit: atque idcirco obuiantibus cedebat, ne collideretur. Alter gallos cantare audiens, vt hi alarum, sic ille brachiorum plausu latera quatiens, animantium sonum imitatus est. Fuit item alter timens ne Atlas, qui mundum sustinere dicitur, grauatus

Propria melancholiæ indicia quæ.

Cur melancholicis timor, ac mœror accidat semper.

sub

ſub tanto onere, ipſum à ſe excuteret, atque ipſe cum illo collideretur, ac nos quoque cum ipſo periremus. Sunt autem alia huiuſmodi infinita eorum viſa, ſeu phantaſmata, vt propterea Trallianus dixerit, Nouimus autē ejuſmodi humorem etiam alias infinitas peregrinas, & multiplices imaginationes inducere poſſe. Differunt autem inter ſe melancholici: nam licet omnes timeant, mœreant, vitam damnent, odio habeant homines, non tamen omnes mori cupiunt: nam nonnulli mortem pertimeſcunt: quidam etiam adeò alieno, atque extraneo animo ſunt, vt qui ſimul & mortem metuant, & tamen mortem ſibi conſciſcant: cùm præter naturam eis viſa, vt Galenus inquit eodem tertio de locis affect. non ſemper eodem genere contineantur. Excitatur autem melancholica demen- Ad quem cerebri morbū cōſequatur.
tia, quæuis ea fuerit ratiocinatricis animæ ſede, hoc eſt, cerebro intemperato, ac tenebris ſimili reddito: porrò nigreſcit aliquando hic humor ſupercalefactus, aliquando ſuperfrigefactus, Aetio teſte: quæ intemperies rationabiliter frigida, & ſicca erit: quoniam melancholicus ſuccus hanc efficiens, talis eſt naturæ: quò fit, vt non modò, quòd tenebris ſimile à melancholico ſucco reddatur cerebrum, propterea melancholia gignatur: vt quidam falsò auſi ſunt Galeno imponere: verùm etiam quia frigidum ipſum, & ſiccum ab eo redditum eſt, vt patet eodem 2. de cauſis ſympt. Nam quamuis nigra bilis in Ex qua nigra bile generetur, cū duplex ſit.
duplici ſit differentia, vt liquet tertio de locis affect. 14. meth. lib. de atra bile, & ſexcentis aliis in locis: alia nanque eſt veluti fæx ſanguinis, quæ admodum ſpiſſa eſt, fæcibus vini haud abſimilis: quam nigram bilem melancholicum ſuccum, ſeu melancholicum ſanguinem nominare conſueuit Galenus: & hæc non rectè atra bilis appellari poteſt: nominibus verò abutentes aliquando atram bilē vocamus: quoniam ſi non prius euacuetur, paulò poſt atra futura eſt, Galeno autore commento aphoriſmi 53. ſexti lib. Alia verò multò eſt eſſentiæ tenuioris, quàm prædicta, vomentibúſque eam, & olfacientibus acida videtur: etiam terram radit, attollit, & fermentat, atque ampullas, quales feruentibus iuſculis ſupernatare videmus, excitat: quæ ex præuſtata flaua bile, ſeu ſanguine, vel prædicto melancholico ſucco oriri conſueuit: & hæc propriè atra bilis nominatur: ex qua melancholica iam dicta affectio non excitatur: nam hic humor, vbi in cerebro contineretur, ferina deliramenta induceret, vt dicemus, cùm de mania pertractabimus.

bimus. Verùm ex altera nigra bile, quæ rectius melancholicus ſuccus nuncupatur, melancholici fiunt, vt patet tertio de locis affectis, & commento aphoriſmi 11. ſexti libri: quamuis quidam, licet temerè ex hac quoque atra bile melancholiam oriri ad Galeni ſententiam fateri auſi ſint: ſed quoniam iam dictus melancholicus ſuccus nonnunquam in toto corpore redundat, vniuerſo videlicet in venis ſanguine melancholico effecto: & propterea ipſum quoque cerebrum lædit: nonnunquam verò reliqui corporis ſanguine prorſus innocuo, ſolus is, qui in cerebro conteneus eſt, alteratur, ſiue in ipſum aliunde deriuetur, aut in ipſo met genitus ſit. Interim contentus in ventriculi vaſis ſanguis craſſior, ac melancholicus, ſublataque ex eo ad cerebrum euaporatione, melancholica prius dicta ſymptomata excitat. Propterea earundem ſpecierum, quæ tres ſunt, vt liquet, ſeiunctim propria indicia conſcribemus, vt earum exacta habita notitia, promptius, ac rationabilius quiuis eas curare valeat, præcognoſcens quando cerebrum ſolum ipſum per eſſentium afficiatur, ſeu ſimul cum toto corpore, vel ab ipſo ventriculo coafficiatur. Nam ſi & vniuerſum corpus melancholicus ſanguis occupauerit, cerebrum ſimul cum toto corpore affectum erit. Euenit autem hoc, vt patet ſecundo de arte curan. ad Glauconem, cùm iecur ad generandum hanc ſuperfluitatem ſit aptum, & ratio victus per tales fuerit adhibita cibos, qui craſſum, & feculentum humorem procreare natura apti ſint: ac ipſe ſplen ſit natura imbecillior, vt quicquid de eo generetur, ad ſe minimè trahere potens ſit. Quo fit, vt eorundem corpora ſint macra, nigra, & hirſuta: ac venas latas habeant: qui ex tota melancholici ſunt natura: qui verò ex acquiſititia, per ſolicitudines aut vigilias, hæmorrhoidum, aut menſtruorum ſuppreſſiones, ſeu prauorum ciborum eſus, tales facti ſunt: qui autem cibi ſuapte natura melancholicum ſanguinem pariunt, quiue potus, tertio de locis affect. fuſiſsimè à Galeno enumerantur: qua victus ratione ſi quis fuerit educatus, maximam quandam licet coniecturam facere, ſuccum melancholicum in totum redundare. Si verò boni ſucci cibis vſus fuerit, reliqua conſiderare oportet: vt ipſius exercitationes, mœſtiam, vigilias, ſollicitudines: & ad efficaciorem notitiam non parum confert anni tempus, præterita, ac præſens aeris cõſtitutio, regio ac laborantis ætas: & vt certiorem habeas cognitionem, cubiti venã ſecta præcipuè me-

Tres melancholiæ ſpecies.

Signa melancholiæ ex toto.

diam

diam, quæ communis est humerali, & axillari: & si fluens sanguis melancholicus videatur, in vniuersi corporis venis melancholicum sanguinem cõtineri iudicabis: ac proinde ea vtaris, vt dicemus. At si flueas sanguis non videatur melancholicus, iudica melancholicum succum non in toto redũdare corpore, ac statim eum supprimas, vt iterum paulò pòst docebimus. Qui de re inquirendum erit, nunquid circa ventriculum prima inceperint symptomata, ipsisque auctis melancholica sequatur affectio: nam tunc licebit coniecturam facere in ipso ventriculo sanguinem ipsum melancholicum, tanquam in parte quadam inflammata contineri: ex quo facta ad cerebrum euaporatione, eóque intemperato, atque tenebroso reddito, melancholia ipsa excitatur, cerebro ipso per consensum affecto. Hunc affectum hypochondriacum, ac flatuosum lib. 3. de locis affect. Gale. nominauit. Testantur autem eum hæc symptomata: nam præter metum, & mœstitiam, eruditates, acidíque ructus accidunt, æstus in præcordiis, flatus, interdum ventriculi vehementes dolores: sumptóque cibo, maximè cocto difficili, sputum humidum, idémque multum sequitur: præcordia ei sursum conuelluntur: deinde alui deiectione, vomitu, proba concoctione, ructibúsque eleuatur is, qui ita laborat. At si neque circa ventriculum aliquod apparuerit prædictorum indicium, aut si apparuerit, paruum admodum sit, neque signa affuerint redundantis in toto corpore sanguinis melancholici: propria autem melancholiæ symptomata extiterint, metus videlicet, & mœstitia, quæ veluti caractere quodam ipsam designat, Gal. 3. de loc. affe. autore, cerebrum ipsum primariò affici, ac tertiam melancholiæ speciem ortam esse, existimãdum erit ob melancholicum succum in ipso cerebro congestum, siue in ipso genitus sit, siue aliunde in ipsum deriuatus. His quippe sic declaratis ad prognosticum deuenientes dicimus, periculosas esse permutationes ipsis melancholicis, cùm vel apoplexiam, vel conuulsionem, vel furorem, vel cæcitatem significant, vt Hippo. inquit 56. aphor. lib. sexti. Interim verò, eodem teste, in morbum comitialem permutatur, vt patet 6. de mor. vulg. propterea non negligenda erit eius curatio circa initia, ne diutus protrahatur, ac in prædictos vergat affectus. circa initia nãq; facilis est eius curatio: inueteratus enim & veluti in naturam conuersus affectus, vt Alexander inquit, incurabilis propemodum euadit. Vlterius cùm ex melancho-

Signa melancholiæ hypochondriacæ.

Eius, quæ solo affecto cerebro accidit, signa.

Melancholiæ prognostica.

lico

lico ſucco excitetur, qui ſi non prius euacuetur, paulò poſt ſu peraſſatus in atram bilem vertitur, vt Gal. viſum eſt commen aphor. 53. 6. lib. & maniam, hoc eſt, furorem, efficit: hac quo que ratione confeſtim curanda melancholia erit. Cauendi in ſuper ſunt timor, atque mœſtitia immodici ex externa quaui cauſa orti: nam ſi longo tempore perſeuerent, melancholian ſignificabunt, vt liquet apud eundem Hippocr. aphor. 23. ſext lib. Verùm ſi ipſis melancholicis hæmorrhoides ſuperuene rint, bonum erit: & ſi varices, vel hæmorrhoides ſuperuene rint, eiuſdem melancholiæ fit ſolutio, vt idem Hippocr. inqui aphor. 11. & 21. ſexti lib. Frequentant autem in maſculis ma gis, & mediis ætatibus hæ affectiones, difficilè verò in fœmi nis, vel aliis ætatibus, Cælio Aurel. teſte cap. 6. lib. primi. V verò ſingulæ iam dictæ melancholiæ ſpecies, ſeu differentia ritè curari valeant, victus rationem cunctis communem inſt ruemus: deinceps earum cuiuſlibet propriam curationẽ præ cipiemus. Sit itaque aër ad calidum, & humidum vergens, no tenebroſus, aut grauiter olens, ſed lucidus, ac ſuaueolens. In terdicenda eſt vigilia immodica, quinimò ſomnus conſuet paulò longior conciliandus: omníq; conatu, vt dormiant me lancholici, tentandum erit: nam magnopere confert pro eo rum curatione. Debent etiam mediocriter per loca viridia, & amœna exerceri conuenienti tempore, excretis prius natura vel arte alui excremẽtis: quæ diu detineri nullo pacto eſt per mittendum. Prodeſt inſuper corã eis, non quæ metum & mœ ſtitiam afferre poſſunt, loqui: verùm quæ his contraria ſunt gaudia, hilaritates, bonam ſpem, ac animi conſtantiam, & ſe curitatem, vt ægri gaudeant, & lætentur: in hóc que cantu, aut aliis muſicis inſtrumentis vtendum: &, vt inquit Celſus, quæ renda delectario ex fabulis, ludíſque: quibus maximè capi ſa nus aſſuerat, laudanda ſiqua ſunt ipſius opera, & ante oculos eius ponenda: leuitérq; obiurganda vana triſtitia. Eorum cibi ſint probi ſucci, mediocriter humidi, concoctu faciles, ac fla tus exortes: attendendáque eſt in iis ægri diſpoſitio, cùm non omnes ad omnes cibos ſimiliter diſpoſiti ſint. Plerunque ta men conueniunt panes clibano cocti, probè præparati. Carnes non viroſæ, nec pingues: gallinarum videlicet, pullorum, ca ponum, perdicum, phaſianorum, & ſtarnarum, præſertim iu uenum, oua gallinarum mollia, piſces petroſi, & molles car ne. Erinacei verò marini plurimũ præſtant ad iucunditatem,

Modus curandi.

Ratio victus cõmunis cuiuſlibet melancholiæ.

& vtili

& vtilitatem, Aetio teſte. Conueniunt iterum hædinæ carnes. Ex oleribus conferunt ad cõmunem victum dulcia cum prædictis carnibus decocta, vt borrago ſeu bugloſum: interim lactucæ, intybi, & maluæ comedẽdæ ſunt, ex Plinij ſecũdi auctoritate lib. 5. c. 8. Acriora verò loco pharmaci aliquãdo danda ſunt. Ptiſana quoq; potiſsimùm vtẽdum: quæ cum aliquo prædictarũ carnium iure parãda erit. Ex fructib. interim vti poterunt vuis, ac malis dulcibus, & vua paſſa. Vino vtãtur tenui, albo, non valde veteri, pro potu, optimè diluto, non tamẽ aceruatim eo vtantur: &, vt ſummatim dicã, victu humido, boníq; ſucci, ita affecti vtantur: quo ſimul cũ frequentib. balneis (vbi non diuturnus factus fuerit hic affectus) Galenus ſe curaſſe 3. de loc. aff. teſtatur. Vitent autem cuncta, quæ melancholicum ſuccum generare poſſunt, quorũ ſylua locupletiſſima habetur à Galeno, eodem tertio lib. de loc. aff. nos verò breuitati indulgentes iurè hoc prætermittimus: vnum tamen non omittam, quod valde ab Aetio, & Paulo extollitur, aceti videlicet ſorbitio quàm acerrimi poſt omnẽ cibum, vbi iam dormire velit æger. ídq; modicũ eſſe debet, vt voluit Paulus: aut cochlearij menſura, vt placuit Aetio, fortè quoniam attenuat, ac melancholicum ſuccum diſcutiat, vel quòd aſſumpto rum ciborum vapores humidos confeſtim ad caput deferat: ſomnúmq; propterea conciliet, illud probarunt. Qua de re ſiue iam dictis rationibus promoti, ſiue aliis fuerint, abſonum non erit eo vti, cùm & tanti viri ipſum approbarint. Prædicta communi victus ratione inſtituta, decens eſt ſingularum curationis proprium modum deſcribere, incipientes ab ea, in qua melancholicus ſanguis vniuerſum corpus occupauit, ac ipſum cerebrum. In hac principium curationis à venæ ſectione exordiendum erit, viribus ægri, ac aliis conſentientibus (iuxta Galeni ſententiam 3. de loc. aff. & aliorum Græcorum omnium, ac Celſi) præcipuéque media, ſeu communis appellata incidenda erit, tantúmque ſanguinis extrahendum, quantum pro laborantis corporis habitu ſatis eſſe conieceris: ſin autem vires multam prima vice euacuationem non tolerant, neceſſe eſt tunc non modo ſemel, ſed etiam bis, & ſæpius quantũ licet paulatim auferre, præcepto Trallianí: & ſi à brachio vacuatio fieri nequit, tentandum eſt à poplite: vel tali partibus moliri, ídque potiſsimùm in muliebribus corporibus, aut in viris quibus menſtruæ purgationes, vel hæmorrhoi

Curandi ratio eius melancholiæ, quæ ex toto genita eſt. Venę ſectio.

cap. 6.

rhoides detentæ fuerint: nam pro prædicti affectus curatione ſanguinis euacuatio eſt neceſſaria. Quare cùm cubiti venas non manifeſtas inueneris, nihil minus iuuabis, ſi ex prædictis venis, vel quacunque alia parte ſanguinem detraxeris. Eſt nanque vt Hipp. libro de alimento aſſerit, conſluxus vnus, conſpiratio vna, omnia conſentientia. Interpoſito deinde à venæ ſectione tempore, viribúſq; recollectis per inferna purgare cõuenit, Paulo auctore, ac Poſsidonio. Verùm prius concoctioni, ac præparationi redundantis ſucci vacandum erit: pro quibus ſyrupi adhibendi ſunt, vt de pomis, de corticibus citri, de ſucco borraginis, ſeu bugloſsi, de ſucco fumariæ, aut lupulorum, vel violaceus cum aquis meliſſophylli, lupulorũ, aut bugloſsi, vt ℞. ſyrupi de pomis, & violacei, vel de corticibus citri ana ʒ. 1. aut de ſucco fumariæ, & violacei, vel ſucco lupulorũ, & fumariæ tantundẽ, & additis aquæ meliſſophylli, & bugloſsi aut lupulorũ ʒ. 4. pluribus vicibus exhibeantur.

Concoctio, & præparatio.

Clyſteres. Per interpoſitos autem dies aluus per clyſteres euacuari poterit, parato prius decocto ex foliis malùarum, violarum, betæ, mercurialis, borraginis, fumariæ, & lupulorum, furfure, ac pauco ſale adiectis atque interdum addita, ſenæ, polypodij, vel epithymi ʒ. ß. in eo diſſoluas ʒ. 3. vel 4. olei violacei, communis, vel amygdalarum dulcium, mellis roſacei ʒ. 2. pulpæ caſiæ fiſtulæ ʒ. 1. diacatholicon ʒ. 6. vel 7. interim loco eius ʒ. 3. vel 4. diaſenæ, vel compoſitionis hamech. Facta autem humoris coctione, ac præparatione, purgetur corpus hoc purgante medicamento. Quod recipit florum' violarum, borraginis, fumariæ, & lupulorum ana ʒ. 2. hordei mundi ʒ. 3. ſenæ, epithymi ana ʒ. 2. & ß. myrobalanorum indorum ʒ. 1. & ß. vuarum paſſarum vinaceis detractis ʒ. ß. pruna numero 3. ex quibus parato decocto, ac per colum transfuſo, in eo diſſoluas ʒ. 2. vel 3. mannæ Calabriæ, vel ʒ. 1. & ß. caſiæ fiſtulæ, vel 3. ſacchari violacei: aut ſyrupi ex pluribus infuſionibus violarum tantundem, diacatholicon ʒ. 7. ſeu diaſenæ, vel confectionis hamech ʒ. 3. vel 4. & fiat potio. Quod ſi nec huic purgationi cedat affectus, iterum parandus humor erit, ex prædictorum aliquo, addita ʒ. 1. ſyrupi de epithymo, aut parum ſenæ, aquis ſyruporum decoquere: quibus ſæpius (prout vidobitur) aſſumptis, iterum æger purgari poterit, aut prædicto medicamento purgante, vel valentiori, ſi opus fuerit: vt picra, quæ epithymum accipit, velut Themiſon iubet, &

Purgatio.

Coctio, & præparatio iterum.

Purgatio altera.

Aetius

Aetius eius auctoritate describit. Exhibet autem ipse ex ea cochlearium magnum cum aqua mulsa: & ex modicis interuallis iterum, atque iterum dari præcipit. Confert insuper epithymo, ac sennæ, in aqua lactis maceratis purgare, vel ʒ. 1. è catapotiis de lapide lazuli, seu de lapide armenio, quem summopere Trallianus extollit, prius præparatum, videlicet exhibeas: quod si ea assumere noluerit, aut inuitus capiat, cum vino, aut ouis mollissimis excipiat, ita vt vitelli membrana leuiter aperta in medio illa coniiciantur, præcepto Tralliani, pariter ℈ 4. pilularum arabicarum exhibens, post quæ sorbeat mannæ dissolutæ in aqua lupulorum, vel borraginis, aut hordei ʒ. 2. vel tantum violacei sacchari. Conducit etiam & lactis sero aluum subducere, vt Aetio placuit: quod quidem per coctu ram à lacte separetur. Sit autem equinum, aut bubulum, ac præparatum eo modo, quo ipse iubet, ex eo non infra 5. heminarum mensuram æger accipiat. Ab omni verò euacuatione idem Aetio iusit vtendum esse maluæ semine leuissimè trito duarum drachmarum pondere, cum aquæ cyathis 3. Interim verò vt ægris lætitia paretur, sæpius pauca quantitas infrascripti medicamenti danda erit, vt quæ animi tenebras abigere valeat, ac vires quodammodo recreare: Recipit autem sacchari è bugloſſo, & fumaria, & lupulo, & violacei ana ʒ. 1. sacchari rosacei ʒ. 2. syrupi de pomis, & de infusione rosarum, ac de corticibus citri ana ʒ. 1. & ß. dianthus ʒ. 4. confectionis diambræ ʒ. 2. vel diamargariton frigidi ʒ. 3. cum ℥. vel ʒ. auri foliis conditum paretur. Post purgationem, dulcis aquæ balneis vtendum erit: cùm non modò aliquam melancholici succi partem discutiant, verùm & totum corpus contemperent, & propterea melancholicis magnopere opitulantur. At eorum caput tepida potius, quàm calida dulci aqua superfundendum erit: luteisque ouorum abstergere, vt Trallianus præcipit. Quòd si mauis eorum caput torrentis ritu irrigare, poterit hoc modo parari. ℞. foliorum maluarum, violarum, altheæ, borraginis, & lupulorum, singulorum pugil. 1. florum chamæmeli manip. ß. florum stœchadis ʒ. 3. fiat secundum artem decoctum, & vtere capite prius abraso: postquam irrigationem caput oleo amygdalarum dulcium, violaceo, chamæmelino, seu anethino vngendum erit. Odoramenta similiter parari possunt:

Medicamenta post purgationem sit menda.

Balneæ.

Vnguenta.

Odoramenta.

aquæ roſaceæ, & florum citrangulorum ℥. 4. aſſumens: in quibus florum nymphææ, violarum, meliſſophyli, máluarum, & altheæ ana ʒ. 2. decoquito, parúmque aceti adiicito, & per nares ex eo vaporem ſuſcipiat æger. At ſi hæmorrhoidibus, aut menſibus ſuppreſsis, malum hoc fuerit concitatum, horum quoque purgationem moliemur, inquit Paulus. Si verò ex primario cerebri affectu melancholici fiant aſsiduis balneis, victúque boni ſucci, humido, ac flatus experte, citra aliud efficax auxilium curare oportet: cùm videlicet humor, qui moleſtat, nondum ob temporis longitudinem, ægrè euacuetur, iuxta Pauli, & Aetij ſententiam: quam ex Galeno 3. de locis affectis ſumpſerunt, dum dixit, Interim monendi ſunt mihi amici, qui me curantem viderunt: frequentibus balneis, victúque humido, boníque ſucci, nullo alio adhibito præſidio huiuſmodi me affectum curaſſe, vbi nondum ob longum temporis tractum, nocuus humor multum euacuationi reſiſteret. Cùm enim diuturnus iam factus fuerit, fortiora prædictis oportet adhibere remedia. Verùm ipſemet eodem loco aſſerit, quòd vbi ſolùm cerebrum affectum ſit, quod ad hanc diſpoſitionem attinet, ſanguinis detractione non indiget, quamuis ob aliam quampiam cauſam, ſanguis mitti poſſit: vtpote ſi æger (vt Aetius inquit) multo ſanguine redundarit, & præſeruationis gratia ſanguinis detractionem faciamus. Quo caſu præciperem & ipſe venam ſecari (quanquam ſolum cerebrum melancholicum habuerit ſanguinem) diuturno etiam exiſtente affectu: qui nec balneis, nec victu humido curari potuerit, nondum in μανίαν, hoc eſt, furorem verſo. Deinceps præparato, ac concocto redundante ſucco purgans medicamentum exhibendum erit, idque ſi opus fuerit, iterandum: ac aliis paulo ante dictis medicamentis vtendum erit. At ſi multo ſanguine æger non redundarit, venæ ſectione opus non habet: verùm omiſſa ea, ad reliqua, quæ diximus medicamenta, confugiendum erit: quibus omnibus probè vti poterunt. Pro viribus autem nitendum erit omni modo, omníque artificio vti (eum in prædictis, tum in iis, quibus malum à manifeſta quadam, & veluti primaria cauſa, occaſionem habuerit, quæ triſtitiam, metum, aut ſollicitudinem quandam efficere potuerit, diu perdurantes, pro diuerſa deprauatæ imagin

Melancholiæ, quæ ſolo affecto cerebro oritur curatio.

Quando iis vena ſecanda ſit.

Purgatio.

imaginationis ſpecie) vt ab eadem reuocentur: aut ratione perſuadendo aut aliud quiddam agendo eorum, quæ ſubitum, & affatim mutationem efficere poſſunt. Plurimi nanque (vt Trallianus aſſerit) ſic curati ſunt quodammodo, vel cùm vidiſſent, audiuiſſéque ea, quæ conſequi deſiderabant. Ita nanque Philodotus medicus quendam, qui ſibi caput amputatum eſſe putabat, quòd tyrannus factus fuiſſet, curauit, impoſito repentè capiti ipſius plumbeo pileo, vt grauitatem ſentiens, caput ſe recepiſſe rurſus putaret: quo plurimum gauiſus, vana imaginatione liberatus eſt. Pari ratione idem Trallianus fatetur duas mulieres curatas fuiſſe, quarum vna imaginans ſerpentem ſe deuoraſſe, citauit ei medicamento vomitum, ac anguem extinctum in vas, quod vomitionem excipiebat, immiſit: quem videns mulier, putans ſe vomitu reieciſſe, nimirum gaudens, à vana illa imaginatione liberata fuit. Reliqua verò ex longa viri peregrinatione melancholia correpta eſt, & iracundè omnibus reſpondens, eodem modo ſanata eſt: nam eius vir peregrè reuerſus, nulli prædicens, ſed ſubitò ingreſſu ſe ipſum illi oſtendit. Præter ſpem igitur ipſum mulier conſpiciens, atque ita amplexa, multóque gaudio affecta, ſubitò omni metu liberata eſt, ac ad ſtatum naturalem rediit, vt nulla alia indigeret curatione. Hypochondriaca verò, ac ſtatuoſa melancholia cum ea, quæ priori affecto cerebro oboritur, communia habet auxilia ventrem ſubducentia, vt Aetius Rufi auctoritate teſtatur. Propterea primum bonæ coctionis curam habere oportet, poſtea verò purgare: & velut in hoc conueniunt. Ita in venæ ſectione (mea quidem ſententia) ſentiendum erit: cùm non niſi multo ſanguine ſi redundauerit æger, ſeu præſeruationis gratia facienda erit, aut ſi melancholicus ſanguis, qui in ventriculo, ſeu vaſis eius continetur, ex aliquo viſcerum, liene videlicet (vt placuit Galeno 5. de loc. aff. & ſexto eiuſdem circa principium) aut iecore ad ipſum fuerit deriuatus: tunc nanque reuulſionis gratia ſeruans rectitudinem, præſeruationis item interna vena vnius, vel alterius brachij ſecanda erit. Deinceps aliquem prædictorum ſyruporum pluribus vicibus (prout opus fuerit) exhibere, cum quo adiicere poterimus ſyrupum è corticibus citri, de infuſione roſarum, aut de abſinthio. Vt recipe ſyrup.

Hypochondriacæ, & ſtuoſæ melancholiæ curatio.

Venæ ſectio.

Syrupi.

de ſucco fumariæ, borrag. vel de pomis ℥. 1. & ß. ex infuſione roſarum, corticibus citri, vel abſinthio ℥. ß. aquæ meliſſophylli, & lupulorum ℥. 3. poſt quæ talis exhibeatur purgatio. Pulueris hieræ ſimplicis Galeni excipe ℥ 1. pulueris ſenæ, epithymi ana ʒ ß. aut diacatholicon ʒ 6. vel 7. cum ℥ 1. caſiæ fiſtulæ, formetur bolus, vel loco caſiæ fiſtulæ (formatis ex prædictis catapotiis) ℥. 2. mannæ, vel 3. ſyrupi domini Auguſtini cum aqua lupulorum exhibeantur: huius claſsis medicamentis, vbi vrgeat neceſsitas, iterum, atque iterum iteratis, vtaris à valentioribus, atque à vehementioribus protinus abſtinendo: ne eorum, tum calore immodico, tum à remotis partibus attractione augeatur affectio. Prodeſt inſuper iis moderatè, & paulatim, velut etiam cunctis aliis melancholicis, aluum ſubducere. Verùm in hac affectione hypocõdriorum quoque ſollicitudo habenda erit: præſertim ne flatus in ipſis generetur. Propterea optimum eſt (Aetio auctore) pulegij decoctum ſæpe bibere, aut minoris cẽtaurij, & ante purgatoria, & poſt ipſa. Abſinthij autem decoctum aſsiduè præbendum erit, verùm poſtquam purgatus fuerit æger, Aetij, & Pauli decreto: adeò enim huic medicamento confiſus eſt Aetius ipſe, vt ex ſolius vſus, nouerit quoſdam ab hoc affectu liberatos. Danda inſuper eis ſunt, quæ vrinam mouent, aniſum, daucus videlicet, petroſelinum, nardus, fœniculi ſylueſtris ſemen, & radix: nec prætermittendum eſt chamæpithyos, & chamædryos decoctum: aut ipſæmet herbæ aridæ tritæ potioni inſpergantur. Exterius autẽ fouebuntur & ipſa hypochondria ex oleo, in quo decocta fuerint ruta, anethum, abſinthium, pulegium, ſerpillum, agni ſemen, baccæ lauri, aut folia eiuſdem tenera: hæc nanque dolores mitigant, & flatus diſcutiunt. Interdum in ſtomachi inflationibus, cuminum, & pulegium, vel aniſum in aceto coquere oportet, & per ſpongias ſtomachum fouere, ex Aetij ſententia: vel ex prædictis ſaccellos parabis, recipiens foliorum, & baccarum lauri, rutæ, abſinthij, ſerpilli, & pulegij ana ʒ. 2. vel 3. florum chamæmeli, fœni græci, anethi ana ʒ. 4. cumini, aniſi, ſeminis fœniculi ana ʒ. 1. roſarum rubearum manip. 1. contundantur, & fiant ſaccelli: qui irrorati pauco aceto, vel vino albo, calidi approximentur ſepius eos mutando ſupra ventriculum. Cæterùm præter hæc, cataplaſma adhibeas, in oleo decoquens aniſum, cuminum, apium, abſinthij

Purgatio.

Topica.

ſinthij, & artemiſiæ folia: quibus demum addatur cyperus, & roſmarinus leuiſsimè triti: admoueáſque ipſum, diutiúſque permittas & ante, & poſt cibum adhærere: quo ablato, locus contegatur operimento quodam accommodato, vt lana, vel ſtupa leuiſsima præillito loco ex nardino. Ad flatus quoque digerendos cucurbitulis vti poteris: nam veluti incantamentum quoddam, ex flatuoſo ſpiritu dolorem ortum confeſtim leuant, Galeno teſte 12. methodi medendi. Quibus etiam vitium hoc diutius perdurauerit, præſentiſsimum remedium eſt ex longioribus interuallis, etiam à cibis vomitus, non tamen fortioribus vomitoriis vtendum: ſunt enim talia nociua, in his ærumnam ventri, ac ſtomacho addentia, vt Aetius inquit. Vtaris autem aceto, aut ſyrupo acetoſo, ſeu oxymelite cum aqua tepida pro vomitu ciendo: prætermittendus quoque erit vomitus ei, cuius ventriculus, ſeu ſtomachus debilis exiſtit. Interim nec melancholicorum caput, etiam ſi ea hypochondriaca, & flatuoſa ſit, omnino omittendum erit, quin ei opituleris cum his, quæ ipſum roborare, ac humectare valent, irrigationibus videlicet, inunctionibus, ac odoramentis ſuperius deſcriptis, quamuis à ventriculo ortum habuerit. Poſtremò viſum eſt ſyrupum noſtrum, quo in prædicta affectione vti conſueuimus, non prætermittere: præſertim cùm nonnullos, Deum teſtor, ex eius vſu melancholicos tales curauerimus, potiſsimùm facta prius purgatione quadam. Is autem excipit hyſſopi, ſampſuci, ſerpilli, meliſſophylli, & betonicæ, ſingulorum manip. ß. borraginis, lupulorum, ſcolopendrij, fumariæ, capillorum veneris ana pugil. ß. radicum cichorij, borraginis, fœniculi, & capparorum ana ʒ. 4. abſinthij, corticum citri ana manip. 1. ſenæ, epithymi ana ʒ. 3. pulegij, florum chamæmeli, & minoris centaurij ana ʒ. 2. chamædrios, chamæpytios ana ʒ. 2. & ß. iunci odorati, ſpicæ, aniſi. dauci, ſeminis fœniculi, aſari ana ʒ. 1. paſſularum vinaceis detractis vnc. 1. paretur ex his ſecundum artem decoctum: cuius excipe libr. 4. adiicito ſucci pomorum dulcium, & acidorum, ſucci roſarum, & malorum punicorum acidorum ana libr. ß. ſucci borraginis, & fumariæ, depurati ana libr. 1. addito ſaccharum quantum ſatis ſit, & fiat ſyrupus: de quo ſumat æger ʒ. 3. vice qualibet, deſuper bibens parum aquæ lupulorum, vel borraginis, Poterit inſuper, ſi videbitur, dictus ſyrupus cum pauco ligni aloes, vel cinnamomi odo-

Cucurbitulæ.

Vomitus à cibis.

Syrupi noſtri deſcriptio ad hypochondriacam.

ratus reddi. Detur etiam melancholicis, præsertim hypochondriacis, ex quibusdam interuallis, potissimum hyeme, & inchoante vere 3.1. antidoti theriacæ post purgationes.

Περὶ μανίας. De furore, seu insania.

CAPVT VIII.

AFFECTVS is, qui μανία Græcè, Latinè insania, seu furor nuncupatur, non minus sub eius delirij specie continetur, quod quidem sine febre est, quàm ipsa melancholia, vt 3. de locis affectis, & 2. de caus. symp. liquet. Quinimò tantam inter se cognationem eæ affectiones habent, vt interim furor pro melancholia, & melancholia pro furore sumatur apud artis medicæ auctores, præsertim Galenum, qui aphorismo 21. 6. libr. per μανίαν, hoc est, furorem, de quo Hipp. in aphorismo mentionem fecerat, non verè furorem, seu insaniam, sed melancholiam propriè dictam voluit Hippocratem intellexisse. & idemmet tertio de locis affectis, de melancholia verba faciens, dicebat, quòd cùm ea diuturna facta esset, fortiora exigebat remedia: fiebat autem affecto prius calidis dispositionibus cerebro. Quod quidem de melancholia propriè dicta veritatem habere haudquaquam potest: cùm ea ex frigida cerebri intemperie, ac frigidiori succo ortum habeat, vt in præcedenti capite declaratum est. Verùm eiusdem verba de furore intelligẽda sunt, qui & à mordacibus succis, & interim à calidiori cerebri intemperatura nascitur, eodemmet Galen. teste 2. de caus. sympt. Proinde non ab re nil aliud esse insaniam, seu furorem Traillianus capit. 7. tertij lib. dicebat, quàm intensionem melancholiæ ad maiorem feritatem. Intensior nanque melancholia est non symptomatum modò, verùm ipsius cerebri affectus, ac causæ ratione, vt infra patebit: etsi quodammodo secundum omnia hæc assimiles esse videantur. Propter quod nonnulli haud rectè auctorum verba, ac sententias Hipp. præsertim, & Galen. intelligentes, in hac re non immeritò hallucinati sunt. putantes quòd perpetuò per μανίαν, furorem propriè dictum, intelligendum sit, & per μελαγχολίαν, melancholiam propriè dictam, iuxta eorum doctrinam, quod quidem falsum esse ostendimus. Nos igitur ὁμωνυμίαν vitantes, cùm de mania, seu furore loquimur,

Quibus conueniat, & discedat furor à melancholia.

Quid sit furor Alexandri auctor-gate.

quimur, de eo propriè dicto, ac à propria melancholia seiuncto intelligemus Hunc quoque licet Plato in Phædro duplicem dixerit esse, quorum vnum mentis intentione ex corporis causa, vel origine fieri, alterum diuinum, siue immissum, eiúsque Apollinem inspiratorem esse asseruit, vocatur autem nunc diuinatio. de primo tamen scripturi modo sumus: qui, vt inquit Cælius Aurel. alienatio mentis est sine febribus, libr. 1. chronicarum passionum capit. 5. siue alienatio tardans in febribus, quò à phreniticis discernitur. Afficitur autem in hac affectione cerebrum, & vt pars similaris existens, velut & in ipsa melancholia, ac cunctis aliis deliriis, etiam cum febre existentibus, vt patet tum 3. de locis affectis, tum commento aphorismi 13. 6 libr. Laborat autem cerebrum in hoc affectu, modò per consensum, modò primaria affectione, quò iterum cum melancholia conuenit, ac à phrenitide distat: in qua non nisi primaria affectione cerebrum læditur, vt eodem 3 de locis affect. liquet. Quanquam & ipse furor tum à phrenitide, tum ab aliis deliriis in ardentibus febribus ortis distet. Quoniam in his perpetuò febris adest, ipse verò furor omni tempore sine febre reperitur. Præter hæc percipi potest cerebrum in furore læsum esse, qnoniam principales animæ vires oblæsæ sunt. Nunquid autem ipsum cerebrum per essentiam, aut per consensum afficiatur, ex iam dictis indiciis, & in Methodo ac capit. de memoria deperdita relatis dignoscere studendum erit. Quòd verò furor symptoma sit principum facultatum, discere licebit ex 2. de caus. sympt. velut etiam quòd non diminutè, nec ablatè, sed depraua tè lædantur. Verùm hucusque in Galen. doctrina non reperi, quæ functio princeps in furore oblæsa sit: quanquam Aetius cap. proprio de insania illud fateatur: ait nanque læsam esse insanientibus imaginationem & rationem, seruari autem in ipsis memoriam: velut coniectare licet ex cantilenis, quas familiares habent, præsertim si ex feruenti sanguine originem ducat insania. Cùm ergo insania tum imaginatio, tum ratio, seu cogitatio lædatur, hac quoque ratione ab ipsa melancholia discrepat: in qua non nisi imaginatio, vt diximus, oblæsa est. Quo fit, vt in hac affectione præter deprauatas imaginationes errent quoque ægri in cogitandi functione. Ex quarum functionum læsionis modo, cùm febris non adsit, & ipse furor dignosci poterit. Nam nunc iracundia, nunc

Ex Cælio Aureliano quid sit furor.

Quæ pars in eo afficiatur

Quis affectus præter naturam sit.

Eiusdem figura.

hilaritate, nunc mœſtitudine, ſiue vanitate occupat mentem, nunc timore comminante inanium rerum: horum plurimis acceſsionis tempore oculi ſanguinolenti fient, atque attenti: accidunt etiam vigiliæ iuges, venarum extenſio, genarum rubor, corporis durities, atque aliena fortitudo, ex Cælii Aureliani teſtimonio præcitato loco. Præſertim ſi prius cerebrum ipſum calidis diſpoſitionibus fuerit affectum aut ſollicitudo, mœſtitia, ac vigiliæ immodicæ præceſſerint, ſeu horum ſimilia: quibus quoque optimè perpenſis, ad quem cerebri affectum furor conſequatur, percipere poteris: Nanque non niſi ad calidam ipſius intemperiem, vt teſtis eſt Galenus eodem 2. de cauſ. ſympt. ſiue ſola ea ſit, ſiue ex calidioribus ſuccis orta, vt ipſe teſtatur. Propter quod inſuper à melancholia diſtat, quæ à frigidiori cerebri intemperie ortum habet, vt diximus, ac cum phrenitide, aliiſque deliriis cum febre ortis communicat. Percipies autem ſi hæc cerebri calida intemperies præter calidos, ac vitioſos ſuccos redundantes fuerit: quoniam nullum eorum vitioſorum ſuccorum redundantiæ ſignum aderit, ac fortè quia ex aliqua externa causa cerebrum calfaciente inſania orta ſit. At ſi calidorum, ac vitioſorum humorum occaſione cerebrum calfacientium furor genitus ſit, ex propriis iudiciis illud percipere poteris. Verùm cùm hic affectus ex melancholico ſucco fieri nequeat. ex eo nanque melancholia propriè dicta gignetur, Galeno teſte 3. de loc. affect. neque ex ſanguinis, ſeu bilis redundantia, niſi prius præaſſentur, ac in veræ atræ bilis naturam vertantur, ex qua atra bile mania ipſa excitatur, inueſtigandum erit prius, nunquid ex atra bile ex ſanguine orta, ſeu ex flaua bile, aut ſucco melãcholico, præaſſatis ipſa generetur (Nanq; pituita nunquam ad tantam deuenire poteſt aſſationem, vt ex ea atra bilis fiat, iuxta Gal. doctrinam, quicquid Arabes, & eorum ſectatorem ſentiant) deinceps ſi ab omnibus, vel quibuſdam quibus indiciis illud percipere poterimus. Quoad primum attinet. Aerius cap. de inſania fatetur eam oriri poſſe aliquando à multo ſanguine non putrefacto ad cerebrum confluente, qui purus ſit, & multitudine ſolum affligat, velut in ebriis, interdum flaua bile ei admiſta. Paulus verò cap. 14. lib. tertij furorem excitari aſſerit cùm flauæ bilis ſupra modum exuſtę in atram ſit mutatio. At nos Galenum ſectantes aſſerimus interdum maniam ipſam ex feruenti ſanguine delato per totum

Ad quem cerebri affectũ cõſequatur.

Furoris cauſæ.

Furoris cauſæ quæ, ex Galeno.

totum corpus, ac caput præcipuè petente excitari posse: quoniam sanguis talis caput occupat, vt patet commento aphorismi 40. 5. lib. Interim verò ex melancholico humore fit, licet ex eo non semper, sed cùm supra modum exustus fuerit, aut putrefactus malignam induerit acritudinem, vt liquet apud eundem cõmento apho. 56. 6. lib. Quòd autem ex præassata flaua bile furor ipse excitari possit, idem auctor testatur 3. de loc. aff. dum dixit. Quemadmodum alter atræ bilis succus, qui præassata flaua bile nascitur, ferina deliramenta inducit, modò sine febre innuens maniam, modò cum febre phrenitim indicans, in cerebri corpore abundans, & demum post pauca dicebat. Atque insuper alia nonnunquam dementia occurrit ferina, & melãcholica, flaua bile præassata, quinimò ex hac flaua bile præcipuè furor gignitur, vt patet secundo de caus. symp. & commento aphorismi 22. tertij lib. Ex iis liquidò constat cuius ex Gale. monumentis quòd ex feruenti sanguine, & flaua bile præassata supráque modum exusto melancholico succo mania ipsa seu furor generari potest. Restat modò vt ad id, quod secundo loco inuestigandum erat, satisfaciamus, ac distinctiua indicia cuiusuis redundantis succi conscribamus. Nanque si ex feruenti sanguine originem ducat insania, erit cum immodico risu, videntibus ægris sæpè ob oculos imagunculas quasdam risu dignas, & hilaris est ipsis facies, ac assiduè canunt. Aliquando enim ex contingentibus euaporationibus sonitus circa aures adsunt, vt putent se tibicines quosdam audire: & ipsis præsertim memoria seruatur, quamuis imaginatio, & ratio oblæsæ sint: ac similes erunt desipientiæ ipsis quodam modo cum eis, quæ ex ebrietate contingunt, siue ortis ex sola caliditate, siue humore vitioso: cum his quoque indiciis totius corporis temperamentum, ætas, ac laborantis habitus, tempus anni, regio, aeris cõstitutio, ac precedens victus ratio consideranda erunt, simul cum prædictis signis feruentis sanguinis redundantiam attestentur. Quòd si ex flauæ bilis præassatæ redundantia oriatur insania, ferarum modo reddũtur effrenes: vt etiam eos, qui imprudentiùs ipsis occurrunt, manu, violenter tractent, vt inquit Paulus: ferina erit dementia, & melancholica, vt Galenus inquit tertio de locis affectis, & quanto magis exusta fuerit, eò magis insaniæ satis furiosæ erunt, velut ipsemet commento aphoris. 53. sexti libr. scriptum reliquit, vt iracundi sint ægri, temerarij,

Signa furoris à feruente sanguine orti.

Eiusdem si à præassata flaua bile fiat, signa.

rarij, percuſſores, & iniurioſi fiant, ſicut Aetio viſum eſt: ita vt eorum quidam iam propriam carnem guſtarunt & domeſticos velut inſidiatores tractarunt, occiderunt, percuſſerunt, & vulnerarunt. Temperamentum quoque eorum, ætas, habitus, & præcedens victus ratio, aëris conſtitutio, tempus anni, & regio redundantem bilem coindicabunt. Ex ipſo autem melancholico ſucco immodicè exuſto ſi fiat furor, deliramenta cum immodicis metu, ac mœſtitia erunt. diutius interdum taciturni fiunt, ac loqui auerſantur. Interim cùm loqui incipiunt, & ſi diu locuti fuerint, ſilere tamen nequeunt. Pariter eorum cum temperamentum, tum ætas, ac habitus ad melancholicum vergunt. tempúſque anni, regio, aëris conſtitutio, ac præcedens victus ratio, melancholici ſucci redundantiam commonſtrabunt. Cum ſingulis autem prædictis tribus maniæ cauſis præcedere ſolent ea, vt paulo ante dictum eſt, quæ cerebrum duntaxat, aut totum corpus ſimul cum eo, ac redundantes humores valeant calfacere, ac in tantum exurere, vt poſſit furor ipſe generari. Sunt autem ea, ſollicitudines, mœſtitiæ, ac vigiliæ immodicæ, præcedens phrenitis, aut alia inflammatio, ſeu æſtuatio, ac quæuis alia ipſius cerebri calida diſpoſitio. Nam plures viſi ſunt, vt Galeno viſum eſt commento aphoriſ. 23. 6. lib. furore correpti, qui ab excandeſcentia, vel ira, vel mœſtitia principium habuere, prompte ſe habente corpore eo tempore ad incidendum in tales affectiones. Si autem velis delapſuros in hanc affectionem dignoſcere, quæ præcedunt ſigna, attendere oportet. Præcedit nanque capitis debilitas, riſus præter rationem non aſſuetis id facere: ex facili occaſione iraſcuntur, aurium ſonitus adeſt: & ſplendores oculis obuerſantur: præcedúntque vigiliæ immodicæ, & curæ per vices repetentes, ac peregrinæ: grauitas item, & vibratio capitis. Progreſſu verò temporis omnia hæc intenduntur: & appetentiæ ipſis putidiores fiunt, ſed ad venerem prompti ſunt, & ideo aſſiduè ſeminis in ſomnis effuſiones ipſis fiunt. oculi cauantur, ſimúlque intenti, ac fixi conſiſtunt: propter quod doctus medicus his apparentibus, aut quibuſdam ex ipſis, poterit eis adhibere, quæ oportet: priuſquam ad perfectam deſipientiam ægri perueniant. Nanque nulla deſipientia, vt teſtatur Galenus commento aphoriſ. 53. ſexti libri ſecura eſt: licet minus periculoſæ ſint, quæ cum riſu fiunt, quoniam ex ſola fiunt caliditate, ſine humore vitioſo: perica

Ex exuſto humore melãcholico fiat, ſigna.

Parati ad furorẽ quibus dignoſcãtur.

Prognoſtica.

periculoſiſsimæ verò omnium temerariæ. In medio autem ambarum ſunt, quæ cum ſtudio fiunt ex flaua bile ortum ducentes: quæ cùm multum exuſta fuerit, vt iam magis ad atræ bilis naturam accedat, inſaniæ ex ea fiunt temerariæ, & ſatis furioſæ, & propterea omnium ſunt periculoſiſsimæ. Ea autem inſania, quæ ex ſuperaſſato atro humore contingit, licet periculoſa ſit, non tamen adeò pernicioſa eſt, velut quæ à flaua bile præaſſata gignitur. Nam tanto pernicioſior eſt hæc atra bilis cenſenda ea, quæ generatur ab exuſto humore atro, quãto nimirùm & humor humore efficacior, ac ſtrenuior eſt. Galen. teſte lib. de atra bile. Generatur autem furor frequentius in iuuenibus, ac mediis ætatibus, difficilè in ſenibus, atque difficilius in pueris, vel mulieribus, Cælio Aurel. auctore eodem lib. 1. cap. 5. Hippocrates verò apoph. 5. 7. lib. ſcriptum reliquit: A furore difficultas inteſtinorum, vel aqua intercus, vel mentis alienatio, bonum: quorum cauſam Galenus tradidit in commento. Pro quorum curatione, aër ad humidum vergat oportet, caliditate temperatus, aut ad frigidum parum vergens: mutare item regiones debent, vt inquit Celſus, nec oportet eos eſſe vel ſolos, vel inter ignotos, vel inter eos, quos aut contemnant, aut negligant. erunt præterea, vt idem Cælius inquit, multorum ingreſſus prohibendi, & maximè ignotorum. Somnus eis procurerur per quamcunque viam, ſiue exterius, ſiue interius adhibitis iis, quæ ipſum promouent. Quorum ſyluam in præcedenti cap. reperias. Ante omnia verò, vt ait Paulus, in lecto vinciendi ſunt, ne vel ſibi, vel alteri noceant: aut geſtandi lectulo penſili intra cubile quoddam inſanientibus dicatum. Communia namque ſunt, vt teſtatur Celſus, inſanientibus vehementer exerceri debere, & multa frictione vti. Aluum quoque humidam habere eos oportet, quod ſi non ſponte fiat, clyſteribus ſubducatur lenibus, iam dictis in præcedenti cap. quo loco etiam requiras, quomodo circa animi accidentia ſe habere debeant. Victum autem tenuem exhibere conuenit, Aetij decreto, præſertim circa initia, ſorbilem, liquidum, non multum, ventri commodum, & qui parum ſanguinis generare poteſt. A vino penitus abſtinendum eſt, niſi ex metu inſania orta fuerit: nam in hoc inſaniæ genere ſolo, rectè vinum datur, Celſo auctore. Vniuerſa ergo diæta ſtatuatur tenuis, concoctu facilis, ventri commoda, flatus exors, habénſque vim contemperandi, hoc eſt, humect

Curatio.

Ratio victus.

humectandi, magis quàm infrigidandi. Propter quod ptiſana vtendum, intybo, borragine, malua, cucurbita, & interdum lactuca. Procedente tempore, poſtulantibus viribus, carnibus vti poteris, potiſsimùm contuſis gallinarum, pullorum, perdicum, phaſianorum, & caſtratorum: in quarum carnium iure ptiſana optimè parari poſſet. Pro potu ſumant aquam hordei, aut decoctum, cum qua permiſceatur ſuccus malorum punicorum dulcium, aut parum acidorum. Quòd ſi prædictos potus auerſentur, vires indicent, ac aſſueti fuerint ægri vini potioni, illud quoque non omnino denegandum erit, præſertim ſi ex ſucco melancholico exuſto mania fuerit genita: ſit autem album, tenue, aquoſum, ac ſubaſtringens, optiméque dilutum potiſsimùm inclinante malo. Admonendi inſuper ſunt vt ab omnibus eduliis, & potibus bilem gignentibus abſtineant, Aetio teſte, prædicta verò victus ratio cunctis inſanientibus communis exiſtit, paucis quibuſdam mutatis pro diuerſa cauſæ ratione, propriam autem curationem vnaquæque expoſtulat, licet conſimilem melancholicis curationem recipiant, Paulo teſte. Nanque ſi ex feruenti ſanguine furor excitatur, ante omnem aliam curationem ſanguinis miſsio adhibenda eſt, ſecandáque erit cubiti vena media, ſeu externa: aut ſi hæ non appareant, tali vena incidenda erit, præſertim in mulieribus: quod ſi neque hæc appareat, ad eas, quæ in ſummis manibus, ac pedibus, tranſeundum, Aetio auctore: & ſi vires robuſtæ ſint, quantum ſatis eſſe putaueris, ſtatim detrahito, prout Trallianus cum Aetio conuenit. Sin autem vires multam prima vice euacuationem non tolerant, neceſſe eſt non modò ſemel, ſed etiam bis, & ſæpius, quantum licet paulatim auferre. Poſt hæc caput irrigare oportet roſaceo, cum pauco aceto, aut polygoni ſucco, vel oleo anethino, ſeu melino, imbuta videlicet pecia lanea, ſeu linea oleo, ſyncipiti imponatur, & frequentius renouetur: aut excipe roſarum, violarum, ſolani, foliorum lactucæ ana pug. ß. corticum papaueris albi ʒ. 2. florum chamæmelini ʒ. 4. florum ſtœcadis ʒ. 1. & cum prius bullierint in debita aquæ quantitate, additóque pauco aceto iuxta coronalem commiſſuram, loco prius abraſo, caput irrigato, cuncta verò non frigida actu, ſed tepida capiti applicentur. Hoc interim tempore poſt venæ ſectionem, omni modo ſomnus procurandus erit cum his quæ cap. de phrenitide retulimus. Conſidit autem

Si ex feruenti ſanguine fiat, curandi ratio.

tem Aetius valde pharmaco ex papaueris capitibus, cum ptisanæ succo, aut aqua, exhibito pondere coclearis vnius, interdum non vna vice, sed intermissa die vna, rursus exhibendo. Asserit enim quòd vel solum hoc medicamentum solet post venæ sectionem perfectè liberare ab affectione, vnà cum conuenienti diæta. At si res postulauerit, vena quoque in fronte secanda erit, eodem Aetio teste, præsertim si infarctus, impactúsque sanguis in cerebro fuerit. Orta autem insania ex præassata flaua bile, ad ea, quæ huiusmodi humorem vacuant, statim veniendum est, Tralliani præcepto, prius tamen eo concocto, ac præparato: tunc nanque purgatio commodè tibi succeder. Perficies autem id, si sirupum violaceum, aut rosaceum exhibeas, antè succo fumariæ, intybi seu borraginis confectum, cum aquis appropriatis præcedenti capite, & cap. de phrenitide prædictis: purgabis siquidem eos aut aliquo eorum medicamentorum, quæ in curatione melancholiæ approbauimus, vel infrascripto, quod excipit florum violarum, fumariæ, lupulorum, borraginis & hordei decorticati, nympheæ, singulorum ʒ. 2. passularum vinaceis detractis, & tamarindorum ana ʒ. 1. ex quibus facto decocto extrahatur cum eo amygdalarum dulcium succus, in quo per decem, vel duodecim horas macerentur, ʒ. 2. myrobalanorum citrinorum, & ʒ. 1. indorum, & facta per colum transfusione, dissoluas in ea mannæ ʒ. 3. diacatholicon, aut diasenæ ʒ. 4. aut loco mannæ ʒ. 1. & β. casiæ fistulæ. Cæterùm si tali, vel alio dato medicamento corpus non abundè satis euacuatum esse deprehendas, vtpote quia ei non cedat affectus, post aliquot dies præcedente tamen prius corporis præparatione, ac humoris concoctione rursus, aut prædictum medicamentum, vel aliud ex his, quæ in cura melancholiæ diximus, propinandum erit. Et si illud assumere recusarint, aut molliſsimis ouis, vt Tralliano placuit, aut aliis cibis, vel ficubus pinguibus, vel palmulis, interdum etiam potionibus excipiant, vt Paulo visum est. Balneis aquæ dulcis post hæc vtendum, inclinante præsertim morbo, aliisque irrigationibus, & medicamentis topicis prædictis, addendo tamen quæ magis infrigidant, ac humectant. Nec minus somnus in his conciliandus erit, imò magis quàm in reliquis maniacis, ac melancholicis: prodest autem eis fœniculi magni syluestris radix, & semen ex aqua quotidie pota post purgationem,

Si ex flaua bile præassata generetur curádi ratio.

Ratio curandi furorem, si fiat ex exusto humore melancholico.

tionem, præcepto Pauli, & Aetij. Ex exusto autem atro humore si furor incidat, non alio modo curandus erit, quàm melancholia. Propterea si in toto corpore talis succus redundarit, simili curatione vtendum erit, quam præcepimus pro curatione melancholiæ cum redundantia sanguinis melancholici in vniuerso corpore. At si furor exciteturex atra bile prædicta, non tamen in toto redundante, sed in cerebro tantùm, similiter curanda erit velut melancholia excitata ex redundante succo melancholico tantum in cerebro, quanquam perpetuò medicamentis humectantibus, ac infrigidantibus plus, pro curatione furoris, quàm melancholiæ vti poteris. Quòd si orta fuerit mania ex calida tantùm cerebri intemperie, seu externa causa ipsum calfaciente, præter venæ sectionem, ac purgationem eisdemmet medicamentis curare oportet caput, ac totum corpus alterantibus. Per consensum verò furor si fuerit genitus, nulla alia peculiari indiget curatione: verùm primogenio affectu curato, & ipse quoque cessabit. Quòd si velis, ne per essentiam fiat, cerebrum præseruare, iam dictis poteris topicis medicamentis rectè vti. Attendendæ item species alienationis, cuius accidentia, vt testatur Cælius Aurelianus præcitato loco, contrariorum coniectura erunt mitiganda: vt furiosum hilaritate relaxent nuntiantes quicquam quod animum resoluat: Sic nanque oportet contrarietate quadam alienationis corrigere qualitatem, quò animi quoque habitus sanitatis mediocritatem agnoscat.

περὶ λυκανθρωπίας.

De lupina insania.

CAP. IX.

MALVM id, quod à Græcis λυκανθρωπία dicitur, Latinè lupina insania, species quædam melancholiæ est, Aetio, & Paulo testibus: qui nanque hoc affectu detinentur in Februario mense noctu domo egressi, lupos in cunctis imitantur, & donec dies illucescat, circa defunctorum monumenta plerunque vagantur, eáque maximè aperiunt: quo fit vt promptè quæ pars in eis afficiatur dignosci possit: quoniam cerebrum: pariter quis affectus præter naturam sit, quæve sit

Sedes affecta.

eius

eius causa, quoniam symptoma in genere noxæ functionum principum, præsertim imaginationis & cogitationis depravatæ: nam memoria fortasse his oblæsa non est: velut percepi in quodam qui hoc affectu laborabat, & si hucusq; duos videram tali affectione correptos. Ille nanq; cùm prius me nouisset, quadam die cùm detentus hoc malo esset per iter obuiam mihi factus, ipse verò timēs fecessi, at ille modicum me aspiciens abiit: erat autē cùm eo multitudo quædam hominum, ipse quidem ferebat humeris crus integrum, ac tibiā defuncti cuiusdam: hic demū curatus liber euasit. Qui cùm iterum mihi occurreret, nunquid timuissem interrogauit, cum in tali loco, dum insanus erat, eum offendissem: ex quibus constat memoriam in eo non fuisse oblæsam. Dignoscitur autem hic affectus ex his signis: quoniam facies eorum pallida est: oculi sicci ad videndum imbecilli, & non lachrymantur, ipsorúmque oculos cauos videbis: linguam siccam, & saliuam omnino non profundunt. Sitis ipsis adest immodica: & tibias habent exulceratas immedicabiliter propter assiduos casus, & canum morsus, qui frequenti per noctem eius partis offensione accidunt: ex quibus quoque indiciis liquet quæ sit eius causa, quoniam atra bilis. Curantur autem hi accessionis tempore venam secando, & sanguinem ferè vsque ad animi deliquium euacuando, eósq; boni succi cibis nutriendo, ac balneis aquæ dulcis, si eis vtantur. deinde serum lactis per triduum præbendum erit, & non semel tantùm, sed bis, térve. Purgabitur autem æger hiera ex colocynthide, vt placuit Paulo, & Aetio: aut si videatur aliquod prædictorū medicamentorum in cura melancholiæ præbeto: velut & post purgationes alia adhibenda sunt eis, antea iam relata in cap. de Melancholia, ac præsertim theriaca vtendum. Ad vesperam verò inualescente affectu irrigationibus capitis, ac odoramentis iam dictis somnum inducere tentandum est. Nares item & tempora populeone dicto vnguento illinantur: quandoque etiam somnifica medicamenta in potu exhibeantur, Aetij præcepto.

Quis præter naturam affectus sit. Historia.

Affectionis signa.

Causa. Curandi ratio.

περὶ κεφαλαλγίας. De capitis dolore.

CAPVT X.

PRIVSQVAM ad eius affectus, qui à Græcis κεφαλαλγία, à Latinis capitis dolor dicitur, tractationem accedamus, tan-

quam valde neceſſarium, ac vtile in quauis doloris generatione, tria inueſtigare propoſuimus. Primum quid ſit dolor. Secũdum ex quibus, & quot cauſis gignatur. Reliquum & tertiò, in quo præter naturam affectuum genere reponendus ſit. Quo ad primum id quod nos dolorẽ dicimus, variis nomenclaturis cõſueuit à Græcis appellari: nam interim ὀδύνη, ſæpe ἄλγημα, interdum πόνος, quandoque ἄλγησις ab Hippocrate, & Galeno nuncupari aſſoleat: quamuis aliis etiam nominibus apud quoſdã Græcos auctores nominari reperies. Hunc verò triſtis, atq; grauis mutationis ſenſum eſſe in Galeni doctrina luce clarius patet, præſertim duodecimo meth. primo de ſympto. cauſis, ac ſecundo de ratione victus in morbis acutis. At cùm dixit ſenſum, neq; omnes partes ſenſibiles ſint, manifeſtũ eſt quę prorſus ſunt inſenſibiles, eas nõ dolituras: quo fit vt ſenſibilibus dũtaxat partibus dolor accidat. Verùm cùm non perpetuò ſint dolitura corpora quę ſenſibilia ſunt, ſed multũ eſſe videatur temporis quo non doleant: relinquitur certo aliquo tempore, quo ſcilicet excitatur in eis crucians affectus, neceſſe eſſe ea dolere: nam citra alterationẽ non fit dolor, cùm citra eam ſenſus non fiat: neque in iis, quæ ad perfectionẽ ſunt alterata, vt in hecticis Febribus, dolor adeſt, Galeno teſte lib. de inæquali intẽperie. Non enim cùm mutata particularum tẽperies iam eſt, ſiue, vt ſic loquar, in ipſo mutato eſſe, dolent, ſed dum mutantur, ſiue in ipſa mutatione, quẽadmodũ mirus dixit Hippocrates. Verùm cùm ex alteratione, ac alterationis dignotione ſenſus fiat, vt liquet ſeptimo de Hipp. & Platonis decretis, & primo de elementis: non tamen alteratio ipſa, vt quidam putãt, ſenſus eſt, ſed ipſa alterationis dignotio: nanq; ſenſus inſtrumenta alterari etiam ſine ſenſu potuiſſent, vt puta ſi neruos non haberent, ac per eos alterationis dignotionem. Et propterea non ſatis eſt ad voluptatis, doloriſq; creationem, vt vel leuis, vel grauis, ſeu aſpera in corpore motio efficiatur, ſed vtriuſq; his agitationibus earundem dignotio quoq; accedat neceſſe eſt, quę proprie ſenſus dicitur, quinimò interdum hoc duntaxat alterationis dignotio dolor appellatur, vt patet aph. ſexto libri ſecũdi. dum dixit, dolorẽ non ſentiunt. Hunc ergo ſenſum dolorem nos dicimus eſſe, qui penes alterationis dignotionem potiſsimùm attenditur, & non penes alterationem ipſam: quamuis in eius generatione ea quoque neceſſaria ſit: cùm neque ſenſus hic ſine patientis corporis

Quid ſit dolor.

Nunquid dolor proprie dicatur alteratio, vel alterationis dignotio.

poris immutatione vllo modo esse posit. Impropriè verò interdum appellauit Hippocrates ipsas dispositiones, seu affectus, qui cum dolore apti sunt natura fieri dolores, vt in principio iam dicti aph. 6. lib. 2. liquet, cùm inquit: Quicunq; dolentes parte aliqua corporis: & 6. de morb. vulg. quòd in cranone antiqui dolores frigidi, noui autē calidi, dicebat. Cæterum nec ex quauis immutatione, seu sensibiliū corporum alteratione progigni dolor consueuit: quoniā si leuis, & exigua fuerit corporū mutatio sensum quidē efficit: qui facultatem, & vim agentis dignoscit, ac percipit, & propriè naturalis sensus dicitur, non tamen dolorē inducit, nam prōptè vnūquodque sensorium leuē hanc ex cognatis patitur mutationē, seu alterationem. Insuper quòd nec alteratio ipsa sensim, paulatimque facta dolorē afferre animanti posit, primo de caus. sympt. & 12. meth. à Gal. decretū est & propterea non cuiuslibet immutationis sensus dolor esse dicitur, sed eius, quæ grauis, vehemēs, ac tristis est, vt diximus, tum cōfertim, tum etiā violenter facta. Huius nanque immutationis sensus existere nullo modo potest sine patiētis corporis immutatione præternaturali, vt eodem 7. de Hipp. & Platonis decr. liquet. Hoc itaque intelligere volumus per tristē, ac grauē mutationem: quæ quidem omnium dolorum cōmunis causa existit, prout Gal. eodem 1. de caus. symp. testatus est: illúdque Platonis auctoritate in Timæo, cum etiā & ipsius Hipp. confirmauit. Platonis inquam, dum dicebat, quòd pathos præter naturam violenter, & affatim incidens, dolorem excitat, cùm verò ad naturalem habitum redit, idq; rursus affatim delectationē inducit: at in delectatione, licet affatim ad naturalem habitum mutatio fiat, non tamen ea violenta est: nam si violenta quoque foret, similiter dolorē excitaret, vt idē Galenus testis est 12. meth. med. Qua ratione cōciliantur eius dicta prædicto loco cum his, quæ asseruit 1. de caus. symp. de doloris, ac delectationis generatione. Hippocratis verò auctoritate, qui fatetur, quòd ab his, quæ naturam mutant, ac corrūpunt, dolores excitantur, hac quidem voce corrumpunt, & celeritatem, & vehementiam transmutationis indicans, quemadmodum Galenus ipse exponit. Quòd verò dolor præcipuè in sensu consistat mutationis tristis, hoc est, affatim, & violenter factæ, & non in ipsa mutatione, palam ostendunt medicamenta, quæ à medicis excogitata sunt pro eiusdem curatione, quando intend

An ex quauis immutatione dolor fiat.

tendimus contra ipsum, velut symptoma pugnare, & non eius causam adimere: sunt nanque ea torporem inferentia, ac sensum auferentia à Græcis ἀναίσθητα, quasi indolorosa dicta: nam si causam eius auferendo, ipsum curabis, ita vtique, vt Galenus inquit 12. meth. contra symptoma non pugnabis. His quippe sic declaratis, reliquum est, vt ad id, quod secundo loco proposuimus, accedamus: videlicet quot, quæve sint tristis huius, seu grauis mutationis, ac demum doloris causæ, declarare: cùm iam ostensum sit vnam esse communissimam, ac immediatam omnium dolorum causam, immutationem videlicet confertim, ac violenter factam corporibus sensibilibus. Hæc verò immutatio fit, vt quidam Galeno ascribunt, à duabus causis, solutione videlicet continuitatis, aut alteratione aliqua: quidam alij asserunt vnam tantùm meminisse causam ipsum Galenum, continuitatis videlicet diuisionem. Siqui verò sunt, qui velint eum alterationem aliquam duntaxat dolorem excitare, hi velut apertum mendacium asserentes, ac Galeno, id quod nullibi somniauerit, attribuentes, seponendi sunt, nulla alia confutatione egentes, sed tanquam mendaces condemnandi: quamuis Auerrois tertio colliget. illud sentiat, ac nonnullis rationibus idem tueri conetur aduersus Galenum, & Auicennam cap. 31. at illi, qui continuitatis solutionem duntaxat doloris causam esse ex Galeni sententia contendunt, illud tueri conantur ex eiusdem Galeni verbis quarto de simplicium medicamentorum facultatibus. Quo loco frigidum, ac calidum propterea mordacitatem inducere asserebat: quoniam vnum diuellendo, reliquum verò erodendo continuitatem soluebat, ac continuum corpus distrahebat: qua de re nec frigidum, nec calidum, præter continuitatis solutionem, auctor doloris erit, vt isti asserunt. Confirmant illud eiusdem Galeni auctoritate 3. de fract. ur. quo loco volens non prorsus à probabilitate esse alienum, omnes morbos appellare vlcera, quemadmodum Hippoc. ibidem asserebat, repentinam dicebat quoque mutationem, in intemperatura solutionem ipsam continui efficere. Non erit ergo intemperies aliqua (vt isti volunt) doloris causa ad Galeni sententiam, nisi & continuum soluat: & proinde concludunt cum eo vnam tantùm esse doloris causam, solutionem videlicet continui. Veruntamen nos, qui Galenum vtique locorum inspeximus, quæ euidentia

Quot, quæve sint doloris causæ.

Rationes eorum, qui solutionē duntaxat continui, causam esse doloris, ex sententia Gal. contendunt.

Opinio nostra de causis doloris cum Galeno.

sunt

sunt sectari tanquam verum, ac summum medicum, cum eo asserimus non vnam duntaxat, sed duas esse primas omnium dolorum causas. Quemadmodum & ipse sexcentis in locis lucidissimè confessus est, præsertim lib. 2. art. medicin. 2. 4. & 6. de loc. affec. 12. method. & 2. de ratione victus in morbis acutis, ac lib. de inæquali intemperie. Immodica nanque intemperies, quæ inæqualis sit, confertim sensibiles partes alterans, seu immutans, & violenter easdem partes dolore afficit, ac afficere valet citra vnitatis dissolutionem: quemadmodum ipsis nullo modo præter naturam immutatis, ac à naturali statu delapsis omnino dolorem non sentimus tanquam propria temperie fruentibus eisdem partibus: & eodem modo si & ipsæ sensim alterentur, aut æqualiter alteratæ sint, indoloræ permanent. Si igitur propriam temperiem sensibiles partes possidentes, aut leuiter, seu æquæ liter alteratæ indoloræ sunt, consonum erit easdem præter naturaliter, inæqualiter, ac violenter intemperatas redditas, dolorem sentire: quod cõfirmauit Galen. 1. de cau. symp. cùm de dolore loquens dixit. Porrò vehementes eueniunt in tactu à naturali habitu tranſmutationes ob violentum calidi, frigidíq; occursum. Similiter libro de inęquali intẽperie de calida fluxione in musculis loquẽs, dicebat arterias, & venas ipsorum præter cæteras partes eorum, vario dolore affici: cùm interius à fluxione tum excalefiunt. tum extẽduntur, ac diuelluntur: exterius non modò excalfiunt, sed etiã premuntur, ac degrauantur: reliquæ particulæ aliæ cõprimendo solùm, vel incalescendo, alię vtroq; genere laborant. Quid clarius quòd Galenus in his verbis asserit quasdã musculi partes, quòd incalescũt dũtaxat dolorẽ sentire: quasdã verò quòd distẽdãtur, seu diuellantur: nonnullæ, propterea quòd vtroq; modo afficiantur, doleant: amplius 2. de loc. aff. dicebat. Verùm in erysipelate, & inflãmatione, atque in totum in affect. inflãmatoriis non solùm, quia intentæ sunt partes, laborãt, seu dolent, verũ etiam quia intemperantia affectæ sunt, ac ne hac quidem exiguam ad dolorẽ inducendũ vim habẽte, & sexto de locis affectis de coli dolore verba faciens dicebat, frigidũ, crassum, aut viscosum humorẽ seu flatuosum spiritum in corpore crasso, densóque genitum, sed egredi nequeũtem, dolorem excitare: vehementem, quidem geminam ob causam, intẽperantiam videlicet, & corporum, quibus continetur, tensionẽ. His quip-

pe locis cuius patere poterit Galen. intemperantiam, eámque inæqualem confertim, ac violenter factam, præter continui solutionem dolorem excitare, absq; dubio voluisse, & solutionem continui citra intemperantiam, ac ambas simul. Relicquum est eorum opinionem, qui cum Gal. putant solutionem duntaxat continui doloris causam esse, eorundem rationes soluentes diluamus. Ad primam eorum rationem, quam afferunt auctoritate vtentes Galen. 4. de simpl. medic. facul. dicimus primò, quòd quamuis ibidem Gal. doceat modum, quo calidum, & frigidum media solutione cõtinui mordacitatem efficiant, nequaquam tamen negauit posse dolorem eandem excitare confertim, ac violenter sensibiles partes alterando, prout sæpius in eius doctrina compertum est. Qua de re licet vnum docuit: non propterea alterum, quod in plerisque locis scriptum reliquerat, negasse videtur, vt cuilibet patere poterit eius dicta sanè intelligenti. Ad hæc non quodlibet calidum, aut frigidum media solutione continui mordacitatem inducit, vt eodem loco patet: sed illud tantùm, quod immoderatius auctum est, calidum videlicet, adeò auctum, vt nostram substantiam diuidat, distrahat, atq; secet: frigidum verò quod supra quàm quòd contrahat, ac condensat, etiam diuellendo partes mordicatione infestet, ac continuum soluat. Qua de re quis negabit? quòd quamuis vehemens repentina, ac violenta alteratio esse debeat, vt dolorem excitet, quòd priusquam ad tantam deuenerit immoderantiam, quam exigit continui solutio ex ea orta, valeat confertim duntaxat, & semel totas sensibiles partes alterans, citra continui diuisionem dolorem efficere? datur inquam immoderato immoderatius: vt proinde fiat, quòd ex inæquali intemperie, calida potissimum, vel frigida immoderata non extremè tamen, dolor excitetur, præter continui solutionem dolentis partis. Immoderatius autem aucta, de qua Gal. 4. de simp. med. facul. loquutus est, dolorem gignat interueniente continui solutione: cùm immodici caloris, ac frigoris hic terminus statui possit, vt lib. de inæquali intemperie patet. quò fit, vt vnus minor, alter verò maior dolor existat. Ad secundam eorum rationem, pro qua Gal. pro teste inducebant lib. 3. de fracturis, facilis est respõsio: nam querens ibi Gal. tanquam probabile, ac verisimile Hippocratis dictum seruare, qui asserebat posse quempiam omnes morbos vlcera appellare, licet non tanquam verum, quanquam non prorsus

Solutio rationum opinionis contrariæ.

Respõsio ad primam rationem.

Ad secũdam rationẽ eorum respõsio.

à prob

à probabilitate alienum, vt ipſe aſſerit, pro ſuſtinenda hac probabilitate ſubiunxit, omnem intemperaturam, aliquam omnino continui diſſolutionem, ſi non ſenſui euidentem, ratione tamen contemplabilem, efficere: allegans ſe in præallegato loco de ſimp. med. fac. demonſtraſſe repentinam item mutationem in intemperatura ſolutionem quoque continui efficere: tanquam probabile ergo, ac veriſimile illud affirmat, non tamen omniquaque verum: & cùm dicit repentinam mutationem in intemperatura ſolutionem continui efficere, concedimus nos modo, quo ſupra diximus. dum verò ſubdidit, eam omnino continui ſolutionem, ſi non ſenſui euidentem, ratione certè contemplabilem progignere, aſſerimus nos illud fateri, non quòd re vera ita ſit, ſed vt à calumniis Hippocratis dicta liberet: propterea ait illud poſſe ratione contemplari tanquam probabile, & non penitus abſurdum. Nanque in hoc ea, quæ ſenſui euidentia ſunt, præter eius morem, vt liquet, tranſgreditur, & vt cunctis pateat me non inſomnia, ſed vera fateri, Gal. ipſum legat lib. de inæquali intemperie, dum huius Hippocratis dicti etiam meminit: ait namque: Quippe vlcus vnitatis eſt diuiſio, immodicus verò calor, ac frigus proximè accedunt, vt vnitatem ſoluant, & non dixit, quòd re vera ſoluant vnitatem: licet ea quoque euidens ſenſui non ſit, velut fatetur prædicto lib. de fracturis: quanuis etiam de immodica loquatur intemperatura, & non de omni: cum de his quæ immodicæ valde non ſunt, fortè nec illud veritatem habeat, quòd proximè accedant, vt vnitatem ſoluant. Quare licet proximè accedant, vt continuitatem ſoluant immodicæ intemperantiæ potiſsimum calidæ, vel frigidæ, iuxta Galeni ſententiam, dolorem tamen efficere poſſunt citra continui ſolutionem: quamuis probabiliter loquendo à veritate prorſus alienum non ſit, cum proximè accedant, vt continuum ſoluant, eas aſſerere continui diſſolutionem efficere: quemadmodum philoſophi mobile quoddam quieſcere aſſerunt, etiam ſi non verè quieſcat, ſed quieti proximum ſit, ac eundem motum, qui quieti proximus eſt, quietem appellare conſueuerunt, licet impropriè. Ex quibus liquido conſtat in Galeni doctrina non modò continui ſolutionem (vt quibuſdam viſum eſt) dolorem excitare, verum etiam ipſam intemperiem inæqualem, ac interdum ambo concurrere pro doloris generatione: & propterea rei euidentiam

consecutus in omnibus ferè locis tum præallegatis, tum aliis sexcentis illud testatus est. Hanc etiam sententiam confirmauit 2. libro de compos. medic. secundum loc. dum dixit. Vehementissimi, igitur capitis dolores fiunt iuxta caliditatem, & frigiditatem maximè cum inæquales existant. Moderati verò iuxta siccitatem: at ad humiditates nullus consequitur dolor. Non enim propterea duntaxat, quòd efficacissimę qualitates sint caliditas, & frigiditas, ea de re cum inæquales sint, vehementissimos excitant dolores similarium partium affectiones proritãtes simplices, ac inæquales, verum etiam quòd cum immodicæ valde fuerint, faciunt etiam quodammodo continui solutionem, vt ab eodem Gal. decretum est. Excitant igitur dolores vehementissimos, & quia intemperatas inæqualiter reddunt partes sensibiles, & quoniam erodendo, seu diuellendo continuitatem earum soluunt, cùm immodicæ valde fuerint, vt diximus. Siccitas verò moderatos infert dolores, quoniam nec efficacissima qualitas est, velut prædictæ: & propterea suo occursu non valet adeo violenter corpus contingere, vt media intemperie dolorem proritet, sed tantùm media solutione vnitatis tendendo videlicet partes, quæ continuæ sunt: & si neque tensionem valde repentinam, & violenter moliatur. At humiditas nec vno, nec alio modo dolorem inferre potest ex ipsa, cùm nec mutationem repentinam, ac violẽtam partis alicuius vt similaris efficere valeat, neque continuitatem soluere possit, velut siccitas ipsa, aut aliquo alio modo, contundendo scilicet, secando, aut erodendo. Nanque ex hisce causis solui continuitas consueuit, vt patet tum 5. tum 12. meth. med. & 1. de caus. sympt. quo loco etiam decretum reliquit, humidum, & siccum nisi calori, aut frigori coniungantur, citra violentiam corpus contingere: quia nec affatim, nec violenter ipsum immutare possunt, inefficaciores cum sint qualitates. Hanc diuersam ex variis qualitatibus doloris generationem cum Galeno fatentur Aetius capit. de dolore capitis, Trallianus cap. 10. lib. 1. & Paulus cap. 4. lib. 3. Ad tertium autem deuenientes dicimus cum Gal. 1. de caus. sympt. quòd delectatio, & dolor omnibus sensibus contingunt, non tamen pari euidentia, sed in oculis minus euidenter, quàm in cæteris: in tactu autem, & gustu maximè luculenter, ab his deinceps in odoratu, & post hinc in auditu. At relicta delectatione, quæ nihil aliud est nisi reditus ad naturam, simul, & celeriter

Quis affectus præter naturam sit dolor.

riter factus: hic nanque est qui voluptatem affert, dicimus, ex maximis splendoribus visum ipsum propter nimiam secretionem non modò laborare, sed etiam corrumpi quandoque. afficitur quoque gustus instrumentum dolore ab acutis, amaris, acerbis, ac acribus succis. Contristant verò olfactum qui ex iam dictis succis exhalant halitus. Auditum autem infestat vox aspera, & maxima, & celerrima. Verùm tactui accedunt magnæ mutationes naturæ à frigidi, calidíque violento contactu: præterea ab his, quæ contundendi, vel secandi, vel distendendi, vel exedendi vim habent. Quapropter cùm quærimus nos quis affectus præter naturam sit dolor, non de omni dolore loquimur, qui singulis sensibus contingit, sed de eo, qui omnium euidentior est: hic verò erit qui sensui tactus accidit ex vna, aut pluribus prædictarum causarum ortus, molestus quidam sensus existens, vt volebat Plato, compositus ex violentóque simul, & quod confertim fit, pathemate sensitiuis corporibus accidente: nihil autem refert dicere vel molestum, vel dolorosum, vel dolorificum, vel laboriosum sensum: quemadmodum neque ipsum pathos, si tristitiam, vel molestiam, vel dolorem, vel laborem, dolétiámve appellaueris. Nam Plato, vt Gal. refert, pro eadem re in Timæo, & in Philebo dictis nominibus omnibus promiscuè vsus fuit, ac in aliis libris: similiter & Hippocrates tum de nominibus, tum de rebus prædictis in eadem fuit sententia. quanquam & hoc etiam pathos in aliis quoq; sensibus deprehẽdi possit, vt prius diximus, in hoc verò videlicet tactu euidentius est. Verùm cùm tactus in dolore afficiatur ex præternaturali quadam patientis corporis immutatione, is nec morbus, nec causa morbi erit, sed symptoma. Offensa nanque est ipsius tactus actio ex his, quæ ipsum contristant: verùm non adeò offensa est, vt ea penitus ablata sit: nam sentit vtiq; non naturaliter tamen, sed cum tristitia. neque adeò imbecilla, ac difficilis est tactus actio, velut in torpore, seu stupore est videre. Relinquitur ergo, quòd cùm non ablata, nec imbecilla, seu difficilis sit sensus tactus actio in dolore, quòd necessariò ea deprauata sit propter violentam, vehementem, ac repentinam immutationem eius instrumento occurrentem: & propterea molestum, ac malum hunc sensum, seu laboriosum, qui ex prædicta immutatione perficitur, sensitiuis corporibus accedere necessarium est, iam dictam immutationem sentientibus: omnem nanque

prauam,ſeu malam ſenſionem bifariam dici à Galeno lib.de diff. ſympt. patet: nam vel idem quòd debiliter, vel idem quòd deprauatè ſignificat, at cum in dolore non debiliter tactus ſentiat,reliquum eſt,vt cùm mala ſit eius ſenſio, quòd ea deprauata ſit:Habet enim tactus ipſe inſigne hoc ſymptoma, & proprium præter reliquos ſenſus, nempe dolorem, vt eo-

De capitis dolore ſermo iterum.

dem lib.de diff.ſympt.liquet. His quippe ſic declaratis reuerſi iterum ad id,à quo noſtra oratio diuerticulum ſumpſit, de capitis videlicet dolore dicimus, quòd licet de eo variæ reperiantur apud medicorum vulgus differentiæ,apud Græcos tamen omnes quos vidi, præſertim Gal. tres duntaxat de dolore capitis ſpecies,ſeu differentias reperi:quarum vna à Græcis κεφαλαλγία, à Latinis non aliter quàm capitis dolor nuncupatur.nomen ſiquidem ſumens ſimul ab affectu,& parte affecta, teſte Gal.2.meth.Altera κεφαλαία. Reliqua,& tertia ὑμικρανία dicitur,vt patet 3.de loc.aff. De his igitur tribus,differentiis nos ſeparatim verba faciemus ab ipſa cephalalgia exordientes:quæ nihil aliud eſt,quàm recens laborioſus ſenſus totius capitis, propter grauem eius mutationem, ſeu triſtem. Adhibitum autem eſt illud verbum recens, vt differat à cephalæa: quæ,vt dicemus,capitis dolor diuturnus eſt, difficultérque ſolubilis,teſte Gal.eodem 3.de loc.aff.totius autem dictum eſt, quo ab hemicrania diſcrepet. At cum diximus capitis,eam nunc ſignificamus partem, quæ capillo tegitur:hoc inquam intellexit Celſus ſub nomine capitis, libr.4.cap.2.illud quoque per iam dictam deſcriptionem conſtat, quæ afficitur in hac affectione,partem,caput eſſe: quod coniectare licet ex ipſo dolore cum poſitu. At quoniam interdum extra caluariam affectio eſt,aliquando intra,& quandoque quidem omnium exteriorum,aut interiorum, interim non omnium, ſed vnius tantum corporum generis,arteriarum videlicet,aut venarum,aut neruorum,aut membranarum, aut cutis,vel ipſius denique cerebri: propterea difficillimum eſt,Galeno auctore 2.de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, affectum locum dignoſcere,ſiue vnus, ſiue plures vno exiſtãt: aut quitandem hi ipſi extent. Illud tamen non ignorandum erit,nunquid intra caluariam affectio ſit,vel extra. Dignoſces verò ex ipſo dolore,ſi vſque ad oculorum fundamenta,ſeu radices extendatur nec ne:nam ſi non extendatur illuc vſque dolor,extra caluariam erit affectio,vt Galen.3.de loc.aff. viſum eſt.Si

Quot ſint eius ſpecies. ſeu differentiæ.

Cephalalgia quid ſit.

Quid per caput, intelligendum ſit.

Quæ pars afficiatur.

Nunquid intra caluariã, vel extra caput affectum ſit.

eſt. Si verò ad oculorum fundamenta is extendatur, intra caluariam erit diſpoſitio. nam ab ipſo cerebro, & ab vtraq; membrana, atque à vaſis, quæ in ipſis continentur, veluti germina quædam ad oculos deducuntur, vt facilè poſsit propterea vſque ad eos dolor extēdi: etiam ſi ipſummet cerebrum in eius propria ſubſtantia affectum ſit: nam id quoque grauem, ac triſtem immutationē ſentit: & propterea dolore afficitur, vt teſtis eſt Galenus eodem ſecundo de compoſitione medic. ſecundum locos. libr. de multitudine, & 3. de locis affectis. Excitatur autem hic dolor, velut & reliqui omnes, vt diximus, aut ab inæquali intemperie confertim facta calida potiſsimùm, ſeu frigida, aut à continuitatis ſolutione, ſeu ab vtriſque. Verùm non ſatis erit, hoc ſcire, ſed ſi velimus cuilibet capitis dolori auxilia rationabiliter adhibere, & non indiſcriminatim, & citra diſtinctionem, opus eſt, cunctas affectiones, ex quibus capitis dolor excitari conſueuit, prægnoſcere. Neque enim omnes ob vnam affectionem caput dolent, ſed tum ipſæ affectiones plures ſunt, tum curatio ipſarum ſingularum propria exiſtit, ex Galeni ſententia, eodem ſecundo, de compoſitione medic. ſecundum locos. Vna etenim affectio eſt, vt ibidem ipſe aſſerit iuxta temperiem ſimplicem citra humorum complexum. Alia ſecundum humorum qualitatem, quędam iuxta multitudinem duntaxat ipſorum humorum cōtingit: quibus etiam accedit ea, quæ fit, cùm humores tranſitus liquorum, ac vaporum obturarunt. Et adhæc alia eſt, cùm ob imbecillitatem in quibuſdam capitis partibus ſtatuoſus ſpiritus innaſcitur: quandoque etiam ob aliquam externam cauſam προκαταρκτικὴν Græci appellant, capitis dolor contingit: velut eſt externus ardor, frigiditas, ebrietas, plaga, & alia huiuſmodi. Exhiſce ergo ſex diuerſis cauſis, vt Gal. viſum eſt, capitis dolores excitari poſſunt: ex quibus ipſum propter imbecillitatem eius facilliè affici conſueuit: interim ob ſenſus exuperātiam, ſeu totius corporis plenitudinē: quamuis diffuſi, & veluti efferueſcentes humores interdum, ac vapores à magnis febribus ad caput aſcendant, & capitis dolorē efficiant, vt dicemus. Proinde docebimus nos quo pacto ſingulæ ex propriis earum indiciis dignoſci valeant, vt demum eis cognitis, ratione, ac methodo curari poſsint. initiū ſumentes ab eo, qui ex ſimplici dūtaxat intemperie citra humorum complexum ortum habet: quamuis nec illud inuenire promptum ſit, ſed

Vniuerſales cauſæ doloris capitis.

Particulares eiuſdem.

& exer

& exercitato homine indigeat, qui tum per rationis exercitium, tum per multam, & aſsiduam affectionis ægrorum inſpectionem eam cognoſcat. Nanque proprietates aliquæ quidem omnino dici non poſſunt: quædam verò ægrè circa ægro tantium corpora oſtendi valent, vtpote quæ tantùm iis, qui eas ſæpe viderunt, cognitæ ſint: & propterea quòd coniecturale artis eſt, id maximè in affectionum cognitione conſiſtit, vt patet eodem 2. lib. de comp. medic. ſecundum locos. Si autem ex ſimplici intemperie capitis dolor proritetur calida, vel frigida, dolor ipſe vehementiſsimus erit, vt dictum eſt: nanque ex his duntaxat qualitatibus vehementiſsimi fiunt capitis dolores. Verùm ſi calida fuerit intemperies, præter vehementiſsimum dolorem, capitis aderit calor, quamprimum ei manũ admoueris, ac oculorum rubor: frigidis aſperginibus oblectantur ægri, ex quibus maximum percipiunt adiumentum: præceſsitque aliqua externa calfaciens cauſa. At ſi ex frigida excitetur intemperie, licet vehementiſsimus dolor quoque ſit, tamen caput tactu calidum non deprehenditur, neque facies, & oculi rubeſcunt, nec arida, & collapſa apparet, ſed contrario plena, & pallida, Tralliano teſte, eodem cap. 10. primi libri: præceſsitque externa quædam infrigidans cauſa, & frigidis neque iuuantur ægri, neque gaudent, vt Galeno viſum eſt. Quòd ſi ex ſiccitate ortum habuerint, moderati erunt capitis dolores, aridior deprehendetur capitis cutis citra alia indicia, quæ de calida intemperie diximus: aliquáque præceſsit exiccans cauſa, & à ſiccis medicamentis non modò non iuuantur ægri, ſed noxam ſuſcipiunt. Ad humidam verò intemperiem, quòd nullus conſequatur dolor, iam oſtendimus. Quòd ſi non ex ſimplici tantùm intemperie capitis dolor excitetur, ſed cum humorum complexu, ſi biliosus is fuerit, dolor præter vehementiam mordax quoque erit: ſimiliter cum totius capitis calore immodico, à faciei pallore. Interim etiam os amareſcit, quemadmodum Paulus teſtatur eodem cap. quarto lib. tertij, inſtructus à Galeno ſecundo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, & quæ præceſsit victus ratio flauam bilem coaceruauit: pariter temperatura calidior, ætas vigens, immodicæque ſollicitudines præceſſerunt. At ſi pituita redundante is fiat, præter iam dicta frigidæ intemperiei ſigna, tum victus ratio præcedens, tum reliqua concurrentia firmabunt: cuncta nanque pituitam ipſam coaceruarunt. Nec

Signa doloris capitis ex calida intemperie geniti.

Ex frigida intemperie.

Ex ſicca intemperie.

Si ex biliſo ſucco.

Ex pituita.

minus

minus ſi ab atra bile ortum ducat, cuncta aderunt indicia redundantis atræ bilis: quæ requiras cap. de melancholia. Ac ſi ex plenitudine quatuor humorum ex æquo, ſeu ex ſanguine dolor capitis proritetur, aderit grauitatis ſenſus, aut tenſionis: faciei color rubeus, temperamentum, ætas, victus ratio, & reliqua concomitantia, ſanguinis incrementum, ſeu humorum omnium ex æquo indicabunt. Quòd ſi eadem humorum multitudo cum obſtructione quapiam, ſeu obturatione caput dolore infeſtat, ſiquidem ea moderata fuerit cum grauitate prædicta, moderatus erit dolor: ſin fortis, fortiter dolebunt. & ſi mordacem qualitatem humorum multitudo complectatur, etiam iuxta hanc dolorem augebit, prout Galenus teſtatur præcitato libr. 2. comp. medic. ſecund. locos. Verùm ſi cum grauitate, aut tenſione pulſus quoque aderit, inflammationem indicabit. Quemadmodum ſi tenſio aderit ſine grauitate, ac pulſu, ſpiritus flatuoſi multitudinem oſtendit, vt liquet 1. de arte curatiua ad Glauconem. aderítque aurium ſonitus: & quæ præceſſit victus ratio, corporis natura, ac reliqua, ad ſpiritum flatuoſum generandum fuerunt idonea. Qui demum ob cauſam quampiam externam proritantur capitis dolores, vt externo ardore, frigiditate, ebrietate, plaga, odoratis item calidis, ac reliquis huiuſmodi; prompte ex ægri, ſeu aſtantium relatione percipi poſſunt. Quare vt diu in his dignoſcendis immoremur non oportet: quemadmodum ſi ob ſenſus exuperantiam dolor capitis infeſtet, velut in ore ſtomachi accidit quibuſdam, qui ipſum exactè ſentiem habent, facillimè à quauis cauſa in eum incidere parati ſunt, præſertim abipſis odoratis, adeò vt nonnulli ne thuris quidem odorem ferre poſſint, Galeno auctore 3. de loc. aff. At tempus eſt doloris capitis prognoſtica enunciare: cuius primum ab Hipp. aph. 70. lib. 4. ſcriptum eſt, dum dixit. Quibus febricitantibus vrinæ ſunt perturbatæ, quales ſuntiumentorum, iis dolor capitis vel adeſt, vel aderit. Quoniam, vt inquit Galenus in commento, ſpiritus flatuoſus vnà cum calore prompte fertur ad caput. Secundum prognoſticum eiuſdem Hipp. aph. 51. 6. lib ſcriptum eſt, cùm inquit. Quicunque ſani dolore capitis repentè capiuntur, & ſtatim muti fiunt, & ſternunt, in ſeptem diebus pereunt, niſi febris apprehenderit. Nam cùm ſanis (vt Galenus aſſerit eodem commento) dolor in capite repentè aduenerit, cauſam referre oportet non modò ad ſpi

Ex nigra bile.

Ex plethora.

Ex acutiedine mordacium humorum.

Ex inflammatione.

Ex flatuoſo ſpiritu.

Ex externis cauſis.

Doloris capitis prognoſtica.

ad ſpiritum flatuoſum, ſed etiam ad materiæ vniuerſim fluentis multitudinem: quam ad cerebrum fuiſſe delatam indicant ſymptomata, quæ poſt dolorem ſuperuenerunt ab Hippocrate in aphor. annotata: per quæ etiam ſymptomata, quòd ſit quædam materia pituitoſa, commonſtratur: atque iccirco febris ſuperueniens diſpoſitionem ſoluit. Aphoriſ. autem 10. eiuſdem ſexti lib. idem Hippoc. dicebat. Caput dolenti, & circum dolenti, ſeu vehementer laboranti, pus, vel aqua, vel ſanguis effluens per nares, aut os, aut aures, morbum ſoluit: quando videlicet propter inflammationem, Galeno teſte, vel crudorum humorum multitudinem in capite aceruatorum fieri dolorem contigerit: tunc nanque inflammatione ſuppurata, aut humore excreto ſolutio fit. 3. verò prognoſ. Capitis dolor vehemens inquit Hippocrates, & continuus cum febre, ſi quod ex indiciis extiterit exitioſis, letalis admodum eſt: & lib. prædictionum dixit. Vterum gerentibus capitis dolores ſoporoſi cum grauitate fientes mali ſunt. Galenus autem primo de arte curatiua ad Glauconem ſcriptum reliquit, dolorem capitis inſeparabile eſſe indicium futuræ criſis, ſi à principio non inuaſerit, ſed vbi corpus perturbatur, ac agitatur natura tentante ipſam per vomitum, aut per fluxum ſanguinis ex naribus. Reliquum eſt cuiuſuis doloris capitis curationem conſcribere, vnam tamen in omnibus communem intentionem habentes, cauſas videlicet, à quibus fiunt ſiguli, conſiderare: hæ ſiquidem tibi conuenientem curationem oſtendent non cuiuſuis doloris capitis tantum, ſed omnium aliorum ſympromatum, vt liquet lib. primo de arte cur. ad Glauconem. Verùm nos non immeritò initium faciemus ab iis, qui à nudis duntaxat qualitatibus originem duxerunt, ac à procatarticis cauſis. Nam cùm recentes hi fuerint, facilè curantur, cunctíque optimi medici ab eis initium ſumpſerunt, vt patet ſecundo de comp. medic. ſecund. locos.

Cura doloris capitis ex ſiccitate.

INSVPER viſum eſt, quò breuiores ſimus, ab eo capitis dolore qui ex ſiccitate oritur, cœpiſſe. Nanque ex ea, licet non vehementiſsimus, moderatus tamen gignitur, non tamen intemperie media: quoniam citra caliditatem, aut frigiditatem hoc pacto illum efficere non valeret, vt Galeno patet primo de cauſ. ſympt. ſed media continui ſolutione, hoc eſt, tenſione. Demum relicta humiditate, ex qua nec vno, nec alio modo ſola exiſtente excitari dolor poteſt, ad eos deueniemus

mus, qui ex frigida, seu calida intemperie cum humorum redundantia, vel citra, oriuntur ducunt: alios, qui ex aliis iam dictis causis excitantur, non omittentes: quamuis plurimum, vel frigida intemperies caput vitiat, vel humida, quinetiam & ambæ simul, vt 13. meth. medic. apud Galen. legitur. Pro huius tamen curatione vniuersa victus, ac medicamentorum ratio ad humidum vergere oportet. Victus ratio

Talis ergo naturæ aër eligatur, somno vtatur longiori, vigilias vitet, quietem eligat. Caueat ab immodico exercitio, ac euacuatione immodica, animíque affectibus immoderatis, præsertim mœrore. Cibi eligantur humectantes boni succi, multi nutrimenti, vt recentium ouorum lutei, gallorum testes, gallinarum, seu pullorũ caro: interdum perdicum, ac phasianorum iuuenum: eorundémque animalium iusculis interim vescantur. Vinum bibant tenue, aquosum, optimè dilutum: dulcium aquarum calefactarum lauacris, vt quæ humectare possunt, vti conuenit. Medicamentorum ratio

Capitis irrigationes faciendæ, præsertim iuxta coronalem commissuram ex oleo amygdalino dulci, aut de cucurbita, vel violaceo, & chamæmelino simul mixtis. Interim verò cum prædictis oleis recentem aliquam pinguedinem misceas. vt anseris, gallinarum, vel vitulorum: pariter & recentem butyrum, hísque caput inungendum. Humida quoque errhina administrari poterunt ex prædictis tum oleis, tum pinguedinibus pullorum, seu gallinarum iusculis commistis, ac saccharo albo.

Capitis autem dolor ex calore genitus, vt solis ardore, flammæ vicinitate, seu odoramentis calidis aliisque huiusmodi, curabitur, si aër, ac domus in qua æger decumbit, natura frigidi deligantur, aut qui nostra industria sic præparati sint ex floribus, ac germinibus frigida facultate præditis per domum sparsis, rosis videlicet, violis, nymphæa floribus, pampinis, seu capreolis vitium, arundinisque foliis, & huius classis reliquis. Refrigerabitur item si humi aqua frigida proiecta sit, ac de vasis in vasa transfundatur. De somno maxima habenda erit cura, qui sit consueto longior: vigiliæ præsertim immodicæ penitus vitandæ, quies iniungenda, cùm non modò his, verùm omnibus, quibus caput dolet, augente adhuc, & vigente dolore quiescere melius sit, vt Apollonij auctoritate Galenus testatur secundo de compositione medicamentorum, secundum locos. Alui excrementa, si naturà non cura doloris capitis ex calida intemperie orti. Victus ratio.

non excernantur, lenibus clysteribus proritanda sunt: ex eorum nanque retentione capitis dolor augetur. Animi perturbationes, præsertim ira, ac furor penitus vitentur. Boni succi cibis, non tamen calfacientibus, imò naturà frigidis ægrum nutrire oportet, neque eisdem multis. Sunt autem tales panis ex aqua frigida lotus, ptisanæ succus. Ex oleribus, lactuca, intybum, portulaca. Ex piscibus, conueniunt petrosi, & teneris carnibus præditi. Ex carnibus, pullorum, gallinarum, ac columbarum pulli cum omphacio præsertim conditi, gallorum testes, atq; alæ. Ex fructibus, malum punicum, vuæ passæ, pyra, ac mala, quæ apia dicuntur, interdum cruda, aliquando verò cocta condonari possunt. Abstinendum verò ab his quæ proprietatem quandam habent capitis dolorem inducendi, vt à palmarum glandibus, Galeno teste: eruo, quercinis glandibus, lactis potu, viticis semine, ac nigris oliuis, vt Aetio visum est, & ante ipsum, eodem Gale. secundo de compositione medicamentorum, secundum locos. Pro potu verò, omnino aqua vtendum est: quòd si ex eius potu ventriculus subuertatur, in ea parum cinnamomi decoquatur, aut seminum coriandrorum præparatorum, vel misceatur cum aqua succus malorum punicorum acidorum, seu acidus syrupus, vel oxy-
Medicamentorum ratio. saccharum. Quòd si nec his benè habebit, & aquam bibere non possit, permittendus ei erit ex aquosis vinis aquosus potus, eiusdem Galeni præcepto. Refrigerantibus item, ac modicè astringentibus medicamentis, tenuiúmque partium substantia præditis vtendum erit. Quapropter in principio nil melius erit, quàm rosaceo probè apparato caput perfundere: ac æstiuo tempore frigido existente optimúmque erit si ex oleo crudo, quod omphacium apellant, confestim sit, nec id ipsum rosaceum vetus existat: magis autem adhuc penetrare poterit, Tralliano teste, si cum aceto illinatur: pauca autem eius quantitas adiecta sit. Locus autem illitionis, perfusionis, seu irrigationis sit iuxta frontem, vbi pilosa pars capitis desinit, ac iuxta vtrunque eius latus, vbi pili ipsi ad aures nectuntur. Verùm inter omnes capitis partes, vt sæpius diximus, ea, quæ iuxta synciput est, propter laxitatem coarticulationis iuxta coronalem futuram, & ob ossium tenuitatem, raritatem, facilè tum caliditatem, tum frigiditatem omnium, quæ adhibentur pharmacorum intro distribuit. Quare siue refrigerare oporteat ardorem, siue calfacere frigiditatem,

aptissi

aptiſsimus erit capitis iuxta ſynciput locus. Proximum à roſaceo chamæmelinum locum habet in his corporibus, quibus vehementem frigiditatem inducere veremur, qualia ſunt fœminarum, eunuchorum, ac puerorum, & aliorum quicunque molli carne præditi, albúmq; habente colorem. Menſuram autem tum roſacei, tum chamæmelini quod ad refrigerationem attinet, ex prædictis corporis habitibus, & ex ardoris magnitudine inuenire oportet, conſiderata ſimul ætate ægri, eiúſq; & ambientis nos aeris tempore, ac reliquis huiuſmodi: atque ita demum, ſi oporteat, roſaceo addere ſemperuiui ſuccum, aut portulacæ, & polygoni, pampinorum vitis, ac vuarum immaturarum. & aliquando ſolani paululum. A papaueris verò, & mandragoræ ſucco abſtinendum: non enim citra damnum refrigerant, vt Galeno placuit. Nec minus vtanda, quæ cum refrigeratione magnopere aſtringunt: quòd ſi libuerit ex prædictis, aut aliis medicamenta componere, hoc modo parari poſſent. Olei roſacei excipe ʒ. 2. aquæ roſaceæ. ʒ.1. aceti. ʒ. ß. aut prædictis ſucci ſuperuiui, portulacæ, ſeu lactucæ ʒ. 1. miſceas, aut aliorum prædictorum infrigidantium medicamentorum tantundem. Poteris inſuper & addere cremorem ſeminis cydoniorum, maluarum, aut althææ, ſeu pſyllij. ʒ. 3. vel 4. & loco roſacei, violaceo, de cucurbita, ac ex nymphæa oleo vti, & cum cera, ac pauco aceto ad vnguenti formam redigito: quod iam dictis locis adhiberi poterit, præſertim ſyncipiti, aut mori ſucco per linteolum expreſſo cum pari roſaceo vtitor. Sacelli item parari poterunt ex roſis, violis, hordeo, lentibus, ac nymphææ floribus prius contuſis. Ac ſi velis aliis quoque embrochis vti, excipe foliorum maluarum, violarum, & roſarum ana pug. ß. florum nymphææ. ʒ. 3. pampinorum, ſeu capreolorum, vitium portulacæ, ſeu ſemperuiui ſingulorum manip. 1. chamæmeli, meliloti, & fœnigreci ana ʒ. 2. coquantur ſecundum artem, & fiat embrocha, addendo aceti parum, præſertim, ſi dolor intra craneum ſit. Qua ratione permiſceri eum præcepimus in ſingulis iam dictis medicamentis, nec minus ægri odorem ſuſcipere poterunt, ex aqua roſacea, & myrtillorum, cum exigua aceti portione, proderit quoque ſi hoc tempore per duas, vel tres horas ante cibum in mane æger aſſumat ʒ. 1. & ß. ſyrupi de infuſione roſarum, aut ex nymphæa, vel violacei cum duabus, vel tribus vnciis aquæ boraginis, vel cichorij: Apol-

lonij auctoritate mori succo per linteolum, expressso, cum pari rosaceo caput assiduè irrigari poterit: aut portulacæ folia tusa per se, & cum polentæ flore capiti imponito aut solani, vel cupressi folia similiter tusa per se, & cum polentæ flore: vel viticis folia cocta trita cum mulsa aqua pariter imponito.

Cura doloris capitis ex redundante flaua bile orti.

QVOD si non modò ex calida intemperie, sed ex flauæ bilis redundantia dolor capitis genitus fuerit, non aer duntaxat, sed cuncta, quæ sæpius conscripsimus, ad frigidum, ac humidum declinare opus erit, ita vt vniuersa victus ratio non

Victus ratio.

tantum frigida, sed humidior sit oportet, & boni succi. Cæterum curandi ratio statim à bilioso humoris euacuatione auspicanda erit. Verùm vt probè hunc euacuare possis, humidiore prius victu opus est, balneisque temperatis, vnctionibus, & aquæ potu liberaliore. Ita enim, vt inquit Trallianus, diffusa bilis, & veluti imbecillior facta, facilius à medicamento ipsam trahente euacuabitur. Quare si biliosus humor copiosus nimium, & calidus fuerit, ita agere oportet. Quibus verbis Trallianus & alteratione, & concoctione, simulatque præparatione, priusquam purgetur, bilem indigere, potissimùm vbi firmata in aliqua parte decumbit, lucidissimè ostenditid, quod nos fusius in nostra methodo probauimus. Propterea non modò ex iam dictis illud probe exequi possis, verum etiam si exhibeas per aliquot dies ante purgationem syrupi de oxysaccharo ʒ.i. & ex infusione rosarum ʒ.ß. vel tantundem syrupi violacei, seu ex nymphæa, vel ex succo cichorij confecti, cum boraginis, seu intybi aquæ ʒ.3. Nunquid verò ante purgationem competat venæ sectio non admodum liquet. At dicimus nos, quòd si bilis sincera fuerit, aut alteri humori permista, quàm sanguini, venam secare non oportet. Verùm si sanguini commista fuerit (id quod sæpius accidit) aliis consentientibus, venam secare non esset absurdum: quod tum ratione, tum principis Arabum auctoritate probari posset, ni nimium prolixus fierem: secandáque vena erit vel media, vel humeralis, prout maior, vel minor fuerit eiusdē bilis redundantia, ac maior, vel minor cum sanguine cōmistio, non semel tantū, sed si opus fuerit, ipsam itera re: cùm non multa quātitas sanguinis vnica vice extrahenda sit. Apparente autem demum concoctione, absq; molestia, minoriq; negotio à purgante medicamento trahetur, promptiúsque à natura ipsa excernetur bilis. Infrascripto autem

Medicamentorū ratio.

De venæ sectione quid sentiēdū sit.

Purgatio.

vtitor

vtitor, quod excipit tamarindorum ʒ.7. myrob. citrinorum ʒ.2. florum borag. violarum, & hordei decorticati ana ʒ.3. fiat decoctum: in quo ʒ.2. vel 3. mannæ electæ, & ʒ ß. vel ʒ.7. diacatholicon dissolue, & fiat potio: aut cum prædicto decocto dissolue casiæ fistulæ ʒ.1. & ß. seu sacchari violacei ʒ.2. aut syrupi ex pluribus infusionibus violarũ, vel rosarum ʒ. 3. rhabarbari in prædicto decocto infusi cum spica ʒ.1. aut ϑ.4. & cum ʒ. ß. diacatholicon, aut ʒ. 2. diaprunis solutiui, vel tantundem antidoti è succo rosaceo, fiat potio. Temporibus autem inter mediis clysteribus vti non erit absurdum, in hunc, vel similem modum paratis: Maluarum, violarum, foliorum betæ, & borag. ana manip. 1. excipe, ex quibus facto decocto permisceantur olei violacei ʒ. 3. vel 4. mellis rosacei ʒ. 2. casiæ tractæ, vel pulpæ casiæ fistulæ ʒ.1. salis parum. Et interdum (si videbitur) addere poteris hieræ picræ simplicis ʒ.ß. At si crassior bilis fuerit, ac prædictis purgationibus non cedat ex Galeni picra, agarico trochiscato, ac rhabarbaro formatis catapotiis pugari poterit æger: sumens agarici ϑ.2. rhabarbari, cum spica, & pulueris hieræ simplicis ana ʒ.ß. cum syrupo violaceo, & aqua betonicæ fiant catapotia: post quæ per duas, vel tres horas ʒ.2. mannæ, vel 3. syrupi ex pluribus infus. rosarũ, vel violarum assumat cum aqua borag. intybi, aut cichorij, in qua prius ʒ. 1. myrob. citrinorum fuerit decocta. His quippe peractis ad topica medicamenta deueniendum erit: quæ ex iam dictis in cura doloris capitis ex ardore orti confici, ac parari possunt: vnum tantũ animaduertentes, quòd frigidioribus, ac humidioribus pro cura doloris capitis ex bile orti, vti possumus, ac debemus. Insuperq; & errhinis similis facultatis, humidis præsertim ex aqua hordei paratis: in qua foliorum maluarum, violarum, ac lactucæ, singulorum pug. 1. decoquatur: cui succum foliorũ betæ adiicias, ac vtitor, lib. 2. prædicti decocti assumendo, & ʒ.3. vel 4. iam dicti succi. Cucurbitulas sine scarificatione, ac crurum, & brachiorum frictiones non omnino omittens, sed intercapedine quadã, temporibus congruis, eis vtare. Similiter si quando ex prædictis humoribus reliquiæ quædam relinquãtur, ac iam dictis medicamentis minimè cedant, vt pote tenuibus poris, ac meatibus impactæ, & ob id etiã capitis dolor perseueret, cum rosaceo ipso, aut aliis cõscriptis medicamentis refrigerãtibus ea primum medicamenta miscenda sunt, quæ digerendi vim habeant, ac

Topica.

demum ſolis digerentibus, aut diſcutientibus vti, ſi oporteat: Perpetuò tamen ab his, quæ validam vim tum digerẽdi, tum diſcutiendi habẽt, abſtinendum erit: cùm & immodicè quoq; calida ea eſſe oporteret: & propterea affectionẽ ipſam, cuius cauſa capitis dolor genitus eſt, irritarent magis, ac augerent, quàm curarent. Horum autẽ materiam, prout magis commoda videbitur, ex his, quæ in ſequenti dicentur, eligere poteris.

Cura doloris capitis ex frigida intẽperie orti.

Victus ratio.

Ex perfrigerato autem capite ſi excitetur dolor, aer frigidus vitandus, & omnino calidus eligendus erit. Somnus moderatus, non tamen ſolito longior. Motu quoque vtendum totius corporis, equitatione præſertim, & pedum ambulatione. Aluus iis humidior ſit, quàm ſicca, vt ſingulis diebus ventris recrementa excernantur natura, aut arte, cũ glande videlicet, aut clyſtere. Vitent triſtitiam, ac graues cogitationes, alióſq; immodicos animi affectus fugiant. Deuitent cunctos cibos, ac potus, qui refrigerare poſſunt, ac eligant oua recẽtia, & ſorbilia: gallinarum, pullorum, perdicum, & phaſianorum carnem. Nec non pro potu, vino vtantur tenuium partium, quod mediocriter extenuare, ac calfacere poteſt. Qua ratione fit, vt lauacra quoque calida plurimum conferant: & vt ſimpliciter dixerim, pro eius curatione calefacientibus vti oportet: verùm pro intemperiei magnitudine remedium quoque variandum erit, iuxta Tralliani ſententiam. Proinde neque difficulter curatur capitis dolor ex frigiditate ortus, potiſsimum ambientis ſi recens ſit, Galeno auctore 2. de compoſ. medic. ſecund. locos. vt interdum ſufficiat rutaceum oleum calidum ſyncipiti (vt dictum eſt) affuſum perfectè hominem liberare, vt ipſe teſtatur, loco autem rutacei, anethino, & chamæmelino vti poteris. Si verò vehementiori calfactione opus ſit, nardino, ſerpillino, aut amaracino, & irino. Frons quoque talibus inungatur, & narium, ac aurium meatus illinantur. Quidam etiam pedum veſtigia, ac ſedem ex eis illinunt, vt idem Galenus teſtatur præcitato loco. Confert inſuper excalfactis pannis caput calfacere, aut ex ſaccellis ex milio, & ſale confectis, & prius calfactis, ac pauco vino albo, ſeu aceto irrigatis. Poterunt parari inſuper & alij ſacculi ex rutæ foliis, hyſſopi, ac ſerpylli ſingulorum pug. 1. ſampſuci, betonicæ ana ʒ. 4. florum ſtœcadis, ſpicæ ana ʒ. 1. roſarum rubearum manip. ß, ſimiliter & vnguentum conficiatur ex olei rutacei, chamæmelini, & nardini ana ʒ. 1. hyſſopi, ſpicæ, florum ſtœcadis

Medicamentorũ ratio.

ana

ana ʒ. ß. masticbes, thuris ana ʒ. 1. & ceræ parum. & si videbitur, poteris interdum addere castorij ϑ. 1. Embrochæ pariter nec omittantur paratæ ex decocto florum chamæmeli, fœnigræci, seminis lini, sertulæ campanæ ana manip. ß. spicæ, florum stœcadis ana ʒ. 1. foliorum rutæ, hyssopi, & sampsuci ana ʒ. 3. Ex quibus quoque aut similibus per nares vaporem ægri suscipiant. Lauri insuper folia tenera cum irino vnguento trita, capiti adhiberi poterunt, aut sampsuci similiter folia cum vino trita, seu rosaceo, vel cyperum tusum adipe anserino admisto capiti illinito. Conueniunt & fomenta interim per spongias calidas imbutas, & expressas, maximè si in aqua lauri folia tenera fuerint incocta, aut sampsuci, vel cyperi. Prodest item oleum irinum cum serpillo, & exiguo aceto infusum, vt inquit Marcellus: magis autem si aut iridis radix, aut peucedani succus prioribus admistus fuerit: prodest etiam & ruta cum oleo irino, & exiguo aceto cocta, vt idem testatur. Hederæ insuper folia mollissima, quæque trita cum aceto, & rosaceo aduersum omnem dolorem capitis fronti illiniũtur. Plinio secundo auctore.

Cura doloris capitis ex redundãte pituita orti.

GENITVS autem ex pituitosis humoribus capitis dolor, curabitur primò aere ad calidum, & siccum vergente: & si natura is haberi non possit, arte paretur. Carnibus vtantur magna ex parte assis, interdum elixis, saluiæ folia adhibendo, aut betonicæ, serpylli, sampsuci, seu hyssopi. Pro potu tenui vino vtantur, & si illud auersentur, aqua, in qua decoctum sit cinnamomum. Omniáque ipsos iuuant, quæ mediocriter extenuare, & calfacere possunt. Reliqua victus ratio similis seruanda erit ei, quam præcepimus in prædicto capitis dolore ex frigiditate orto: illud tamen seruantes, quòd ad siccius quoque inclinet præter caliditatem. Pro extenuatione verò, ac incisione prædicti redundantis succi, mellis rosacei excipe ʒ. 1. & ß. cum aqua hyssopi, betonicæ, seu sampsuci ʒ. 3. aut oximellis simplicis tantundem, cum ʒ. ß. syrupi de infus. rosarum. similiter cum aliqua prædictarum aquarum. Quibus pluries iteratis, ac propterea prædictis succis præparatis: ea, quæ purgandi pituitam vim obtinent, medicamenta propinanda sunt, velut, recipe agarici trochiscati ϑ. 4. diacatholicon ʒ. 6. vel diaphœnicon drach. 3. pulpæ casiæ recenter extractæ ʒ. 1. cum saccharo fiat bolus. Vel sumas agarici trochiscati ʒ. 1. & ß. 3. myrobalanorũ chebulorum

Medicamentorũ ratio.

Purgatio.

rum ʒ.ij.florum ſtœcadis ʒ. i. fiat decoctum in aqua fontana, betonicæ ſeu hyſſopi, aut ſampſuci: in quo diſſoluas ſyrupi de pluribus infuſ.roſarum rubearum ʒ.3. diacatholicon ʒ.ß. aut diaphœnicon ʒ.2.fiat potio. Verùm quoniam hoc malo affectis non ſemel tantùm purgatio conuenit, ſed bis, aut pluries: cum vni tantum purgationi ſua craſsitie, ac lentitie redundans ſuccus non cedat: ea de re iterum poſt vnam, vel alteram purgationem extenuandus, ac præparandus erit ex prædicto oxymelite, aut eodem ſcyllino, ſeu ſyrupo ex ſtœcade: quibus parum ſyrupi ex infuſione roſarum (ſi videbitur) addere poteris: & in aquis hyſſopi, ſerpilli, aut ſtœcadis parum decoquere. Et cum præparatus fuerit humor, ex catapotiis expurgari poterit: quæ recipiant pilularum arabicarum, ſine quibus, aut cocchiarum ʒ.i. agarici trochiſcati ϑ. 2. cum oxymelite, aut ſyrupo ex ſtœcade catapotia formentur. Poſt quæ per aliquod ſpacium ʒ.3.ſyrupi ex pluribus infuſ.roſarum rubearum, aut 2.ex tribus infuſ. roſarum perſicarum, vel domini Auguſtini cum aqua borag.vel lupulorum exhibere poteris, aut ʒ.i.pulpæ caſiæ fiſtulæ. Conferunt etiam iis clyſteres: tum vt ſuperfluа recrementa in inteſtinis contenta extrahamus, tum etiam propter reuulſionem eorum, quæ ad caput in ferri conſueuerunt, facto prius decocto ex maluis, borragine, ſampſuco, betonica ſerpillo, ac ſtœcade, furfure, & ſale: in quo diſſoluas olei anethini, chamæmelini, aut rutacei ʒ.3.mellis roſacei ʒ. 2. benedictæ ʒ. 4. aut diaphœnicon tantundem, vel hieræ picræ.ʒ.7.& agarici ʒ.i.& ß.vel ʒ.2. miſceantur ſingula, & fiat clyſter. Ex eiſdem etiam, vel ſimilibus glandes confici poterunt melle addito: vt ſi agarici ʒ.2.aſſumas, ſalis gemmæ, & pulueris hieræ ʒ.i.cum melle quantum ſatis ſit, & figurentur glandes, quibus clyſteriorum vice vtitor. Nec omittendæ erunt, reuulſionis gratia, frictiones brachiorum, ac crurum: necnon cucurbitulæ citra ſcarificationem in occipitio, ac dorſo affixæ poſt purgationem potiſsimum. A qua item ſingulis etiam 7.vel 8.diebus ſi aſſumãt ʒ.i.theriacæ, aut mithridati, optimum erit, ſimiliter diambrę, aut diamoſchu. Nec minus hoc tempore apophlegmatiſmi conferunt, Tralliano teſte, qui ex vuæ paſſæ ʒ.3. hyſſopi, & ſampſuci ſingulorum ʒ.i. maſtiches ʒ. 2. cum pauco melle, & cera paſtilli formentur: quorum vnus notabili quodam ſpacio commanducetur, aut ex piperis, & ſinapis ſingulorum ʒ.i. hyſſopi, ſtaphidis agriæ, origani,

Clyſteres.

Glandes.

Cucurbitulæ.

Apophlegmatiſmi.

origani, & pyretri ℈. vuæ paſſæ ʒ. 3. cum melle, & cera iidem fingantur. Errhina etiam medicamenta per nares ap- Errhina.
proximata, quæ naſalia appellant præſertim mollia, & liquida valde conducunt in euacuanda à capite pituita. Componantur autem ex hyſſopi, ſampſuci, & betonicæ decocto: de quo libro tertio, aſſumens, adde ſucci foliorum betæ, aut ſucci radicum eius ʒ.4. vel libr. ß. vel ſi fortioribus indigeas tantundem ſucci braſſicæ, aut cyclamini adiicias. Poterit inſuper & à capite pituita expurgari cum his, quæ ſternutamenta Sternutatoria.
proritant: quare & interdum eis vtitor, vt puluere albi ellebori, caſtorij, piperis, aut nigellæ naribus indito vel compoſito ex his: Et denique naribus odoramenta calida adhibere oportet, velut infraſcriptum, quod recipit ſampſuci, corti- Orbiculi odorati compoſitio.
cum, & foliorum citri, hyſſopi, & rutæ ana ℈.2. caſtorij, florum ſtœcadis ſingulorum ℈.1. ſtyracis calamitæ, ladani, ligni aloes ana ʒ. ß. maſtiches, corticum thuris, ſpicæ, & cariophyllorum, maceris ana ℈. ß. ſandalorum rubeorum, & corallorum rubeorum, ſingulorum ʒ.1. cum ſucco betonicæ, ſeu ſampſuci, & cremore tragacanthi fiat orbiculus odoriferus, moſchi ac ambræ grana 3. vel quatuor addendo. His denique peractis, ad topica confugiendum eſt medicamenta quæ diſſiciendi, ac attenuandi, & diſſecandi vim habeant, præſertim ea, quæ in præcedenti capitis doloris curatione ex frigiditate notauimus. At ſi ex humore melancholico dolor capitis fiat, ſimili victus ratione, ac modo curationis vtendum erit, prout capit. de melancholia præcepimus. Qua de re vt iterum hic tractemus ſuperuacaneum puto, ſed cuncta quæ dici poſſent, eodem loco requiras.

SI verò non ex redundantia pituitæ, aut vtriuſque bilis, Cura doloris capitis ex plethora geniti.
ſed ſanguinis ſolius, aut quatuor humorum ex æquo auctorum dolor capitis excitetur: quam redundantiam, ſiue auctionem, multitudinem, ſeu plenitudinem appellant ſimpliciter dictam: pro eius curatione aer frigidus, & ſiccus eligendus erit: mediocriter exercendi ægri, ac mediocri ſomno vtantur: ſtudeas tamen pro virili, vt aluus eis humecta ſit, ſi non ſponte, cum clyſteriis arte perficiatur. Fugiant immodicos animi affectus. Vitent carnes, oua ſorbilia, & reliqua, Ratio victus.
quæ copioſè nutriunt. Veſcantur hordeacea ptiſana, aut frigidis oleribus, lactuca videlicet, cichorio, endiuia, portulaca, boragine, & ſimilibus. A vino abſtineant, ſed aquam

hordei, aut in qua decoctum sit parum cinnamomi, vel seminum coriandrorum præparatorum, bibant. Hunc autem capitis dolorem totius corporis euacuatione haud difficulter curabis, potissimum si in toto quidem corpore adsit plenitudo, nec in capite tantùm. Quapropter media in cubito vena audacter starim incidenda erit: & nisi quid prohibeat, notatu digna copia sanguinis extrahenda. Quòd si id vires non ferant, non vnica duntaxat vice, sed duabus, aut pluribus sanguinis missio erit facienda. Verum post primam, externa in cubito vena incidatur, velut etiam si non magna fuerit plethora, ab eiusdem incisione auspicanda curatio erit. Similiter vbi caput propter eius imbecillitatem multitudinem contineat: quo casu, saltem reuulsionis gratia, vena secanda erit externa, seu humeralis: demum si opus fuerit frontis quoque vena incidatur. Veluti etiam clysteribus, & his quidem interdum acribus, nexibus, ac frictionibus in partibus inferioribus, plurimis expedit vti, Galeno auctore primo de arte curatiua ad Glauconem. Ipsi quoque parti affectæ hoc tempore remedia adhibere conuenit: quæ à capite repellendi vim habeant primò, deinde ea, quæ dissoluunt, atque euacuant, postremò verò corroborantibus vtendum. Repellit autem (eodem Galeno auctore) oleum immaturum, quod Græci omphacinum nominant, aut rosaceum, seu oxyrrhodinum: qua de re iis commodè vti poteris, ac reliquis, quæ in cura doloris capitis ex ardore orti conscripta sunt. Deinde ex discussoriis medicamentis quippiam addendum erit, paulatim detractis pharmacis, quæ repellunt, vt chamæmelinum, & anethinum: aut si in oleo serpyllum, seu spondilium, sampsucum, aut hyssopum decoxeris, quæ virium etiam aliquid capitis partibus adiiciunt: & quæ debiles sunt, roborant. vt proinde ipsis vsque ad integram sanitatis restitutionem vtendum sit, eiusdem Galeni præcepto. Demum si oportuerit, per nares, & palatum expurgandi sunt, ac sternutamenta excitanda, & cucurbitulæ in occipitio cum scarificatione affigendæ. Irrigationibus quoque, ac aliis medicamentis, quæ vim discutiendi habeant paulo ante conscriptis (vbi opus fuerit) commodè vti poteris: nos verò breuitati indulgentes iterum ea non repetimus. Velut nec si ex iam dictis causis cum obturatione quoque capitis dolor fiat, quæuis earum sit, nouam præcipiemus

Venæ sectio.

Topica remedia.

cipiemus curationem, cum ex eisdem ferè curari possit, causam videlicet auferendo, quæ obturauit.

Si ex flatuoso spiritu oriatur dolor capitis. Curatio.

AT si ex flatuoso spiritu redundante quispiam in dolorem capitis incidat, siue in reliquo corpore simul, siue in ipso capite duntaxat, relicta victus ratione, quæ omnino talis esse debet, vt flatum non gignat: pro eius curatione, si in capite is non tantum genitus sit, sed ex corpore afferatur, in principio repulsoria curatione vtendum est. quod vbi moderatè factum sit, ex mitigatoriis, ac concoctoriis quippiam admiscere ad repulsoria oportet. Deinde etiam discussoria addenda, ita vt paulatim repulsoria pharmaca detrahamus, donec ad contrariam misturam perueniat medicamentum ei, quam à principio habuit. siquidem influentem vaporem, seu spiritum repellere necessarium sit: infartum autem concoquere, attenuare, eundémque ipsum discutere: ac circa ipsam affectam partem firmitatem inducere, ne videlicet quod influit suscipiat: attenuatum verò excernat, impactúmque concoquat, & attenuet: prout scriptum reliquit Galenus secundo de compositione medicamentorum secundum locos. Iuuat autem eos magnopere euacuatio alui prius per clysterem validum: nam ex eo, præter id, quod ea quæ circa ventrem, mesaræum, ac circa hepatis sima hærent, euacuatur: adhuc ea, quæ ad caput feruntur, reuelli contingit. Dissoluas autem in eis præter ea, quæ iam dicta sunt, interim benedictæ 3. 4. aut electuarij indi, seu diaphœnicon tantundem, vel diacatholicon, aut hieræ picræ 3. 7. in clysteriorum autem decoctum, quæ flatum etiam discutiunt, adiicienda erunt: vt semen anisi, fœniculi, carei, aut cumini, aridæ quoque ficus, ac furfur. Corroborandúmque interim affectum membrum, vt neque ipsum ventosum flatum gignat, quodcunque id fuerit, siue ventriculus, aut aliquod intestinorum, seu iecur, aut lien, aut quoduis aliud. Post quæ si vnà cum flatu calor in capite prædominatur, rosaceum adhibendum erit, quod videlicet repulsorium, concoctorium, & mitigatorium, adhæc & discussorium sit, vt Galeno visum est eodem secundo libro de compositione medicamentorum secundum locos: pariter & acetum, cum & repulsoriam simul, & attenuatoriam, imò & discussoriam habeat facultatem, eodem Galeno auctore. Verùm per se solo

Clysteriorū vsus.

Topica.

aceto vtendum non erit, ob facultatis ipsius vehementiam: sed cum eo rosacea aqua admiscenda erit, vel etiam ipsum rosaceum, aut portulaca, polygonum, seu solanum. Si verò cum frigore flatus sit, loco rosacei chamæmelino, aut anethino cum aceto vtaris, vel cum rosaceo etiam & aceto ea permisceas. At si augescat affectio, Archigenis auctoritate, irrigatio facienda erit ex ruta viridi cum aceto, & oleo trita, aut ex succo radicum iridis cum aceto: polygonum quoque cum ruta, oleo, & aceto dilutum adhibere conuenit: aut serpyllum cum aceto, & oleo tritum, seu succum è baccis lauri expressum cum aceto, & ruta. Amygdalæ quoque amaræ delibratæ, tritæ cum aceto, & oleo, irrigationis modo adhibitæ, aut cerati crassitudine in linteolo fronti impositæ, cum primum affectio incipit augere, magnopere conferunt. Quòd si cupias facculis potius vti, circa initia, ex milio, rosis, salicis foliis, & polygono, solano, seu portulaca eos parare poteris, & fronti, ac syncipiti adhibere. Postea verò prædictis sampsucum, serpyllum, hyssopum, ac rutam, & lauri folia tenera, cyperúmque adiicere valebis. Nec non odoramentis iam dictis, seu castorij, & musci, aut amaraci vtaris: similiter his, quæ sternutamenta proritant. Poterunt insuper ægri diacumini, aut dianisi ʒ. i. mane assumere, aut tantundem theriacæ, seu mithridati. Si autem flatuosus spiritus, propter earundem imbecillitatem, in capitis quibusdam partibus generetur: nam nec illud mirum est, neque impossibile, prout Galenus testatur eodem secundo libro de compositione medicamentorum secundum locos, præter ea medicamenta, quæ repellendi vim habent, cum eis opus non sit, cunctis iam dictis aut eisdem similibus medicamentis vtare: parum etiam & in hac affectione conferunt, & si non noceant ea, quæ intus assumuntur, præsertim diacuminum, & dianisum.

Cura doloris capitis ex ebrietate orti.

SVNT quibus caput assiduè dolet, vbi vel liberaliùs vinum ingesserint, vel meracius, idque magis, si suapte natura calidum fuerit, vt testatur Galenus tertio de loc. aff. vt pote quòd omnino quidem caput vaporibus replet, aliquando verò etiam humoribus calidis, cùm & citra vini potum eiusmodi ad caput promptè deferuntur. Pro eius curatione scopus primus vniuersalis, & communis omnibus habendus erit, nempe euacuatio. Iubendi igitur sunt, si crudum adhuc

in eis

in eis vinum in ſtomacho fluctuet, vt tepida aqua hauſta, vomant, per ſe ſola, aut pauco aceto, ſeu acetoſo ſyrupo permiſta. Quòd ſi etiam poſt concoctionem caput doleant, refrigerantibus vtendum eſt, ac repellentibus, vt multitudo quidem euacuetur, caliditas verò frigefiat: quale eſt roſaceum per ſe, & cum aceto, aut hederæ, ſeu braſsicæ ſucco: quin & ipſa braſsicæ folia in aquam calidam macerata, capitique circumpoſita, ac alligata, naturaliter ebrietatem arcent, vt quæ vapores reſiccent. Propterea eiuſdem decoctæ eſus in id efficax eſt. Similiter ex leguminibus lens hos adiuuat, præſertim eos, qui humidiorem habent ventriculum: rutæ quoque folia trita cum aceto admiſta eis roſa capiti tepidè affuſa proſunt, Marcello auctore. Aliis quoque boni ſucci cibis vtendum (non tamen calfacientibus) vt ptiſanæ ſucco. Ex oleribus lactuca. Pane ex aqua loto: & interdum ouis ſorbilibus. Pro potu omnino aqua vtendum, aut vino tenui, albo, modico, potiſsimum ſi aquam bibere non poſsint. Poſt omnem verò cibum parum dandum eſt de malo punico, aut pyro, aut pomo, aut vua paſſa. Breuiter, viuerſus cibus ſit boni ſucci, ſtomacho vtilis, & qui vapores arceat, Talliano auctore. Cæterum ſomni, ac quietis cura in primis habenda erit: cùm manifeſtum ſit, Galeno teſte, quòd tum hos, tum omnes, qui caput dolent, augeſcente adhuc, & vigente dolore, quieſcere melius eſt: remittente verò, ac decreſcente, in locis aptis deambulare: & ante cibum quidem pluribus de ambulationibus vtendum. Poſt acceptum verò cibum, breuibus, & lentis. Oportet autem neque multa comedere, neque ſtatim deambulare, ſed poſt duas, aut tres, aut etiam plures horas. Si verò poſt hęc probè dormire non poſsint, ad balneum quàm celerrimè inducantur, calidáque aqua eis in balneo ſæpe affundatur. At ſi ex vaporibus, & humoribus in caput ſublatis reliquiæ quædam relinquantur tenuibus poris, ac meatibus impactæ, & ob id etiam capitis dolor perſeueret, à roſaceo quidem abſtinere expedit, & chamæmelino moderatè calido, aut anethino primum, poſtea (ſi opus fuerit) irino vtendum. In balneo verò caput calida perfundatur, non ſolum ob id, vt quippiam circa ipſum diſcutiatur, ſed & ſomni conciliandi gratia, vt Galenus præcipit ſecundo de comp. medic. ſecundum locos. Qua propter etiam ſecundum, aut tertium quoque ad veſperam balneum apparandum eſt, acceptis ab eo lactucis

ctucis ex aceto, verum aqua affusa multa, vt acetum planè exæquet, nisi omnino aquosum sit ipsum acetum. Si quis autem velit ab ebrietate præseruari præsumens ea, quæ ipsam arcent, quinque, aut septem amygdalas amaras à ieiunio comedat, Aetio teste: aut vinum absinthites, seu myrteum præassumat. Prohibent insuper & ebrietatem ipsam myrti baccæ præassumptæ, & brassicæ cauliculi præcomesti: at quæ ebrietatem extingunt postea ingesta, sunt centaurei tenuis decoctum, ceruinum cornu, ac verbenacæ semen cum aqua.

Quæ ab ebrietate præseruent.

Cura doloris capitis ex ictu aut casu orti.

DOLOR capitis etiam ex ictu, aut casu accidit, inflammatione interim subsequente, quare eius curatio magno studio tractanda erit. Tralliano teste. Nam periculum inducit, dum humores copiosius ad ipsum caput confluunt. Quapropter pro eius curatione, à vino per initia, carnibus, & in totum ab omni victu valentiori, seu pleniori, præsertim si febris adest, ægros coërcere expedit: ptisanæ verò cremorem, maluam decoctam, lactucam, intybum, & cucurbitam pro cibo exhibere conuenit. Pro potu aquam per se solam decoctam, aut cum semine coriandrorum præparatorum, vel paucissimo cinnamomo. Acida vero, acria, & salsa omnino vitanda sunt. Adhæc quies, & corporis tranquillitas præcipiendæ, ac cibi parcitas: fugienda verò sunt, sol, balneum, clamor, & contentio. Quòd si plaga, aut casus, vulneris aut contusionis causa existant, plures scopi erunt ad remediorum inuentionem, Galeno teste secundo de compo. medic. secund. loc. Vnus quidem in vulnere, ad quod conglutinantibus, & inflammationem arcentibus pharmacis vti oportet: postquam vlceri labia constrinxerimus fibulis impositis, aut aliis, vt oportuerit. Alter verò scopus erit in contusione, & tertius in doloribus, qui quandoque in ipsis solis percussis partibus fiunt. Plerunque verò etiam ad vicinas partes extenduntur propter continuitatem substantiæ, tum cutis ipsius, tum eius membranæ, quæ caluariam ambit, præsertim si vsque ad eam plaga penetret. Quòd si per communionem eiusdem membranæ caluariam ambientis, quam ad duram cerebri membranam circa futuras habet, etiam intra caluariam inflammatio ipsa distribuatur, non absque periculo eiusmodi capitis dolor existit. Contingit autem interdum in casu, præsertim ex sublimi facto, vt quædam circa cerebrum, aut membranas partes abrumpantur: quod vbi euenit, etiam amplius capiti

Victus ratio.

Si ad casum, seu ictum se quatur vulnus aut cõtusio, curatio.

capitis dolor inualeſcit: ipsáque affectio tota ægrè curabilis redditur, & periculum ingens, ac præceps imminet. Verùm ſi oborta inflammatio ſolam cutem occupet, & non vlterius adhuc procedat, nihil negotij eſt, ſed dolor etiam, qui circa caput contingit, facilè diſcutietur. Optimum itaque fuerit in his, Galeno auctore, niſi ætas prohibeat, & niſi vitalis facultas debilis appareat, à venæ ſectione curationis initium facere: ita nanque influxus reuelletur, vt Trallianus refert. Incidenda autem erit media, aut humeralis vena. A venæ ſectione conuenientibus capitis irrigationibus vti oportet, oleo dulci ipſum perfundendo, lanis contegendo, fouendóque omni ex parte, vt ne caput rigeat: conueniunt quoque & fomenta per ſpongias aqua calida imbutas. Quòd ſi ætas, ſiue virium imbecillitas, aut etiam ambo ſimul ſanguinis detractionem fieri impediant, aluum per clyſterem euacuabimus reuulſionis ſimul, ac euacuationis gratia: atque inde auxiliis ad inflammationes commodis vtemur. Nanque incipientibus, & adhuc naſcentibus ipſis, roſaceum cum aceto: in vigore verò conſiſtentibus roſaceum ſolum adhibemus. Ipſis verò decreſcentibus, pharmacis laxantibus appellatis vtimur: quemadmodum in induratis inflammationibus abſinthium, acpulegium roſaceo admiſcemus. At nec circa initia indefinitè acetum roſaceo admiſcendum erit. Nanque cutis capitis, aut quæ poſt eam eſt membranæ caluariam ambientis inflammationes citra quidem vehementem dolorem obortæ, per exigui planè aceti ad roſaceum admiſtionem, iuuari poſſunt. Lædentur autem vbi magnæ fuerint, doloréque vehementem induxerint. Similiter ſi craſſæ cerebri membranæ nudæ roſaceum offeratur, quemadmodum in his, quibus capitis oſsiculum aliquod exciſum eſt, fieri conſueuit, ſolum ipſum leniter tepefactum adhibemus. At ſi citra denudationem per capitis iuxta ſynciput partem, ſana, & integra exiſtente caluaria, roſaceum ad cerebri membranam peruenire velimus, acetum ei (vt eò perducat) admiſcemus. Quòd ſi vigiliæ vrgeant, etiam chamæmelino oleo, & non roſaceo, duntaxat: ſubinde verò vtriſque commiſtis perfundere caput debemus, plus, & minus à magnitudine inflammationis, ægri temperamento, & ætate conſiderantes. Proderit quoque iis roſæ, & irinum oleum aceto decoctum. Item roſæ aridæ folia macerata prius paſſo, deinde cocta, atque trita, & ita impoſita,

Venæ ſectio.

Topica.

posita, & sertula campana similiter facta, vel myrti folia tenera ex vino trita cum myrrha, & pulegium ex vino tritum, & mala cydonia vino cocta, & trita, atque impo sita capiti plurimum prosunt, Marcello auctore. Si verò membrana cerebri fuerit vulnerata, egregiè ipsam conglutinat, Archigenis decreto, calaminthæ succus infusus, & farina milij arida insperſa: deinde butyrum, & rosaceum, ac adeps suillus insulsus, vetus, tepefacta, ac mistim infusa. Cæterùm in contusionibus, citra desperationem, ac fissuram circa caput factis, eodem Archigene auctore, polenta imposita commoda est. Amplius verò & œsypum, atque ipsæ adeò lanæ sordibus sudoris succidæ eodem modo: magis autem propriè similaginem ex aqua pro cataplasmate imponens, aut origanum cum polenta. Hæc quamuis alterius negotij, atque operis sint, hic tamen adscripta, nihil incommodi afferent. In mediocribus autem capitis vulneribus, aut quibus omnino legitimo medico non opus est, in quibus nuditas per se non adest, pilos rademus, fibulisque impositis constringemus, ac glutinantibus experimento cognitis vtemur, vt Archigeni visum est: quanquam nec hoc ad præsens negotium attineat.

Si alterius partis primo affectæ consensu dolor capitis fiat, curãdi ratio.

LIQVET etiam quoniam non perpetuò capite primario affectu laborante, dolor accidit, sed interim etiam condolescit aliqua particula prius affecta, velut ventriculo, iocinore, aut stomacho, aut alia quapiam. At quia sic vexatos sanare licebit nihil capiti adhibentes, verùm his ipsis prius affectis partibus auxiliantes, Galeno & Aetio testibus: propterea bona fronte huius curationem prætermisimus. Patebit nanque cùm de harum partium affectionibus verba faciemus.

Cura doloris capitis ex febribus.

EVENIT etiam capitis dolor iis, qui vehementer febricitant: in quibus diligenter considerandum erit, num crisis ratione, an non oriatur. Nam si sanguinis fluxum, aut vomitum decretorium significabit, remedia quærenda non sunt, Galeno teste 1. de arte curatiua ad Glauc. Quoniam ea (Tralliano auctore) quæ admouerentur, præter quàm quòd nihil iuuarent, etiam naturam subinde impedirent. At quando ex magnitudine febrium humores diffusi, ac veluti efferuescentes ad caput ascenderint, tunc medicamenta adhibere est necessarium, Galeni præcepto eodem lib. 1. de arte curat. ad Glauc. Vt verò promptè illud distinguas, ac cognoscas, tria (vt eidem Galeno vi

no visum est) considerandæ erunt. Primum quidem species ipsa febrium. Secundo loco si sit ad salutem morbus decliuis. Tertio verò ac potissimum totius morbi tempus perpendas: num videlicet in principio sit, vel incremento, vel in summo vigore. Febre nanque non magnopere calida existente, ac circa initia, præsertim si capitis dolor irruat, quin etiam febre valida existente, cum iudicationem non portendat, curandus is est. At si ipsa valde vehemens fuerit, adsintque salutis signa, superueneritque capitis dolor, cùm ipsa propè iudicationem venerit, tunc nihil tentare oportet medicamenta adhibendo: & si Galenus iusserit hæc perpendenda esse pro notitia morbi, num per excretionem crisim sit habiturus: poterunt quoque ad hanc cognitionem transferri: maximè verò totius morbi tempus considerandum erit. In his ergo capitis doloribus, qui in principio cum febribus irruunt, vena secanda est post primam, aut secundam remissionem, Galeno, & Aetio testibus (nisi quid impediat) & præsertim in corporibus bonæ habitudinis, & multo sanguine refertis. Animaduertendum autem, num ob vapores à ventre sublatos, aut ob alui suppressionem, capitis dolor contingat. Quòd si serius post septimum tandem irruat diem talis capitis dolor (qui crisim non significet) præeuacuata aluo per clysterem notabiliter, cucurbitæ occipitio, vel cerulci affigendæ sunt, & capiti rigationes admouendæ erunt: quæ vim repellendi obtineant, frigidásque qualitates, ac vires, vt rosaceo quidem in calidioribus, ac hora æstiua, & cum exiguo aceto, chamæmelino verò, aut anethino frigidioribus habitudinibus, ac hyeme, quinta aceti parte adiecta. Aliæ insuper infusiones, quæ ex papauerum capitibus constant, expediunt. ex Galeni sententia, eodem 1. de arte curatiua ad Glauc. quarum materiam vbi de cura doloris capitis ex calida intemperie, seu bile orti, tractauimus, inquiras. Nec minus si disficientibus medicamentis indigeant, ea reperies eo loco, quo de cura doloris capitis ex pituita orti verba fecimus: perseuerante tamen vehementer dolore, hyosciami folia viridia, aut papaueris cum rosaceo, pauco aceto, ac micis panis, syncipiti, & fronti approximanda erunt. Reliquæ verò ad capitis dolores ob febris magnitudinem obortos, medelæ ad tractationem de febribus pertinent. Restat vltimo loco amuleta, quæ capiti coronæ modo circumposita, & alligata dolorem eius arcent,

Venæsectio.

Cucurbitulæ. Topica.

Amuleta.

arcent, conſcribere, Archigenis auctoritate: quæ quidem nullam medicam rationem habent derelinquentes: quæ verò ab eo iuxta medicam rationem tradita ſunt, referemus. Horum vnum eſt, polygoni duos ramulos coronæ modo, imponito, præſertim ſi ex ardore, ſeu ebrietate dolor capitis contingat. Aliud, cichorium ægri capiti imponito, maximè ſi ex ardore, ſeu etiam ebrietate doleat. Roſaceæ iterum coronæ eoſdem iuuant, Galeni auctoritate. Callitricho quoque coronare caput conducit, quod adianthum appellatur. Philantropo etiam herba appellata, coronari caput Archigenes iubet. Liberat item à capitis dolore verbenaca herba, tum coronæ modo circumpoſita, tum illita ex roſaceo, & aceto. Teſtudinis quoque paluſtris ſanguis ſyncipiti inſtillatus capitis dolorem iuuat: herbæque plantaginis radix in collo ſuſpenſa capitis dolorem mirificè tollit, vt cap. de Arnogloſſa teſtatur Apuleius Madaurenſis.

Περὶ κεφαλαίας. De cephalæa.

CAPVT XI.

GRAVIS quidem affectus, vehementer dolorificus, diuturnus, ac difficulter ſolubilis nonnunquam euenit in capite, à Græcis κεφαλαία, pariter & à Latinis nuncupatus. Qui capitis dolor ex facili occaſione vehementes habet acceſsiones, Galeno auctore 3. de loc. aff. & 2. de compoſ. medic. ſecund. locos: adeò vt neque ſtrepitus, neque vocem vehementiorem, neque lumen ſplendidum, neque vini potum, neque medicamenta caput replentia tollerare poſsint ægri: neque item motum: ſed in quiete, & tenebris, ob doloris vehementiam, decumbere volunt. tanquam à malleo enim ſe percuti arbitrantur nonnulli: alij caput frangi, diſtendique ſentiunt: non paucis verò vſque ad oculorum radices dolor progreditur. Habet autem hæc affectio aliquãdo quidem continuos dolores: aliquando verò exacerbationes, & interualla, ſiue ordinata, ſiue inordinata. Intermittunt enim quandoque eiuſmodi exacerbationes, velut in comitiali morbo apprehenſis, interceditque tempus, quo perfectè liberati videntur: ſed vehementius fœminas tenet, vt inquit Cœlius Aurelianus, ob diligẽtiam capillorum. Cõſtat igitur, quòd ſicuti cephalalgia, ſic

Signa.

Cur vehemẽtius fœminas teneat.

ſic etiam in hac affectione conſimilem aptitudinem, capitis habent ægri: quia videlicet facillimè ipſum afficitur, aut propter ipſius imbecillitatem, vel propter ſenſus exuperantiam: atque hoc eſt ipſis commune. Verùm differunt, quòd per cephalæam affectæ capitis partes multò redduntur, quàm in ee phalalgia debiliores: & veluti cephalalgiam patientibus quibuſdam capitis inuolucra dolore afficiebantur, aliis pericranium, id eſt, exterior caluariæ membrana: ita quoque in cephalæa contingit, prout quidam quibuſdam promptius has, vel illas capitis partes aptas habent, vt afficiantur. Diſcrimen autem num internæ videlicet capitis partes, aut externæ afficiantur ab oculorum radicibus ſimiliter ſumitur, vt de cephalalgia diximus: conſiderando ſcilicet, vtrum veniat ad eas malum, nec ne. Totidem inſuper cauſæ eius eſſe poſſunt: quod de cephalalgia narrauimus externis poſthabitis, ex quibus rarò contingit hunc affectum generari, ſimiliq́ue via, ac ratione inueſtigandæ ipſæ ſunt: diligenterq́ue animaduertendum eſt, atque attendendum ex qua cauſa originem trahat. Sic nanque affectus ipſe arte facilius ſolui poterit. Quapropter nec victus ratio diuerſa præcipiẽda erit ab ea, quam in prædictis capitis doloribus præcepimus, imò eadem pro cauſarum ſimilitudine. Similiter & curandi ratio. Nam ſi humorum, aut vaporum multitudinem cauſam eſſe reperies, ſiquidem propter totius corporis repletionem facta eſt vniuerſo corpore euacuato, capitis dolorem ſanabis. Qua de re venam ſecare oportet, ſi vires ferant: incidendáque eſt aut media, aut vena cubiti externa: & acrioribus vti clyſteribus conuenit. Et ſi adhuc ſanguis videatur redundare etiam ex naribus aperta vena, quantum ſanguinis ſatis eſſe videatur, detrahes. Si verò velut debile exiſtens caput ad ſe ſublatos humores, ac vapores excipiat, materiam reuellere oportet in totum corpus, atque ita particulæ mederi. Fiat itaque reuulſio per clyſteres, & ligaturas extremitatum, ac plures infernarum partium confrictiones. Interdum etiam (vbi nihil prohibeat) ſanguinis ex cubito detractione vtendum erit. mox purgare corpus conuenit ex aliquo iam dictorum ſupra medicamentorum. Poſt cuius corporis totius euacuationem, ſeu purgationem, tutò ad ea, quæ caput euacuant, accedas, apophlegmatiſmos videlicet, & medicamenta alia, quæ naribus induntur, de quibus ſupra mentio facta eſt. Caput autem curabis repellentibus irriga-

Quibus cum cephalalgia cõueniat, & differat.

Cauſæ

Curandi ratio.

Venæ ſectio

Purgatio.

Topica.

tionibus primò, deinde his, quæ digerendo, seu desiciendo caput euacuant: admotis demum his, quæ firmitatem ei addere possunt. Repellit nanque oleum omphacinum, & rosaceum per se, & cum aceto illitum: & quæ his sunt similia: de quibus in præcedentibus abundè diximus. Discutit autem oleum dulcissimum calidum, & magis inueteratum, chamæmelinum, seu anethinum: si verò crassior sit humorum multitudo, spondylium, serpyllum, aut pulegij comam: sisimbrium, aut folia lauri, mentham seu calamintham in oleo concoquas, capitíque adhibeas. Sic nanque multitudinem euacuabis, eadem hæc etiam firmitatem parti addunt, iuxta Galeni sententiam. Quapropter vsque ad perfectam curationem eis vti conuenit. Omnium verò longè maximè discutit, & perfectè corroborat verbenaca recta, præcipuè viridis, imo & arida cum radicibus, & simul cum serpyllo oleo incocta, si ex ea caput perfuderis. Quin & ipsam per se verbenacam si oleo incoxeris, capútque inde rigaueris, omni capitis dolori antiquo ex frigiditate, aut ex crassis humoribus orto medeberis, eodem Galeno teste secundo de compositione medicamentorum secundum locos. maximè etiam prosunt sub aquario vase nascentes asselli, millepedæ appellati, si oleo incoquantur. Et hæc de cura cephalææ ex plenitudine ortæ satis. Nam reliqua, cum pro eiusdem curatione, tum etiam si ex quauis alia causa excitetur, in præcedentibus locupletissimè reperies. Quare in his non erit amplius sermo protelandus, sed ad curam hemicraniæ accedere tempestiuum erit.

περὶ ἡμικρανίας. De hemicrania.

CAPVT XII.

SED & alia quædam affectio dolorosa iuxta dimidiam capitis partem, aliquando dexteram, interdum sinistram contingit, quam hemicraniam appellant: distinguit autem dextram capitis partem à sinistra, sutura per longitudinem ipsius protracta: sub qua intra capitis ossa linea medium cerebrum diuidens protenditur: ad quam & peruenit anteriorum duorum ventriculorum septum, vt patet tertio de locis affect. & aliquibus contingit, vt extra caluariam doloris sensus percipiatur: alij in capitis intimis partibus dolorem sentiunt: aliqui verò temporum

Nonnullæ eius differentiæ.

temporum musculos vehementer dolent. Cunctis autem vt plurimum per circuitus dolor exacerbatur, in fluxu videlicet vaporum, aut humorum, siue multorũ, siue calidorum, siue frigidorum causam dolori suggerente. Euenit etiam interdum, vt quidam adeò vehementer doleant, vt neq; manuum contactum facilè ferãt: in quibus palã est, membranam caluam ambientem esse affectã & neq; cutem ipsam immunem ab affectione omnino existere: quemadmodum si in partibus, quæ intra caluam continẽtur, hoc est cerebro, eiũsque membranis dolor sentiatur: ísque vsque ad radices oculorum extendatur, liquido constabit, partes intra caluariam affectas esse, vt neq; manuum contactu dolor irritetur. Ex his constat quæ pars in hemicrania afficiatur: ac quomodo ea dignoscenda sit in quo genere affectuum contineatur, cùm dolor sit: ac quot, quæve sint eius causæ. Et quoniam diximus ex vaporum, seu humorum influxu per circuitum exacerbari, rationabile est, Galeni decreto secundo de compositione medicamentorum secundum locos, hunc influxum siue per venas, siue per arterias, seu per vtrasque contingere: & interdum cùm corpus, aut aliqua eius pars infra caput, vitiatos vapores, aut humores sursum mittat, interim verò cùm ea sola, quæ intra caluam continentur, quod in ipsis redundat excrementum, foras protrudant per iam dictas venas, seu arterias, siue per vtrasque. Si quis autem cupiat dignoscere quando ex multitudine humorum, seu vaporum, & quando ex calidis, seu frigidis hemicraneus dolor excitetur, ex superioribus capitibus notas petat. Pro quarum causarũ varietate curationem quoque ipsam variari cõtingit. Nam vbi ipsam hemicraniam curare aggrederis, prius quali purgatione, aut venæ sectione ægro opus erit, considerabis. atque ita deinde ad capitis auxilia progrediaris, venam secãs, si multitudo causa fuerit, purgationibus vtẽs vbi ex vitiosis humoribus fiat. Atque si calidi fuerint, his, quæ bilem expurgant, vtaris. Si frigidi, his, quæ pituitam, aut succum melancholicum. Quorum purgantium medicamentorum copiam præcedentibus capitibus comperies: quare studiosi ex inde petant. Ad capitis auxilia deinde deueniens tum per digitos suæ manus, tum per linteum dimidiam frontis partem & eam maximè, quæ circa temporum musculum est, confricando excalfaciat æger: atque id ante irritationis tempus faciendum est. Post exacerbationem verò medicamentis

Commune omnium.

Diuersæ capitis partes quæ in ea affici possunt.

Quæ cõsiderãda sint pro eius curatione.

hemicranicis à medicis appellatis, vtendum, ſi quidem multa caliditas in doloribus percipiatur, his, quæ refrigerans quippiam habent: citra verò hanc, his, quæ multum calfaciunt, vtendum. Vtriſque verò aliquid ex iis, quæ firmitatem, ac robur addunt, miſceantur, quòd aſtringentem videlicet habeat facultatem, prout Galenus eodem 2. libro de compoſitione medicamentorum decretum reliquit. Et quanquam ea pharmaca per quæ inueterato capitis dolori medemur, hemicranicis quoque affectionibus auxiliantur: teſtatur tamen Aetius quòd quadam naturæ proprietate, ſeu potentia, euphorbium hemicranicis maximè conferat, ſi cum aceto teratur. Et ſi dextrum tempus dolet, illinito ſiniſtrum. Si verò ſiniſtrum dolet, illinito dextrũ. Idem quoque aſſeruit, quòd ſi inteſtina terræ terantur, & dolens tempus illinatur, mirificè proſunt. Similiter ſi cochlearum carne vtaris: aut ſi cochlearum carnis cinerem excipiens, ſtercus bubulum, & thus, æqualibus portionibus cum aceto trita, affectam partem illinas. Stœcadẽ quoque herbam cum aqua aut aqua mulſa coctam ſi exhibeas, in omni capitis dolore, velut ſolum, & maximum remedium erit eodem met auctore. Galenus autem in fine 2. libri de compo. medic. ſecund. locos, his, qui ob frigidas cauſas hemicranico infeſtantur dolore commodiſsimum medicamentum eſſe aſſerit, ſi dimidiam frontis partem vnà cum temporis muſculo ex euphorbio, oleo, & cera parato vnguento illinas, euphorbij ſumens. ʒ 1. olei lib. 1. ceræ quadrantem. Quòd ſi validius videbitur medicamentum, poterit euphorbij ʒ. ß. aſſumi præſertim ſi euphorbium validum exiſtat, corpuſque molle, ac exactiori ſenſu præditum. Iuuat etiam hos ſi oleum tepidum in aurem inſtilletur, modico euphorbio ad oleum iniecto, eodem auctore, ſumpto autem euphorbij ϑ 1. olei dulcis ʒ. 2. quibus commiſtis gutta vna, vel duæ in aurem inſtillentur. Caueas autem hoc pharmacum in his, in quibus à calidis vaporibus, aut humoribus, hemicrania gignitur. Hircinum ſimum tritum cum aceto ſcilitico miſce, & fronti, & temporibus illine, hoc ad dolorem hemicranij ſedandum etiam in perpetuum prodeſt, vt inquit Marcellus. Subitus verò ſi hemicranij dolor fuerit, thus, & myrrham & ouum teres, ſimul etiam fronti induces, vel temporibus, eodem auctore. Minutæ item cochleæ tritæ, & fronti illitæ. & ceruini quoq; cornu cinis cum aceto roſaceo mixtus, ac fronti

Topica.

Animaduerſio.

ac fronti impositus hemicranij dolorem emendant, Plinio 2. teste cap. 8. libro 1. Reliquum est, vt quibus vti consueni, tum in diuturnis capitis doloribus, tum in hemicranicis familiaria catapotia conscribam, ex quibus ʒ. 1. vel ϑ. 4. singulis decem, vel quindecim diebus omni tempore præterquam in æstate æger assumere poterit, bile redundante. Excipe pulueris hieræ symplicis Galeni ʒ.2. pilularum arabicarum ʒ.3. trochiscorum myrobalanorū citrinorum ʒ. 1. & ß. rhabarbari cum spica ϑ.4. cum syrupo violaceo simul componantur, seruetur-que compositio: & cùm opus fuerit, ex ea sumantur, vt diximus. ʒ.1. vel ϑ 4. à cœna per quinque vel sex horas, deinde superdormiat æger. Pituita vero redundante, agarici trochiscati excipe ʒ.4. pilularum arabicarum, & pulueris hieræ simplicis Galeni ana ʒ.1. & ß. florum stœcadis, & trochiscorum myrobalanorum chebulorum, singulorum ʒ.1. cum syrupo ex stœcade, & oxymelite simul misceantur: & cum oportunum videbitur, ʒ. vel ϑ 4. modo quo supradictum est, assumat æger pro qualibet vice. At si ex nigra bile dolor capitis genitus fuerit, prædictarum pilularum arabicarum ʒ 2. excipias, pulueris senæ, & epithymi ana ʒ 2. & ß. hieræ simplicis Galeni ʒ. 1. & ß. trochiscorum myrobalanorum indorum scrup. 4. cum syrupo è fumaria, ac aqua melissophylli insimul componantur: & cum vsus vrgeat, pariter vt prædictis, vtitor. Reliquum esset de aliorum sensum affectionibus pertractare: sed quoniam extra eam partem, quam caput ex Celsi sententia nuncupauimus, quodammodo existere videntur: propterea non ab re dixi prius de functionis motricis voluntariæ noxis verba facere: nec non & de his vitiis, ex quibus omnes actiones animales læduntur: & deinde ad aliorum particularium sensuum læsiones pertractandas conuertar.

Nostrarū pilularum cōpositio.

περὶ σπασμοῦ. De conuulsione.

CAPVT XIII.

QVONIAM motiuarum actionum prima symptomata sunt, Galeni auctoritate libro de diff. symptomat. immobilitas, & vitiosa mobilitas: Vitiosæ autem mobilitatis, alia diminutus, infirmusque motus est: de quo cum de immobilitate pertractabimus verba faciemus: Alia vero prauus motus est: qui licet plures etiam habeat differentias, vt li-

quet apud Gal. eodem loco: duximus tamen de vna earum, hoc est, de conuulsiuo motu, prius differere: quem quidem Græci σπασμὸν, Latini verò conuulsionẽ nuncupant nomine ipso indicante quid sit, ac quomodo fiat. Nanque passio quædam est inuoluntaria, Galeno teste, commento aph. 59. 6. lib. ad similem dispositionem venientibus partibus neruosis in ea quam etiã in motibus voluntariis assumunt. Nam in eum situm neruos, musculósque conuulsio ducit, vt patet 2. de caus. sympt. in quem, si pro naturæ lege se haberent, ab animali virtute ducerẽtur, tractis videlicet, seu reuulsis ad propria capita musculis. Ex quibus constat conuulsionem in conuulsis partibus factam hac sola ratione à motu naturali voluntario scilicet earum differre, quòd præter voluntatem fit, vt Galeno 3. de loc. aff. visum est. Omnis nanque motus, qui à voluntate procedit, attractis musculis in eas, quibus innascuntur partes, hoc est eas, ad quas nerui inseruntur, fieri videtur: neq; potest attractio fieri, nisi ad suam originem retrahatur musculus. Itaque quemadmodum in eo, qui secundum naturam habet, voluntas in cerebro iuxta neruorum originem ordinata, motionis principium primis dat neruis, ac per ipsos musculis: ita si sine huiusmodi principio contingat musculos retrahi, tunc conuulsio gignitur. Tendi igitur musculos, & ad initia propria retrahi, tunc corporisq; cui inhærent, partes secum trahere, est sanis, & conuulsis pariter commune, iuxta Galeni sententiã libro de tremore, rigore, palpitatione, & conuulsione. Verum illud inuoluntarie fieri, his quidem inest, qui naturaliter vtique non habeant. at præcedente voluntate, motus quippe naturalis erit his, qui naturaliter habent. Huius autem deprauatæ motionis tres statuuntur species, seu differentiæ à Galeno libro de diff. symptomat. & libro de tremore, rigore & palpit. ac commento apho. 57. 4. libri, & aliis plerisque in locis. tum etiam à Paulo, Aetio, ac Celso: quarum vna τέτανος, Alia ἐμπροσθότονος reliqua verò ὀπισθότονος dicitur. Nam cùm corporis particulæ vnà cum cervice, ac capite in anteriora tenduntur, affectus hic ἐμπροσθότονος nominatur. cùm in posteriora ὀπισθότονος. Cùm verò æqualiter in alterutram partem, & retro videlicet tenduntur, τέτανος nuncupatur. A Latinis vero quibusdam prima distensio ad anteriora. Altera distensio ad posteriora & reliqua distensio simpliciter. A Celso autem rigor neruorum quælibet istarum appellatur, qui modò

Conuulsio quid sit.

Motus conuulsiuus à voluntario in quo differat.

Conuulsionis tres species, seu differentiæ.

modò caput ſcapulis, modò mentum pectori annectit, modò rectam, & immobilem ceruicem intendit, vt ipſe inquit capit. 3. libri 4. Harum autem affectionum non perpetuò eadem eſt ſedes primo affecta. Nam interdum cerebrum ipſum noxam ſuſcepit: interim ſpinalis medullæ initium: quandoque neruus aliquis, aut muſculus, qui particulari motioni deputatus eſt. Id autem promptè dignoſces: nam ſi vnà cum toto corpore faciei quoque muſculi conuellantur, cerebrum ipſum affectum eſſe indicat, Galeno teſte, 3. de locis affectis. At ſi faciei partes, ſeu muſculi ſeruentur, ac illæſi permaneant, ſpinæ initium affici ſciendum eſt. Vbi verò pars aliqua conuulſa ſit, neceſſum eſt neruum, aut muſculum, qui eius motioni deputatus eſt, affici. Verùm in iam dictis tribus differentiis, cùm in toto corpore conſtiterint, & non in vna determinata parte, vnum tantum diſcrimen habendum erit: nunquid videlicet capitis, & faciei partes læſæ ſint, vel illæſæ permanſerint. Nam primo modo ſi euenerit cerebrum ipſum affectum erit. Si ſecundo modo contingat, non cerebrum, ſed principium ſpinalis medullæ ſecundum totum, aut ſecundum partem. Pro cognitione verò particularis conulſionis determinatæ partis cuiuſdam, cum determinatus neruus, ſeu muſculus afficiatur, ſummopere neceſſaria erit anatomes notitia, neruorum potiſsimùm, & muſculorum. Cunctæ verò conuulſionis ſpecies ſeu differentiæ ſymptomata ſunt in genere noxæ functionis motricis voluntariæ, eiúſque deprauatæ, à cauſa duntaxat præternaturali ortæ. Qua ratione conuulſio à tremore diſcrepat: qui non modò à cauſa præternaturali, verùm à functione ipſa, licet irritata, ortum ducit: vt patet 2. de cauſ. ſymptom. & libro de tremore, rigore, & palpit. conuulſionum autem cauſas non immeritò duas Hippocrates ſtatuit aphoriſmo 39. 6. libr. cùm dixit, Conuulſio fit vel ex repletione, vel inanitione. Nanque ex his duntaxat cauſis neruoſæ partes conuelli poſſunt præter voluntatem: ex repletione inquam madefactis ipſis, ac irrigatis: ita vt in tumorem præter naturam attollantur: & propterea conuellantur dilatatis ipſis ſecundum latitudinem, earúmque longitudine decurtata. Ex inanitione verò, vt pote ipſis neruoſis corporibus violentius exſiccatis: vt propterea cogantur in ſeipſa duci, contrahi, atque conuelli: quemadmodum etiam in lyræ chordis

Quòd diuerſæ partes in eis primò affici poſſint.

Quomodo diſtinguendæ ſint.

Qui præter naturam affectus ſint.

Duæ ex Hypo. conuulſionis cauſæ.

chordis euenire consueuit: vt intentis ipsis vehementer ob ambientis aeris immodicam intemperiem, nonunquam rumpantur, si vel nimis aridus fuerit, vel admodum humidus. Humiditas namque ipsas madefaciens, siccitas verò contrahens, modo quo lora quoque cùm ad ignem exsiccantur, contrahi, tendíque videntur: & sol tergora arefaciens contrahit. His quippe ita præcognitis, haud difficile inuentu fuerit, vt Galeno 3. de loc. aff. visum est, vtrum ab ariditate, quæ est ab humidæ essentiæ defectu, & euacuatione, an humoris plenitudine, quæ egestati aduersatur, & ab Hippocrate repletio nominata est, affectus ipse prodierit. Namque cùm conuulsio fit vel à labore, vel vigiliis, vel fame, vel sollicitudine, vel arida, æstuantéque febri, qualem in phreniticis videre est, & aliis huiusmodi, causam eius esse ariditatem, inanitionémq; rectè putabis. At si contigerit aliquem sanum repentè conuelli, vt air Galenus commento 26. apho. 2. huiusmodi conuulsionem fieri ex repletione est necessarium. Ita quoque si temulento cuipiam, ac omnino pleno homini, qui videlicet in otio degat, id euenire conspexeris. Verum vbi propter defectum, seu euacuationem conuulsio excitatur, vel ex aliqua prædictarum causarum, vel ex aliquo præcedenti largo sudore, aut vomitu, aluí deiectione, aut sanguinis profluuio, aut quapiam alia causa simili, haud difficile erit ipsam dignoscere ex relatione præsertim ægroti, seu astantium. Si verò ex plenitudine conuulsio excitetur, bifariam illud euenire poterit, iuxta Galeni sententiam libro de tremore, rigore, conuuls. & palpit. Namque aut ex inflammatione principij neruorum, id est, cerebri, aut initij spinalis medullæ, seu alterius partis neruosæ, aut ex succorum copia circa iam dictas partes, ex qua ipsæ tendi cogantur. Id verò promptè discernas ex indiciis inflammationis, si ea fuerit. Quòd si præter eam, ex humorum duntaxat copia conuulsio excitata fuerit, nunquid ex multitudine simpliciter dicta, aut ex ea, quæ est vnius tantùm succi redundantis, inuestigare oportet, quanquàm neruosæ partes ex frigidis, & glutinosis humoribus, ex quibus etiam nutriuntur, promptè repleantur, ac proinde sæpius conuulsionem patiantur, teste Galeno commento aphoris. 26. secundi libr. Illúdque non alia via, quàm supra docuimus, cùm de dolore capitis verba fecimus. Ibi namque reperias signa tum propriæ multitudinis, tum eius, quæ non simpliciter plenitudo dicitur:

Quib. signis dignoscenda conuulsio fit: num ex aridate, vel repletione fiat.

Si ex inanitione fiat, causæ.

Si ex plenitudine fiat, causæ.

citur: cùm videlicet alius quiſpiam humor redundarit cum ſanguine: non ſanguis ſolus, nec omnes ex æquo aucti fuerint. Hæc igitur ſufficiant quoad cognitionem conuulſionis primariò ortæ: de qua, iuxta Galeni ſententiam loquutus fuit Hippoc. apho. 39. ſexti libri, cùm dixit: Conuulſio fit vel ex repletione, vel inanitione. Verum præter hanc conuulſionem, alia quædam eſt conuulſio, quæ per conſenſum accidit, eodem Galeno teſte, commento aphor. 1. quinti libr. & tertio de locis affect. hanc iuniores medici barbarè loquentes, ſpaſmum non proportionatum ad materiam vocant: cùm neque ex plenitudine neruoſarum partium, neque ob inanitionem earundem originem ducat, ſed vel à qualitate quadam, alteratis per continuationem partibus: & proinde ad neruorum principium aſcendente, aut à ſpiritali quadam ſubſtantia per iam dictas neruoſas partes tranſmiſſa fluida, aut veluti aura, quæ licet mole minima, facultate tamen quam maxima ſit, & ad neruorum principium delata: propter quod huiuſcemodi motu ipſum concutiatur, vt à ſe expellat quicquid fuerit, id quod à parte primò affecta ad ipſum effertur. Huius verò cauſa non modo externa eſſe poterit, ex ſcorpionum videlicet, phalangiorum, aut alterius venenoſi animalis ictu, verum etiam ex quapiam interna cauſa, ex qua ſimilis eſſentia generari poterit, non accedente cauſa extranea, velut Pelopis auctoritate, Galen. 2. de locis affect. decretum reliquit. Hæc inquam vbi neruoſam aliquam partem occupauerit, per continuas partes (vt diximus) vſq; ad neruorum principium tranſferri poterit: ac conuulſiuum motum (modo quo diximus) excitare. Hanc conuulſionem haud ægrè percipies ex cognitione partis primariò affectæ: cuius modum in vniuerſali capite docuimus. Quòd ſi ab externa cauſa ortum ducat, eam ab ægro, aut aſtantibus diſcas. Si verò earum nulla præceſſerit, internam eſſe putabis: quemadmodum per conſenſum cum ore ventriculi vbi fortius morderetur ab æruginoſo humore, qui potius exacta ærugo dici poterat, in quodam adoleſcente obſeruauit Galenus: cui cùm totum corpus conuulſum eſſet, ærugine per vomitum vacuata febris ſtatim, & conuulſio ceſſauit, prout teſtatur commento apho. primi 5. lib. 12. meth. med. & 5. de loc. aff. Atqui ſiquis velit & hanc quoque conuulſionem per conſenſum genitam, & inanitione conuulſionem nuncupare, cùm humores mordaces vim habeant exſiccandi,

De conuulſione, quæ per conſenſum fit.

Diuerſæ cauſæ eiuſdem.

vt Galenus inquit commento aphoris. primi 5. libr. non reclamamus. Verùm non adeò exitialis erit, quemadmodum ea conuulsio quæ propriè ex inanitione gignitur, ob defectum scilicet humidæ essentiæ partium neruosarum: sed curari vtique posset, quia ex siccitate duntaxat, & non ex siccitate, quæ est ab humidæ essentiæ defectu, & vacuatione ortum ducit, vt videre licet apud eundem Galenum, cum commento prædicti aphoris. tum eodem 12. meth. med. in fine: & hoc modo intelligendo, quælibet conuulsio tam quæ primariò, quàm quæ per consensum oritur erit, ac dici poterit de repletione, aut de inanitione, ab immodico item frigido si conuulsio fiat, velut Hipp. apho. 17. 5. lib. & Galen. 12. meth. med. visum est: ex plenitudine dicenda erit, quoniam neruosorum corporum substantiam cogens ac constringens frigidum, ad diffiandum difficilia efficit, & propterea vt repleantur, causa est, Galen. teste commento apho. 13. 6. lib. quamuis si corpus siccum fuerit, & superfluis carens possit ex frigore conuulsio ex siccitate fieri, nam penetrans in interiores partes corporum neruosorum exugit, ac exprimit eas & hac ra-
Prognostica tione ficciores eas reddit, ac inaneis, vt Philotheo placuit commento eiusdem apho. 17. 5. libr. Maximum tamen, ac ferè insanabile malum est conuulsio si ex inanitione propriè fiat, vt Aetio, & Paulo vsum est, curatu perdifficile, vel potius quod curari omnino non possit, si febris occasione potissimùm contractum sit, cùm prius sic affecti pereant tempus excogitandi remedia negantes: quemadmodum Galenus 12. meth. med. & in fine libr. de palpit. rigore, tremore, & conuulsione scriptum reliquit. Verùm qui à conuulsione, aut distensione neruorum tenetur ex repletione, Hippocra. auctore 57. apho. 4. lib. febre superueniente liberatur, eadem die, aut sequenti, aut omnino tertia: vt patet libr. de loc. in homine. Et idem auctor apho. 26. 2. lib. dicebat, Febrem conuulsioni superuenire melius est, quàm febri conuulsionem. Et in epistola ad Demetrium dicebat. Conuulsiones omnibus morbis atræ bilis succedentes atram bilem sedant: faciles quoque eas esse ex vtero affecto, si sine febre sint, liquet in prænotionibus. Aphorismo verò sexto, quinti libri de tetano sic decretum reliquit. Quicunque tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt: Si verò hos effugerint, sani fiunt. Reddit Galenus causam in commento, quoniam tetanus

morbus

morbus peracutus eſt, vt qui compoſitus ſit ex emproſthotono, & opiſthotono. Et propterea citius in ipſo ſit iudicatio, non tollerante natura longiori tempore tenſionis laborem: quo fit, vt in primo circuitu dierum iudicatoriorum paſsio iudicetur: quamuis neque pueris, neque ſenibus conuulſio fiat tetanica, Aetio teſte. At aphor. 1. quinti lib. Conuulſionem ex helleboro letalem eſſe dixit, & ſecundo eiuſdem lib. conuulſionem ex vulnere letalem eſſe aſſeruit. Nam Galeno interprete, ex vulneribus conuulſiones, ratione ſequentis ipſa inflammationis fiunt, vbi partes neruoſas attigerit. Et primum quidem videntur conuelli, quæ à directo ſunt partium inflammatione laborantium: deinde cùm & principium attigerit, paſsio ad totum extenditur corpus: toto verò vniuerſim corpore ab affectu immune, ſi labrum, aut palpebra, aut lingua contrahatur, graue ſymptoma exiſtimandum eſt, vt Paulus aſſerit, quòd maxima inuehat pericula: licet exiguæ partes affectæ videantur. Cæterum quantum ad curationem ſpectat, ſcire licet conuulſionem ex inanitione, & ſiccitate ortam (ſi modò ea curari poſsit) humectationem poſcere, Galeno teſte 12. meth. med. vniuerſa igitur victus ratio, quòd humida ſit, oportet. Proinde aer ad humidum vergat. Somnus præcipiatur conſueto longior. Quieſcat æger: ab immodicíſque animi affectibus caueat: ac nutriatur cunctis cibis humectantibus, ac ſorbitionibus pinguibus, con coctu facilibus, ac probè nutrientibus: quíque facilè per omnes corporis partes diſtribuantur. Quare contuſæ pullorum, ſeu gallinarum, aut phaſianorum carnes, & prædictorum aqua carnis quoque tribuatur: ſiue ex carnibus agnorum, hædorum, aut caſtratorum: in quibus quandoq; ponantur humectantia olera: præſertim ſi ſiccitas cum caliditate fuerit permiſta. Carnibus quoque prædictis veſci poterunt cum ptiſana aut humidis oleribus decoctis. Deinceps cum cibis interim vtantur oleo amygd. dulci, ac ſaccharo. Pro potu (ſi immodica non affuerit caliditas) vino vtatur tenui, aquoſo: quòd ſi febris, ac immodicus calor affuerit, pro potu eligatur aqua hordei, aut aqua, in qua glycyrrhizæ parũ, aut cinnamomi fuerit decoctũ, vt promptiùs aqua penetret: ſeu violaceus ſyrupus permiſceatur. Oleo inſuper dulci, aut amygdalino, ſeu hydrelæo calido eos fouere comperit, Pauli auctoritate: & ſi nihil prohibeat, etiam ad lauacrum tepidum eos deducere cõuenit dulcis

Cõuulſionis ex inanitione cura.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

aquæ

aquæ: poſt quod aliquo iam dictorum oleorum corpus inungendum erit, tepido eo exiſtente. Frictione leniſsima, temperatóque ſolio vtendum. Inſuper poſt balneum, quibus ipſum competit, ac citra balneum, quibus non competit, ægroto lac recenter mulſum præbendum erit, quantitate congrua, aſininum ſiue caprillum, pauco addito ſaccharo, ſi febris non aderit, aut ſi ea admodum exigua fuerit. Conuulſiones verò quæ succorum copia, aut inflammatione fiunt, liquido curabis, illam vacuans, huic propriis ipſius auxiliis adhibitis, auctore Galen. lib. de trem. rigore, palpit. & conuulſ. ac poſt eum Aetio teſte. Qua de re nos eius conuulſionis, quæ ex plenitudine ortum ducit primò curationem præcipiemus: deinde ad eam, quæ ex inflammatione excitatur, deueniemus: poſthabita tamen ea, quæ ex plenitudine ſimpliciter dicta, oritur. Nanque eius patebit curatio, cùm de conuulſione orta ex inflammatione verba faciemus: cùm vtriuſque ſimilis quodammodo curatio ſit, præſertim quoad vniuerſalia ſpectat. At ſi ex aliorum ſuccorum redundantia, neruoſis partibus repletis, conuulſio fiat (potiſsimùm ſi à frigidis, ac glutinoſis, ex quibus nerui ipſi nutriuntur) hac ratione erit curanda quæuis iam dictarum ſpecierum fuerit: cùm omnes eadem ratione curentur, Celſo auctore eodem cap. 3. lib. quarti. Proinde aër ad calidum, & ſiccum vergens eligatur. Ideóque in eo conclaui, in quo cubabit æger, eiuſdem Celſi decreto, ignis continuus eſſe debebit, maximéque tempore antelucano: quo præcipuè frigus intenditur: cùm ipſum frigus apprimè cauẽdum ſit. Quin imò libr. de loc. in homine, conuulſioni ſic mederi oportet, inquit Hippocrates, ignis ab vtraque lecti parte ſuccendatur, & mandragoræ radix in potu præbeatur minore pondere, quàm quod inſaniam facit: & ad tendines poſteriores ſacculi calidi imponantur. Somnus ſit mediocris: diurnus tamen fugiendus. Quies ægro præcipienda erit, atque partes, quæ contrahuntur, valenter continendæ ſunt, & inordinatis reſiſtendum motibus, Paulo teſte, oleóque perfricare eas oportet rutaceo, aut veteri, aut quodam ex hoc genere. Aluus ſit lenis. Gaudeat inſuper æger: & animi perturbationes aufugiat: primísque tribus diebus tenuiſsimo vtatur victu. Nam dicebat Celſus, Sed diu vitandus, cibus, quiſquis medendus eſt, & ſorbitionibus vtendum. Proinde aut ſolius aquæ mulſæ, aut pauco ptiſanæ cremore contentus ſit. deinde ouis ſorbilibus cibetur,

curatio conuulſionis ex repletione.

victus ratio.

tur, aut à gallinarum pullis mollibus ius aliquod assumendum: in quo hyssopi, aut serpylli, saluiæ, sampsuci, betonicæ aut satureiæ parum fuerit decoctum. Assisque interdum carnibus gallinarum, pullorum phasianorum, perdicum, aliarúmque auium montanarum vesci poterunt ægri: vuáque passa, ac pineis. Potus, præter id quòd exiguus esse debebit, aqua mulsa eligatur: cui etiam saluiæ parum, aut cinnamomi fuerit incoctum. A vini autem potu, præsertim circa initia, abstineant. Nam, vt inquit Celsus, eius vsus præcipuè periculosus: idéoque in longum tempus differendus est. Licebit tamen eo vti, vbi affectus bene processerit: in parua tamen quantitate: cùm & ipsum extenuando, ac calfaciendo conferat, Galeno teste commento aphoris. 5. lib. quinti, Auspicandáque statim eius curatio à venæ sectione erit, modò non penitus à sanguine secretus, pituitosus fuerit succus redundans, cunctis aliis consentientibus. Sanguinem autem auferre conuenit ex media cubiti vena, non vniuersim, sed pluribus (si opus fuerit) vicibus: cùm taliter affectis non tantum mittere sanguinis oportet, quantum exigit morbus, sed aliquid symptomati est relinquendum, Galeno auctore primo de arte cur. ad Glauc. cuius causa sæpe sudores eueniunt, & vigiliæ molestant, & ægroti vires debilitantur, vt ipse inquit. Quòd si sudores euenerint, linteis oleo madentibus abstergere conuenit, vbi refrixerint, Paulo auctore. Partes insuper, quæ conuelluntur, valenter continendæ sunt, vt diximus, atque prædictis oleis perfricandæ: acribúsque clysteribus vtendum erit. At si pituitosi succi redundantes, citra sanguinis permistionem fuerint, hi primò extenuandi, calfaciendi, ac incidendi erunt, adeò vt ad expulsionem idonei sint. Demum purgans medicamentum præbendum erit: præparabis autem aqua mulsa cum hyssopi decocto, aut saluiæ, melle rosaceo, aut syrupo ex stœcade, cum aquis betonicæ, aut sampsuci. Purgabis verò catapotiis fœtidis, aut ex sagapeno, cum agarici additione: excipiens pilularum prædictarum fœtidarum, aut ex sagapeno ʒ. 1. vel ℈. 4. agarici trochiscati ʒ. 1. vel ℈. 2. & cum aqua betonicæ, melle rosaceo, aut syrupo ex stœcade catapotia fiant. Post quorum assumptionem per aliquod spacium syrupi ex pluribus infusionibus rosarum rubearum, aut persicarum cum aqua betonicæ, & boraginis diluti ʒ. 2. 3. vel 4. exhibere poteris, & si opportunum erit, iteranda purgatio erit

Venæ sectio quãdo competat.

Purgatio.

erit præparatione tamen præcedente. At ſi videbitur aliis purgantibus medicamentis vti, ea requiras cap. de cura doloris capitis ex pituita. Huius quoque conuulſionis optimum præſidium eſt febris ſuperueniens, quæ per initia non fuerit, velut auctoritate Hippocratis, & Galeni aphoriſ. 26. 2. lib. liquet, & teſtatur Paulus cap. 20. 3. lib. Communis quoque non modò diſtenſionis, ſed cuiuſlibet alterius conuulſionis ex plenitudine ortæ ſine vlceratione iuuenibus benè carnoſis, ac ætate media curatio ab Hippocrat. & Galen. aphoriſ. 21. 5. lib. præcipitur. Hæc autem eſt multa frigidæ aquæ perfuſio: quæ caloris reuocationem faciens, cùm in prædictis fortis fuerit, propterea ex accidenti affectum ſanat: quanquam Paulus hoc præſidium damnet, tanquam periculoſiſsimum. Ipſéque vi-

Quæ poſt purgationē tribuenda ſint.

tandum cenſeo, niſi cuncta, quæ diximus, conſentiant. Succurrit tum ipſis conuulſis ſucci centaurei tenuis potus, aut acanthi, radicis ʒ. 1. vel 2. cum aquæ mulſæ ʒ. 2. vel 3. vel myrrhæ, ſeu caſtorij ʒ. 1. caſtoreum nanque omnium ſecuriſsimum, expediriſsimum, ac maximè efficax eſt, Aetio, & Paulo teſtibus. quòd ſi robuſti ſint, panacis liquoris, aut ammoniaci tantundem cum aqua mulſa bibant. Caput quoque purgandum errhinis, ac apophlegmatiſmis cap. de memoria deperdita, ac de dolore capitis ex pituita, iam dictis: & ſi opus fuerit, acrioribus quoque vtendum. Antidoti quoque anacardinæ, theriacæ, mithridati, diamoſchu, aut diambræ ʒ. 1. cum aqua mulſa præberi poterit. Ceruix inſuper, ac tota ſpina inungenda ex oleo de caſtoreo, nardino, coſtino, & nuce muſca-

Topica.

ta, aut de piperibus, aut hiperici, vel de vermibus terreſtribus parato ſeparatim, aut permiſtis, prout videbitur, caſtoréumque tritum inſpergendum: & vbi perunxeris, deinde admouere veſicas bubulas, vel vtriculos oleo calido repletos, præcepto Celſi: oleóque veteri, vel adipe quàm vetuſtiſsima ceruicem, ſcapulas, & ſpinam perfricare oportet. Frictio nanque cùm omnibus in homine vertebris vtilis ſit, tum his præcipuè, quæ in collo ſunt. Propterea die, noctéque (interpoſitis tamen quibuſdam temporibus) hoc remedio vtendum erit, eodem Celſo auctore. Dum autem intermittitur, cataplaſma locis iam dictis adhibeatur: Cuius materia ſit, vt Aetio viſum eſt, fœnum græcum, & ſemen lini, farina hordeacea, ac loliacea: quibus reſina terebinthina addatur, galbanum, & mel, ac oleum multum, in quo decocta fuerit ruta,

cony

conyza, artemisia, aut libanotis: infarciatúrque aliquando ammoniacum, sit tamen molliſsimum, ac leue cataplasma, eóque incumbente prædictas veſicas oleo calido ſemiplenas deſuper adhibeas: ne cataplaſma infrigidetur: aut calfactos ſacculos ex ſale, ſeu ex milio ſuperimponas. Neque erit inutile, præſertim ſi cerebrum affectum ſit, caput attonſum habere, idque irino oleo calido, aut iam dictorum aliquo madefacere: demum adeò ipſum velare, ne infrigidetur: ſacculúmque ſuperimponere ex floribus ſtœcadis, hyſſopi, ſampſuci, ac ſerpylli foliis, caſtoreo, ac macere confectum. Vitandæ tamen erunt aſsiduæ capitis irrigationes: caput enim inde repletur. nonnunquam etiam congruum erit in calidum oleum deſcendere, ac balneari ægrum, vel in aquam calidam, in qua fœnum græcum decoctum ſit, ſaluiæ, ſeu rutæ folia, & adiecta olei pars tertia, non tamen diutius in eo immorari: nam, vt inquit Paulus in oleum deſcenſus maximè vires deiicit. Conferunt quoque ex aquis ſulphureis, & aluminoſis balneæ. Conuulſæ quoque partes pellibus luporum, aut vulpium veſtiri debent. Si verò vehementius dolor increuerit, admouendę ceruicibus cucurbitulæ ſunt, ſic vt cutis inciditur, Celſi præcepto, inquit Marcellus capit. 18. opiſthotonicis, & tetanicis lotium caprinum cum aqua mixtum efficaciter prodeſſe, ſi ieiunis potui detur: pariter ſi caſtorij, piperis albi, & petroſelini æquales portiones ſimul tundes, & cribrabis, atque inde cochleare vnum cum vno cochleari mellis, & aquæ calidæ cyathis duobus ieiuno ad diem dabis: ſummum opiſthotonicis eſſe remedium, & multis experimentis probatum ait, nec minus & arthriticis conferre. At ſi ex plenitudine, ſeu inflammatione conuulſio excitetur, vena ſecanda erit, liberalitérque ſanguinem auferre conuenit: modò pluribus vicibus id fiat, vt diximus, & non vniuerſim, propter iam aſsignatas cauſas. Demum clyſteribus, eſſque acribus vtendum: modò non adſit quod impediat, vnum, aut alterum. Quòd ſi inflammatio non cedat, eis vtendum erit medicamentis, quæ inflammatio ipſa exigit ſecundum diuerſa eius tempora, indicatione, quæ à parte affecta ſumitur, non neglecta. horum medicamentorum methodum à Galeno 13. meth. medic. ſcriptum reperies: aut eorum copiam libr. de ſimplici. medicament. facult. requiras. Quæ verò per conſenſum conuulſio efficitur, curata parte primariò affecta, & ipſa quoque

Curatio conuulſionis ex inflammatione ortæ.

Cõuulſionis per conſenſum genitæ curatio.

que curabitur conuulsio: velut si ex rodentibus succis os ventriculi infestantibus conuulsio fiat: his per vomitum euacuatis, conuulsio sedabitur, si opus erit, dando illi aquam tepidam bibere: quemadmodum Galenus adolescentem quendam simili conuulsione correptum 12. method. medic. se curasse testatur. At si ex phalangiorum, scorpionis aut alterius venenatæ feræ ictu conuulsio excitetur: ad hanc rem in primis Galeni auctoritate tertio de locis affect. conferunt vincula superioribus partibus iniecta: ab his enim præsentaneum præsidium expectatur. Et si in aliquo digitorum ictus fuerit, is confestim rescindendus erit: nam ex hoc saluus euadet: quemadmodum nonnulli rustici, quorum eodem loco Galenus meminit, ex tali rescisione euaserunt, ac à periculo liberati sunt: potissimùm si ex viperis medicamentum potandum tribuatur ʒ.1. videlicet exhibens cum pauco vino albo, ac tenui. At si partem abscindendam tenuerit, facta ligatura, vt diximus, paulo supra affectam partem, ipsi parti affectæ medicamenta, quæ vehementer attrahunt, adhibenda erunt: tum excalfactoria, tum quæ citra calfactionem id efficiant, veluti cucurbitulæ: pariter cauterium, & medicamenta, quæ cauteriis similiter escharam efficiant, iuxta Galeni sententiam 13. method. medic. competunt: & si inueniri poterit quispiam, qui ore suo virus extrahat, id quoque maximè confert: & ipse etiá Galenus theriacam supra affectam partem adhibere præcipit lib. de theriaca ad Pisonem: cùm & ea extrinsecus imposita venenum trahat. aliáque innumera medicamenta pro diuerso animalis venenosi ictu à Paulo, & Aetio conscripta reperies: & proinde ea subticere libuit. Si verò ex immodico frigore conuulsio fiat, balneis, vnctionibus, frictionibus, ac reliquis calfacientibus medicamentis haud ægrè curabitur.

περὶ παραλύσεως. De resolutione.

CAPVT XIIII.

QVOD is affectus, qui à Græcis πάρεσις, seu παράλυσις dicitur à Latinis resolutio nuncupetur, neque vnus est, qui non admittat. Verùm nunquid vbi motus deperditus est, aut partium aliquarum sensus perit, vel cum eum sentiendi

tum

tum mouendi vis amiſſa fuerit, reſolutio ea affectio appelle-
tur, non ita liquidò conſtat. Nam Gal. cum tertio de locis aff.
tum 1. de cauſ. sympt. neruorum reſolutionem appellat, cùm
& ſenſus, & motus amiſſus fuerit. Cæterùm idem met eodem
3. lib. de loc. aff. dicebat, per neruorum reſolutionem inter-
dum ſenſum duntaxat, interdum motum, nonnunquã ambo
ſimul perire. Deinceps ſubdit, Itaq; neruorum reſolutio potiſ-
ſimum dicitur, vbi motus deperditus eſt. Vbi verò partiũ ali-
quarum ſenſus perit, eam partem ſenſus expertem eſſe: reſolu
tam verò non adeò dicere conſueuimus, & ſi nõnulli hanc af-
fectionem ſenſus reſolutionem vocarent. Ex quibus liquet, in
terdum Galenum motus deperditionem, interim ſenſus dun-
taxat, nonnunquam amborum ſimul amiſsionem, reſolutio-
nem nuncupare: quanquam potiſsimùm reſolutio apud eum
dicatur, vbi motus deperditus ſit. At qui eius verba bene per-
penderit, eum ſenſiſſe reperiet, exquiſitam, ſeu veram reſolu-
tionem nuncupare, cùm tum ſenſus, tum motus vim partes
amiſerint: quam ſententiam ſectati ſunt Aetius, & Paulus,
nec non & Alexãder Trallianus. Inſuper nec negare videtur,
vbi motus, aut ſenſus duntaxat pereant, poſſe non veram, nec
exquiſitam, ſed tamen reſolutionem appellari, nec minus col
lationem faciens inter motus, & ſenſus deperditionem, aſſe-
ruit potiſsimùm dici neruorum reſolutionem, vbi motus de-
perditus fuerit. Erit igitur iuxta Galeni decreta, exquiſita ner- Neruoũ re-
uorum reſolutio, cum motus, tum ſenſus amiſsio: non ſiqui- ſolutio quid
dem neruorum omnium totius corporis: nam huiuſmodi af- ſit.
fectio apoplexia appellatur, vt infra dicemus: ſed vbi alteri
laterum, dextro, aut ſiniſtro, aut in aliquo particulari mem-
bro id euenerit. Quanquam ſi alteri laterum accidat, reſolu-
tio nominabitur, eius ſcilicet partis, in qua conſiſtit affectus,
interdum dextræ interdum ſiniſtræ. At ſi in aliquo membro-
rum idem euenerit, vt in manu, vel crure, eiuſdem membri re
ſolutio eſſe dicetur: quamuis & vbi pereat motus duntaxat
præcipuè, aut ſenſus, reſolutio quodammodo appellari poſsit
eodem modo, vt diximus: id quod etiam confirmauit Cælius
Aurelianus lib. 2. cap. 1. cùm dixit, Sed eſt, vel fiet paralyſis,
nunc ſenſus, nunc motus, nunc vtriuſque. Nec prætereundum
erit quod Galenus eodem 1. lib. de cauſ. sympt. & 3. de loc. affe
ctis, de tertia quadam ſpecie, ſeu reſolutionis differẽtia pro-
nuntiauerit: vbi ex aliqua facta ſpinali medullæ diſpoſitione

valida, circa primum eius proceſſum, aut reliquis eius partibus omnes æqualiter corporis partes ſuppoſitæ reſolutæ fuerint, ſiue ob luxatam aliquam ſpinæ vertebram. At qui fiat, vt in neruorum reſolutione interim ſenſus pereat, illæſo ſeruato motu: interim motus, illæſo ſenſu: nonnunquam vtrique pereant: quanquam Galenus primo de loc. aff. & primo de cauſ. ſymp. illud enodauerit, cùm eius verba obſcura aliquantiſper videantur, tyronibus præſertim, hic explicare libuit. Illud prius tanquam manifeſtum, ac luce clarius in eiuſdem Galeni doctrina ſupponentes: quòd tam motrix, quàm ſenſitiua facultas à cerebro tanquam à fronte, & parte principe ad motus, & ſenſus inſtrumenta per neruos delabitur: qui ex ipſo cerebro ortie andem cum ipſo ſubſtantiam habent, niſi quatenus compactiori materia ſunt conſtituti, ne facilè à quolibet paterentur. Quo fit, vt eatenus à cerebri natura receſsiſſe videantur, quatenus ex compactiori materia conſtituti induruerunt: qua ratione aſsiduo cerebri auxilio indiguerunt. Nam ſi tales, quale eſt cerebrum prorſus remanſiſſent, nulla eius ope indigui ſſent. Natura enim ita comparatum eſt, Galeno teſte 7. de Hipp. & Plat. decretis, vt ſubſtantiarum proprietates facultatum etiam ſibi conuenientium proprietates ſecum habeant. Vnde fit vt quantùm vnuſquiſque neruus à natura cerebri receſſerit, tantùm etiam ſit à virtute, facultateque eius remotus. & ſic omnes & cerebri continuitate, recentique ſemper, ac aſsidua ab eo informatione indigeant: velut circunfuſus nobis aer continuo fulgore illuſtratur, & non in ſemel accepta mutatione perſeuerat: vtpote qui dum continuam accipit mutationem, illuſtratur: nec ſublato illuſtrante, lux in eo permanet, ſed ſtatim fulgor cum illuſtrante euaneſcit. Non ab re igitur, ſi continua, ac recenti iam dicta informatione à quauis cauſa impedita, & facultas quoque à principe parte miſſa intercipiatur, ne ad animalis tum ſenſus, tum motus inſtrumẽta pertranſeat, pro ratione diuerſorũ neruorum affectorum. Qua de re in his partibus, quæ duplici neruorum genere participant, vt in lingua, & oculis, nihil habet ambiguitatis, quòd moueantur quidem, ſed non ſentiant, aut illæſa ſentiendi facultate, rurſus non moueantur: & vtriſque ſimul affectis generibus neruorum nec moueantur, nec ſentiant. Verùm in quibus membris duri duntaxat nerui inueniuntur, ſi ablata cute ſubiectus muſculus, qui nudus

Cur in neruorũ reſolutione interim motus, interdũ ſenſus duntaxat, quandoque ambo pereant.

Reſponſio.

nudus est, immobilis videatur, sentiat verò tangentes, exiguam ei noxam accidisse putandum est. At si vehemens fuerit vitium, sensum, & motum simul lædi contingit, sensum verò oblędi, seruato quidem motu in tali musculo, fieri nequaquam potest: tantam siquidem musculus ipse animalis facultatis partem susceptt, quanta ad sensus excitationem sufficiat: ad eius verò motum non sufficiat: quippe tactionis sensus pati aliquid potius, quàm agere deprehenditur. Proinde ab exigua facultate functio eius perfici potest, vt quę non ita validis egeat viribus sentiendi facultas: & propterea nihil minus, imò etiam magis pati possunt partes, cùm debiles fuerint. Efficit enim imbecillitas, vt facilius affectio à sensu dignoscatur, Galeno teste 4. de loc. affe. musculorum verò motus in agendo, non in patiendo actionis efficaciam habet, quapropter plurima indiget animali facultate. Nunquam igitur accidere deprehendes, vt moueatur quidem nudus musculus, sed non sentiat: cùm per eundem nerum & mouendi, & sentiendi facultatem suscipiat. sed aut sentit, & non mouetur, exigua existente eius noxa, aut neque mouetur, neque sentit: cùm vehemens fuerit eiusdem nerui vitium. At si ad membrum aliquod, pro motu, nerui ad musculos inserantur: pro sensu verò perficiendo, ad cutem perueniant (non enim qui per musculos dispersi sunt nerui reliquias quasdam ad cutem impartiunt, vt quibusdam falsò visum est) fieri inquam poterit, vt interim sensus, interdum motus, nonnunquam ambo simul pereant. Nam fieri poterit, vt adiacens illi cutis sensum amittat, eo affecto neruo, qui ad cutem inseritur, ac per eam dispersus est: qui verò per musculos spargitur, noxa vacet: & proinde musculus ipse moueatur. At si is, qui per musculum spargitur neruus offendatur, qui verò per cutem disseminatur, noxa vacet, non mouebitur quidem membrum ipsum, quamuis sensum non amiserit. id verò ob hanc causam euenire solet, quòd neruus alterius læsus sit, alterius verò manserit illæsus: & si ab vno principio originem duxerint, fuerint tamen in via diuisi. Quòd si vtrique simul nerui afficiantur, & qui ad musculum deuenit, & qui ad cutem peruenit, simul & sensus, & motus pereunt: cùm videlicet commune principium affectum fuerit. Scies autem hoc; vbi exquisitè cognoueris communia ipsorum principia exquisitè considerando, num cerebrum

ipſum, vel ſpina ſit affecta in eius principio, aut aliqua alia vertebrarum. Hæc autem in neruorum diſſectione percipiuntur. quare ſolus ille, qui in his fuerit exercitatus exquiſitè ea conſiderare poterit, Galeno teſte primo de locis affectis. Nam cùm non perpetuò vnus præfinitus afficiatur locus in ipſa reſolutione, ſed diuerſi affici poſsint, ſi cerebrum ipſum affectum ſit, non tamen ſecundum totum (quia apoplexia generaretur) ſed ſecundum partem dextram, vel ſiniſtram dignoſces: quoniam ſimul cum dextra, vel ſiniſtra parte corporis, faciei quoque partes reſoluuntur, dextræ vel ſiniſtræ. At ſi dempta facie, vna prædictarum corporis partium ſenſu, motúque priuabitur, circa primum ſpinæ proceſſum affectum conſiſtere coniicies. Verùm media pars eius affecta erit, ea videlicet, quæ ſuperflua è regione reſoluti lateris. Quòd ſi omnia inferiora membra, facie excepta, reſoluantur eodem in loco, hoc eſt, in eius initio ipſa ſpina offenſa eſt, tanquam omnium neruorum communis origo, qui ſub facie exiſtunt: verùm non ſecundum partem, ſed ingenti affectione laborans, tota affecta erit. At ſi accidat quandam duntaxat determinatam partem reſolutam eſſe, ea inueſtiganda pars erit, à qua neruos ſuſcepit: id quod in anatomice exercitatus haud obſcurè inuenies: quemadmodum ſi & ipſamet ſpinalis medulla non ſecundum eiuſdem initium, ſed iuxta alias inferiores eius partes, ac vertebras lædatur, & ſuppoſitæ partes oblæſæ erunt: ſi ingens fuerit affectio, omnes; ſi exigua, & ſecundum partem oblæſa ſit: partes quæ è directo ſuppoſitæ ſunt, afficientur. Quapropter ex anatome doctus locum primò affectum inuenire poteris, notitia præhabita, à qua ſpinalis medullæ parte, partes reſolutæ neruos ſuſcipiant: at quemadmodum dignoſcendum id ſit, ſcriptum reliquit Galenus tum primo de cauſis ſymptomatis, tum tertio de locis affectis. Cùm igitur propter priuationem animalis facultatis quælibet reſolutio generetur, quæ à cerebro tanquam à primo principio mediis neruis, ac per ſpinalem medullam, tanquam per ſemitas, ad ſenſus, & motus inſtrumenta, delegatur, non immeritò cerebrum ipſum, aut ſpinalem medullam, ſeu particulares neruos quoſdam à cerebro, vel ſpinali medulla ortos, aut denique ipſamet inſtrumenta in qualibet reſolutione affici neceſſe eſt. At quo pacto illud diſtinguendum ſit,

Si cerebrum affectum ſit.

Si initiũ ſpinalis medullæ.

Si aliqua alia pars.

Quæ partes afficiãtur in quauis reſolutione.

num

num videlicet vna,vel altera pars primò afficiatur, iuxta Galeni doctrinam, paulo ante oſtendimus. Eſt verò reſolutio ſymptoma in genere noxæ functionum animalium motricum, & ſenſibilium: læditur nanque vtraque facultas in ea, non tamen diminutè, veluti in ſtupore, qui nihil aliud eſt, quàm difficultas quædam ſentiendi, & mouendi, vt patet primo de cauſis ſymptomatis, vel imperfecta quædam neruorum reſolutio, vt ſecundo de cauſis ſymptomatis liquet: quanquam enim ſub eodem genere contineantur tum ſtupor, tum reſolutio, differunt tamen magnitudine, eodem Galeno teſte præcitato loco. Quapropter neruoſæ partes in reſolutione non difficulter ſentiunt, & mouentur, veluti in ſtupore: ſed neque mouentur, neque ſentiunt: & propterea vtraque facultas in ea ablata eſt, facultate enim animali omnino partes priuatæ ſunt, cùm reſoluuntur. Cuius affectionis indicia ſcribere non opus erit: cùm quiuis non medicus modò, ſed ferè vulgaris promptè ipſam dignoſcere valebit, cùm viderit partem quampiam ſenſu, & motu priuatam eſſe. Sectatur autem non vnum tantùm morborum genus, ſed indifferenter penè ex quolibet oriri poteſt. Interdum nanque ex immodicè frigida intemperie, cùm frigidorum viſcidorum, ac craſſorum ſuccorum abundantia, aut abſque ea, in altera cerebri parte, ſpina, ſeu particulari neruo excitari poteſt. Dignoſces inquam id promptè ex his, quæ narrauimus, ſignis, cap. de dolore capitis orto ex prædictis cauſis: nec minus inflammatione, ſeu ſcirrho in prædictarum partium aliqua ortis delationem facultatis impedientibus, imò non modò ſi in eis, verùm in vicinis partibus orti fuerint, neruos comprimentes, reſolutionem excitare poterunt: quod ex propriis inflammationis, aut ſcirrhi ſignis comprehendes. qua ratione etiam & nerui ipſi comprimuntur ac reſolutio excitatur ab aliquo corpore duro extrinſecus adueniente, aut vbi vel laqueo, vel manibus conſtringuntur: fiunt quoque & ipſi arctiores ex luxatis, fractiſve ſpinæ vertebris, aut aliis oſsibus. Similiter ad vulnus, ſeu vlcus, cum cerebri, ſeu ſpinalis medullæ, tum alterius particularis nerui ſequitur neruorum reſolutio: quorum morborum, ſeu cauſarum notitia ex propriis eorum indiciis promptè haberi poterit: vel ſi externa fuerit cauſa, ex ægri, vel aſtantium relatione. Reſolutio, quæ non per omnia membra, ſed in

Quis præter naturam affectus ſit reſolutio neruorum.

Stupor quid ſit.

Reſolutionis ſigna.

Quem morbum ſectetur reſolutio neruorum.

Prognoſtica

partibus fit, vt Celsus asserit capit. 27. libr. 3. nunquam acutus, sæpe longus, ferè sanabilis morbus est. Quòd verò in senibus, atque hyemis tempore frequenter hęc passio, difficilè autem in calidis ætatibus, apud Cælium Aurelianum liquet eodem libro secundo, capit. primo. Verùm quæ à nerui diuisione oritur resolutio (Paulo teste) insanabilis est: nec minus si ex spinalis medullæ transuersis incisionibus, seu luxatione valida. Amplius si resolutum membrum minuatur, aut eius color immutetur, non absque ratione difficulter curabitur, aut fortè non curabitur: non enim facultate animali dunta-xat priuatum esse indicabit, verùm & naturali, ac quodammodo vitali. Nunquid autem ea, quæ dextri lateris est resolutio deterior sit ea, quæ sinistri, aut è contra, reliquis iunioribus censendum relinquo. nam quæ circa id dici possent magis fortè puerilia viderentur, quàm huius rei exactiorem doctrinam afferrent. Curabis autem eam, quæ à frigidis, crassis, ac viscidis succis resolutionem ortum habet, si similis præcipiatur victus ratio, velut præcedenti capite de conuulsione statuimus, vt vniuersa videlicet sit attenuatoria, ac siccior, Paulo, & Aetio testibus: modicisque cibis, eisdémque siccis, ac potionibus vtantur ægri: sitim propterea quoad possint, maximè sustineant, & vt summatim dicam, in vniuersum simili victus ratione vtantur. Et cùm redundantem humorem euacuare oporteat, pro eius curatione (Aetio teste) nullum aptius in his reperire datur principium, quàm à venæ sectione: si quidem permiserit ætas, habitus, tempus, studium, prægressus victus, & reliqua, quæ prohibere solent venæ sectionem: quæ fiat à partibus sanioribus, & ne perfrigerentur ægri, oportet moderatam facere detractionem: per quam solum paululum imminuatur materia, quemadmodum Aetius consulit. Interpositis autem diebus quibusdam à venæ sectione, aluus clysteribus subducatur, parato eorum decocto ex maluarum, althææ, mercurialis, chamæmeli, betonicæ, hyssopi, & sampsuci, singulorum manipul. ß. florum stœcadis, & foliorum rutæ, vtriusque drach. 3. decoquantur in aqua, quoad tertia pars absumatur. Deinde accipiatur prædicti decocti libr. 1. & ß. salis communis parum, olei communis, anethini, vel chamæmelini vnc. 3. mellis rosacei vnc. 2. hieræ picræ simplicis drach. 7. aut compositæ drach. 3. seu benedictæ laxatiuæ drach. 4. aut confectionis de dactylis, seu

Curatio.

Victus ratio.

Venæ sectio.

Clysteres.

antidoti

antidoti indi tantundem. Interímque, si videbitur, trochiſcati agarici ſcrup. 4. aut drach. 2. commiſcere poteris. & fiat clyſter. Poſt quæ non diuerſa ratione ab ea, quam in cura conuulſionis docuimus, ſyrupi, aut alia decocta, propinandi ſunt pro pituitoſorum redundantium humorum extenuatione, ac inciſione, vt expulſioni reddantur idonei. Quibus ſic paratis, purgatio exhibeatur aliqua ex his quæ iam dicto capite conſcripſimus, paulatim à lenioribus ad vehementiora progrediendo. Namque non ſemel tantùm, ſed ſæpius purgandi ſunt ægri, interpoſitis tamen ſemper diebus quibuſdam. etenim vbi pars reſoluta eſt (Celſo auctore) prouidet malo corporis vel ſanguis miſſus, vel aluus ducta. Vtiliſsima autem eſt poſt purgationes theriaca, & mithridatum, vt Aetius teſtatur: qua de re drach. 1. alterutrius tribuatur. Quòd ſi cerebrum primariò affectum ſit, magnopere conducit poſt hæc apophlegmatiſmis, ſternutatoriis, ac naſealibus medicamentis caput purgiis dictis vti: vtpote quæ à capite pituitam ducant. Quòd ſi ipſum affectum non ſit, neque eis vtendum erit, ſed talibus medicamentis, quæ cerebrum ipſum roborent. Nanque vniuerſa curatio in his à capite initium ſumit: hoc enim radix eſt, & principium totius affectionis, Aetio auctore, inter quæ hoc vtare. Recipe diambræ, antidoti pliris archoticon, & diamoſchu dulcis, ſingulorum ſcrup. 1. pulueris hirundinis præparati ʒ. ß. ſeminum coriandrorum præparatorum drach. 1. ſacchari roſacei drach. 3. cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſacea, fiant tabellæ, ex quibus æger ſæpius parum in ore teneat. Auxiliatur inſuper huic affectioni (vt Paulo, & Aetio viſum eſt) aſſumptio caſtorij, aut opopanacis, aut ſagapeni pondere circiter ʒ. 1. cum aqua mulſa. Inſuper & antidotum ex triplici pipere, Paulo auctore. Sed & ſarmentorum vitis viridium decoctum à ieiunis aſsiduè potum prodeſt valde partibus corporis reſolutis, vt teſtatur Aetius. Quòd ſi caput primo affectum fuerit, aut ſpinalis medullæ initium, à iam dictis euacuationibus non erit incommodum circa occipitis cauitatem, quo loco ſpinalis medulla initium habet, vnctiones approximare ex oleo nardino, coſtino, de nuce muſcata, vulpino, de hyperico, caſtoreo, aut è terrenis vermibus parato, & demum laurino, ſeu de piperibus, aut de euphorbio, At ſi mauis vnctiones componere, eiſque vti, excipe ex vulpino, nardino, & de nuce

præparatio.

Purgatio.

Quæ poſt purgationē peragenda ſint.

Vnguenta.

muſcata oleo, omnium ℥. 3. addáſque ſucci hyperici, & ſaluiæ, ſingulorum ʒ. 2. caſtorij, ſagapeni, vtriuſque ʒ. 1. & ß. florum ſtœcadis drach. ß. & cum pauca cera, exiguóque vino albo odorifero fiat vnguentum, vel ſacculus pariter paretur. Recip. hyſſopi, ſampſuci, hyperici, ſaluiæ, rutæ, & foliorum lauri, ſingulorum drach. 2. ſpicæ, maſtiches, caſtorij, florum ſtœcadis, ſingulorum ſcrupul. 2. garyophillorum, maceris, nucis muſcatæ ana ſcrup. ß. roſarum rubearum ſiccarum manip. ß. omnia contundantur, & ex eis ſacculi parentur. Non incommodè inſuper fotus fieri poſſunt ex ſaluia, roſmarino, hyperico, herba paralyſi hodie vocata, hyſſopo, ſampſuco, betonica, pulegio, & calamintha, omnibus in vino albo decoctis, additíſque caſtorij drach. 2. florum ſtœcadis, ac ſpicæ ana ʒ. 1. & ß. quibus ſæpius reiteratis cum ſpongiis, ſeu linteo, aliquod ex prædictis vnguentis, ſeu ſacculis ſuperimponi debet. Quòd ſi neque his morbus cedat, ſinapiſmis, aut per ignem cauteriis, ſiue per aliud medicamentum eandem partem inurere non dubitabis Aetij ſententiam ſectatus. At ſi nec cerebrum, neque ſpinæ initium affectum fuerit, ſed ex reliquis eiuſdem medullæ ſpinalis partibus oriatur affectio, eis ritè inueſtigatis, atque inuentis ſuper eaſdem iam dicta medicamenta approximare poteris. Simili ratione & ſi aliquis particularis neruus fuerit affectus, eius origine primo inuenta, prædicta, aut ſimilia medicamenta adhibebis: quemadmodum Paufaniam Syrum ſophiſtam, qui ſecundum duos minores ſiniſtræ manus digitos, atque medij partem dimidiam, in primis ſenſum difficilem habebat, poſtea eum omnino amiſit, malè curantibus medicis, ſanauit Galenus, circa dorſi initium ea medicamenta, quæ illi digitis adaptauerant, adhibere iubens, à qua parte nerui, per quos ad manus digitos, præſertim iam dictos ſenſibilis tranſmittitur facultas, procedunt, veluti tum 1. tum 4. de locis affectis ſcriptum reliquit: nunquam tamen cerebrum deſpiciendum erit, & ſi primariò non afficiatur. Prodeſt etiam reſoluti membri, ſeu torpentis ſummam cutem exaſperaſſe, Celſo auctore, vel vrticis cæſam, vel impoſito ſinapi, ſic vt vbi rubere cæperit corpus, hæc remoueantur. Scylla quoque contrita, bulbíque contriti cum thure rectè imponuntur. Conducit quoque & cucurbitulas aliquando ſine ferro admouere: quin etiam fouere aqua calida marina, vel ſi ea non eſt, tamen ſalſa magnopere neceſſarium

Sacculi.

Fotus.

Sinapiſmi. Cauteria.

Pauſaniæ Syri hiſtoria.

Quæ adhibenda ſint reſoluto membro.

rium eſt. At ſi adſint balneæ calidæ naturales, iis potiſsimum vtendum eſt: in eiſque præcipuè reſoluta membra agitanda ſunt: in quarum defectu arte balneum parandum erit ex prædictarum herbarum decocto, ac reliquis calfacientibus, eóq; in reſolutis partibus vtendum. Nam ſiquid aliud, conducent reſolutis membris, vt ad ea ſanguis, atq; calor, & ſpiritus trahantur: quò fit, vt & melius alimẽtum trahant, ac concoquant, & recrementa repellant, & digerant. Poſt verò cucurbitulas, ſeu balneas, alienum non erit aliquo prædictorum vnguentorum affectum membrum linire, ac linteis, ſeu vulpina pelle operire: aut aliud componere licebit in hunc modum.

Recipe olei nardini & coſtini vnc. 1. olei de piperibus, & de euphorbio ana drach. 3. ſucci herbæ, quàm paralyſim vocant, ſaluiæ, & hyperici, ſingulorum drach. 4. florum ſtœcadis, calaminthæ, hyſſopi, ſingulorum drach. 1. caſtorij, baccarum lauri ana drach. ß. ſeminis ſinapis ſcrup. 2. cum ceræ, & reſina terebinthina quod ſatis ſit, fiat vnguentum, ſeu ceratum. Si verò ex ingenti frigore citra humorum redundantiam reſolutio fiat, inuenta parte primariò affecta prædictis medicamentis ſupra eam adhibitis curabitur, cerebro, ac ipſamet parte reſoluta, omninò non neglectis. verùm eis quoque auxilia (vt præcepimus) porrigas: poſthabitis tamen venæ ſectione, purgatione, ac reliquis connumeratis medicamentis, quæ vim vacuandi habeant: ſed alterantibus tantùm, ac partes roborantibus vtendum. At ſi ex inflammatione, vel ſcirrho in prædictarum aliqua partium ortis reſolutio fiat, eiuſdem inflammationis, ſeu ſcirrhi curatione ſanabitur. Ab aliquo autem corpore duro extrinſecus adueniente, laqueo, vel manibus neruos conſtringentibus ſi reſolutio excitetur, per eorundem ablationem promptè curabitur. Sic ſi ex fractis, aut luxatis ſpinæ vertebris, ſeu aliis oſsibus, ſi curari valeat orta reſolutio, ex luxationis, ſeu fracturæ curatione ſanabitur. Similiter ſi ad vulnus, ſeu vlcus tum capitis, tum ſpinalis medullæ, aut aliorum particularium neruorum ipſis curatis, dummodò curari valeant, & ipſa reſolutio perſanabitur: propterea ex iam dictis cauſis reſolutionem ortam curare prætermiſimus.

Si ex frigore reſolutio fiat, curatio.

Curatio, ſi ex aliis cauſis fiat.

περὶ σπασμοῦ κυνικοῦ.

De conuulsione canina.

CAP. XV.

SERMONIS affinitate ducti de ea affectione tractare proposuimus, quam Græci σπασμὸν κυνικὸν, Latini caninam conuulsionem, medicorum vulgus oris torturam appellat. quæ nihil aliud est, quam mandibularium musculorum resolutio, Aetio teste, ex qua in obliquum distorquetur os, nasus, & oculus, & in summa, dimidia faciei pars. In hac affectione interim cerebrum, non tamen secundum totum, verùm secundum dimidiam eius partem afficitur, interdum nerui, qui à cerebro ad faciem deferuntur: nonnunquam verò partes ipsæ, quę læsas actiones habent, proprio affectu laborant, Galeno auctore 4. de loc. aff. quarum partium primò affectarum discrimen per copulata symptomata facilè deprehenditur. Nanque si cerebrum affectum sit primò, non modò omnes faciei partes affici consueuerunt, vt oculus quoq; lædatur: verum etiam simul cum ea tota corporis medietas è directo supposita, resoluta erit, vt in præcedenti capite declarauimus. Si verò faciei tantum partes resoluantur, in alterutra duntaxat parte, omnes partes quibus à tertia coniugatione nerui aduenium, vt temporarij, masseteréque musculi, labra, & pinnæ narium resoluuntur, ac ipsius linguæ, atque partium oris sensus duntaxat amittitur: quapropter neruum ipsum primariò affectum esse putandum est, qui à tertia neruorum coniugatione procedit. At si forte fortuna vna quæpiam faciei particula, aut in sentiendi, aut mouendi, aut vtraque facultate lædatur, ea sola causam dispositionis continet, atque affecta est: velut si latus musculus affectus sit, & labrum ipsum, narium pinnæ, ac ferè tota mandibula, & gena vtraque resoluta videbitur. Similiter accidit si supercilium vnum duntaxat fuerit resolutum, aut palpebra: nanque affectus in ipsis tantum particulis continetur. Euenit autem cùm latus musculus fuerit resolutus, qui dextram labri partem mouet, vt ipsa ad sinistram deflectatur, velut si is, qui sinistram mouet, resoluitur, ipsa trahatur ad dextram, vt semper in aduersam partem deflecti contingat resolutam partem: trahitur nanq; ea à musculis actionem facientibus, Gal. teste lib. de cauſ. morb. Nec secus vide

Canina conuulsio quid sit.

Si cerebrum affectum sit, signum.

Si faciei partes duntaxat, signum.

Si vna quæpiam pars, signum.

hitu

bitur vbi quilibet alius faciei musculus, vel neruus, quoquomodo fuerit affectus. Nam semper ipsa pars in diuersum trahitur musculum vbi resoluta fuerit, eodem Gal. auctore 4. de locis aff. impedita nanque facultate animali, quæ per neruos ad faciei partes delegatur à cerebro, non ab re partes ipsæ eadem animali facultate priuatæ relaxantur. Oppositæ verò, vtpote sanæ existentes, participésque eiusdem animalis facultatis, proprium munus perficiunt, præsertim musculi, qui cùm operantur ad suum principium seipsos contrahunt: & propterea oppositum ad se trahunt. Qua de re non mirum si in hac affectione per accidens videatur figura vitiari, ac morbus in figura oriri: quoniam pars faciei à naturali figura deflectit: non tamen propter hoc canina conuulsio morbus in figura dici poterit: quanquam ad ipsam is sequatur morbus, vt diximus. verùm symptoma est in genere noxæ functionis animalis sensibilis, & motricis voluntariæ, si sensus, & motus deperditus fuerit, aut alterius sensibilis, seu motricis, si sensus, aut motus deperdatur: modus autem læsionis erit earum ablatio. Neque laborandum erit per multa signa pro eiusdem affectionis notione, cùm promptè à sensibus dignoscatur, visu videlicet, & tactu. cuius causæ non absimiles videntur esse, quàm eæ, quas præcedenti capite de resolutione narrauimus, & propterea hic conscribere superuacaneum esset, quantis ex conuulsione quoque alterius partis faciei musculorum posit & facies ipsa lædi, ac peruerti: adeò vt si militer figura vitietur, veluti ex neruorum resolutione, vt patet libr. de caus. morborum: quæ quoniam curata conuulsione sanabitur, propterea de ea non erit noster sermo. Indicant autem spasmi cynici euentum dolor circa faciei ossa, & stupor in cute eiusdem, ac palpitatio multa in ea proueniens. Non despicienda erit eius curatio: nam si proteletur, forta sse ipsa speranda non est: sed timendum erit ne in resolutionem, aut morbum comitialem, vel apoplexiam mutetur. Propterea simili victus ratione seruata, quam cap. de conuulsione, & resolutione instituimus, confestim pro ratione causæ ipsam facientis, ea rescindenda erit: vtendúmque & venæ sectione, si opus fuerit, aut forti aliqua purgatione: & demum errhinis, ac apophlegmatismis valentioribus, & præter iam dictos, hoc vtare. ℞. radicis pyrethri, zinziberis, castorij, singulorum ℈. 2. piperis, staphidis agriæ ana ℈. 1. mastiches ʒ. 2. seminis sinapis

Cur resoluta pars semper in aduersum trahatur musculum.

Quis affectus præter naturam sit conuulsio canina.

Signa.

Causæ.

Prognostica.

Curatio.

sinapis ʒ.ß.hyssopi, origani ana ϑ.4. vuæ passæ ʒ.3. excipiantur omnia trita, & adhibita cera, ac pauco rosaceo melle fiant pastilli mansiles. Proderit etiam eisdem ligatura: quæ in oppositum æqualiter, veluti capistrum quoddam partem resolutam deducat, Paulo teste. Quibusdam etiam & sanguinis detractio ex vasis linguæ subiectis confert, eodem auctore. Item cucurbitulæ in occipitio iuxta primam vertebam defixæ iuuant, vt ipsemet testatur. Reliquis insuper medicamentis tum cerebrum roborantibus, tum topicis supra affectam primariò partem adhibendis eis vtaris, quæ præcedenti cap. conscripsimus. Verùm quia non ea maxilla, quæ peruersa esse apparet, sed opposita resolutione infestatur, vt ex ipsa rei notitia liquet, & Paulo visum est: iccirco resolutæ parti (vbi opporteat) auxilia adhibenda sunt: & non oppositæ: quemadmodum Aetius præcipit. Et quoniam omnia hac affectione laborantibus commodant, quæ in resolutione fuerunt relata: ea de re huic sermoni finem imponamus. qua ratione & ab aliarum partium resolutionis tractatione excusatum esse velim.

περὶ ἐφιάλτου. De incubo.

CAP. XVI.

VBI quispiam, cùm somnum ingreditur, se grandi quadam mole opprimi, inuadique ab alio, & premi imaginatur, ἐφιάλτης affectus is ab omnibus ferè Græcis nuncupatur, ἀπὸ τοῦ ἐφάλλεσθαι, quod inuadere, & premere significat: nam hoc malo correpti ab aliquo se inuadi, & premi putant: vel quoniam homo quidam Ephialtes nominatus hunc affectum perpessus est, Paulo teste cap. 18. tertij lib. At Themison (vt ipse refert 10. suarum epistolarum volumine) συνάγχην à suffocando nominauit. Tota autem medicorum turba Latine incubum, seu incubonem appellat. qui, Aetio teste, auctoritate Posidonij, non est dæmon, sed magis præludium, & procemium morbi comitialis, aut insaniæ, vel apoplexiæ. Hunc incubonem aliqui (vt refert Cælius Aurelianus cap. 3. libr. 1.) ab hominis forma, vel similitudine nomen ducere dixerunt, aliqui à phantasia, qua patientes afficiuntur: siquidem veluti ascendere, atque insidere suo pectori sentiant quicquam. Quòd verò in hac affectione cerebrum lædatur, tum Pauli, tum Aetij auctoritate liquet. Constat insuper ex operationum

Quæ pars afficiatur.

num læsione: læduntur nanque in ea cum principes, tum motrices, ac sensibiles functiones. Nam difficilis eo detentos comitatur motus, torpidus in somno sensus, & suffocationis imaginatio, vt Paulus testatur: illúdque non ab re, vt fatetur Aetius. nam eisdem prohibentur facultates per neruos transire, oppletis ventriculis cerebri vaporibus crassis, ac frigidis: qui affectum ægrè excitabilem efficiunt, ac vix ad rectam actionem ægri producuntur. Ex quibus Aetij verbis liquet, non modò cerebrum in hoc vitio lædi, verùm ipsum vt partem instrumentalem, & non similarem oblæsum esse: afficitur nanque secundum eius ventres, vt ipse testatur: hoc malum non morbus, sed symptoma est, in genere noxæ functionum animalium, omnium inquam: nam imaginatio in eo deprauata est, motus difficilis, & sensus torpidus. & propterea functiones hæ, aut debiliter fiunt, vt Paulo visum est, aut non fiunt præsertim motrices, vt Aetio placuit, dum dixit, Vnde etiam immobiles penitus tales permanent: quamuis demum per multam anxietatem discusso obstruente spiritu, ac attenuato, & apertis meatibus, derepentè excitentur. Præcedit hanc affectionem, eodem teste, suffocatio, vocis priuatio, grauitas, & immobilitas. at comitatur eos, vt placuit Paulo, difficilis motus, torpidus in somno sensus, suffocationis imaginatio, & veluti ingruentis cuiusdam mali occupatio. Vox supprimitur, aut incerta, nihilque significans editur. eadémque perpetiuntur incubo presi dum dormiunt, quæ morbo comitiali correpti patiuntur in exacerbationibus, Aetio teste, & Paulo, & ferè non nisi in somni initio fit, cum primum à vigiliis, in quibus vapores dissipantur, quiescat innatus calor, & ad interna se conuertat vapores generans, ac eisdem cerebrum opplendo, potissimùm si eo tempore alimenta conficiat, non tamen perfectè ea euincat. Huius vitij causa, crassus, ac frigidus vapor ad cerebrum delatus, eiúsque ventriculos obstruens, ab eisdem auctoribus assignatur. qua ratione fit, vt crapulæ, ac continuæ stomachi eruditates, ex quibus iam dicti vapores eleuentur, hunc affectum præcedant. Cui malo (vt eisdem visum est) per initia succurrendum erit: inueteratam nanque, & assiduè incidens grauius aliquod vitium nuntiat, vt morbum comitialem, apoplexiam, aut insaniam, dum paulatim in cerebri ventriculis crassus humor coaceruatur. succurritur autem prohibendo ne iam dicti vapores

Morbus qui sequitur.

Quis affectus præter naturam fit.

Eiusdem signa.

Cur in somni initio fiat

Causæ.

Prognostici

Curatio.

pores cerebri cauitates occupent. Fiet verò hoc, si victu vtan-
Victusratio. tur tenui, ac penitus flatus exorte. quapropter parcè semper, verùm parcissimè in cœna cibus sumatur: qui boni sit succi, facilè concoquatur, modicè alat, ac non inflet, aut vapores multos ad caput mittat. Vinum vitent, nisi album, aquosum, ac subastrigens sit, moderatè sumptum, ac dilutum. In vltima mensa astringentibus vtantur cibis, vt pyris, seu cydoniis, cum eorum cibis ea, quæ extenuandi vim habent, permiscenda sunt, vt hyssopus, sampsucus, serpyllum, satureia, & alia huiusmodi. A sole, frigore, ventis, igne, ac fumo, diurno somno, ac statim à cibo, cauendum erit. Curandos etiam oportet iacere loco lucido, atque mediocriter calido, adhibita requie animi, & corporis abstinentia, vsque ad tertium diem, ex sententia Cælij Aureliani libr. 1. capit. 3. & vt summatim dicam, simili victus ratione vtantur, quam vertigino-
Venæsectio. sis, ac comitialibus præcipiemus. Quòd si sanguis redunda-
Medicamentorum ratio. rit, venam in cubito secare oportet, exteriorem, vel mediam. si verò vitiosi succi magis prædominantur, purgante medicamento ægri corpus euacuandum est, prius tamen exhibitis extenuantibus quibusdam medicamentis pro eorundem humorum præparatione. Quibus paratis, si pituita fuerit is, qui redundat humor, ex stomachicis pilulis, & Galeni hiera, aut ex eadem picra cum agarico hominem purgato. Nigra autem bile redundante, ex picra cum epithymo, & sene, aut ex pilulis de lapide lazuli ægrum purgabis: quòd si mauis aliis purgantibus medicamentis vti, capit. de epilepsia, aut de vertigine ea requiras. A purgatione ea, quæ cum ventriculum, tum caput roborant, exhibeantur: diarhodon videlicet, aromaticum rosarum, diamoschu dulce, diambra, &
Quæ à purgatione exhibenda sint. alia huiusmodi. Admouenda insuper, purgato corpore vniuerso, capiti localia medicamenta sunt, irrigationes videlicet, ac inunctiones calidæ, apophlegmatismis, ac caputpurgiis similiter vtendum: quorum omnium medicamentorum copiam capit. de morb. comitiali inuenies. & de apoplexia. At succurrit particulatim ipsis, ex Aetij, & Pauli sententia, niger pæoniæ fructus, si quindecim eius grana trita cum aqua in potu exhibeantur, idque continuè fiat, quoad æger sanetur.

wipe

περὶ δῖνου καὶ σκοτηδίνου.

De vertigine, & tenebricosa vertigine.

CAPVT. XVII.

ADEO magnam inter se cognationem habent affectus is, qui à Græcis, præsertim Hippocrate, & Galeno, interdum ἰλιγγος, vt patet aphoris. 17.23. & 31. tertij lib. interim δῖνος, vt liquet 4. de ratione victus, appellatur, & qui ab eisdem σκοτηδινος nuncupatur, vt aphoris. 17.4. lib. & eodem 4. de ratione victus constat: quorum affectuum primus à Latinis vertigo, reliquus verò tenebricosa vertigo nuncupatur: à medicorum autem vulgo scotomia, vt ausi sint quidam iuxta eorum sententiam asserere inter se prædicta duo non differre. Nos verò non modò nomenclatura eos affectus, prædictorum autoritate, discrepare putamus, verum etiam re ipsa. quòd autem nomine dissideant, ex iam dictis liquet: at quòd re ipsa distent. ex Galeni verbis 4. de ratione victus patere poterit, dum asseruit, quòd quando quispiam imaginatur caput circumferri, tunc δῖνος, hoc est, vertigo dicitur. quando autem & tenebricosa simul visio cum hoc fit, σκοτήδινος, hoc est tenebricosa vertigo vocatur: ab accidenti nomen sumens, quòd repentinas oculis ingerat tenebras, vt ait Cælius Aurelianus capit. 2. libr. 1. Ex quibus verbis liquet aliud re ipsa esse, quòd caput duntaxat circumagi videatur: aliud verò quando simul cum eo tenebricosa fuerit visio. nanque in vertigine dicta (præter tenebricosam visionem) caput circumagi videtur duntaxat: in tenebricosa verò vertigine simul cum capitis circumlatione tenebricosa fit visio. Propterea iuxta Hippocratis, & Galeni sententiam asserimus, quòd vertigo sit imaginatio quædam, quòd caput circumferatur, seu vertatur, σκοτήδινος autem fit, quando quæcunque conspiciuntur, circumagi videantur, ac derepentè simul pereat sensus visus, cùm ipsi ægroti putent tenebras circunfundi, quemadmodum Galeno visum est, commento aphorismi decimi septimi libri quarti: & si per σκοτήδινον interpres malè vertiginem intellexerit, ac interpretatus fuerit: nam in hac passione constitutos repentina visus tenebratio, atque nebula, vt ex eodem Cælio Aureliano liquet, cum capitis vertigine consequitur, vt omnia

Quibus conueniãt & differant vertigo & tenebricosa vertigo.

Vertigo quid sit.

Quid sit tenebricosa vertigo.

omnia ſecum moueri exiſtiment. At in generationis modo ambo conuenire videntur: cùm ob inordinatam ſpiritus flatuoſi motionem in partibus cerebri generentur, qui vel in capite localem habet generationem, vel ſurſum ex infernis fertur, vt 4. de ratione victus in morbis acutis, & commento aphoriſ. 31. 3. libri liquet. quò fit, vt eadem etiam pars in vtriſque afficiatur, nempè caput, vt conſtat de vertigine commento aphoriſ. 23. 3. libr. & 4. de ratione victus in morbis acutis, & de tenebricoſa vertigine, tum eodem 4. de ratione victus, tum 3. de locis affect. Inſuper confirmari poterit ex functionum læſione: in vtriſque nanque animales oblæduntur functiones: quamuis non omnino eædem, neque eodem modo: nanque in vertigine deprauatè imaginatio læditur, diminutéque viſio, vel fortè etiam deprauatè interdum, vt patet Galeno 4. de ratione victus, & commento 17. aphoriſ. 3. lib. quam ſententiam ſectari etiam videtur Aetius, cap. proprio de vertiginoſis. In tenebricoſa autem vertigine cùm ipſa deprauata imaginatione, non viſionis imbecillitas, verùm eius ablatio percipitur. nam præter id, quòd cuncta videntur circumagi, derepentè ſimul perit ſenſus viſus, vt teſtatur Galenus commento aphoriſ. 17. 4. lib. putant enim ægrotis tenebras circunfundi, adeò vt interdum cadant, vt patet 3. de locis affect. Qua de re vertigo ſymptoma erit in genere noxæ functionum cum imaginatiuæ deprauatæ, tum viſionis diminutæ, ſeu deprauatæ. At in tenebricoſa vertigine non modò imaginatiua aberrat, ſed viſiua functio abolita eſt, & interim motrix facultas, vt ex iam dictis liquet. & propterea affectiones prædictæ ſecundum magis, & minus inter ſe diſcrepare palam videntur: nec idem ſunt, vt quibuſdam viſum eſt: & ſi in vtriſque imaginatiua facultas vitiata ſit, ac caput, ſeu cerebrum afficiatur. quanquam conati ſunt quidam Galeni ſectatores probare in hiſce affectionibus imaginationem non læsi: cùm ſi læderetur, aiunt, non putarent ægri ſe eſſe deceptos: nam licet videatur eis caput circumuerti, aut quæcunque conſpiciunt, circumagi, ſciunt tamen falſam eſſe viſionem, & imaginationem. Atqui nihil obſtat imaginationem læſam eſſe, ægrúmque cognoſcere verum, aut falſum eſſe illud quod imaginatur: cùm hæc cognitio ratiocinatricis facultatis, ſeu cogitatiuæ, & non amplius imaginatiuæ ſit munus: quæ conſtare poterit, imaginatiua oblæſa exiſtente, vt in quibuſdam phreni

Quæ pars in eis afficiatur.

Qui affectus præter naturam ſint ambæ affectiones.

Nunquid in hiſce affectionibus lædatur imaginatio.

Reſponſio.

phrenitidibus apparet: & proinde quia falsum imaginatur, imaginatiua aberrat. quia verò dignoscit æger se falsa imaginari, ratio, seu cogitatio illæsa erit: quēadmodum de se ipso testatur Galenus phrenitide laborans 4. de loc. aff. Rursus si ad cerebrum prædictæ affectiones attinent, quomodo visibilis duntaxat facultas oblæsa erit? In vtrisque igitur luce clarius patet, imaginatricem facultatem deprauatam esse: at disident, quòd in vertiginosis sensus visus non simul perit, velut in scotomaticis, nec concidunt ægri, cùm affectio mitior existat: in scotomaticis verò, quoniam caput vehementius afficitur, sensus visus repentè deperditur adeò, vt interdum cadant, maximè vbi in circulum circunuertantur: siquidem ipsis ab vna ratione euenit id, quod cæteris à pluribus accidere solet, Galeno teste, 3. de loc. affec. similiter si alium quendam circunuerti viderint, siue rotam, aut trochum, aut ipsos quoque in aquis vortices, siue aliquid tale, idem perpetiuntur. Spiritus enim visuus ad trochum, siue aliud tale, qui circunuolutatur, allabens mouetur, & simul cum illo circunfertur, vt testatur Aetius, quinimò & in ipsis citra circuitionem euenire videmus id, quod in aliis, cùm in circo frequenter vertuntur, accidit, & proinde ex ipsa appellatione manifestus est, qualis sit scotomaticus affectus, vt patet 3. de loc. affe. Discernitur verò ab epilepsia hæc passio ex Cælij Aureliani sententia, siquidem neque sensibus priuat ægrotantes, neque spasmo, id est, diuerso raptu afficit. Nec quicquam refert, si Galenus eodem 3. de loc. aff. de scotomate duntaxat, hoc est, de tenebricosa affectione verba fecerit, vertiginis autem non meminerit, cùm eadem pars in vtrisq; afficiatur: quod quidem inuestigare eo libro proposuerat, & insuper, quoniam de scotomate differens, qui maior affectus est, quàm vertigo, sub eius tractatione & vertigo subintelligi poterat. Quòd igitur iam dictæ affectiones non confundantur, nec eædem sint, ac quomodo discrepēt, & vna ab alia discerni queat, ex superius dictis liquet. Sed quoniam vtraq; bifariam oriri potest, tum primariò affecto cerebro, tum per consensum ex ore vētriculi, Galeno auctore 3. de loc. aff. & Paulo cap. 12. lib. 3. propterea si ex primaria cerebri affectione dependant, vehemens capitis dolor, grauitásque præcedet, aurium sonitus: item olfactus læsio, & nonnullis etiam (vt Paulus testatur) gustus, atq; alterius cuiusque sensus, qui à capite initium sumit, ex Archi-

Quomodo tenebrosa vertigo ab epilepsia discernatur.

Si primariò affecto cerebro fiant, signa.

genis teſtimonio. Si verò ori ventriculi cerebrum conſentiat, ſtomachi morſum, quem Græci καρδιωγμὸν appellant, accerſit: ac nauſeam ægri præſentiunt, eodem Paulo auctore, & Galeno, ex Archigenis auctoritate eodem 3. de loc. affe. At quomodo fiat, perpetuò ad inæqualem, turbulentum, & inordinatum motum flatuoſi ſpiritus in cerebro iam dictæ affectiones conſequuntur. ex quo animalis etiam ſpiritus in cerebro conſiſtens euertitur, vt Aetio viſum eſt, vt propterea non valeat ordinatè, & vt decet, ad propria loca diſtribui. quò fit, vt ad morbum in via, hoc eſt, ad obſtructionem ex prædicto flatuoſo ſpiritu ortam hæc ſymptomata inſequantur, ſimul atque inæqualem cerebri intemperiem. Verùm cùm non ſemper flatuoſus is ſpiritus, in capite localem habeat generationem ex inæquali cerebri intemperie, vt patet 3. de loc. aff. ſed interdum ſurſum ex infernis partibus feratur, Gale. teſte 4. de ratione victus, & commento aphor. 31. lib. 3. ex iam dictis ſignis illud dignoſcere poteris: ex grauitate videlicet capitis, ac eius dolore, aliorúmque ſenſuum oblæſione, ſi in cerebro genitus ſit. At ſi ex ventriculi præſertim ore, aut aliis partibus ſurſum feratur, eiuſdem partis primò affectæ indicia præerunt. Generatur autem flatuoſus hic ſpiritus, nõ ſummè languente natiua caliditate, prout Galenus aſſerit eodem 4. de ratione victus. cùm ſi perfectè langueret, diſſoluere non inciperet, & propterea cùm conatur calor ipſe natiuus corporis humores tum diſſoluere, tum effundere, verùm ipſos tenuare, & per inuiſibilia foramina excernere non valeat, tunc ſpiritus flatuoſus ortum habet: & in capite contentus non ab re inæqualiter, & inordinatè mouetur. qua etiam ratione fit, vt ſæpenumero hæc ſymptomata in iudicationibus fiant: conatur nanque eo tempore natura humores euincere, diſſoluere, & demum excernere. hic autem flatuoſus ſpiritus ſi in cerebro generationem habeat, ex frigido, ac glutinoſo humore vt plurimum ortum ducit, Paulo teſte, & propterea ex quauis leui occaſione, calfacto capite, vt puta ſi ſub ſole æſtiuauerint, vertigo, ſeu ſcotoma excitatur. At ſi ori ventriculi, aut reliquis partibus cerebrum conſentiat ex vitioſis, calidis, & acribus ſuccis in ipſis redundantibus, eiuſdem qualitatis vapores, ad caput delati potiſsimùm iam dictas affectiones efficiunt, vt Aetio viſum eſt. Facilè etiam prædictis affectionibus corripiuntur, quibus conſuetæ excretiones

Si per cõſenſum ex ore ventriculi.

Ad quem cerebri morbum ſequantur. Cauſa.

Flatuoſi ſpiritus generatio.

Cur in iudicationibus vertigines fiant.

cretiones sunt suppressæ: eruditates quoque, & ardores assidui, & ebrietates eas efficiunt, eodem Aetio auctore: quæ omnia ex ægrotantium, seu astantium relatione percipi poterunt. Prædictæ autem affectiones parui faciendæ non sunt nam vertigo proxima est morbo comitiali, & apoplexiæ, quemadmodum Galenus testatur commento apho. 17. 3. lib. vtræque etiam affectiones medium quodammodo obtinent, tum earum, quæ periculo vacant, tum pernicioſarum, eodem Galeno auctore 4. de ratione victus in morbis acutis. non ergo penitus periculo vacant. Promptè enim vt diximus de vertigine, ita & scotoma permutari poterit in affectus pernicioſissimos, vtpote quòd proximi sint eisdem, præsertim morbo comitiali, & apoplexiæ: & si ea, quæ oculis obuersantur, sanguinolentiora se videre putent ægri, ad insaniam magis apti sunt, Aetio teste: in qua non imaginatio duntaxat, sed & ratio læsa est, vt ipse testatur. qui vero purpurea vident oculis obuersari, apti sunt (eodem Aetio auctore) ad morbum comitialem transmutari. Vehementescit autem scotomatica passio hyeme, vt Cælius Aurelianus inquit, vel veris tẽporis initio, præterea sæpe futuram denunciat epilepsiam. veteres denique (vt idem ait) paruã epilepsiã vocauerunt. Quo autem ad earum curationem spectat, aer eligẽdus erit temperatus, purus, & lucidus. fugiant autem nebuloſum, & crassum, nocturnum. A ventis pariter caueant, maximè australibus. Radios solis, & lunæ vitent: velut etiam aspectum rerum velociter motarum, vt currentis fluminis, aut in circum, vt rotæ, & trochi, ac profundarum rerum aspectum. Somnus sit mediocris, non immediatè post cibum, sed saltem per duas horas post: viterúrque diurnus, ac in loco multum calido factus: neque caput ipsum multum calidum teneat. Ventris excrementa nitendum, vt singulis diebus excernantur: in quo si natura auara fuerit, clysteribus vel glandibus ea excitanda erit. Exercitio vtẽdum erit temperato: in quo quantum possibile erit caput quiescat: cuius vice frictionibus crebrò vtendum, mane præsertim, priusquam surgant: quæ à supernis partibus cæptæ, ad infima desinant. Ab animi affectibus, seu perturbationibus cauẽdũ præsertim ira, timore, & mœstitia. Pariter & clamores, contentiones, & cantus fugiendi sunt: venus quoque omnino vitanda est. Cibi eligendi sunt boni succi, concoctu faciles, flatus exortes, stomacho, ac ventri cõmo-

Prognostica

Curatio.

Ratio victus

di,ſintque modici. Propterea & ſatietas, non minus & fames vitanda erit. Vinum bibendum,iterum modicum ſit, album, & tenuiſsimum, & non valde vetus,ne caput percutiat:qua ratione euaporantes cibi,quales ſunt cepa,allium,porrum, atq; id genus alij vitentur: & à cibo ea exhibeantur, quæ vim habeant aſtringendi,ne vapores ſurſum, ad caput ferãtur,& præſertim ſi vitio ſtomachi fiant prædictæ affectiones. In ipſa vero acceſsione excitare ægros conuenit tum odoratis medicamentis,tum frictionibus,& id genus aliis, Paulo auctore:quo tempore,& glandibus aut clyſteriis vti præciperem. Poſſent autem glandes confici ex hiera,agarico,ſale gemmæ,& deſpumato melle. Clyſteres verò ex furfuris,mercurialis,maluarũ, betæ,florum chamæmeli,& ſalis decocto. In quo ʒ. 3. olei amygd.dulcium,communis, aut anethini, 2. mellis roſacei, & ʒ.7. hieræ picræ Galeni adiicias,& vtare. Vbi verò cõquieuerint,& vires robuſtæ fuerint,nihilque aduerſetur,vena ſecanda erit ſiue principium affectionis fuerit, ſiue tempus iam progreſſum fecerit(Aetij præcepto,ac Pauli) humeralis videlicet ſeu externa,aut media, verùm non aceruatim ſanguis euacuandus erit, cùm ex qualibet occaſione ægri concidant. ſed pluribus detractionibus,ex quibuſdam interuallis vtẽtes, congruam explebimus menſuram. Hoc autem tempore caput irrigetur(ex Aetij ſententia)aceto,& roſaceo,admiſto polygoni,aut hederæ ſucco,pro cauſę diuerſitate. Si verò aliquid ſanguinis detractionem impediat, aluus ſubducenda erit, primùm acri clyſtere,poſtea purgante pharmaco,redundanti humori ſemper ipſum adaptando, quemadmodum idemmet Aetius præcipit,præcedente tamen eius concoctione, ac præparatione, bile ſiquidem redundante ex oxyſaccharo, & ſyrupo de inf. roſarum,ſucco cichorij,& id genus aliis: hócq; demum purgante medicamento vtendum. Corticum myrobalanorum citrinorum excipe ʒ.4. fiat decoctum in aquis cordialibus,in quo diſſoluas mannæ Calabriæ ʒ.2. & ß.aut ſyrupi ex pluribus infuſ. roſarum rubearum ʒ. 4. antidoti diacatholicon ʒ. 7. & fiat potio. & ſi malum non cefferit, aliáque purgatione opus fuerit, catapotia formentur ex rhabarbari cum pauca ſpica ʒ.1.& trochiſcati agarici, aut pulueris hieræ ſimplicis ϑ.2.cum infuſione,vel ſucco roſarũ: & poſt aliquod interuallum,vel mannæ Calabriæ ʒ.2.vel ſyrupi ex pluribus infuſ.roſarum rubearum ʒ.4.in aqua cichorij, vel boraginis

Quæ in ipſa acceſsiõe facienda ſint.

Quæ facienda, vbi conquieuerint.

Venę ſectio.

Purgatio.

Bile redundante.

diſſ

diſſoluras aſſumat. At ſi craſſus fuerit, qui redundarit, ſuccus, pituita videlicet, aut fortè nigra bilis, ab eorum coctione, & præparatione, quæ ex his perficiatur, quæ præcepimus cap. de dolore capitis ex pituita, & cap. de melancholia, catapotia tribue ex arabicis pilulis, aut ſine quibus, aureis, vel cochiis, agarico addito. Poſt quæ, ſi pituita redundarit, myrobalanorum chebulorum decoctum, & ſyrupum ex pluribus infuſ. roſarum rubearum exhibe. Si nigra bilis, poſt catapotia, exhibe ſenæ, epithymi ana ʒ. i. corticum myrobalanorum indorum ʒ. 2. in aqua fontana, vel lupulorum fiat decoctum. In quo ſacchari boraginati ʒ. 2. diſſolue: aut ſyrupi prædicti ex pluribus infuſion. roſarum rubearum ʒ. 3. Poſt quæ cucurbitulæ cum ſcarificatione ad occipitium affingendæ ſunt. mox apophlegmatiſmis quoque variis ex origani, & pulegij decocto cum aceto mulſo, vt inquit Aetius. Odor inſuper ſuſcipiatur per nares ex amaraci, ſampſuci, & hyſſopi, ac florum ſtœcadis decocto, caſtoreo pauco addito, & moſcho, ac aceto pauco. Ex pulegio item tuſo, vel origano, aut ſinapi aut cum aceto commiſto procurare ſternutamenta præcipit Theodorus Priſcianus libro ſecundo ad Timotheum, cap. 3. præſertim ſcotomaticis. Deinceps æger ad balneum ducatur, præſertim naturale aluminoſum, & ſi caput in balneo ſupramodum incaluerit, aut valde calidum caput habeant ægri, roſaceo caput ipſum cum aceto irrigandum erit, in ſyncipite præſertim, & circa frontem, & tempora. Quòd ſi adhuc affectio perſeuerauerit, neque prædictis ceſſerit, præſertim ſi ex vaporibus calidioribus per arterias ſurſum elatis prædictæ affectiones fiant, arteriæ ipſæ iuxta tempora ſitæ, ſupra aures incidendæ ſunt, non modò Galeni 3. de loc. affect. præcepto, verum etiam Pauli, & Aetij: quarum inciſionis modum addiſces ex Paulo libro 6. cap. 4. Quanquàm, vt Galenus aſſerit, non omnes huius auxilij beneficio curati fuerint: tum propterea quòd per altiores arterias, quæ ad cerebrum ex ipſius baſi per retiformem plexum aſcendunt vaporoſus, calidúſque ſpiritus interim elabitur, ac cerebrum implet, cum etiam, quòd ſpiritus flatuoſus poterit ex inæquali cerebri intemperie oriri: & proinde ſi prædictæ

Si pituita redundarit, aut nigra bilis.

A purgatione quæ peragenda ſint.

Inciſio arteriarum iuxta tempora.

affectiones altero prædictorum modorum excitentur, nullam vtilitatem ex prædictarum arteriarum sectione ægri suscipient. Quare priusquàm incidantur, sommopere laborandum erit, vt exquisitè illud distinguatur. Inæqualis enim cerebri intemperies in contrarium alteranda erit, quemadmodum & consuetæ excretiones detentæ prouocandæ sunt, si earum retentio prædictarum affectionum causa sit, cruditates, ardores, ac ebrietates corrigendæ, si ex eisdem ortum duxerint. At si ex humoribus in ventriculo, præsertim eius ore contentis, vaporosus spiritus ad cerebrum delatus eas progignat, vomitu curari poterunt ex anethi, & raphani decocto: in quo acetosus syrupus, aut oxymel permisceatur: tepidúmque potissimùm à cibo assumatur. Quòd si non suffecerit, conducet etiam eos purgare ex picra Galeni, aut stomachicis pilulis, myrobalanorum citrinorum, aut chebulorum decocto, & manna Calabriæ, seu syrupo ex pluribus infus. rosarum rubearum, pro ratione diuersitatis vitiosi succi redundantis. Similiter si in aliis corporis partibus redundarint, easdem inspiciendo, ex eisdem quoque redundantes succi purgandi erunt, caput ipsum non despiciendo, imò ipsum semper roborare oportet, cùm dictæ affectiones ad cerebrum pertineant: licet per alterius partis consensum ipsum afficiatur, vt patet tertio de locis affectis, & propterea vertigines citò emendabis, vt inquit Marcellus in suo de medica. libr. cap. 3. si betæ nigræ succo tempora perlinas: insuper efficacissimum remedium esse ad abolendam eam, si abrotanum in vini potione tepidum bibatur: vel cum oxymelle non acri accipiatur. Et hæc simul de vertiginis, & tenebricosæ vertiginis curatione dicta sufficiant, cùm non nisi ad inuicem ratione maioris, & minoris differant, vt iam diximus.

Si per consensum fiat, curatio.

περὶ ἐπιλημψίας.

De Epilepsia, seu morbo Comitiali.

CAPVT XVIII.

CVM proxima sit (Galeni auctoritate) vertigo ei affectioni, quam Græci ἐπιλημψίαν dicunt, non ab re de ea hic tractandum duxi. Consueuerunt quoque eundem affectum (vt ex Tralliani verbis liquet) non modò ἐπιλημψίαν, hoc est, supra compreh

comprehenſionem nuncupare: nam ſupernæ partes in eo comprehenduntur, ſenſúſque detinentur, verumetiam quidam hunc eundem affectum ἱερὸν νόσημα, hoc eſt, ſacrum morbum: ſacrum etenim, & honoratum eſt cerebrum, quod in eo afficitur: alij verò, eò quod validius, & contumax ad admonendum ſit, ἡράκλειον νόσημα, hoc eſt, herculeum morbum appellarunt: quemadmodum Galenus libr. 6. de morb. vulg. teſtatur. Hippocrates autem puerilem morbum appellare conſueuit, vt libr. de aere, regionibus, & aquis, Galeno teſtante, patet. Quidam etiam falſa opinione decepti ſacrum morbum nominauerunt. Celſus verò cap. 23. tertij lib. maiorem morbum, ſeu comitialem ipſum nominat, eò quòd laborantes in comitiis manifeſtabantur, interrumpebantúrque ea, quo die aliquis concidiſſet: alij etiam aliter nominauerunt, vt idem Trallianus teſtatur. Sed quoniam parum noſtro conueniunt inſtituto, propterea cuncta ea ſcribere non oportet: ſatis etenim erit quoquomodo nominetur; quod eius eſſentia, ſeu ſubſtantia non te fugiat. nanque vt teſtatur Gal. 3. de loc. affect. conuulſio eſt omnium corporis partium, non perpetua, ſed quæ ex temporum accidit interuallis, cum mentis, ac ſenſuum oblæſione: quam ſententiam ſectatus eſt Paulus capit. 13. libr. tertij cùm dixit, quòd epilepſia totius corporis conuulſio exiſtit cum principum operationum læſione. Differt igitur ab emproſthotono, opiſthotono, atque tetano: quæ differentiæ ſunt veræ conuulſionis: quoniam in iam dictis perpetua in morbo comitiali ex temporum interuallis conuulſio accidit. Inſuper quia in vera conuulſione nullam ſit principibus functionibus nocumentum: in morbo autem comitiali non modò functiones principes, verùm & ſenſibiles operationes ſuſcipiunt detrimentum, quemadmodum ſcriptum reliquit Galen. eodem lib. 3. de loc. affect. & lib. de diff. ſympt. ex Galeno libr. 1. de cauſis ſympt. & tertio de locis affect. quo loco dicebat, Ex his igitur omnibus planè conſtat in cerebro hanc affectionem conſiſtere. Inſuper ex Aetio, qui in omnibus comitialibus morbis cerebrum affectum eſſe inquit: & Trallianus capitis vitium eſſe aſſerit: nec minus & ex Pauli verbis hoc idem confirmatur. Quòd ſi prædictorum auctoritates non ſuffecerint, ex propriis cerebri functionibus læſis, cum principibus, tum motricibus, & ſenſibilibus, vt patet ex iam dicta eius definitione, illud patere poterit

Morbus comitialis quid ſit.

Quibus à conuulſione, & diſtenſione differat.

Quæ pars in eo afficiatur.

terit (& si plures sint eius differentiæ, vt dicemus) Nanque in omnibus commune est, quod cerebrum afficiatur, eodem Galeno auctore tertio de loc. affect. & Aetio, qui in hoc ipsum sectatur. Verùm nunquid cerebrum ipsum, vt similaris pars, an vt instrumentalis noxam suscipiat, nondum liquet. quamuis siquis Hippocratis verba 6. de morb. vulg. rite contemplauerit, dum dixit, Melancholici magna ex parte comitiali morbo afficiuntur, & contra, morbo comitiali laborantes efficiuntur melancholici: percipiet vtique, vt instrumentalem partem, hoc est, secundum ventres, & non tanquàm similarem affectum esse. & si nec Galenus illud indeterminatum reliquerit: nam tertio de locis aff. dicebat, Igitur vt crassus pituitæ succus, ita hic quoque (de melancholico verba faciens) comitialem morbum solet efficere, vbi in meatibus ventriculorum cerebri continetur, siue is medius sit, siue postremus: & 2. de caus. sympt. sub his verbis idem confirmauit, dum dixit, Quemadmodum & apoplexia, & morbus comitialis ob pituitæ in ventriculis ipsius cerebri aceruatæ multitudinem, accidere videntur: & illud ratione comprobans subdebat, Proinde horum symptomatum tum generatio, tum solutio subitaria est, id quod per corporum intemperiem fieri haud quaquàm potest, & eodem tertio de locis aff. hoc idem approbans hæc verba conscripsit. Cæterum velox eius discussio, crassum humorem, spiritus meatum in cerebri ventriculis obstruentem hunc maximè affectum peperisse declarat: & paulo infra subdebat, Sed à crasso semper humore hanc affectionem induci argumento est, quòd & subitò fit, & soluitur confestim: nam subitariam meatuum obstructionem à crasso, viscoso que humore fieri constat. Afficitur igitur cerebrum, non vt similaris pars, sed vt instrumentaria, quoniam secundum eius ventres in morbo comitiali, vt liquidò ex iam dictis patere potest: quamuis & corpus eius parum quodammodo coafficiatur, vt 4. de locis affectis liquet. Si quis autem altius inuestigare velit num anteriores cerebri ventriculi, medius, seu postremus in comitiali morbo afficiatur, pro comperto in Galeni doctrina habebit, non anteriores, vt medicorum vulgus refert, sed medium, aut postremum affici. Ait nanq; Galenus 3. de loc. aff. crassum pituitæ succum, aut melancholicum comitialem morbum efficere, vbi in ventriculorum meatibus retineantur, siue is medius

Nunquid cerebrum vt similaris, aut vt instrumẽtalis pars afficiatur.

In quibus cerebri ventriculis hęc læsio fiat.

dius sit, siue postremus. igitur aut medius, aut postremus ventriculus, & non anteriores ex eius sententia afficiuntur. Ad hæc si impediente callo humore animalem spiritum qui in ventriculis cerebri continetur, quominus possit exire, iam dicta affectio oriatur, eodem Galeno auctore: isque animalis spiritus proprium ipsius animæ instrumentum sit, tum in sensibilibus actionibus, tum in his, quæ à consilio, & voluntate prodeunt, perficiendis: qui videlicet in ipsius cerebri ventriculis medio maximéque postremo, continetur: quis inquam inficias ibit eorum aliquem in comitiali morbo affectum esse, & non anteriores? præparant, nanque, ac conficiunt ipsi cerebro animalem spiritum, & non confectum, ac præparatum continent, veluti postremus, & medius, duo anteriores ventriculi, vt patet 8. de vsu partium: & quamuis simul veluti ductus quidam sint, ac canales ad superfluorum effluxionem accommodi ad infernas perforationes in nares, alioquin animal, eodem Galeno teste præcitato libr. 8. de vsu partium, apoplexiis frequenter prehenderetur, nisi viam quandam horum excrementorum, quæ sæpe excipiunt, effluxui accommodam natura præparasset: & propterea foras per narium meatus eadem excerneret, non propterea dicendum erit, quòd oblæsis eisdem cerebri anterioribus ventriculis, comitialis morbus fieri possit. cùm neque apoplexia ex affectione ipsorum duntaxat generari posset, nisi & medio, ac postremo ventriculo communicaretur affectio. opus nanque est in vtrisque affectibus, vt tam anterior cerebri pars, quàm posterior afficiatur, vt patet quarto de loc. affect. propterea detentis præter naturam excrementis in anterioribus cerebri cauitatibus, nisi impartiantur medio, aut postremo, seu medio, & postremo ventriculis, nec epilepsia, nec apoplexia, iuxta Galeni sententiam, generari poterit. Num verò iam dictus affectus morbus sit in Galeni doctrina, vel symptoma, haud difficulter ex eiusdem verbis percipi poterit. Nam quòd morbus similaris non sit, patet tum secundo de caus. sympt. tum tertio de locis affect. cùm asseruit, non vt partem similarem, sed vt instrumentariam, cerebrum in hac affectione lædi. Propterea non mutando cerebri temperamentum causa aliqua comitialem morbum generat: sed vbi ei nocet, veluti parti instrumentariæ. neque enim adeò esset subitaria eius tam generatio, quàm solutio. At

Quis præter naturam affectus sit.

quòd nec morbus sit in compositione, vt quidam falsò sentiunt,& si cerebrum tanquàm instrumentũ lędatur ex eodem Gal. liquet prædallegatis locis. dicebat nanque 3. de loc. affect. quòd velox discussio huius affectionis crassum humorem spiritus meatum in cerebri ventriculis obstruentem,hunc maximè affectum peperisse declarat,& paulò infra subdebat,quòd impediente humore animalem spiritum, qui in ventriculis cerebri cõtinetur,quominus valeat exire, eadem exoriebatur affectio, & 2. de caus. sympt. morbum comitialem ob pituitæ in ventriculis cerebri aceruatæ multitudinem accidere. Sequitur ergo,vt ex prędictis constat Galeni verbis,comitialis morbus ad ventriculorum cerebri obstructionem, quæ est morbus in via, & non est ipsa obstructio prædictarum cauitatum morbus comitialis, velut quidã, licet falsò, asserere ausi sunt. nec insuper in alio genere morborum in compositione connumerari poterit,aut in cõtinuitatis solutione: cum nec illud imaginari queat aliquis, & Gal. vbique locorum fateatur,affectum hunc præsertim per essentiam genitum perpetuò ad obstructionem consequi. Erit igitur connumerandus in symptomatum aliquo genere:quamuis à Celso tanquàm vetustissimo auctore,vt qui nullam fecerit inter symptoma, & morbum differentiam, morbus comitialis appelletur. In prædictorum enim symptomatum numero à Gal. lib. de differẽtiis symptt. connumeratur. nam cùm deprauati motus symptomatum meminerit, sic ad verbum ait, Si verò non solùm totum corpus conuellitur,sed principum quoque functionum prohibitio fiat symptoma tale, epilepsia nũcupatur. In genere ergo noxæ functionum symptoma existit, non tamen naturalium, sed animalium:quæ cum in triplici sint differentia, in cunctis per morbum comitialem noxa existit. Nanque cùm de genere sit conuulsionis, eodem Galeno teste 3. de loc. aff. erit, & in eo affectu motrix facultas deprauata. Insuper cùm is, qui sic laborat,neque audiat, neque illo sensu quippiam percipiat,vt idem Galenus eodem loco testatur, erunt quoq; in eo affectu sensibiles omnes functiones ablatæ. Adhæc cùm ratio simul cum memoria oblæsa sit, cohibitæque sint principes functiones omnes,vt idem Galenus libr. de diff. sympt. & 3. de loc. aff. scriptum reliquit, iure fatendum erit in hoc sympto. cunctas animales functiones oblæsas esse: verùm motricem facultatem deprauatè:principes autem,& sensibiles ablatè. Præce-

In quo genere symptomatum reponatur.

dit

dit hoc vitium (Paulo auctore) corporis, animíque ſtatus minimè arbitrarius, triſtitia, & eorum, quæ perceperunt obliuio. Turbulentæ inſomniorum imagines. Capitis dolor, eiúſq; repletio continua, ob iracundiam maximè. Pallor faciei, & inordinatus linguæ motus. Nonnulli verò ipſam quoque mordẽt. Quamprimum autem malum hoc inuaſerit, vt idem Paulus teſtatur, ægri concidunt cõuelluntúrque, ſtertunt, ac interdum impotens quædam vox eis ſuboritur, minimè aliquid ſignificans. Verum peculiaris admodum eiuſdem vitij nota eſt, oris ſpuma, cum alia communiter aliis quoque morbis euenire poſsint. Non deſunt etiam quibus vrina, & ſtercus præter voluntatem excernatur, nõnullis & genitura. Celſus autem dixit eiuſdem mali indicia eſſe, quòd homo ſubitò concidit, ex ore ſpumæ mouentur: deinde interpoſito tẽpore, ad ſe redit: & per ſe ipſum conſurgit. At non ab re admodum peculiare indiciũ eſt huius affectionis oris ſpuma. Nam cum eiuſdẽ generatio ex duarum ſubſtantiarũ mixtione conficiatur, tanquam ex materia altera ſpirituoſa videlicet, & altera humida, Galeno teſte cõmento apho. 43. lib. 2. & 30. 7. lib. earum autẽ mixtio ambabus in multa perfractis, & multis mutuo cõplexu, paruis ampullis, ab ipſis effectis, fit. quẽ confractum, ac mixtionem nonnunquam violentus motus, & inæqualis vel vtriuſque, vel alterius duntaxat ſubſtantiæ, nonnunquã verò fortis calor operatur. interim autẽ & ambæ concurrũt, non ab re in ipſius comitialibus morbis, nõ ex immodico inquam calore, ſed propter motus vehementiã, ac inæqualitatem & violentiam, quæ propter conuulſionẽ in eis fiunt, ſpuma generari conſueuit: quemadmodum idem Gal. comm. eiuſdẽ aph. 43. teſtatur: potiſsimũ cùm in eiſdem corporibus iam dictæ duæ ſubſtantiæ reperiantur, ſpirituoſa ſcilicet, & humida. id quod nec in vertigine (cum non adeò violentus fiat motus) euenire conſueuit, neque in apoplexia, cum non modò vehemens motus, imò neque vllus in ipſa appareat. Hippocrates verò lib. de morbo ſacro reddens cauſam huius dixit, Spuma verò ex ore prodit, epilepticis ex pulmone: cùm enim ſpiritus non ingrediatur in ipſum, ſpumeſcit, & ebullit, velut moriens. at lib. de flatibus aliam tradidit cauſam. Relinquitur propterea vt ipſius comitialis morbi ſit peculiaris nota oris ſpuma. Verùm quoniã non vno tãtum modo is generationem habet, capite videlicet primariò laborante, ſed duobus adhuc aliis modis oriri poteſt, ita vt tres ſint eius

Signa quæ ipſum præcedunt.

Eiuſdem incidentis ſigna.

Cur oris ſpuma peculiare ſit ſignum morbi comitialis.

Tres comitialis morbi differentiæ.

eius differentiæ: quanquam omnibus commune sit, quòd cerebrum afficiatur: quarum vna est, consistente in ipso cerebro affectu primò, & per se, id quod pluribus epilepticis euenire consueuit. Altera est cùm cerebrum ipsum ventriculo, & præsertim ori eius cõsentit. Tertia verò morbi comitialis species, seu differentia, quanquàm ea rarò fiat, cùm videlicet à parte aliqua inceperit affectus: qui deinde ægro etiam sentiente, ad cerebrum vsque ascendat, velut Galenus 3. de locis affectis scriptum reliquit: quem Paulus, Trallianus, & Aetius sectati sunt.

Quibus indiciis quælibet earũ dignoscatur, ac ab aliis discernatur.

Hac de re quibus indiciis quælibet earum dignoscenda sit, ac ab aliis discernenda, operæ prætium erit declarare, qui prima rio capitis affectu comitiali morbo laborant, hoc modo argui poterunt. Nanque, vt testatur Trallianus, capite grauantur, oculi obscurantur, & caligant, tardéque sentiunt, vehemẽs quo que in his conuulsio apparebit, vt patet tertio de locis affectis. At quibus à stomacho vitium hoc oritur, palpitatio ipsius percipitur, & turbatio quædam, & erosio. Item morbi accessionẽ tum potius ægri sentiunt, irritantúrque cùm tardè ipsos cibum sumere, aut nullum contingit, Tralliano, & Paulo testibus:

Galeni historia.

quemadmodum Gal. auctore. 5. de loc. affect. cuidam grammatico iuueni eueniebat: qui quoties vel nimis vehementer doceret, aut cogitaret, aut inediam sustineret, aut irascereturmorbo comitiali corripiebatur, ortum ducente ex ipso ore ventriculi primariò affecto, vtpote quòd facilè sentiret, & deinde per consensum cerebro oblæso. At si ob aliam quampiam particulam morbo comitiali laborãt, distributionem mali ex eadem parte primariò affecta ad superiora, hoc est, ad cerebrum fieri manifestò percipiunt, prædicúntque id quod futurum ipsis est. cùm distributio vitij ad cerebrum vergere incipit, siue qualitas quædam sit, quæ alteratis per continuationem partibus à parte affecta ad cerebrum ascendat, aut spiritalis quædam substantia transmittatur. His etiam accedit, vt sine vehementi conuulsione concidant, sed veluti saliendo per interualla concuti videtur: quanquàm & id commune etiam sit his qui à stomacho comitiali morbo afficiuntur. Hanc differentiam comitialis morbi à crure initium habentis primùm Galenus vidit, cùm adolescẽs adhuc esset, in puero, qui tertium decimum ætatis annum agebat, narrante puero ipso dispositionẽ ipsam

Altera Galeni historia.

à crure initium capere, mox illinc rectà ascendere per femur, lumbos ac per latera ad ceruicem, donec ad caput perueniret.

ret. quod cum primum tangeret ipſum haud quaquàm ſibi conſtare dicebat. Verùm quale eſſet id, quod ferebatur ad caput interrogatus puer, nihil habuit, quod reſponderet. Alius tamen adoleſcens mentis compos, qui ſatis poterat, & ſentire quod fiebat, & alteri enarrare, dicebat veluti frigidam quandam auram eſſe, id quod aſcendebat, vt patet 3. de loc. affe. Tale etiam quiddam contingit in his qui à ſcorpio, aut aliqua alia venenum eiaculante beſtia icti ſunt. Cæterùm cùm ſymptoma ſit comitialis morbus, ad morbúmque in cauitate, ſeu in via conſequatur, eius cauſa inueſtiganda erit: quę à Galeno, quoniam ſubitò fit, ac ſoluitur confeſtim hæc affectio, quod nulla alia eſſe poterit quàm craſſus, lentúſque humor 3. de loc. affect. adſtruitur. Nam ſubitariam meatuum obſtructionem (vt ipſe refert) à craſſo, viſcidóque humore fieri conſtat. Atqui cùm craſsi humores in duplici prima differentia reperiantur, pituitoſi videlicet, & melancholici, non ab re ab eodem decretum eſt, quòd velut craſſus pituitæ ſuccus, ita & is qui atræ bilis naturam habet, comitialem morbum ſolet efficere: id quod confirmauit Paulus, dum dixit, morbi comitialis modò humorem pituitoſum, modò melancholicum cauſam eſſe. Tenuis nanque humor, calidúſque exiſtens haud ita ſubitò obſtructionem gignere valet, ſed longo forſan tempore auctus obſtruere poſſet, non tamen morbum comitialem progignere, qui ſubitò fit, confeſtímque ſoluitur. Ij igitur ſucci ſunt, qui cerebri meatus obſtruentes, impedientéſque animalem ſpiritum, qui in eiuſdem cerebri ventriculis continetur, quominus poſsit exire, morbi comitialis auctores fiunt. Verùm nunquid vnus, vel alter in cauſa ſit, ne ſermo proteletur, percipere poteris ex his, quæ diximus indiciis ſucci melancholici cap. de melancholia, & pituitæ, cap. de dolore capitis orti ex pituita. Hæc de cauſis morbi comitialis primariò affecto cerebro. At ſi per conſenſum fiat, ſicut diuerſus eſt generationis modus, ita diuerſæ eius cauſæ eſſe poterunt, quæ vbi ad cerebrum aſcenderint, ipſum affligentes morbi comitialis auctores fiunt. Sed mox non iniuria quæret aliquis, nunquid conuulſio comitialis dici poſsit de repletione, an de inanitione? Cùm ab Hippocrate decretum ſit aphoriſ. 39. 6. lib. eam vel ab vna, vel ab altera cauſa gigni poſſe: eadem ſententia quoque confirmata eſt à Galeno tertio de locis affect. cui reſponſum volo ex Galeni verbis, commento

Ad quē morbum ſequatur hæc affectio.

Quæ ſit eius cauſa.

Num morbi comitialis conuulſio ſit de repletione, vel inanitione

Reſponſio.

aphor.

aphoriſ. 70. quinti libri, eam eſſe ex repletione: dicebat nanque conuulſionem ex euacuatione factam acutiſsimam eſſe, ac perniciosiſsimam, eam verò, quę ex repletione neruoſarum partium fit, qualis in morbo comitiali, neque acutiſsimam, neque ſimiliter periculoſam eſſe. Conuulſionem igitur Galenus in his verbis in morbo comitiali factam connumerat inter eas, quæ ex repletione neruoſarum partium fiunt. Verùm adhuc inficias ibit, hoc veritatem fortè habere poſſe in morbo comitiali per eſſentiam orto: at in eo, qui per conſenſum euenit, ſiue à ventriculi ore, ſiue ab aliis quibuſdam partibus, haud quaquàm veritatem habebit: cùm nulla repletio partium neruoſarum in prædictis percipiatur: neque cerebri cauitates obſtruantur: cùm in eis humor craſſus, ac viſcidus non comprehendatur: veluti in morbo comitiali per eſſentiam genito, primariò ipſo cerebro affecto. Atqui dicemus nos perpetuò in quouis comitiali morbo conuulſionem fieri, neruorum principio ſe ipſum quatiente, quò excutiat id, quod noxium eſt, vt 3. de locis affectis liquet, quocunque modo ipſe exciteturverùm ſi primariò affecto cerebro exoriatur, conuulſio haud abſimilis eſt eis, quæ à ſpirituali medulla principium habent, conuulſionibus, irrigata explantatione (ex eo humore, qui in cerebro comitialibus comprehenditur) vnius cuiuſque nerui: quemadmodum idem met Galen. teſtatur eodem tertio de locis affectis, & 6. de morbis vulgar. illud idem confirmauit, cùm dixit, Cauſa autem morbi comitialis (intelligens de eo, qui per eſſentiam ortus eſt) craſſus, & frigidus eſt ſuccus congregatus quidem in ventriculis cerebri comprehendens autem & explantationes ſcilicet neruorum, & maximè primum principium ſpinalis medullæ. Qua de re nemo vereri debet, cõuulſionem hanc in numero earum eſſe, quæ ex plenitudine ſunt. repleti ſunt nanque in ea cerebri ventriculi: irrigati, ſeu humectati neruorum exortus, ac ſpinalis medullæ principium: de qua etiam conuulſione eius verba intelligi debent commento aphoriſ. 70. quinti libr. Verùm de ea conuulſione, quæ in morbis comitialibus per conſenſum, affecto cerebro, contingit, non abſque ratione hæſitandum erit, num de repletione, aut de inanitione dici debeat: nanque in his quoque veluti ſaliendo per interualla concuti videntur. At quòd neruorum principium, cerebrum videlicet, huiuſcemodi motu concutiatur, vt à ſe expellat quicquid fuerit,

Quid ſentiẽdum ſit de conuulſione morbi comitialis per cõſenſum geniti.

rit, quòd à parte primò affecta ad ipsum affertur, nemo vereri debet, & Galenus tertio de locis affectis decretum reliquit. propter hoc ergo epilepticæ in his fiunt conuulsiones. Sed si veritatem fateri velimus, ea neque de repletione, neque de inanitione dici poterit, & si dixeris quamlibet conuulsionem, aut ex plenitudine, vel euacuatione fieri, iuxta præallegatam Hippocratis sententiam, Respondebimus nos illud veritatem habere in his, quæ per essentiam fiunt, conuulsionibus, & non in his, quæ per consensum, ex Galeni doctrina commento aphoris. 1. quinti libri. Nanque in his similis aliquis motus cerebro euenit, qualis stomacho interdum à re quapiam molestato accidere solet: quippe cum à ciborum mole grauatur, aut vbi corruptis cibis morsu infestatur, tunc nanque singultu affici conspicitur. sic etiam & cerebrum idem pati existimandum erit, cùm aliquod à parte primò affecta ad ipsum affertur: quæ licet mole minima, facultate tamen quam maxima est. Sed mox in dubium venit num morbus comitialis hoc modo per consensum genitus, velut & is, qui primariò affecto cerebro fit, ad morbum in via, seu in cauitate sequatur? Cui responsum volo, eum quoque ad morbum in via, seu in cauitate insequi: nam licet humor crassus in cerebri ventriculis, spiritus meatum obstruens, non comprehendatur veluti, in morbo comitiali per essentiam genito: constringuntur tamen in hac affectione, spiritus meatus, ac cerebri ventriculi, cùm primum cerebrum ipsum concutitur, vt à se expellat quodcunque fuerit id, quod contristat. atqui cauitates partium non modò læduntur, aut pereunt, eis obstructis, constipatis, coalescentibus, aut in sese residentibus: verum etiam dum constringuntur, iuxta Galeni decreta libr. de caus. morborum. Ad morbum igitur in via semper comitialis morbus consequitur, impedito animali spiritu, qui in cerebri ventriculis continetur, quominus exire possit. Neque ab ariditate, seu vacuatione ortum ducere potest, quemadmodum Galenus scriptum reliquit eodem tertio de locis affectis. id quod probauit ex eo, quòd subitò fit, & confestim soluitur: etenim breui tempore fieri non possit, vt vel cerebrum, vel tenuior ipsius membrana ad tantam perueniret ariditatem, vt corio simile quippiam pati videretur. Accedit ad hæc, quòd in his, qui sic laborant, sensus, & functiones principes confestim detinentur. Occupat autē hoc vitij genus maximè pueros, eósq;

Quòd comitialis morbus semper ad morbum in via consequatur.

Quòd ab ariditate fieri nequeat.

Prognostica.

adhuc

adhuc paruulos, deinde adoleſcentes, & iuuenes, minimè verò ſenes, & decrepitos (Paulo teſte) cuius ſententiæ ſe ſubſcribit Cælius Aurelianus libro primo capit. 4. & propterea (ni fallor) Hippocrates παιδικὸν νόσημα, hoc eſt, puerilem morbum conſueuit appellare. habetur hic affectus, vnus ex longis affectibus, vt fatetur Trallianus: qui excellentem diligentiam, ſtudiúmque requirit. & ſi per initia neglectus fuerit: frequenter ij, qui eo detinentur, commoriuntur, id quod Paulus confirmauit, dum aſſeruit quòd pleríſque hic affectus longus eſſe ſolet, niſi crebris, & vehementiſsimis acceſsionibus velut acutiſsimus effectus ſtatim iugulet. Nam ſi non pubertate, vel menſtruorum initio, aut puerperio ſolutus fuerit. vel ſi poſt hoc tempus remanſerit, ſæpe vſque ad mortis diem prorogatur, niſi congruam medici curationem fuerit aſſecutus. Celſus quoque teſtatur hunc morbum comitialem ſæpius viros, quàm fœminas occupare, ac ſolet quidem etiam longus eſſe vſque ad mortis diem, & vitæ non periculoſus: interdum tamen cùm recens eſt, hominem conſumit: & ſæpe eum, ſi remedia non ſuſtulerunt, in pueris, veneris. in puellis, menſtruorum initium tollit. Magnæ ſiquidem fiunt corporis mutationes in pubertate, in fœminis maximè, propter menſtruorum eruptionem. Quare ſi qui morbi ne hac quidem ætate finiuntur, vſque ad longum tempus perdurare conſueuerunt, Galeno teſte commento aphoriſ. 28. 3. lib. quanquam & ipſemet commento aphoriſ. 7. lib. 5. ſcriptum reliquerit. certum eſſe, quòd neque omnibus ſanabitur morbus comitialis ex pubere ætate, niſi & alia rectè geſſerint: neque quibus in hac accidit, omnino permanet, ſi bonam victus rationem adhibeant. Quapropter non ab re Hippocrates aphoriſ. 45. 2. lib. dicebat, quòd quicunque pueri morbo comitiali laborant, mutatione maximè ætatis, temporum, & locorum, & victuum quoque liberantur, & aphori. 7. 5. lib. Quibuſcunque, ait, morbi comitiales fiunt ante pubertatem, mutationem accipiunt: quibuſcunque autem vigeſimo quinto, ferè commoriuntur, & 6. de morbis vulg. ait, Infantium effulgeſcentiæ cum pubertate nonnunquàm mutationes habent, &c. Et inſuper quòd magna ex parte epileptici fiunt melancholici, & melancholici epileptici, eodem 6. de morb. vulg. ſcriptum reliquit. Aetius verò teſtatur, quòd licet difficilem curationem habeat morbus comitialis recens natis paruulis ortus, non tamen ea deſperata eſt.

Irruit

Irruit autem omni tempore corporibus (vt refert Celius Aurelianus) ſed magis verno: quo etiam tempore periculoſior eſt, Hippocrate auctore lib. de ſacro morbo. Inſuper eodem loco ſcriptum reliquit ſacrum morbum inueteratum, eſſe incurabilem: cur verò huic morbo obnoxij aliquando liberentur, maximè accedente hyeme lib. de flatibus apud eundē Hipp. legitur. Quòd autem hoc vitio affectis extenuans victus ratio conferat, cunctis artis medicæ auctoribus liquet, potiſsimùm Galeno, qui lib. de attenuante victus ratione ſcriptū reliquit, epilepſias paruas quidē, & etiam nouum incipientes, etiam penitus ſanare: inueteratas verò, & conſumptas iuuare nō mediocriter. Vtilis eſt ergo victus ratio, quæ incidat, atque extenuet: quemadmodū & Paulo etiā viſum eſt. Quapropter aer ad calidum, & ſiccum declinans eligendus erit, præſertim ſi ex pituioſo ſucco morbus comitialis ortum ducat. Si verò ex melancholico ſucco, ad calidum inclinans eligatur: temperatus tamen in paſsuis. Somnus quoq; ſit eis moderatus, & nocturnus: diurnum autē omnino vitēt. Exercitia, & frictiones proſunt etiam capiti, poſt reliquas omnes corporis partes adhibitæ, Paulo teſte. Aluus quòd lenis ſit, & non aſtricta eis procurandum erit, vt ventris excrementa deiiciantur, & non detineantur, quòd ſi non ſponte ea deiecerint, glandibus, aut clyſteribus in eorū excretione natura proritanda erit. Deuitandus quoque erit liberalis coitus (quanquā moderatus, poſsit) Ab animi perturbationibus cauere debent immodicis: ſimiliter & ſolicitudines, negotia omnia, loci præcipitis conſpectum, omniumq; terrentiū fugere oportet, Celſo auctore: cibus conueniens ſumi debet mediæ materiæ: & propterea eis non conueniunt neque forbitiones, aliique molles, & faciles cibi, neque caro, minimēque ſuilla, vt Celſo viſum eſt: quam ſententiam imitatus Alexander dicebat. At carnes vitari debent, donec in totum morbus fuerit diſcuſſus, & præſertim ſuillæ. Similiter etiā legumina præcipuè lenticula. Cum quo etiam conuenit Paulus, ſed panis tribuendus eſt optimè fermentatus. Ex volatilibus verò interim carnes guſtare poterunt, gallinarū videlicet, phaſianorum, auium montanarum, turdorum, & turturum, ac paſſerculorum, licet ex his minus pingues eligi debeant, Alexandro teſte. quæ decoqui debent cum extenuantium medicamentorum aliquo, vt hyſſopo, pulegio, ſerpillo, ſampſuco, anetho, & aliis huiuſmodi: cappa-

Curatio.

Victus ratio

rorum frequenter esus mirificè prodest, Paulo teste. Ex oleribus, intybum, caucalidam, gingidium, & decocta porra edat. A cepis, dauco, smyrnio abstinendum: cùm & caput repleant, comitialésque offendunt, Alexandro auctore. Non alienum quoque erit inter pisces erinaceum sumere per interualla: & alios quosdam, qui superfluitate vacent, vt merulã, scorpium, aut scarum. Fructus verò cauere admodum salubre est, quanquã voluptatis gratia modici, & magis à cibo offerendi sunt. Nuces, & palmulæ euitandæ sunt: at pistacia, & uuas passas super cibum sumere possint, præsertim quæ leuem astringendi vim habent. Coriandrum item si comedant, prohibet humores ascendere in caput, quod maximum adiutoriũ est, Plinio secundo auctore, lib. 5. cap. 7. præsertim si præparatum sit eius semen. Vinum circuncidendum est, præcipuè vetustum, ac meracum, & copiosius sumptum, vt pote quod caput repleat: verùm stomachi gratia, vt coctioni auxilietur (quoniam eruditates cauendæ sunt) non ab re erit, mediocriter ipsum assumere. Sit autem album, & adstringens, optimè dilutum, vel aqua mulsa, seu aqua in qua cinnamomum, & coriandrorum præparatorum semina fuerint decocta, pro potu vtantur. At si infans sit æger, vel etiam lac assumit, nihil moliendum est, neque agendum quantum ad curationem attinet, Alexandri, & Pauli auctoritate. Nam ætate ad calidiorem, ficciorémque statum vergente, ac victu moderatiore, sua sponte plerunque morbus finitur, vt Hippocratis auctoritatibus, aph. 45. 2. lib. 7. 5. lib. liquet. Discutitur nanq; in eis humiditas cerebri ventriculos replens hac ratione, adeò vt solius victus infantium, & eorum, qui lacte nutriuntur, ratio sit habenda. Quò fit, vt iuuare nos, curámq; habere oporteat, vt nutricis lac benignũ sit, & recrementis liberum, vt Trallianus refert, si infans lactens sit. Fiet autẽ hoc, si eadem victus ratione vtatur nutrix, quam supra probauimus: hoc tamen seruato, quòd non valdè exrenuantibus vtendum sit, ne plus vasa vteri aperientibus, pluriműque sanguinem menstruum proritantibus, lac imminuatur. Propterea fœniculo, anetho, & anisо, ac aliis viridibus vtantur, & non aridis, vt quæ magis sint acria. Verùm præter victus rationem nutricis institutam, Posidonij auctoritate, Aetius quædam adhibenda auxilia conscripsit infantibus ipsis, inter quæ puluis quidam capiti conspergendus ex cypero, adianto, & iride est. Insuper & illinitionem asi-

victus ratio pueris seruanda.

Medicamentorum ratio.

duam

duam ex oleo anethino, irino, ac amaracino calidis laudauit: præcepitque eiusdem mel despumarum ad delingendum, dandum esse, & collo alligandam pæoniæ radicem recentem, quæ semper stomachum contingat: cuius medicamenti auctor fuit Galenus 6. de simp. medi. facul. cap. de pæonia. Sed quoniam non his duntaxat infantulis, & lactentibus, & ablactatis, præter victus rationem vtiliter vtendi venia datur, medicamentis: quemadmodum non semel duntaxat, imò sæpius experientia comprobauimus: propterea & ea, quibus vti consueuit recensere non grauabor. Nanque & glandibus paruis ex muris stercore agarico, sale gemmæ, & puluere hieræ simplicis, ac despumato melle vti poteris: nec minus & clysteriis ex gallinarum, seu pullorum iure, pauco sale, olei communis, seu amygdal. dulcium ʒ. 2. mellis rosacei ʒ. 1. trochiscati agarici ℈. 2. aut hieræ picræ simpli. ʒ. 3. vel ambobus simul compositis vtaris: præsertim si biennium transcenderit infans: lingendum quoque præbero sæpius, parum antidoti, pliris archoricon, diambræ, seu diamoschu dulcis ℈. 1. & syrupi de infus. rosarum, seu mellis rosacei ʒ. 1. vel 1. & ß. simul mixtis. Interim & antidoti mithridati tantundem accipias, præsertim si triennium, aut quadriennium excesserit, cum eodem melle rosaceo, aut syrupo de infus. rosarum: nec non & puluerem capiti inspergendum describam, qui recipit hyssopi, & sampsuci siccæ gra. 4. corticum thuris, mastiches ana gra. 3. spicæ, florum stœcadis, macis, singulorum gra. 2. garyophyllorum, nucis moscatæ ana gra. 1. rosarum rubearum siccarum ʒ. 3. terantur omnia, & fiat pulvis: qui capiti circa coronalem commissuram inspergatur, aut ex eo paruuli saccelli parentur, & prædictæ capitis parti applicentur: non parum etiam conducit & infrascriptus puluisculus, si eis assumendus tribuatur: quo etiam quotidie vti consueui. Excipit autem mannæ, thuris, mastiches gra. 4. nucis moscatæ, spicæ, cinnamomi, singulorum gra. 2. hirundinis præparatæ ℈. ß. seminis, & radicis pæoniæ gra. 3. pulueris ossis cranei viri, si masculus, fœminæ, si fœmina fuerit, gra. 5. seminum coriandrorum præparatorum, & sacchari candidi ana ℈. 2. sacchari optimi libr. ß. misceantur, & fiat pulvis. Tempora quoque, & locus iuxta narium foramina, ex antidoto mithridatico, succo rutæ, ac pauco aceto illinantur: rutáque ipsa sæpius odoranda erit, ac sub ceruicali

ſubſternenda. Interímque infraſcripto ſuffumigio vtitor. ℞. ladani ʒ. 1. corticum thuris, maſtiches, ſingulorum ʒ. 1. roſarum rubearum ʒ. 4. fiat puluis: quo ſuper prunas adhibito, infans, ac domus, in qua degit, leniter ſuffumigetur. Iungatur præterea ſpinalis medullæ principium ex oleo nardino, ſeu de nuce moſcata cum oleo roſaceo, ſeu amygd. dulcium permiſto. Qui verò poſt puerilem ætatem in hanc affectionem prolabuntur in ipſa acceſsione conuulſæ eorum partes dirigendæ, inungendæ, ac deligandæ ſunt: atque ita continendæ, vt in rectum dirigantur. deinde diſtento ore, vomitus proritandus erit: quò humores ex ſtomacho extrahantur, pituitáque auferatur, digitis, aut pennis oleo illitis, irino præſertim demiſsis. Inſuper oportet medicamentis, quæ naribus adhibentur, ſenſum irritare: velut peucedano, cyrenaico ſucco, bitumine, aut cedrina pice. perſeuerante autem adhuc exacerbatione, glans immittenda erit, ex agarico, ſale gemmæ, hiera & deſpumato melle confecta. Extremæ partes fortiter vinciendæ ſunt, ac confricandæ, conſidentéq; caſtoreum, ſuccúmve cyrenaicum cum aceto mulſo ori infundere licebit, Aetij præcepto. Acri inſuper poſt hæc clyſtere vtaris, præſertim ipſis renocatis, decocto videlicet centaurij, calaminthæ, ariſtolochiæ, mercurialis, florum chamæmeli, & furfuris cum ſale pauco: in quo ʒ. 3. vel 4. olei communis, ſeu anethini, mellis roſacei ʒ. 2. agarici ʒ. 1. vel ʒ. 1. & ß. hieræ picræ ſimpl. ʒ. 7. & antidoti indi, ſeu benedictæ laxatiuæ ʒ. 2. vel 3. diſſoluas. Deinde recuperatis viribus, per Gal. hieram, agarico trochiſcato admiſto, ſeu alio conuenienti medicamento (vbi opus) purgetur, huiuſmodi ſanè eſt recentis, & acuti comitialis morbi curatio, quòd ſi neque his cedat, verùm adhuc permaneat, curandus iam, vt longus eſt. hos ſiquidem oportet in longo aquæ potu continere, ex Pauli, & Aetij ſententia, quibus etiam (ſi nihil impedierit) venam ſecare confert, non tamen cubiti, ſed crurũ potius, iuxta Galeni ſententiam, lib. de curandi ratione per venæ ſectionem, ac Celſi cap. 23. lib. 3. paululúmque ſanguinis mittere oportet, eodem Celſo auctore, iuxta talum, ex vtroque crure venam incidens. Tempus autẽ erit adhibẽdæ venæ ſectionis acceſsione tranſacta, aliis conſentientibus, vt apud Cælium Aurelianum legitur, quam etiam ex brachio fiendam admittit, quemadmodum & Paulus: tu verò tutius curans, ex cruribus potius, ſanguinem

Reliquis à puerilia medicamentorã ratio ac ceſsionis tẽpore.

Curatio eorundem ab acceſsione.

Venæ ſectio

guinem detrahes. Intermiſsíſque demum aliquot diebus purgans medicamentum exhibendum erit, redundante tamen ſucco prius præparato: qui ſi pituita fuerit, ex melle roſaceo, oxymelite ſimplici, aut ſcyllino, ſeu ſyrupo de ſtœcade, aut hyſſopi, in aqua mulſa decocto, ſeu aliis huiuſmodi præparari poterit. Succo autem melancholico redundante, ſyrupus è fumaria tribuantur, vel ex lupulis, ſeu epithymo, aut ſenæ ſeu epithymi in aqua mulſa decoctum, aut aliis huiuſmodi ſimilis, cum quibus ſemper radicis pæoniæ decoctum commiſceri poterit. Poſtea verò non ſemel duntaxat, ſed bis, ter, & ſæpius (vbi opus fuerit) purgantibus medicamentis ægri purgandi ſunt: cauendáque erit exquiſitiſsima in vnica vice euacuatio. Purgatio. Qua de re redundante pituita pilulis cochiis, aureis, ſine quibus, aut de agarico ægrũ purgabis, à quibus per duas fere horas ʒ. ſ. vel 2. ſyrupi ex pluribus infuſionibus roſarũ rubearũ, aut perſiccarũ exhibeas. At ſi à nigra bile hæc paſsio excitata fuerit, à prædictis hunc humorem præparantibus, quæ eundem purgare poſſunt, tribuas, nempe ʒ. 1. aut ϑ. 4. ex pilulis arabicis, aut de lapide lazuli, vel de lapide armenio, ſeu tantundem pulueris ſenæ, vel epithymi cum ϑ. 2. aut ʒ. 1. pulueris hieræ ſimplicis Galeni, catapotia conficias. à quibus per iam dictum ſpatium ʒ. 2. vel 3. ſyrupi domini Auguſtini, aut prædicti ſyrupi ex pluribus infuſ. roſarum abſorbere poterit æger. Vbi verò ſufficienter purgati fuerint, ægros ipſos lauare non erit inutile, ac cucurbitulas poſt tres dies cum ſcarificatione (ſi opus fuerit) ſcapulis affigendæ, ſeu in occipitio: & ſequenti die cataplaſma capiti adhibeas, ex pane cocto cum aqua mulſa, cum amygdalis amaris contrito, aut ſerpyllo, aut calamintha, aut mentha, ſeu ruta, idque per triduum continuandum erit, ex Aetij, & Pauli ſententia. Poſtea radendum eſt caput, & liniendum peucedani ſucco in aceto diluto, vel ſpondylium, ſeu ſerpyllum in aceto coquatur, aut iris, & eodem modo illinatur, inde medicamentis vti, quæ ſternutamenta citant, hellebori videlicet, caſtorij, ſeu piperis puluere naribus iniecto: aut liquidis errhinis vtaris ex aqua hordei, in qua ſampſucus, aut amaracus, ſerpyllum, calamintha, ſeu ruta fuerint decocta, & adiecto betæ ſucco, iridis, aut cyclamini: nec minus vtiles ſunt & manſiles paſtilli, qui per os pituitam educant, ex hyſſopo, pulegio, pipere, caſtoreo, chia maſtiche, pyrethro, vua paſſa, & cera

Poſt purgationem quibus vtẽdum ſit.

confecti, vel aliis huiusmodi superius descriptis vtare: inungatúrque spinæ initiũ, ex oleo costino, nardino, hyperici, de castoreo, aut de nuce moschata. Quòd si neque his cesserit malum, sinapismũ capiti adhibe, eorundẽ Aetij, & Pauli decreto, aut ferro candẽte in occipitio, & infra, quo loco summa vertebra cum capite cõmittitur, aduras, iuxta Cornelij Celsi sententiam: inuras autem duobus locis, iam dictis, vt ipse refert: vt per ea pernicioſus humor euadat, quòd si in duobus locis inustionẽ non perferãt, saltem in vno ferro candente aduras. quo videlicet summa vertebra cum capite admittitur. Assumere autẽ castoreũ cum aqua mulsa, summopere à Paulo laudatur: & oxymel scyllinũ quotidie potũ. Aetius verò (Dioscoridis auctoritate) ruræ syluestris semẽ cum aqua potũ cõmendat, aut spondyliũ eodem modò, & loti arboris ramentorum cremorẽ, aut foliorũ quinq; folij 5. 1. quotidie potã. Vel si ad dies quinque, aut plures duorum cochleariorum mensura ramentorum eboris, singulis diebus, cum aqua mulsa assumatur. Similiter si æger ieiunus bibat quotidie ex coagulo leporis, erui magnitudine, aqua dissoluto: & si leporinũ non adest, hædino vtatur. Assumptionem autem leporini coaguli cum aceto ebibiti, tanquã valde vtilem morbo comitiali laborantibus Galenus 10. de symp. medic. facult. summopere cõmendauit: confert etiam mustelæ hepar sine felle assum. si cum aqua ʒ. 4. dabis bibere, vt ait Plin. secundus libr. 3. cap. 10. Ex compositis antidotum diambræ, diamoschu dulcis, mithridatum, ac theriacam exhibere poteris. Sunt insuper medicamenta quædam, quæ proprietate quadam, ac tota substantia huic malo aduersantur: quæ quoniam copiosè à medicis conscripta sunt, consultò prætermisi, velut quædã quoque sunt, quæ comitialem morbum arguunt, & eo affectos collabi faciunt suffita, vt bitumen, lapis gagates, cornu caprillum, & caprini hepatis assati odor, siue ipsum etiam hepar comestum, iuxta Pauli, & Aetij sententiam. Reliquum est, vt per consensum geniti morbi comitialis curam præcipiamus. Nam si vẽtriculo primariò affecto, fiat, oportet ægro præcipere, vt bonæ concoctionis studioſus sit, eámque accuratè ei procurare, Galeno auctore, 5. de loc. affect. quem sectati sunt, Aetius, & Paulus, ita vt ex facili æger concoquat. Proinde panis optimè præparatus circa 3 vel 4. horam diei exhibeatur, solus si non sitiat: si verò siti crucietur, ex vino madidum albo, atque modicè

Quæ à proprietate morbũ comitiale excitent.

Cura morbi comitialis per consensum geniti.

dicè astringente: nam huiusmodi vinum (eodem Galen. teste) vt ventriculum robustum efficit, ita haud quaquam tentat ca put id quod facere solent ea, quæ vehementes vires obtinent. Dare quoque expedit, singulis annis bis, aut etiam ter, medicamentum amarum ex aloe; totum namque ventrem purgat, virésque reparat: quo curationis modo iuuenem quendam grammaticum à prædicto affectu Gal. liberauit. Propterea non ab re & alij simili modo affecti curabuntur: præsertim si in eis flaua bilis circa ventriculum decumbat. At si pituitosum coaceruat ventriculus humorem, atque hinc caput malè simul afficiat, & morbum comitialem inducat, prospiciendum est ei (post prædicti succi præparationem, coctionem & purgationem: quam non picra tantùm, sed agarico solo, aut cum ea misto, perficias) vt os ventriculi ab extra etiam, irrigetur ex iis, quæ calfaciunt, & corroborant, bis saltem, aut ter in mense, Alexandri præcepto, oleo chamæmelino & absynthino: quibus adiiciantur styrax, & mastiche: quo præstantius (vt ipse refert) non reperitur: cùm & calfacere, & quodimbecille est, firmare potest, vt probè concoquat. Illud tamen silentio præterire nolui, quòd non modò in his comitialibus morbis per consensum genitis, verùm & in eis, qui per essentiam affecto cerebro, oriuntur, agaricum ipsum non erit prætermittendum: cùm & Dioscoridis auctoritate, & Galeni libr. 6. de simpl. medic. facult. & Pauli eodem capite 15. 3. lib. morbo comitiali obnoxios sua facultate sanat: præsertim si ex crassis, & viscidis humoribus ipse gignatur: quemadmodum neque nigrum veratrum prætereundum erit, potissimum si nigra bilis epilepsiæ causa fuerit, eiusdem Dioscoridis auctoritate: multum quoque prodest his, quibus stomachus primariò affectus est, seselli, & spondylij radix, ac semen, seu aristolochia rotunda trita, & ex aqua pota. Mirum quoque in modum opitulatur eis assidua crurum scarificatio in talo, seu poplite, eisdem Aetio, & Paulo testibus. Alios insuper Galenus vidit conuulsione comitiali, ob oris ventriculi vitium correptos, cùm aut non probè coxissent, aut vini, & quidem meracioris plurimum potassent, aut vbi veneri immodicæ operam dedissent: quibus non alio modo succurrendum erit, quàm prohibita eorum causa, eis procurare, & accuratè concoctionem probam: nullum enim (vt inquit Alexander) est in omnibus quidem affectibus præstan- Agarici laus.

tius auxilium, præcipuè verò comitialibus. Sin autem nec ventriculus, nec caput comitialis morbi originem habeant, sed ex alia quadam particula initium sumat, siue manus ea fuerit, siue pes, illi potissimùm parti prospiciendum erit, totáque curatio ei admouenda. Propterea in primis conferunt vincula superioribus partibus iniecta, ab iis enim præsentaneum præsidium expectatur, Galeni præcepto 3. de loc. aff. id quod testatur expertum esse in viperarum, aspidum, & scorpionum ictibus. quod magis incredibile est propter imminens subitariæ mortis periculum. Inspexit quoque medicos fanasse puerum cuius morbus comitialis à crure oriri consueuerat, curuato in primis vniuerso corpore, ligatoq; in medio membro, supra eam videlicet partem, quæ primaria dispositione erat affecta, adhibitóque demum medicamine ex tapsia, aut sinapi, parti ipsi affectæ. Post igitur totius corporis euacuationem, cùm videlicet malum remittit, ea, quę adurere, seu exulcerare, extenuare, ac calefacere partem possunt medicamenta, parti affectæ imponenda sunt: inter quæ lepidium à Paulo, & Alexandro commendatur: vel medicamentum ex tapsia, seu sinapismus: quorum meminit Galenus, eodem 3. de loc. aff. Post omnia commemorata & theriacæ, & naturales balneæ locum obtinent: postremóque curandum ne caput in solatu vratur, vt Paulo visum est: & de comitialis morbi curatione quouis modo orti, hæc dicta sufficiant.

Galeni historia.

Περὶ ἀποπληξίας. De Apoplexia.

CAPVT XIX.

Est insuper morbus comitialis proximus quodammodo ei affectioni, quæ ἀποπληξία appellatur, vt Galenus inquit commento apho. 45. 2. lib. propterea non ab re post tractationem de morbo comitiali, de ea hic tractare intendimus. Posset Latinè affectus hic attonitus nuncupari, cùm à Celso, hi, qui hac affectione laborant, cap. 26. 3. libr. attoniti nominentur: quorum (vt ipse refert) & corpus, & mens stupet. Ab Alexandro verò cap. de resolutione, hoc modo describitur, quòd ipsa quidem est totius corporis sensus, & motus abolitio, cum principis animæ functionum noxa: & Paulus capit. 18. 3. libr. dicebat, apoplexiam appellari, cùm omnes corporis particulæ motum simul, & sensum amiserunt, principalibúsque animæ functionibus oblæsis. Aetius item similiter dixit, quòd

Quid sit apoplexia.

quòd eſt priuatio ſenſus, & motus totius corporis, vnà cum læſione principalium actionum derepente incidens. Galenus autem 3. de loc. affect. ſic de ea ſcriptum reliquit. Cum igitur omnes pariter nerui, tum ſentiendi, tum mouendi vim amiſerint, apoplexia huiuſmodi affectio appellatur, & libr. de differen. ſympt. apoplexiam dixit eſſe affectionem, qua ſimul & totum corpus reſoluitur, & principes functiones cohibentur: in apoplexiis nanque totum corpus derepente ſenſu, ac motu priuatur: quanquam interim ſola reſtat reſpiratio, eodemmet Galen. auctore commento, aphoriſ. 42. 2. libr. in hac denique affectione quòd cerebrum affectum ſit, patet ab eodem Galen. 3. de loc. affect. dum dixit: Igitur apoplexia omnibus animalibus actionibus noxam inferens, cerebrum affectum eſſe manifeſtè declarat. & Paulus præallegato loco ſcriptum reliquit, commune neruorum principium, hoc eſt, cerebrum in apoplexia affectum eſſe. Poterit nec minus & illud ratione inueſtigari, ac ex operationum læſione tanquam ex ſigno inueniri. Læduntur nanque in prædicta affectione, velut ex iam dictis eius deſcriptionibus liquet, non modò ſenſibiles, & motrices animæ fauctiones omnes, verùm & principes: quarum auctor, fons, ac principium cerebrum exiſtit. Ipſis ergo cunctis oblæſis, de neceſsitate & cerebrum oblæſum erit, non modo ſecundum vnam eius partem, anteriorem videlicet, aut poſteriorem, imò ſecundum vtranque in apoplexia, velut etiam in morbo comitiali, afficitur: vt patet 4. de loc. affect. Verùm cùm ſubitò eueniat, ſicut & comitialis morbus cerebri ventriculos, eóſque principes primariò affectos eſſe manifeſtum eſt, eiuſdem Galeni decreto 3. de locis affect. id quod confirmauit etiam 2. de cauſ. ſympt. dum dixit, Quemadmodum & apoplexia, & morbus comitialis ob pituitæ in ventriculis ipſius ſcilicet cerebri, aceruatæ multitudinem, accidere videntur. Proinde horum ſymptomatum tum generatio, tum ſolutio ſubitaria eſt, quod per corporum intemperiem haudquaquam fieri poteſt. Propter repentinum ergo eius exortum, non propter intemperiem totius eſſentiæ cerebri, ſed ob craſſum, aut frigidum, aut viſcoſum humorem, principaliores cerebri ventriculos implentem fieri apoplexiam, indicium eſt, ex eiuſdem Galeni ſententia 3. de locis affectis, & Aetij, capit. de apoplexia. Atqui principes cerebri ventriculi, iuxta Galeni decretum, eodem 3. de

Quæ pars in ea afficiatur.

Quòd cerebrum in ea vt inſtrumentalis, & non vt ſimilaris pars afficiatur.

locis affectis, postremus sunt, & medius: quamuis in ea non modò principes cerebri ventriculi afficiantur & corpus minus, veluti in epilepsia, sed in cerebri corpus quoque vnà magis lædituꝛ, vt patet 4. de locis affect. cum dixit, Verùm in caro, & morbo comitiali ventres magis, cerebri corpus minus, in apop. verò corpus magis affici solet. Nunquid verò apoplexia in morborum numero, aut symptomatum connumeranda sit, ex prædictis eius descriptionibus patere poterit. Nanque cum omnimoda sit sensus, & motus priuatio, ac principum facultatum cohibitio, non morbum, sed symptoma esse fatendum erit, simul cum Galeno libr. de diff. & 2. de caus. sympt. liquet. insuper hoc symptoma esse in genere noxæ functionum animalium, omnium inquam, motricum videlicet, sensibilium, & principum, non diminutè, nec depraua tè, sed ablatè. Qui hac affectione laborant, omni denique motu, & sensu carent, at tanquam mortui viuunt, & oculis clausis instar dormientium, decumbunt, ac stertunt, quemadmodum etiam profundè dormientibus accidit, licet secundum diuersum modum. lædituꝛ quoque in his spirandi facultas, quo à cæro discrepat apoplexia, vt patet 4. de locis affect. quinimò cùm plures eiusdem apoplexiæ differentiæ reperiantur, vt patet apud Hippocratem, & Galenum aphoris. 42. 2. libr. & 3. de locis affect. ex nulla alia via eadem discernere poterimus, quàm ex vehementia, seu paruitate noxæ ipsius respirationis: sic enim & affectionis magnitudinem, atque periculum maius, vel minus coniicere poterimus, vt 3. de loc. affect. ab eodem Galeno decretum est. Nam si ipsa prohibeatur, vt nulla aspicientibus videatur fieri spiratio (non quòd secundum rei naturam, nullo modo spirent laborantes: nam impossibile esset, vt omni spiratione exactè priuatum animal in vita seruari posset: cùm spirationem à vita, & vitam à spiratione sep arari non posse, cuilibet pro comperto habeatur, adeò vt viuentem non spirare, & spirantem non viuere sit impossibile, vt 4. 5. & 6. de loc. affect. Galenus scriptum reliquit) tunc igitur cùm ita prohibeatur respiratio, vt ad sensum ægri non spirare videantur, maxima, & acutissima erit apoplexia, eodem Galeno teste, commento apho. 42. 2. libr. quamuis viuere etiam possint animalia quædam, & si nihil omnino spirent: vt capit. de vteri suffocatione dicemus. At si qui apoplectici spirant quidem, sed magna cum

Quis præternaturam affectus sit.

Signa.

Quomodo dignoscatur diuersæ differetiæ apoplexiæ.

gna cum vi, fortis adeſt ipſis apoplexia, adeò vt Galenus 3. de locis affectis aſſerat omnium apoplecticorum peſsimam putandam eſſe ſpirationem, quæ & intermittitur, & magna cum violentia trahitur: quando videlicet ad ſenſum ſpirent: nam ſi ipſis ea prohibeatur (vt diximus) omnium erit acutiſsima, ac maxima apoplexia: cùm verò reſpirant, verùm eo modo, quo diximus, fortis adeſt iſtiis quoque apoplexia, & inter omnes alias, præter iam dictam, peſsima. Verùm minus fortis adeſt illis, qui neque intentum, neque violentum, inæqualem tamen, atque inordinatum, ac præterea intermittentem habent anhelitum: velut ſi in aliquibus aliquem ſeruat ordinem ipſa reſpiratio quamuis quodammodo ſpirandi facultas læſa ſit, debilior ſiquidem exiſtit hæc apoplexia: & ſi omnia fiant, quæ ſunt neceſſaria, vt patet eodem commento aph. 42. 2. lib. fortè curatur. Quatuor igitur, iuxta Galeni ſententiam, apoplexiæ differentiæ connumerari poſſunt, vt ex iam dictis eiuſdem Galeni verbis liquet: quamuis Hippocrates præallegato apho. 42. duas tantùm meminerit, quæ inter ſe rationę maioris, vel minoris noxæ ipſius reſpirationis, diſcrepant. Quapropter eodem 3. de locis affect. dicebat Galenus, Diſcernitur autem affectionis magnitudo, de apoplexia verba faciens, ex noxæ, quam inſpirationi infert, vehementia: cùm enim naturalem ordinem plurimum egreditur, magnam: cùm verò paulum impedimenti eſt, paruam in cerebro noxam eſſe conijcere oporter. Et inſuper eodem 3. lib. de locis affectis aſſerit, Porrò in omnibus his affectibus, in quorum numero apoplexia quoque continetur, periculi magnitudinem, ex anhelitus magnitudine coniicere oporter. Sed non ab re, mox quiſpiam à nobis quæret, qua ratione fiat, vt Galenus ex vehementia noxæ reſpirationis, potius quàm ex aliarum animalium functionum læſione vehementi, magnitudinem, voluerit apoplexiæ ſignificare? cùm & functiones omnes animales in ea oblæſæ ſint, vt dictum eſt. Atqui reſpondebimus nos reſpirationem ipſam in numero earum actionum, quæ à conſilio, & voluntate prodeunt, eſſe, iuxta eiuſdem Galeni ſententiam ſecundo de motu muſculorum. Qua propter muſculorum munus eſt: eámque ſi libera fuerit, ſolum ſeptum tranſuerſum, modò valeant vires, efficere ſolet: vbi verò ipſum, ob infirmitatem, ſpirandi munus perficere non valet, tunc intercoſtalium muſculorum concurrit auxilium: & ſi maiori egeat animal

Quòd quatuor ſint apoplexiæ differentiæ.

Cur periculi magnitudinem Gal. in apoplexia voluerit ſignificari ex noxa reſpirationis.

Respiratio quis, ac qualis motus sit.

mal respiratione: Thoracis musculi omnes superni, ad spirandi actionem requiruntur, vt liquet quarto de locis affectis verùm cùm opera, quæ voluntario motu fiunt, in duplici reperiantur differentia, vt patet eodem libr. 2. de motu musculorum: nam alia penitus libera sunt, alia verò affectibus corporis seruiunt: priora itaque perpetuò absque impedimento à nobis fiunt: posteriora verò non perpetuò, sed in tempore quodam, & cum mensura: opus respirationis iuxta eiusdem Galeni sententiam, non sub prima continetur differentia, sed sub secunda. Nam licet voluntatis sit opus, & sponte ab anima fiat: penitus ipsam retinere longo tempore non valemus citra mortis periculum: quemadmodum declarauit seruus barbarus, qui cùm vehementi ira concitatus mortem sibi conscisce decreuisset, prostratus humi, respirationéque cohibita, longo quidem tempore immobilis erat, postea verò paulum volutatus, hoc pacto mortuus est. Licet tamen nobis vsquequaque respirationem cohibere, quoad maximè necessitas vrgeat: periculum nanque esset, ne quis moreretur, nisi respirauerit: quò fit vt ipsam penitus retinere arduum sit: neque enim omnes ad moriendum sunt procliues, etiam si infinitis malis conflictentur, iuxta eiusdem Galeni sententiam, eodem libr. de motu musculorum. Et propterea idem Galenus libr. de vtilitate respirationis dicebat, ex eo apparere non vulgarem esse eius vtilitatem: quòd ne momentum quidem temporis ea deperdita, sufficere possimus: ex quo manifestum est, ad nullam particularem actionem, sed ad ipsam vitam, eam referre, atq; necessariam esse, & propterea si ea priuemur, morimur. Seruatur nanque ex ea innati caloris symmetria, potissimùm cordis, animalisque spiritus nutritur, vt patet eodem libr. de vtil. resp. ac sexcentis aliis in locis apud Galenum, ex quibus luce clarius excipi poterit, inter omnes animales functiones hanc maximè esse necessariam: nanque ea abolita, non animalis partem quampiam, seu actionem priuatam esse dicemus, sed vita eum priuari asserimus: cùm vita citra respirationem, & respiratio sine vita esse non possit: hinc patet, quòd & si cunctæ animales functiones in apoplexiis oblædantur, ipsa tamen respiratio, cùm adeò maximè necessaria sit pro vita, vltimo loco noxam patitur, curam habente natura ipsa de vitæ animalis conseruatione, imò & ipsius spirationis maximus vsus, neruorum facultatem ad operationem

Opera quæ voluntario motu fiunt, sunt in duplici differentia.

Serui barbari historia.

Quòd inter omnes alias functiones respiratio sit maxime necessaria.

nem excitat. Probauit & illud signo Galen. sumpto ex somno, tum tertio tum quinto de locis affectis. nam quamuis dormientes nulla alia voluntaria fungantur actione, sed omnes ferè musculorum actiones in eis exoluantur (sola autem respiratio seruatur: quæ musculorum thoracem mouētium munus est) sensúsque quodammodo expertes sint: nam neque ipsa anima dormientium omnino quiescit, vt pater eodem lib. 2. de motu musculorum, sed intermissionem quandam habet vigoris, quæ non perfecta quies dicitur: & propterea non penitus sensus expertes sunt, neque omnino à voluntario motu cessant dormientes: sic, non in apoplexia duntaxat, sed in omnibus soporosis affectibus, quanquàm neque sentiat corpus, neque moueatur, sola tamen respiratio seruatur, alias nec ipsum animal viueret. hoc autem fit propter eiusdem respirationis vtilitatem, vt idem Galenus testatur eodem commento aphor. 42. secundi libri, quæ quidem neruorum vim excitat ad operationem, & ob hanc causam mirandum non erit quomodo omnibus aliis musculis motu carentibus in apoplexiis, illi qui thoracem attollunt, quamuis difficulter moueantur, tamen pleruque, imò magna ex parte (vt ipse inquit) musculi omnes in apoplexiis operantur thoracem mouentes, & si rarò prius omnes operabantur: quemadmodum & in vehementibus exercitiis, vbi anhelitus plurimus est necessarius: quanquàm in apoplexiis non ob id, quòd auctus fuerit vsus respirationis, quem duplicem esse diximus: sed quia vis ipsa est imbecillis, ideo omnes musculi thoracis simul coguntur operari: cùm si non operarentur, cordis quoque temperamentum solueretur, & animalis ipsius necessariò sequeretur interitus. Sēper enim mors ad immodicos sequitur cordis intemperantias, vt pater quinto de locis affec. cùm igitur apoplecticos mori contingat ob id, quòd spirare non possunt, vt tertio de locis affect. liquet: non ab re Galenus ex eiusdem anhelitus nocumento periculi magnitudinem coniicere oportere decreuit. Nam ipsa ad sensum prohibita periculosissima, ac maxima erit apoplexia. At si magna cum violentia trahatur, fortis inquam erit & ipsa. Verùm si inæqualis, & inordinata, ac intermittens spiratio fuerit, minus periculosa erit apoplexia: quemadmodum in quibus aliquem seruat ordinem, debilior existit. & si omnes apoplexiæ fiant, propterea quòd vis animalis non potest defluere ad partes infra caput existentes. Paulus quoque in hoc, velut

Concluditur ex Gal. periculi magnitudo in apoplexiis, ex læsione respirationis.

velut in reliquis Galenum sectatus capit. 18. tertij lib. sic scriptum reliquit. Seruatur itaque in apoplecticis modica quædã respiratio: quæ si permultum à naturali functione recesserit, maximum inferet malum: si paululum, exiguum. Et quoniam earum generatio subitaria est, vt diximus, non in ipsius cerebri corpore principaliter impedimentum esse significatur: verùm circa eiusdem cerebri ventriculos, eósque principes, vt ostensum est Galeni auctoritate: in quibus spiritus animalis continetur: quo veluti primo instrumento anima vtitur ad animales functiones exercendas. Iccirco non alia ratione ipsi ventriculi afficiuntur, quàm & in epilepsia afficiebantur: cùm idem locus in vtraque patiatur, Galeno teste commento aph. 45. 2. lib. Quare aut ad obstructionem, aut ad constipationem, seu constrictionem prędictorum ventriculorum succedit apoplexia ipsa, ad morbum inquam in via. Qua propter aut frigidus, aut crassus, seu viscidus succus eosdem ventriculos affatim opplendo, apoplexiæ causa erit: qui non modò pituitosus esse poterit, vt patet commento aphor. 42. lib. 2. de caus. symptom. verùm etiam & melancholicus, quemadmodũ testatur idem Galenus commento aph. 56. 6. lib. quoniam vtrisque humoribus, vt ipse asserit, communis est crassitudo, & propterea frigidum, & crassum humorem tam epilepsiæ, quàm apoplexiæ causam esse fatetur, commento eiusdem aph. 45. 2. li. aut phlegmonosam aliquam dispositionẽ, quæ in ipso cerebro sit constituta, seu inflammatorium affectum, non siquidem ventriculos ipsos obstruentem velut frigidus, & crassus, seu viscidus succus: sed eos constipantem apoplexiam gignere, idem Gal. ait commento apho. 42. 2. lib. vocat autem inflammatorios affectus, vt patet 2. de loc. aff. inflammationẽ, erysipelas, & abscessum. Consueuit nãque maxima constipatio apoplexiam afferre, vt patet lib. de caus. morb. similiter ex immodico vini potu, aut immoderata etiam optimi succi ciborũ ingestione, & eorum qui plurimum alimenti præbere possunt, ac vehementibus cruditatibus, admodúmque frigidi aëris occursu, casu, aut capitis ictu apoplexia oriri poterit, non alia ratione, quàm oblæsis ipsius cerebri ventriculis, impeditóque propterea ipsius animalis spiritus, ac facultatis, ad debitas partes transitu, quoniam hac ratione omnes apoplexiæ ortum ducunt, Gal. teste præallegato comment. aphor. 42. 2. lib. Verùm si ex pituitoso, aut melancholico succo excitetur, ex propriis eorundem succorum

Ad quem cerebri morbum sequatur.

Causæ.

Causarũ diuersarum signa.

rum redundantiæ ſignis, cap. de melancholia, & de capitis dolore ex pituita traditis, coniicere poteris: tum quia febris non aderit, quemadmodum ſi phlegmonoſa fuerit affectio ex propriis cuiuſque affectus indiciis percipies, ac febre. Externas verò cauſas, quæ, qualéſve fuerint, ex aſtantium relatione intelligere poteris, poſſimum ſi antea ſtam vitam tibi retulerint. De hac apoplexia in ſæpius allegato aphor. 42. 2. lib. Hippocrates hoc modo prognoſticum propalauit: quòd ſoluere eam, quæ fortis eſt, impoſsibile erit: debilem verò, non facilè. Et Paulus præallegato loco de ea præſentiit, dicens, quòd apoplexia nequaquam, aut rarò curatur, vt quæ mortem in propinquo minetur. Si verò etiam remedia ipſam ſuſtulerunt, plurimum cum partis cuiuſdam corporis reſolutione diſcedit: nam ſolutæ apoplexiæ creberrimè ſuccedere ſolet vocata παραλυσία, in quam morbus comitialis non finitur, vt patet 4. de loc. aff. quoniam in eo vniuerſo corpori conuulſio, & non reſolutio, veluti in apoplexia euenit: quæcùm actio depranata ſit, minorem indicat noxam, quàm totius corporis reſolutio, in qua actio animalis omnino ablata eſt. Hæc quidem paſſio, inquit Theodorus Priſcianus cap. 7. lib. 2. ad Timotheum, acuta eſt, & nunquàm penitus ſociata cum chronicis, nimium ſollicita, ſine febribus tamẽ. Aetius verò, Archigenis auctoritate, aſſerit apoplexiam ex ſui natura magnam eſſe, & vehementer acutam, contingeréque, vt qui periculum effugerunt, in diuturnum morbum incidant, reſolutionis videlicet aliquarum partium, aut etiam totius corporis, aut violatæ rationis. At Cornelius Celſus ſic de ea ſcriptam reliquit, Solent autem, qui per omnia membra vehementer reſoluti ſunt, celeriter rapi, ac ſi correpti non ſunt, diutius. quidem viuunt, ſed rarò tamen ad ſanitatem perueniunt, & plerunque miſerum ſpiritum trahunt, memoria quoque amiſſa. Quòd autẽ quicunque ſani dolore capitis repentè capiuntur, & ſtatim muti fiunt & ſtertunt, in ſeptem diebus pereant, niſi febris apprehenderit, decretum reliquit Hippocr. aphoriſ. 51. 6. lib. & quòd apoplexiæ fiant maximè à quadrageſimo anno, vſque ad ſexageſimum apho. 57. eiuſdem lib. præſertim ea, quæ ex atra bile ſit: nullus enim morbus adeò eſt ſenili ætati familiaris, vt Gal. teſtatur comment. apho. 31. 3. lib. Quapropter Aetius ſenibus magis in hyeme, & conſtitutione frigida, hanc affectionem accidere teſtatur. Atqui ex dictis concludimus nos forti apoplexiæ, remedia,

prognoſtica.

media non esse abdhibenda, cùm suapte natura exitialis sit Hippocr. auctore, sed si ea debilis sit, quam dignoscere ex iam dictis docuimus, licet solutu neque facilis sit, oportunis tamen auxiliis adhibitis fortè curari poterit, Galeno teste: quem admodum & nos non semel curauimus, potissimùm in Illustri Historiæ. Fabritio Maramaldo, qui bis, diuersis tamen temporibus, ab ea correptus, oportunis remediis adhibitis, Deo fauente, liber euasit: Necnon & Illustris Chrisostoma de Aquino Ruborum comes, quæ cum annos ageret ferè sexaginta in apoplexiam incidens, remediis confestim adhibitis, ab ea liberata est, principésque primò functiones recuperauit, deinceps cum in sinistri lateris resolutionem finita esset apoplexia, sensum primò cum brachij tum cruris, & motum deinde cruris antea, & demum brachij non longo post tempore adepta est. Qua de re leuis apoplexiæ curatio non prætermittenda erit, & cùm ea quoque magna, & acuta sit affectio, potius à præsidiorũ, quàm à victus ratione eius curatio auspicãda esset, quemadmodum mos est plerísq; artis medicæ auctoribus. Verùm nos, ne consuetum ordinem peruertamus, pauca prius de vict. ratione dicemus, mox verò ad eius curationem deueniemus. Collocetur Curatio. igitur æger in aëre ad calidum decliui: cibis vtatur paucis, leuibus, & calidis, detersoria vi præditis, distributionísque facilis, Victusratio. plerunque cum melle edulcatis, vt placuit Aetio, qua ratione gallinarum seu pullorum iure, in quo decoctus sit hyssopus, serpyllum, spondylium, seu satureia, calamintha, aut sampsucus, vel denique saluiæ folia, vtendum. In quo iure, panis quoque optimus macerari poterit. Pro potu, tutiùs erit vti aqua mulsa, aut apomelite cum micis panis, iuxta Pauli sentẽtiam: cauendúmq; à vini potione: quamuis si diutius malum proteletur, eo calente aqua temperato (Pauli decreto) vti poterit. Sta Venæsectio. tim quoq; prædictis taliter ægrotantibus sanguis ex vena detrahendus erit, prædicto tamen eorum periculo, vt ait Aetius: quoniam sanguinis detractio, vel occidit, vel liberat, Celso auctore, adeò vt post sanguinis missionem (vt ipse refert) si nõ redit, & motus, & mens, nihil spei supereſt. Detractio autem sanguinis è dextra manu fiat, humerali, aut media incisa vena, vbi vires, ætas, & alia non dehortantur: Affectus nanq; magnitudo id præcipit, tanquàm princeps scopus venæ sectionis, Hippo. & Gal. decretis. Verùm copia sanguinis, qui detrahitur, diuidenda erit: cum cõmouere oporteat tantum, non exoluere

vires,

vires,& calorem extinguere,vt teſtatur Aetius:& propterea in euacuatione,pulſus,faciei color,ac inſpiratio inſpiciantur, vt ipſe refert,& ſi nihil mali conſequatur:etiam repetēda eſt detractio:quoniam aliud curationis genus vix vaquā ſanitatem reſtauret,vt placuit eidem Celſo. Poſt tamen venæ ſectionem. & vociferationes,& odoramenta excitatoria adhibeantur, ex caſtoreo,opopanace,aut galbano ſeu ſagapeno, & aperto eorū ore,acetum multum inſtillandum erit,& pinnæ oleo irino imbutæ immittendæ ſunt, & vomitus prouocādus:totūmque corpus oleo calido inungendū eſt,irino,nardino,coſtino,de caſtoreo,aut aliis huiuſmodi,vinculiſque, ac frictionibus vehementibus in extremis corporis partibus vtendum:& humeris plures cucurbitulæ affigendæ.Interim caput, prius abraſum, roſaceo cum aceto,in quo ſerpyllum, aut ſpōdylium fuerit decoctum,ſeu calamintha,irrigandū erit,ſeu chamæmelino,vel anethino,vt Paulo viſum eſt,aut anethi,chamęmeli,ſampſuci ſerpylli,hiſſopi,ſertulæ campanæ ſingulorum pug.ß. florum ſtœcad.s.origani,ſpicæ ʒ.ʒ.in aquæ bulliant, ac vini portione æquali:quo medicamēto ſimiliter caput irrigetur Si verò hęc nihil profecerint,clyſteribus vtēdum erit,ex decocto furfuris, mercurialis,minoris cētaurei,rutæ,hyſſopi,pulegij,ſaluiæ,calaminthæ,ſingulorū manip.ß.polypodij ʒß.ſeminis fœniculi, aniſi ana ʒ 2.& parato ex eis ſecūdum artem decocto,de eo recipe lib.1.& ß.in qua diſſoluas hieræ picræ cōpoſitæ ʒß. benedictæ ʒ.ʒ.confectionis de dactylis, ſiue antidotiindi ʒ 4.agarici ʒ 1.& ß.mellis roſacei ʒ .ſalis communis,ſeu gemmæ parum,olei anethini,chamæmelini,ſeu rutacei ʒ.ʒ.commiſtis omnibus fiat clyſter. Nec minus & glandes commendantur, quę ex hiera ſimplici,ſeu hiera logodio,colocinthide agarico, & ſale gemmæ,cum deſpumato melle formari poterūr. Interim helleborum addere poteris,aut ʒ 2.ex pilulis cochiis:ligētur autem filo, vt pro arbitrio extrahi poſſint,ſintq; notabilis longitudinis,vtpote quinque,aut ſex digitorum. Verūm ſi ægri inepti ad venæ ſectionem fuerint aut in prædictis malum quoque perſeuerarit,alienum non erit,medicamētum purgās eis præbere (ac non ſecus interim modò dictis præſidiis vti) quod ex pilulis cochiis,& agarico,pituita præſertim redūdante,componatur:aut ex eiſdem pilulis,ſeu arabicis ſumpta ʒ 1. cum veratri nigri ϑ 1.aut ʒß.catapotia formētur: vel aliquod ex modò dictis purgantibus medicamentis præcedenti cap.

Reliqua medicamenta quæ apoplecticos excitant.

Clyſteres.

Glandes.

Purgatio.

de morbo comitiali, ſeligas,& quia permittit hæc affectio,ac cogit,vt Aetius teſtatur,vel temere omnia tẽtare,ſi vires perMarginal: Poſt purgationem, ſeu venæ ſectionẽ remedia.
miſerint,cucurbitulæ quoque occipitio cum ſcarificatione defigendæ ſunt,theriacáq;,mithridato, ac diambra poſt purgationem vtẽdum:nec minus & ea,quæ ſternutamenta excitant, crebrius adhibita proſunt,vt puluis caſtorij,hellebori, ſeu piperis naribus inſperſus.Similiter conferunt quæ pituitam per os ducunt,apophlegmatiſmos nominant:parentur autem hoc modo.Recipe pyrethri,ſtaphidis agriæ,piperis ana ʒ.ß.thymi, origani ana ʒ 1. caſtorij ϑ 1. maſtiches ʒ.1.& ß. vuæ paſſæ ʒ.2. ceræ albæ parum,miſceantur, & fiant manſiles paſtilli cum oxymelite,aut roſaceo melle:præſtat etiam & rubificantibus medicamentis vti appellatis ſinapiſmis,ac aliis,quæcunq; capiti admota calfaciendi, ac diſſiciendi vim habeant, vbi præſertim ea,quæ diximus,medicamẽta non ſuffecerint.Nec præ termittenda erit inunctio circa ſpinalis medullæ initium, ex oleo rutaceo,ſeu nardino,de caſtoreo,aut nuce moſchata. Et hæc de apoplexiæ curatione ſufficiant,modo ea curari valeat, vt diximus.

περὶ ὀφθαλμίας. De lippitudine.

CAPVT XX.

CVM inter omnia ſenſuum inſtrumenta oculus, mirabili fabricæ excellẽtia præditus;ad cerebri naturam propius accedat,certiúſq;,ac ſubtilius,quam reliqua proprium,ac primum ſenſibile habeat.ſiquidem in nullo alio inſtrumento inuenies, neque ipſam cerebri ſubſtantiam,neque tantam animalis ſpiritus copiam,quanta in oculo continetur; Galeno teſte 7. de Hippocratis,& Plat.decretis:propterea poſt cerebri, capitiſq; affectus, de oculorum affectionibus tractare duxi: quorum actio videre eſt: eorũ autem proprium ſenſibile eſt colorum genus:cũ illos primos,& per ſe, & ſolus ex omnibus ſenſibus viſus percipiat, vt patet eodem 7. de Hippocratis, & Plat. decret.Relicta itaque eorum admiranda conſtructione, temperamento, ac cunctarum eorundem partium vſu, velut fuſe tractatis ab omnibus artis medicæ auctoribus, præſertim Galeno,libro decimo de vſu partium,aliiſque ſexcentis in locis: quia ex eiuſdem Galeni ſentẽtia in quolibet inſtrumẽto

vna quæpiã reperitur peculiaris pars ſimilaris, cui primò, ac per ſe totius inſtrumenti actio committitur: aliæ verò cunctæ eidem præſtant vſum: ea de re in eiuſdem Galeni, aliorúmq; illuſtrium medicorum doctrina compertum eſt, viſus actionem cryſtallino humori, tanquam primæ inſtrumenti parti, tribuendam eſſe. Præſtant verò vſum reliqui humores gemini, vitreus videlicet: & albugineus, ac tunicæ cunctæ propriæ, quæ tres non à Galeno duntaxat, ſed & Aetio, aliiſq; medicæ artis bonis auctoribus connumerantur: quarum vna interna magis, Græcè ἀμφιβληστροειδὴς Latinè verricularis, ſeu reticularis, ſecunda ῥαγοειδὴς, hoc eſt, vuiformis in cuius medio foramen exiſtit, quod pupillam vocant. Tertia verò κερατοειδὴς id eſt, corniformis tunica appellatur, potiſsimùm à Galeno eodem 10. de vſu partium, & 1. de cauſ. ſymptomat. ex his denique propriis partibus totus componitur oculus. Eſt inſuper & alia oculi quarta tunica, ſeu membrana, quam Græci ἰνιωτφυκότα, Latini autem agnatam vocant, propterea quòd aliis, quæ oculum ipſum conſtituunt tunicis forinſecus, ex membrana os caluariæ ambiente, quæ περικράνιος dicitur, agnata ſit. ligamentum ſiquidem exiſtens toti oculo ad circunſita oſſa, cum quibus oculum ipſum colligat, ſimul autem & mouentes ipſum muſculos operit. Siquis autem velit prædictas tres proprias oculorum tunicas in anteriores, & poſteriores partes diuidere, & hac ratione alio nomine poſteriores earum partes nuncupare, vt nonnulli conſueuerunt, ac ſex, non tres duntaxat oculis proprias tunicas tribuere, cùm ad rem tractandam nec obſit, nec conferat, non reclamamus: etiam ſi ex Galeni, ſeu alterius medicæ artis auctoris ſcriptis illud elicere conetur. Nos verò tres duntaxat oculorum tunicas connumerauimus, anteriores earundem partes à poſteriores non ſegregantes: cùm & vtraque earundem tunicarum pars, ſiue ante cryſtallinum humorem, ſiue poſt conſtiterit, eiuſdem ſit ſubſtantiæ, ac ab eodem loco, cerebro videlicet, aut membranis eius, tenui, ſeu craſſa progerminetur. Hippocratem ſectari, qui libro de loc. in homine dixit. Membranæ autem tres ſunt quæ oculos cuſtodiunt. Quartam autem, quæ agnata dicitur, iure non velut propriam annotauimus: cùm neque cerebro, aut aliqua eius membrana, ſed ex ea, quæ exterius os caluariæ ambit, pericrania dicta, originem ducat. Nuncupatur autem agnata, propterea quod aliis, quæ oculum

Numerus partiũ componentium oculos.

ipſum conſtituunt tunicis, forinſecus agnata ſit, ligamentum exiſtens toti oculo ad circunſita oſſa, vt patet 4. de compoſ. medic. ſecundum loc. & 10. de vſu par. Verùm cunctæ nedum prænominatæ tunicæ, ſed etiam dicti humores. vt perfectè viſio ipſa abſoluatur, à natura conditi ſunt. Quò fit, vt ex triplici vitiorum genere (vt teſtatur Galen. 1. de cauſ. ſymptom.) videndi actio lædi poſsit: quorum vnum eſt, cùm primum ſentiendi inſtrumentum quippiam perpeſſum eſt, quod cryſtallinum humorem eſſe diximus. Alterum, cùm miniſtrantium primò ſentiendi inſtrumento partium aliqua fuerit affecta, velut ſunt reliquæ omnes oculi partes annotatæ. Tertium eſt, cùm ipſa ſentiendi potentia. quæ à cerebro per neruum in oculum ipſum deſcendentem procedit, quoquomodo fuerit impedita. Quicquid nanque ex iis (quæ iam enumerauimus) fuerit oblæſum, animal vel malè, vel nihil omnino videbit, hoc quidem commune eſt cuilibet ſentiendi actioni. Exordiemur autem nos ab iis oculorum malis, quæ eorundem partibus vſum aliquem præbentibus euenire ſolent, initium ſumentes ab agnatæ tunicæ affectibus, vtpote quæ exterior magis ſit, ac à frequentiſsima eiuſdem affectione. quam Græci propriè ὀφθαλμίαν, Galeno auctore, eodem 4. de comp. medic. ſec. loc. vocant: Latini lippitudinem appellant. Quæ nihil aliud eſt (vt idem Galenus teſtatur eodem loco, & libro de differentiis morborum) quàm inflammatio eiuſdem agnatæ tunicæ, ſeu tunicæ os capitis, & caluariam ambientis, aut, vt vulgus medicorum appellat, coniunctiuè. Quod autem in hoc vitio oculus perpetiatur, ad ſenſum liquet, & propriè prædicta agnata tunica: quamuis iuxta Galeni ſententiam eodem libro de differ. morborum, ex accidenti hoc vitium videatur eſſe oculi morbus, cùm ad totum inſtrumentum non referatur: neque totius inſtrumenti primò morbus ſit. ſed in vna quadam ipſius particula ſimilari cõſiſtat, qua etiam ratione ſit, vt & ipſa videndi functio ex accidenti quoq; ab ipſa lippitudine fuerit impedita: cùm neq; ipſa perfecte, in hærenti membrana taliter affecta abſolui poſsit, & propterea quòd oculus afficiatur, ex ipſa videdi functione oblæſa arguipoterit: quãuis ex accidenti (vt diximus) fuerit impedita. Non enim totius inſtrumenti morbus eſt, ſed vnius tantùm partis, quæ ſimilaris exiſtit: & ſimularium corporum morbi ex accidenti (vt Galenus inquit libro de differ. morb.) ad totum

in ſtru

Quod triplici vitiorũ genere videndi actio lædatur.

Cur de lippitudine prius tractetur.

Lippitudo quid ſit.

Quæ pars in ea afficiatur.

Quis præter natura morbus

inſtrumẽtum referuntur, etiam ſi compoſiti ſint, vt phlegmone. Nec quiſpiam vereri debet, cùm è numero inflammationum ſit lippitudo ipſa, morbum eſſe compoſitum in quantitate, ſeu magnitudine primò, in intemperie ſecundò, ac ſoluta cõtinuitate fortè tertio: eſt nanque phlegmone quælibet morbus compoſitus, eodem Galeno teſte libro. de differ. morb. Di- Signa eiuſdem.
gnoſcitur ex dolore, ipſiusq; agnatæ tunicę colore ad rubrum mutato, adeoq; interdum in tumorem ea attollitur, vt ob id omnia, quæ circumcirca oculos ſita ſunt, vſque ad malas quandoque in vehementi lippitudine ſimul attollantur, vt patet 4. de comp. medic. ſecun. loc. lachrymæ quoque ex oculis ipſis reſudant. Sed quoniam non vnius duntaxat differentiæ inflam- Tres differentiæ inflãmationis tunicæ agnatæ.
matio in eadem tunica agnata excitari poteſt, vt Aerio, & Paulo teſtibus cõſtat: maioris tamen, & minoris ratione differentes: quarum vna παράξις Græcè, Latine conturbatio, reliquæ ὀφθαλμία, Latine lippitudo propriè, & tertia χύμωσις, quam etiam & Latini chemoſin dicunt, nuncupantur. Propterea di- Quibus indicijs quælibet earũ dignoſcatur.
gnoſces facilè primam, quæ nihil aliud eſt (Paulo auctore) quam calor cum humiditate, & rubore à natura alieno, quod non ab interna, ſed à foris veniente cauſa aliqua orta ſit, ſole videlicet, fumo, puluere, aut oleo, ſi hæc adſint: qua de re promptiſsimè etiam ipſa ſoluitur. Vera autem lippitudo nõ extrinſecus tantum ſed ex interna etiam cauſa excitatur, nec ita facilè ſoluitur, velut perturbatio. Verùm ſi adeò inflãmatio magna ſit, & dolor vehemens, vt vtræque palpebræ ex vehementi inflammatione inuerſæ ſint, adeò vt vix oculi ab ipſis contegantur, & album oculi ſublimius euaſerit, rubrumq; etiam magna ex parte nigrum occuperet, non amplius lippitudo verè ſed chemoſis dicitur. At lippitudinis veræ, cauſæ, in triplici dif- Lippitudinis cauſæ.
ferentia eſſe poſſunt. Nam vel ex plenitudine totius corporis, ob quam agnata ipſa tunica repleta diſtenditur, excitatur: vel ob influẽtium humorum acrimoniam, ac morſum vehementius eroditur: vel propter aliquam extenſionem eius, ex craſſis ſuccis, ſpiritúve flatuoſo genitam, & proinde vehementes ex his cauſis excitantur dolores: vt patet. 13. meth. med. Qua de re cùm diximus lippitudinem inflammationem eſſe, phlegmonem intelligi volumus, eo modo dictam, quo generationem habere poteſt ex quauis redundante ſubſtãtia. Dignoſces autem, ſi propter totius corporis plenitudinem Si ex ſanguine fiat, ſigna
ſanguineus humor influxerit, ac iam dictam inflammatio-

nem concitauerit: quoniam cuncta (vt Trallianus teſtatur) rubra & ſanguinea ſunt, nedum agnata ipſa tunica, ſed & facies rubens, & humidior erit. Venæ latiores, ſenſus grauitatis aderit, & pigritia ad conſuetas actiones. Lachryma neque rodens, neque acris apparebit: adde quod temperamentum, & ægrotantis ætas, ſanguinis redundantiam atteſtabuntur, nec minus & regio, & tempus anni, ac præcedens victus ratio.

Ex acri humore, ſigna. Verùm ſi ex rodente, ac acri humore peruenerit, id tibi manifeſtabit, primum quòd totum corpus plethoricum non apparebit, ſed potius vitioſo humore præditum: adhæc lachryma rodens, & acris aderit: quo fit vt non ſolum oculorum anguli, ſed etiam malæ vehementer ex tali influxu rodantur, & exulcerentur, ægrique videantur vri, exiliántque roſionem non tolerantes. Nec minus in his, quæ præceſſerunt, id percipere poteris: nam triſtitia, curæ, inſolatus, ira, & acrium eſus præceſſerunt, aderitque ætas, ac temperamentum bilioſæ. Si au-

Si ex craſis ſuccis. tem ex redundante pituita inflammatio facta ſit, grauitas erit vehemens, caliditas parua, & rubedo agnatæ tunicæ exigua, cum qua & facies, ac eiuſdem color communicabit. Similiter quæ præceſſerunt, & cõcomitantur, pituitæ redundantiam ar-

Si ex ſpiritu flatuoſo, ſigna. guent, quòd ſi neque feruore, neq; roſione, aut vehementi grauitate vrgente, agnati oculi tunica extendatur, adeò, vt rumpi videatur, ac doleat, lachrymæque non appareant, aut parnæ, licet quandoque rubea videbitur eadem tunica, indicium erit ſpiritum eſſe, qui diſtendat, ac dolorem faciat. At ſi ab externa cauſa lippitudo originẽ ducat, ab ægri, ſeu aſtantium relatu percipere poteris. Verùm cùm magnam partem ad vitæ ſi-

Prognoſtica mul vſum, dulcedinem conferant oculi noſtri, Celſo auctore lib. 6. cap. 6. ſumma quoque cura tuendi ſunt, protinus autem, vt ipſe refert, orta lippitudine, quædam notæ ſunt, ex quibus quid euenturum ſit, colligere poſsimus. Nam ſi ſimul & lachryma, & tumor, & craſſa pituita cœperint ſi ea pituita lachrymæ mixta eſt, & ea lachryma calida eſt, pituita verò alba, & mollis, tumor non durus, longæ valetudinis metus non eſt. At ſi lachryma multa, & calida, pituitæ paulum, tumor modicus, idque in vno oculo eſt, longum id, ſed ſine periculo futurum eſt. Idque lippitudinis genus minimè cum dolore eſt, ſed vix ante vigeſimum diem tollitur: nõnunquam per duos menſes durat, ſed quandoque finitur. Præterea ſi pituita alba, & mollis eſſe incipit, lachrymæque miſcentur, aut ſi ſimul hæ

vtrumque

vtrumque oculum inuaserunt, potest esse breuior, sed periculum vlcerum est. Pituita autem sicca, & arida dolorem quidem mouet, sed maturius desinit, nisi quid exulcerauit. At tumor magnus si sine dolore est, & siccus, sine vllo periculo est, si siccus quidem, sed cum dolore est, ferè exulcerat: & nonnunquam ex eo casu fit, vt palpebra cum oculo glutinetur: verùm ante Celsum apud Hippocratem hæc eadem leguntur, lib. 2. prædictionum. Non ab re etiam Galen. lib. 3. meth. med. maximam habendam esse curam circa lippitudinis curationem præcepit, cum ex curationis errore, quosdam ægrè confuséque vidisse euenit: tempore verò suffusione, quam ὑπόχυσιν vocant, vel pupillæ nimia dilatatione, quam μυδρίασιν appellant, vel tabe, vel corrugatione, quam ῥυτίδωσιν nuncupant, fuisse occupatos, ex vsu potissimum stupe faciẽtium medicamentorum. At hyeme sicca, & aquilonia existente, vere autem pluuioso, & australi, quòd necesse sit præcipuè mulieribus & viris natura humidioribus, æstate lippitudines fieri decretum reliquit Hipp. aph. 11. 3. lib. & aph. 17. 6. lib. Lippientem (inquit) alui profluuio corripi bonum. Quidam autem volũt, quòd in regionibus meridianis, multiplicetur, & remoueatur velociter lippitudo, superueniente autem eis frigore, quòd difficilis eadem ipsis fiat, præterea quòd in regionibus, & temporibus frigidis lippitudo minoratur, verùm ea, quæ oritur, praua sit. Primo itaque die pro eius curatione, æger loco obscuro cubare debet, iuxta Celsi sententiam, sic vt à sermone quoque abstineat. Nam visionis instrumentum splendorem citra molestiam tolerare non potest, Galeno teste lib. 1. de caus. sympt. & 10. de vsu part. (quo loco exemplis illud comprobauit tum militum Xenophantis, qui cùm per multam niuem inter fecissent oculis læsi fuerunt: cum Dionysij Siciliæ tyranni, qui super carcerem domum clarissimam, ac longè splendidissimam construxerat, in quam diutissimè infimo, ac caliginoso loco carceratos educebat, atque ita cupide lucem intuiti occæcabantur.) Recreatur autem potissimum nigro, & cæruleo, aut viridi. Frigidus autem, aut calidus eligatur aer, non tamen immodicè, pro causæ ratione. Somno moderato vtantur ægri, & præsertim nocturno. Exercitium vitent, quietem eligant, procurẽntque, singulis diebus alui excrementa excernere, ita vt aluus si non natura, arte saltem lenior reddatur clysteriis lenibus, seu glandibus. Animi affectus omnes procul-

Curatio. Victus ratio.

dubio vtent immodicos, à coitúque abſtineant. Parco vtantur cibo, ac potu, præſertim inter initia: imò ſi fieri poteſt nullum cibum (Celſo auctore) ſumere debent, ne aquam quidem: ſin minus, certè quàm minimũ eius, nam prima omnium (vt ipſe teſtatur) in eiuſmodi caſu ſunt quies, & abſtinentia. Qualitas autem cibi eligatur eius, qui humorem generat laudabilem, eos vitando, qui vaporoſi ſunt, ac tardæ concoctionis, & proinde carnium, potiſsimùm quadrupedum animalium, lactisque vſus vitandus erit: cauendúmque ab acetoſis, ſalſis, ac acribus. Pro potu, abſtinendum à vino eſt circa initia, potiſsimum veteri, ac vinoſo, ſed aqua vtantur, in qua coriandrorum præparatorum ſemina, ſeu hordeum, aut cinnamomum fuerint decocta, aut multæ permiſtionis aqua mulſa, præſertim cùm ex craſsioribus humoribus lippitudo fiat, ac tempore anni frigido: quo caſu & vino quoque vti poterunt, albo tamen, & aſtringenti, tenui, & aquoſo. Quo verò ad medicamentorum rationem attinet, breuiſsimo quodam ſermone, ſeu potius oraculo Hippocrates aph. 31. 6. libr. ex quacunque cauſa vera lippitudo oriatur, decretum reliquit, dum dixit, Dolores oculorum meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ ſectio, medicamentum epotum ſoluit. Quamuis eorum tempora, & cauſas (Celſo auctore) parũ explicuit, in quibus, vt ipſe teſtatur, medicinæ ſumma eſt, & ſi in eo aph. nihil vel falſum, vel quod fieri nõ poſsit, præcipiat, vt 3. meth. med. teſtatur Galen. Verùm quo pacto diſcernendum ſit, quando, quomodóque dictorum quoque ſit vtendum, in commento eiuſdem aph. idem Galen. perbellè declarauit, iubens inquirendas eſſe diſpoſitiones, in quibus meri potio, aut balneum, fomentum, venæ ſectio, aut purgans medicamentum vtile ſit. Quoniam (Aetio teſte) non eidẽ homini omnia auxilia hæc adhiberi iubet Hippocrates: ſed alij venę ſectionem, alii purgatorium pharmacum, alij fomentũ, alij balneum, alij vini potum. Et proinde cùm ex plenitudine ortum duxerit: quæ diſtenſione dolorem efficit, ſi nihil ex ſæpe relatis impedierit, venæ ſectio confert, eodem Gal. teſte 13. meth. quem ſectati ſunt Aetius, Paulus, Alexander, ac Celſus. Venam autem ſecare oportet cubiti exteriorem, humeralem appellatam, atq; eam, quæ ex directo eſt laborantis oculi: cùm oculorum perſæpe dolores grauiſsimos è directo venæ, quam humeralem nominant, ſectio intra horæ vnius ſpacium compeſcuit. vt libr. de curandi ratione per venæ ſectionem

Medicamentorũ ratio.

Si ex plenitudine fiat.

Venę ſectio.

nem Galenus teſtatur, & propterea dolentibus oculis (vt ipſe inquit) humeralis vocata vena, quæq; ex ea deriuata eſt in cubito inciſæ luculentum celeriter commodum afferunt: & vſq; ad animi deliquium, vbi vehemens fuerit inflammatio, ſanguinem auferre idem permiſit Galenus: interim verò eadem vehementiori non exiſtente, viribúſque non admodum robuſtis, nec ætate florente, iteratò ſanguinem mittere, poſt modicam ſanguinis miſsionem, iuſsit interdum eodem die, ſi ita expedire videatur, interim poſtridie. Atqui nos ſtante totius corporis plenitudine, mediam venam prius ſecare cõſulimus: cum vix, aut fortè nunquam cuncta ea concurrant, quæ vſque ad animi deliquium, ſanguinem auferre admittant. Qua demùm peracta, ad humeralem incidendam deuenias. Neque illud pugnare prænominatis auctoribus cenſemus. Nam ſupernis duntaxat partibus ſanguine repletis, aut ætate, ac viribus, & reliquis non prohibentibus, eorum dicta veritatem habere putamus. At ſi cuncta hæc ſimul non conueniant modo quo diximus, ſanguinem mittere tutiùs eſſe nemo vereri debet: & ſi oportuerit, non ſemel tantum, ſed bis, aut ſæpius, humeralem venam ſecabis, ac cum ſacrificatione cucurbitulas in occipitio affiges. Conueniet inſuper prædictos infernarum partium frictione curare: & ſi neceſsitas aliquando vrgeat, vinacula artubus adhibere, & alui deiectionem procurare, ex Galeni ſententia eodem 13. methodi, potiſsimum ſi bilioſi, & acres humores cum ſanguine redundarint: quo caſu paulò poſt ſanguinis miſsionem, purgationem adhibebis, Tralliano Teſte: mox fomenta ipſi laboranti particulæ ex aqua dulci modicè calida adhibenda ſunt, vt eodem 13. metho. liquet. Admouendáque inſuper ſunt circa initia pharmaca repulſoria, quæ non vehementem fortita ſint aſtrictionem. Sed tum propria eorum ſubſtantia ſint moderatiora, tum lenitiui liquoris admiſtione adhuc magis talia fiant, potiſsimùm cùm vehementi dolore afflicti ſint ægri, aut propter inflammationis magnitudinem, aut ob influentium humorum acritudinem. Cauenda tamen ſunt, quæ vehementem fortita ſunt aſtrictionem, vt diximus: cùm ampliorem dolorem inſtigant, tunicas exaſperando, quàm iuuent influxionum impetum repellendo: quæ verò mediocriter adſtringunt, lippitudinibus iam dictis commodiſsima exiſtunt, vt paret 4. de comp. medic. ſecund. locos. Hippocrates verò lib. de vſu humidorum dicebat:

Reuellentia

Topica qualia in principio eſſe debeant.

Quæ cauenda ſint.

vbi modica potabili in ſpongia veteris, optimum oculis eſt.

Lenitiui liquores qui ſint.

Lenitiui autem liquores, quos dixi talibus admiſcendos eſſe: ſunt, eodem Galeno auctore prælallegato loco, & 13. de meth. medic. albus oui liquor, fœni græci decoctum, & ad hæc lac ipſum, quod iuuenculæ, ſimúlque boni ſucci fœminæ exiſtat, vberibus ipſius in cotem, in qua collyrium teritur, expreſsis: quò calidum adhuc oculis infundantur. Ab eis verò anodynis, hoc eſt, quæ ſenſum auferendo dolorem ſedant, ſummopere cauendum eſſe cenſeo: cùm ipſa neque vehementes reprimant fluxiones, ſed excerni prohibeant: atque ideo ſi humores fluentes acres extiterint, corneam erodi contingit. Si verò multi, magis irritari, ac vehemẽter extendi, ac ſi rumperetur: ex quibus niſi medicamentum fuerit ſummopere ſtupefaciens, dolores impatibiles excitantur, Galeno teſte commento apho. 31. 6. libr. Si verò fuerit adeò vehementer ſtupefaciens, vt ex eo oculi maximam inflammationem non ſentiant, neceſſarium eſt ſimul quidem vim viſoriam offendi, adeò quòd ceſſante inflammatione, vel debiliter, vel nihil omnino videant: ſimul autem & quandam præduram diſpoſitionem, & quæ difficulter ſanari poſsit, in oculorum tunicis derelinqui: hac de re ſuſpecta habenda ſunt talia medicamenta, neque liberaliùs admouenda, etiam ſi ingens dolor vrgeat. Sed à vehementibus ſtupefacientibus abſtinendum erit: quibus ſi fortè vrgẽte maxima neceſsitate fueris vſus, poſtmodùm ſanitatis tempore oculi excalfaciendi ſunt, velut & reliquę partes omnes, ſi eis talia applicuiſſes, vt patet 12. meth. med. Frons tamen illinienda erit ex plantaginis, ſolani, ſeu ſemperuiui ſucco, oui candido roſaceo oleo, vel aqua, bolo armenio, ac pauco aceto. Poterunt inſuper miſceri thus, ſantalum, hypociſtis, balauſtium, ac hordeacea farina: interim & croci parum: mirificéque dolorem ſi nit admodúmq; feruentes oculorum inflammationes concoquit, Tralliano teſte, ex lacte muliebri, vitellis ouorum, & roſaceo, ſimul mixtis, ſuperimpoſitũ medicamentum. Iterum & crocus cum mica panis, luteiſque ouorum, ac roſaceo, vice autem roſacei, aqua roſacea, præſertim roſarum albarum vtere. Quòd ſi imponi cataplaſma res aliquando ſuadebit, papaueris capitibus in aqua diſcoctis. ac fœni græci, vel hordei, vel lini ſeminis farina aquæ immiſta, cataplaſma confices. ex Galeni ſententia eodem 12. meth. med. quo item in vehementi auriũ dolore vti poteris. At ſi ex vehementi aeris humoris con-

Si ex erodentibus ſuccis fiat, curatio.

fluentis

fluentis roſione dolor prouenerit: inflammatióq; excitetur, ſi quodammodo cum ſanguine iidem permiſti ſint, venam prius ſecare humeralem oportet, reuulſionis ſaltem gratia: dein purgantibus medicamẽtis, deorſum ſcilicet, & reuellendo, & euacuando curare conuenit: potiſsimùm vbi bilioſa humorũ prauitas in toto corpore ſuperare videatur: tunc nanq; iis, quæ totum corpus purgant, recrementiſq; liberant, vtitor, Tralliano teſte. Nam ſi recrementa acria non in toto redũdant corpore, ſed qualitate potius, quàm quantitate peccare videantur, ſolis balneis dulcis aquæ, & temperatis, ægrum citra dolorem libe rabis, eodem Alexandro auctore: quemadmodum quendam liberauit tali dolore affectum, ex acrium videlicet humorum influxu, non tamen totius corporis eorundem plenitudine. Ga lenus ſolo balneo vſus, vt idem met teſtatur commento apho. 31. 6. libr. Verùm vbi in toto corpore, non qualitate duntaxat, ſed quantitate, etiam bilioſus ſuccus redundarit, & euacuari ipſum, & ad infernas partes reuellere oportet, purgantibus videlicet medicamentis, quæ ipſum expurgare valeant manna ſcilicet cum tamarindorum decocto, aut caſia fiſtula, ſeu ſyrupo ex pluribus infuſionibus roſarum, vel violarum, cum diacatholico, ac reliquis huiuſcemodi medicamẽtis: nec minus & ante, & poſt medicamenta prædicta, alterantes ſyrupi præbendi ſunt, pro ante dicti humoris acrimonia, ſeu mordacitate domanda: velut violaceus, roſaceus, ex papauere, ſeu nymphæa confectus, aut intybi ſucco, demum ipſi particulæ cãdidus oui liquor infundendus erit, quò per eum acris fluxio ſine offenſa eluatur, iuxta Galeni ſententiam 13. meth. ac Pauli ca. 22. 3. lib. Vbi autem concocta iam phlegmone ipſa fuerit, & ſimul corpus vacuum, tum vtique lauationes in balneo his aptiſsimę, ac commodiſsimæ ſunt: nam & dolorem ſtatim ſedant, vt præcitato loco teſtatur Galenus, & fluxionem humoris, qui ad oculos fertur, ſiſtunt, maxima quidem eius parte inter lauandum per totum corpus excreta, reliquo verò diluto, ſeu contemperato. Atqui magna cum conſideratione videntur veteres hoc caſu, ad oui deueniſſe humorem, cùm minimè mordens ſit, & glutinoſus: & propterea lenire aſperitates omnes, quaſcunq; acris fluxio excitat, valet. Accedit ad hæc, q̃ cũ craſſus, ac lentus ſit humor, cõſtantius quàm tenuis. & aquoſus, in loco permaneat, & cùm abſq; roſione ſit, ſi modicè incaleat, dolorẽ maximè leniat, vt eodem 13. meth. med. patet. Nec minus & lacte

Vene ſectio.

Purgatio.

iuuen

iuuenculæ fœminæ, quæ boni sit succi, vti poteris: connumerat
tur etenim & ipsum inter lenitiuos liquores 4. de compos. me-
dic. secund. locos, vt diximus. At hæc id ipsum cum tenui oui
humore, rosarúmque albarum stillatitio liquore, seu aqua per
mistum commodum erit medicamentum, non semel tantùm
aut bis in die, sed ter, quater, & sæpius applicatum, vbi vehe-
mentior dolor vrgeat, tenuibus lineis linteis in eo madefactis:
vbi autem concocta iam phlegmone ipsa fuerit, & simul cor-
pus vacuum, tum vtique lauationes in balneo his sunt aptissi-
mæ: nam & dolorem statim sedant, & fluxionem quæ ad ocu-
los fertur sistunt: maxima quidem eius parte inter lauandum
per totum corpus excreta, reliquo verò diluto ex Gal. senten-
tia eodem 13. method. medic. At si ex crassorum, frigidorúmq;
humorum redundantia, flatuosove spiritu lippitudo oriatur,
vacuato prius in his quoque toto corpore, auersóque humorũ
momento deorsum, ipsam curabimus, Gal. decreto, eodem 13.
meth. med. Euacuabitur autem corpus totũ, si pituita redunda
rit, ea prius præparata, ac concocta cum his, quę ipsam purgãt,
quæ in cap. de dolore capitis ex pituita reperies. Nec secus si
succus redundans melancholicus sit, cum his, quæ ipsum pur-
gant: quemadmodum cap. de melancholia docuimus. Illud ta
men non prætereundum in vtraque redundantia, quòd si cum
sanguine commisti fuerint prædicti frigidi, & crassi succi, ante
purgationem, aut media, aut humeralis vena secanda erit: &
deinceps purgatio adhibenda. Si verò à sanguine absoluti sint,
purgatione duntaxat vtaris: deorsum autem humorum impe-
tum auertes frictionibus vehementibus, vinculis, ac cucurbitu
lis. Ab hinc mox localibus remediis vtendum, non tamen iis
medicamentis, quæ repercutiunt, ac reprimunt, imo iis, quæ
euocant, atque digerunt, vt eodem 13. metho. scriptum reliquit
Galenus, & Paulus lib. 3. capit. 22. Qua de re fouendi sunt ocu-
li ex fœni græci decocto, eo prius curiosè lauato, nequid illi,
vel pulueris, vel sabuli adhærens clam lateat. Est nanque me-
dicamen hoc, Galeno teste, omnium, quæ oculis applicantur,
sine offensa dirigens, simile quidem existens quo ad viscositā-
tem attinet albo ouorum liquori, discussoriam tamen habet
facultatem, & moderatè calfactoriam: & ob id multos dolores
mitigare consueuit, vt patet 4. de compos. med. secund. locos.
Est præterea fomentum oculis ipsis omnino adhibendum per
spõgiam semel, aut bis, ter, aut quater, vel sæpius in die, prout
vehem

Si ex crassis succis fiat, cu ratio.

Topica qualia esse debent.

vehementior dolor vrgeat. Fit autem interdum fomentum non per fœni græci duntaxat, ſed meliloti, & eiuſdem, fœni græci decoctum. Verùm meminiſſe oportet, quòd priuſquam totum corpus purgaueris, nec iam dicta, nec aliud vllum medicamentum digerens, nedum oculis, ſed nec aliis quibuſuis particulis applicare debes, vbi in toto corpore redũdantia ſubeſt: implebunt nanque potius, quàm educent, iuxta Galeni ſententiam eodem meth. Qua de re expurgato toto corpore à redundantibus ſuccis, craſsis, ac frigidis, non modo fœni græci decocto, verum etiam & aliis digerentibus, ac diſcutientibus, ſeu euocantibus medicamentis vti poteris: velut ſi in aqua fœniculi, eufragiæ, & albarum roſarum ʒ.i. lotæ pompholigis, quam medicorũ vulgus rutiam appellat, aloésq; non lotę ʒ.ß. diſſoluas, aut ſi ſarcocollæ in lacte aſinæ, ſeu mulieris nutritiæ ʒ.i. aſſumas, aloës ϑ.i. pompholygis ʒ.ß. & in ʒ.3. aquæ fœniculi, & roſarum diſſoluas. Similiter aloë ipſa ſola, in aqua roſarum, & fœniculi diſſoluta, quantitate moderata vtaris. Quòd ſi totum corpus mediocri habitu in humorũ, tum qualitate, tum modo fuerit, ſed caput tantùm humorum redundantiã ad oculos tranſmittat, ipſum prius ſanandum eſſe conſtat, eius affectu explorato, quem ſuperfluorum generatio comitatur, vt eodem 13. meth. med. liquet: quinimò diutinas oculorũ fluxiones curamus, oculis ipſis demiſsis, atque ad capitis curationẽ conuerſi. Quòd ſi eius vitium ex genere intemperantiarũ fuerit, ex ſibi contrariis curatio fiat. Plurimum nanque vel frigida intemperies caput vitiat, vel humida: nec dubium eſt, quin ambæ etiam congrediantur, vt eodem 13. meth. & 2. de loc. aff. clarè patet: rariores autem ſunt, quæ propter calorem acrem oculis fluxionum immittãt. Conducit propterea iam dictis medicamentorum vſus, interdum quæ per nares, & os pituitam eliciunt, appellantur autem errhina, & apophlegmatiſmi, quorũ ſæpius in prædictis mentionem fecimus. Vbi verò nec in toto corpore humorũ copia adſit, nec à capite fluxio ad oculos fiat, verùm craſſus ſanguis oculorum venulas intendat, eóſq; ſqualidos habeant, & propterea valde rumidas, ac plenas ſanguine (vt diximus) balneum eis præcipiẽdum, temperatum erit, quo meatus excalfacere, & laxare valeat: ac deinde vinum mera cius exhibere, quo nedum excalfacere, & meatus aperire valeat, verùm ſanguinem diffundere, atque euacuare potens ſit, & ſui motus vehementia obſtructiones aperire, iuxta Galeni ſenten

Animaduerſio in applicandis eis.

Balneũ quando conferat.

ſententiam apho. 11. 6. lib. quam confirmauit Alexander Trallianus, cùm dixit, Poſt temperatum balneum vini potio facilè in totum corpus, partéſque ſuperiores diſtribuitur, vt nonnihil eorum, quæ obſtructionē pepererunt, non modò calore ipſius, ſed etiam motus celeritate extenuet & expellat, ſimúlque etiã particularũ (vt diximus) imbecillitatem confirmet, vt ipſe quo que partem aliquam illorũ, quæ inſident, extrudere poſsit. At ſi vini potione vti metuat æger, fomentũ potius ex calida (cùm ſit tutiſsimum, & omnino aliquam afferens vtilitatẽ, vel tanquam cauſa ſanitatis oculorum, vel tanquã ſignum ad dignotionem) admouendum erit: ſitq; id ipſum aut ex calida aqua, vel fœni græci, ſertulæ campanę, ſeu chamæmeli decocto, aut demum cunctis ſimul cõmiſtis. Vbi nanque ex eiſdem fouebis oculum, nihílque influit, conſtat totum corpus recrementis eſſe vacuum, ac fomentis inſiſtendum eſſe, quoniam diſcutiens eam, quæ in ipſis continetur ſuperfluitatem, oculis in totum ſanitatem reſtituit. Sin autẽ humor influat, & dolor, cùm primum fomentum adhibetur, ſuo calore paulum remiſſus ſit ſed paulo poſt iterum intendatur, tunc tãquam ſignum dignoſcitiuum proderit, ex quo nos diſpoſitionem comprehendẽtes, quòd euacuatione indigeat æger, ad totius corporis euacuationem peruenimus, aut per venæ ſectionem, eo magis plethorico exiſtente, ac ſanguine redundante, aut per purgationem, ſi vitioſi humores infeſtarint: neq; enim difficile eſt admodùm alterum ab altero diſtinguere, & propterea inter omnia connumerata fortia remedia doloris oculorum aphor. 31. 6. lib. ab Hippocrate. tutiſsimũ eſt fomentum ipſum ex Galeni ſententia in commento eiuſdem aph. Rarò autem contingit ſpiritũ duntaxat flatuoſum agnatam tunicam diſtendentem ophtalmiam cauſare: verùm ſi contingat, vaporationibus ex milio, aut milio, & furfure ſuccellis paratis, curari poterit. aliiſq; digerentibus, euocantibus, ac diſicientibus medicamentis. quæ autem adſtringunt, ac repellunt, vitare oportet Galeni decreto 13. methodi medendi. In quibus verò chemoſis fortis contingit, oui luteum cum muſcę carne terito atque vbi ad cerati formam deducta fuerint, linteolo excepta impone, & confeſtim ſedant, Galeno teſte 4. de comp. med. 2. locos.

Si ex flatuoſo duntaxat ſpiritu fiat, curatio.

περὶ πτερυγίου. De vngue oculi.

CAPVT XXI.

INTER alias affectiones agnatæ tunicæ ea à medicis con-

nume

numeratur præſertim ab Aetio, quam περυγίον Græci vocant, à Latinis, vt pote à Celſo lib. 7. cap. 7. vnguis nuncupatur. Vulgus autem medicorum, vngulam appellat, qui (eodem Celſo autore) membranula neruoſa eſt, oriens ab angulo oculorũ, quæ nonnunquam ad pupillam quoque peruenit, eíque officit, ſæpius à narium, interdum etiam à temporum parte naſcitur. Paulus verò lib. 3. cap. 22. vnguem dixit eſſe membranulam quandam neruoſam oculis ſeſe obtendentem, quæ ab angulo quidem oritur, ſed aduſque pupillam peruenit, eámque, vbi fuerit adaucta, obtegit: & lib. 6. cap. 18. dicebat, pterygion neruoſa membrana eſt, quæ ab oculi angulo maiore vt plurimum initium capiẽs, per minorem ad exteriora progreditur, officítq; oculo, motum ipſius, & bulbi contractionẽ impediẽs, & quòd progrediens totam pupillã contegat. Eſt itaq; membrana hæc neruoſa, vt ex iam dictis patet: incipit autem eius augmentum ſæpe ab angulo magno appellato, iuxta naſum: rariùs autẽ à paruo, & adhuc rarius à ſuperna, vel inferna palpebra generatur, Aetio teſte: extẽditúrq; vſque ad nigrũ ipſius oculi, & cùm maior facta fuerit, etiam pupillam contegit, & viſum impedit, & propterea non ex accidenti, ſed primaria ratione pupillam obſcurat, viſus aciem, aut vitioſam reddendo, aut omnino auferendo, iuxta Galeni ſententiã 1. de cauſ. ſymp. proprius propterea, & compoſitus eſt oculi morbus pterygiõ, totius videlicet inſtrumenti primo, cùm eodem tempore multæ partes ipſius in eo afficiantur, vt libr. de diff. morb. liquet. Nam licet in agnata tunica primum oriri incipiat, corneam tamen attingit: & vbi plurimũ increuerit, pupillam obſcurat, viſúmq; impedit. Ex cuius viſus impedimento ſatis admodùm conſtat oculum ipſum in hoc vitio affectum eſſe ſecundum plures partes ipſius: nam & agnata tunica primò, cornea ſecundò, & pupilla tertiò oblæditur. Et propterea ipſius oculi tanquam inſtrumenti primo, compoſitus morbus eſt pterygion, propter eam, quam diximus, rationem, in numero videlicet, ac in exceſſu (non tamen toto genere præter naturam, vt eſt lapis in veſica, & lumbrici) eo quòd primaria ratione & non ex accidenti pupillam obſcurat, vt eodem lib. de diff. morb. liquet. & quamuis nullis opus ſit ſignis, quibus vitium hoc deprehendatur, cum ad ſenſum pateat: cum Aetio tamen dicimus, quòd in hoc malo album in oculo amplius augeſcit, aut carne ſuper excreſcit, ex ſcabra quadã lippitudine, aut aſſiduis fluxionibus,

vnguis quid ſit.

Quæ pars afficiatur oculi.

Quis præter naturam affectus ſit Signaculũ.

Cauſæ. nibus. Cuius itaque occaſio magna ex parte ſcabra præcedens lippitudo eſt, aut aſsidua craſſorum, lentorúmque humorum fluxio, hunc recentem, vt Celſus ait, non difficile eſt diſcutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuantur. Si inueterauit, iámque ei craſsitudo quoque acceſsit, excidi debet, faciliúſque curationem recipiunt pterygia, quæ tenuia ſunt, & alba, ex Pauli, & Aetij ſententia: qui etiam Paulus aſſerit magnos, & inueteratos vngues ſolam manum expoſtulare, recentiores verò, & magnitudine mediocres, præſidiis elidi abſtergentibus, qualia aſpretudini idonea ſunt, & albuginibus. Similem ſententiam ſcriptam reliquit Aetius, dum dixit, Cæterùm ex pterygiis ea manu curare oportet, quæ aucta ad nigrum ſe extendunt: quæ verò parua, & in albo ſunt, ea conandum eſt, vt pharmacis comprimamus. Similiter quòd neque craſſa pterygia curanda ſunt, & euerſa, & eminentia, ac indurata, & quæ tempora per conſenſum afficiunt. Sunt enim, vt ipſe aſſerit, magna, & cãcerata. Vniuerſa victus ratio talis præcipienda erit quæ craſſos, ac lentos humores extenuet, atque incidat: particulatim autem ex præcedentibus petas, præſertim cap. de dolore capitis ex pituita, ac de lethargo. Quatenus autem ad medicamentorum rationem attinet, relictis magnis, & inueteratis vnguibus, qui ſolam manum expoſtulant, Paulo teſte, ac ab eodem curationis modum diſces libr. 6. cap. 18. ſimiliter & à Celſo cap. 7. lib. 7. Recentiores, & magnitudine mediocres curare docebimus, qui abſtergentibus medicamentis, vt eidem Paulo viſum eſt, ac iis quibus cicatrices in oculis extenuantur, curari poſſunt, Celſo auctore. Prius tamen vniuerſum corpus à craſsis, lentísque humoribus purgandum erit, & non niſi primùm aſſumptis iis medicamentis, quæ craſſos, & viſcidos humores extenuandi, & incidendi vim habeant: craſsi nanque & lenti ſucci purgari non debent, niſi præparati prius fuerint. Horum autem præparatio eſt iam dictis medicamentis fieri debet, & demum iidem purgandi: quorum purgantium medicamentorum materias iterum ex præcedentibus capitibus ſtudioſi petant: neque enim decens eſt ſemper eadem repetere. Ab hinc fouendus erit vnguis, aut ex aqua temperatè calida, aut ex hordei, maluarum, althææ, & chamæmeli, ſeminis lini, ſeu fœni græci decocto quoad oculus calfiat, deinde quæ abſtergunt medicamenta admoueantur, ac repurgant. Inter quæ tanquam modicã habens abſtergẽdi vim,

prognoſtica. Curatio. Victus ratio. Medicamentorum ratio. Purgatio. Topica.

eſt

est thus ipsum in tenuissimum puluerem redactum. Item & sæpiæ testa vsta cum sale ammoniaco(vt Aetio placuit) aut si pumice torrefacto,vinóque leuigato illinatur. Vehementem autem abstersoriam facultatem habet æs vstum:itémq; squama eius,& flos,ac chalcitis quoq; vsta Gal. auctore 4. de cõp. med.secund.locos. Verùm si talia pharmaca lauentur,extersoria quidem adhuc manent,sed tantò efficacia imbecilliora, quantò mordacitatis magis expertia fiunt, vt idem Galeno visum est. Non absque ratione itaque eisdem primò vstis, ac lotis vterer:deinceps si eis malum non cedat, non lotis: pariter & si opus fuerit,chalcantho, seu atramento sutorio vtare: nam vstum primum, & lotum adhiberem, & si nõ sufficerit, vstum dunta xat. Inter ea verò,quæ citra mordacitatem extergunt ex sententia eiusdem Galeni eodem loco, connumeratur cerui cornu vstum,& etiam caprarum: qua de re circa initia eiusdem vti possumus,ac cum thure mixtis. Nec erit absonum,cum eisdem medicamentis,præsertim generosè abstergentibus portionem quandam miscere tragacanthi,seu gummi:sunt enim mordacitatis, ac acrimoniæ expertia pharmaca,velut fœni græci decoctum, tenuis ouorum liquor, ac lac, vt planè constat eodem 4.de compos.medi.secun. loc. Paulus verò æs combustum,vel atramentum, sutoriũ similiter combustum,cui gummi parte quadã,ac porcino, seu caprillo fele mixtum,tanquam efficax medicamentum approbat. Aetius autem æs vstum cum pueri incorrupti vrina cõmendat: & Trallianus sepiæ testam crematam, leuigatámque simul cum sale sosili. Et hæc commemorasse sufficiat medicamenta,proterigij citra chirurgiam, curationem:nã si ea indigeat, curationis modum scriptum reperias non modò à Paulo,& Celso(vt diximus)verùm ab Aetio lib.7.cap.6.

περὶ ὑπωπίου. De fugillatione.

CAPVT XXII.

Ex genere effusionum,quas Græci ἐκχυμώσεις,καὶ ἐκχυμώματα appellant,est affectus is, qui ab eisdem Græcis ὑπώπιον, καὶ ὑποφθάλμιον dicitur: à Paulo ὑπόσφαγμα, Latini autem oculorum fugillationem,recentiores verò medici oculi maculam nuncupant. Nec alia ratione hoc vitium sub oculis gignitur,velut nomen ipsum indicat, quam in reliquis nostri corporis partibus, cùm videlicet tenuibus circa cutem vasis

contusis, aut quomodolibet ruptis, sanguis ipse effunditur, per fissuras in spacia, quæ circum eadem vasa circumiacent, non vno loco aceruatim, ac statim ita excretus, Galeno teste 5. de compo. med. secund. locos, in grumos coiens, sed postquam per subsultationem, hoc est, διαπίδησιν, vt ipsi appellant, effusio ipsa facta est: contingit sanè aliquando, vbi ita coierit, temporis processu liuescere, ac denigrari, parum nimirũ grumulis ex disperso in multas cutis partes sanguine coactis. Qua de re Aetius oculi sugillationem dici asserit, cùm ex ictu seu plaga quadam, potissimùm ruptis, aut contusis vasis in oculorum tunicis, sanguis sub tunicam subierit, & statim quidem cruẽtus color oculi fuerit, postea verò liuidus. Quòd verò in hoc malo oculus afficiatur, nomen ipsum indicat, at quòd particulatim agnata tunica, seu cornea dicta, indifferenter affici possit: quæ exteriores quidem oculi tunicæ sunt, modus generationis eius ostendit: sensus quoque indicat, quæ earum fuerit affecta, aliis indiciis non indigens, nam sub qua tunica cruentus statim postea verò liuidus color apparuerit, aut niger, eadẽ affecta erit. Verum si ex sugillatione videndi functio non impediatur, symptoma eam esse dicimus in genere affectus corporis eorum scilicet quæ ad visum pertinent. At si visionem impediat per se primò, vtpote magna existẽs, & sub cornea potissimùm, asserimus non symptoma esse sed morbum in numero, seu quantitate, siue autẽ symptoma, siue morbus fuerit malum ipsum, statim visu cõprehẽdi poterit: nam cruentus oculi color videbitur circa initia, progressu verò liuescens, aut nigricans, putántque ægri rubra omnia quæ aspiciunt, cuius mali immediata causa est, vasorũ ruptio, aut cõtusio. Eorum autẽ ruptionis causa, potissimùm externa, ex ictu, seu plaga est: quanquã licet rarò, & interna esse poterit, vt nimia eorundem vasorum repletio, aut ipsiusmet sanguinis in eisdem venis contenti feruor exuperans: quarum causarum discretionẽ haud difficulter assequi poteris, externas videlicet ex ægri, seu astantiũ relatione percipies, internas verò ex te ipso perpendes: quibus perceptis confestim ad eius curationem, priusquàm denigrescat, Gal. decreto, eodem 5. de compositione medi. secund. loc. festinare debes. Nam si in grumos sanguis coierit, ægerrimè discuti potest, & temporis progressu liuescit oculus, atque denigratur. Venæ itaque sectione (si opus fuerit) aut purgatione (si ea ægri indiguerint) præmissa, confes

Quid sit sugillatio.

Quæ pars oculi in ea afficiatur.

Quis affectus præter naturam sit.

Signa.

Causa.

Prognosticum.

Curatio.

confestim pro eiusdem affectus curatione ad topica medicamenta deueniendum erit: quæ non modò discutiẽdi vi prædita esse debent, verùm parùm quiddam ex astringentibus miscendũ erit: quoniam vasorum tunicula, ex quibus sanguis exilit, disrupta est: quare si ex sola simplici facultate discussoria pharmacũ à principio adhibeatur, non solùm quod effusum est, discutiet, sed & per fissuras aliquid attrahet ex sanguine in cõtusis venis contento. Postquàm verò in suam naturã redierint venulæ: ad discussoria pharmaca citra astringentium admistionem, oportunè transeundũ, ex Galeni sententia, eodem 5. de comp. medic. secund. loc. quin etiã & ex ipsis discussoriis pharmacis imbecilliora primùm adhibenda esse idẽ consulit Galenus. fortiora verò inueteratis, & denigratis admouenda. Instillatur itaque prædictis in loco (Pauli decreto) sanguis palumbi, vel columbæ, vel calidum lac muliebre, cui thuris paululum sit adiectũ, aut candidum oui tepidũ infunditur, vt Aetio visum est, vel sanguis turturis, seu colũbæ. Celsus verò prædictis sanguinibus tanquã optimũ anteponit hirundinis sanguinem li. 6. ca. 6. circa finem: quãuis reliquos quoque tanquam commodos approbet, sequentibus autẽ diebus oculus sæpe fouendus erit per spongiã cum absynthij, aut hyssopi decocto, iuxta eiusdem Aetij sententiam, aut sertulæ cãpanæ, & fœni græci primum, postea etiã ipsius tantùm fœni græci decocto, iuxta Galeni decreta, eodem 5. de comp. med. secun. loc. Post quæ brassicæ folia decocta, & contrita superimposita prosunt, & caseus recens parũper salsus pari modo impositus, cùm & ipse mixtam quandã habeat facultatẽ: quare nihil absurdi erit, eo etiam in principio vti. Eiusdem quoque generis sunt rosæ, melilotũ, & crocus, vt eodem 5. de cõp. med. secund. loc. liquet. Inueteratis autẽ fugillationibus, & denigratis fortiora discutientia medicamenta admouenda erunt: inter quæ sunt raphanus, hyssopum, myrrha, ari radix, origanum, myricæ folia, & fructus, cardamomum, & reliqua innumera, quę à Galeno præcitato loco connumerantur: ex quibus idonea medicamenta parari poterunt.

Topica quæ lia esse debeant.

περὶ ὀφθαλμῶν ἑλκῶν.

De Oculorum vlceribus.

CAPVT XXIII.

VNVM quidem genus est vlcerũ in oculis, vt Paulus testa-

tur cap.22.3.lib.quamuis differentiæ ſpecificæ diuerſæ ſint,ac diuerſimodè nuncupentur,vt idem met auctor aſſerit, prout diuerſæ eiuſdem oculi partes exulcerari contingit, non vno etiam modo.Nanque tunica agnata interdum,interim corniformis,aut angulorũ aliquis, ſeu palpebra eadem affectione laborat,quemadmodum Seueri auctoritate affirmat Aetius. Quæ verò prædictarum partium exulcerata ſit,haud difficilè dignoſci poterit:cùm & promptè ſenſu viſus diiudicetur. Ipſe verò affectus morbus eſt in genere ſolutionis continui, viſionem incommodans,ſi fuerit notatu dignus,non ſolùm ob id, quòd redundantem humorem coaceruat, ſed etiam quia efficit, vt criſtallinus humor ex breui ſpatio cogatur cum circunfuſo ſplendore conuerſari, Galeno auctore lib.1. de cauſ. ſympt.præſertim ſi in corniformi genitum ſit vlcus, & quòd præcedens quoq; ad interiora vlcus verſus pupillam, aliquid aquoſi humoris foras effundit, atque hinc imminet periculum ne ſic affectus,ad extremam perueniat cæcitatem, cuius exulcerationis cauſa, aliquando externa, ab aliqua videlicet re ad oculũ illabente,eſſe poterit,aliquando interna, pura ex acrium humorũ eroſione,à qua magna ex parte fit. At ſi externa fuerit cauſa,facilè ex ægri,ſeu aſtantiũ loquela percipitur. Verùm ſi ex acribus humoribus, ac cauſa interna fiat vlcus,ex qualitate doloris,pruriginoſa videlicet, aut punctoria, redundantis ſucci qualitas inueſtigari poterit, ægri ætate, ac temperamento,& victu,regione,anni tempore,aeris conſtitutione,ac reliquis non prætermiſsis. Quantũ verò ad prognoſtica attinet,ſatis ſit noſſe,quòd vulnus ſeu vlcus corniformis tunicæ periculoſius ſit,quàm reliquarum partiũ oculi:& ſi ea ipſius pars,quę pupillę obiecta eſt,fuerit vlcerata,ſi vulnus ad interiora deſcendit magna ex parte taliter affecti obcœcantur,Galeno teſte eodem primo de cauſ.ſymp. Quæ verò vlcera in agnata tunica oborta ſunt,non adeò periculum afferunt, velut prædicta. Cæterùm ſiue in corniformi,ſeu agnata tunica,ſiue palpebris,aut oculorũ angulis,aut quacunq; alia oculi parte vlcus fieri contingat, eandẽ ſecundũ genus curationem requirit,quã & alia vlcera : quãuis ob partis naturam, quàm leniſsima adhibenda ſint medicamenta, iuxta Galeni ſententiam 4,de comp.medi.ſecund.loc. Nam medicamentorũ ſylua,quæ propriè ad oculorum vlcera pertinet,vt idem teſtatur Galenus,itidem ſcopum habet,vt vlcus mundum ſeruetur,vt-

Pars affecta.

Affectus.

Cauſæ.

Prognoſtica

Curatio.

pote

pote partium natura ipſum explente, & ad cicatricem perducente, quemadmodum in aliis vlceribus videre licet, vniuerſo tamen corpori præ omnibus prouidentia adhibita, quò id quod redundat in habitu tollatur, Aetio auctore, per venæ ſectionem corpore exiſtente pleno, humeralis, ſeu mediæ venæ eiuſdem lateris, aut per purgationem, ſi humorum aderit acrimonia, ex quibus vlcus fuerit exortũ, ſiue per clyſtere. Quòd ſi cunctis his opus fuerit, omnibus etiam vtendum erit, Aetio teſte. Nec minus humorum defluxus auertendus erit ad inferiores partes frictionibus, vinculis, ac cucurbitulis. Quibus autem purgantibus medicamentis vtendum ſit, vbi opus fuerit, pro ratione redundantis ſucci, eo prius concocto, ac præparato, ex ſæpius iam dictis ſtudioſi requirant, pariter & conuenientem victus rationem, abſtinendo potiſsimùm à vino vſque ad declinationem, ac cauendo ea, quæ caput replent, & fluxionem irritant. Quo verò ad topica medicamenta attinet, ſi vlcus ſimul cum inflammatione infeſtet, curationem exiis, quæ inflammationẽ lenire poſſunt, & cõcoquere moliemur, non neglectis iis, quæ ad vlcus propriè pertinent, ex Pauli, & Tralliani ſententia. Qua de re per initia collyriũ album muliebri lacte diſſolutum immittendum erit, inſtillandúmque ex oui albumine: & cataplaſma adhibendũ, ex Aetij ſententia, ex ouo ſimul cum eius vitello, cum roſaceo & vino, ita vt leniter tepefactum, & lana (vt ipſe teſtatur) exceptum imponatur: poterit etiam applicari, ſi ex linteo lineo excipiatur. Sequẽtibus autẽ diebus fomentũ fiat ex roſarum decocto, aut meliloti, & infundatur lac muliebre cum ouo tepidum, adhibeãturque linimenta, maximè id, quod ex capitibus papaueris, meliloto, croco & pane paratur, ex quo ſuperna duntaxat palpebra illinatur, quo aperiri poſsit oculus, & lachrymas influẽtes excernere, oculus quoque leniter deligetur, iuxta eiuſdem Aetij decreta. Sin autem vlcera ſordida fuerint, mulſa mediocriter diluta, & fœni græci decocto vtemur, Paulo teſte. At ſi multa fuerit ſordes, ad fœni græci ſuccũ, parum mellis addere conuenit. Oportet autẽ fœnum græcũ ipſum exactiſsimè purgare, ſæpe abluere, ac eo modo madefacere, pura dulci aqua, quẽadmodum idem Aetius docet li. 7. ca. 15. poſtquam autem purum factũ eſt vlcus, à fœni græci ſucco abſtinendũ erit, & collyrio ex thure quod vim glutinandi, ac incarnandi obtinet, vtendum. Eo autem vtaris, quod ammoniacum, ſarcocollam,

Venæ ſectio.

Purgatio.

Auerſiones.

Victus.

Topica.

thus, ac crocum excipit, cum fœni græci ſucco, & quandoque ceruſſam etiam lotam, ac amylum: nam quod aliter Græci conſcripſerunt, acrius quodammodo medicamentum eſſe videtur, præter id, quòd opium etiam excipiat, verum tamen interdum, robuſtis præſertim corporibus, & ipſo quoque vtare. Eo autem incarnato, ac explanato, aut etiam adhuc paulò profundiori exiſtente, adhibenda ſunt collyria, quæ cicatricem inducere poſſunt, præſertim id, quod Cleoni inſcribitur ab Aetio, & Paulo: eius autem compoſitionem inuenies apud Paulum lib. 7. cap. 16. & apud Aetium lib. 8. cap. 107. Nam vlcera oculorum eandem ſecundum genus curationem requirunt, quam alia vlcera, vt Galenus inquit 4. de comp. med. ſecund. loc. quanquam ob partis naturam quam leniſsima adhibenda ſint, vt diximus.

περὶ ἀλῶν, καὶ λευκωμάτων.

De cicatricibus, & albuginibus.

CAPVT XXIIII.

CVRATIS oculorum vlceribus, cicatrices in eis fiunt, quæ Paulo teſte, capit. 22. 3. libr. ſi per ſumma oculorum ſint, à Græcis interim ἄλαι à quibuſdam verò νεφελίαι, Latinè cicatrices, ſeu nubeculæ appellantur, à quibuſdam verò albugines tenues. At ſi altiores fuerint, à Græcis λευκώματα, à Latinis verò albugines, & ab aliquibus craſſæ albugines nuncupantur. Poſſunt autem non ab re omnes prædictæ cicatrices albugines nuncupari, cùm in oculi nigro albæ appareant. Denſata enim corniformi tunica, vt inquit Aetius, ſubiectus ipſi cæruleus color non amplius tranſlucet, ex quibus verbis, liquet, quæ oculi pars in albuginibus afficiatur, nam corniformis tunica præcipuè: connumerandæque inſuper & ipſæ ſunt inter morbos in numero, quòd ſi ſupereminentes fuerint, maximè albeſcunt, auctore Aetio. At ſi planæ, ſeu æquales, minus ſunt albæ, quæ verò magis cauæ quodammodo concolores ſunt nigro, earum cauſa minimè inueſtiganda erit, cùm præceden tia vlcera inſequantur. Verùm ipſæ, vt teſtis eſt Cornelius Celſus lib. 6. cap. 6. duobus vitiis periclitantur, ne videlicet aut cauæ aut craſſæ ſint: qua ratione dicebat Aetius calloſas, ac diuturnas, & craſſas cicatrices curare non oportere: ſi verò ſuffuſio etiam,

Pars affecta.
Affectus.
Signa.
Cauſæ.
Prognoſtica

sio etiam, aut glaucedo affuerit (vt ipse inquit) vanum est cicatrices extergere. Si quis autem eas exterere velit, quæ curari possunt, victus rationem ægro corpori accommodare debet, ex qua moderata materia, & boni succi, per vniuersum corpus diffundantur ex eiusdem Aetij sententia. Itaque ab omnibus acribus, salsis, ac crassi succi cibis abstinere oportet, & moderatè boni succi eduliis vti, & probæ concoctionis maximè curam gerere, nec minus & à multo vino abstinere debet æger. Illitio autem oculis facienda erit ante cibum, non statim à lecto, neque ante cœnam priori cibo benè concocto, & vbi ventris excrementa prius depositerit, & capite, ac toto corpore leuis sit æger. Securius autem erit, iuxta eiusdem auctoris sententiam, lenioribus extergentibus vti: nam quæ attenuari possunt cicatrices, moderatè pharmacis extergentibus curari possunt. Vitanda verò sunt acria, & quæ excoriant medicamenta: nam succedentibus ex eis fluxionibus, itémq; inflammationibus, & aliquando resolutis cicatricibus vlcera magis profunda fiunt. Inter ea autem medicamenta, quæ citra omnem molestiam recentes cicatrices exterunt, lac equinum existit, cum modico melle, assiduè illitum. Aetio teste. Similiter etiam centaurei minoris succus ex melle, vt Paulo, & Tralliano visum est, nec minus & anagallidis cæruleum florem habentis, aut chelidonij succus cum melle, seu menthæ succus, eodem Aetio auctore. Extergunt quoq; citra mordacitatem, cornu cerui vstum, velut etiam caprarum, Galeno teste 4. de comp. med. secund. loc. inueteratas autem, ac altiores albugines tum abstergentibus, tum discutientibus pharmacis curare tentandum, iuxta Pauli sententiam. Inter quæ tum Paulus ipse, tum Trallianus sepiæ testam combustam, & cum melle in pollinem redactam, admodùm probant. Aetius butyrum liquefactum solùm illitum, nec non rumicis hortensis, & plantaginis semen in testa exustum, & in cinerem redactum, exactéque tritum approbat. Similiter pullorum hirundinum capita detracta in olla exusta, ac trita: galbanum quoque cum melle liquefactum, ac similiter tritum adhibere præcipit. Nec minus vti poteris ære vsto, aut eiusdem æris squama, seu flore: prius tamen lotis, eísque solis in puluerem redactis, aut cum melle mixtis: poterítque insper gi infra scriptus puluis, qui excipit cornu cerui vsti ʒ. i. sepiæ testæ combustæ ʒ. ß. sarcocollæ ʒ. i. & ß. aristolochiæ rotundæ

Curatio.
Victus ratio.
Topica qualia esse debeant.

℈.i. sacchari ℥.3. fiat puluis. Et si fortius medicamentum reddere velis, myrrham, aut nitri spumam addas, æs vstum, eiusdémque squamam, aut florem, quæ vt magis mordacitatis fiant expertia, lauentur prius, vt diximus: & hæc pro curatione prædicti affectus commemorasse sufficiat.

περὶ φλυκταίνων. De Pustulis.

CAPVT XXV.

ORIVNTVR interdum in oculis, potissimum circa corniformem tunicam, quamuis & in eorum albo, & in palpebris interim fieri possint, Aetio teste, pustulæ quædam: quæ à Græcis φλύκταιναι, à Latinis, vt pote à Celso, pustulæ, à Barbaris vesicæ nuncupantur. Hæ inquam, vt Paulus asserit, excrescentiæ quædam sunt corniformis membranæ, ortæ ex humore quodam subexcoriante ipsius compaginem. Afficitur itaque per hunc affectum oculus, præsertim secundum corniformem tunicam, vt ex eiusdem descriptione liquet, & cùm illud sensu iudicari queat, non opus est alia indicia afferre. Estque morbus in quantitate, seu magnitudine præsertim: quanquam & in intemperie, & in soluta continuitate simul morbus dici possit, cùm de numero tumorum præter naturam sit, verùm cum eadem tunica corniformis ex quatuor veluti membranis densissimis, ac fortissimis constet, possunt interim sub prima membrana prædictæ fieri pustulæ, aliquando verò sub secunda, aut tertia, quapropter quædam in superficie, quædam verò in profundo eius fiunt. Quòd si in superficie, sub prima videlicet membrana fieri contingant, colorem nigriorem præseferunt, eodem Aetio teste. Si autem sub secunda, aut tertia membrana consistant, albidiore colore pustulæ fiunt: nam licet iam dictarum pustularum color naturalis niger sit, in profundo corniformis tunicæ cùm fiunt, occultatur, eo quòd tunica corniformis alba est, & cornibus simillima. Inquantum igitur, vt idem Aetius asserit, in profundo corniformis tunicæ pustula occultatur, intantum colorem assimilat, & maiorem dolorem inducit, & molestior est. Ex iis ergo interstinguendæ sunt pustulæ, quæ in superficie, ab iis, quæ in profundo fiunt. Oriuntur autem aut à sanguine ob plenitudinem, aut ab acribus succis, vt idem asserit Aetius, quas causas inter se distinguere, aut dignoscere haud difficilè erit,

Pustulæ quid sint.

Pars affecta. Affectus.

Signa.

Causæ.

causarum signa.

erit,& ſi doloris qualitatem,ac magnitudinem,ipſarúmq; pu ſtularum colorem, & ægri temperamentum, habitum, ætatem, ac eiuſdem ante actam vitam, anni tempus, regionem, aeris conſtitutionem, ac reliqua optimè perpendas. Verùm ex quacunque cauſa orta fuerit puſtula,ſi ſuperficiaria fuerit, curatu facilis erit,difficilis autem ſi profunda, etiam ſi tunica ipſa vlcerata ſit.Periculum nanque eſt ſi profundo orta ſit, ne reliquum corniformis tenue exiſtens rumpatur,& vuiformis procidat,ac effluant oculi humores:præſertim ſi iuxta pupillam ruptio fiat,vt Aetius aſſerit, aliúdque graue conſequitur. Nam inducta etiam talibus vlceribus cicatrice,homo non videbit propter inductas cicatrices. Quomodo autem ſuperficialis orta puſtula ab vuiformis tunicæ procidentia propter corniformis rupturam,ſeu corroſionem diſtinguatur,ſequenti capite explicabimus:cęterum curandæ puſtulæ ſunt primum,vt multiloquium, ſternutationes, iram, ſpiritus detentionem, ſplendorem nimium caueamus. Inhibeantúrque deambulationes,& alij motus ab initio.Cibos aſſumant molles,ac concoctu faciles. A vino abſtineant toto curationis tempore, ex Aetij ſententia.Pro potu verò aqua vtantur hordei, vel coriandrorum,ſeu cinnamomi parum in ea decocto.Vtroque autem cibo ſcilicet, & potu vtantur exiguo. Et ſi totius corporis plenitudo infeſtarit,vena eis ſecanda erit, ſi quid eorum, quæ ſæpius diximus,non prohibeat,non ſemel tantùm, ſed bis,& ſæpius,ſi opus fuerit.Secato autem humeralem,ſeu mediam:aut mediam primò,deinde humeralem,prout magis oportunum videbitur. Aluus quoq; acri clyſtere excitetur,quo humorum defluxus deorſum vertatur.Pro quo etiam ſatisfaciunt frictiones,& infernarum partium vincula.Verùm ſi humorum mordacitas,ſeu acrimonia puſtularum cauſa fuerit,purgatione potius vtendum erit, eis primùm domitis, ac præparatis. Atqui vitanda ſunt ex Aetij ſententia ea medicamenta, quæ vehementius purgant,& maximè,quæ ſtomacho ſunt magis infeſta.Qua propter manna,aut pulpa caſiæ fiſtulę,cum tamarindorum decocto, & antidoti diacatholicon pauco vti poteris, aut reliquis huiuſmodi, deinde ad topica deuenias medicamenta, quæ licet leniter diſcutientia eſſe debent, eodem Aetio teſte,tamen vbi recentes puſtulæ fuerint,& adhuc inflammatæ,à leniter quoque aſtringentibus abſolui non debent: vitandæ tamen ſunt deligationes, tanquam eis infeſtiſsimæ.

Prognoſtica.

Curatio.

Ratio victus

Venæ ſectio.

Diuertentia

Purgatio.

Topica quæ lia competant.

Verum cataplasmata adhibere oportet, vbi inflammatio affuerit, maximè in principio, leuia quidem, sed lata, vt Aetius asserit. Ea verò sunt tenuibus, ac mollibus linteolis illinienda, & super totum oculum imponenda, supercilio, ac mala, & tempore simul comprehenso: & sinenda, sunt quandiu fuerint madida: postquam verò siccata fuerint, tollenda ea sunt, & alia imponenda, inter quæ commendat Aetius ouorum albuginem, ac luteum tritum cum pauco croco, moderatóque passo, ac pane: addítque ipse opij modicum, id quod ipse non auderem, ni maximus infestaret dolor, & in pauca quantitate: vel loco eius Recip. lycij, & croci ana ℈.1. sarcocollæ ℈.1. & β. thuris ℈.2. cum duobus vitellis, ac albuginibus ouorũ, & aqua rosacea, fiat liquidum collyrium, & cum mollibus linteolis (vt diximus) applicetur: aut guttatim in oculum instilletur. Procedente verò tempore ouum auferatur, poterítque addi myrrhæ parum, ac fœni græci cremor. Verùm vitandum est (vt diximus) ne oculus in his diutius deligetur: est enim eis hoc nocentissimum. proficiente autem curatione adhibẽdum erit medicamentum quod ex thure, myrrha, & croco paratur, Aetio teste: fomentísque vtendum calfacientibus: licet ad initio tepida adhibèri debeant, quæ quod reliquum est, discutere valeant. Parentur autem ex florum chamæmeli, fœni græci, seminis lini aut meliloti decocto. At si ob multitudinem pustulæ rumpantur, aut ob acrimoniam erodatur, ac vlceretur corniformis tunica, earum curatio petenda erit capit. de oculorum vlceribus. Nec alia ratione pus, quod intra corniformem est generatum curari debet, Galeno auctore 4. de comp. medic. secundum loc. quàm pharmacis discussoriis, iam dictis, & propterea de eo seperatim tractare non libuit, prius tamen vniuersum corpus euacuato, si opus fuerit. At si eis medicamentis malum non cesserit, chirurgia indiget, Prout Galenus docuit in fine 14. meth. med.

περὶ πτώσεως. De Procidentia oculi.

CAPVT XXVI.

CVM propter erosionem, aut ruptionem corniformis tunicæ, potissimùm cùm vlcera profunda euadunt, pars quædam vuiformis, seu aciniformis tunicæ procidit πρόπτωσις à Græcis βαγοειδοῦς χιτῶνος à Latinis vuiformis tunicula procidentia dicitur à quibusdam barbaris corneæ ruptura appellat

appellatur. Deſcribitur autem à Paulo, quòd procidentia eſt vuiformis tunicula, quæ eroſa, ruptáve cornea tunica accidit. Ea inſuper cùm nõdum creuit, à Græcis μυρικόφαλ& nominatur, eo quòd figura muſcæ capiti ſimilis exiſtit, Paulo, & Aetio teſtibus. Cum verò amplius creuerit, eouſque, vt acinum vuæ repræſentet, ραφύλωμα à Græcis, à Latinis vuatio dicitur. At vbi plurimum aucta ſit, vt palpebras tranſiliat, μίλαι à Græcis, vtpote à Paulo, Latinè malum vocatur. Verùm vbi callum obducat, præter id, quod extra palpebras tranſgrediatur, ab Aetio, & Paulo ὄγκ&, Latinè clauus nuncupatur: quoniam per omnia claui capiti ſimilis exiſtit. Affectus hic, quanuis oculi exiſtat, non tamen ſecundum omnes eius partes, ſed in eo tum corniformis, tum vuiformis tunica oblæſa eſt, corniformis inquam eroſa, vel rupta in ſoluta continuitate morbo afficitur. Ipſius verò vuiformis tunicæ, morbus in ſitu eſt, totiúſque oculi, in figura. Quapropter nec vna duntaxat pars in hoc affectu laborat, neque vno tantùm affectu. quò fit, vt pupilla ipſa in iam dicto affectu diuulſa omnino ſit, ita vt aut non appareat, aut à ſitu, & figura eius ſit immutata: quo diſcriminatur oculi procidentia ab eiuſdem phlyctæna, ſeu puſtula, tum etiã, quòd id, quod prolapſum eſt, nigrum, aut cæruleum apparet, in circuitu verò circa fundum eius partis, quæ procidit, labia corroſæ corniformis tunicæ alba apparent, id quod in puſtula videre non licet: quoniam ea ſuperficialis exiſtens, ſimiliter vndiq; nigra eſt, licet non exacta nigredine. His itaque indiciis planè diſtinguere poteris affectum hunc à phlyctæna, ſeu puſtula, iuxta Aetij decreta cap. 29. & 33. lib. 7. Quomodo autem eius differentiæ, quas quatuor eſſe diximus, inter ſe diſtinguere liceat, ex ſupra relatis liquet: licet Aetius ipſorum etiam ſtaphylomatum differentias plures conſcribat, vt pote cùm corniformis ipſa tunica fuerit eleuata, & eminentiam acino vuæ ſimilem fecerit, aut ab humoribus intra ipſam collectis, aut ex puſtula quadam ſatis profundè inter eius partes conſiſtente: quæ duæ differentiæ licet tunicam ipſam corniformem eleuent, & incuruari faciant, non tamen ipſam rumpunt, ſeu exedunt. Et propterea eiuſdem eleuatio ſola, & nõ ruptura exiſtit. quò fit, vt neque id, quod prolapſum eſt, cæruleum, aut nigrum appareat: quemadmodum in vero ſtaphylomate: in quo diſrupta iam eſt corniformis tunica, & magnus vuiformis tunicæ prolapſus factus eſt: cui etiam ſententiæ adhærere videtur Celſus

Quid ſit oculi procidentia.

Eiuſdem differentiæ.

Quæ oculi partes oblædantur in hoc affectu.

Quòd affectus compoſitus ſit.

Quibus diſcriminetur à phlyctæna.

lib.

lib.7.cap.7.dum dixit, In ipso autem oculo nonnunquam summa attollitur tunica, siue ruptis intus membranis aliquibus, siue laxatis, & similis figura acino fit, vnde id σταφύλωμα Græci vocant. Verùm cùm has duas differentias non liceat (Paulo teste) vera σταφυλώματα appellare: & insuper earum curatio ab ea diuersa existat: cùm vena inflammationis, reliqua pustulæ curationem similem requirat: propterea eas silentio præ-
Prognostica. tereuntes, de veri prolapsus differentiis, quas quatuor esse diximus sermonem faciemus: cuius causa erosio, aut ruptio corniformis tunicæ existit, vt diximus. Ex quacunque ergo causa oculi procidentia ad μυκηφάλου degenerauerit, si medicamenta rite adhibeantur curari poterit: quemadmodum etiam, licet ægrè, recentia σταφυλώματα. Verùm vbi alborem, aut callũ contraxerint, nullus remediis locus est, ex Pauli sententia. Ea verò procidentia, quæ curationem admittit, vtpote quæ ad
Curatio. μυκηφάλου degenerauit, aut ad recentia σταφυλώματα, repellentibus, simul & astringentibus pharmacis illi opus est, Galeni auctoritate 4. de compositione medicamentorum secundũ locos, quem sectati sunt Paulus, & Aetius. Est verò eius sententia hæc. At verò vlcera quæ per erosionem tunicæ corniformis fiunt, vt etiam ex vuiformi quid pronuat, manifestum est, quòd tum propter se ipsa, tum ob prolapsionem, repellẽtibus, & astringentibus pharmacis illis opus est: conandum verò, vt
Topica. ex ipsis eligamus, quæ nullam aspretudinem faciunt, ea sunt folia rosarũ, flores, & succus, nardi spica, crocus, lycium, & hypocystis. At vehementiorem his astringendi vim habent (vt ipse testatur) acacia, & omphacium. Item balaustium, cytini, & gallæ omphacitides. poterũt itaque folia, & flores rosarum in vino astringenti decoqui, aut aqua pluuiali, si adsit inflãmatio, aut calor immodicus, & in eo decocto spongiam imbutam supra affectum oculum applicare, aut ex plantagine, rubi foliis, virga pastoris, & polygono, ac rosis, vt supra, parato decocto fotus fiant. Poterit insuper ex foliis rosarum, ac cydoniis, in vino astrigenti, aut aqua pluuiali decoctis, acaciæ ℈. 2. croci ℈. ß. additis, cataplasma fieri, ac adhiberi, aut ex plantaginis, polygoni, & rubi foliis pariter decoctis, croci gra. 3. licij, & hypocistidis singulorum ℈. ß. nardi spicæ gra. 4. additis, itidem cataplasma componi: nec minus collyrium ex infrascriptis conficiatur, quo salubriter vti poteris. Accipit autem aloës lotæ, pomphyligis præparatæ, & sarcocollæ nutritæ ana ℈. ß.

spicæ

ſpicæ nardi, croci ana gra. v. ſtimmeos, ſeu ſtibeos vſti, & abluti, quod medicorum vulgus antimonium appellat ℈. i. cum cremore tragacanthi, aut fœni græci, fiat collyrium, & vtare, aut omphacitides gallas tere, balauſtium, & cytinos, ac roſarum flores, & cum ſucco polygoni, aut virgæ paſtoris, foliorum oliuæ, aut roſarum vtitor, verùm ſi inflammatio affuerit, mitioribus ſemper vtaris iam dictis medicamentis, ac ſimul cum ouo recenti ea infundas. Quæ verò θαψιλώματα prædictam curationem reſpuunt, chirurgia indigent, vt moderatum ægrotanti decorem conciliemus, non autem vt viſum abolitum reſtituamus: quæ quomodo adminiſtrari debeat, diſertiſsime à Paulo libr. 6. capit. 19. ſcriptum reperitur: & ab Aetio cap. 35. lib. 7. necnon à Celſo lib. 7. cap. 7. quo fit, vt nos breuitati indulgentes, id præterire ex propoſito cenſuimus. Pariter & victus rationem ſcribere noluimus, cùm non alia indigeant, quàm ea quam aliis oculorum affectibus laborantibus, in præcedentibus inſtituimus, præſertim cap. de vlceribus, & de puſtulis.

περὶ μυδριάσεως.

De mydriaſi, ſeu pupillæ dilatatione.

CAP. XXVII.

LICET rhagoidis, ſeu vuiformis foramen, quod pupillam appellant, quatuor modis à naturali ſtatu immutari poſsit, Galeno teſte lib. 1. de cauſ. ſympt. nempe vel ampliatum, vel imminutũ, vel ruptum, vel in aliquam partem detortum, ſeu diuulſum: cùm eius ampliatio, ſiue à natiuitate ſit, ſiue poſtea accedat, ſemper viſui incommodat: imminutio verò, quæ à natiuitate, incepit, acutiſsimi viſus occaſio eſt: quæ verò poſtea accedit, praua exiſtit. Reliquorum verò vitiorum nullum neque ſi à natiuitate, neque ſi poſt incidit, quicquam quod æſtimatione dignum ſit, viſui officit. Propterea duabus vltimis eius mutationibus à naturali ſtatu derelictis, de eiuſdem incremento, ſeu ampliatione primò, deinceps de eius imminutione tractare decreui. Appellant autem μυδρίασιν Græci, pupillæ effuſionem, ſeu dilatationem Latini: cùm pupilla ipſa colore quidem nihil euariat, multo verò latior, quàm pro naturali modo efficitur, vt aliquando adiridis circulum accedat, Aetio teſte, & Paulo. Ex eo autem, quòd perpetuò hic affectus

Quid ſit pupillæ dilatatio.

Quæ pars afficiatur.

ctus visionem lædat, siue ab vtero, siue postea contingat, Galeni auctoritate, censendum est oculum ipsum oblæsum esse, non tamen totum, sed secundum rhagoidis foramen, hoc est, pupillam, ea nanque à naturali statu recesit, & pro quantitate declinationis increscit iterum ipsius visionis noxa, vt idem Galenus testatur: éstque morbus in genere conformationis, quoniam immodicè pupilla dilatata est, dicebat nanque Galenus lib. de diff. morborum, quòd concauitatũ morbi, siue obstruantur, siue immodicè pateant, omnes ad conformationis genus reducuntur: nam in omnibus his naturalis conformatio impedita videtur, cauitate videlicet ipsa à naturali mediocritate secundum excessum recedente. Pro cuius recessus quantitate quandoque in totum visus impeditur, interim verò videt ægri, verùm obscurè, & quæ videntur ab ipsis omnia minora, quàm sint, putantur esse, Paulo, & Aetio testibus: neque id mirũ, nam diffunditur in eis visiuus spiritus. Quapropter siue in prima protinus conformatione, siue postea amplior fuerit pupilla, iuxta Galeni sententiam, eodem 1. de caus. sympto. vniuersus ipsam spiritus implere non sufficit, vnde ipsum diffundi, dissiparique necesse est, quò fit, vt natiua vitiosa sit, & non naturalis vitio non careat, id quod non accidit in eis imminutione, vt dicemus: bonæ itaque visioni semper incommodat pupillæ dilatatio, seu amplitudo, ceu ex iam dictis planè liquet. Eius autem causa humor excrementitius existit, ex Pauli sententia, qui aut aceruatim, aut paulatim affluit, ab eóque citra sensum, vt Aetio visum est, vuiformis tunica distenditur, & pupilla amplius dilatatur. Sunt qui velint, Arabes præsertim, & qui eos sectantur communiter practicantes, ex ipsius vualis tunicæ deficcatione interdum pupillæ dilatationem excitari, exemplo coriorum perforatorum, cùm exsiccãtur: dilatantur siquidem illorum foramina, vt ipsi asserunt. Quare sic quoque euenire putant pupillæ, si immodicè rhagoides tunica exsiccetur, neque nos illud negamus, præsertim cùm Galen. illud fateatur lib. 1. de caus. sympto. dum dixit, continentem causam (vt ita dicam) dilatationis pupillæ esse rhagoidis tunicæ tensionem, atque ipsam propria ipsius ratione bifariam tendi, aut exsiccatam vt similarem, aut humectatam vt instrumentum: siccitatis verò curatio difficilis est. Verùm nos sectantes, Paulum, & Aetium in hoc, & tanquam sæpius contingentem, ac curatu non ita difficilem, tantum eam, quam ipsi assignãt causam

Quis affectus præter naturam fit.

Signa.

Causa.

sam dilatationis pupillæ admittimus modò, humorum videlicet effluxum: qui aceruatim, aut sensim, & paulatim ad vuiformem tunicam feruntur, à quibus ipsa amplius dilatatur, vt diximus: quòd si suapte natura pupillæ amplitudo fiat, omnino incurabilis existit: si non naturalis sit, ægrè curabilis sit: nam cùm membranosa sit tunica vuiformis, vbi semel distenta fuerit, induratur, neque facilè amplius contrahi potest, Aetio teste. Accidit autem hæc affectio magis pueris propter tunicarum debilitatem: insuper & his, qui ex natura nigros habent oculos, quoniam magnas etiam pupillas habent, & propterea facilè in hanc affectionem delabuntur. Quæ vtique curari potest, pro eius curatione, attenuante vtendum est victus ratione, atque ventri commoda, vt testatur Aetius. A vino abstinendum erit, donec affectio fuerit soluta. Balnei vsus sit rarior: deambulationibus lentis, ac plurimis, in locis vmbrosis vtendum erit. Clysteri ísque, vt aluus humecta sit, & materia ad infernas partes detrahatur. Similitérque infernarum partium frictione, & (si nihil impedierit, affuerítque corpori plenitudo) venam secare oportet, in cubito humeralem videlicet, vel mediam, aut purgantia medicamenta pro ratione redundantis succi adhibenda sunt: quanquam nec ea pluribus vicibus exhibenda erunt, neque vehementer purgantia esse debent: quæ si fieri nequeant, Aetij, & Pauli decreto venas in angulis oculorum diuidere oportet: deinde cucurbitulam occipitio admouere, & marina aqua frontem & oculos perfundere, hyeme tepida, æstate frigida, tota etiam facies in aquam mittatur, oculis per tempus quoddam apertis, vt Aetius asserit: quòd si marina aqua non adsit, parum salis aquę misceatur, aut posca aquosa assumatur. Pharmacis autem supra affectum locum subastringentibus vtendum erit: nam si valde acria fuerint, humorum copiam attrahunt, distendúntque membranas, & latiorem pupillam efficiunt: si verò vehementer astringant, aut modicè frigefaciant, membranas indurant, ampliúsque contrahent, ac coarctabunt pupillam: quod quidem incommodum est: nam hæc res pupillam ad tabem conducit. Sunt autem moderata adstringentia, quibus vti poteris, Aetio teste, rosa, crocus, spica nardi, cortex thuris, pomphilyx, spodium, & acacia, &, vt summatim dicam, cuncta ea, quæ citra aspretudinem astringunt, atque repellunt, exsiccántve, quorum mentio ex Gal. sententia, in præcedenti

prognostica.

Curatio.

Victus ratio.

capite

capite facta est: ex quibus quoque licebit, prout vsus exigit, medicamenta componere, eísque salubriter vti.

περὶ φθίσεως. De tabe pupillæ.

CAP. XXVIII.

Tabes pupillæ quid sit.

INTERIM quoque contingit, vt iam dictum rhagoidis foramen imminuatur, quam immutationem Græci φθίσιν appellant, vt patet decimo de vsu partium: Latini verò tabem seu diminutionem pupillæ vocant, medicorum vulgus pupillę constrictionem. Est nanque affectus is oculi, quo pupilla fit angustior, obscurior, atque rugosior, Paulo auctore. Quòd verò affectus hic ipsius pupillæ duntaxat imminutæ sit, nihil cornea priuatim affecta, quocirca & alteri oculorum magna ex parte accidit, patet eodem 10. de vsu partium, ita vt cognitu facilis sit, neminémque medicorum lateat, quandoquidem

Quæ pars afficiatur.

(vt Galenus testatur) sanus oculus, qui in propinquo est, affecti vitium prodit. Afficitur ergo oculus in hac affectione se-

Quis præter naturã affectus sit.

cundum eius pupillam, poterítque affectus is ad conformationis genus reduci, cùm naturalis conformatio corrumpatur, in specie verò in cauitate, seu via, foramine ipso rhagoidis,

Signa.

hoc est, pupilla in se ipsam concidente, & propterea minori reddita, & quanquàm cognitu facilis sit his affectus neminémque medicorum lateat, vt diximus, Galeni auctoritate, collatione facta ad eiusdem ægri oculum sanum, tamen ex eo quòd his maiora apparent, quàm pro naturali modo, quæ ab ipsis videntur propter pupillæ angustiam (vt Aetio, & Paulo,

Causæ.

visum est) argui poterit. Causam verò huius dixit Paulus esse densationem, quæ siccitati potius tribuenda est: Aetius verò ait plerisque hoc contingere ex periculosis debilitatibus, aut ingenti capitis dolore. Differt autem iuxta eorundem sententiam pupillæ tabes ab oculi macie, seu atrophia: quòd in tabe pupilla duntaxat angustior, ac minor efficitur: macies verò totum oculi bulbum minorem, ac humiliorem reddit. Galenus verò 1. de caus. symptom. minorem reddi pupillam morbi vitio ob geminam causam fatetur, quarum vna est, ex parte ipsius rhagoidis tunicæ tantùm altera ex parte humoris tenuis albuginei dicti, qui me-

Duas esse causas Gal. auctoritate.

dio loco inter ipsam rhagoidem, & crystallinum humorem effusus consistit. Atqui solius tunicæ affectus (vt ipse refert)

extensi

extenſio quædam, relaxatióque eſt: qualis vtique in externis ſubinde partibus accidit, cùm in articulis ligamenta redundanti humore ſunt perfuſa, & ne quis opinetur, quòd ab eadē cauſa, eodémq; affectu rhagoidis tunicæ excitari poſſint contraria vitia, pupillæ videlicet, cū dilatatio, tū diminutio, eodē li. 1. de cauſ. ſymp. dicebat ampliationis pupillæ cauſam, vt ita dicam, coniunctam, eſſe tenſionem ipſius rhagoidis tunicæ: ipſius verò imminutionis, ſeu paruitatis, eiuſdem rhagoidis tunicæ eſſe relaxationem, quapropter non ad eundem prædictæ tunicæ affectū dilatatio, & imminutio pupillæ cōſequuntur. Sed prima ad tenſionem, reliqua verò ad relaxationem. Tenditur autem aut exſiccata, vt pars ſimilaris aut humectata, vt inſtrumentalis. Qua de re quāuis ex ipſius rhagoidis tunicæ humectatione interim pupillæ dilatatio fiat, nō vt ſimilaris pars, ſed vt inſtrumentalis humectata erit, eodem Galeno auctore: cùm verò propter humorē rhagoidis tunicæ minor redditur pupilla, eadem tunica non tenditur, nēque vt inſtrumentalis pars afficitur, ſed ex humore relaxatur, atq; humore perfuſa vt ſimilaris pars humectatur. Si autem vitio albuginei humoris pupilla ipſa imminuta ſit, hoc vitiū in eius defectu cōſiſtit: cuius occaſione vuiformis tunica, vacuato interno eius loco, ac interna eius portione exſiccata, in ſe concidens contrahitur, ac rugatur, atque iccirco pupillā imminuit. Deterius autē ex talibus affectibus cernere cōtingit, non vtique propter pupillæ paruitatem, ſed quia pupillę paruitas vitioſos iam dictos affectus ſequitur: quorum culpa neceſſariò peius cernit oculus ſic affectus, & non propter pupillæ anguſtiam, eodem Galeno teſte: nanque ſi ad extenſionem, relaxationémq; rhagoidis tunicæ pupillæ imminutio ſequatur, redundāti humore ipſa perfuſa affectus hic cauſa erit, vt oculus deterius cernat, & non pupillæ anguſtia. At ſi contracta, ac rugata eadem tunica ex albuginei humoris defectu in ſeipſam concidat, atque pupillā imminuat, non propterea quòd pupilla imminuta ſit, ſed quoniam ſiccior efficitur cryſtallinus humor ex defectu albuginei, à quo largiter imbuebatur, & rhagoides tunica in ſe cōcidens, ſpaciū, quod inter ipſam, & cryſtallinū intereſt, anguſtius efficit: itaque fit, vt idem cryſtallinus humor cogatur paruo interſtitio cum externo ſplendore commertiū habere: eúmque ſine offenſa ſuſtinere non poſſe, carens vno ex munimentis, humore videlicet tenui: qui cùm

adeſſet, vna ex cauſis erat, propter quam ſine offenſa cryſtallinus humor ſplendorē ſuſtinebat: atque hæc quidem cauſa eſt, cur imminutus is, qui in pupilla eſt humor, tum deteriùs cernendi, tum foraminis rhagoidis tunicæ minoris reddendi ſit occaſio: quēadmodū ſi ipſa vuiformis tunica tendatur, vt corpus ſimilare ſiccata, poterit eſſe cauſa generandæ dilatationis pupillæ: eritque tunc dilatationis cauſa ipſius rhagoidis tunicæ, tenſio ex ſiccitate. Parciori verò reddito humore, qui ſub eadem continetur, nec ipſa ſuapte natura ſiccata eſt, ſed per accidens minori reddito iam dicto humore, nec propterea tenditur, ſed in ſe concidens cōtrahitur, ac rugatur: & iccirco pupillam imminuit, vtpote non amplius protenſa, ac diſtenta à iam dicto humore ſub ea contento: quemadmodum accidit cribrorum tunicis: quæ ſi non extendantur ipſarū foramina concident, id ipſum etiā euenire poterit, vt teſtatur Galenus 10. de vſu partiū, ſi ad pupillam ipſam parcior ſpiritus à principio affluāt: & propterea pupilla corrugetur, velut in ſenioribus, ac annoſiſsimis videre licet: quanquā & ipſis quoque rugoſa interdum fiat propter ſenectæ imbecillitatem cornifor mis tunica: & propterea malè, aut prorſus non vident pupilla non immutata. Ex quibus conſtat ſpacium omne, quod eſt poſt humorem cryſtallinū, ſpiritu ſimul, & humore tenui aſſiduè repleri oportere: & quòd in cæteris partibus humor, in ipſa verò potiſsimùm pupilla ſpiritus ineſt plurimus. Nunquid verò imminutionis pupillæ cauſa tenuis humoris defectus, ſeu inopia ſit, aut ſpiritus, ſeu vuiformis tunicæ laxitas propter humiditatē, diſtinguere haud admodū difficile erit. ſi ea quæ in oculis apparent ætatem, temperamentū ægri, ac antea actam vitam, & reliqua perpendas. Quo verò ad prognoſticum attinet, dicebat Galenus 1. de cauſ. ſympt. non ſemper malam eſſe pupillæ paruitatem: quoniā ea quæ naturalis eſt bona exiſtit: ſiquidē in minori pupilla colligitur ſpiritus, conſtringitur, ac denſatur: quæ omnia ad ſenſus bonitatem oculo conducūt. At ſi morbi vitio, & non naturæ, pupilla minor reddita ſit, mala quidē exiſtit, ac multò deterior efficitur, quàm mediocris: quoniam vitioſos ſequitur affectus, vt ipſe aſſerit, eóq; maximè inſanabilis eſt, ſi ex tenuis humoris defectu gignatur, minus autē innoxia eſt, ſi propter vuiformis humorē, minor reddita ſit pupilla. Nam difficilius eſt ſimilari corporis particulæ cuiuis, cùm ſiccata eſt, humiditatem reſtituere,

Prognoſtica

quàm

quàm eam, cũ humectata eſt, ſiccare. Ex ſiccitate ergo ſi orta fuerit pupillæ tabes, curationem porrò contrariam mydriaſi facere oportet, vt teſtatur Aetius: nam victus optimi ſucci, & ſorbilis eſſe debet. Vinum fuluum, atque odoratum eis adhibere oportet. Somnus præcipi vt cibum excipiat. Balnea quoque conueniunt ex aqua dulci, & capitis ex aqua calida perfuſio. Supernas partes exerceant humeros, ac manus cum ſpiritus detentione, & caput ac facies diligenter confricandæ ſunt, oculique inſuper ſummis digitis: eadémque facies aqua calida proluatur, & caput poſt confricationem, vnguento, quod moderatè calfacere poteſt, illinatur, quale eſt irinum, & modi co facto interſtitio, oculi rarefaciente, ac acriori medicamento humiditatem attrahente ſublinantur, cuiuſmodi eſt, quod excipit ammoniaci ℈. 2. aloes ʒ. ſ. crocomagmatis ʒ. 2. croci ʒ. ſ. æruginis æris ℈. ſ. in defectu crocomagmatis, croci doſis augeatur, triturentur, & cum aqua pluuiali vtaris. At ſi ex humiditate vniformem tunicam extendente, & relaxante tabes pupillæ fiat, curanda ea erit ex his, quæ præcedenti capite de pupillæ ampliatione diximus, aut ex his, quæ pro cura ſuffuſionis dicemus: quamuis rarò accidat, & in ſumma ea adhibeantur medicamenta, quæ vim digerendi, ac exſiccandi citra morſum habeant.

Curatio. Victus ratio

Medicamentorum ratio

περὶ ὑποχύματος. De ſuffuſione.

CAPVT XXIX.

IVXTA ipſam quoque pupillam affectus quidam præter naturam oriri conſueuit, qui à Græcis ὑπόχυμα, καὶ ὑπόχυσις, à Latinis ſuffuſio dicitur, Arabes aquam, medicorum vulgus cataractam appellant. Qui affectus Aetio teſte, cap. 51. lib. 2. præterfuſio, ſeu affuſio quædã humorum eſt circa pupillam congelatorum, vt vbi perfecta fuerit viſum impediat: ſub diuerſis tamen verbis idem ſentire videtur Paulus cap. 22. libr. 3. dum dixit ὑπόχυμα humidorum eſſe affuſionem, qui inter tunicam corniformem, & cryſtalloidem concreſcentes viſum impediunt. Verùm idem met Paulus lib. 6. cap. 21. ſuffuſionem retulit eſſe lenti humoris in corniformi membrana iuxta pupillam conſiſtentiam, quæ viſum impedit aut certè ne perſpicuè oculus cernat, efficit. Quibus verbis ſiquis exactè ea perpendat, videbitur Paulum diuerſimodè in prædictis locis de ſuffuſione locutum eſſe: nam tertio libro ὑπόχυμα dixit eſſe

Quid ſit ſuffuſio.

Conciliatur Pauli verba.

affuſionem, vſus verbo Græco παρίσχησις: in ſexto verò dixit eſſe conſiſtentiam, vſus verbo σύστασις. Verùm idemmet auctor his ſatisfacere videtur prædicto cap. 12. lib. 6. cùm dicebat de iis ſuffuſionibus, quæ nullâ manus adminiſtrationem requirunt, quæque confirmatæ non erant, tertio libro ſe pertractaſſe, de iis autem, quæ confirmatæ ſunt, & ex toto concreuerunt, in ſexto libro verba facere. Non mirum itaque ſi in 3. li. ſuffuſionem per affuſionem deſcripſit, cùm ipſam in via, ac in fieri conſideraſſet, in ſexto verò per conſiſtentiam, ſeu concretionem, cùm de iam cõfirmatis ſuffuſionibus differere propoſuiſſet. Pars affecta. Cùm autem ſuffuſio ipſam viſionem impediat (Aetio & Paulo teſtibus) verendum non erit oculum in ea affectum eſſe, & propriè iuxta pupillam, vt liquet ex traditis ab eiſdem deſcriptionibus, inter cryſtallinũ videlicet humorẽ, & corniformem tunicam. Quis affectus ſit. Qui affectus cùm per ſe primò functionem lædat, hoc eſt, ipſum videre, morbus inquam eſt in compoſitione, & propriè in numero, non in defectu, ſed in exceſſu: connumeratúrque inter eos morbos in numero, qui toto genere præter naturã ſunt, velut lib. de differentiis morb. & 14. meth. med. liquidò conſtat. Signa incipientis. Cuius vitij incipientis talia ſunt ſigna, vt Aetio viſum eſt, quòd ita affectis veluti culices quidam parui, ac caliginoſa quædã oculis ſæpe obuerſari videntur: & quidam ex ipſis piliformia vident, alij velut lanarũ filamenta aut araneorum texturas: quibuſdam circa lucernas circuli apparent, augeſcente deinde affectione, augeſcunt iam Augeſcentis. dicta ſymptomata. Hæc autem vbi apparuerint, aliquando (vt idem teſtatur Aetius) pura pupilla apparet his, qui negligentiùs conſiderant: aliquando verò colorem maris refert. Perfecta. Verùm vbi perfecta fuerit ſuffuſio, æger non videbit: pupillá quæ colorem ad albedinem mutat: & omnino non tranſlucet, quanquam plures ſint coloris ſpecies. Nam quædam ſuffuſiones ærem aſsimilant, aliquæ vitrum referunt, aliæ albicantes ſunt, aliæ ad cæruleum colorem magis mutantur, aliæ verò Suffuſionis differentiæ plures. glauceſcunt. Omnes tamen ſuffuſione laborantes (vt inquit Paulus) lucẽ vident, aut multam, aut paucam, eóq; diſcrimine ab hebetudine, & glaucomate affectis ſeparantur, cùm ipſi lucem omnino nullam cernant. Quòd ſi totum rhagoidis foramen à craſſo illic conſiſtente corpore obtenebratũ ſit, vtique videre hominem prohibet, Galeno teſte 1. de cauſ. ſymp. Si verò non totum foramen obtenebratum ſit, ſed aliqua parsceius

pura

pura ſuperſit, per illam, quæ extrinſecus ſunt, ſingula per ſe ſola: nihilo deteriùs, quàm antea, videbuntur. non tamen ſimiliter vt antea vno tẽpore multa: eo quòd anguſtior, quàm priùs factus ſit viſus conus. At ſi in pupillæ centro exigua ſuffuſio conſtiterit reliquis, quæ circa ſunt, partibus puris exiſtẽtibus, omnia iis, qui ſic ſunt affecti veluti feneſtras habere videtur: cùm, quod in medio eſt, nõ cernitur, & quaſi exciſum videtur. Verùm ſi diuulſa, nec inter ſe coniuncta fuerint craſſa corpora, quæ iuxta pupillam conſiſtunt, fluiténtque in tenui humore, iis, qui ſic ſe habent, tanquam culices quidam foris obuerſari videntur. Sæpenumero etiam ex craſsioris quoque humoris conſiſtentia, tanquam idolum aliquod ſibi appareat, imaginantur. Eiuſmodi autem idoli apparitio plerunque incidit, poſtquã à ſomno ſurgunt, vt idẽ inquit Galenus, potiſsimùm pueris, & iis, qui pluſculum biberunt, aut aliàs capite ſunt oppleto: quamuis prædicta quoque ſymptomata oriri poſsint ex tenuis humoris eſſentia permutata, & alia quædam ſi à naturali colore receſſerit, vt patet ibidem. Quibus autem indiciis confirmata, & quæ iam concreuit ſuffuſio, ab ea, quæ nondum confirmata eſt, diſcriminetur, Paulus decretum reliquit eodem 22. cap. lib. 6. ex Galeni doctrina. Pariter & ex eis, quæ confirmatæ ſunt, quæ ad eductionem manus adminiſtratione idonea reddantur, quæve non: quã quã nec id intactũ reliquit Galenus, qui eodem lib. 1. de cauſ. ſymp. ſcriptum reliquit quo pacto dignoſcendi ſunt ſuffuſi, ſi compuncta ſuffuſione viſum recepturi ſint, an non. Nam quibus altero oculo conniuentibus, alterius pupillam dilatari contingit, iis, ſi cõpunctio adminiſtretur, recipiendi viſus fiducia eſt: quibus non dilatatur, horum nemo vnquam reuidit: neque ſi minimo cum dolore, ac commodiſsimè iis eſt adminiſtrata compunctio. Interim verò contingit, quòd ſimilia iis, quæ ſuffuſis apparẽt, ſymptomata aduenient, oculis ipſis nulla propria affectione moleſtatis, ſed per cõſenſum affectis, vbi exhalationes quædã à ventriculo aſcendant, potiſsimùm quando non probè concoxerunt. Et quibus adeò perfectus, ſincerúſque viſus eſt, vt eum ne vel minimũ ſenſibile fugiat, quippe purior natura, cum cryſtallinus humor, tum tenuis, & aquoſus iis, exiſtit, reſpondet autem magnitudo talium ſymptomatum in his ſemper pro affectus magnitudine: quemadmodum & in aliis quoque, vt patet 1. de cauſ. ſymp. verùm diſtinguenda ſunt hæc ſymptomata, quę

Quomodo dignoſcenda ſint ſympto mata ſimilia

fuffuſioni,& diſtinguẽda ab his, quæ propria ſuffuſorũ ſunt.

à ventriculo oriuntur ſuffuſorum ſimilia, ab iis quæ in veris ſuffuſionibus apparent: nã ſi ob humorum in ventriculo contentorum vitium oborta ſint, vtriq; oculo ſimiliter accidunt: quæ verò per propriũ oculorum affectũ, alter duntaxat oculus prædictis viſis occupatur: & neque ſimul in vtroque incipiunt, neque ſimiliter apparent, vt 4. de loc. aff. patet. deinde ex tẽpore quoque ipſo diſtinguntur. Si enim tribus, quatuórve, aut etiam pluribus menſibus (vt Galenus ait) ſuffuſionis apparuerint ſymptomata, contẽplantique tibi papillã nihil tenebroſum videatur, ab ore ventriculi affectũ procedere inuenies: ſi verò non ita multũ temporis interceſſit, quærẽdum eſt in primis, vtrum ex quo incipit affectus, ſingulis diebus perpetuò huiuſmodi apparitio perſeuerauerit, nullo ſcilicet interueniente die, qui omni querela caruerit: an diebus quibuſdam laborãs exactè videatur conualuiſſe. Nã continuitas ſuffuſionẽ portendit: intermiſsio verò, quòd malũ à ventriculo prodierit ſuſpicionem excitatíque magis, ſi vbi perfectè quis concoquens nullũ ſibi viſum apparere fatetur: ſed multò magis, ſi cùm apparuerint viſa, mordicùs in ore vẽtriculi doluit: maximè verò ſi poſt hæc vomẽdo eiecta re mordẽte, mitigata fuerint ſymptomata. Hæc ſunt quæ primo ſtatim die, cùm videris hominẽ interrogando diſcere debes: quando ſecundum naturã exquiſitè ſe habuerint oculi. Vbi verò altera pupilla tenebroſior, aut turbidior, aut nõ exactè pura videtur, ſuffuſionis eſſe initiũ cenſendum eſt: & certiùs id iudicare valeas, tum ciborũ, minus tamen, quàm conſueuerit, aſſumptorum, & nihil mali ſucci habentium, tum etiam ex aloe medicamenti, quod quidam picram, alij hieram picram appellant, aſſumptionis experientia, Galeni auctoritate eodẽ 4. de loc. aff. dignoſcere tentabis. Cerebri quoque cognatione ſimilia ſuffuſis ſymptomata accidere ſolẽt in quibuſdam phrenitidis ſpeciebus, primariò ſcilicet affecto cerebro, quod ex eiuſdem phrenitidis indiciis percipi poterit. Sed quoniam tam ſi dicta ſymptomata ex ventriculi, quàm ſi ex cerebri conſenſu oriantur, veram ſuffuſionẽ non indicant: curabitú: q; affectio partibus ipſis primariò affectis diligenter curatis: iccirco eis derelictis, ad veræ ſuffuſionis prognoſtica, ac curationem redire tempus erit. Nam pro dignoſcenda eius cauſa opus nõ eſt diu laborare, cùm ex frigidis, & craſsis, ſeu lentis ſuccis omnibus conſentientibus ortum ducat: de hac autẽ ſuffuſione Galenus

Suffuſionis cauſa. prognoſtica

lenus 14.meth.med. talia protulit verba, quòd ſuffuſio iam incipiens digeritur, vbi verò diu conſtitit, digeri nullo pacto poteſt. Et Celſus lib. 6. cap. 6. ſic dicebat, Suffuſio quoq; quã Græci ὑπόχυσιν nominant, interdum oculi potentiæ, qua cernit, ſe opponit, quod ſi inueterauerit manu curandum eſt, inter initia, nonnunquã etiam certis obſeruationibus diſcutitur. hoc idem confirmauit li. 6. ca. 7. Paulus ὑποχύματα curari poſſe, ſed non omnia fatetur: proinde antequam conſiſtat, ſuffuſione tentatis ſuccurrendũ erit. Quæ autem citra manus adminiſtrationem curari poſſunt, & quæ chirurgiam requirant, ab eodem Paulo lib. 6. ca. 21. ſcriptum reperitur. ſimiliter quæ neutro dictorum modorum curari poſſunt, ſed omnino incurabiles fiunt. Quomodo autem id diſcernatur Galen. 1. de cauſ. ſympt. docuit, vt paulò ante diximus, inter eas verò quæ omnino incurabiles ſunt, ab Aetio connumerantur, quæ glauceſcunt ſuffuſiones: cum eæ fiant ab humore iuxta pupillam vehementiſsimè congelato, ac reſiccato, vt ipſe teſtatur. Differt verò ea ſuffuſio à glaucedine proprie dicta, quam Græci γλαύκωμα appellant: nam ea (eodem Aetio teſte) mutatio propriè eſt, ſiccitáſque, ac concretio cryſtallini humoris ad glaucum colorem: & ante Aetium illud idem ſcriptum reliquit Gal. 10. de vſu partium, quæ interdum cùm inceperit, curari poterit, vt idem Aetius aſſerit. Suffuſione itaq; tentatis victus ratio attenuatoria vniuerſa præcipienda erit, Pauli & Aetij decreto: nec minus Celſus victum optimum his eſſe, qui pituitam extenuat, fatetur. Aer propterea ad calidum, & ſiccum declinet. Somnus conſueto ſit breuior, exercitium ſit moderatum, potiſsimùm inferiorum partium: quo ſi vti non poterunt, eius loco earum frictionibus vtantur. Alui excrementa quotidie natura, aut arte excernant, Ab immodicis animi affectibus caueant, mœſtitia præſertim. In eorum cibis vtantur iis, quę extenuandi vim habent, vt hyſſopo, pulegio, ſatureia, ſampſuco, fœniculo, betonica, ſaluia, & reliquis. A vino verò abſtineant per totam curationem: cuius loco pro potu, aquam mulſam, vel ex cinnamomi decocto bibant, ab omnibúſque replentibus caput abſtineant: itémque à balneo, niſi quis alterius occaſionis cauſa ad lauandum ſe cogatur, in quo paululum inſideat, citóq; exeat. A piſcibus fructibúſq;, ac reliquis, quæ corpus humectare poſſunt, omnino abſtinendum erit. Móxque curandi ſunt qui ea ſuffuſione tentantur, quæ nondum conſiſtentiam adepta eſt,

Quomodo ſuffuſio quæ glauceſcit à vera glaucedine diſcernatur.

Curatio.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

circa initia, ſi nihil impediat, ſanguinis ex cubito detractione,
Topica. vt Aetio, & Paulo viſum eſt, incidatúrque aut media, aut exter
na: ſeu humeralis, prout magis expedire videbitur. Deinde
nedum clyſteriis acrioribus, quorum formulas in prædictis
Purgatio. requiras, verum etiam purgationibus vtare, prius tamen his,
quæ extenuant, ac præparant redundantes ſuccos adhibitis, ve-
lut eſt tum oxymel ſimplex, tum ſcyllinum, ſyrupus ex ſtœca
de, aut hyſſopo, aut roſarum mel cum aqua fœniculi, ſeu eu-
fragiæ, hyſſopi, ſampſuci, ſine betonicæ. Præparatis autem re-
dundantibus ſuccis, expurgari poterunt ex catapotiis cochiis,
arabicis, aureis, ſine quibus, aut lucis, addito trochiſcato agari-
co. Aſſumas autem ʒ.1. vel ϑ.4. ex aliquibus iam dictarum pi-
lularum cum ϑ.2. aut ʒ.1. prædicti agarici, & cum ſucco fœni-
culi, aut eufragiæ, ſeu ſyrupo ex ſtœcade pilulas formato, ac
vtitor poſt quarum aſſumptionem per aliquod ſpacium ʒ.3.
ſyrupi ex pluribus infuſ. roſarum rubearum aut duas mannæ
electæ (ſi neceſsitas vrgeat) ægroto tribuas, vtpote ne corpus
calfactum, & exſiccatum nimium ex pilularum aſſumptione
relinquatur. A purgatione occipitio cucurbitulæ affigendæ
ſunt, cute inciſa: aut ſanguinem ex fronte, vel naribus mittere
oportet, Celſo auctore. Et ex interuallis apophlegmatiſmis, ac
errhinis vtendum, quorum copiam in prædictis requiras, præ
ſertim cap. de capitis dolore ex pituita orto, nec non familia-
ribus quibuſdam catapotiis vti poteris, quæ ſic componantur.
℞. agarici trochiſcati ϑ.2. pulueris hieræ ſimplicis Gale. ʒ.ß.
trochiſcorum ex mirobalanis chebulis ϑ.1. cũ ſucco, aut aqua
fœniculi, ſeu ſyrupo ex ſtœcade pilulæ formentur, ac exhi-
Topica. beantur. Ab hinc ad topica deueniendum eſt medicamenta: à
mitioribuſque incipiendum, cauendúmque ab his, quæ impen
ſè ſiccant: nam licet valenter vacuent, quod reliquum eſt, ita
cogunt, quòd ægrè, aut nunquam reſolui poſsit: ſed eis vten-
dum, quæ paulatim digerant, velut eſt mel cum oleo veteri, &
fœniculi ſucco ex Aetij, & Pauli ſententia. Similiter & Oriba-
ſij medicamentum quod ex cauca lidis ſucco, chamædryos, &
coronopi, ſingulorum æquis portionibus conficitur. Adiuuat
inſuper (vt Paulus teſtatur) ipſius fœniculi decoctũ per initia
ſuperfuſum. Trallianus ex baccis lauri excorticatis, vrina pue
ri venerem non experti, læuigatis & pauco gummi ſuffuſos
vtiliter inungi aſſerit. Idem quoq; ex felle perdicis cum mel-
le, & ſucco fœniculi illinitionẽ faciendam eſſe præcipit. Quidam

dam fel galli ſimiliter cum melle,& fœniculi ſucco commendant:aut loco fœniculi,ſucco rutę,vel eufragiæ chelidonij,ſeu verbenæ vtuntur.Quidam alij puluerem conficiunt ex hirundinum capitibus aduſtis, cum melle,eóque ſolo vtuntur. Tu autem permiſcere poteris aliquem ex prædictis ſuccis:& vtere aut ex myrrha,& fœniculi,ſeu eufragiæ ſucco medicamentum componas; & ſi libuerit,mel quoque addas.Ipſe quoque interdum ea vti aqua conſueui, quam Neapoli pharmacopolæ parare ſolent,Socialémque appellant.Cuius deſcriptio reperitur in quodam libro, qui Roſa Anglica nũcupatur,feliciterq; ſucceſsit: cuius compoſitionem hic ſubſcribere placuit. Recipit autem fœniculi,rutæ,eufragiæ,verbenę,tormentillæ, betonicæ,roſarum,ſylueſtris endiuiæ,callitrichi, anagallidis, pimpinellæ, chelydonij, papyri, pœoniæ,foliorum vitis,apij, agrimoniæ,& caprifolij,ſingulorum partes æquales:triturentur,& pridie ponantur tritę in vino albo:ſecunda in vrina pueri venerem non experti: tertia in lacte mulieris, & quarta in melle optimo: quo tempore diſtillentur, & quod extrahitur vſui reſeruetur.Hæc de cura ſuffuſionis nondum concretæ,ac confirmatæ:nam ea quæ confirmata eſt(ſi curari poterit)manus adminiſtrationem requirit:quæ quomodo perficienda ſit, Paulum conſule cap.21.lib.6.& Celſum lib.7.cap.7.

περὶ ἀμαυρώσεως.

De obſcuritate,ſeu offuſcatione oculorum.

CAPVT XXX.

NVLLO interdum in oculis malo apparente, contingit, vt cernendi ſenſus deperditus ſit, hunc affectum Græci ἀμαύρωσιν, Latini offuſcationem,ſeu obſcuritatem viſus appellant, recentiores practicantes guttam ſerenam nominant. Eſt autem(Paulo auctore)perfectum vt plurimum videndi impedimentum abſque manifeſto affectu circa oculum.Aetius verò eodem ferè modo prædictũ affectum deſcripſit, quòd eſt perfectum vt plurimum videndi impedimentum citra manifeſtam circa oculum affectionem, pura videlicet apparente pupilla,vt minimum,aut ſemel in totum nõ videant.Differt autem affectio hęc ab ea,quam Græci ἀμβλυωπίαν, Latini verò obtuſionem, ſeu hebetudinem viſus nuncupant: nam in hac non omnino aufertur viſio, ſed notabiliter minor redditur,& Obſcuritas vitus quid ſit.

Hebetudo visus quid sit.

proinde est quædã videndi obscuratio ab aliqua causa immanifesta perueniens, vt idem testatur Paulus. Differunt itaque affectiones hæ secundum magis, & minus: increscit namque actionis noxa pro quantitate declinationis, ac affectus magnitudine, vt primo de caus. sympt. patet. similémque ferè curationem requirunt, & propterea vna derelicta, de reliqua mentionem fecimus: verùm quoniam prædicta affectio, quibusdam paulatim, ac sensim conflatur, aliis autem confertim incidit: si paulatim fiat, læditur in ea oculus, quamuis non manifestè, aut secundum eius visiuum spiritum, dum incrassatur, aut secundum tunicas dum densantur, & crassefiunt: aut secundum humores, cùm crassi, aut viscosi redduntur. Interim visiuus spiritus præter iam dictas causas imminuitur, & debilis fit, corrugantúrque nerui visiui, ac tunicæ, vt in senibus accidit. At si confertim incidat hæc affectio, secũdum visiuos duntaxat neruos oculus affectus erit, Galeno teste 4. de loc. affect. & Aetio cap. 48. 7. lib. verùm modo quouis generetur affectio hæc, per petuò symptoma erit in genere noxæ functionis sensibilis, visiuæ videlicet. erítque ea ablata vt plurimum, interim autem diminuta valde, neque ex vno tantùm morborum genere pullulat, imò ex quouis gigni poterit, ex intemperie videlicet, mala compositione, aut vnitatis solutione prænominatarum oculi partium: quorum morborum causę non paucæ esse possunt: cùm si paulatim confletur affectio hæc, ex incrassato visiuo spiritu, tunicis densatis, ac crassefactis, seu rugosis effectis, aut humoribus in oculo crassis, & viscosis redditis gigni possit: pariter ex ingenti tristitia, ex præcedenti diuturno morbo, ex collapsione, & velut corrugatione neruorum visiuorum: spiritus etiam visiui debilitate, & multa imminutione etiam fit: ex quibus etiam causis oculorum hebetudo progignitur. Repentinæ autem, & quæ confertim incidit causa (vt testatur Aetius) est nerui visiui obruratio à crassis, ac viscosis humoribus confertim in ipsum illapsis, aut eiusdem nerui resolutio. Dignosces autem dictorum humorum crassorum, & viscosorum copiam, si ab eis neruus confertim obstruatur: quoniam vt tradit Aetius, absque alia causa necesse est capitis grauitatem consequi, maximè in profundo, iuxta radices oculorum. At si ad eorundem visiuorum neruorum resolutionem affectio hæc consequatur, tardè mouebitur oculus, aut omnino non mouebitur. Cùm verò ex violenta plaga in caput facta, aut

Quæ oculi pars in eis afficiatur, si paulatim fiat.

Si cõfertim.

Quis præter naturam affectus sit.

Causæ si paulatim fiat.

Si confertim fiat, causæ.

Causarum signa.

cta, aut ex caſu à cerebri connexu ruptus fuerit neruus, primùm quidem oculus prominentior fit: deinde cauatur, & non alitur. Præcedunt autem (vt ipſemet teſtatur Aetius) viſus obſcuritatem, ſeu oculorum offuſcationem aſsiduæ cruditates, & meri potus, & inſolatio capitis inuſtio, ac ardor, aut perfrigeratio, aſsidua lectio poſt cibum, aut ſimiliter balnea poſt cibum, vomitus intempeſtiui, immodicus ac intempeſtiuus coitus, ſpiritus detentio violenta, vt in tubicinibus contingit: quæ omnia, & his ſimilia dum modicè fiunt, viſus hebetudinem, dum verò immodice, offuſcationem efficiunt. Fit itaque aliquando offuſcatio ob fortes capitis plagas, aut caſus ex alto, reſoluto aliquando neruo viſiuo, aut rupto, aut per vehementem concuſsionem humorum copia illata, & viſiuum neruum obturante: quæ omnia, ex ægrorum, ſeu aſtantium aſſertione percipi poterunt, & vnà cum prædictis ſignis prompte diſtingui. Paulatim verò offuſcatio ſi fiat, non admodum difficulter curari poterit: quemadmodum nec hebetudo, niſi ſenioribus accidat: nam à moderatis cauſis, & non ab immodicis ortum ducit: Verùm ſi confertim ob fortes videlicet capitis plagas fiat, aut caſus ex alto, omniũ mitiſsima erit, Aetio teſte, ea quæ fit ex humorum copia illata propter vehementem concuſsionem, & viſiuum neruum obturante. Pro curatione autem eius, ſiue confertim, ſiue paulatim fiat, aer moderatus eligatur: ſiue qui parum ad ſiccum vergat. Somno vtantur moderato, viténtque diurnum, curéntque vt aluum facilè ſolubilem habeant: ídque ſaltem per cibos facito, qui etiam præ omnibus bonæ concoctionis eſſe debent: vitandique ſunt omnes craſſefacientes: imò extenuantes potiùs eligantur. Vitandus eſt vini potus, tolerandáque viriliter eſt aquæ potio, aut aquæ mulſæ, ſeu aquæ ex cinnamomi decocto. Exercitiis vtẽdum infernarum partium, & deambulationibus pluribus in vmbroſis locis, vt Aetio viſum eſt: caueant ab aſsiduo coitu: capitis inſolatione: à vehementioríque motu, à cibo: vt neque legant, aut ſcribant. balneum eis non conuenit, vitandæ ſunt iræ, indignationes, curæ pertinaces, & vehementes perturbationes, ac timores, præſertim poſt cibum, paritérque & aſsidui vomitus. Verum eos, quibus oculi confertim offuſcãtur curare oportet vena cubiti inciſa, ſi plenitudine grauatus ſit æger: validiſsimũ enim auxilium in ipſis eſt venæ ſectio, vt teſtatur Aetius. Incidatur autẽ humeralis, aut media, deinde interpoſitis aliq

prognoſtica.

Curatio.

Victus ratio.

Si cõfertim fiat.

Medicamentorũ ratio.

Venę ſectio

tis aliquot diebus (vt idem Aetius inquit) fasciam collo circundabimus, ac constringemus: & postquam frontis venæ eleuatæ fuerint, rursus exoluemus: & hoc iterum, atque iterum faciemus, quò per spiritus motum humores obturati violenter concutiantur, postea eleuatas angulares venas ab vtraque nasi parte secare oportet, eodem Aetio, & Paulo testibus. post hæc confestim cucurbitula occipitio affigenda est cum scarificatione: nam contingit plerunque (vt Aetius asserit) statim incumbente adhuc cucurbitula, hominem respicere. Paulus verò hirudines temporibus admouere iussit, inferiorésque partes perfricare. Verùm non oportet his duntaxat auxiliis contentum esse, sed viribus reparatis postea corpus totum purgare conuenit, prius tamen redundantibus succis præparatis, explebis autem ea vtraque iis, quæ cap. de suffusione retulimus: nanque communis est huius affectionis curatio ei, quam in suffusis diximus, Paulo auctore. Perseuerante verò adhuc affectione, etiam his quæ naribus infunduntur medicamentis vtendum erit, ac apophlegmatismis superiùs in capite de dolore capitis ex pituita conscriptis. Cæterùm si neque his malum cedat, præsertim si ex multis, ac crassis succis ad visorios neruos delatis originem ducat: post omnia iam dicta auxilia, caput sinapismo integendum erit, & quæ adurunt medicamenta occipiti admouenda sunt, cauteria dicta, vt idem Aetius præcipit. At si vsus obscuritas sensim accidat, ab angularibus venis euacuatio (velut dictum est) facienda erit statim ab initio, his potissimùm qui non multo sanguine abundant, deinde cucurbita occipitio affigatur, postea purgatio fiat. Perseuerante adhuc malo, per modò dicta medicamenta caput purgandum erit, reliquísque paulo ante commemoratis medicamentis vtendum. Illitio autem oculorum in omni offuscatione quouis modo conflata per simplicia primum fiat, veluti per mel, aut vetus oleum, aut æqua portione simul hæc mixta, postea etiam aliis compositis vtare, velut est medicamentum à Paulo simul & Aetio comprobatum. Id autem recipit croci ʒ. i. myrrhæ tantundem, piperis gra. 15. spicæ nardi ℈. i. succi fœniculi ʒ. 16. ammoniaci Thymiamatis ʒ. i. mellis ʒ. 5. ad omnia leuissimè trita fœniculi succum affunde: deinde tere, ac resicca, & admisto melle, ænea pyxide excipe, ac vtere. Verùm ante illitionem per spongiam in aqua calida marina tinctam fomentum adhibendum erit: aliquando etiam tota facie

Purgatio.

si sensim fiat.

Topica veriſque communia.

facies in marinam tepidam immittenda est. Incipientem quoque offusionē, aut suffusionem (Galeno auctore 4. de comp. med. sec. loc. circa finem) persanat omne fel cū marrubij succo, ac melle Attico. Item si myrrhæ, & piperis æquales partes assumas cum melle, aut si fœniculi succum, & fel taurinum liquidum, paribus portionibus assumas, & mellis Attici duplum, ac illinas, aut croci & piperis æquas portiones felle taurino excipito, atque in collyria redigito, & illinito, quibus omnibus pro offusionis curatione vti poteris: nec minus & his, quæ paulò ante suffusis approbauimus.

περὶ νυκτάλωπος. De nyctalope.

CAPVT XXXI.

PRAETER dicta vitia quæ oculis contingunt, vnum quoddam oriri consueuit, quod Græci νυκτάλωπα, quidam nocturnam cæcitudinem, Plinius hos luscioſos appellat. Celsus verò lib. 6. cap. 6. oculorum imbecillitatem nuncupat: ex qua (vt ipse refert) ægri interdiu satis, noctu nihil cernunt: vt verò Aetio, & Paulo placuit, malum hoc est, quo per diem homo cernit, occidente verò sole obscurius, deinde noctu penitus nihil. Cùm itaque videndi functio in hac affectione læsa sit, vt ex eius discriptione liquet, cuique constat oculum affectum esse: neque enim fieri potest, vt cernēdi functio oblæsa sit ipso oculo nequaquam affecto, cum actionis noxa qualiscunque sit, cuiuslibet partis proprium est symptoma, vt patet 2. de locis affect. Est insuper affectio hæc symptoma in genere noxæ functionis animalis sensibilis, non siquidem oblatæ, nec depratuatæ, sed debilis. Nam vt dictum est, qui tali affectione detinentur, die quidem vident, verùm occidente sole obscurius, & noctu omnino nihil. Illud autem magis fieri videtur (vt inquit Aetius) propter aliquam capitis imbecilitatem, & maximè visui spiritus crassitudinem, itémque reliquorum oculi humorum, ac tunicarum. Hoc vitium (vt Celsus refert) in fœminam benè respondentibus menstruis non cadit. Pro cuius curatione, victus ratio ex toto attenuatoria præcipienda est, vitandáque omnia crasse facientia, ab initio etiam à vino abstinendum est: & si bono habitu præditi fuerint ægri, curari debent ex venæ cubiti sectione, humeralis videlicet, & deinde ex angulis oculorum sanguis mittendus est, móxque si vitiosi redundarint humores, conuenienti pharmaco purgentur: aut

Quid sit nocturna cæcitudō.

Quæ pars afficiatur.

Quis præter naturam affectus.

Causa.

Prognostici.

Curatio

Victus ratio.

Venæ sectio.

per

Purgatio. per clysteres aluus inaniatur. Quibus autem id perficiendum erit, sæpius supra adnotauimus. Post verò vniuersalem euacuationem, vtendum est his, quæ pituitam per os ducunt, & quæ per nares purgant, & sternutationes quoque ciendæ sunt: quorum iterum copiã in prædictis requiras. Verùm interea, quæ naribus infundũtur, tanquàm maximè commodum ab Aetio vnum cõscribitur: id autem recipit piperis, staphidis agriæ, singulorum ℈. 2. sinapis ℈. 1. tundito, ac cribrato, & radicum betæ succum adiicito, vt mellis liquidi consistentia fiat, & contrita naribus infunde: ac attrahere iube, atque, vt ipse asserit, hoc ad dies quinque, aut septem facito. Poteris autem eiusdem staphidis agriæ, & piperis ʒ. excipere, & sinapis ʒ. ß. foliorum sampsuci pug. ß. in aqua decoquito: cui quartam partem succi radicũ betæ adiicito, & per nares attrahere iubeto. Insuper præcipit idem Aetius, ac Paulus, vt ante cibum bibendum tribuatur hyssopi decoctum, origani, aut rutæ, & si his remediis affectus non aboletur, rursus purgatio molienda erit, quam ipsi ex scammonio, & castoreo conficiunt, addit tamen Aetius sal, verùm si hoc medicamento vti libuerit, scammonij non ʒ ß. sed ℈. ß. aut paulò plus assumas: nam purgatio hæc (vt idem testatur Aetius) sæpe è vestigio ab affectione liberauit, aut multò meliorem dispositionem induxit. Et iterũ post paucos dies dandum est purgatorium medicamentum pituitam, & bilem ducens: aut si paulò ante dicto medicamento vti nolueris, vtpote in debilioribus corporibus, infrascripto vtaris ipsum iterando, interpositis quibusdam diebus, vt videbitur. Recipit autem pilularum lucis maiorum, aut arabicarum ℈. 4. vel cochiarum ʒ. 1. cum ℈. 2. aut ʒ. 1. agarici trochiscati, formentur catapotia ex succo fœniculi, aut syrupo ex stœcade, & exhibeantur. Oculi verò illinantur melle despumato: quo iniecto ad ipsum continendum oculi ipsi claudantur, aut oleo vetustissimo similiter illinantur, vel aluminis scisis partes duæ, & salis ammoniaci pars vna trita cum melle, aut muliebri lacte, sublinantur, fel quoque hirci ex melle illinitum paucis diebus vitium tollit, vt inquit Alexander. Quidam verò) Celso auctore) contrito semine portulacæ mel adiiciunt eatenus, ne id ex specillo destillet, eóq; inungunt. Verùm tum Celsus ipse, tum Alexander, Paulus, & Aetius cũ Galeno 4. de comp. med. secund. loc. iecoris hircini saniem, quæ dum assatur effluit, colligere præcipiunt, atque hac oculos oblinire iubent: iecúrque

Topica.

ipsum

ipſum maximé hircinum aſſatum cum ſale, ſin minus, capri lum ſi comedendum exhibeatur, eis prodeſſe aſſerunt. Similiter ſi dum ipſum aſſatur, elatũ vaporẽ apertis oculis excipiant, vtrandus tamẽ eſt perpetuò frequentior acriorum pharmacorum vſus: ipſum quoque fel capræ, perdicis, aut hirci ex interuallis cum melle illitum idem commẽdauit Aetius, licet etiã, vt Celſus inquit, iiſdem medicamentis non inutiliter vti, quæ vel cicatrices, vel aſpretudinẽ extenuant. Contingit verò quandoque quamuis rarò quibuſdam, vt noctu quidem melius videant, interdiu autem deterius, & ſi noctu luna appareat, nihil cernant, eodem Aetio teſte, in quibus multum attenuari ſpiritum, aut tunicas rarefieri, & propterea ſpiritum diſſipari, ac viſum obſcurari fatetur, noctu verò craſſefieri, colligíq; ac ſenſum mouere. His autem oportet (vt ipſe teſtatur) robur oculis addere, quanquam Herophilus vice verſa eos curabat, medicamentis videlicet, quæ ad eos, qui noctu nõ vident, magis faciebant: nam cùm ſimul multus, ac æthereus fuerit animalis ſpiritus, is res quæ diſtant, & videre, & exactè diſcernere poteſt Gal. auctore primo de cauſ. ſympto. cui verò paucus fuerit, ſed purus is vt res propinquas planè diſcernit, ita diſtantes haudquaquam videt. At ſi craſsior ſimul fuerit, & multus, res diſtantes videt quidem, ſed non ad vnguem diſcernit: quemadmodũ cui humidior ſimul fuerit, & exiguus, is neque exactè, neque porrò videre poteſt. Cùm itaq; prædictis paucus, íſque tenuis ſpiritus fuerit, aut idem propter rarefactas tunicas diſſiparur, mirari non oportet, ſi noctu melius, interdiu autem deterius videant, cum ſimul noctu colligatur eiſdem, ac craſſefiat animalis ſpiritus, & propterea ſenſum moueat.

De cõtrario affectu oculorum.

περὶ αἰγίλωπος. De ægilope.

CAP. XXXII.

INTER maiorem oculi angulum, & naſum quidã affectus oriri conſueuit, qui à Græcis ἀιγίλωψ dicitur. eſt autem Galeno auctore 5. de comp. medi. ſecun. loc. paruum quoddam abſceſſui ſimile tuberculum inter naſi os, & magnum iuxta oculum angulũ ortum, & rumpitur ſanè ſæpe in angulum: quibus verbis liquet ægilopa Gal. nominare tuberculũ hoc, tam ſi diſruptum fuerit, quàm ante eruptionẽ. Paulus verò (vtpote Galeno iunior) diſtinctius (mea quidem ſententia) prædicti vitij meminit: retulit nanque ægilopa abſceſſum eſſe inter magnum

Aegilops quid ſit.

gnum oculi angulum,& naſum,qui ſi rumpatur,negligatúrq; in fiſtulam vertitur vſque ad os,priuſquam verò erumpatur in vlcus abſceſſus, anchilops dicitur. Anchilopa itaque nuncupauit Paulus hoc vitium priuſquam erumpatur in vlcus: eo autẽ in vlcus verſo,ac rupto,ęgilopa. Pars quæ afficitur cum in eius diſcriptione,tum ad ſenſum patet. Affectus ipſe morbus eſt in compoſitione primò, in magnitudine videlicet, & propriè in exceſſu: cum quo intemperies, ac ſoluta continuitas complicatur. Verùm eo diſrupto, morbus erit in ſoluta continuitate primò,cùm de genere vlcerum ſit. Progignitur autem à vitioſis ſuccis ad prædictam partem delatis,aut à toto,vel à quibuſdam partibus tranſmiſſis. Eſt verò affectio hæc ægrè curabilis(vt Aetius) propter corporum tenuitatem, & ſubiecti oſsis putredinem, ſeu corruptionem: ob ſitus etiam vicinitatem (vt idem inquit)ipſi quoque oculo damnum infert,aliquando per naturale paruum iuxta angulum foramen. Ipſe quoque Gale. præcitato loco, cùm iam dictum malum in angulum rumpitur ægrè curabile reddi, niſi maturè occurratur, aſſeruit: non enim poteſt ab acribus medicamẽtis curari: cùm ex eis oculus coafficiatur,atque ita affectę etiam partis inflammatio augeatur: nec ob id ſolùm ægrè affectio ipſa curabilis eſt, ſed propterea quòd cùm multa liquida pharmaca in experimentum aſſumi poſſunt, ea non tolerat locus ipſe, neceſſariò enim ex eis in oculum aliquid influit, neque verò adhærere eiuſmodi queant citra obligationem,quæ totum oculum complectatur, quam impoſsibile eſt (eodem Galeno teſte) tot diebus aliquẽ perferre poſſe,quot ad mali curationem requiruntur. Quapropter Apollonius (vt ipſe refert) nulla pharmaca ad ægilopas ſcripſit: Archigenes verò paucis enumeratis,deinceps ad curationem ipſorum per chirurgiam progreditur. Incipiẽte itaq; inflammatione, victus ratione probè inſtituta pro auerſione eius,quod influit,eiuſdem lateris in cubito vena humeralis incidenda erit, ſi quid non prohibeat, aliiſque diuerſionibus, curbitulis inquam,frictionibus,ac vinculis vtendum. Ab hinc redundantes quoque vitioſi ſucci purgante medicamento vacuari debẽt,ne poſthac amplius ad affectum locum fluant,eligendáque ea ſunt, quæ leniter purgandi vim habeant,pro ratione tamen redundãtis vitioſi ſuccí, quo etiam tẽpore repellentia medicamenta iuxta affectam partem adhiberi poſſunt. Verùm ſi perſeuerauerit affectio,tentãdum eſt per diſcuſſoria medicamen

Pars affecta. Affectus. Cauſa. Prognoſtica. Curatio. Venæ ſectio. Purgatio. Topica quæ lia eſſe debeant.

medicamenta,quæ citra mordacitatem operantur,eam curare,Galeno,& Aetio teſtibus.Coafficitur nanque oculus (vt diximus)ex acribus: & in ipſa affecta parte inflammatio augeſcit. In hunc ergo vſum probè facit medicamentum ex glaucio,& croco,vna cum perdicij herbę ſucco,quam parietariam vocant,compoſitum ſi imponatur,iuxta Pauli, & Alexandri ſententiam:crebrò autem ipſum permutare oportet, vt idem Paulus refert,etenim ſtatim immutatũ vim ſuam amittit.huius medicamenti vſu Trallianus teſtatur incipientes, & nondum in pus conuerſos ægilopas prohibuiſſe, ne in ſuppurationem mutarentur:& proinde eos curaſſe.Præterea ex alica cocta in aceto,& probè trita, quam etiã commendabat Paulus, non modò incipientes ægilopas, ſed etiam inueteratos iam, & in pus conuerſos mirabiliter ſe curaſſe teſtatur idem Trallianus:præcipítque vt probè leuigata imponi debeat: quòd ſi etiam pus inhæreſcens deprehendatur,rumpit ipſum, & vſq; ad os penetrat,adeò validum eſt medicamentum,vt ipſe fatetur:ruta quoque ſatiua vnà cum lixiuio quod primũ diſtillauerit,cõtrita, coctáq; & impoſita pulchrè admodũ ægilopas emendat,& ad vſque os permeat, per initia tamen hoc præſidium modicè rodit,poſtea verò non item:ac mirum eſt(vt inquit Paulus)quòd ne cicatricẽ quidem indecoram hoc præſidium relinquat: vſu quoq; probatum medicamentũ quoddã Trallianus conſcripſit:Recipit autem id,Internam arundinis membranam, id quod rotundũ circa nodos inueniri conſueuit,acceptam, melli iniicito, ac particulæ affectæ imponito, mutans quotidie quater:& vbi locũ probè repurgaueris,mulſa cum ſpongia ocularia abluito: ad hæc (inquit) prædictam arundinis membranã per ſe imponito,& miraberis. Antequã verò ægilops in pus vertatur, & poſtquã ruptus fuerit abſceſſus,cochleas cum teſtis ſuis tritas imponi præcipit Paulus, interdum aloe,vel myrrha admiſta,habet nanque medicamentum hoc deſiccandi vim:probè quoq; facit thus cum columbino ſtercore recenti impoſitum, vt Galenus Archigenis auctoritate 5.de comp.med.ſecund.locos teſtatur: aut erui farina cum melle.Curant quoque ægilopa (ſi non profundũ corruptum fuerit os)chamæmeli folia commanſa impoſita, aut maluæ folia commanſa,ſi cum ſale imponãtur prius tamen, quàm diſrumpatur: radix item lilij recens ad emplaſtri formam trita,& impoſita ægilopas curat,Aetio auctore: rumpit

enim & repurgat,prout experientia cognitum est: & vsque ad perfectam curationem cicatrice includit. Arnogloſſa quoq; herba eum modico ſale trita,& appoſita ægilopas deſtruit,vt apud Plinium Secundum lib.1.de re med.cap.23.legitur: item nucis combuſtæ cinis iniectus ſanat. At in quibus affectio diuturna os corrumpit, vt ad angulum in fiſtulã abiit, nec prædicta contulerint,ad chirurgiam confugiendum,quam à Paulo petas,li.6.c.22.ab Aetio lib.7.c.86.à Celſo verò lib.7.c.7.

περὶ ὠταλγίας. De aurium dolore.

CAPVT XXXIII.

QVONIAM aurium vſum proximum à luminibus natura nobis dedit,Celſo auctore lib.6.cap.7. ſecundúmque locum obtinet auditus ſenſoriũ in tenuitate à viſu,velut guſtus ſenſorium in craſsitudine ſecundum locum obtinet à tactu,vt patet 4.de loc.aff.propterea expediti ab oculorum affectibus, ad eos,qui in auribus euenire conſueuerunt tranſeundum eſt ab earum dolore primùm exordientes: quoniam hoc potiſsimùm ſymptoma artem ad curationem incitat,vt teſtatur Alexander:quanquã & ipſæ quouis morborum genere affici poſſint,vt 1.de cauſ.ſymp.decretum reliquit Galenus, earum primo inſtrumento,aut partibus,quæ illi vſum aliquem præſtãt, ſeu audiendi facultate laborantibus,ex quorum omnium culpa lædi hanc functionem contingit. Nomen autem ſumpſit hæc affectio cum ab affectu ipſo,tum à parte affecta, vt patet 2.meth.med.verùm cùm hic dolor in euidẽtibus auriculis inteſtare poſsit,nec minus & interim affligit in profundo auditorij meatus, ad quẽ locum neruus auditorius peruenit nõ ex longo interuallo ab ipſo cerebro, quem dolorem auriũ proprie nominare conſueuerunt,vt teſtis eſt Galenus 3.prognoſt. cuius audiẽdi meatus finis vbi neruo dilatato cõiungitur proprium,ac primum eſt audiendi inſtrumentum,ceteræ autem ipſarum partes eidem vſum præſtant, vt primo de cauſ.ſymp. liquet.Ea de re cùm aurium dolorem dicimus, in quacunque earũ parte,ex quauis cauſa ortus fuerit intelligere volumus: quanquam potiſsimùm de eo qui in profundo oritur. Quòd verò in eo aures afficiantur ex ipſa liquet nomenclatura. At nunquid ſola circa meatum cutis,ſeu euidentes auriculæ affectæ ſint,vel ipſe auditorius meatus in profundo, ex ipſo doloris ſenſu,rum etiam ex eiuſdem vehemẽtia diſcere licebit:ve-

Primum audiẽdi inſtrumentũ quid ſit.

Quid per aurium dolorem intelligatur.

Partis affectæ notitia

hement

hementior nanque erit si in profundo fiat, vt eodem 3. prognost. patet. Quis autem affectus sit dolor, hic iterum asserere superuacaneũ est, cùm id fusiùs disseruimus cap. de dolore capitis in principio. Insequitur insuper non aliter, quàm cæteri, dolor hic, interim ad earundẽ aurium inæqualem intemperiem, interdũ ad earum continui solutionẽ, aut si vtroq; modo affectæ sint pro diuersitate causarũ, quæ earũdem aurium dolores excitare solent, quas omnes Galenus 3. de comp. med. secund. loc. cõscripsit: docuitq; simul modum dignoscẽdi eas: à quo cæteri auctores Græci, Paulus, Aetius, Alexander ceperunt. Quidam nanque ex frigida intemperie ortum habent à frigidis ventis in peregrinationibus susceptis, aut ex balneis frigidis: quos dignosces, si tum prægressa, tum præsentia perconctatus fueris, antegressas quidẽ ex ægri, aut astantium relatione, præsentia verò ex te ipso, quoniam dolor alitè infestabit, fixus quidem citra grauitatem, vel distensionem, vel ardorem. Verùm si ex calida conceptus fuerit intẽperie dolor, ex prægressa quapiam insolatione, seu æstuatione, aut ventis calidis, seu medicatis aquis, in quibus quidam ob delitias se lauant, aut ob corporis cõmoditatem. id perdisces: dolorémque feruidũ sine grauitate, seu tensione sentient ægri. Quòd si ex frigidis glutinosis, crassísque succis proritetur dolor, qui obstructione eum potius concitant, iterũ artificiosa quadã coniectura deprehendes prægressa, & præsentia perconctatus: cùm cibi pituitosi, & mali succi, ac potus frigidiores, humidioréque præcesserint: tẽperamentum, ac ætas frigidæ, similitérq; anni tẽpus, & regio, ac aeris constitutio: capitísque, ac aurium grauitatem ægri sentiunt. Verùm si distensio quidẽ orta fuerit grauitatem verò in capite, vel aure neutiquam percipiant ægri, fuerítque antegressa frigiditas, spiritũ flatuosum, & crassum transitum non habentem, doloris causam esse manifestò constabit, qui haud aliter quàm inflãmatio partes distendens dolorem excitat. At si grauitas, distensióque simul, ac calor, & dolor pulsatilis, simúlq; etiam febricula quædã oboritur, inflammationem efficientẽ esse causam doloris, qui sanguinis excalfacti influxu originem habuerit, bona ratione æstimare licebit, quemadmodũ Paulo, & Alexandro visum est. Excitantur autem interdum ex ichoribus, seu sanioſis humoribus in aurium corpore genitis, consimiles dolores, quemadmodum ex mordacium humorũ illapsu forinsecùs facto contingunt.

Affectus quis sit.

Causæ.

Earundem causarum sign.

eodem Galeno teſte 3. de comp. med. ſec. locos: quoniam verò
Prognoſtica maius imminet periculum in aurium affectionibus, quàm in oculorum vitiis, vt teſtatur Celſus: nam vitia oculorum intra ipſos nocent: aurium inflammationes, doloréſque interdum etiam ad dementiam, morté mque præcipitant: propterea inter initia protinus magis ſuccurrendũ eſt, ne maiori periculo locus ſit, vt ipſe inquit. Non abſque itaque ratione Hippocrates 3. prognoſt. refert, quòd auriũ dolor cum febre continua, ac vehementi difficilis eſt: periculum enim delirij, mortíſque imminet: nam natu minores ſeptimo die, aut citiùs ab hoc morbo interimuntur: natu verò maiores multo tardiùs. Febris enim ac delirium minus eos infeſtant: & aures eis ob id antea ſuppurantur, ſed per has ætates recidiuæ euenientes morborum, plurimos interimunt: minores verò natu priuſquam ſuppurẽtur aures, interimuntur. Alexander autem, ſiue meatus auris, (dicebat) ſiue alia ipſius quæpiam interna particula frequenter inflammatione laboret, acutiſsima pericula vicinia regionis, & genere ſubſtãtiæ inducit: reddítque ipſe rationem: nam neruus qui in nam auris ſuperficiem ſublinit, cùm ſit ſenſibilis, validos dolores, acutóſque excitat, vt etiam cerebrum in cõſenſum perducat, ita vt febres, & deliria ſic affectis oboriantur: interim verò moriãtur, nec minus cur citiùs iuuenes, quàm ſenes ex eodem affectu intereãt aſſerit: quam & ante ipſum non Hippocrates modò, verum etiam & Galenus eodem 3. prognoſt. ſcriptum, reliquerãt. Cùm itaque non ex vna duntaxat cauſa aurium dolor excitetur, quò ſit vt neque vna ſit eiuſdem curandi, ſeu victus ratio, ſed iuxta cauſarum diuerſitatem diuerſimode quoque ſit inſtituenda: propterea cuiuſq; cauſæ ſpeciatim victus inſtitutione prætermiſſa, quoniam ex his, quæ prius diximus facilè percipi poterit pro cauſarũ varietate cuiuſuis doloris auris curationẽ præcipiemus: quæ cum multæ iam dictæ ſint, tantum numerum remediorum eſſe oportet, quantus eſt efficientium cauſarum.

Curatio, ſi ex frigiditate oriatur aurium dolor. Dolores igitur à ſola frigiditate obortos calfacientia medicamenta quam celerrimè curant, Galeno auctore 3. de com. med. ſecund. loc. veluti eſt oleum amaracinũ, nardinum, rutaceum, laurinum, aut de caſtoreo: quòd ſi maxima fuerit perfrigeratio, benefacit oleum addito pipere exquiſitiſsimè trito, aut ſi multum, veteri oleo exiguum omnino euphorbij admiſceas, ſtyracem caſiam, ſeu calamum odoratum: pariter

quoq

quoque confert irinum oleum: & ruralibus quoque hominibus, si alliũ in oleo cõtundas, vel feruefacias, atque ita infundas: aut si magnã cepam exculpas, deinde oleo eam expleas, & in feruenti cinere moderatè calfacias: atque ita auribus infundas. At si ex calida intemperie aurium dolor originem duxerit seu ex medicatis aquis, oui candidum in aurem dimissum, ipsum mitigabit, si tepidũ paulatim cum lacte muliebri infundatur. Plurimum verò iuuantur ex succo perdicij cum modico rosaceo, aut solani, seu coriãdri, vel astulæ regiæ: Nec minus & amygdalino oleo, vel oleo in quo lũbrici, seu aselli, qui in aquosis, & humidis degũt, fuerint incocti. Coriandri itẽ succus cum lacte mulieris immixtus, & auriculæ infusus dolorem mirificè tollit, vt Plinio 2. visum est lib. 1. de re med. cap. 10. Quòd si ex aqua medicata excitatus fuerit dolor circa auditorium meatum, oleum assiduè infundere conuenit, quo ipsum eluamus, vt testatur Galenus: deinde lana molli extergere, rursúsque infundere. Iuuantur quoque plurimum ex adipe anserino, atque item vulpino: similiter si oui candidũ cum muliebri lacte tepido fuerit infusum. Pro communi nanque præcepto habẽdum erit, vt quicquid auribus adhibeatur, mediocriter calidum esse oporteat, ex communi omnium medicorum sententia: poterit quoque per exuctionem ore aqua attrahi. Si verò quis vno pede auri affectæ proximo exiliat (vt inquit Aetius) inclinans quodãmodo se ipsum aquam facilè excernit. At si ex flatuoso spiritu, aut crasso, lentóque humore aurium dolores fiant, eis vtendum medicamẽtis erit, quæ obturationem liberant, abstergunt, atque incidunt citra tamen vehementem rosionẽ, præsertim in quibus dolor magnus, & copiæ suspicio subest: cuius generis sunt album, & nigrum veratrum, amygdalæ amaræ, & ex tribus aristolochiis, quęcunque fuerit ad manum, & iris illyrica: iniicies autem & cinnamomum, si habueris, ad casiam, illo non præsente: nec minus & cucumeris syluestris, ac bryonię radice & cẽtaurij magni: iterum radice, seu parui coma vtendum: & omnino omnia amara conferunt: nanque citra mordacitatem, & absque molestia expurgant hæc meatus, difficiunt, & diffecant obturata, vt eodem 3. de compos. medica. liquet: commendatur item à Paulo fel ouillum cum oleo communi, vel amygdalino, insuper porri, & cepæ succus tepidus cum melle: aut origanum cum melle, & lacte muliebri si instilletur. Ad vehementiores autẽ

si ex caliditate, curatio

si ex meditatis aquis, curatio.

Commune præceptum pro aurium curatione.

si ex flatuoso spiritu, aut frigidis succis fiat, curatio.

aurium obſtructiones fel caprillum cum ſucco porri inditum (vt ipſe inquit) confert. Alexander autem fel bubulũ, aut ouil lum inſtillatum, ſeu capræ vrinam continuè infuſam cõmendat, ſimiliter ſi felle taurino floccum imbutum, læuigatúmq; auri imponas. Priuatim autem Paulus ad dolorem, ob flatuoſum ſpiritum refert, quòd cõferat ſtrenuè cucumis ex aqua ca lida fota, auriq; demiſſa. Conducit quoque vaporatio ex ruta, ſampſuco, caſtoreo, & milio. Verum ſi in toto corpore, aut ſal tem in capite prædictorum craſſorum humorum adũt redun dantia, priuſquã modo dictis medicamentis vtaris, corpus to tum, aut ſaltẽ caput purgante medicamento exonerabis, præ cedente tamen eorũ coctione, ac præparatione: aliàs fluxionis cauſam præbebũt, & dolor amplius irritabitur. Dolore autem auris ex inflammatione oborto, ſtatim ſanguis ex cubito mit tendus eſt, media, ſeu humerali vena, velut plenitudo maior, vel minor, ac vires magis, vel minus valentiores videbuntur: deinde auxilia aggredi quæ inflãmationes ſedare poſſunt, vt Alexandro, & Paulo viſum eſt: aliiſq; reuulſionibus, vtẽdum, frictionibus vinculis, cucurbitulis, ac clyſteriis, vt humorũ flu xus inhibeatur: & ſi bilioſus ſanguis redundare videatur, à ve næ ſectione, purgatione vtẽdum erit, quæ vim habeat leniter bilem educendi, hanc autem ſtudioſi ex prius dictis requirãt, demũ moderata exiſtente inflammatione roſaceum cum ace to tepefactum adhibendum erit. Oleum quoq; dulce, & calens per ſpecillum lana inuolutum (Paulo teſte) cõtinuò adhiberi poteſt: aut adeps anſerinus, ſeu vulpinus cũ roſaceo: extrinſe cùs verò ea, quæ dolorẽ leniunt (vt ipſe teſtatur) materiã impactam concoquunt, ſuperaccõmodare oportet, Si verò ve hemens fuerit ex inflammatione dolor, mitigabit ipſum (Ae tio auctore) oui cãdidum tenue cum lacte muliebri tepidum infuſum. Mitigant quoq; feruentes inflammationes (eodem auctore) roſaceum cum auriculę muris, aut polygoni, vel por tulacæ, ſeu ramẽtorum cucurbitæ ſucco, ſi tepidè inſtillentur. Item aſelli ſub hydriis ſtabulantes, ſeu inteſtina terræ cũ ro ſaceo cocta, ac oleum amygdalinũ, quod inſuper cum aliquo prædictorũ miſceri poterit: vbi verò maximus, ac vehementiſ ſimus ex inflãmatione dolor vrgeat, neceſſe eſt ſtupefacienti bus ſenſum vti: cũ videlicet propter dolorem ad mortis diſcri men æger tendat: vtendum iis tamen, quæ leniter ſenſum ſtu pefaciunt, vt inquit Paulus: nõ enim mediocre periculum eſt,

Si ex inflammatione fiat curatio.

ne cereb

ne cerebrum neruo, per quem facultas audiendi erogatur vicinum, consortij lege afficiatur: neque sæpius eis vti oportet, sed vbi coactus fueris semel duntaxat, aut iterum offerre conuenit, Alexãdro auctore, præsertim si opio vtaris: miscetur autem opium muliebri lacti, & oui cãdido: quæ ipsa & per se sæpe aurium inflammationibus profuere. Gal. teste 3. de compositione medicament. secund. loc. Excipiantur autem opij pars vna, castorij partes duæ, & cum lacte mulieris, seu oui albumine, aut vino dulci tepido instillentur, Paulo auctore: quãquam Gal. velit, quòd in vehementissimis doloribus pari mensura, castoreum admiscendum sit, in non tam vehementibus dupla: verùm multò ante vsum tempore præparatum id esse conuenit. Porro hoc medicamentum, quod ex castoreo, & papaueris succo conficitur non solùm aurium sedat dolorem, sed etiam oculorum, & dentium, si auribus instilletur, vt 12. meth. med. patet. Verùm eo vtendum est, cùm maximè necessitas vrgeat: cùm nonnihil (vt ipse Galenus inquit) partes lædat, ac eas imbecilliores reddat ex refrigeratione, velut reliqua anodyna: nisi post in sanitatis tẽpore eadem partes excalfeceris: liquor verò, quo hæc diluuntur ex musto sapa sit: multò enim magis quàm dulcia vina dolorem hæc sedat: quomodo hęc miscenda sint, à Galeno eodem 3. de comp. medic. secund. loc. decretum est. Similiter quo pacto eadem, aut similia medicamenta auribus vehementer dolẽtibus iniicienda sunt, docet idem Asclepiadis auctoritate, serosum cruorem, qui à carnibus bubulis, dum torrentur, distillat, si calidus infundatur, commẽdat. Extrinsecùs autem omni ex parte oleo calido, aut nardino, quod adipem anserinum habeat, locus fouendus erit, aut rosaceo, seu amygdalino: & si doloris vehementia exigat per spongias calente aqua imbutas, in qua chamæmeli flores, fœnum græcum, & melilotum fuerint decocta. fomentum adhibere conuenit. Quòd si imponi cataplasma aliquando suadebit, papauerum capitibus in aqua coctis, ac fœni græci, vel hordei vel lini seminis farina aquæ immissa cataplasma cõficies, ex eiusdem Gal. sententia eodem 12. meth. med. Et si externa videantur auris inflammatione tentari, non alienum erit, farinam hordeaceam, aut triticeam sapæ, aut vino dulci adfrictionis experti incoctam cataplasmatis modo inducere, Tralliani auctoritate. Vbi autem dolor inueterauerit ac in pus inflammatio degenerari incipiat, Pauli medicamento vtitor, quod ex

lini ſeminis ſucco conficitur, vnà cum roſaceo, aut chamæmelino: foluámque inſtillabis.

περὶ ἤχους τῶν ὠτῶν. De aurium ſonitu.

CAPVT XXXIIII.

ALIVD vitij genus aurium eſt, vbi aures intra ſe ipſas ſonant: atque hoc quoq; fit, ne externum ſonum accipiant, Celſo auctore, eodem ca. 7. lib. 6. quod vitium Græci ἦχον vocant, Latini (vt Celſus) aurium intra ſe ipſas ſonitum: medicorum vulgus, aurium tum ſonitum, tum tinnitum, ſeu ſibilũ appellat. Eſt autem ſenſus ſonitus cuiuſdam intra ſe ipſas aures externum ſonum impediens, ne ab ipſis accipiatur, quemadmodum ex eiuſdẽ Cornelij verbis percipi poteſt. In qua affectione meatum auditorium, potiſsimùm ſecundum eius extremitatem, vbi delatatum neruum attingit, oblæſum eſſe conſtat: cùm & ipſe ſenſus audiendi, qui in iam dicta parte perficitur, affectus ſit. Affectio verò ipſa ſymptoma eſt in genere noxæ functionis ſenſibilis deprauatæ: ſentit enim audiendi facultas id quod ſentire non deberet, & propterea eius actio deprauata dici debet. Cuius affectionis cauſa neq; vna eſſe poterit: nam interim ex flatuoſo ſpiritu generatur, quandoque ob exquiſitam ſenſus audiendi ſubtilitatem ex ore ventriculi exhalantibus vaporibus ad aures ipſas: quemadmodũ in oculis ſimilia ſuffuſionis ſymptomata, Gal. teſte 3. de comp. med. ſecũd. loc. partim etiam ex humore craſſo obſtructo, interdum ob ipſarum aurium imbecillitatem: quemadmodũ in iis, qui ex morbo ſe recolligunt accidere conſueuit: fit præterea & ratione crifis (Tralliano teſte) vt in quibuſdam febribus euenit, quemadmodum Gal. etiam, & Paulo viſum eſt. Propterea non conuenit citra artem, aut cognitionẽ, aut curationẽ auſpicari: quamuis certa cognitio dictarum cauſarum in principio haberi nõ poſsit, artificialem tamen quandam coniecturam ex cauſis forinſecùs laceſſentibus (ſi quis ipſarum vires norit) facere licebit, vt ſi ex prægreſſa capitis plaga, aut tali, vel tali morbo, vel ex cruditate, ſeu largo vini potu, aut violento, & multo vomitu, vel ob pharmacorum auricularium vſum aurium ſonitus fiat: ægri quoq; temperaturæ, & habitus dignotio ad inueniendam cauſam conducunt, vniuerſáque præcedens victus ratio: quin etiam ſi vel paulatim congregetur, vel coaceruatim irruat

Aurium ſonitus quid ſit.

Pars affecta.

Affectus.

Cauſæ.

Signa cauſarum.

ruat ſonitus, id ipſum quoq; ad inuentionem affectioni cõfert: inſupérq; ſi per interualla repetat, vel cõtinenter hoc ſymptoma perſeueret, vt teſtatur Gal. Si igitur ſonitus nunc excitentur, nunc ceſſent, & ſpatio interpoſito reuertantur: intelligito ex ſpiritu flatuoſo, cui facilis nõ patet exitus prouenire: maximè ſi præceſſerint cibi, qui flatus generare poſſint, & multæ cruditates, vt Alexãder teſtis eſt. Si verò ob flatum ventoſum, cui tranſitus intercluſus ſit, ſonitus fieri ſuſpicatus quiſpiam fuerit, vt inquit Gal. & ob hanc rem deficcantibus, & attenuatoriis, ac diſcuſſoriis pharmacis admotis nihil profecerit, ſi-múlque apophlegmatiſmis vſus ſit, & toto capiti proſpexerit, tunc ſanè ob auditus ſubtilitatem, ſonitum fieri coniectãdum erit: præſertim ſi acuto audiẽdi ſenſu æger prẽditus appareat: & propterea certa cognitio, poſt vſum Pharmacorũ artificiali coniectura exhibitorum huius præſertim cauſæ tempore contingit. Quòd ſi propter humores craſſos, ac viſcidos ſonitus accidat, inde cognoſces, quòd neq; repentè oboriatur ſonitus, ſed paulatim increſcat. Inſuper quòd etiam grauitas percipiatur, præceſſerintque cruditates, balneorum intempeſtiuorum vſus, & alia quæ crudos humores generare ſolent. Verùm ob locorum imbecillitatem, ſi ortus fuerit ſonitus, ex his quę præceſſerunt colligere poteris, vt pote præcedẽtibus morbis quibuſdam, à quibus conualeſcunt ægri: iis nanque accidere conſueuit. Si verò in febribus ſonitus fiant, aut harum criſibus, prompte ex eiſdem cauſis progigni dignoſces. Ex cauſis verò externis ſi excitetur, quæ ſanè ea fuerit, ex ægri, ſeu aſtantium ſermone patebit. Perpetuò autem permanente ſonitu, per eſſentiam aures affectas eſſe indicium erit: velut ſi per interualla repetat per ſympathiam, hoc eſt, per conſenſum, vt interim quieſcat, deinde excitetur, poſt videlicet repletionem, aut inanitionem, vel motum, aut vehementem calorem, ſeu frigus. Leuiſsimum quidem hoc vitium eſt, vbi ex grauedine fit, peius vbi ex morbis, capitísve longis doloribus incidit. Peſsimum, vbi magnis morbis venientibus, maximéque comitiali, prouenit, vt auctor eſt Celſus. Hippocrates verò lib. 1. prædictionum dicebat, in febre ardenti ſonitibus aurium accedentibus cum viſus hebetudine, & grauitate in naribus accedente, melancholico modo mente mouentur. Cuius quoque vitij curandi ratio pro cauſarum diuerſitate variari debet: propterea relicta victus ratione, quę iterum neque vna duntaxat eſſe poterit,

Ex ſpiritu flatuoſo.

Ex auditus ſubtilitate.

Ex humoribus craſsis, & viſcidis.

Ob locorum imbecillitatem.

In criſibus.

Ex externis cauſis.

Prognoſtica.

Curatio.

terit,ſed pro cauſarum ratione inſtituenda erit: poterúntque ſtudioſi ex his, quæ diximus in præcedentibus, haud difficulter ipſam percipere: hic pro afficientium cauſarum varietate docebimus curationem. Si itaque ex flatuoſo craſsoque ſpiritu, aut humore lento,& craſſo aurium ſonitus ortus fuerit,totius corporis,aut capitis ſaltem purgatione præmiſſa,præſertim vbi lenti, & craſsi redundarint ſucci, catapotiis arabicis, aut cochiis cum agarico, aut ſimilibus: errhinis quoque, ac apophlegmatiſmis, deſiccantia, ac attenuatoria, & diſcuſſoria pharmaca auribus ipſis admouere oportet, vt oleum amygdalarum amararum,aut oleum,in quo caſtoreum,cuminum,ſeu ruta,anethum,ſeu nardus fuerint incocta,quibus & acetum,& mel admiſcere poteris,ſi vehementiùs attenuare,ac diſcutere velis, quæ omnia affectæ auri inſtillentur:quam etiam inclinare poterunt adeò, vt per arundinem, ſeu aliud inſtrumentum vaporem intus ſuſcipiant ex aqua, in qua prius fuerint oleo decocta,ſampſucus,ruta,ſtœcas,abſinthium,hyſſopus,pini folia, & origanum. Saccelli item parari poſſunt ex betonica, ſampſuco, ruta, hyſſopo, chamæmeli flore, pini, laurique foliis:qui calfacti auribus imponantur. Facit inſuper ad inueteratos aurium ſonitus(Aetio teſte,Apollonij auctoritate)caſtoreum,& ſpica nardi æquis portionibus cum aceto, & roſaceo, ſi inſtilletur. hoc idem commendat Galenus ex mente Archigenis 3.de comp.med. ſecundum locos: & ad Apollonij mentem,porri ſuccum cum lacte muliebri aut roſaceo infundendum præcipit. Similiter rutam,& cuminum pari menſura trita, & aceto diluta, admiſto melle ſi infundas: aut amygdalarum amararum oleum cum melle mixtum. Cepas quoque,& allium,& adipem anſerinum pari mẽſura trita,& exco lata ſi infundas,conducit. Verùm ſi ob ſenſus audiendi ſubtilitatem ſonitus fiat prædictis pharmacis, ex ſtupefacientibus ſenſum quippiam admiſcendum erit: velut eſt mandragoræ, aut papaueris ſuccus, iuxta Galeni ſententiam, aut roſaceum cum pauco aceto,ac pauciſsimo opio vtendum:aut oleum, in quo inteſtina terræ cocta ſunt, infundendum erit, vt Aetius præcipit:verum magna cum prouidentia,ea, quæ ſenſum ſtupefaciunt, adhibenda erunt, minima quantitate, & à leuioribus ſemper inchoando. At ſi in febribus ſonitus fiant, minimè interturbandi ſunt: vt plurimum enim ſtatim ſedantur, Galeno auctore,ac Paulo. Sin autem poſt morbum perſeuerauerint,

Si ex ſpiritu flatuoſo, & craſſo lentóque humore fiat, curatio.

Si ob ſenſus ſubtilitatem fiat, curatio.

Si in febribus fiant.

rint, absynthij decocto foueri aures debent, vt eodem Paulo, atque Alexandro visum est: & acetum, rosaceúmque infundi, vel radiculæ succum cum rosaceo, aut veratrum nigrum cum aceto iniicito: vel aloem optimam cum vino mulso, Aetij præcepto. At si propter imbecillitatem accidat aurium sonitus, vt in cõualescentibus euenit, temperatum aliquod oleum non nimis calidum, aut frigidum, prout necessitas vrgeat, infundendum erit, chamæmelinum videlicet, anethinum, vel rosaceum. Per consensum verò præsertim à ventriculi ore orto aurium sonitu eidem parti, quæ primò afficitur, prospicien dum erit: ex quauis autem causa ortus fuerit aurium sonitus, vbi inueterauerit, confert hoc medicamentum, quod excipit seminis porri, & caryophyllorum ana ℈. i. moschu gra. v. cum sampsuci, & rutæ decocto (interim pauco vino dulci addito) auribus instilletur.

Ex imbecillitate.

Per consensum si fiat.

περὶ δυσηκοΐας, καὶ κωφώσεως.

De difficili, seu graui auditu, & surditate.

CAPVT XXXV.

CONTINGIT insuper, vt quispiam difficilius, seu grauiùs, aut omnimo nihil audiat. Appellant autem primum Græci δυσηκοΐαν, ἢ βαρυηκοΐαν, ἢ ὑποκώφωσιν, Latini verò (vt Celsus) auditum grauem, interim difficilem appellant, eos verò qui hac affectione laborant subsurdos, aut etiam surdastros, siue grauiter & difficulter audientes. Tales verò Græci ὑποκώφους, δυσηκόους, καὶ βαρυηκόους nuncupant, vt testis est Galenus 3. de compositione medicamentorum secundum locos: vtpote qui exiguas voces penitus non audiunt, magnas autem vix percipiunt. Reliquum siquidem vitium à Græcis κώφωσις, à Latinis surditas dicitur, vbi auditus in totum offensus fuerit: adeò vt neq; magnas, neq; exiguas voces ægri percipiant: his quippe affectionibus, aures ipsæ perpetuò lædũtur, vt ex earum oblæ sa functi one liquet: quanquam & ipsæ obledi possunt per se, vt si earum audiendi primum instrumentum, aut aliqua alia pars eidem vsum præstãs afficiatur. Per accidẽs verò si earum facultas affecta sit, neruo videlicet, per quem facultatem susci piunt, aut cerebro, à quo eisdem facultas transmittitur, potissimũ ea parte, vnde neruus oritur, perpetientibus: poterunt nanque ex accidenti aures affectæ dici, si earum facultas læsa sit, siue

Surdastri qui.

Auditus difficilis quis dicatur.

Surditas quid.

Quæ pars in eis afficiatur.

sit, siue ratione nerui, siue cerebri: quoniam eo tempore priuantur eo, quo præsente, secundum naturã operabantur. Hunc læsionis modum meminit Galenus, cum 1. tum 3. de loc. affe. quamquam hoc modo affectis auribus nullum vitium nec sensu, nec alia ratione ortum in eis manifestabitur: verùm illæso apparente aurium foramine, interim quoque & reliqui sensus, qui à cerebro etiam facultatem suscipiunt, perpetiuntur, & in ipso quoque cerebro aliquis læsionis sensus innotescit: quo casu cerebrum affectum erit: aut præter audiendi facultatem nihil oblæsum est, & tunc neruum proprium affectum esse haud absurdè coniicimus, Galeno auctore 4. de loc. affect. Verùm quoquomodo orta sit actectio hæc, symptoma existit in genere noxæ functionum animalium sensibilium, & propriè sensus auditus: quæ functio non deprauata, sed diminuta in primo affectu, in secundo verò ablata est. Insequitur autẽ vtraq; (vt testatur Galenus 1. de differ. sympt.) aut morbum in intemperie, aut in compositione, aut in soluta vnitate. Verùm cùm quidam prædictorum morborum ex propriis eorum indiciis prompte dignoscantur, seorsùm q; propriã curationem requirant: nam non auditus duntaxat læsionem, sed aliam quoq; cũ ea offensam præstare solent, veluti est vlcus, absces sus, quiuis præter naturam tumor, obortus in aure callus, seu tuberculũ: ea de re his prætermissis de ea duntaxat surditate, seu subsurditate loqui instituimus, quæ ex redundantibus succis calidis, vel frigidis (media intemperie potissimùm) excitari consueuit. Quamobrem dictarum causarum signa trademus, quibus rectè iudicari, & inter se distingui valeant. Si enim à biliosis humoribus surditas, vel subsurditas accidat, sursum vergentibus: derepentè, potissimúmque in febribus infestare solent, natura, ætas, ac habitus biliosi quoque erunt: similísque, præcesserit victus ratio, tempus anni, regio, ac aeris constitutio Si autem à crassis humoribus ad aures decumbentibus oriantur, cum auriũ, tum capitis grauitas aderit, ac reliqua quæ pituitosos humores indicant: ob sordes interim, quæ crebrò in auribus gigni consueuerunt, prædictæ affectiones excitantur: quæ quoniam & dignotione, & curatione facilè patent, & tolluntur, propterea neque de his etiã mentionem fecimus. Quæcunque autem ab origine, vel paulò post, sed longissimè, & absolutæ surditates constituuntur, nullo remedio eliduntur, Paulo teste. Quæ verò vno absolutæ quidẽ sed diuturnæ tamen, & ipsæ

Qui affectus præter naturam sint.

Quos morbos sectẽtur.

Caussæ.

Earundem signa.

Si ex biliosis succis, signa.

Si à crasis humoribus, signa.

Prognostica.

ipſæ curationem non recipiunt, aut certè difficillimam, vt idē Paulus teſtatur. Surditas quoque (vt inquit Hippocr. lib. 1. prædictionum) in morbis acutis, & turbulentis conſequens, mala eſt. Verùm quę ob bilioſum humorem ad ſuperiora impetum facientem naſcuntur ſurditates, vacationibus per medicamenta bilem ducētia ex facili abolentur. Quidam etiam ſua ſponte affectu liberantur, bile inferiùs deſcendente quod quidem Hippoc. aphor. 28. 4. lib. confirmauit, cùm dixit. Quibus bilioſæ deiectiones, ſuperueniente ſurditate ceſſant: & quibus ſurditas ſuperuenientibus bilioſis deiectionibus ceſſat: & eodem lib. aphor. 60. ſcriptum reliquit. Quibus in febribus aures obſurduerunt, ſanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata, ſoluit morbum: valde quoque ſuſpectum habere oportet grauem auditum, vt 3. de compoſitione medicamentorum ſecund. loc. teſtatur Galenus: quoniam paulatim augeſcens temporis progreſſu perfectam ſurditatem in ſucit. Hæ affectiones, ſi ob bilioſum humorem ſurſum vergentem ortæ ſint, ex facili abo- leri poſſunt: nam quidam ſua ſponte à malo liberantur, bile inferius deſcendente, quemadmodum Hipppoc. teſtatur: aut ſanguine ex naribus fluente. Quidam verò per medicamenta bilem ducentia eis exhibita, facilem curationem recipiunt, Alexandro, & Paulo teſtibus: quorum materias in præcedentibus ſtudioſi requirant. Victu quoque conuenienti contemperandi erunt, eóque bilioſus humor permutandus: cuius iterū ſæpius in prædictis mentionem fecimus. At ex crudis, craſsíſque humoribus prognatas ſurditates vel grauem auditum, vniuerſa victus ratione attenuatoria prius inſtituta, ſi nihil prohibeat, venæ ſectione curabis: media, aut externa inciſa in cubito vena, potiſsimùm ſi recens fuerit affectio, aut cum ſanguine permiſti ſint redundantes crudi, craſsíque ſucci, diutina autē exiſtente affectione, vel à ſanguine, abſolutis redundantibus prædictis ſuccis, vel ſiquid aliud venam incidere impedierit, omnino purgatione vtēdum erit, humoribus priùs tamen cōcoctis, ac præparatis: ex qua purgatione ne dum totum corpus, ſed caput præcipuè ex iam dictis ſuccis inaniatur: eáque non ſemel duntaxat, ſed bis, ac ſæpius (ſi opus fuerit) vtendum. hāc autem ex prius dictis eligere poteris, præſertim cap. de dolore capitis orto ex frigidis, craſsíſque ſuccis. A qua purgatione, medicamentis, quæ per os, & nares pituitam eliciunt (Alexandro, & Paulo auctoribus) vtare: nec nō & eis, quæ ſternutamēta cient.

Si ex bilioſo fiant humore, curatio.

curatio ſi ex frigidis, ac craſsis ſuccis fiant.

purgatio.

Item

Item,& balneis sua sponte scaturiẽtibus,& horum inopia,marinis aquis corpus abluere confert, prout iidem auctores præcipiunt: omníque modo caput ipsum, præsertim vbi graue,ac repletum fuerit,exsiccare saluberrimum erit,simúlque corroborare,Galeni auctoritate 3.de comp.med.secund.loc. atq; ex eiusdem sententia in ipsam aurem immittenda sunt pharmaca quæ crassos,& viscosos humores findãt,ac secent,attenuéntque:ex quorũ numero (præter ea, quæ ad sonitus tradita sunt) erit absynthium cum aqua decoctum, ac per arundinem pro fomento adhibitum, ita vt alteram arundinis partem cauitati auris adaptes: alteram verò foramini operculi ollæ inseras: quò vapor,qui exhalat,ad auditorium meatum allabatur: vtaris autem hoc potissimùm (Apollonij auctoritate) ad auditus grauitatem repentinam, & ob dolorem capitis obortam: baccísque lauri, aut foliis eiusdem in aqua decoctis similiter vtitor,aut origano:itémque hyssopo,aqua quoque marina,& aceto vti conuenit: omnis item piscis fel, perdicis, aut capræ infusum prodest,aut erinacei terrestris cũ oleo:fel insuper tauri cum anguis senecta, aceto exceptum, & aurium meatui inditum,grauem auditum soluit, Aetio teste:aut rutæ succus cum melle, seu castoreum cum oleo anethino, vt Paulo visum est. Fomentis quoque vtendum, quæ per spongias fiunt ex aliquo prædictorum decocto:& castoreum cum baccis lauri,& aceto permistum in aurem instilla.Nam mirificè cõducit cum hoc, tum reliqua connumerata medicamenta,etsi valẽtissima sint: sustinet enim(vt inquit Gal.6.metho.med.in fine) auditorius meatus valentissima medicamenta: quamuis non solum vsq; ad cerebri duram membranam pertineat, sed etiam neruum cõtingit,qui in ipsum à cerebro descendit,vt diximus. Plinius Secundus lib.de med.cap.12.inquit,quòd succus hederæ mundissimus cum vino instillatus plurimum facit: item allium,& cepulas cum adipe anseris,si colas,& infundas:oua quoque formicarum (vt idem refert) contrita surditatem aurium, quàm vetustissima sit,sanabunt: caprillum item fel instillatur grauiter audientibus, & prodest: ac bubulum lac cum felle caprino mixtum, & infusum auriculis grauiter audientibus restituit auditum,eodem auctore.Libro autem de medicamentis quæ ad manum sunt Gale.ascripto legitur, quòd leporis fel recens cum pari mellis portione mixtum, & in cepæ corio tepefactum in aurem immissum ei,qui nihil audiat,auditũ restituit.

Topica.

περὶ

περὶ παρωτίδων. De parotidibus. CAPVT XXXVI.

POST aurium affectus, deinceps opportunè visum est de eo affectu agere, qui in adenibus iuxta aures adiacentibus oriri consueuit: nominant autem hunc Græci παρωτίδα, à Latinis quoque parotis nuncupatur. Sunt autem parotides ex inflammationum genere, quæ glandulis circa aures affectis fiunt, Galeno teste 3. de comp. medi. secund. locos. Ex quarum descriptione liquet quæ partes in eis afficiantur, quia adenes iuxta aures: quod absque alio indicio, sola inspectione patebit. Affectus verò (cùm è genere inflammationum sint) erit morbus in quantitate, propriè in excessu primò, sicut reliquæ inflammationes secundariò verò in intemperie, & soluta continuitate: id quod dignoscere ad sensum licebit, absque alia signorum inuestigatione. Harum autem causa non vna duntaxat esse poterit: nam quandoque ex redundante sanguine, eóque non immodicè crasso gignuntur: id quod dignosces ex tumoribus magnis, rubrisque existentibus, ex doloribus continuis vehementibus, atque grauantibus, & temperamento, ætate, & habitu, sanguineis existentibus, præcedentéque victus ratione, multum sanguinem gignere potente, & reliquis huiusmodi. Fiunt insuper ex bilioso sanguine, ac tenuiori: quod cognoscere licebit, eo quòd tumor sit rubicundior citra grauitatem igneus erysipelati persimilis: ægérque videbitur tanquam ardere, & tangentes manifestam caliditatem percipiunt, vt Alexander testis est. Quæ præcesserunt, ac concomitantur pariter bilem redundantem arguent, vt habitus, ætas, temperamentum, ratio victus, ac reliqua. Verùm si à melancholico sanguine prouenerint, neque ruborem habebunt, neque dolorem adeò ipsæ inferunt, sed tumorem, quẽdam scirrhosum, quemadmodum si ex pituitoso sanguine fiant, laxum tumorem, qui edema dicitur, repræsentabunt, nihil habens dolorificum, aut renitẽs: nec minus & quæ præcesserunt melancholicum sanguinem, aut pituitosum apta fuerunt procreare. Consueuerũt autem indifferenter cunctæ oriri, Galeno, & Paulo testibus: interim ex humoribus in capite impactis, atque ab eo ad iam dictas partes transmissis, interdum autẽ citra capitis affectionem in febribus, natura superfluos humores ex vasis effundẽs ad regionem inter cutem, & subiecta corpora deponit iudicatoriè: quo

Parotides quid sint.

Pars affecta.

Affectus.

Causæ.

Earundem signa.

tempo

tempore & glandulæ exeffuſis humoribus participant: prædictóque affectu laborant: At Celſo auctore lib. 6.cap.16.parotides oriri ſolent modò in ſecunda valetudine, ibi inflammatione orta, modò poſt longas febres, illuc impetu morbi conuerſo. Accuratè igitur inſpici debet tum qualitas, tum quantitas materiæ influentis, & parotidas excitantis, vt inquit Alexander, nam quædam ipſarum ratione criſis concoctione apparente fiunt, quæ neque prauæ, ſed curatu faciles exiſtunt: multóſq; magnis periculis liberarunt: aliæ verò ex copia cruda contingunt, quæ naturam grauant, ſimul & nonnihil irritant: quare etiam procedente tempore periclitantur, & medicis multa tentantibus, vix ad ſuppurationem, aut concoctionem perueniunt. Victu itaque congruo, maximè & ſubiecto affectui, cauſæque eius effectrici accommodato in primis conſtituto, ſi ſanguis redundare videatur, per venæ ſectionem ipſum euacuabis: præſertim ſi vires permittant, antequam vllam curationem parti adhibeas, Galeni, Pauli, ac Alexandri decreto: qui enim (vt inquit Alexander) nulla vacuatione præmiſſa, ſtatim ad inducenda cataplaſmata tranſierunt, aut aliud, quod diſcutere, aut extrahere parotidas poteſt, hi manifeſtò auctores extiterunt, cur ægri ſtrangularentur. Incidenda tamen erit eiuſdem lateris humeralis vena. A ſanguinis autem miſsione ad topica deueniendum eſt medicamenta: quæ minimè repulſoria (veluti in reliquis inflammationibus vti conuenit) eſſe debent, præſertim cum neque malignum ſit, neque multum quod influit, neque corpus humoribus ex æquo plenum ſit, tunc nanque prima pars curationis partium inflammatarum à reprimentibus, ac repellentibus exordienda erit. Verùm in parotidibus, ſiue paucum ſit quod influit, ſiue multum, benignum, aut malignum, aut corpus ex æquo plenum, aut non plenum, Galeni decreto 3.de com.med.ſecun. loc. etiam præcedente totius corporis euacuatione nunquam eis vtendum erit: & ſi Celſus eodem lib.6.cap.16.interdum ea admittat, cùm videlicet ſine morbo intumuerint: tutiùs tamen erit ſi ab eis abſtineas ſemper, ſed maturari, & quamprimum aperiri commodius eſt, vt ipſe inquit, præſertim ſi ex aduerſa valetudine fiant: quanquam conſiderandum ſit (vt ipſemet teſtatur Galenus) num vehementi impetu fluxus illabatur, vel non: nam primo caſu nihil nos curioſiùs agentes, iuxta Hippoc. ſententiam aphor. 20. primi lib. omnia

prognoſtica.

Curatio.

Venæ ſectio.

Topica.

naturæ

naturæ permittimus. Si enim siue cucurbitam, siue aliud pharmacum humores ex alto ad cutem attrahens admouerimus, vehemens dolor hominē apprehendit: vnde & vigiliæ fiunt, & febres succedunt, ac vires exoluuntur, Galeno teste, præcitato loco. Mitigare igitur, & non humorum influxui opitulari tunc potius conuenit per cataplasmatum maximè lenientium vsum: veluti est, quod ex frumēti, aut hordei, aut seminis lini farina, cū aqua mulsa, aut fœni græci, seu althææ, seu chamæmeli decocto cōficitur. Item quod ex lapatho, ex axungia insulsa cōstat, vt inquit Paulus, & quæcunque alia, quæ ad hæc commoderatè humectam habent caliditatem: per quam mitigare dolores valent, ac influentes humores concoquere, ac suppurare possunt, in eundē vsum corporibus præsertim mollibus, eunuchorum, puerorum, mulierum, & eorum, qui teneram habent carnem, eiusdem Galeni auctoritate, butyro locum affectū illinemus: & si vehemens fuerit dolor, butyrum, & adipem suillū simul liquefaciemus, & modica cera adiecta, vt mollius ceratū fiat (vt inquit Aetius) imponemus. At si non vehementi impetu influxus irruat, humoréque adhuc altè delitescēte, parotis in tumorem non attollatur, iuuari natura debet, vt affligens humor ex profundo ad cutē attrahatur, pharmaca attractoria, aut fomenta assidua adhibēdo: atque si hæc nihil memorabile efficiant, etiam cucurbitam affigentes, vt inquit Galenus. Nam si in altum recurrat colluuies, periculum haud mediocre subsecutum est, vt Paulus testatur: optimum vtique hic videbitur naturam adiuuare: quòd si moderatæ fuerint parotides, ac mitiores, vtpote quòd neque multa copia influat, neque dolor vehemens adsit, neque caliditas cum humore, sanare eas poterimus facilè (vt inquit Galenus, & Paulus) fotibus ex muria vtentes, & cataplasmata magis calefacientia, & discutientia adhibentes, cùm neque ipsæ ad suppurationem festinent, neque vehementem dolorem inducunt, veluti esset ceratum ex butyro, & œsypo paratum, quod ostrea vsta, aut buccinas, aut purpuras assumeret, vt inquit Aetius: vel ex eisdem ostreis vstis, anserinóque adipe, veteri insulso, & butyro, ac cera compositum: quod quidem efficacissimum est, vt ipse inquit: quamuis hæc eadem medicamenta ante Aetium Galenus conscripserit 3. de compositione medicamentorum secund. locos: nisi quod pro adipe anserino suillum apposuit veterem, insulsum. Verùm si non ita mitiores

fuerint parotides, attractoriis pharmacis (vt diximus) ac diſcuſſoriis vtendū erit, fomenta aſsidua adhibendo ex florum chamæmeli, fœni græci, ſeminis lini, & ſertulæ cāpanæ decocto. Quòd ſi ex craſsiori humore, ac frigidiori excitentur, in aqua & vino decoctum parari debet ex prædictis, adiicíq; poterit hyſſopus, ſerpyllum, ſampſucus, pulegiū, & reliqua, quæ euidentiorē vim diſcutiendi habent. Poſt fotus ex oleo amygdalino, chamæmelino, aut anethino locum illinemus: aut cataplaſma ex hordeacea farina, & ſemine lini, in iure fœni græci, chamæmeli, aut althææ decoctis adhibebimus: frigidioribus autē, & craſsioribus exiſtentibus ſuccis, oleo irino, aut liliorum alborum, ſampſucino, aut ruraceo vtare, aut cataplaſmate ex erui, ſeminis lini, & fœni græci farina cum ficuum ſiccarum, & chamæmeli iure decoctis, addita mulſa, & cum his cucurbitæ quoq; affigendæ ſunt præſertim ſi nihil memorabile efficiāt, bene item diſcutit parotidas iris illyrica contuſa, cocta ex paſſo more farinæ hordeaceæ, calida bis, térve impoſita, vt inquit Seribonius Largus: eiuſdem iridis illyricæ puluerem cum hordei farina in mellicrato decoctum commēdat Theodorus Priſcianus ca. 8. li. 1. ad Timotheum. Quòd ſi ex his tumor non diſcutiatur, ſed etiam dolor perſeueret, neceſſe eſt tandem, vt ad ea quæ ſuppurationem excitare, & materiam poſſunt concoquere digrediamur: velut eſt frumenti farina cum caricarum decocto, & oleo, item quod ex polline, & quod ex fermento cōſtat pharmacum, Galeni auctoritate: lapathum quoque, & axungia porcina, ſi in hydrelæo coquantur, idem præſtant, ex Alexandri ſententia. Poſtquam verò in pus parotides tranſierint, materia mutata, id quod tibi innoteſcit ex rigore præter rationem, & febre, quæ prius non erāt, ac maiori dolore præcedentibus, tempore quo pus conficiebatur, ac demum deliteſcentibus, tunc aut per ſectionem pus elicere oportet, aut ſanè per acre medicamentum abſceſſum rumpere, aut tentare, vt ipſum per medicamenta attractoria, & tenuium partium vim habentia diſcutiamus, Gal. teſte eodem 3. de com. med. ſecund. loc. Verùm ſi ipſæ parotides inueteratæ, ac induratæ fuerint, citra omnem moleſtiam diſcuties, & emollies, ſi buccinas vſtas, & oſtrea, omnia adipi veteri porcino liquato admiſceas, ac ſupra affectum locū adhibeas, Aetio teſte: hoc idem efficiet, ſi prædictorum cinerem cum melle admiſceas, aut ſi ficus marina aqua incoctas, vel marrubium

rubium cum sale imponas, ex Pauli sententia, seu melius Archigenis: quoniam eius esse hæc medicamenta fatetur Gal. 3. de comp. med. secund. loc.

περὶ βλαβῆς ὀσφρήσεως, καὶ ῥινὸς παθῶν.

De læsione olfactus, & narium vitiis.

CAPVT XXXVII.

CVM in ordine instrumẽtorum sensus, tertium locum ad dignoscendam tenuem substantiam odoratus teneat, Galeno teste, cum lib. de instrumento odoratus, tum 4. de loc. affect. & propterea in quatuor aliis sensoriis, tanquam mediũ constituitur, ea de re absolutis aurium affectibus, ad eos qui olfaciendi facultati, ac naribus cõtingunt transeundũ esse censui: prius tamẽ de ea odoratus læsione, quæ non in meatibus nasi est pertractare decreui: quæ qualiscunque fuerit, siue difficilis, diminutè videlicet seu ablatè oblæsa functio, siue deprauata noxa non eorũ meatuum, qui naribus conspiciuntur, erit, sed vel anteriorũ cerebri ventriculorũ, aut eorum meatuum, qui ἠθμοειδεῖς Græcè, Latinè coliformes appellãtur, ex Galeni sententia 3. de loc. aff. in fine: quem sectati sunt Paulus, & Aetius. Nanque (vt idem Galenus testatur) odoratorum sensus in prioribus cerebri sinibus perficitur, elatis ad ipsos per iam dicta coli foramina vaporibus, cum natura in fabricandis cuiusque sensus instrumentis, similitudinem sensibilium secuta sit: & propterea vaporis quodãmodo simile proprium odoratus instrumentorũ esse oportebat, vt lib. de instrumento odoratus liquet. In ipsis itaque cerebri anterioribus ventriculis, qui etiã vaporosum quendam spiritum continet, vt patet 8. de vsu partium, odoratorũ sensus perficitur, non ab re iuxta Galeni sententiam. Quapropter olfaciendi facultate oblæsa, ad priores cerebri ventriculos referatur affectio, si simul cum ea vox non oblæsa sit, sed incolumis seruabitur: verùm, si vox quoque mali contagium senserit, laborosior quodammodo reddita colatoriis ossibus oblæsis affectio tribuenda erit, quemadmodum Paulus testatur. At si cerebri priores ventriculi affecti sint, eorum affectio, aut ex intemperie sola, aut etiam ex humorũ copia oriri potest. Si verò colatorij meatus affecti sint, obstructio duntaxat eorũ, & non intemperies sola in causa esse poterit: & proinde licet odoratus oblæsio perpe-

Pars affecta.

Odoratorũ sensus quo loco fiat.

Quibus indiciis dignoscatur quæ pars fuerit affecta.

Quis præter naturam affectus sit.

tuò ſymptoma ſit in genere noxæ functionis ſenſibilis propriè olfaciendi, ſiue ea functio diminuta ſit, ablata ſeu depraua-
ta, non ad vnum tamen genus morborum ſequitur: ſed ſi colatorij meatus affecti ſint, vtpote obſtructi (vt diximus) morbum in compoſitione, & propriè in via comitabitur, ipſis autem incolumibus exiſtentibus: anterioribus verò cerebri finibus affectis in intemperie morbum ſectabitur. Quibus au-
Quos morbos ſectetur. tem indiciis olfaciendi læſio dignoſcatur, nequaquã ſcribere oportet: cùm ex ipſius ægri relatione prõptè modus læſionis eius percipi poſsit. At habita notitia, quòd olfaciendi facultas ex affectione anteriorum cerebri ventriculorum oblæſa ſit, cùm ipſi intemperatura quadam affecti ſint, mox qualis ſit ea ventriculorum cerebri, ac ipſius etiam cerebri intẽperies in-
Cauſarũ cognitio. ueſtigandum erit: quæ non alia via tibi innoteſcet, quàm ex his notis, quas cõſcripſimus, cùm de dolore capitis, pertractauimus: ſiue ea intemperies ſit ſola, ſiue cum alicuius ſucci redundantia, propterea non eſt cur iterũ de eis hic mentionem faciamus. Verùm ſi odoratus offenſio obturbatos colatorios meatus ſectetur, ex detentis præter conſuetudinem nariũ excremẽtis, muco ac deſtillatione vt plurimũ prægreſsis, cum his quæ diximus percipi poterit: quanquam etiam ex malis quibuſdam redundantibus ſuccis prædicti meatus obſtrui poſſint, ventriculíque oppleri, ac aliena intemperie affici: qui ex propriis eorum indiciis haud difficulter cõprehenduntur, po-
Prognoſtica tiſsimùm vbi deprauata functio fuerit: Non itaque deſpicienda hæc affectio erit, præſertim vbi anteriores cerebri ventriculi, nedum intemperie affecti, ſed humore oppleti ſint: quoniam præter id quòd ſpiritus animalis, qui in ventriculis continetur, ac cerebrum ipſum intẽperie quadam afficiãtur, hæſitandum erit de futuro caro, morbo comitiali, aut apoplexia humoribus ipſis diu detentis, ac adeò auctis, vt pleni ventriculi ſint, non anteriores modò, ſed medius ſaltem, aut etiã poſtremus cum eis, quemadmodum euenire ſolet, ſi ipſis plenis exiſtentibus tota nocte ſupini cubemus, Galeno teſte, lib. de inſtrumento odoratus. Inſuper ſi odorandi functio deprauata ſit, magna ex parte periculoſa exiſtit, præſertim ſi in acutis morbis accidat, & odor quiſpiam putridus, ac fœtidus ſentia-
Curatio. tur. Verùm ſi ex ſola cerebri intẽperie olfaciendi facultas oblæſa ſit, cõtrariis duntaxat remediis curabitur: calidis, ſi frigida fuerit intemperies: & frigidis, ſi calida: humidis, ſi ſicca: &

ſiccis

ſiccis,ſi humida fuerit: quemadmodum in cura doloris capitis oſtendimus. Ex humorum autem copia,ſiue cerebri ventriculos opplente,ſiue colatorios meatus obſtruente, ſi odorandi functio oblæſa ſit,ea prius,aut ſanguinis miſsione,aut purgatione vacuãda erit (vt inquit Paulus) prout ipſa humorum copia exigit:& deinde ad topica medicamenta deuenire. Sed quoniam magna ex parte, qui ventriculos opplent, ac colatorios meatus obſtruunt redundantes ſucci frigidi, ac craſsi ſunt,ea de re, ſi ita contingat,odoratum oblædi, vniuerſa victus ratio,quæ attenuatoriæ ſit facultatis,inſtituẽda erit. Proinde domus in qua degunt taliter affecti,moderatè calida ſit oportet,pro temporis anni ratione: in ſiccioribus locis diuerſentur: gymnaſiiſque pro viribus vtãtur, ac moderato ſomno nocturno: nam diurnus, & diuturnus incommodus eis exiſtit: dum autem dormiunt ceruicalia ſublimia habeant, & in latus reclinẽtur,non tamen ſecundum affectam partem, præſertim ſi contingat vnum ex colatoriis meatibus eſſe obturatum,vt inquit Aetius, Archigenis auctoritate: ex interuallis quoque acrium rerum eſus adhibeatur. Hac victus ratione inſtituta ac totius corporis purgatione præmiſſa, non ſemel duntaxat,ſed bis,& ſæpius,ſi opus fuerit, præſertim ſi purgans medicamentum valentiſsimum non ſit, commodus erit vſus eorum pharmacorum,quæ pituitam per os ducunt: quorum formulas ſupra requiras: aut ex ſtaphide ſylueſtri,maſtiche,& vua paſſa componas: nec minus & caput ipſum per ea quæ naribus infunduntur,purgari debet, prius eis vtendo, quæ in præcedentibus conſcripſimus: demum efficacioribus, ceu eſt elaterium cum lacte,aut cyclamini ſuccus. Ipſam quoque cyclaminum ſiccam tritam(vt inquit Aetius)inſuffla, aut nigellam tuſam ac cribratã, & oleo veteriſsimo addito probè tritam per nares infunde: & pharmacũ per inſpirationem vehementiùs attrahere iube: aquã autem ægro in ore cõtinendam exhibe: quo medicamento vſus fuit Galenus in quodã adoleſcente,qui à diuturna tum grauedine, tum deſtillatione odorandi ſenſum læſum habebat, vt patet li. de inſtrumento odoratus. Hic vbi per triduũ hoc auxilio vſus fuiſſet, magnopere ab eo adiutus fuit: quarto autẽ die, cum eodem medicamento ſic vſus eſſet,vt ſpiritum violentiùs, quàm antea, attraheret, grauẽ in intimo capite morſum percepit: qui tamẽ, vt ſenſim leniretur,poſtera die penitus conualuit: vtiliter etiam nigella

victus ratio

Medicamentorũ ratio.

assumitur cum aceto, vt refert Aetius. Sternutatorio item vtendum, primum simpliciori, deinde efficaciori, quale est veratrum album leuissimè tritum: odoramenta quoque assiduè adhibeantur, veluti est narcissus, sysimbrium, aut serpyllum odoratum, mentha, polyum, & thymbra: quanquam omnium vtilissimum sit castoreum aceto dilutum: quin & potum castoreum tritum cum aquæ mulsæ cyathis tribus, præ multis auxiliis proderit, eodem Aetio teste: verùm efficacius redditur, aceti scillitici cyatho dimidio addito. Vtilissimum quoque ipsis existit acetum scyllinum quotidie à ieiunis trium cochlearíorum acceptum. Cæterum si pertinacior fuerit affectio, adeò vt adhuc auxilio aliquo opus habeat, radendum est caput, & sinapismus adhibendus vsq; ad frontem: & si opus fuerit, nedum fronti, sed faciei, ac naso adhibere oportet, & postea lauare: quin & theriacæ sæpe assumptio magno erit præsidio, Paulo auctore.

περὶ ὀζαινῶν. De ozænis.

CAP. XXXVIII.

Ex genere verò vlcerum sunt ea narium vitia, quæ Græci ὀζαίνας, Latini quoq; non alio modo quàm ozænas appellant, ex fœdo odore quem habent, sic dicta. Sunt nanque ozænæ vlcera circa nares, pluréſque crustas, & odorem fœdum habentia, Celso auctore, cap. 8. libr. 6. aut vlcera curatu difficilia, putredinosa, grauitérque olentia, vt ex Aetio & Alexandro colligi potest. In quibus quòd nares afficiantur, nullo alio indicio opus est, cùm ex inspectione patere poterit, ac ægri narratione: similiter quòd morbus sint in soluta continuitate: nam in vlcerum genere continentur, vt diximus: id quod etiam visu facilè deprehendi poterit. Earum autem causa humores acres, ac putridi sunt, ex ipsorúmq; influxu generantur, vt Gal. testis est 3. de comp. med. secun. loc. Nam si acres solùm fuerint humores, ægrè curabilia vlcera producere consueuerunt, non tamen graueolentia, eodem Galeno auctore præcitato loco. Relinquitur ergo, vt ozænæ ex acrium, & putredinosorum humorum influxu procreentur: & propterea differre ab his vlceribus, quæ ex acrium duntaxat humorum influxu fiunt, non tamen graueolentia sunt. De hoc malo sciri quidem debet (vt inquit Celsus) quòd vix ei succurri possit, nihilominus tamen quædam tentanda sunt, quanquam curatu sit difficile. Cibo itaque

Ozænæ quid sint.

Pars affecta. Affectus.

Causæ.

Prognostica. Curatio.

itaque modico, qui neq; acer, neque valentiſsimus ſit, eſt vtendum: pariter & potu: & ſi ſuſpicio adſit copiæ humorum in toto corpore redundantium, ea priùs aut ſanguinis miſsione, aut purgatione auferenda erit, Paulo teſte. Demum quoniam ex capite in nares acrium, ac vitiatorum humorũ defluxus prouenit, quam primùm caput ſiccetur, ac roboretur oportet, Galeno auctore eodem 3. de comp. med. ſecund. loc. eóque ſiccato, ac roborato ad naris purgationem progrediendum erit, ſcopo hoc in ozænis propoſito, vt affecta pars per miſtæ facultatis pharmaca, tum repellentia, tum diſcutientia reſiccetur: repellunt autem tum auſtera, tum acerba, quæ communem adſtringentium appellationem habent: diſcutiunt verò calida, & ſicca facultate prædita. Quæ de re caput ad cutem tondeatur, aſſiduéque vehementer perfricetur: demum quæ ſiccandi, ac firmandi facultate prædita ſunt ſyncipiti, ac toto capiti præraſo (vt dictum eſt) imponantur, veluti eſt oleum myrtinum, roſaceum, puluis corallorum, ac ſantallorum, roſarum rubearum ſiccarum, maſtiches, & mannæ, thuris, acetum, & alia huiuſmodi: quorum ſyluam ſtudioſi petant cap. de dolore capitis. Ex Aetij autem, & Alexandri ſententia tale medicamentum imponi debet: excipit verò mirrhæ, thuris, ſingulorũ ʒ. i. cochleas integras quinque, quibus ceràm, & albumina ouorum duorum addito, commiſcetóque, ac medicamentum capiti cum linteo diebus 9. continuis inducito. Poſtquam itaque per prædicta caput corroboraueris, ad naſi curationem accedes, præpoſitum iam ſcopum habens: in narem itaque ipſam mel cum exiguo modo reſinæ terebinthinæ coniiciatur, ex Celſi ſententia: quod ſpecillo quoque lana inuoluto ſit, attrahatúrque ſpiritu is ſuccus, donec in ore guſtus eius ſentiatur: ſub his enim cruſtæ reſoluuntur, quæ tamen per ſternutamenta elidi debent. At puris vlceribus (eodem Cornelio auctore) vapor aquæ calidæ ſubiiciendus eſt: deinde adhibendum aut lycium ex vino dilutum, aut menthæ, ſeu marrhubij ſuccus, ſeu omphacium, ſic vt horum cuilibet mel adiiciatur: inuoluendúmque lana ſpecillum eſt, & in eo medicamentum intingendum, eóque vlcera implenda ſunt, rurſúſque linamentum inuolutum, & oblongum eodem medicamento illinendum, dimittendúmque in narem eſt, & ab inferiore parte leniter deligandum, idq; per hyemem, & ver bis die, per æſtatem, & autumnum ter die fieri debet. Verùm Galenus (Archigenis auctori-

victus ratio.

medicamentorum ratio.

Topica capiti adhibẽda.

Topica naſo applicanda.

tate) calaminthæ ſuccum naribus infundẽdum in ozænis præcipit: aut ipſam met aridam calamintham per fiſtulam inſufflandam iubet, & ad naris vlcera ex malorum punicorum ſuco in æneo vaſe ad medietatem cocto paratũ medicamentum perline: aut malum punicum dulce, integrum, in vino coctum terito, & forinſecùs imponito: poteritque ex ceruſa, & argenti ſpuma ſimul contritis, eiſque dum teruntur, vinum, & oleum myrteum adiiciendo, donec mellis craſsitudinem fecerit, medicamentum parari, eóque vlcus illiniri, ex eiuſdem Cornelij auctoritate. Interim ſi vetus fuerit vlcus præſertim, myrrham, plumbum vſtum, ac alumen prædicto vnguento permiſcere poteris, ſutorium atramentum vſtum, vel ſal ammoniacum, ſimúlque cum his mel, & acetum, ex quibus conſtat cum ozænarum, tum etiam aliorum narium vlcerum curatio. Vnum autem Aetij medicamentum ex mente Oribaſij prætermittere nolui, excipit autem ſpumæ argenti, & ceruſæ ʒ.6. plumbi vſti, & loti ʒ.4. myrrhæ, aloes, ſingulorum ʒ.2. gallarũ ʒ.1. vino, & myrteo oleo dilutis vtere ad nariũ vlcera: facit etiam & ad ſedis vitia, vlcera ſcilicet, ſeu rimas, eodem auctore.

Optimum medicamentum.

περὶ πολύποδος. De polypo.

CAP. XXXIX.

VELVT ex vlcerum genere ozænæ, ſic quoque ex genere tumorum præter naturam affectus quidam in naribus generantur, qui à Græcis πολύποδες, à Latinis veluti à Celſo, polypi quoque nuncupantur. Sumpſit autem hic affectus nomen à ſimilitudine ad aliquid extra poſitum, velut elephantiaſis, & cancer, ab elephante, & cancro, cum quibus ſimilitudinem habent, vt teſtatur Galen. 2. meth. med. propterea ab eodem Galeno 3. de compoſ. med. ſecund. loc. aſſeritur polypum tumorem eſſe, qui præter naturam in naribus generatur, polypodis carni aſsimilis; iuxta ſubſtãtiæ proprietatem: quem etiam ſectati ſunt Paulus, & Aetius: nam polypi marini carni, proprietate eſſentiæ, & colore, & compage ſimilis exiſtit, eodem Aetio teſte. Celſus verò cap. 8. lib. 6. dixit, quòd polypus eſt caruncula, modò alba, modò ſubrubra, quæ narium oſsi inhæret, & modò ad labra pendens, narem implet, modò retrò, per id foramen quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, adeò increſcit vti poſt vuam conſpici poſsit, ſtrangulátque hominem,

Quid ſit polypus.

nem, maximè auſtro, aut euro flãte, feréq; mollis eſt, rarò dura, diſtátque polypus, iuxta eiuſdem Celſi ſententiam, à reliquis carunculis, quæ naribus naſcuntur: quoniam illæ ſimiles ſunt muliebribus mammis, ac in imis partibus narium, quæ carnoſiſsimæ ſunt, inhærent, & ſi eiuſdem naturæ ſint polypi, & carunculæ, quas Græci σαρκώματα appellant, Paulo auctore. Nares ergo in eiuſmodi affectionibus affectæ ſunt, vt ex iam dictis, ac oculorum inſpectione patere poteſt, ac affectus, ſeu morbus in quantitate exiſtunt, cùm è genere tumorum præter naturam ſint, Galeni, Pauli, Aetij, & Alexandri auctoritate: ex quorum eſſentiæ proprietate manifeſtum eſt (vt inquit Galenus, & Aetius, poſt eum) eos ex craſsis, & viſcoſis humoribus generari: quare non eſt, cur laboremus notas hic conſcribere, quibus morbum hunc dignoſcamus, cùm ad ſenſum pateat, nec eas quibus eiuſdem morbi cauſa dignoſci poſsit: quoniam manifeſtum eſt (inquit Gal. 3. de comp. med. ſecund. loc.) affectionem hanc ex craſsis, & viſcoſis humoribus generari: & proinde non ab re Celſus aſſeruit morbum hunc ferè quidem ferro curari, quamuis interdum medicamentis quibuſdam inareſcat. Verùm ſi cancroſus ferè polypus fuerit, attingi non debet, vt idem teſtatur: quamuis magis ſpiritum impediat, & nares dilatet, raróque talis polypus fiat, cùm ſæpius mollis ſit. Cæterùm liquet, in huiuſmodi affectibus conſiderata cuiúſque corporis natura, ſanguinem (ſi nihil impediat) mittendum eſſe: nec non medicamentum purgans offerendum (Alexandro teſte) debita priùs victus ratione inſtituta: deinde caput radi, ſiccari que, ac roborari medicamentis appoſitis debet. Nam hæc communis cura ambolus his eſt, polypo videlicet, & narium vlceribus, ſeu ozænis, auctore Gal. 3. de comp. med. ſecund. loc. pituitam quoque per os educi conuenit, apophlegmatiſmis videlicet, in præcedentibus conſcriptis: namque ex craſsis, & viſcoſis humoribus dictum eſt polypum generari: Qua etiam ratione fit, vt eis etiam topicis medicamentis, qui curari poſſunt, polypi indigeant, quæ miſtam facultatem habeant, vt videlicet partim aſtringant, partim ſecent, & attenuent, partim etiam diſcutiant, & exſiccent, eodem Galeno auctore, præcitato loco. Verùm nequaquam ea adhibenda erunt, ni prius caput reſiccetur, ac corroboretur: & ſi opus fuerit, ante omnia venam ſecare, ac purgare oportet, vt diximus: quæ caput roborant, atque exſiccant præcedenti ca-

Pars affecta. Affectus præter naturam.

Cauſæ.

Prognoſtica

Curatio.

Qualia medicamenta cõferant.

pite requiras, eiſq; vtare: poſt quæ eunuchis maximè, aut corporibus mollibus, & humidis, vtpote quæ nullius pharmaci ferre poſſunt adhibitionem, ſed ab omnibus irritantur, roſis aridis contuſis, ac probè tritis, atque inditis vtitor: magnopere enim citra omnem mordacitatem iuuamentum præſtant: quoniam aut nihil nocent, aut omnino citra moleſtiam opus ſuum perficiunt, vt teſtatur Galenus. Ipſe quoque tanquam probatiſsimum reperiſſe aſſerit, nedum polypis, ſed etiam ozænis, quod ex malis punicis conſtat pharmacum: ſint autem pari numero, ac magnitudine ex tribus eorum differentiis, auſteris ſcilicet, dulcibus, & acidis accepta, eáque recentia, & matura contundenda ſunt, atque integra diligenter confringenda, quo ſuccus ex eis exprimi poſsit, quem vbi modicè decoxeris, ſi liquidior quàm oportet, videatur, ſtanneo vaſe depoſitum aſſeruare oportet. Quod verò ab eo reliquum eſt ſolidum & craſſum, rurſus diligenter contundendum eſt, vt à contuſione rurſus in pila atteri, ac leuigari poſsit, indéque collyriorum formæ effingi, quæ congruam ad ægri narem proportionem habeant. Induntur enim hæc in naris, quam polypus obſedit, meatum, quo citra mordacitatem, doloríſq; conſenſum, qualem acria pharmaca excitare ſolent, per longiorem moram ipſum expurgent: quòd ſi humectior, & mollior tibi appareat polypus, plus ex auſteris malis punicis cõiicies, ſi durior, ex acidis: quoniam verò moleſtum eſt perpetuò collyrium ſuſtinere, licet etiam quandoque intermittere: atque interim ſuccum antea expreſſum, & in ſtanneo vaſe depoſitum, ac adſeruatum in nares infundere: atque etiam circa illas partes iuxta quas naſus ad palatum perforatus eſt, liquidum ipſum expreſſum ſuccum illinire, vel cum pẽna vel cum lana, ſpecillo duos nucleos, ſiue cuſpides habenti obuoluta: nec parum etiam confert prædictum collyrium ex malis punicis effictum, ſi vbi exaruerit, probè contundatur, cribretúrque, ac leuigetur, indéque ſuffletur, aut etiam per ſpecilli nucleum indetur. Omnia autem hæc (vt teſtatur Galenus) aſſiduè facere oportet, vt nũquam ab affecta parte pharmacum abſit, cùm facilè ab humiditate eluatur. Parari item poteſt medicamentum ex ſpumæ argenti ʒ. 3. ceruſæ ʒ. 4. maliconj ʒ. 2. & aluminis ſciſsilis tantundem: quibus tuſis, & cribratis in mortarium coniectis, cum vino odorifero ad mellis craſsitudinem redigito: poſtea verò myrteo oleo affuſo conquaſſato,

in pyxide

in pyxide plumbea ſeruato, vtitor. Poteris inſuper Pauli medicamento vti, robuſtis præſertim corporibus, aut eo, quod excipit atramentum ſutorium cum aceto, aut eo, quod recipit ſquamæ æris ʒ.8. atramenti ſutorij ʒ.6. ſandarachæ ʒ.3. veratri nigri ʒ.2. miſceantur, & naribus inſufflentur. Ad inueteratos autem polypos maximè commendauit Alexander pulueremex quatuor metallicis compoſitum, chalcantho videlicet, chalcitide, ære cremato, & miſy. Accipias autem hæc æquali pondere ſingula, & ſeorſum teras ex aceto, poſteaomnia ſimul miſceas ex vino ſubigens, donec glutinoſum fiat, ad mellis ſpiſſitudinem: deinde in ollam recentem coniicias quam operculo impoſito, lutóque oblitam in furnum dimittas, vt in carbones illa redigantur, dein furno exempta cum vino teras, atque iterum ſimiliter torrefacias, redigáſque in pulueremeúmque reponas, & cùm neceſsitas poſtulat, vtare. Prædictis etiam medicamentis vti poteris ad reliqua narium ſarcomata: nonnulláque alia reperies apud artis medicæ eximios auctores, quæ nos breuitati indulgentes ex induſtria prætermiſimus.

περὶ ῥινῶν αἱμορῤῥαγίας.

De ſanguinis ex naribus eruptione.

CAPVT XL.

INTER narium affectus, quæ ex ipſis ſanguinis eruptiones fiunt, à Galeno 3. de comp. med. ſecund. loc. connumerantur, à Græcis ῥινῶν αἱμορῤῥαγίαι dictæ: Quapropter quòd nares affectæ ſint cunctis liquet, non tamen per eſſentiam ſemper afficiuntur: ſimiliter quòd affectus ipſe ſymptoma ſit in genere excretorum immodicè, toto genere præter naturam. Verùm id non vnum duntaxat morborum genus ſectatur, velut etiam reliquæ ſanguinis eruptiones, ſed interim Galeno teſte 5. metho. med. vaſorum diuiſionem, interdum eorum orificiorum reſerationem, quandoque eorundem tunicarum rarefactionem ſequitur, quamuis non modò vaſis ipſis male affectis ſed etiam ipſi ſanguini, aut denique facultati interdum occaſio tribuenda ſit, ex eiuſdem Galeni ſententia 3. de cauſ. ſymp. dico autem vaſa ipſa male affecta, vt cùm molliora vel duriora, ſeu tenuiora fuerint, à natura, ſeu aliqua ſuperueniente cauſa extra vterum vitiata: ſanguinem verò male affectum appello, vel

Pars affecta affectus.

Quot ſectantur morbo

Quòd quodlibet sanguinis profluuium vni ex tribus causis tribuatur.

vel cùm adeò vitiosus sit, vt vasa, quibus continetur, erodat, vel cùm adeò est auctus, vt à vasis contineri non possit, vt interim ea disrumpat, interdum eorum ora referet. Ex parte verò facultatis sanguinis profluuium efficitur cùm ipsamet facultas ora vasorum aperit. Non ab re itaque sanguinis ex naribus eruptio vni saltem ex prædictis causis tribuenda erit. Nanque aut vasis ipsis male affectis, venis scilicet, aut arteriis, eorum ore aut referato, aut tunica eorum diuisa, vel rarefacta, propter quod & sanguis, vel propter ἀναῤῥόμωσιν, quam Græci dicunt, aut διάῤῥωσιν aut διαπύησιν è vasis profluit: vel sanguini ipsi, etiam male affecto, aut ipsi facultati, quæ ora vasorum aperit, tempore quo excernit ea, quæ sibi molesta sunt.

Anastomosis exquibusfiat causis.

Hinc Galenus prædicto lib. 5. metho. med. anastomosim vasorum fieri asserit, tum propter eorum imbecillitatem, tum etiã propter sanguinis copiam, qui impetu quodam ad os vasorum ruat, aut propter eiusdem sanguinis acrem quampiam, quæ illi extrinsecùs incidat, qualitatem. Diæresim verò, seu diuisionem vasorum tunc ex vulneratione, tum contusione, tum ruptione, tum erosione fieri: at diapedesin ex ipsa quidem tunica rarefacta, sanguine verò tenuato, oriri fatetur: quanquam etiã ex gracilium vasorum ore adaperto fieri possit. Verùm si ex parte vasorum aliquo modo affectorum, sanguinis è naribus profluuium fiat, id dignoscere haud difficile erit, siue interna, siue externa fuerit causa: nam neque indicia aderunt sanguinis redundantiæ, neque is, qui profluit sanguis, vitiosus apparebit, nec corpus cacochymum erit, aut crisis tempore in acutis morbis is excernitur. Si autem ex aliqua externa causa affecta fuerint vasa, vt casu ab alto, ictu, exercitio vehementi, mora in sole, ac reliquis huiusmodi, ex ægri, aut astantium assertione id percipere poteris. Verùm si ex nulla externa causa vasa affecta sint, interna perquirenda, nunquid molliora videlicet fuerint: id quod à redundante humiditate percipies: aut duriora, ab ariditate: aut tenuiora ab inedia reddita sint vasa, seu à natura talia constructa fuerint, & proinde eorum ratione fuerint rupta, referata, seu rarefacta. Si verò nullum istorum adsit, videndum erit nunquid adeo auctus fuerit sanguis, vt vasis contineri non possit, & propterea ea rumpat, aut referet, id quod dignosces ex signis, sanguinis redundantiam indicantibus, aut ipsemet sanguis non valde auctus, sed vitiosus adeò sit, vt vasa, quibus continetur, erodat, id verò percipies

Diæresis.

Diapedesis.

si ratione vasorum fiat, signa.

Si sanguinis ratione, signa.

pies, tum ex qualitate eius, qui profluit, ſanguinis, tum ex reliquis ſignis, cacochymum corpus indicantibus, & pro natura diuerſa ipſius cacochymiæ, poterit etiam qualitas vitioſi ſanguinis indagari, num pituitoſus videlicet, biliоſus, aut melancholicus fuerit, qua de re profluuij cauſa erit ſanguinis vitium. Verùm ſi neque affectorum vaſorum, aut affecti ſanguinis indicia adſint, præceſſeritq; acutus quiſpiam morbus, ipſi facultati, ſeu naturæ, quæ ea, quæ ſibi moleſta ſunt excernit, ora vaſorum aperienti tribuenda occaſio erit profluuij ex naribus ſanguinis: quod, vt ex prædictis elicere poteris, quandoq; fit cum functionis alicuius noxa, interim verò ipſis viribus haudquaquam oblæſis, ſed robuſtis exiſtentibus: quamuis hoc profluuium toto genere præter naturam ſit, reſpectu excretæ ſubſtantiæ: præter naturam tamen dici non debet, ſi in tempore expellatur, hoc eſt, ſi id, quod moleſtum eſt, expurgetur, id quod perpulchrè decretum reliquit Gal. lib. 1. de diff. ſymp. Verùm ex quacunq; fiat cauſa ſanguinis profluuium ex naribus, non deſpiciendus erit: nam cùm ſuperfluit, ſeu longo tempore perſeuerauerit, timendum erit, aut animi deliquium, aut iocinoris imbecillitas, ac infrigidatio, & demum cachexia, & hydropiſis: quamuis auctoritate Hippoc. 6. de morb. vulg. iis, qui decolores mero modo ſunt, parum profit, quibus verò colores rubicundi, non ſimiliter, & quibus capita ſunt, quæ facilè tolerant, prodeſt: quibus ſecus, non: libro autem 1. prædictionum idem met Hippocr. dicebat. Ex naribus erumpente ſanguine cum exiguis ſudoribus per frigeſcentia maligna, ac praua: item quòd poſt ſanguinis eruptionem nigrorum per aluum tranſitus, malum, praua etiam ſunt valde rubra. Eiuſdem auctoritate Aetius lib. 5. cap. 124. inquit, fluxum ſanguinis è naribus in quarta die in febribus fientem, peſsimum ſignum eſſe: multitudinem enim ſignificat in toto corpore, aut in capite: addit autem Hippocr. in coacis prænotionibus, ſi non aliud quid boni coinciderit, verùm quinta, minus periculoſum eſſe: quanquam fortè ea ſententia potius de narium ſtillicidio veritatem habeat, id nanque prauum eſſe ſignum, præſertim in ardentiſsimis febribus idem Hippoc. cum Galeno teſtatur, cum 2. prorheticorum, tum 1. de morbis vulg. maximè ſi quarto fiat die, nam tunc abſoluta morbi malitia ſignificatur, vt apud eoſdem patet 1. prorheticorum: nihil enim (vt inquit Galenus) eorum, quæ decretoria exiſtunt, exiguè ſecerni conuenit. qua propter

Si ex parte facultatis fiat, ſigna.

Prognoſtica.

propter vnum duorum indicabit, aut copiam, quæ tolerari à facultate nequit, vel imbecillitatem naturæ, quæ proponit superflua excernere, sed non valet. Et propterea velut perniciosissimum est in ardentibus febribus nares parum stillare, sicut eis familiarissimum existit, largum sanguinis profluuiũ, præsertim in iunioribus minoribus natu, infra trigesimum quintum annum ætatem agentibus: cum in hac ætate sanguis plurimus sit, facultas valentior, atque etiam calor exuperans, eisdem Hippocrate, & Galeno testibus, tum 1. tum 3. prognost. Fluere quoque sanguinem ex naribus recto itinere commendauit Hippocrates: è contrario verò culpauit, cum eodem lib. 1. prædictionum dixit, Sanguinis eruptiones ex contrario malæ sunt, velut in splene magno. si ex dextra nare fluat, & lib. 5. apho. 33. idem inquit Hippoc. Menstruis deficientibus sanguis ex naribus fluens, bonum. Quòd autem in crisibus sanguinis ex naribus profluuium quibusdam indiciis præcognosci possit, & quibus (imò quod magnæ imperitiæ sit id nõ præcognoscere) scriptum reliquit Gal. tum 3. de crisibus, tum 1. de arte curatiua ad Glauc. circa finem. Sit autem victus ratio vniuersa pro eius curatione (si vitio vasorum, aut ipsius sanguinis fiat) in frigidans, & adstringens: tenuis quoque vbi ex sanguinis copia fiat: bonique succi, & concoctu faciles cibi exhibeantur, potissimum vbi vitiosus fuerit sanguis, sintque contrariæ qualitatis redundantis succi in sanguine. Verùm is sanguinis fluor, qui à facultate efficitur, quoad iudicatorium sit, nulla particulari indiget victus ratione, aut curatione. Vbi verò concitata natura mediocritatem non obtinuit, sed immodicè sanguis fluxerit, ita vt vires imbecilliores reddantur, simili victus ratione vtendum erit, ac curatione, quibus in prædictis vtimur: & propterea velut frigida, & adstringenti victus ratione, sic quoque frigidis, & adstringentibus medicamentis pro eius curatione vtendum erit, Hippoc. decreto, cum aphor. 23. 5. tum 37. sept. lib. Verùm nec omnino, nec sine discrimine, nec omni tempore iam dicta medicamenta circa loca, vnde sanguis profluit, sunt adhibenda, Galeno auctore. 5. metho. medic. sed postquam in alia priùs loca auerteris: auertitur autem sanguis, atque ad alia membra conuertitur, tum ad contraria reuersus, tum ad proxima deriuatus: propterea si resolutus adhuc æger non sit, vena sub eo cubito incidenda erit, qui profusioni è directo respondet (vt ipse iubet) si quid aliud non prohibeat,

Curatio. Victus ratio qualis competat.

Medicamentorum ratio.

Venæ sectio.

hibeat,& vbi paulum detraxeris,mox vnam horam intermittens,rursus detrahes:pòst iterum,atque iterum,pro laborantis viribus.Hoc nanque auxilio reuulsorio,idemmet Gal.fatetur, lib.de curand.ratione per venæ sectionem,validam sanguinis ex naribus eruptionem sedasse:expedit autem non multum,ac affatim sanguinem educere, sed paulatim, ac moderatè, vt diximus.Hoc etiam tempore conuenit artuum frictione, deuinctionéque vti,tum hypochondrio directè supposito cucurbitã defigere:præter hæc, priusquam ad topica remedia confugias iterum ad contraria reuellendum, vtendúmque affixa in somma ceruice cucurbita:est nanq; hæc sanguinis ex naribus profusionis auersio, eodem Galeno teste: hanc verò cucurbitam cum sanguinis detractione occipitio agglutinari pręcepit Paulus,cum Aetio. Verùm siquid venæ sectionem impediat, reliquis iam dictis reuulsoriis auxiliis vtare: scapulis etiam(si videbitur)cum sacrificatione cucurbitas affigens, venæ sectione derelicta, demum ad ea,quæ refrigerant, atque adstringunt, topica medicamenta confugias.Et si purgatione quoq; egeãt, vtpote vitioso existente sanguine, ea quoque priùs tribuenda erit,pro ratione vitiosi succi in sanguine redundantis, decocto videlicet vtens myrobalanorum citrinorum: in quo syrupus ex pluribus infus. rosar.rub. aut manna cum rhabarbaro dissoluantur,si bilis redundarit: At si pituita, agarici,& myrobalanorum chebulorum decocto cum syrupo ex pluribus infus. rosa.rub. aut persicarum vtitor.Atra verò bile redundante,senæ,epithymi,& myrobalanorum indorum decoctum cum dictorum syruporum aliquo exhibeas: nec minus assumere possunt saccharum rosaceum, aut syrupum myrtinum, rosaceum,è papauere, seu ex nymphæa, quantitate moderata,vel è pastillis, de spodio, aut de terra lemnia, aut antidoti micletæ dicta ʒ. 1.cum ℥. 2.aut 3. aquæ acetosellæ, aut plantaginis. Extrinsecùs verò, vniuerso videlicet fronti medicamenta imponenda sunt infrigidantia, ac adstringentia, vt diximus, cuiusmodi esset spongia ex aqua frigida, seu rosacea, madida sæpius adhibita, aut hippureos succus, quam caudam equinam vocant, seu herba ipsa trita fronti imponatur, ex Aetij sententia: similiter quoque saluiæ folia trita, aut gypsum oui candido subactum:quibus omnibus absonum non erit parum aceti addere,seu linteum in aqua frigida aut rosacea cum pauco aceto mista, madefactum iterum, atque iterum imponas.

Purgatio.

Topica.

Idemmet

Idemmet Aetius cochlearum carnes cum aceto tritas, aut cochleas vstas, & tritas cum aceto imponi iussit: & Apollonij auctoritate cochlearum carnes tum thure tritas naribus indito dixit: & sanguis sistetur, iisdem etiam frõtem integet: ex succo quoque polygoni, portulacæ, semperuiui, seu solani, si ʒ. ß. assumas, boli armeni, ac terræ lemniæ ana ʒ. 2. omphancidis gallæ ʒ. 1. lapidis hæmatitis ʒ. 1. & ß. cum ouorum albumine, pauco aceto, ac aqua rosacea medicamentum parabis, quod fronti imponatur, ex aqua etiam rosacea, ac plantaginis, solani, & cichorij succo, pauco aceto addito, epithemata supra iecur adhiberi possunt, potissimùm si ex dextra nare fluat sanguis: naribus præterea ipsis medicamenta sanguinem sistentia indenda sunt, veluti est medicamentum Galeni 5. meth. medic. scriptum, ex manna thuris, & aloë, candidóque oui liquore confectum per contortum linamentum intus: extrinsecùs verò leporis pilis additis, naribus admoueatur: aut ouorum testas vrito, ac terito, de quibus duas partes sumito, & de galla omphancitide partem vnam, & linamento intorto aqua, aut aceto tincto excepta, indito, vt inquit Aetius, ipsum quoque gypsum oui candido subactum, nedum fronti, sed naribus quoque imponendum asserit: vel thus confringito, & polygoni, aut porri succo diluito: in eóque linamentum obuolutum indito, Galeno auctore 3. de comp. med. secund. loc. ex Heraclidæ auctoritate: ex cuius etiam sententia mentham tritam, aut spongiam siccã immittẽdam præcipit. Aetius verò asininum stercus vstum insufflandum præcipit: aut eiusdem asinini stercoris recentis succum, cum porri succo, & aceto per linamentum inditum: commodum insuper eis est per ceram, aut linteola aures obturare, & in ore aquam pluuialem frigidam continere, capútque non in sublime leuare, sed alias partes, quæ infra caput sunt sublimes facere, eiusdem Galeni decreto, præcitato loco. Paulus verò cinerem combustorum asellorum domesticorum inspirandum præcipit, vel eorũ succum instillandum: lapidis quoq; mularis aceto extincti vaporẽ naribus suscipiendũ consulit. Inquit Marcellus suo libr. de med. capit. 10. quòd infundere in aurem acetum acre, cuius è regione sanguis fluit, aut in vtranq; mittere, si ex vtraque nare manabit, confert: pariter iniicere intus in nare cochleæ viuæ carnem per se, aut cum thuris polline tritam, ipsæ item cochleæ tritæ cum aceto naribus inditæ quantis magnos fluores sanguinis compescunt, eodem auctore.

περὶ ὀδοντάλγιας. De dentium dolore.

CAPVT XLI.

INTER dentium affectus, is præcipuus esse videtur, qui à Græcis ὀδοντάλγια, à Latinis dentium dolor dicitur, à symptomate, & parte affecta nomen sumens, vt patet secundo meth. med. Hic nanq; maximis tormẽtis annumerari potest, vtinquit Celsus lib. 6. cap. 9. verùm interim non manifestè in ipsis apparet affectio, quemadmodum si ipsius dentis corpus fuerit affectum: & si quidam id affirmare contendant, asserentes, cùm dens sit os, dolore affici nequaquã posse: illud tamen cum ratione ex Galeni verbis libro sexto de vsu partium, & lib. de ossibus, dũ asseruit eos inter ossa duntaxat euidentem sentiendi vim habere, tum experientia in se ipso, 5. de compositione medicamentorũ secund. loc. confirmatur: percepit nanque manifestè in semetipso non dolentem modò, sed etiam pulsantem dentẽ, quemadmodum carnosæ partes inflammatione vexatæ consueuerunt. Interdum verò propter affectum neruum, qui ex tertia coniugatione distributus, omnibus dentibus ad eorũ radices substernitur, dentium dolor excitatur. Non rarò autem propter gingiuarum inflãmationem, & ipsi dentes dolere videntur: quos iterum dolores idem Galenus tanquã in se ipso expertus, fieri posse testatur, testimoniúmq; præbet id asserẽtibus eodẽ lib. 5. de cõpositione medicamentorum secund. loc. Atqui dentem in proprio eius corpore affectum percipies, quoniã ipse æger dicit se sentire circa corpus dentis dolorẽ in profundo obortum: nec vllum apparebit in gingiuis inflammationis indiciũ: neruo autẽ ipso affecto, qui ad radicem dentis substratus est, quamquã imaginationem confusam, indiscriminatã, & incertam plerisq; exhibeat: nanque videtur ac si ipse dẽs doleat, in propria substãtia affectus: id tamen percipere poteris ex vehementissimo dolore, qui in profundo valde ab ægris sentitur: nec ipsi dẽtes liuidi, aut quouis alio modo in eorũ substãtia, seu qualitate mutari apparẽt: similiter nec gingiuæ, & exempto dente, parua adhuc doloris portio remanet, leniori tãtum dolore reddito ex dentis exemptione. At si inflammatis gingiuis dentium dolor excitetur, ex earum inspectione promptè id percipere poteris. Cæterùm quæcunque pars in dolore dentium affecta sit, perpetuò dolor

Tribus modis fieri posse, vt dens doleat.

Signa, si in propria substantia affligatur.

Si eiusdem neruus, signa.

Si propter gingiuas affectas dens doleat, signa affectus.

ipſe ſymptoma erit, veluti de reliquis doloribus in antedictis aſſentimus: ſubſequiturque vel continuitatem ſolutam, vel
Cauſæ. inæqualem intemperiem, aut vtrumq;: quò fit, vt & ipſe dentium dolor ex quacunque cauſa ſoluente continuum, ac inæqualem intemperiem potente inducere, progigni poſsit. Nos verò exordiemur à ſimplicibus intemperiebus modum conſcribentes, quo ſingulæ dignoſci valeant: nanque eis cognitis manifeſtæ quoq; compoſitæ percipi poterũt ex prædictarum
Diuerſarum cauſarum ſigna. intemperierũ miſtura. Calida itaq; exiſtẽte affectione ex intenſo dolore ſubrufa facie, calidóq; totius corporis temperamento, vigẽte ætate, tempore anni, regionéq;, & aeris ſtatu, ac ante acta vita conſimili percipies. Ex frigiditate verò ſi dentes dolore afficiãtur, ex contrariis indiciis poterit innoteſcere ex figuráque tum capitis, tum reliqui corporis, & ex ea, quæ præceſsit diæta, itémque exercitio, ac reliquis, quæ ad hunc ordinem referuntur, vt inquit Aetius. At ſi ab humiditate dolore dentes afficiantur, ex vniuerſi corporis miſtura in primis, ac capitis quæ ad humidiorem vergit, tibi manifeſtabitur, ſi delicatiùs vixerint, domúmque habuerint in humidiori loco ſitam, inſtet tempeſtas humida, & hora verna, cùm afficitur, laxioréſque fiunt dentes vnà cũ circumadhærentibus corporibus, ac neceſſariò mobiles, vt idem teſtatur Aetius, veluti
Corroſionis dentiũ cauſa. eorum corroſio, ſeu perforatio ex humorum aerium, & erodentium influxu efficitur, ex Galeni ſententia: quãquam multis hæc laxitas, ac dentium mobilitas ex humiditate citra doloris ſenſum accidat: nã humiditas per ſe dolores inferre non conſueuit, imò ad eam nullus conſequitur dolor, Galeno auctore, 2. de compoſitione medicamentorum ſecund. loc. quantum ad qualitates ipſius attinet, ob multitudinem tamen inſtrumentaliũ partium morbum faciens, dolorem interim parit. Si verò à ſicca intemperie dolore afficiantur dentes, intoſe rabilis ferè eos, qui taliter afficiuntur, dolor concomitabitur: totius corporis temperamentũ, & maximè caput ſicca intemperie erit affectum, ſitis aderit ſemper, niſi adſit frigiditas vnà cum ſiccitate: minimum etiam ſputi eiiciunt ſic affecti, præceſ ſitq; autumnalis tempeſtatis conſtitutio, & vita erumnoſa, tenui accedẽte diæta: præterea regio ſicca & ambiẽtis nos aeris ſtatus conſimilis. Compoſitam autem intemperiem, ſi ea, quę diximus indicia complicabis, facilè agnoſces, quæcunque ea ſit, propter quam doleant dentes: nam ſi verbi gratia, calida, &

humida

humida fuerit, totius corporis temperamentum ſanè calidum, & humectũ erit, capútq; habebit æger, & facilè eiuſmodi humiditate impleatur. Cuius coma, plurima eſt, & ſubrufa, regio calida, & humida, tempus anni, vernum, aeris quoque ſtatus calidus, & humidus erit, qualis eſt auſtrinus. Sic quoq; ſi calida, & ſicca, aut frigida, & ſicca, ſeu frigida, & humida intemperies erit, ex iam dictarum ſimplicium intemperaturarum indiciis ſimul mixtis ipſam inueſtigabis. Verùm ſi vnà cum prædictarum qualitatum exceſſu, & humorum multitudo affuerit, cognoſcendus erit affligens humor, cum ex reliquis circa corpus ſignis tum ex conſequenti dolore: flauę nanque bili dolor pungitiuus comes exiſtit: pituitam verò ſequitur vnà cum frigiditate diſtenſio locorum: nigra verò bile affligente ſenſus aderit, velut ſi corpuſcula quædam in profundo confringãtur. Vbi autem æqualiter omnes humores augeſcunt, multitudine horũ in corpore coaceruata, grauitas concomitatur. Ex ſapore quoque ſpecies influẽtis humoris argui poterit: nam ſi amaritudinem ſenſu perceperint ęgri, bilem: ſi ſalſedinem, pituitam: ſi acedinem nigram bilem portendit. Cæterùm quoniam per omnem ferè animantis ætatem, incrementum accipiunt dentes: idq; non niſi ex nutrimento eis delato: nam impoſsibile eſt citra nutrimẽtum aliquam partem incrementum ſuſcipere: quãtum autem augeſcunt, tantum in ciborum manſu deteruntur, Galeno teſte: id verò quòd augeſcant euidenter ſæpenumero apparet in his dẽtibus, qui exemptis appoſiti ſunt, vt pote qui ſemper augeſcunt: propterea duabus affectionibus in vniuerſum ipſi obnoxij ſunt, & his quidem contrariis, indigentiæ videlicet, & abundantiæ eius, quod defertur ad eos, alimenti. Verùm inopia, aridiores, & macriores, alimentúmq; nõ ſentientes, & ob id tenuiores dentes reddit: redundantia verò conſimilem in eis affectionem excitare poteſt, qualis eſt circa carnoſas partes inflammatio, iuxta eiuſ Prognoſtica
dem Galeni ſententiã præcitato lib. 5. de cõpoſitione medicamentorum ſecund. loc. At fiat vtcunq; dentiũ dolor (quoniam vt diximus Celſi auctoritate) ipſe quoq; maximis tormẽtis annumerari poteſt, & Gal. lib. 2. de compoſitione medicamentorum ſecund. loc. inter maximos dolores ipſum annumerauit, propterea eius curatio paruifacienda non erit. Et idẽ Galenus lib. 5. de cõpoſitione medicamentorũ ſecund. loc. ſcriptũ reliquit, dentium tenuitatem ob alimenti inopiam curari non

poſſe,cum laxari,tum & moneri ipſos neceſſarium ſit:compa ge quoq; ipſorum laxiore facta,nanq; non ſolum ipſi dentes, ſed & locelli eos complectẽtes ſunt attenuati:quam dentium affectionem ſenibus accedere inquit citius, aut ſerius velut etiam magis,aut minus. At ea dentium affectio, quæ proportionem ad inflammationem habet,præterid, quòd magis iuuenes corripiat,curationem quoq; recipit,qua de re ſi ex caliditate dentium dolor excitetur,victus ratione inſtituta, vt decet,præſertim in cibo,& potu,quoniam ptiſana,alica,lactucis, & cucurbita,& quæcunq; tãdem his poteſtate ſunt propinqua veſci debent,eiſq; modicis,mollibúſq; vtendum, ne mandentis dentes irritentur id quod ſeruandum erit in quouis dentium dolore,ex quacunque fuerit ortus cauſa. A vino autem abſtineant,& aqua vtantur,in qua ſemina coriandrorum præparatorum fuerint decocta, aut cinnamomi minimum : frigidis quoque medicamentis pro eius curatione vtendum erit,eis tamen non immodicè,præſertim actu frigidis,niſi vehementiſ ſimus dolor vrgeat : nanq; ex immodicè frigidis lædi dentes conſueuerunt,Hippo.& Gal.teſtibus,aph.18.5.lib. Illud item ſeruandum erit in cunctis adhibendis auxiliis,quòd vbi gingiuæ affectæ fuerint,conuenientia ad hãc rem remedia locis affectis nudis adhibenda ſunt:quæ ſanè aut omnis mordacitatis expertia ſint,aut mediocriter acerba,& terrei temperamenti: quapropter acetum,vt acutum,& hoſtilem gladium deuita,inquit Aetius:ſuo enim acore gingiuas corrodit: propterea maximè conſolatorium eis exiſtit(vbi fortè doluerint,& inflamatę fuerint)lac aſininũ,vt ipſe teſtatur:pimpinella quoq; herba trita,& oppoſita tumorem gingiuarum emendat,vt inquit Trotula. Vbi verò dentes ſolùm patiuntur, aut cum eis ſimul ſubſtratus neruus,& pelliculæ,cum ipſis curatiuis pharmacis, ea,quæ tenuium partim in ſua ſubſtantia exiſtunt, adiicimus, quò vis ipſorum in profundum perferatur : & ſi quidem calidus ſit morbus,ea,quæ refrigerare poſſunt, & ſimul tenuium partium exiſtunt, commiſcemus : ſi verò frigidus, calida tenuium partium adnectimus. Hac de re calida exiſtente affectione(vt diximus)ad collutionem oris præparabimus in aceto albo decoctam radicem halicacabi, ſemperuiuum minus, portulacam,perdicium,quod parietariam vocãt, & glycyrhizam:ſi etiam cum vino violas decoxeris,& ore teneas,conducit,Q.Sereni auctoritate. Quòd ſi intolerabilis exiſtat caloris

Curatio doloris dentiũ ex caliditate

Victus ratio

Medicamentorum ratio.

Animaduerſione dignũ.

ſenſus

ſenſus(ex Aetij ſententia)vtendum eſt hyoſciami foliis, aut ſemine papaueris hortenſis,& ſemine lactucæ in aceto albo decoctis. Poterit quoque in ore detinendum exhiberi oleum roſaceum,ſeu myrteum cum pauco aceto albo permiſtum, quo item roſaceo cum modico aceto diluto, caput madefacere oportet,idémq; auribus inſtillare,aut terrenos vermes oleo decoctos in propinquam aurem inſtillare.ex eiuſdem Aetij decreto,eodemq; roſaceo,ſeu myrteo,aut ex nymphæa, vel papauere parato oleo,déforis partes(doléti denti) vicinæ inungendæ ſunt. Si verò ex frigiditate dentes dolore afficiantur, vniuerſa victus ratione ac caliditatem vergente inſtituta priùs, ita vt cibi ſint ptiſana cum pulegio decocta,aut cum ruta, aut cui poſt coctura additum ſit piper:ſimiliter & alica,& inter olera petroſelinum, & reliqua ſimilia:potus autem ſit vinum modicum tamen. Ad oris tandem collutiones deuenies,easq; præparabis ex origano,calaminta,hyſſopo,dictamno,ac ſatureia,in aceto, ſeu vino decoctis, aut tithymali radicem, ſeu chamęleonis,eryngij,aut verbaſci,vel veratri nigri, & cappariſ radicem in eodem aceto,ſeu vino decoquas,vnumquodq; enim eorum taliter decoctum, ac ore collutum dolores dentium ſedat,qui à frigiditate ſunt oborti,Aetio auctore. Verùm ad eos,quorum ſenſus citius afficitur,hæc in poſca decoquantur:pinguium quoque lignorum, veluti tedarũ, ac picearum decoctum ipſis prodeſſe aſſerit. Contunduntur autem hæc, ac cum caricis decoquuntur,affuſo vino,eóq; dentes colluuntur. Ipſas quoque tedas in oleo decoquere licebit, eumque calidum in ore continere: quin & ipſas conquaſſatas ſolas circa affectum maximè dentem,ore detinere, commodum exiſtit. Caput autem chamæmelino,anethino,irino, ſeu rutaceo madefacere confert:ſimiliter extrinſecus loca dolenti denti vicina:itémq; auribus caſtoreũ cum nardo in oleo decoctum infundatur. Suffitũ quoq;(præſertim ſi omnes ex æquo doleant) ex canis mortui dente (ita vt fumus inde progreſſus ore excipiatur)commendat Aetius: deinde ipſum dentem vſtum, & modico aceto tritum,calidum in ore retinẽdum præbet. A totius etiam eſſentiæ proprietate ſenecta ſerpentis confert in vino aut aceto cocta,vt patet 11.de ſimp.med.facult.eadem quoque exuſta,& trita,ac cum oleo ad mellis ſolidi ſpiſsitudinem redacta,dolentíq; impoſita denti ſuccurrit,eodem Galeno teſte(ex Archigenis autoritate)li.5.de compo.med.ſecund. loc.

Si ex frigiditate fiat dolor, curatio.

Victus ratio

Medicamentorum ratio.

Curatio doloris dentis ex humiditate orti.

Ex humiditate autem affectos dentes, eósq; vacillãtes curare conuenit per victus rationem ad ſicciratem vergẽtem, ac cum diuturniore ciborum abſtinentia. Cibi itaq; eis tribuendi ſint

Victus ratio

ſorbiles, alica, panis ex iure pullorum madidus, ſimila, aut oriza, ſeu polenta cum aqua mulſa: neque malè conuenit eis milium, & lenticula, volucres montanæ, & ſicciores. Exoleribus braſſica, & ſimilia. In potu aqua eſt exhibenda, ſed non multa, aut aqua mulſa: & ſi hanc ferre nequeunt, ad aquã modicum vini addatur. Tempore verò afflictionis fouere conue-

Medicamentoſa ratio.

nit locum cum milio, & ſale: collutiones exhibendæ adſtringentes, & exſiccantes, aut ſalſæ, niſi gingiuæ ſimul ſint affectæ: quare gallas, quas omphancitides appellant, ex acri aceto decoctas, & alumen aceto permiſtum exhibemus: ſimiliter malicorium, citynos, myrti baccas, balauſtia, oliuæ, & rubi folia, cupreſsi pilulas, ac rumicis ſylueſtris radicem, & quæcunque alia acerbam in ſe qualitatem complectuntur, cum aceto puro, aut poſca, ſeu vino ſi decoquas, conducunt, ſi eis colluere os præcipiamus, atque retinere adhibitum liquorem oportet ſupra locum dolentem diutius, Alexandri præcepto: parari tamen debet, vt ſenſui ægri maximè gratum, & conueniens ſit, ex Aetij ſententia: nam iudicata, & perpenſa medicamentorum potentia, plus, aut minus exhibere oportet, iuxta etiam exuperantis humoris multitudinem: nec minus quoque conducit, ſi oliuarum albarũ, contuſarũ ſuccum accipias, & cum rutæ ſucco, ac melle permiſceas, eóque dolentes dentes confricueris: poſtea verò inſpergas puluerem nardi indicæ cum pari pondere aluminis rotundi, & ſalis duplo, ex eiuſdem Aetij teſtimonio. Nec etiam parum confert illitio ex confectione de moris, maximè ſi alumẽ ſciſsile habeat adiectum, & ex ea, quæ ex nucum ſucco apparatur: ſi etiam gallæ ʒ.2. & ſ. myrrhæ ʒ.2. & corticum mali punici tantundem accipias, & ex aceto vtare, magnopere prodeſt, Alexandro teſte: vel alumen, & myrrham troglodyticem inſpergito: nam ſiccæ inſperſiones ſemper eis ſunt conuenientes, vt inquit Aetius, aut cum aceto, ſeu melle illinito: pentaphylli quoq; radix deſiccata, & in puluerem redacta, inſperſaq; confert, velut etiam eiuſdem radix ex vino, aut aceto cocta conferr, ſi ex ea dentes colluantur: ſimiliter & cornu cerui in poſca decoctum: innumeráq; alia reperies conferentia, tũ apud Galenũ lib.5. de comp. med. ſecund. loc. tum apud Aetium lib.8.cap. 29. Quòd ſi ob ætatem ſenilem

lem quibuſdam dentes laxentur, ac mobiles fiant, auxilium capient, & quodammodo iuuantur ex pharmacis aſtringentibus, quæ gingiuas confirment, denſent, & ad arctius complectendum dentes adiuuent. ſi verò ex percuſsione, aut caſu dentes laxẽtur, maximopere his prodeſt alumen ſciſsile cum myrrha troglodytica tritum, ac inſperſum: atq; id vbertim, & continuè facere oportet, vt idem teſtatur Aetius: nam ipſos confirmat, ſtabilit quoque mobiles dentes (Pauli auctoritate) aloe inſperſa, vel rhus, vel alumen ſciſsile, aut galla, ſeu rubi radix per ſe, aut cum vino incocta. A ſiccitate autem dolore affectis dentibus cibus conueniens erit ſuccus ptiſanæ, micæ panis madefactæ ex gallinarum iure, cucurbitæ, maluæ, oua ſorbilia, & quæcunque iis proſunt, qui humectatione indigent. Potus ſit vinum album, aquoſum, aqua dilutum: medicamenta autem auſtera, & acerba vitent: nam maximè contraria eis exiſtunt: minimum itaque adſtringentes, & mediocriter humectantes collutiones apparare oportet, vt aquam calidam per ſe, ex qua iterum per ſpongiam extrinſecus vapor admouendus erit: ex furfuris item decocto, aut radicis dulcis, ſeu maluæ collutio parari poterit: ſimiliter ex ptiſanæ ſucco, aut amylo cum ſapa, aqua calida diluta: lac etiam per ſe, maximè aſininum cõfert, & alia quæcunque his ſunt ſimilia, auctore Aetio. Hactenus ergo ſimplicium intemperierum, ex quibus dentium dolor excitatur curam oſtendimus: manifeſta verò & ex his fiet ea, quam compoſitæ requirunt, nimiùm & ex iam dictorum miſtura ſignorum cognoſcibiles, & ex oſtenſorum auxiliorum temperatura curam accipientes: qui enim formam tractandi ſimplices morbos cognouerit, in promptu habebit & circa mixtos conuenientia remedia inuenire, potiſsimùm ſi exceſſus iuxta qualitates tantùm contigerit: nam tunc ſcopus curationis ad alterationem ſolam dirigendus eſt, ita vt contrariis qualitatibus eam permutes. Eas verò intemperaturas, quæ vnà cum qualitatum exceſſu, cum ſubſtantia etiam quadam conſiſtunt, ſeu humorum multitudine, palàm eſt primum oportere corpus euacuare, aut redundantem humorem per conuenientem purgationem detrahere: deinde eas ad temperiem reducere, niſi quid impedierit: cuius rei in omni corporis intemperie memorem eſſe conducit, ex Galeni, Pauli, & Aetij ſententia. Qua de re, ſi ob humorum multitudinem, ſanguiniſque redundantiam dentium dolor excitatus fuerit, per

Curatio doloris dentiũ ex ſiccitate. Victus ratio. Medicamentorũ ratio.

Curatio doloris dentiũ ex multitudine humorum ortu.

venæ ſectionem euacuare conueniens erit: incideréque oportet venam humeralem appellatam, quæ ſi nõ contingat, eam, quæ media exiſtit, incidere conuenit: iuxta Aetij decreta: incidatur tamen ea quæ è directo laborantibus dentibus ſita eſt. & ſi opus fuerit, venas ſub lingua quoque ſecabis, aut cucurbitas ſcapulis affiges. At ſi quid prohibeat venæ inciſionem facere, modico, & tenui victu ſuperfluum detrahito humorẽ, vt idem præcipit Aetius. Euacuato autem vniuerſo corpore, dolentibus dentibus ea adhibenda ſunt, quæ reprimunt atque repellunt, demum ea, quæ partim repellunt, partim quoque diſcutiunt: paucæ tamen ſunt affectiones quæ repulſoriis tantùm indigeant: nam hæ duntaxat, quæ minorem habent cauſam, & proptrea cogimur ſæpius in principio etiam diſcutientia admiſcere, aut paulò poſt, vt 6. de comp. med. ſecun. loc. teſtatur Gal. Quanquam ſi doleant propter gingiuarum inflammationem, præſentiſsimum remedium eſt, vt pote citra moleſtiam, & abſque aſperitate repellens, diſcutiénſque citra mordacitatem, cuius rei inflammatis præcipuè vſus exiſtit, oleum inquam lẽtiſcinum caliditate temperatum, ore retentum: eſto autem id recens: nam vetus tantò recenti deterius eſt, quantò calidius, Galeno auctore 5. de comp. med. ſecund. loc. quem ſectatus eſt Paulus cap. 26. lib. 3. nec minus etiam ſi iuxta aliam partem dolor oriatur, eum ſedat lentiſcinum, vt idem teſtatur Gal. magnopere tamen cauendum ab alterutris ipſorum intenſis, tanquam inflammatis dolorofis exiſtentibus: nanque à vehementer adſtringentibus, partes ſimile quiddã contuſioni perpetiuntur, earum ſubſtantia vehementer condenſata, ab acribus verò eroſioni quid ſimile contingit: meritò igitur moderatum in vtraque facultate immoderatis præfertur, ex eiuſdem Galeni ſententia. Quapropter Aetius poſt lentiſcinum oleum, aſininum lac in ore retentum commendabat: ſimiliter & ſapam, aut palmarum ſtillamentum eodem modo calidum ore retentum. Verùm ad palmarum ſtillamentum, quo craſſities eius diluatur, aquam calidam affundendam eſſe iuſsit: valet etiam ſemperuiui minoris decoctum per ſe, aut cum roſaceo melle, ſapa, vel palmularum ſtillamento in ore retentum. Dentibus autem ipſis in propria ſubſtantia affectis, aut ſubſtrato eis neruo, vehementiſsimis vtẽdum eſt medicamentis, ſiue quis repellere, ſiue diſcutere velit: & propterea (vt Galenus aſſerit) pleraque ipſorum ex acerrimo aceto præparantur.

Venę ſectio.

Topica quæ dentia cõpetant.

Quibus vtendum ſit, ſi dentes in propria ſubſtantia, aut in ſubſtrato neruo, affecti ſint.

tur. Colluatur itaque aceto, in quo decocta sit galla, Paulo auctore, vel halicacabi radix, alterci semẽ, seu folia, ac solanum, vel myrti folia: nec minus & eis vti poteris medicamentis supra conscriptis pro cura doloris eorum orti ex calida, tum humida intemperie, ea inuicem miscendo: poteris tamen processu temporis, quæ discutiendi facultatem habent, admiscere, vt hyssopum, melilotum, fœnum græcum, althæam, pulegium, origanum, & alia eiusmodi. Ad stupefacientia autem medicamenta, nisi summa vrgente necessitate, deueniendum nequaquam erit, eisq; paulatim vtendum, & non nisi in humorum calidorum defluxu, qui si ex bilis redundantia fiat, ex qua interim eroduntur dentes, vniuersi corporis, tum etiam capitis priùs ratio habenda erit, ipsum purgando medicamentis, quę talem vim habeant: quorum mentio, tum cap. de dolore capitis ex bile, tum in plerisque aliis locis, à nobis facta est. Post quam purgationem per resiccationem vitiari influentis humoris ex localibus auxiliis factam, cura perficienda erit: quorum iterum syluam perquiras ex his, quæ diximus pro cura doloris dentium ex caliditate, tum etiam ex caliditate, & humiditate. Cæterùm si dentium dolor ex frigidorum humorum confluxu ortum duxerit, post iterum eorum à toto corpore, ac à capite inanitionem (quo casu prestat valde apophlegmatisimis vti, vt 5. de comp. med. secund. loc. patet) quæ similem habeant facultatem adstringendi mediocriter, ac validissimè discutiendi medicamenta, ac calida magis adhibenda sunt, quemadmodum est ruta, seu polium, pulegium, origanum, hyssopum, seu capparis radix, si in aceto, aut vino decoquantur, ac ex eis collutio oris fiat. Conducunt quoque ea, quæ supra scripsimus medicamenta pro curatione doloris dentium, cum ex frigida, tum ex humida intemperie. Nec minus & iam superius conscripta auxilia conferunt quædam ad dentium foramina, seu ad eos liuidos redditos, cùm etiam ex humorum vitiatorum influxu id patiantur. Si verò nulli prędictorum malum ipsum cedat, & dolor vehementer perseueret, dens ipse tollendus erit, potissimùm si liuidus, aut perforatus, ac vacillans fuerit: idque aut medicamentis, quæ ab artis medicæ auctoribus eximiis commendantur, aut ferro perficies: nam si corrosus fuerit dens, & mouetur, eximatur, inquit Hippocrates libr. de affectionibus, si verò non corrosus est, neque mouetur, dolorem etiam exhibet, per vstionem resiccatur. Stupori autem

Si ex defluxu calidorũ humorũ dentes doleant, curatio.

Si ex confluxu frigidorũ succorum, curatio.

Ad dentium foramina, ac liuiditatem.

Ad dentium stuporem.

dentium benefacit portulaca commanducata vel oleum quod immaturæ oliuæ fuderunt, infricatum, vel amurca vetusta in æreo vase cocta, donec mellis spissitudinem habeat, si perungatur, Paulo auctore præcitato loco.

περὶ ἀφθῶν. De aphthis.

CAPVT XLII.

IN oris superficie interim vlcerationes quædam igneæ quippiam caliditatis habentes exoriuntur, has Græci ἄφθας, medicorum vulgus alcolas appellat. Summa igitur oris pars cùm ab eis occupetur, Galeno teste 6. de comp. medic. secund. loc. & commento apho. 24. 3. lib. haud quaquam partem ipsam affectam inuestigare difficile erit, cùm ægrotantis ore adaperto, promptè oculis eam cernere liceat: paritérque ad tactum iudicari poterit, cùm calidiores, quàm conueniat, tumidioréſq; oris summæ partes sentiantur. Affectus ipse, cùm exulceratio quædam sit, liquet, neq; aliis indiciis indiget pro eius cognitione, quàm visu, & tactu, velut ipsa pars affecta. Earum autem causa neque vna esse poterit: nam si lactentibus pueris excitentur, quibus vt plurimum fieri consueuerunt, Galeno auctore, aut vitiosum lac nutricis, quod non paruam in se serosam contineat partem, erit in causa, quoniam hæc pars vim habet adstringendi, quam ob molliciem oris summæ partes lactentium infantium sustinere nequeunt. Quare non mirum si in corporibus mollibus ex tali lacte per oris summa fiant exulcerationes, ex Galeni sententia in commento eiusdem aph. 24. 3. lib. id autem percipere poteris ipsa lactis qualitate inspecta, aut si lac vitiosum non fuerit, propterea quòd ipsum non probè concoquunt infantes lactentes: ea de re contingit propter hanc causam, iam dictas exulcerationes oboriri, eodem Gal. teste lib. 6. de comp. med. secun. loc. Iis verò, qui ad perfectam ætatem peruenerunt, ac non lactentibus pueris, nedum aphthæ fiunt propter acredinem eorum, quæ bibuntur, ac comeduntur, verum etiam propter vitiosorum humorum ad os defluxum, vt lib. 8. ca. 39. inquit Aetius. Ortas autem aphthas ex eorum quæ comeduntur, & bibuntur acrimonia, promptè ex ægrotantis, seu astantium sermone, ipsis interrogatis percipere poteris: reliquæ verò ex earum colore diuersò comprehenduntur, nam rubicundiores cùm fuerint, sanguineum humorem præualere ostendunt: flauiores autem amaram

Pars affecta.

Affectus.

Causæ, si lactentibus accidant.

causæ, si non lactentibus fiant.

Signa.

ram bilem: nec minus si tangas immodicam percipies in eis caliditatem: quamuis valde maiorem in flauioribus, & ex bile dependentibus. At si albescētes fuerint, pituitosiores. Liuescentes verò, & nigrescentes, atræ bilis succum prævalere ostendunt: quas geminas, si tangas, haud quaquam immodicè calidas reperies. Ex corporum insuper temperatura, ætate, habitu, ac præcedente victus ratione, plenius id coniicies. Ex eis facilè curantur, quæ pueris lactentibus fiunt, Galeno auctore: iis quoque ætatis ratione maximè contingunt, vt inquit Hippocrates, præcitato aph. 24. 3. lib. quæ verò accidunt iis, qui ad perfectam ætatem peruenerunt nõ ita facilè: potissimum, vbi ob vitiosorum humorum defluxum excitentur, quamuis Celsus libr. 6. cap. 11. velit longè periculosissimas aphthas esse in pueris: in viris autem, & muliebribus idem periculum non esse, cùm non ita facilè ab eis consumentur: quibus suis verbis cum Gal. conciliatur, qui voluit facilius curari eas in pueris, vtpote quia ex moderatè adstringentibus sedentur, id quod in adultis nequaquam fieri potest, aut perquam rarissimè: mitiores etenim sunt in pueris lactentibus, quia ex mitiori causa fiunt, quamuis ætatis ratione ab eisdē, faciliùs quàm viri consumantur, vt inquit Celsus: at si ab affluente vitioso humore fiat aphthæ, vt inquit Gal. 3. de morb. vulg. id quod sæpius proiectioribus accidit, semper prodeunt cacoethes. Harum omnium periculosissimæ existunt, quæ ex atra bile originem duxerunt, propter humoris maligaitatem: quæ verò diuturnæ fiunt, & progressu temporis putredinosum quid acquirunt, ac malignæ euadunt, ægrè solubiles sunt: à medicis q; nomæ appellantur, hoc est, depascentia vlcera, malo nimirùm semper vlteriùs serpente, nec medicamentis cedente: vt propterea fortioribus indigeant medicamentis, vt patet eodem libr. 6. de comp. med. secund. loc. Quę itaq; lactentibus pueris accidunt ex his, quę moderatè adstringunt, sedantur, vitioso tamē priùs nutricis lacte conuenientibus cibis, ac potibus contemperato: aut si id ipsum probè non concoxerint infantes, vt probè concoquant, procurabis: simúlq; prospicies & ipsi nutrici bonam concoctionem. Quapropter cibis lenibus alenda erit, & his, qui facilè non corrumpuntur, vt præcitato loco Celsus præcipit, potio, si febricitat puer, aquæ, si sine febre est, vini diluti præbenda erit: admisceréque cibis conuenit lentem, coronea mala, & ex pyris quippiam addere, sorbis, mespilis, ac cornis:

Prognostica

Celsus cum Galeno conciliatur.

Curatio earum, si lactentibus accidant.

quand

quandoque etiam in cibos, qui manduntur, de lactuca, ſeride, ſolano, & portulaca permiſcere licet. Et ſi infans quid mandere queat, ea quoque tribuenda ſunt, vt mandantur: præſertim ſi valde inflammata fuerit aphtha, eſt quoque infantis os pharmacis illinẽdum, præſertim ſi ſubrubras videris aphthas, in principio quidem iis, quæ moderatiſsimè adſtringunt, ac frigefaciunt: deinde verò iis, quæ citra mordacitatem diſcutiunt. Si verò ſubflauas videris aphthas, iiſdem quidem vtendum ſed magis refrigerantibus. At ſi pituitoſiores, & ſubalbidæ fuerint, adſtringentibus ſimul, & abſtergentibus vtendum erit. velut, ſi nigreſcentes fuerint, his, quæ generosè diſcutiunt vti licebit. In principio itaque ſi ſubrubræ fuerint aphthæ infantibus ipſis pharmaca illinẽda ſunt, quæ moderatiſsimè adſtringunt, & frigefaciunt, Galeno auctore 6. de compoſitione medicamentorum ſecund. loc. deinde verò ea, quæ citra mordacitatem diſcutiunt: nam moderatæ aphthę maximè in tenellis corporibus moderatis pharmacis opus habent, vt ipſe aſſerit, cuius farinæ ſunt, ſyrupus ex ſucco roſarum, è portulaca, ex omphacio, aut ex plantagine, vel ex moris, ſeu rubi moris, aut ex malis punicis acidis: puluis quoq; parari poſſet ex lentium farina, ex rhu, roſarum flore, ac eiſdem ipſis roſis ſiccis. Colluctiones inſuper moderatè adſtringentes ex rubi decocto, roſarum, aut plantaginis, balauſtiorum, & ſantalorum, admiſto aliquo exiam dictis ſyrupis componantur, eiſdem quoque, ſi ſubflauas videris aphthas, vtitor: ſed magis refrigerãtia eligas: quo caſu ſolani ſucco, aut eius decocto vti valde conducit. At ſi neque his malum cedat, adiicienda erunt prædictis, quæ citra mordacitatem diſcutiunt, vt mel roſaceum, aut vinum præſertim dulce, in quo prædictorum aliquod diſſoluatur, aut decoquatur. Albeſcẽtes verò, & pituitoſiores aphthas adſtringentibus ſimul, & detergentibus ſimiliter moderatis, curabis. Eiuſmodi ſunt, mãna thuris, glycyrhizæ ſuccus, nux cupreſsi, & maſtiche: hæc cum foliorum myrti, aut oleæ decocto miſceãtur, & eo aphthæ illinantur: quæ iterum cum aliquo ex paulò ante commemoratis ſyrupis miſcere licebit. At ſi liuẽtes, & nigreſcentes fuerint aphthæ, ex vua paſſa exacinata, & aniſo, tritis cũ melle, ſeu melle roſaceo illinendæ erunt. Confert inſuper & florum chamæmeli, ſertulæ campanæ, anethi, ſeu fœni græci puluis, qui pariter cum melle, ſeu roſaceo melle mixtus illiniri poterit: & ſi mitiùs velis parare medicamentũ, puluerem ex

aliquo

aliquo iam dictorum cum ſyrupo myrtino, aut ex moris, ſeu portulaca permiſcebis. Cæterùm ſi in maioribus pueris, aut ætate perfectis aphthæ exoriantur, eiuſdem quoque generis pharmacorum facultatibus, auctis tantum ipſorum viribus vtendum erit: verùm non æqualiter omnibus, ſed maxime eorum corporum naturas ſimul conſiderabis, num molles ſint, & humidæ, velut eunuchis, & mulieribus, ac pueris: an duræ, & aridæ, veluti in piſcatoribus, nautis, venatoribus, atque agricolis: nanque robuſtioribus iſtis corporibus fortiora adhibenda erunt pharmaca, mollioribus debiliora, ex eiuſdem Galeni ſententia, præcitato libro ſexto de compoſitione medicamentorum ſecund. loc. Quo verò ad victus rationem attinet, abſtinendum erit ab acribus, ſalſis, & acidis, tum eduliis, tum potibus, ac à cunctis, quæ vitioſos ſuccos generare poſſent: quemadmodum (Apollonij auctoritate) eodem loco, præcipit Galenus: victúque alendi ſunt boni ſucci, facilíſque concoctionis, cum aliquo ex prædictis oleribus, ſeu fructibus permiſto. Et ſi ſanguineus præualuerit ſuccus, priuſquam topicis vtaris medicamentis, vena ſecanda erit, ſi nihil impediat: interna, ſeu humeralis: & ſi opus fuerit, iteranda venæ ſectio erit. Siquid verò venæ ſectionem prohibeat, vt in pueris infra decimum quartum annum, ſanguinis miſsio per affixas cum ſcarificatione cucurbitas ſcapulis fiat, aut per hirudines, eodem loco, ſeu in cubito admotas, veluti Neapoli conſueuimus. At ſi hæc non ſuffecerint, ex venis ſub lingua ſanguis quoque prædictis mittendus erit. Quòd ſi totius corporis plenitudo non adſit, ſed quiſpiam vitioſus redundarit in toto corpore ſuccus, is primò vacuandus erit, adhibito purgante medicamento, quod talem vim habeat, bilem ſcilicet educendi, ſi bilis, pituitam, ſi pituita, nigram bilem, ſi ſuccus melancholicus redundarit. Vacuato autem corpore, medicamenta, quibus adſtringendi facultas ineſt, admouenda ſunt à principio: conſequenter verò his, quæ vim diſcutiendi obtinent admiſcenda erunt. Primò tamen moderatis, quæ ſupra retulimus, vtare. Quòd ſi ea non ſuffecerint, omphacio cum vino auſtero, & ſubaſtringente vtaris, aut rhus, quod ſumac appellant, oleæ, ſeu myrti albæ folia cum prædicto vino decoquantur, quo oris colluciones fiant: nec minus & gallarum decoctum cum vino confert, gallas inſuper contuſas, ſi in aqua decoquas, & cum præcolato decocto parẽ menſurã mellis permiſceas, rurſúsq; decoquas, donec

Simaioribus pueris, aut ætate perfectis fiant, curatio.

Victus ratio.

Sanguinis miſsio.

Purgatio.

Topica quædam adhibenda.

donec ad mellis craſsioris ſpiſsitudinem redigatur, maximo remedio erit, vt inquit Aetius, præſertim pueris, & inueterato iam malo: prædictis verò deinceps, ſi malum eis non cedat fœnum græcum, melilotum, glycyrrhizæ radicem, myrrham, aut aniſum permiſcere poteris, aut etiam ſal ipſum, ſi robuſtiora corpora fuerint, mandendæ inſuper ſunt oliuæ muria conditæ, cùm adſtringant, & diſcutiant, Apollonio teſte, nec minus portulaca melle tincta, ſi manducetur confert. Exerui quoque farina, & melle aphthæ extergendæ ſunt: & demum galla cum melle illinenda erit, vt auctoritate Archigenis, Galenus approbat, eodem 7. de compoſitione medicamentorum ſec. loc. ſimiliter miſy, alumen, & rhoem cum melle. In perfectis etiam, & duris corporibus ex propoſito idem Galenus eodem loco, miſyos vſum cum vino adſtringente per omnia commendat: poterit autem huius medicamenti vis (vt ipſe inquit) tum intendi, tum remitti, prout magis, vel minus vinum fuerit adſtringẽs: & prout craſsius, aut liquidius efficitur pharmacũ ex miſyos, ac vini miſtura. Porrò ſi in putredinẽ aphthę vertantur, quas amplius aphthas appellare non conuenit, eodem Galeno teſte, præclare facit (vt inquit Aetius) ex gallarũ decocto, & melle præſcripto illitio: nec minus egregiè facit, centaurij minoris exuſti cinis, illinitus cum melle: priuatim verò conuenit cornu cerui tritum, aut atramentum ſutorium vſtum, cum melle etiam tritum, ſeu æris ærugo, ſiue ſquama ſimiliter cum melle: ſiccum item pharmacum, quod ex roſarum floribus, rhoe, croco, & coſto conſtat, magnopere confert, ſi cum melle illinatur, eodem Aetio auctore, ſi verò proſerpant aphthæ, quæ nomæ appellantur ſummè eis facit fœniculi radicis vſtæ cinis (ex monumentis Archigenis) per ſe, & cum melle illita, vt inquit Aetius. Item amurca in æreo vaſe, donec in mellis craſsitudinem cogatur, decocta, ac illita: nec minus confert, gallarum, aluminis, & balauſtiorum puluis, æquales ſingulorum partes aſſumens, per ſe, aut cum melle illitus.

περὶ καταῤῥέος, βράγχου, καὶ κορύζης.

De deſtillatione, raucedine, & grauedine.

CAPVT XLIII.

CONTINGIT non rarò, vt capite male affecto, ſuperua-

cane

caneum quoddam ex eo in ſubiecta membra confluat, promptiſsimè quidem in os, & nares impetum faciens, Galeno auctore ſexto de ſanitate tuēda: & licet diuerſas ſuſcipiat nomenclaturas, pro partium diuerſitate, quæ excrementa ſuſcipiunt, vt dicemus, tamen quo nomine nuncupetur ea affectio, quæ communis eſt omnibus, haud admodum liquet: nam (vt Celſus inquit libro quarto cap. ſecundo) Hippocrates κόρυζαν nominare conſueuit, nunc verò (vt ipſe aſſerit, & nos quoque obſeruauimus) apud Græcos in grauedine hoc nomen ſeruatur, velut deſtillationes καταγμοὺς appellant. Cùm itaque capitis fluxio ad ſubiectas partes indifferenter nullam habeat propriam nomenclaturam: nec apud Græcos, nec apud Latinos, ſeu Arabes, poterimus prout abuſus inſueuit, & Græcum nomē ſignificat κατάῤῥουν Græcè, Latinè defluxionem appellare, Cælius Aurelianus lib. 2. cap. 7. influxionem nuncupauit, communiſsimè tamen vocabulo ipſo vtentes. Nam ſi communiter ſumatur pro omni defluxione, quæ ex capite ad pulmonem per aſperam arteriam fluit, aut pro omni ea, quæ à capite per venas ad partes inferiores defluit, intelligi debet, Galeno teſte commento aph. 12. 3. lib. proprie, autem καταῤῥοὴν Græci nominant, vt idem Galenus aſſerit lib. 3. de cauſ. ſymp. cùm quod ſuperuacaneum eſt, à cerebro in os defluat: quem etiam Latinè propriè deſtillationem nuncupare debemus: velut ſi in nares excrementum defluat, κόρυζαν Græci, grauedinem Latini appellāt. At ſi in fauces, vt inquit Galenus præcitato loco, aut in laryngam, vt ſexto, de ſanitate tuenda ipſe aſſerit, ex capite excrementa decidant, βράγχον & à Græcis, raucitas à Latinis nominatur affectio: nam principio vocem raucam facit: procedente verò tempore paruam. Si verò longius etiam procedit malum totam adimit, vt patet eodem 6. de ſanitate tuenda, quamuis Paulus velit, cap. 28. lib. 3. Quòd ſi excrementitius humor per palatum, ex capite in fauces, decumbat, κατάῤῥουν Græcè, Latinè deſtillatio nominari debeat. Si verò in guttur, & aſperam arteriam deſtillet, vocatur tunc malum Græcè βράγχος vel ἀρτηριακὸν: conciliari tamen cum Galeno poſſet de catarrho, quòd & ſi per palatum in fauces excremētum aliquod defluat, adhuc in ore ſuſcipitur: à quo & tum gula, tum aſpera arteria excrementi decurſum excipiunt, eodem Galeno auctore, 6. de ſanitate tuenda, ſunt enim fauces ſpacium illud laxius, quod inter gulam, & guttur præiacet, vt liquet commento aph. 34.

Quot modis deſtillatio dicatur, ſeu defluxio.

Deſtillationis communiſsimè ſumptæ differentiæ plures.

Paulus cum Galeno conciliatur.

apho.34.4.lib.& 3.progn. quapropter & os cum his simul afficitur,& ore affecto,ac superuacaneum excipiente,contingit,& eas quoque coaffici, vel dicas faucibus exiguum excrementum suscipientibus fieri etiam catarrhum, quoniam vox non dum mutatur,& rauca redditur.Sic etiam de brancho differendum erit: nam raucitas nedum gutture affecto, verum etiam & faucibus ipsis,multo tamen humore imbutis superuenit,velut ex Galeni sententia asseruimus: sunt enim ambo vocis organa, vt ipse inquit 7. de compositione medicamentorum secund. loc.præcipuè tamen fieri consueuit,si in guttur, & asperam arteriam excrementitius humor destillet, vt inquit Paulus. Cæterùm si in alias partes capiti subiectas ab eo fluxio procumbat, pro partium varietate diuersas suscipit nomenclaturas,vt si in gurgulionem vua,aut si aliter in tumorem attollitur, alio nomine,si in glandulis, quæ in oris termino vtrinq; iacent, antiades, si in iis, quæ proximæ eis sunt, paristhmiæ nuncupantur.Si in reliquas partes aliam quandam appellationem suscipiunt,de quibus omnibus modò tractare non intendimus,sed de tribus duntaxat prænominatis fluxionibus,catarrho videlicet propriè dicto, coryza,& brancho, hoc est, de destillatione propriè dicta, grauedine, & raucitate verba faciemus. Est autem tum his,tum reliquis omnibus non nominatis vitiis commune(vt inquit Paulus) descensus excrementitij humoris ex capite in subiectas partes:quem descensum,defluxionem,seu destillationem (quamuis communissimo vocabulo) nuncupare fas erit. Quòd autem in hac affectione cerebrum primò oblæsum sit, liquet ex Galeni verbis 3.de cauſ.sympto. cùm dixit, catarrhi,& coryzæ causa est cerebrum: & post pauca,iterum dicebat,ergo qualis in ventre passio,ex mala concoctione fit,tale est in cerebro prædictorum vtrunque:patere in super illud poterit & 6. de sanitate tuenda: quo loco capiti in prædictis affectionibus prospiciendum esse iusserit,tanquam ipsius mali fonti.Ex ipsiusmet quoq; cerebri operationibus oblęsis,ac ex eiusdem excrementis quantitate,& qualitate mutatis, confirmari potest.Quanquam cum eo in grauedine nares coafficiátur,in destillatione,seu catarrho,os ac interdum fauces, in raucitate larynx,seu aspera arteria, aut ipsæ quoque fauces, si immodico humore imbutæ sint.Affectio ipsa symptoma est in genere excretorum immodicè,vt Galenus inquit,eodem 3. de cauſ.sympt.quod quidem interim ad ipsius cerebri intemperiem

'De quibus differentiis tractabitur.

Quid sit omnibus commune.

Quæ pars afficiatur.

Quis præter naturam affectus.

Cauſæ.

periem consequitur calidam, vel frigidam, quo casu vt similaris pars ipsum afficiatur. Interdū verò eo impleto, & velut instrumento oblæso symptoma hoc excitatur, vt Galenus testis est præcitato lib. 3. de caus. sympt. At tibi declarabunt quæ nam fuerit capitis dispositio siue calida, siue frigida, qualitas, & quantitas excrementorū nec non causarum, quæ præcesserunt, contēplatio, Galeno auctore 3. de loc. aff. cùm itaque cuiuslibet defluxus ex capite ad iam dictas partes, causa sit intēperies calida, aut frigida, cerebro tamen vt parte similari affecto, aut multitudo vaporum, seu humorū in eo contentorum, si vt instrumentalis pars, cerebrum ipsum affectum sit: quanquā eius affectio quoquomodo fiat, similis sit affectioni ventris, ex mala concoctione, vt patet eodem 3. de caus. sympt. propterea singulæ dispositiones propriis indiciis inueniendæ sunt. Nam si frigida fuerit, tum ex quantitate excrementorum, quæ maior erit, tum ex qualitate, quòd frigida, ac minimè mordacia sint, cognosces: capútq; vndique & frons iis distenditur, ac meatus, quos ethmoides vocāt, claudūtur ne vox deorsum per nares transmeet, vt inquit Paulus: frigidáque præcesserit victus ratio, tēperamentum potissimùm cerebri, ac ætas, rēpus anni, regio, ac aeris constitutio, & aquilonia. Hæc nanque frigida cerebri intemperies cogens amplius, & comprimens quodā modo caput (velut manus spongiam aqua imbutam) exprimit cerebrū ipsum, quò fit, vt ad loca capite inferiora eius excrementa decidāt: adhæc cùm quod ad ipsum cerebrum peruenit pro nutrimento, sua frigiditate concoquere non possit, effectum ei velut excrementū, iterum ad infernas partes illud conuertitur, cum nequaquā continere valeat: nec minus cùm ex infernis partibus in ipsum vapores ascendant, nequaquā digeri, ac discuti ab eo valent: qui iterū multiplicati, ac crassiores redditi, vt ad subiectas partes delegentur opus est, nullam siquidē in parte aliqua corporis plenitudinē digerit hyems, vt inquit Galenus cōmento aph. 13. tertij lib. Quare nec frigiditas, confert, etenim frigida intēperies dum nihil absumit humoris quodammodo incremento confert, eodem Gal. auctore 6. de sanitate tuen. & 1. de morb. vulg. qua ratione etiam fit, vt accidenti propter frigidam intemperiem cerebrum repleatur, ac vt instrumentū à plenitudine infestetur: id quod præter iam dicta, si ex frigidis succis fiat, dignosces ex capitis, tum distensione, tum grauedine, citra tamen calorem,

Causarum cognitio.

Si ex frigida cerebri intēperie fiat, signa.

ac mordacitatem, oculorum, seu faciei rubedinem: præcesserúntq; nonnulla à quibus caput facilè repleri frigidis humoribus potuit, vt nimia repletio, & præsertim frigidorũ alimentorum, ac potuũ, aut frequentes cruditates assumptorum ciborum, qui in ventre incocti perseuerantes nequaquã infra excernuntur: iis quoque si febris superueniat, ab ea iuuãtur, Paulo auctore, præcitato loco. At si ex æstu grauedinẽ quispiam, destillationem, seu raucedinem concipiat, his particulæ, quæ fluxionem suscipiunt, incalescunt, acris, tenuísque humor destillat, tum per nares, tum per os, faciésq; rubescit, & nasus, vt idem inquit Paulus: Hos etiã magna ex parte febris comitatur, quamuis ab ea minimè iuuentur, tumescere insuper facit nasum, & interim exulceratur tũ nasus ipse, tum reliquæ partes fluxionẽ suscipientes, cùm ea actior fuerit. Hipp. auctore, lib. de veteri medicina: & si manũ fronti, capitíq; admoueas, immodicè calentes has partes reperies, quòd si ætas, temperamentum, habitus, anni tempus, regio, aeríque cõstitutio præcesserint, ac fuerint calidæ, certiùs id manifestabũt. Est autem huius defluxus causa, calida cerebri intẽperies, non siquidem cogens, ac constringens, veluti frigida, sed cerebri humores extenuans, ac dissoluens: attrahendo quoque per se, & ipsa caput replet, præsertim vbi vinum vltra modum potatum fuerit, aut copia ciborũ, calidorúmque præassumpta, aut balnea calidiora, seu largior perfusio capitis ex aqua calida præcesserint, nam & hæc suapte natura caput replent, quemadmodum austri, ac austrinæ pluuiæ, & cuncta quorum natura calida est, & humida: omnia nanque talia apta sunt caput replere, vt testatur Galenus commento aph. 5. 3. lib. quo casu præter iam dicta, aderit capitis quoque leuis dolor, ac grauitas cum manifesto caliditatis sensu. Aptiores autem sunt, qui temperaturam calidam capitis habent, vt ab externis causis in destillationes incidant, velut frigidam habentes temperaturam paratiores sunt, vt ab internis causis destillationibus corripiãtur. Verùm si raucedines, & grauedines in valde senibus fiant concoctionem non admittunt, inquit Hipp. aph. 40. 2. lib. cùm ex frigidis oriantur causis, & facultas eorum imbecilla sit, ita vt eas concoquere non valeat. Celsus verò scriptum reliquit, quòd si in nares ex capite destillat humor, leue est: si in fauces, peius: si verò in pulmonem, pessimum est: quòd si in asperam arteriã destillet, peius erit, quàm si in fauces: non tamen ita pessimum

Si ex calida intemperie, signa.

Prognostica

simum, vt si in pulmonem, quemadmodum cuilibet patere poterit. Cunctæ verò destillationes breues, & si neglectæ fiat, longæ esse consueuerũt, vt idem inquit Celsus, nihilque pestiferum, nisi quod pulmonẽ exulcerauit, eodẽ teste: quanquam neq; omnino salubris sit, aut curatu facilis, si ex destillatione caput asperæ arteriæ, aut ipsa eadem exulceretur, potissimùm si ad eius cartilagineam substantiam peruaserit, quemadmodum liquet 7. de vsu partium: considerare itaque oportet, cuiusque destillationis præcedentẽ causam, ac præhabitam diætam, atque ita remedia contraria afferre, vt inquit Aetius. In vniuersum autẽ pauco cibo, & quiete vtẽdum est, vitato etiam frigore, & calore, & præsertim si repentina fiat mutatio, modò ad frigus, modò ad calorem. Hæc nanque res (vt testatur Celsus ca. 2. lib. primi) maximè grauedines, destillationésque concitat: protinúsque abstinendum esse à sole, balneo, vino, & venere idem Celsus precipit cap. 2. lib. 4. temperatus ergo eligatur, vt neque impensè calidus, aut frigidus sit: verùm si causa fuerit frigida, parum ad calidum inclinet: si calida, parum ad frigidum. Caueant ventos, cum austrinos, tum aquilonios, viténtque somnum longiorem, & diurnum, moderatus tamen in nocte confert: procurandúmq; erit, vt singulis diebus alui excrementa excernantur, si non naturà, saltem arte, balanos, aut clysteres adhibendo, abstineántque ægri ab immodicis animi affectibus. Cibis vtantur cõcoctu facilibus, & boni succi cum frigidis aliquatenus, aut calfacientibus leniter permistis, prout diuersa exigit dispositio. Sorbitiones tamen maximè prosunt, vt inquit Paulus, aut amylum, ptisana, oua sorbilia, panis in aqua cum amygdalarum succo decoctus, aut cum pini fructibus, in causa frigida. Aetius verò caseum tenerũ, ac recentem, tanquã vtilem, comestum commendat: & in frigida causa cauliculos brassicæ, ipsámq; brassicam, coctos, & comestos, nec minus si à ieiunis ipsimet cauliculi crudi edantur, butyrum quoq; eis vtile existit, & quibusdã robustioribus porri quoque probè cocti, potissimum in raucedine. In causa verò calida lactucæ cauliculos parumper feruefactos comedant, etiam si in posca ipsos intingant: poterunt quoque vti pane dulciarioconfecto ex amygdalis ipsis, & saccharo, aut ex pini fructibus, & saccharo confectis, si ex frigida causa ortum habeat defluxus: caueãt vaporosos cibos, vt cepas, allia, sinapi, ac reliquos. Prædictorum autem ciborũ quantitas, præterquam

Curatio.

victus ratio.

quòd moderata perpetuò esse debeat, minor tamen in cœna, quàm in prandio sit, & post cibum neque legant, neque scribant, Celso auctore cap. 5. lib. 1. pro potu deuitent vinum: loco cuius aqua hordei in calido defluxu, aut aqua, in qua parum radicis glycyrrhizæ, seu cinnamomi fuerit decoctũ, si ex frigida vtantur, aut radicis glycyrrhizę decocto, vel ipsammet radicem dulcẽ cum cinnamomo, in frigida, seu cum hordeo, in calida fluxione decoquas. Poterunt quoque qui ex frigiditate, defluxu corripiuntur, aqua mulsa pro potu vti, aut aquoso vino, ipsius verò potus quantitas sit exigua, nam procurata sitis multũ confert, vt Theodorus Priscianus inquit lib. 2. ad Timotheum cap. 7. quo verò ad medicamentorum rationem attinet, ex Gal. sententia 6. de sanitate tuen. in quouis defluxu ex capite ad subiectas partes, capiti saltem prospiciendum est ipsúmq; sanandum, veluti mali fontem, ac firmandum modò liceat, etenim origo, & principium catarrhi è capite nascitur, eodẽ Theodoro Prisciano teste. Quæ de re si ab ipsa caliditate sincera, aut frigiditate fluxiones cõtingerint, & nulla alia facultate participauerint, sic sanè sedabuntur, vt inquit Hippocrates lib. de veteri medicina, vbi ex frigido in calidum permutatæ fuerint, & ex calido in frigidũ. Vbi itaque calida præpolleat intemperies iis pugnandũ est præsidiis, quæ dolori capitis ex tali causa contracto conueniũt, præstátq; æstatis tempore eorum caput rosaceo perungi potissimùm omphacino: frequentiq; balneo porabilis aquæ ægros fouere oportet, quo & calidos vapores, qui in capite sunt, euocemus, & totum capitis temperamentum melius reddamus, Galeno teste, eodem 6. de sanitate tuenda, ipsúmque caput copiosiore aqua calida, moderatè tamen perfundẽdum erit, vt inquit Paulus: nec propterea Celso pugnabimus, qui protinus à balneo abstinendũ præcipiebat: nanque aut sponte nascentes, aquas interdicebat, vel in frigida intemperie circa initia ipsum prohibebat. At si frigida intemperies caput infestet, calefacientibus, iuxta præallegatam Hippocratis sententiam, fluxio sedabitur, in calidum intẽperie permutata: caput itaque nardino, rutaceóque oleo perũgi debet, Paulo teste, irinũ verò non solùm illinitur, sed etiã naribus instillatur, vel chamæmelino, seu anethino vtare. Verùm si nedum calida fuerit cerebri intẽperies, sed calidi quoque in eo redundent succi, ac fortè febris inuaserit, totius corporis plenitudine existente, sanguis mittendus erit ex exter

Medicamentorũ ratio.

Si ex calida cerebri intẽperie fiat, cura ratio.

Si ex frigida

Si ex calidorum succorum redundãtia fiat, cura ratio.

externa cubiti vena, quæ humeralis dicitur, ſi quid eam non prohibeat, eáque iteranda erit, ſi opus fuerit, potius quàm ſemel multã quantitatẽ ſanguinis extrahere: at ſi quid eam prohibeat, redundantes humores aliis euacuationibus purgare ac deorſum trahere oportet, clyſteriis videlicet, cucurbitulis, frictionibus, ac purgãtibus medicamẽtis: prius tamen quàm ea tribuantur, cõcoqui, ac tẽperari calidorũ humorum acrimonia debet, ac eorum intemperantia: indigent enim hoc omnes fluxiones, quæ ex humorũ acrimonia fiunt, reſte Hipp. præcitato loco. Temperantur autem ſi ſyrupum violaceum, roſaceum, ex nymphæa, papauere, aut ex cannis tribuas cum aqua hordei, aut decocto radicis glycyrrhizæ, ſeu boraginis. Tribuas verò ʒ.1. & ß. vel. 2. ex prædictorũ ſyruporũ aliquo cum ʒ.3. ex aliqua prædictarum aquarũ: quibus pluries aſſumptis purgare poteris ægrum ex caſſia fiſtula, ſeu manna ʒ.2. videlicet caſſiæ fiſtulæ, aut 2. vel 3. ipſius mannæ: & ſi videbitur addere poteris ʒ.ß. ſeu ʒ. 7. antidoti diacatholicon, aut decoctum trochiſcati agarici ʒ.1. vel ℈.4. capitíque demum applicentur ea topica medicamenta, quæ in capite de dolore capitis commemorata ſunt, balneis itidem dulcis aquæ, ac reliquis, quæ ſupra in calida intemperie, approbauimus, vtendum: & cùm ſomnum ingreditur, diacodium ore contineat, ſæpiúſque eo vtatur, etiã ſi vigilet, poteríſque eum in tabellis cõficere, velut Neapoli vtimur, præſertim his, qui liquidum medicamẽtum ipſum ſumere abhorrent: ſomnũ etenim dulcem infert, & reprimit influxũ, vt inquit Aetius. Frigido autẽ redundante humore, præſertim in capite, per ea, quæ talem purgant, medicamenta, corpus, ad caput vacuabis. in quem vſum conferunt acres clyſteres, priùs tamen quàm purgantia tribuas medicamenta, ex roſaceo melle, ſyrupo deglycyrrhiza aut de hyſſopo, iuiubino, aut ex ſucco boraginis, præparari, ac cõcoqui redundans ſuccus debet, cum aqua betonicæ, aut ſampſuci, & demum pilulis ex hiera, & agarico confectis euacuari, aut ex pilulis arabicis, aureis, & interdum cochiis, ac ſimilibus, poſt quas (ſi videbitur) ʒ.2. aut parum plus, vel minus roridi mellis, aut ſyrupi ex pluribus infuſi, roſarum exhibe. Idoneũ quoque erit, poſt vniuerſalem purgationem medicamen, quod pituitam per os educat, præbere, ac à capite cucurbitulis, frictionibus, ſeu vinculis humores retrahere, ipſúmque prædictis calidis oleis irrigare. Item ſaccelli capiti ipſi admouendi ſunt,

Vena ſectio.

Purgatio.

Topica.

Si ex frigidorũ humorum redundantia fiat, curatio.

Purgatio.

Topica.

qui taliter componantur. Recipe hyſſopi, ſampſuci, florum chamæmeli, meliloti, ana ʒ.i.& ß. florum ſtœcadis, ſpicæ, ſingulorum ϑ.i. maſtiches, ligni aloes, maceris, cuiuſque ʒ.ß. roſarum aridarum ʒ.ʒ. terãtur ſingula,& in ſericum, ſeu tenuem linteum lineum immittantur, ſaccuſque formetur, & coronali ſuturæ imponatur, quo etiã loco ſinapiſmus, aut igneum cauterium (vbi diuturnior erit affectio) vtiliter adhiberi poterit.

Suffitus.

In vtroque item defluxu ex calida, aut frigida intemperie orto, ſuffimenta adhibere conuenit, ſi ex calida intemperie fiat, paretur vt infra. Recipe mannæ, ſeu corticis thuris labdani, maſtiches, ſingulorum ϑ. ß. ſantalorum rubeorum, & luteorum, & corallorum rubeorum ana ʒ.i. roſarum rubearum ſiccarum, incompletarum ʒ. 4. fiat puluis, & (vbi vſus exigat) carbonibus ignitis inſpergatur: frigida verò exiſtente cerebri intemperie, hoc modo ſuffimentum paretur, maceris, ligni aloes, ſpicæ, maſtiches, corticum, ſeu mannæ thuris, ſingulorum excipe ϑ. ß. hyſſopi, & ſampſuci ſiccæ ana ϑ.i. ladani ʒ. i. florum ſtœcadis, & gariophyllorum, ſingulorum ʒ. ß. roſarum rubearum, ſiccarum ʒ. 2. vel 3. paretur puluis, & modo iam dicto vtare. Particulatim verò (vbi ad nares fluxio decumbat, ſi calida ea fuerit) conuenit ex aqua tepida per nares vaporem excipere: aut ex maluarum, hordei, violarúmque, & florum chamæmeli decocto: frigida autem fiuxione exiſtente, ex ſampſuci, hyſſopi, ſerpylli, betonicę, pulegij, ſeu beræ decocto excipiendus vapor erit. Ex eiſdem quoque caput purgia fiant, quæ inſuper parari poterunt ex his, quæ capit. de dolore capitis commemorauimus: verum nequaquam fieri debent, niſi priùs purgatum fuerit corpus, ac iam dictis medicamentis caput firmatum, aut ſaltem ipſi proſpectum: melanthij quoque, ſeu cumini vſti odorem ſuſcipere commendauit Paulus, frigida præſertim fiuxione exiſtente: nec minus confert pulegium odorare: demittantur autem ſingula in ſerico, aut lineo linteo. Si verò in os defluat calida fluxio, ex aqua hordei, violarum, aut maluarum decocto, cum glycyrrhizæ radice oris collutio fiat, frigida autem exiſtente fluxione ex hyſſopi, pulegij, ſampſuci, ac aridarum ficuum decocto colluatur os: priuatim etiam & ipſi raucitati conferunt compoſitiones, quæ ſub lingua tenentur ὑπογλωττίδας Græci appellant, quò paulatim eis liqueſcentibus, aſperæ arteriæ ſummum, id, quod in ipſum defluit, ſuſcipiat, paulatim etiam relaxatis muſculis

Si ad nares defluat.

Si in os defluat.

Raucitati conferentia.

ipſius

ipsius gutturis. Hoc autem ex industria fieri oportet, ne tussis excitetur, fiet autem si supinus cubet, iuxta Galeni sententiam 4. & 5. meth. med. ac 7. de comp. medic. secund. loc. Talia sunt pilulæ, bechicæ dictæ, ac ea compositio, quam Neapoli alusam vocamus. Conficitur autem ex amylo, tragacantho, amygdalis dulcibus, seu ipsarum oleo, & saccharo: poterit quoque hæc compositio in tabellis formari, nec minus & id pharmacum sub lingua tenendum erit: quod loch de papauere nominant, si à causa calida raucitas fiat: & si à frigida, loch, quod sanum, aut illud, quod de pino appellant. Sæpius quoque veluti lambendo, diutissimè tamen in ore tenens sensim, ac paulatim deglutiendo, assumat ex syrupo de cannis, aut ex dulcibus malis punicis, ex adianto, glycyrrhiza, seu hyssopo, aut ex decocto, quod ex hordeo, radice dulci, vua passa, caricis, adianto, & hyssopo paratum sit, saccharum addendo, aut mel, si frigida fuerit causa. Præstat item (ex Galeni sententia eodem 7. lib. de comp. med. secund. loc.) glycyrrhizæ decoctum cum sapa admistum: & si magis discutere, & extergere velis, caricarum decocto vtaris per se, aut cum aqua hordei, vel cum in aqua radix dulcis fuerit decocta. Reliqua, quæ pro curatione raucedinis conducunt inferius requiras, cap. de tussi, priuatim autem valde confert, si ipsa glycyrrhizæ radix, aut eiusdem succus sub lingua teneatur.

περὶ φλεγμονῆς κιονίδος.

De inflammatione gurgulionis.

CAP. XLIIII.

INFLAMMATVR sæpenumerò pars quædam, quæ circa os continetur carnosa, in summo siquidem ore dependens tanquam aliquod vocis plectrum existens, Paulo auctore libr. 6. cap. 31. apparebit autem ea, si quis aperto plurimum ore toto, linguam deprimat: hanc ipsam caruncula m veteres Græci (vt inquit Galenus 6. de comp. medic. secundum loc.) duobus nominibus appellare consueuerunt. Nominant nanque interim γαργαρεῶνα, interim verò κίονα, quod à Latinis gurgulio, & columna dicitur: à posterioribus autem medicis ferè omnibus Græcis (vt ipse asserit) κιονὶς, id est, columella, vocatur, quòd si quidam sint, qui σταφυλὴν, id est, vuam ipsam nuncupent, eorum meminisse non præstat nam non particula

ipſa,ſed vna aliqua eius affectio παρυλὶς, hoc eſt,vua nominatur, cum ſcilicet vuæ acino ſimile ſummum gurgulionis appareat,vt inquit Aetius cap.40.lib.8.hanc etiam ſolam gurgulionis inflammationis ſpeciem Hipp.vuam appellat,vt liquet apud Gal.lib.de tumor.præter naturam in fine.Fit autem vua cum pituita de capite ad gurgulionem deſcenderit,& gurgulio præceps dependet,ac fit rubicundus,eodem Hipp. auctore lib.2.de morb.temporis autem progreſſu nigreſcit:& eodem libro dicebat, vuam fieri, cùm ſumma gurgulionis pars aqua impletur,& rotunda fit, ac perlucida,& ſpirationem intercipit:quanquam rarò(vt teſtatur Galen.præcitato lib.de comp. medic. ſecund.loc)hæc affectio circa columellam contingat, ſed valde ſæpe inflammetur, quemadmodum etiam & rarò alia quædam affectio,quam lorum vocãt, circa gurgulionem etiam accidit, cùm videlicet nimium ignitus gurgulio ipſe gracileſcit,& loro ſimilis propendet, vt inquit Aetius, vtrunque autem nomen (vt Paulus refert præcitato loco) à ſimilitudine factum eſt:nam ſi longior,tenuiſque fuerit, columella nuncupatur, ſi verò craſsior in rotunditatem creuerit, feratúrque deorſum,vua dicitur. Inflammato itaque gurgulione, quomodolibet aperto plurimùm ore toto (vt diximus) ſiquis linguam deprimat, eam partem affectam eſſe viſu diiudicabit,nulloque alio indigebit ſigno. Quòd verò ea affectio inflammatio ſit, morbus ſiquidem in compoſitione primò) vt ſæpe diximus) ex dolore, tumore,& rubedine ipſius columellæ,cum febre,ac deglutiendi difficultate diiudicabitur.Proue nit autem affectus hic, cùm ex capite ad gurgulionem ipſum fluxio defertur, quemadmodum 6. de ſanitate tuenda, & 3. de cauſ.ſymp.liquet,hęc inquam fluxio cum ſanguinis tum aliorum humorum à capite deſcendentium fieri poterit, verùm quo pacto id diſcerni queat, præcedenti ca.fuſiùs oſtendimus: quare vt hic iterum repetamus ſuperuacaneum duximus.Inflammato gurgulione, ac in tumorem acto, vtendum erit, omnibus molimínibus, præter chirurgiam, ipſum curare,ac exenuare,Hipp.auctore 1.prognoſt.nam quoad rubidus,magnúſque fuerit gurgulio cum periculo ſecatur,& ſcarificatur: cùm talem ſcarificationem,ſeu ſectionem ſanguinis fluor,& inflammatio comitabitur,eodem Hipp.ac Galen auctoribus, præcitato loco.Quòd ſi interdum chirurgia vti oporteat,cum videlicet pars gurgulionis ſumma maior,ac liuida, ſeu orbicu

Duę differẽtiæ inflãmationis gurgulionis.

Pars affecta.

Affectus.

Cauſæ.

Prognoſtica

lata

lata fuerit, ſuperior verò tenuior, quem affectum (vt diximus) vuam appellant: vbi aluum ſubduxeris præſtabit manus admoliri, vt ipſimet teſtantur, ne æger ſtrãguletur potiſsimùm vbi aliis adhibitis medicamentis malum non cedat: nam neq; in prædicta affectione, ad eius exciſionem feſtinandum erit: quapropter vuæ vehemens inflammatio terrere quoque debet, Celſo auctore lib. 6. cap. 14. quò fit, vt in hac affectione abſtinentia neceſſaria ſit, vt ipſe inquit. Conuenit verò eadem ferè victus ratio, quæ in reliquis inflammationibus, potiſsimùm autem in principio, conducit quies, & inedia, vt 6. de compoſitione medicamen. ſecund. loc. Archigenis auctoritate, teſtatur Galenus. Quo verò ad curandi rationem attinet, vbi vniuerſum corpus humorum multitudine fuerit refertum, aut eorundem malitia vitiatum, priuſquam ad localia remedia perueniamus, venæ ſectio, aut purgatio adminiſtranda erit: acréſque clyſteres adhibendi, vt & vniuerſum corpus eua cuetur, humorúmque momentum, qui ad affectam partem feruntur, transferatur: hoc nanque & rationabile eſt, & multa experientia indicatum, ac cognitum, vt teſtis eſt Galenus eodem lib. 6. de compoſitione medicamentorum ſecun. loc. qua etiam ratione Celſus dicebat, quòd & ſanguis rectè mittitur, & ſi ad aliqua res prohibeat, aluus vtiliter ducitur. Si itaque corporis plenitudo adſit, vena cubiti ſtatim ſecanda erit (ſi nihil prohibeat) media, aut externa, prout maior, aut minor fuerit corporis plenitudo: cucurbitæque cum ſcarificatione cernici affigendæ: & ſi his nec cedat affectio, venæ ſub lingua ſecentur, eiuſdem Archigenis decreto: Aluus præterea acri clyſtere, aut glande ſubducenda erit, reuulſionis nedum euacuationis gratia: in quem etiam vſum frictionibus, ac vinculis extremarum partium, cucurbituliſque cum iuxta ſcapulas, tum iuxta nates vtare. Vitiatis verò humoribus redundantibus, qualiſcunque is fuerit purgandus erit: & ſi ſimul cum ſanguine fluxerit, nec alienum erit ante purgationem (reuulſionis ſaltem gratia) humeralem venam in cubito ſecare, pauc ámque ſanguinis copiam extrahere, ac demum purgationem adhibere, concoctis tamen ac præparatis redundantibus ſuccis, ſi dabitur occaſio, quo etiam tempore clyſteribus vti poteris. Sit autem purgans medicamentum non validum, ſed leniendo vacuans, veluti manna, caſia fiſtula, ſyrupus ex pluribus infuſ. roſarum, aut violarum, cum quibus interim antido-

Curatio. Victus ratio. Medicamentorum ratio. Venæ ſectio. Diuerſiones Purgatio.

tum diacatholicon permiſceas, preſertim ſi redundans ſuccus
Topica, quæ competant. aut corporis natura eius, qui purgari debeat, id exigat. His autem peractis, aut ſi neutrum prædictorum adſit, ſtatim ad curationem per localia remedia peruenire debemus, quæ eius naturæ eſſe debent, vt fluxionem reprimant: quemadmodum in aliis omnibus morbis, qui exhumorum influxu cõtingunt. Sint igitur adſtringentis facultatis, & ſi quidem moderatus ſit influxus moderatè adſtringentis, quæ auſtera priuatim dicuntur: vbi verò vehementior fuerit influxus, vehementioris adſtrictionis, quæ acerba nominantur: ambo enim adſtringunt, ſed debiliùs auſtera, vehementiùs autem acerba, vt patet 4. de ſimpl. med. facult. & 6. de comp. med. ſecund. loc. Colluciones itaque moderatè, ſiquidem moderatus fuerit influxus, ex palmulis decoctis, quandoque ſola aqua, quandoque modico melle incocto, vel ex roſarum decocto, pampinorum vitis, rubi, cytinorum, ſiliquarum, radicum mori, & malorum auſterorum, ac pyrorum, ſorborum, interim cyperi parari poterunt. Fortiores verò (vbi vehementior fuerit influxus) ſunt, myrti, & baccarum eius decoctum, & ex acerbis cotoneis malis, aut virgultorum tenerorum ilicis, arbuti, ſmilacis, & vniuerſi quercini generis ſimilitérque & glandium, meſpilorum item, & cornorum decoctum: at generoſiſsimum eſt gallarum decoctum, rhois culinarij, ac coriarij, myricæ fructus, vtriúſque mali punici floris, & putaminis: horum itaq; vnumquodque & ſingulatim, & cum aliis decoctum in aqua gargarizandum exhibere oportet, iuxta Galeni ſententiam 6. de comp. med. ſecund. loc. & Aetij præcitato loco: quin iuxta eorundem decreta, aridis quoque tritis columellam contingere opus eſt, ita vt ſummiſſè, & paulatim ad ſuperiorem, & extrinſecam regionem efferantur, & per cochleare, aut ſpecilli concauum ſupra linguam immittantur: ex his ipſis moderatæ quidem ſunt roſæ, & flos ipſarum, & prædictarum plantarum germina exſiccata, ac hypociſtis, & omphacium ſiccum. Et ſi frigidior fuerit fluxio, aloe, cyperus, & iunci rotundi odorati flos, ac rheon ponticum cõfert: pariter ſi fortioribus indigeas, rhus obſoniorum, ſiue culinarius conducit, balauſtium, cytini, malicorium, galla, & magis exactè cùm omphacitis fuerit: nec minus conferunt hypociſtidis, vuæ acerbæ, ac glycyrrhizæ ſucci, ad ſolem æſtiuum exſiccati, adeò vt conteri queant. Vbi verò gurgulio à nimium adſtringentibus remediis compreſſus

preſſus fuerit, tragacātho, ſarcocolla, & amylo vtendum erit. At vbi generatus affectus in gurgulione maiorem habuerit cauſam, impoſsibile erit ipſum per repulſoria perfectè ſanare, vt inquit Galenus, & maximè vbi ægri corpus fuerit humoribus multis refertum, aut particula affecta naturà debilis: ob id igitur cogimur, ſæpe quidem in principio, ſæpius verò paulò poſt admiſcere quippiam ex diſcuſſoriis, & ſi dolor affuerit ſimul vehemens etiam ex mitigatoriis. itaque tunc opus eſt vnicuique prędictorum pharmacorum aliquid ex diſcuſſoriis addere: & cum hæc omnino multa ſint, à mollioribus auſpicandū erit: ab acribus nanq; inflammata exacerbantur, cuius farinæ ſunt chamæmeli flores, fœnum græcum, fertula campana, anethum, althæa, radix iridis, mel, erui farina, thus, aut myrrha: & ſi mitigatoriis hoc tempore indigeas ex contuſa radice dulci, melle & dulci aqua pari menſura ſimul coctis, medicamentum paratum cum prædictis admiſceas, aut id ſolum gargarizandum præbeto, Cæterùm tu perſpecta (vt Galen. inquit) inflammationis magnitudine, ac caliditate, & conſiderata influxus quantitate, ampliúſque copiam humorum in toto corpore per coniecturam aſſecutus, pharmaco, in quo aut adſtringentium, aut diſcutientium vis excellit, vteris. Procedente autem tempore, vbi iam de dictis inflammatio non ceſſerit, diſcuſſoria medicamenta tutò adhiberi poſſunt, niſi ad duritiem vertatur ipſa gurgulionis inflammatio: nam tunc emollientibus medicamentis vtendum eſſet, quę cuius naturæ eſſe debeant lib. 5. ſimpl. medic. facult. requiras: cuiuſmodi ſunt radix & folia althææ, ſemen lini, fœnum græcum, & alia huiuſmodi, è quibus gargariſmata parari poſſunt: admiſcere eis item poteris hyſſopum, aut glycyrrhizæ radicem. Verùm ſi ad ſuppurationem inflammatio vergat, mitioribus collutionibus, & gargariſmis, eiſq; concoquentibus vtendum erit: quo caſu præſtat decoctum ex caricis per ſe ſolum, aut aqua mulſa permiſtum, ſeu ſapa, aut ptiſanæ ſuccus, in quo vuæ paſſæ ſint incoctæ: radicis inſuper dulcis decoctum, aut furfurum lotura calida, id quod in reliquis omnibus ſeruandum erit medicamentis, vt temperatè calida ſint. Ea verò ſuppurata, poſt puris eruptionem extergentibus, & deſiccantibus medicamentis curari debet, aqua hordei cum melle roſaceo miſta, aut aqua mulſa, & reliquis huiuſmodi. Euenit etiam aliquando, vt circa inflammationem nimium humectus gurgulio laxior fiat, & propt

De laxata ci lumella.

& propterea linguæ radici, ac faucibus propenſus incumbat, quemadmodum in deſtillationibus continuis contingit, Aetio auctore: quam affectionem Græci γαργαρεωνα & χαλαζαν, Latini laxatam columellam, barbari caſum vuæ appellant, quæ affectio quoniam eandem curandi rationem poſtulat, quam eius exigit inflammatio, propterea ſeorſum de ea pertractare noluimus. Pro ratione itaque confluentis ſucci venæ ſectio, aut purgatio præcipiatur, quibus corpus totum, ac caput primò vacuetur. His tandem peractis, collutionibus, gargariſmis, ac reliquis medicamentis aridis ſuperiùs deſcriptis vtaris, adſtringentibus ſcilicet, & exſiccantibus. Priuatim autem (vbi ſubalbidus, & exanguior gurgulio ſit) ex origani triti in aqua & aceto decocto, ac caricarum cremore miſto ad gargarizandum vtitor: aut loco origani, hyſſopo vtare. apium quoque, & lauri folia trita, & vino, aut lentis decocto diluta, gargariſſato, Apollonio auctore. Arida quoque medicamenta parabis ex gallæ omphacitidis, aluminis ſciſsi, ac ſalis ammoniaci partibus æqualibus, quibus tritis, ac ſimul miſtis expleto cochleari vuam contingito: hoc autem velut validiſsimo medicamento vtare, repellendi, ac diſcutiendi vim habente, iuxta Galeni ſententiam, eodem 6. de compoſitione medicamentorum ſecund. loc. puluis autem, quo vtimur nos, hic eſt. Recipe piperis, cinnamomi ſingulorum ℈.ß. corticum thuris, & gallarum ana ℈.i. roſarum rubearum ſiccarum ʒ.ii. conterantur, ſimúlq;, & modo quo ſupra vtare. His quicaſum vuulæ patiuntur ſic ſubuenimus, inquit Trotula, puluerem zingiberis, pyrethri, & cinnamomi decoquimus in vino, & facimus gargarizare, & puluerem horum calidum vuulæ apponimus: tu autem vtare hoc medicamento, vbi ex pituita fuerit laxatus gurgulio. Marcellus autem lib. de medicamentis cap. 14. braſsicæ crudæ folium leuiſsimè tritum commendat, ex eo verò ſuccum exprimito, quo vua contacta potenter ſubleuatur. Cinis item teſtarum vſtarum ex oſtreis, aut hirundinum exuſtarum cinis tenuiſsimè contritus, cum melle miſtus, vuæ illitus prodeſt: ſimiliter ſi roſæ ſiccæ part. 2. & myrti part. i. cũ aqua mulſa decoquas, & gargarizandum præbeas. Denique nonnulla medicamenta, præſertim compoſita conſultò hic ſcribere prætermiſimus, pro cura præſertim inflammationis columellæ, quæ cap. de angina ſtudioſi requirant. Verùm vbi cunctis iam dictis auxiliis gurgulionis malum non cedat,

tam

tam si oblongior, tenuísque præter naturam fuerit, quàm si in rotunditatem creuerit, eius summo vuę acino simili existente, ne continuò irritetur tussis, vigiliæ, interim etiam strangulatus subsequatur (vt inquit Paulus cap. 31. lib. 6.) is excidendus erit, modo quo ipse præcipit præcitato loco, ac Aetius cap. 41. lib. 8. neque tamen festinandum erit ad eius excisionem (vt diximus) Hippocratis auctoritate lib. 3. prognost. & Galeni 14. method. med. iis obseruatis, quæ tum ipse, tum etiam cum eo Galenus eodem loco præcipiunt.

BIBLIOTECA DE LA FACULTAD DE MEDICINA

περὶ ἀντιάδων φλεγμονῆς.

De glandularum iuxta linguam inflammatione.

CAPVT XLV.

OMNIBVS hominibus carunculæ quædam exiguæ naturales ex aduerso in oris termino vtrinque iacent, Galeno teste 3. de caus. symptom. has Græci ἀντιάδας (vt Aetius refert cap. 48.) Latini glandulas, barbaram sectantes medicinam amygdalas appellant: quanuis Galenus non partes ipsas, verùm cùm ipsæ è defluxu, præsertim ex capite, tumore, aut inflammatione afficiantur ἀντιάδας præcitato loco nuncupauit: Paulus autem per ἀντιάδας, tum lib. 6. cap. 30. cum lib. 3. cap. 26. scirrhosum tumorem paristhmiorum intelligit. Si verò in contiguas his partes fluxio decumbat, seu inflammatio excitetur παρίσθμια, tum præcitato loco, tum comment. apho. 26. 3. libr. idem Galenus appellauit, dum asseruit παρίσθμια (quæ Latinè tonsillas vertunt) inflammationes esse locorum adisthmum attinentium: intelligit autem per isthmum partem illam, quæ os, & gulam interiacet: nominatur autem ita per metaphoram quandam ab his, qui propriè dicũtur isthmi, qui anguſti quidam terræ transitus sunt, sitæ inter duo maria, hæ autem inflammationes nonnunquam solius tunicæ sunt, ventri, gulæ, faucibus, totíque ori communis: nonnunquam verò (vt idem inquit Galenus præcitato loco) & subiectorum ipsi musculorum: quamuis has partes & non eorum inflammationem, tum Paulus lib. 3. cap. 26. tum Aetius lib. 8. cap. 45. παρίσθμια vocant, & Latini tonsillas vertunt, Celsum forte putantes imitari, qui lib. 6. cap. 10. postquam de dentium dolore caput exegisset, de tonsillis, ac earum cura pertractat. At nunquid

quid per tonſillas, id quod Græci παρίσθμια dicunt, partes quaſdam intelligentes, ſubaudire velit, aut quas ἀντιάδας nun cupant, ſiue vtraſque ex eiuſdem Celſi verbis haudquaquam percipi poterit, cùm dixit, Si verò tonſillæ ſine exulceratione per inflammationem intumuerunt. &c. Nos autem cum Galeno, quicquid alij ſentiant, per ἀντιάδας, glandularum, quæ ſibi ex aduerſo in oris termino vtrinque iacent, præter naturam tumorem, ſeu inflammationē intelligi volumus per παρίσθμια verò, cùm contiguæ his partes tale quippiam perpetiantur, à partibus ipſis affectis affectiones prædictæ fortaſſe talē nomenclaturam ſuſcipientes, diducto itaque ore manifeſtè (vt inquit Aetius) appareat glandularum tumores maiores, citra quidem inflammationem earum ſubſtantia concolores. Vbi verò inflammatæ fuerint, rubicundæ apparent, ac dolorem inferunt. Si verò partes eis proximæ inflammentur, accidit ita affectis difficultas tranſglutiendi, dolor, aliquando etiā & febris, eodem Aetio auctore, velut etiam glandulis ipſis inflammatis, nedum tranſglutionis, verum etiam & ſpirationis difficultas aderit: ex quibuſmet indiciis, & earundem partium inflammatio percipi poterit. Quæ quiſnam morbus ſit, non ſemel duntaxat in præcedentibus diximus, nec opus erit eiuſdem inflammationis cauſas iterum repetere, cùm ſimiles eſſe poterunt cum his quæ gurgulionis inflammationem efficiūt: priuatim autem (vt refert Aetius) in modò dictis partibus inflammatio excitatur, παρίσθμια præſertim infantibus adhuc lactentibus, ex hauſtu lactis, pueris propterea quòd multo cibo ſe explent, reliquis autem hominibus plerunque euenit à nimia meri potione, & à multa, ac auidiore deuoratione ciborum, maximè acrium, & aſperorum: frequentiſimè nanque (vt idem teſtatur Aetius) παρίσθμια, quæ tonſillas vocant, cùm partes ſint calidæ, & humidæ inflammationem incurrunt, quæ etiam affectione magis arripiuntur hi, qui plurimo ſanguine abundant, necnon infantes, & pueri, vtpote teneram habentes miſturam, id quod Hippocrat. præſertim in pueris, confirmauit, aph. 26. 3. lib. quoniam verò tam ἀντιάδες, quàm παρίσθμια dictæ, eandem ferè curationem exigunt, ac ſimilem victus rationem requirunt, non ab re propterea vtrarunque inflammationum communem curationem hic conſcripſimus. Incipiente itaque inflammatione cibum ſubtrahere oportet, vt inquit Aetius, qui verò offeruntur, modici

ἀντιάδες quid ſint.

παρίσθμια quid.

Partes affectæ.

Affectus. Cauſæ.

Prognoſtica.

Curatio.

Victus ratio

ſint

ſint, ſorbiles, & ventri commodi: cibus quoquè in hac valetudine (Celſo auctore) lenis eſſe debet, ne exaſperet, verùm vbi tanta ſit inflammatio, vt ſpiritum impediat, à cibo (vt ipſe inquit) abſtinendum, neque ad ſumendum quicquam præter aquam calidam eſt, exhibendus itaque his eſt aquæ potus, præſertim febre ſimul irruente, aut aqua hordei, ſeu ea aqua in qua coriandrorum præparatorum ſemina fuerint decocta, aut etiam cinnamomi exiguum (& vt vno verbo dicam) ea victus ratio inſtituenda erit, quæ & in reliquis inflammationibus. Quòd ſi leuis fuerit inflammatio, circa initia gargariſmi adhibendi ſunt aſtringentes, & repellentes, id quod præcipiebat Celſus, cum dicebat, gargarizandúmque eſt ex reprimentibus, velut eſt roſarum, aut palmarum decoctum, myxę, aut lenticulæ, aut ipſius etiam furfuris, ac reliquorum, quæ in principio inflammati gurgulionis aſſumuntur: cauendum tamen ne mel in principio ad gargariſmos adiiciamus, ne per acrimoniam malum irritemus, vt Aetius inquit. Remittente autem inflammatione, & decreſcente, mel in gargariſmos admiſcere conuenit, eodem Aetio, & Paulo teſtibus: quo etiam tempore calidiores gargariſmi proſunt, quanquam etiam circa initia medicamenta actu tepida exhibenda ſunt: frigus enim non tolerant inflammata, ſicut neque plurimum calorem, vt teſtatur Aetius. Vbi verò vehemens fuerit inflammatio, adeò vt periculum ſuffocationis ſuſpectum ſit, priuſquam adſtringentia medicamenta adhibeantur, vena cubiti incidenda eſt, præcepto Aetij, repetita etiam ſanguinis detractione, maximè ſi iuuenis ſit æger, & multo ſanguine abundet. Vena autem incidenda erit externa, aut ſi multo ſanguine totum corpus fuerit refertum, media primùm, & deinde externa Et ſi venter non probè egerat, iniiciendus eſt clyſter, aut glande immiſſa irritare oportet: nec abſonum erit ſi cum ſanguine calidi, ac vitioſi ſucci redundarint, præſertim ſi febris adſit, purgante medicamento vti, quod leniendo purget, quemadmodum præcedenti cap. præcepimus. Poſt euacuationem reprimentibus quoque vtendum eſt medicamentis, ſuperiùs iam dictis. deinde ptiſanæ ſuccum, in quo decoctæ ſint vuæ paſſæ, gargariſſent, aut calidam furfurum decoctionem, aut ſapam tepefactam, vel decoctum radicis dulcis, aut ficuum, & hyſſopi decoctum. extrinſecus autem leniter fouere conuenit ſpõgiis expreſsis, ac madidis in aqua, in qua flores chamęmeli, althęæ, & mal

Medicamentorum ratio.

Animaduerſio circa topica adhibẽda.

Venæ ſectio quibus competat.

Purgatio.

Topica.

& maluarum folia, fœnum græcum, ſeu ſertula campana fuerint decocta. Cataplaſmata quoque imponenda ſunt ex farina hordei, ſeminis lini, aut fœni græci, aut his ſimul miſtis: verùm ſi ex vſu acriorum collutionum, ſeu gargariſmorum inflammatio exaſperetur, & mordacitas inde accidat, Aetij decreto, leniores gargariſmi colluendi ſunt, qualis eſt ſuccus priſanæ tepidus, aut lac etiam tepidum: permanente verò, ac immorante diutiùs inflammatione, atque vbi tonſillæ ipſæ ſubrubei coloris fuerint, neque meliùs à prædictorum remediorum admotione habuerint, permutationem in pus expectare oportet: cito enim tonſillæ abſcedunt, ex Aetij ſententia. Dignoſces autem (vt ipſe inquit) quoniam inflammationis ſigna augeſcunt, & exacerbationes ad veſperam fiunt fortiores cum horrore, & inæqualitate, aliquando etiam cum febre: quare hoc tempore coadiuuare oportet, vt quàm citiſsimè ſuppuratio fiat, exhibeantur propterea gargariſmi calidiores, velut aqua mulſa calida, & decoctum caricarum, ac hyſſopi cum radice dulci. Extrinſecùs verò cataplaſma imponatur, ex eiuſdem Aetij ſententia, ex hordeacea farina, & fœno græco, cum decocto caricarum, & althææ, ac melle, aut vapor aquæ calidæ intrinſecùs, ſed aliquanto diutiùs admouendus erit, donec ea ſuppurentur, & per ſe aperiantur, vt Celſo viſum eſt. Confecto autem pure dolores minuuntur, & inflammationis tumor mollior redditus digito cedit. Quare tunc (vt Aetius præcipit) acriores collutiones exhibendæ ſunt, vt abſceſſus rumpantur: cuius generis ſunt pulegium, hyſſopum, thymum, calaminthа, & thymbra in ſapa, aut aqua mulſa decocta, & gargarizata. Si verò pure ſubſtante non rumpuntur, hi tumores ex Celſi decreto, incidendi ſunt, deinde ex mulſo calido ad gargariſſandum per ſe, poſtea etiam admiſto lenticulæ, vel rosarum decocto, atque id faciendum, donec in totum ſoluantur, ac penitus ad cicatricem perducantur, ex Aetij, & Pauli ſententia. Modico autem tumore exiſtente, ac exulceratione, furfurum cremori, ad gargarizandum paulum mellis adiiciendum eſt, & vbi plurima vlcera ſint, eodem furfurum cremore, vel lacte gargarizandum eſt, Celſi decreto. Modus autem ſectionis, ſi non per ſe aperiantur, ac ſituationis ægri, tum ante, tum poſt diſſectionem: ac patrato opere, quæ conducant auxilia, ab Aetio capit. 45. & 48. libri octaui: & à Paulo capit. 30. lib. ſexti deſcribuntur. At ſi prædictis partibus cruſtoſa,

Si abſcedunt tonſillæ, ſigna.

ſtoſa, peſtilentia, ac ſerpentia vlcera oboriantur, ſiue ex præcedente influxu, ſeu inflammatione, ſiue ex quauis alia cauſa fiant, nulla fluxione præcedente, ceu præcedentibus aphthis, vt in pueris euenire conſueuit, aut nonnullis virginibus, circa vigoris ætatem menſium purgationem apperentibus, totius corporis curatione præmiſſa, ac reliquis diuerſionibus, & iam dictis medicamentis adhibitis pro earum curatione. Priuatim (vt Paulus inquit) exhiberi debet medicamen diamoron ex aqua calida, vel aqua mulſa, quę roſarum inſperſarum florem obtineat, vel coſtum, vel rhus ſiccum, ſeu decoctum. Aetius autem gargariſmos probat ex lẽticulæ, myxarum, ac palmarum, ſeu furfurum decocto cum melle, & priſanæ ſucco: & poſt principium, hydromeliti iridem, coſtum, ac ariſtolochiam infarciendum præcipit, vel ſiccum pharmacum ex rhoe, flore roſarum, croco, & coſto adhibendum. At Paulus ex malo punico dulci cum cortice tuſo ſuccum exprimit, & eius partes ſex aſſumit, quæ vni mellis miſtæ coquuntur, donec eis mellis ſpiſſitudo ſit, quo medicamento perungi tonſillas præcipit. Similiter ſi partes duæ gallæ omphacitidis ſumantur, aluminis vna, & ſalis ammoniaci poſti tantundem, & aridum medicamentum ex eis apparatum approximes. Verùm vbi poſt acria, irritantiáve medicamenta, ægri dolorem ſentiant cum radicis dulcis decocto: amylo ſeu tragacantho lenire oportet: & vbi vlcerum depaſtio conſtiterit, lacte gargarizandum erit, reliqua autem medicamẽta à Paulo requiras præcitato cap. 26. lib. 3. & ab Aetio cap. 46. lib. 8.

Serpentium vlcerum eodem loco orientium, cura.

περὶ κυνάγχης. De angina.

CAPVT XLVI.

NON procul à iam dictis partibus alterum morbi genus, ſi quod aliud quoque vitium acutiſsimum exiſtit, vt Trallianus refert lib. quarto cap. primo, peſtiferum, atque acutum, vt Celſus inquit lib. 4. cap quarto, quod quidem à veteribus medicis, vtpote ab Hippocrate κυνάγχην appellatur, vt 3. prognoſtic. liquet: quanquam idem affectus 4. de ratione victus, ſiue Hippocratis ſit, ſiue alterius auctoris, σύναγχοι nominentur, ἀπὸ κυνάγχην ἢ συνάγχειν, hoc eſt, à ſuffocando dicta à Latinis angina. Poſteriores autem Græci vt Alexander, & Paulus, ac quidam reliqui ante eos, quorum Galenus meminit, licet no-

minatim 4. de loc. affe. & commento aph.34. quarti lib. affe
Anginæ differẽtiæ quatuor. ctum hunc quadrifariam diuiſerunt, prout quatuor diuerſa partes in eo affici poſſunt: nam internis gutturis muſculis inflammationem patientibus, κυνάγχην externis verò παρακυνάγχην nuncupant, pari modo interioribus faucium muſculis inflammatis συνάγχη, externis verò παρασυνάγχη ab eiſdem appellatur, vt idem Galenus teſtis eſt præcitatis locis Paulus cap. 27. lib. 3. & Trallianus præcitato loco. Verùm quoniam, vt Galenus inquit eodem 4. de ratione victus in morbis acutis, ad curationem nominibus opus nobis non eſt nam tum primum homines res ipſas neglexerũt, cùm nimio ſtudio nomina quærere inciperent. Propterea ad rem ipſam
Angina quid ſit. deuenientes dicimus, anginam inflammationem eſſe muſcu-
Partes quæ afficiuntur. lorum gutturis, aut faucium: per anginam intelligentes omnes iam dictas inflãmationes, tam ad guttur, quàm ad fauces peruenientes; per fauces internum oris locum, vbi ſingulæ, & gutturis partes extremæ conueniunt: per guttur verò eam aſperæ arteriæ partem quæ eſt veluti caput eius: muſculos autem eandem partiũ voco, tam internos, quàm externos omnium
Communia ſigna. prædictarum partium affectarum indicia communia ſunt Celſo, & Aetio teſtibus, tranſglutiendi tum cibi, tum potus difficultas, ac ſpiritus, vt Celſus inquit, eis includitur. Iuxta Galeni verò ſententiam in cunctis ſpiratio quoquomodo deterior redditur, nullo exiſtente vel in thorace, vel in pulmone vitio, qui in hoc, velut in reliquis, Hippocratem ſectatur Verùm vna pars cũ afficitur, ab altera diſcerni poterit, velut magis, & minus trãſglutiẽdi difficultas, ſiue ſpirationis noxa fuerit, ac reliquis indiciis, nam vbi interni muſculi gutturis
Propria ſigna cuiuſlibet partis affectæ. fuerint affecti, nihil coloris, caloris, & molis conſpicuum erit nec ceruice, nec in faucibus, vt 3. prognoſt. teſtatur Hippocrates, adeóque ſpirationis difficultas augetur, vt non niſi recta ceruice trahatur aer, ſenſus quoque anguſtiæ, ac dolor plurimus in gutture erit, & febris nõ lenis: vox inſuper ſimul cum ſpiratione læditur, vt patet 4. de loc. aff. Externis verò duntaxat ipſius gutturis muſculis inflammationem patientibus, prædicta omnia aderunt, remiſsè tamen: nam neq; anguſtiæ ſenſus, neque dolor, licet circa guttur adſint, adeò vehementes erunt: pariter nec ſpirandi difficultas. At ſi dolor ferè prædictis ſimilis adſit, calórq;, rubor, ac moles fauces offendant, quæ omnia aperiendo os, ac linguam deorſum cõprimendo,

oculi

oculis cerni poſſunt, nec admodum difficulter ſpirent, fauces ipſas affectas eſſe indicabis: interim etiam lingua ipſa ſimiliter cum faucibus coafficitur, quemadmodum vbi non ſolùm fauces, ſed ceruicem quoque rubor occupauerit, & forte pectus comprehenderit: nec vehementer ægri dolore affligantur, nec ferè difficulter ſpirent, & extrinſecùs partes circa fauces inflammatę cuilibet apparebunt, exteriores earum partes affectas eſſe nemo verebitur. At quæcunque prædictarum partium affecta ſit, affectus ipſe morbus erit in compoſitione primò, & propriè in magnitudine, cùm inflãmatio ſit: quem tum ex iam dictis, tum etiam ex dicendis indiciis, facilè percipere valebis: nanque æger nec cibum deuorare, nec potionem poteſt, difficulter ſpirat, potiſsimùm vbi gutturis partes afficiantur interim ore conniuet, quandoq; eo aperto aerem trahit, febríſque ſæpius aderit: accidit etiam eis potum aſſum ptum quandoq; ad nares reflecti: dolore quoque afficiuntur, & excedente interdum inflammatione, & lingua, & fauces in tumorem attolluntur. Omnium autem prædictarum inflammationum ortus ex fluxione eſt, eius præcipuè, quæ ex capite defertur, quemadmodum Galenus teſtatur quarto de ratione victus in morbis acutis: & quamuis fluxio hæc magna ex parte biliosior ſit, eodem Galeno auctore tertio de prognoſt. ita vt perſpicuè eryſipelas, aut inflammationem eryſipelati ſimiliorem committat: tamen eodem 4. de ratione victus in morbis acutis, ac quarto de cauſ. pulſuum, tum ex calida acríque ac tenuis ſubſtantiæ humoris fluxione, tum etiam ex frigida, pituitoſa, craſſa, ac glutinoſa prouenire poſſe fatetur: quod nequaquam negare viſus eſt, eodem tertio prognoſt. & commẽto aph. 34. lib. 4. quinimò acres ipſas, ac tenues fluxiones, propterea quòd per anguſtiores venas facilè penetrant: tales autem ſunt (vt ipſe refert) quæ guttur ambiunt in ipſum potiſsimùm decumbere ait. Contrarium autem in craſsis, frigidis, ac viſcoſis contingit, quòd cùm non ingrediantur vniuerſas venas quæ admodũ ſtrictæ ſunt, in capacioribus detentę, veluti eæ ſunt venæ, quæ in faucibus exiſtunt latiores, quàm eæ quæ gutturis, in ipſis ſiquidẽ impactæ in præter naturã tumorem eas attollunt: ex quibus Galeni verbis liquidò cõſtat, nedum anginas ex calidis ſuccis, verùm etiã frigidis oriri poſſe, ac potiſsimùm vbi fauces inflãmantur ex frigidis ſuccis ortum habere: vbi verò gutturis partes ex calidioribus, ac tenuio

Affectus qui fit angina.

Signa eius dem.

Cauſæ.

Quòd medi ex calida, tec ex frigida quoque flu xione fieri poſſit angi na.

nuioribus. Verum quo pacto fluens redundans ſuccus percipi valeat, aliis quoq; notis oſtendere conabimur, nanq; gutturis muſculis inflammatis ſi ex ſanguine copioſo confluente inflammatio exoriatur, ſpirandi, ac deglutiendi difficultas maxima erit, maxima quoq; anguſtia, & grauitas coniuncta erit, ac febris non exigua, corpúſque totũ, ac caput plenum ſanguine videbitur. Temperamentum, habitus, ætas, anni tempus, regio, ac aeris conſtitutio, præcedénſque victus ratio ſanguinis redundantiam atteſtabuntur. Bilioſa verò in prædictis muſculis defluxione decumbẽte, quæ magna ex parte eſt, præter ſpirationis, & deglutionis difficultatẽ, quæ non adeò vehemens, vt in prædicta aderit, velut nec anguſtia, citra ferè grauitatem plurimum dolorem, ac intolerabile quoddam incẽdium circa guttur ſentient ægri, morſum, ac acrimoniam, ſitim, ac oris amaritudinem: ſimúlq; acuta febris aderit magis: nec minus temperamentum, ætas, & habitus, præcedẽſque victus ratio, ac reliqua redundantem bilem manifeſtabunt. At ſi circa fauces prædictorum humorum fluxio fiat, ex maiori mole, calore, diuerſóque colore, præter iam dicta, vna ab altera ſecerni poterit: minor enim moles, maiórq; calor, ac rubor ad flauũ inclinans in bilioſa fluxione aderunt, velut maior moles, minorq; calor, rubénſque color ad opacum inclinans, decũbentem ſanguinẽ indicabũt. Quòd ſi miſta fluxio fuerit ex vtriſque, & permiſta qnoq; iam dicta indicia erunt: & pro vt magis, & minus alter reliquum ſuperat, vincent quoq; vnius, vel alterius indicia. At ſi frigidus, craſsúſque ſanguis, ad prædictas confluat partes, præſertim fauces quas potiſsimùm (vt diximꝰ Galeni auctoritate) infeſtare ſolet, paucus aderit dolor, tumor ferè citra ruborem, aut cum exiguo, & obſcuro laxior quodã modo apparebit, licet interdum craſsiori exiſtente humore durus conſiſtet, febris nulla aderit, aut fortè exigua, & lenta. Corpus totum, ac præſertim caput pituitoſo ſanguine refertum erit, ac proinde temperamentum, ætas, habitus, tempus anni, præcedens victus ratio, ac reliqua, id prõptiùs indicabunt: cùm omnia frigidi ſanguinis, ac pituitoſi redundantiam atteſtentur. Verùm præter iam dictas cauſas Hippocrates 2. de morb. vulg. & Galenus 4. de loc. aff. quos ſectati ſunt Paulus, & Aetius ex luxatis ad anteriores partes ceruicis vertebris anginam ipſam oriri poſſe fatentur. Vnde cauus appareret locus, & cum extra attingitur, dolore afficitur, vt inquit

Si ex ſanguine copioſo fiat, ſigna.

Si ex bile, ſigna.

Si ex frigidiori fiat ſanguine, ſigna.

Aetius

Aetius, atque hæc species (vt ipse refert) propriè λυνάγχη à veteribus est appellata. In qua etiam lingua ex propriis locis excedit à luxata vertebra iuxta radicem suam impulsa, infestátque magis difficultas circa respirationem. Vnde coguntur aperto ore semper hiare, atque aerẽ attrahere, & citra suffocationis periculum (vt Galenus inquit 4. de loc. aff.) laborantes difficulter deglutiunt, atq; dolore afficiuntur, ídque præcipuè cùm potus eis per nares resilit: hæc verò omnia, tum ex Hippoc. 2. de morb. vulg. tum ex Galeno 4. de loc. aff. transcripsit Aetius, & hanc pro quarta anginæ differentia connumerauit, cùm vnam tantùm posuerit circa fauces ortam, reliquam in itineris gutturis musculis, alteram quoque vbi tam externi, quàm interni gutturis musculi affecti fuerint: de qua etiam Galenus eodem 4. de loc. aff. quorundam auctoritate commeminit: licet commento aph. 34. lib. 4. vnam dixerit inter quatuor anginæ differentias ab aliquibus positas esse eam, in qua externi gutturis musculi affecti sunt, & nõ vbi gutturis partes tum externæ, tum internæ similiter affectæ sunt, velut 4. de loc. aff. asseruit. Verùm dicimus nos primò Aetium non defecisse in narrandis anginæ differentiis cap. 47. lib. 8. nam in prima differentia, quam posuit, vbi fauces fuerint inflammatæ subintelligi potest, tam intus, quàm extra: & sic παρασυνάς χην non dereliquit. Secundò asserimus Galenum ex aliorum auctoritate, vnam anginæ differentiam posuisse, vbi externi gutturis musculi fuerint affecti, aut externæ gutturis partes, vt commento apho. 34. lib. 4. patet: nec propterea dictis suis pugnare videtur, cùm 4. de loc. aff. fatetur quartam differentiam esse, vbi gutturis partes tum externæ, tum internæ affectæ sunt: nam exteriorum primò meminit, quæ primò in eadem differentia afficiuntur: deinde si per consensum, magna siquidem fluxione existẽte, interiores quoque gutturis partes afficiantur, non propterea non eadem erit differentia cum ea, in qua minori existente fluxione, externæ duntaxat gutturis partes inflammationem patiuntur. Cæterùm eorum qui angi nam ex colli vertebris in anteriorẽ partem luxatis fieri perferunt, propterea vltimo loco mentionem fecimus, tum quoniam rarò contingit affectio hæc, tum etiam quòd in ea (vt 1. prorrheticorũ testatur Galenus) gutturis musculi inflammantur: nonnunquã etiam ij, qui gulam gutturi iungunt. Quare etiam inflãmatis quoque musculis oritur angina hæc, & pro-

Conciliãtur Gal. verba, & Aetius cum eo.

pterea anginam omnem non immerito diximus esse inflam-
Prognostica. mationem, quæ in gutture, aut faucibus fit. Hæc inquam cùm acutissimus affectus sit, & statim mortẽ inducat, Tralliano auctore, necesse est etiam protinus ad eius curationem festinare. Inter eas verò grauissima est, ac celerrimè interimit, quæcunque nec in cervice, nec in faucibus conspicuum aliquid efficit: hæc enim & eodem die, & 2. & 3. & 4. strangulat, vt inquit Hippocrates 3. prognost. nam cùm in neutro prædictorum appareat, aliquid præter naturam existimandum est intra gutturis corpora lacessere inflammationem, ex qua strangulantur, vt Galenus testatur, in prædicti textus Hippocratis expositione, de qua iterum aphor. 34. 4. lib. sic scriptum reliquit, Si febrem habenti suffocatio repente superuenerit, nullo tumore in faucibus existente, letale. At quæcunque dolorem similem prædictæ anginæ infert, attollitur verò, ac ruborem in faucibus efficit, admodum quoq; exitiosa est, sed paulò longior quàm prædicta. Quibus verò fauces rubẽt, & cervix, hæc diuturnior est, eodem Hipp. auctore, maximè verò ex ea seruantur, si cervix, ac pectus ruborem traxerit, neque ad interna reuertatur erysipelas gutture siquidẽ nequaquam patiente, sed aut in cervicem, aut in hęc vtraq; decumbente. Securissima verò inflammatio erit, si rubor quàm maximè foras vertatur, id quod aph. 37. libr. 6. comprobauit, cùm dixit, ab angina habito, si tumor fiat in collo bonum: & aphor. 49. lib. 7. afferens, Ab angina habito, tumor, & rubor in pectore superueniens bonum, extra enim vertitur morbus. Si autem in pulmonem conuersio fiat, dementiam parit, fiúntque ex ea magna ex parte puruenti, vt eodem 3. prognost. liquet, de qua idem Hippocrates aphorismo 10. quinti libri sic scriptum reliquit. Quicunq; ab angina liberantur, iis ad pulmonem vertitur, & in septem diebus pereunt, si verò has effugerint, suppurantur. At quæ ad cutem transmutantur, aut à principio ita deferuntur fluxiones, quòd iis, quæ in profundum decubuerunt, multò salubriores existant, constat omnibus, vt 4. de ratione victus inquit Galenus. Paulus verò inquit, pueris rarò talem affectum oboriri, nisi cùm cervicis vertebræ affectæ loco excidunt, id quod Hippocrates innuit aph. 26. lib. 3. Verùm illis (eodem Paulo teste) ceu curationẽ non recipientibus, ac deploratis manum admoliri non oportet. Iuuenibus autem ferè accidit affectus hic,
Curatio. Aetio teste. Et propterea (Archigenis auctoritate) in principio

pio tanquam cõpendiarium,& præceps auxiliũ omnis angina (vt ipſe inquit) venæ ſectionem requirit. Quã de re optima victus ratio. victus ratione inſtituta, ferè velut in reliquis inflãmationibus, niſi quòd parciori tum cibo, tum potu in hac vtantur: nanque copioſiore periclitãtur, vt Alexander teſtis eſt: ſintq; humidi, molles, ac liquidi: quò fit, vt primũ omniũ diem Alexander, ac Paulus mulſam aquoſam exhibendam approbent, eáq; tribus diebus vtendum à tertio die cremorem ptiſanæ offerendum commendant cum dulci quadã potione, vt inquit Paulus. Vice autem aquæ mulſæ hoc tẽpore vti poterimus aqua hordei per ſe, aut cum ſaccharo, & deinde ptiſanæ cremore: moderatiore autem facta inflãmatione, perliquida ouorum lutea tribuunt, non multa tamen. loco quorũ (vbi vires exigant) ptiſana cum iure pulli confecta vtitor, aut optimo pane in tenues partes redacto, ac eodẽ pulli, ſeu gallinæ iure decocto vtaris, vel eo gallinarum, ſeu pullorum contuſorũ iure, quod vulgus conſumatũ brodium appellat, & in ſumma, cibi ægri viribus reſpondeant, ex Pauli decreto. Protinus ergo angina infeſtatis (ex Alexandri, Pauli, & Aetij ſententia) venæ ſectionem adhibere neceſſe eſt, ſiquid eam fieri nõ prohibeat, verùm ſanguis non vniuerſim, ſed pluribus interpoſitis vicibus euacuandus erit, quare etiam 3. & 4. (vt Alexander aſſerit) ipſum detrahere oportet. Nam particulares euacuationes cauſam potius ex ipſis locis affectis elidunt: cumulata autem, vniuerſimq; facta euacuatio, animi defectionem excitat, ſuffocationiſq; periculum propterea eis ſuperuenit, dum materia tota in affectam partem collectim prorumpit, aut perfacilè à faucibus, aut gutture ad pulmonem defertur, & ineuitabile periculum infert. Venam verò cubiti incidere (vt prædictis viſum eſt) mediam, vbi corpus totum plethoricum eſt, aut humeralem è directo, vbi non ſit, vt mihi videtur, vel primò mediam, deinde humeralem incidas: pluribus etiam vicibus, ſi opus fuerit, neque tamen anguſtiorem facere venæ inciſionem conuenit, vt Aetius aſſerit, ne ſanguis velut percolerur, & craſſior eius pars intus remaneat, potiſsimùm vbi craſſior ſanguis huius affectionis cauſa exiſtit. Confert autem in hac affectione corpus totũ vacuare, ac excremẽtis ipſum vacare, geminã ob cauſam, vt Gal. inquit 4. de ratione victus in morbis acutis, nempe tum ob eam, quæ à vacuatione eſt, reuulſionẽ, tum quòd vacuato corpore, cùm à parte affecta, quod influit, expellimus, id facilius

Medicamentorum ratio.

Venæ ſectio.

consentit,nihilque (si calido aliquo vaporare volueris) à corpore ipso parti calfactæ mittetur. Corpus igitur totum præcitato loco Gal. vena secta vacuare iussit, & purgatione, & clysteribus. In muliebribus (ex Tralliani decreto) vbi detentis mensibus in hanc affectionem incidunt, tali, seu malleoli vena incidenda est, moderatéq; sanguis (vt diximus) educendus: nanq; ex hac venæ sectione duplex eis commodum subsequi solet, nempe consuetarum vacuationum reditus, & affectus liberatio. Idem etiam in viris tentandum, si ipsos sanguinẽ per venas, in ano extantes, vacuare solitos didiceris. Quòd si hæc parum proficiant, eas quoq; venas incidere conuenit, quæ sub lingua sunt, neq; multum differendum, sed eodem die id facito, vt inquit Alexander, aut saltem sequẽtiid quod etiam 4. de ratione victus scriptum reperitur, vbi habet, Sanguinem ergo ex brachiis detrahes, mox venas, quæ sub lingua sunt, secabis. Galenus verò de eis, eodem loco sic asserebat, Venæ, quæ sub lingua sunt, eam, quæ faucibus est, phlegmonem sine medicamentis vacuant: & lib. de curandi ratione per venæ sectionem, talia protulit verba, Quocirca quæ in gutture, & arteria graui torquentur inflammatione, in principio quidem aperta in cubito vena, post principium autem in ipsa lingua, magnificè prodest, incisis videlicet venis, quæ in ea sunt, ambabus. Post venæ sectionem potissimùm vbi alij humores redundarint, secundũ erit (Celso auctore) ducere aluum, id quod etiam præcipit Gal. prædicto libr. 4. de ratione victus in morbis acutis, cùm dixit, Corpus igitur totum vena secta, vacuare oportet, & purgatione, & clysteribus: primùm nanq; venam secare iussit, tanquam maximè necessarium, & deinde etiam purgatione, & clysteribus vtendum. nam reuellitur per huiusmodi euacuationem ab affectis quoq; partibus. Verùm ante eos Hipp. lib. de loc. in homine, illud idem decretum reliquit, dum dixit, sic affectis (loquens de angina) à venis, quæ in brachiis sunt, sanguinẽ detrahes, & simul aluum infernè subduces, quo id, quod morbum exhibet, detrahatur: ea de re etsi difficulter deglutire valeat, post venæ sectionem purgans medicamentum tribuendum erit, leniendo tamen vacuans, velut est cassia fistula, manna, syrupus ex pluribus infusi rosarum, vel violarũ, vel ipsummet saccharum violaceum. Et si excrassis succis mixio facta sit, antidotum diacatholicon aut agarici decoctum prædictis addas: confert nanq; purgatio, vt Gal. inquit 6. de comp. med. secund.

Purgatio.

ſecund. loc. gratia euacuandi vniuerſum corpus, & tranſferendi infra humorum momentum, qui ad affectas partes feruntur: conuenit etiam & clyſteribus vti, interdum etiam acrioribus, potiſsimùm vbi aliquid venæ ſectionem, & purgationem prohibeat, aut eis exhibitis, adhuc malum non cedat: nec minus reuulſionis gratia cõferunt extremarum partium frictiones, aut vincula. Similiter ſi pedes aqua calida foueantur, vt inquit Paulus. Cucurbitulæ item ſcapulis hac ratione affigendæ, citra ſcarificationem: & vbi malum longiùs prorogetur, poſt prædictas euacuationes, cùm iam materia influere deſierit, cucurbitam cum ſcarificatione apponere oportet ſub mento, ſi tumor circa fauces, & maxillas perſiſtet. Si verò nullus extrinſecùs tumor appareat, veluti in ea angina, quæ occulta appellatur, in qua gutturis partes, præſertim internæ afficiuntur, circa ceruicem cucurbitula admouenda erit, iuxta primam, aut ſecundam vertebram, vel hirudines applicandæ.

Topica qualia eſſe debeant.

Quo verò ad localia medicamenta attinet, in vniuerſum id ſcire oportet, quòd neque reprimentia, ſeu adſtringentia ſola, neque diſcutientia prædictis affectibus conferunt, licet temporum ratione habita, aliàs repellentia, aliàs diſcutientia potiùs miſcenda ſunt, ceu in morbi initio repellentia potiùs, in ſtatu potiore ex parte diſcutiẽtia. In declinatione verò, ea quæ valentiùs diſcutiunt adhibere oportet, Alexandro teſte: nanq; nonnulli, qui admodum aſtringentibus duntaxat, aut diſcutientibus anginã curare tentarunt, in grauiora pericula ęgros duxerunt, vel ſuffocationem acutiſsimam inducentes, vel inflammationem augẽtes. Hoc idem aſſerebat Gal. 6. de comp. med. ſecun. loc. cùm de gurgulionis inflammatione loquebatur. Paruæ etenim ſunt (vt ipſe inquit) & affectionis nomine vix dignatæ à medicis, quæ confeſtim ſedantur: quò fit, vt rarò inueniantur, quæ vno duntaxat medicamentorum genere indigeant, ſiue repulſorium, ſiue diſcuſſorium fuerit: facultati quoque auxiliorum aduertere oportet: etenim imbecilliora, mollioráque medicamenta imbecillioribus, & mollioribus corporibus accommodanda ſunt, nempe pueris, mulieribus, & eunuchis, ac horum ſimilibus: valentiora autem durioribus, & fortioribus corporibus: ſemper enim quod adhibetur remedium, contrarium quidem ſuperanti affectui eſſe debet, familiare autem, & amicum ægrotantis habitui, vt idem Trallianus refert. Itaque vbi initium ſit cum multa inflammatione,

ea,quæ leniter adſtringunt,offerenda ſunt primùm, Aetio teſte:velut eſt roſarum,lentium,myxarum,palmarúmq; decoctum,aut flos roſarum ex hydromelite, ſeu rhus cum hydromelite decoctus : iis namque per initia gargarizandum erit, vel (vt inquit Paulus) gargariſmi fiant ex eo medicamento ſimplici,quod ex moris eſt,cum rhus decocto,aut potius vtaris eo medicamento, quod ex ſylueſtribus moris conficitur: deinde eodem medicamento compoſito, quod mora recipit, vel eo,quod ex nucibus:quod medicamentum faretur Galen. ex ſucco nucum viridium præparaſſe,nullo doctore vſus,cùm ex Alexandria in patriam rediret idque experientia comprobaſſe in quodam hortulano,ab vua,pariſthmiis,& antiadibus ferè ſuffocato, quo medicamento gargarizare iuſsit hortulanum:& quoniam valde tenuis ſuccus apparebat, præcoxit ipſum,& mel commenſuratè admiſcuit:atq; vbi ad mellis compagem redactum eſſet, hortulano vtendum reliquit: & cùm celerrimam videret vtilitatem ipſi inde oboriri, præſtabile ratus fuit in multis experiri, & ex eo ſufficiente experimento accepto, ſemper ipſo vſus fuit, & eo magis optimum iudicauit, quòd etiam coctum cum melle cùm guſtaſſet, nihil inſuaue haberet:& propterea teſtatur eius vim ſe expertum eſſe multum aliorum ſtomaticorum facultatem excedẽtem. Sunt autem ea (vt idem met teſtis eſt Galenus 6. de compoſitione medicamentorum ſecund.loc.) id quod ex moris conſtat, & id quod ex ſucco rubi mororum præparatur : & tertium quod ex muſto , & quartum quod ex punicorum ſucco, & quintum id, quod per aſtringentia mala componitur:quæ omnia propriè quidem ſtomatica appellantur,quoniam ad vuas,pariſthmia, ac omnes quæ in ore fiunt derepente, inflammationes conueniunt. At qui iam dictis vtiliter gargariſmis, quibus quotidiè vtor,componi poſſunt : Mirum enim (inquit Galenus præcitato loco) quàm mixturæ ipſorum vtiliores ſæpe fiant ipſo ſimplici vſu,vt ſi ʒ.2. medicamenti ex moris,& tantundẽ medicamenti ex ſucco nucum excipias,& cum aqua hordei libra vna,& aquæ roſarum ʒ.4.ac aceti albi ʒ.1.permiſceas,quo medicamento gargarizare iubeas:vel aquæ hordei lib. 2. recipe, in qua rhus ʒ. 4. decoquantur, ac addas myrtinæ aquæ lib.ſ. medicamenti ex moris rubi, aut ex moris ʒ. 3. medicamenti ex nucibus,aut ex malis punicis ʒ. 4. aceti albi ʒ.2. hoc etiam tempore in rotulis medicamentum paretur, quod aſsidue teneatur

Galeni hiſtoria.

neatur in ore, ac ſenſim deglutiatur. Accipit autem diacodij ʒ.2.pulueris hirundinis præparatæ ℈.1.ſeminum coriandrorum præparatorum ʒ. 1.ſacchari diſſoluti in aqua roſarum, quantum ſatis ſit. Procedente verò tempore (potiſsimùm vbi frigida fuerit fluxio) addere poteris ℈. 1.vel 2.antidoti diamoſchu dulcis, aut pliris, archotici: quo etiam tempore ſæpius, paulatim tamen, ac ſenſim ex ſyrupo roſaceo, violaceo, iuiubino, de cannis, ac reliquis ſimilibus exhibere poterimus, iubentes, vt quàm diutiſsimè in ore teneant, ac paulatim eum defluere permittant. Morbo verò increſcente, vigente, ac conſiſtente, iis magis vtendum medicamentis, quibus diſcutiendi facultas ineſt, velut eſt caricarum, aut furfurum, ſeu glycyrrhizæ, in aqua mulſa decoctum, aut hyſſopum, thymum, calamintha, ſeu pulegium. ſimiliter in aqua mulſa decocta, vel hordei, Recipe manipul. ß. vuarum paſſarum ʒ. 1. palmularum, & caricarum, ac myxarum ana numero quinque, glycyrrhizæ ʒ. 4. hyſſopi ʒ. 3. coquantur ſecundum artem in libris duabus, fontanæ aquæ, donec medietas abſumatur, cui decocto percolato, adiiciantur mellis roſacei, ʒ. 2. medicamenti ex moris ʒ. 1. & aceti albi parũ, vel vice mellis roſacei, & aceti oxymelitis ſimplicis ʒ. 1. & ʒ. ß. vel ʒ. 2. cõmiſceas, & fiat gargariſmus: prædicto etiã decocto adiicere poteris thymum, pulegium, calaminthã, origanum, fœnum græcum, aut mentham odoratam, quam hedyoſmon vocant, potiſsimùm vbi ex frigidis, ac craſsis ſuccis orta fuerit inflammatio: ij nanque ſucci acrioribus indigent medicamentis, quæ ſcilicet ſecare, & in tenuia diuidere, & tum glutinoſa, tum craſſa confringere poſsint, auctore Galeno 4. de ratione victus in morbis acutis: propterea & eodem tempore, medicamentis, quæ ad exteriorem ſuperficiem reuellere poſſunt, ac attractoria facultate polleant, ab extra vtendum erit: quæ etiam tum concoquere, tum diſcutere valeat: admouere igitur ſpongias oportet, quæ in calidum oleum demittantur, vt Celſus inquit. Nec minus conferent. ſi oleum fuerit chamæmelinum, aut anethinum, ſeu liliaceum, aut irinum, ſi materia fuerit frigidior, aut caſia fiſtula, & oleo amygdalino, ſeu aliquo prædictorum cataplaſma fiat, ſeu ſeminis althææ, maluarum, & lini cremorem aſſumas, & cum fœni græci, ac hordei farina, decoctóque chamæmeli, meliloti, & caricarum, cataplaſma formetur, atque applicetur. Inungitur quoque haud inutiliter locus ex oleo chamæmelino, anethino, ſeu amygda Topica.

amygdalino cum butyro, atque anſeris pinguedine: & ſi libeat œſypum, aut dialthæam immiſceas, vel eiſdem per ſe vtare. optimum quoque cataplaſma erit ab Alexandro ſcriptum: conſtat nempe ex hordeacea farina, ſemine lini, palmulis ex aqua coctis, item croco, & mica panis ſimul incoctis, & (ſi videbitur) adiicere poteris ficus ſiccas. Placuit tandem, quæ à tota ferè ſubſtantia conferunt in fine conſcribere, quorum vnum à Galeno, Muſæ auctoritate 6. compoſ. medic. ſecund. loc. & libro decimo de ſimplicium medicamentorum facultate conſcribitur: excipit autem caninum ſtercus album, quod quidem efficitur, vbi ſola oſſa cani edenda duobus continuè diebus exhibeas, miniméque ferens prouenit. hoc igitur accipito, & reſiccato, tritúmque cribrato, & vſus tempore melle diluito, atque tunc vt deuoretur illinito: quàm penitiſsimè vt tranſglutire poſsint, aut alicui alio medicamento admiſceas, quod huic affectui congruat, velut eſt medicamentum ex moris, ſeu de nucibus, ſeu mel roſaceum: hoc enim pharmaco, inquit Galenus, fortius nullum nouimus neque in angina, neque in magnis pariſthmiis, aut his quibus ex glandulis ſuffocationis periculum imminet. Præſtantiſsimum quoque remedium eſſe (Paulo auctore, atque ſimiliter efficax) hirundinum vſtarum cinis: quamuis ante eum Galen. 11. de ſimpl. med. facult. ipſum cum melle commendaſſet: pariter (vt teſtatur Aetius) cochlearum in hortis repertarum citra teſtas, aut cancrorum vſtorum cinis cum melle confert. Siquis autem pullum hirundinis comederit (inquit Celſus) angina toto anno non periclitabitur: ſeruatúmque eum ex ſale (cùm is morbus vrget) comburi, carbonémque eius contritum in aquam mulſam, quæ potui datur, infricari, & prodeſſe, quod medicamentum, quamuis idoneos auctores ex populo habeat (vt ipſe refert) tamen cùm neque habere quicquam periculi poſsit, inſerendum ſuo operi credidit, & ſi in monumentis medicorum non legerit, quamuis ego legerim apud Gal. 6. de comp. med. ſecund. loc. quo loco Archigenis medicamenta ad gurgliones inflammatos meminit: quinetiam ſi compluribus linis, & maximè marinæ purpuræ, collo viperæ iniectis, illis viperam præfoces, eaque poſtea cuiuſpiam collo obuincias, mirificè profuerit tum pariſthmiis, tum omnibus iis, quæ in collo expullulant, Galeno auctore 6. de ſimpl. medic. facult. Vbi verò in abſceſſum angina vergat, iuuanda natura erit cum his quæ præced

Quæ à tota ſubſtãtiacon ferant.

præcedenti cap. diximus, ſic quoque confecto pure cum his, quæ diſruptionem proritat, ac eo diſrupto cum his, quæ detergendi vim habent, quæ omnia ibi conſcripta reperias.

περὶ βηχὸς. De tuſsi.

CAP. XLVII.

IN genere deprauatorum motuum tuſsis ipſa, quam Græci βῆχα appellant, continetur, vt 2. de cauſ. ſymptom. teſtatur Galenus. At cùm deprauati motus in triplici ſint differentia, eodem auctore, in quorum numero ea reponenda ſit inueſtigabis, nam alij naturæ quidem ſunt opera, ſed vi coactæ à quapiam morboſa cauſa. Alij verò à morbo ſimul & natura efficiuntur, reliqui morboſos duntaxat comitantur affectus, natura ad eorum generationem ſupperias minimè ferente. Intelligit autem per naturam omnem facultatem, quæ animal regit, ſiue illa à voluntatis noſtræ imperio pendeat, ſiue ſecus: quapropter in prædictis verbis totum hoc facultarum genus, cuius beneficio ſeruatur animal, ex aduerſo opponit omni cauſæ præternaturali, quæ ipſum lædere, vel corrumpere poſsit. Prædictæ itaque facultatis opera ſunt, ſternutamentum, ſingultus, ac tuſsis, vt ipſe inquit, ſolius autem morbi palpitatio, & conuulſio, ſicut amborum, morbi inquam ac facultatis coeuntium ſimul, ſunt omnes motus torpidi, ac tremor. Tuſsis igitur à Galeno (vt liquet) in numero eorum motuum deprauatorum connumeratur, vt ex iam dictis conſtat, qui opera quidem facultatis ſunt, coactæ violenter mouere à morboſa quapiam cauſa: propterea in numero ſymptomatum (vt dicemus) & non naturalium operationum meritò eſſe cenſetur. Nam quandiu animal naturæ legibus gubernatur, nullus motus facultatum eius ſymptoma exiſtit, ſed tunc duntaxat, cùm ab aliqua cauſa præternaturali ad exercendas functiones, quæuis earum fuerit irritata, quò fit, vt cùm conſiſtat in corpore aliquid à natura alienum, inſurgátque ad ipſum adiicien dum facultas aliqua expultrix, aliquando inſenſibiles omnino earum motus ſunt, aliquando ſenſibiles euadunt. Verùm cùm prædicti deprauati motus non vni tantùm corporis noſtri particulæ adſcribantur, ſed diuerſis, prout eorum cauſæ in diuerſis quoque partibus conſiſtunt, propterea tuſsim ipſam inſtrumentorum ſpiritus deprauatum motum eſſe, eámque non inſenſib

Quot ſint deprauati motus differentiæ.

Sub qua differentia tuſsis contineatur.

Quarum partium tuſsis ſit deprauatus motus.

inſenſibilem, ſed ſenſibilem idem Galenus præcitato loco decretum reliquit: appello autem nunc ſpiritus inſtrumenta, pulmonem, aſperam arteriam, ac thoracem, vt neceſſe ſit aliquam, vel plures dictarum partium, in tuſi affectas eſſe: interim autem & fauces, vt in quibuſdam tuſsibus patebit: quanquam igitur harum partium motus ſit tuſsis, nunquam tamen ad eum excitandum mouebitur animal, niſi à quopiam, quod præter naturam ſit, ſpiritus partes irritante, fuerit impulſum, vt verò dilucidiùs præcipiatur quænam pars determinatè in tuſsi afficiatur, operæpretium erit ipſius tuſsis genera, ſeu differentias enarrare: ex his nanque nedum quæ pars afficiatur, verùm & qui præter naturam affectus tuſſes ſint, ac inſuper modus generationis earum, patebit. Quòd autem duo ſint prima tuſsiũ genera, ex Galeni ſentẽtia liquet, li. 2. de cauſ. ſymp. quorum vnum vehementem ſpiritus ad exteriora motionem nominat, illúdq; non immeritò, nanque cùm non poſsit pulmo tam vehementi motu concitari, vt id quod moleſtum ei eſt, exploderet, natura magna quadam ſolertia aliud remediũ ſibi adinuenit: quippe cùm externus aër in aſperam arteriam trahatur, quæ & cartilaginea, & dura eſt, nec contrahi propter ea poſsit circa id, quod in ipſis continetur, incitatum hunc cogitauit ſpiritus exitum, vehementer ſiquidem ipſum ad exteriora mouendo: qui motus per eadem fit inſtrumenta, per quę magnæ, & vehementes ſpiritus expulſiones fiunt, quas efflationes nominamus, ita vt tuſsis hæc nihil aliud ſit (eodem Galeno auctore, præcitato loco) quàm vehementiſsima efflatio, qua plurimus ſpiritus celerrime foras erumpens impetu ſuo extrahit, explodítque excrementa meatus ipſius obſtruentia: adeò vt ſi prima efflatio non poſsit, ea quæ moleſta ſunt, excutere, non grauetur, & iterum, & tertiò, in ipſa irruere. Efficiunt itaque hanc tuſsim muſculi efflationem operãtes, intercoſtales maximè, quamuis ipſa naturale quoddam ſymptoma ſit, vt eodem 2. de cauſ. ſympt. & 5. de loc. affect. liquet. vt autem ipſum excitaretur, opus fuit vehementer admodùm thoracem ipſum omni ex parte comprimi, quò robuſtius, id quod in viis ſpiritus continetur, expellatur: motionis itaque initium ex facultate mouente thoracem in tuſsientibus eſt: violenta verò contractio eius facit, vt ſpiritus feratur foras vehementer, huius autem vehementia refert ſecum materiam conditam in ſiſtulis pulmonis, quæ quidem aſperæ arteriæ ſunt, Galeno auctore

Duo tuſsium genera.

Vehemens, ſeu magna tuſsis quid ſit.

Generationis modus.

auctore 2. prognoſt. cùm itaque hoc modo id genus tuſsium gignatur, haudquaquam hæſitandum erit aſſerere ſymptoma eſſe (cùm à cauſa præternaturali irritata natura ad hunc motum proritetur) functionum, non ſiquidem naturalium, expultricis videlicet, velut nauſea, & vomitus, ſed facultatis motricis voluntariæ: neque enim facultas expultrix quæ ex naturalium numero vna eſt, hũc motum efficere poteſt: & proinde Galenus facultatis, quæ à voluntatis imperio pendet, ſymptoma eſſe fatetur eodem 2. lib. de cauſ. ſympt. quo motu perpetuò natura conatur, quicquid ſpiritum interceperit, reiicere, ſiue humor fuerit à capite defluẽs, vt in deſtillationibus, ſiue aliquid collectum in aſperis arteriis, vt in peripneumonia, & pleuritide. quare ſectatur hoc ſymptoma morbum in via, quia obſtructionem viarum ſpiritus: dignoſciq; facilè poteſt tuſsis hæc, quoniam non exigua, ſed valida erit, vehemens, ac violenta, nec ſupprimi, ſeu prohiberi poteſt omnino ne eueniat: vehementérque in ea thorax comprimitur, vt multam eandémque confertam eſſationem excitet, etenim ſiue vehementi thoracis conſtrictione, ſeu contractione vehementer tuſsire nemo poteſt, vt liquet 4. de loc. affect. inter tuſsiendum ſemper aliquid expuunt, niſi valde aquoſa, aut lenta ſint eſſentia ea, quæ ſpiritus vias obſtruũt. Cæterùm veluti vomitiones nauſeæ præcedere ſolent. ita tuſsim, quod Græcè κίρχως dicitur: eſt autem non tuſsis, ſed exiguus quidem ad tuſsiendũ impetus. Præterea ſicuti nonnulli nauſearunt, nec tamen vomuerunt, ita nonnullis ſymptoma modò dictum incidit, nec tamẽ tuſsis propter cauſæ pravitatem eſt ſecuta, quippe interim exparua faucium aſpredine, interim verò ex tenui aliquo, exiguó que prorſus humore contingit, in prædicta itaque tuſsi perpetuo viæ ſpiritus afficiuntur. At ſi ſpiritus interceptio, ab humore à capite defluente fiat, aſpera ipſa arteria affecta erit: cuius autem naturæ fuerit humor, vias ſpiritus obſtruens, ex qualitate præcedentis deſtillationis percipere poteris, idque ſtudioſi petant cap. de catarrho, ſimul atque ex ſubſtantia, & diuerſa qualitate eius, quod per tuſsim propellitur, inueſtigandum erit. ad portionem autem eorum, quę à capite defluunt, reſpondent ea, quæ inter bibendum, aut edendum in guttur, ac aſperas arterias delabuntur, patebit autem id ex eius, qui taliter affectus eſt, aut aſtantium relatione, præter verò hæc contingit interdum quòd in aſperis arteriis, ac thoracis cauitate excrementum

Quis præter naturam affectus ſit.

Quem morbũ ſectetur.

Signa eiuſdem.

Pars affecta.

Cauſæ diuerſæ.

mentum aliquod collectũ ſit,& proinde vehemens tuſsis excitetur:quemadmodũ in pleuretide,thoracis vomica, peripneumonia, ac tabe euenit:quæ omnia interſtingui poſſunt ex propriis indiciis prædictarum affectionum:quæ verò cum titillatione partium ab vtraque palati parte cõtingunt tuſſes,palàm oſtendunt(vt inquit Aetius cap.54.lib.8.)defluxum à capite ad aſperam arteriam deferri,atq; ad pulmonem, quas tuſſes malignas,& contumaces appellabat Paulus cap.28.3.lib. Eſt inſuper(eodem Galeno auctore prædicto loco) ex inſtrumentorũ reſpirationi ſeruientium intemperie ortum aliud tuſsis genus, in qua nihil inter tuſsiendum ita affecti expuunt, neque violenta tuſsis eſt,neque coacta,ſed adeò exigua,vt & ſupprimi,& ne eueniat prohiberi poſsit:idque vel in totum, vel magna ex parte: itémque ſpiritus cohibitione non modò ea fieri prohibetur:ſed etiam ea ſanatur,modò admodùm magna non ſit,vt idem Gal.teſtatur:augetur nanque (vt ipſe inquit)ſpiritus cohibitione in inſtrumentis ſpiritualibus calor,permeátque ſpiritus violenter à pectore preſſus, ac compulſus per omnes anguſtos meatus:quibus vtriſque peractis æquantur omnia,atq; ad temperamenti æqualitatem veniunt, potiſsimùm ſi refrigeratis reſpirationis inſtrumentis orta ſit. Verùm quis affectus,præter naturam ſit tuſsis hæc,ac qua ratione fiat, quæ partes in ea afficiantur, ac à quibus cauſis oriri poſsit, patebit, eo priùs dilucidato, cur videlicet per inæquales intemperaturas inſtrumentorum ſpiritus, tuſsis excitetur: nanq; ex æquali intemperie cùm ea omnino ſine dolore ſit, haudquaquam gigni poteſt. Eſt nãque ea veluti acquiſititia quædam natura,vt Gal. inquit: Verùm cùm inæqualis oritur intemperies in quapiam parte ſentiendi vi prædita: quanta fuerit intemperantiæ magnitudo, tanta erit moleſtia, quantóque eius cauſa,cùm mordax ſit, non quieſcat, ſed moueatur, & citiùs moueatur, tantò quieſcente, ac ea quæ tardè mouetur, & minimè mordax eſt, moleſtior exiſtit,ac citiùs ſentitur,quò fit vt irritatæ partes ad expellendum id quod contriſtat, feſtinent, ſeſe contrahentes, ac conſtringentes,veluti in rigoribus,atq; horroribus eſt videre,in quibus vniuerſæ partes ſimul ad expellendum mouẽtur, atque eo tempore totum corpus cõcuſsione, quaſſationéq; vexatur:talis etiam motus,& thoracis muſculis per inæquales intemperies deprehenditur: eámq; ob rem tuſsis quædam leuis ei non abſimilis affectui,quem Græci κνῆφος vocant iis ſuperuenit:

Secundũ genus tuſsium.

Modus generationis eius.

uenit:concutiuntur enim musculi,dum studentea,quæ contri stant à carne sua(vt inquit Galenus) per pulmones, & arterias expellere.In cæteris autem tussibus vehementer eos pulmoni se iniicere,est mõstratum,quò multam, eandémq; confertam efflationem excitent. hæc itaque tussis, quæ ex spiritualium instrumentorũ intemperie incidit,ex eodem est,cum concutientibus rigoribus,horroribúsq; genere,eodem Galeno teste,præcitato 2.lib.de caus.symp.differt autem, eo quòd celerior eius sit sensus:nã respirationis instrumẽta nunquam quiescunt.Ex his itaq; constat respirationis quoq; organa in hac tussi affecta esse,præsertim thoracis musculos,iuxta Galeni sententiam: eámque symptoma esse functionum non animalium,vt vehemẽtissima tussis,sed naturaliũ, atq; inter eas, ipsius ex creticis:nanq; vt expellant ea,quæ ipsis molesta sunt, concutiuntur musculi,ac tussim excitant, & non vehementer pulmonibus incumbunt,quò multum simul, & celerem efflatum moueant.torusq; ferè motus hic,velut de rigore testatur Galenus,ad naturalẽ facultatem referendus est: & si quodammodo causa præter naturam irritans concurrat ipsam cogens, vt violenter moueatur. Talis igitur quoq; est eiusdẽ generationis modus,vt diximus,ad inæqualémque intemperiem sequitur ipsorum organorum spiritus,& non ad viarum obstructionem,vt aliud tussis genus,nec aliis indiget signis pro eius cognitione,quàm eis,quæ supra narrauimus: si quidẽ in ea nihil expuitur,nec est omnino valida,ac violenta, sed adeò parua,ac sine vi,vt eam cohiberi,& generationem eius vel plurimum,vel omnino prohiberi liceat, vt retulimus. Cuius quidem tussis causa,licet 2.de caus symp. refrigeratio instrumentorũ respirationis à Galeno dicatur esse,ab eodẽ tamen lib.6. de morb.vulga.ab aliis quoque eorundem instrumentorũ intemperantiis fieri posse non negatur:nanque cùm de non malignis tussibus,quas Hippocrates aridas,ac parum, seu leuiter irritantes, tum eodem 6.de morb,vulg. tum apho. 54. 4. lib. appellat,sermonem faceret,eas aut ob fauciũ, arteriæve asperitatem,aut instrumentorum spirabilium intemperiem oriri asserit,quam intemperiem interim frigidam esse testatur, vt pote in aquiloniis constitutionibus, in quibus Hippocrates aph. 5. lib. 3 tusses, ac fauces excitari asserebat, non propter aliud (vt Galenus fatetur commento eiusdem aph.) nisi propter instrumentorum respirationi obseruientium intempe-

Quæ partes in ea afficiãtur.

Quis præter naturam affectus sit.

Quem insequatur morbum.

Eiusdem signa.

Causæ.

riem,& propter faucium aſperitatem: aer nanque admodùm frigidus inſpiratus,interdum faucium,aſpæreq; arterię locos exaſperat,atq; refrigerat,nonnunquam & tori pulmoni,pectoríque intemperiem affert: ſæpius verò & ambo hæc contingunt:quapropter ex his arida, modicáque tuſsicula vexantur: quod autem ita ſit,ſignum eſt(vt inquit Galenus eodem 6. de morb. vulg.)ipſos,cùm ſpiritum attrahunt, ad tuſsim prouocari,potiſsimùm cùm multus ſubitò aer ipſis loquentibus, & oſcitantibus ac ore ſpiritum ducentibus intrauerit, ſed cùm per nares attrahunt, ac aerem extrinſecum quiſpiam in ædibus ipſorum calefecerit,tũc autem omnino parum, aut nequaquam tuſsiunt. Quocirca & ob nares quidam panniculum ponentes ita inſpirant,exacerbari tuſsim experti:cùm aer externus frigidus multus,ſubitò membris prius refrigeratis,atque exaſperatis obuius fiat:nec minus ob vehementem æſtum,immodicámq; ariditatem à circũfuſo aere generatur tuſsis hæc, eodem Gal. auctore intemperatis ſiquidem inſtrumentis ſpiritus,ac iam dictis partibus exaſperatis, id quod ſæpenumerò in febribus accidit,vt Paulus teſtatur: qui etiam Galenum ſectatus,ex ambabus intemperantiis tuſsim hanc excitari poſſe fatetur:in hac verò tuſsi aerem frigidum reſpirare deſiderant, eóq; iuuantur,faciéſq; rubicunda apparet,ac ſiti moleſtantur ægri: Trallianus verò nedũ ex iam dictis duabus, verũ etiam ex reliquis intemperiebus tuſsim hanc excitari poſſe teſtatur, ſicca videlicet,& humida. At nos Galenum, & veritatem ſectati,ab humida intemperie nuda,tuſsim oriri poſſe nequaquam admittimus,neq; enim mordax eſt,adeò vt motum hunc excire poſsit, ac inæqualem intemperiem efficere: à ſicca tamen oriri poſſe non negamus:quãquam citra caliditatem, aut frigiditatem omnino id fieri, aut cogitari fortè minimè poſsit. Non ab re igitur ex calida,frigidáve intẽperie, interim ſolis exiſtentibus,interdum verò cum ſiccitate permiſtis, exiguam hanc tuſsiculam proritari diximus:quomodo autem hæ inter ſtinguendæ ſint ex his quæ cap. de catarrho conſcripſimus ſtudioſi petant:hæc iterum tuſsis arida,ac leuiter irritans, in qua nihil expuitur ex puluere,fumo,alimentis, potionibúſq; exaſperantibus interim generatur,quandoq; (vt teſtatur Aetius) ex lumbricis ſtomachum infeſtãtibus, & acri humore ipſum perturbante,ſimiliter & in his,qui ſtomachi morſum ſentiũt, euenit:nec minus & iocinore,ac liene,ſeu aliis quibuſdam partibus

tibus primò affectis, aridæ tusses quandoque proueniunt. Dignoſces autem eas ex propriis indiciis prædictarũ partiũ primò affectarum. Galenus verò commẽto aphoriſ. 54. lib. 4. trifariam oriri poſſe teſtatur tuſsim aridam leuiter irritantem, nempe aut ab intemperie inſtrumẽtorum, quæ obſeruiunt reſpirationi, aut ex faucium aſpredine, vel aliquo tenui, & pauco humore deſtillãte. At ſi propterea quòd craſsi, lentíque ſucci firmiter infixi bronchiis ſint, vel quòd humor qui à capite ad aſperas arterias defluit, non aliter atque aqua ſit tenuis, arida tuſsis fiat, non amplius exigua, ac leuis ea erit, imò valida, ac vehemẽtiſsima, quemadmodum 4. de loc. aff. 2. prognoſt. 1. de morb. vulg. ac 2. de cauſ. ſympt. & reliquis pleriſq; locis decretum reliquit Galenus. Si quis autem velit omnes enumeratas iam tuſſes in duas redigere differentias, humidas videlicet, & ſiccas, non aberrabit Celſum imitatus, qui de tuſsi ſic dicebat capite quarto libri quarti. Ac modò arida eſt, modò pituitam citat: nobis autem ſatis ſit hæc annotaſſe pro diuerſarum tuſſium dignotione, & earum generatione diuerſa, ac cauſarum ex quibus fiunt, notitia: reliquum eſt de ipſarũ prognoſtico diſſerere, ac curatione. Sit autẽ primum earundem progno Prognoſtica
ſticũ, & quæcunq; tuſſes ex deſtillante humore à capite oriuntur, ſiue ex alicuius ſpirabiliũ viſcerũ vlcere, aut ex aliquo in iiſdem orto abſceſſu, ſiue ob ea, quæ vocãtur empyemata, quæ ab Hippocrate ferinę appellantur lib. 6. de morb. vulg. omnes malignæ ſunt, vt Galenus eodẽ loco teſtatur, maleficæ, ac contumaces, vt inquit Paulus: & propterea periculoſæ, nec paruifaciendæ ſunt: reliquæ verò tuſſes, quæ malignæ nõ ſunt, ab his ſiquidem diuerſæ, ac exiguæ dictæ, periculũ, quantum in ipſis eſt, non minantur, ſuntq; curatu faciles. Quòd verò tuſſes in aquilonia cõſtitutione ac hyeme generari magis aptæ ſunt, de cretum reliquit Hip. aph. 5. & 23. lib. 3. id quoq; non prætereundum erit, & ad validas, vehementiſsimáſq; tuſſes, vbi diu protelentur propter vehemẽtẽ thoracis motum ſputũ ſanguinis ſuperuenire conſueuit. Celſus autem tuſsim propter faucium exulcerationem ferè moleſtã eſſe aſſeruit: ſolẽt tamẽ (vt ipſe inquit) interdum per ſe quoq; malè habere, & vix cùm vetus facta eſt, eliditur: quoniam verò neq; vnum duntaxat habent tuſſes ipſæ generationis modum, nec cauſam vnam propterea pro cauſarum diuerſitate earum quoque curationem variari cõtingit: quapropter ſi ex peripneumonia, pleuritide, em

pyemate,tabe,aut ſimili aliquo affectu in ſpiritalibus inſtrumentis orto,veluti etiam dyſpnœa,ſeu aſthmate tuſsis fiat,ex eorum affectuum curatione,vt in ſequentibus patebit,curabitur & ipſa.Si verò ex inæquali duntaxat intemperie ortum ducat,frigida ea exiſtēte per calefacientia emendamus,vt inquit Aetius:hæc inquam tuſsis(modò non valde magna fuerit) ex ſpiritus cohibitione,iuxta Galeni ſententiam 2.de cauſ.ſymp. curari poterit,quemadmodū ſuperius dictum eſt.Caueant igitur taliter affecti frigidā inſpirationem,frigidū quoq; cibum, ac potum,quinimò in calidis locis verſentur:calidis quoq; cibis,ac potibus vtantur:eorúmq; pectora calidis vnguentis vngantur, vt chamæmelino, anethino, amig. dulcium, butyro, ac anſeris,ſeu gallinę pinguedine:&(vt ſummatim dicam)totum ſtudium ſit, vt thoracis partes,à frigidis defendantur, ac calidæ ſeruentur. At ſi ex calida intemperie,arida, ac exigua tuſsis proritetur,quemadmodum in febribus euenire contingit,contraria tum victus ratione, tum etiam medicamentorum vti oportet,ita vt cuncta ad frigidum vergant, atque humidum,ſi cum ſiccitate ea permiſta ſit,quæ verò ab aſperitate tuſſes fiunt,per lenientia,& mordacitatem arcentia ſanantur, Aetio teſte:qualia ſunt ex arteriacis compoſitionibus ſimpliciora: nonnullorum huiuſmodi medicamentorum cap. de catarrho,à nobis mentio facta eſt,cùm raucedinis curam præcepimus. Reliquum eſt itaque, vt eius tuſsis, quæ ex deſtillante humore à capite originem ducit, curationem præcipiamus,qui ſi acris fuerit, ac tenuis,proba victus ratione inſtituta, modo, quo cap. de catarrho conſcripſimus (quamuis ſpeciatim in omni tuſsi vtilis ſit,ex Celſi auctoritate,peregrinatio, nauigatio longa,loca maritima,& natationes)per ea medicamenta quæ vim refrigerandi,ſpiſſandi, acrimoniamque obtundendi habeant, ſanabitur, aut (vt inquit Aetius) per cuiuſdam pharmaci dolorem leuantis,vſum, & per cibos boni ſucci: ſyrupo igitur violaceo, è papauere, de cannis, aut è ſucco boraginis vtare: vel, Recipe ſyrupi violacei ʒ. 1. de cannis ʒ.ß.aquæ hordei,& boraginis ʒ. 3. aut aquæ hordei ʒ. quatuor,quinque,vel ſex:exhibeas cum pauco ſaccharo,quibus ſyrupis ſæpiùs aſſumptis ʒ.2.vel 3. mellis roridi,ſiue 2. caſiæ fiſtulæ,aut 3.ſacchari violacei,ſeu ſyrupi ex pluribus infuſ. violarum cum infraſcripto decocto exhibeas. Excipe hordei decorticati pug.i. florum violarum, & boraginis ana ʒ.3. iuiubarum

curatio tuſſis ex inæquali intemperie frigida ortæ.

Si ex calida intemperie oriatur,curatio.

Tuſsis ex deſtillatione ortæ, curatio.

Si acris fuerit, & tenuis deſtillatio.

Purgatio.

barum numero 4. vuarum paſſarum mundatarum ʒ. ß. glycyrrhizæ ʒ 1. & ß. in aqua fontana fiat decoctum ſecundum artem, in quo mannam, caſiam fiſtulam, ſaccharum, aut ſyrupum violaceum diſſoluas. Conuenit quoque in hunc vſum exhibere antidotum de papauere, diatragacanthæ, vel diapenidij ſine ſpeciebus, quæ ſub lingua diu teneatur, quò paulatim liqueſcētibus, aſperæ arteriæ ſum mum, id, quod in ipſum defluit, ſenſim ſuſcipiat, renitaturque ipſi oborienti tuſsi. Conducunt inſuper & bechicæ pilulæ, ac reliqua medicamenta arteriaca, quæ cap. de catarrho conſcripſimus. Inter alia verò potiſsimùm confert infraſcriptum eclegma. Excipit autem ſacchari violacei, ac è boragine, ſingulorum ʒ. 1. ſuccj glycyrrhizę ʒ. 2. diatragacanthæ frigidæ, & eclegmatis è papauere ana ʒ. 1. & ß. eius antidoti, quam electuariū regum nominant, ſine tamen ſpeciebus ʒ. 2. ſyrupi violacei, de papauere, ac de cannis ſingulorum ʒ. 1. omnibus ſimul permiſtis fiat eclegma. Nec parum etiam confert, ſi ʒ. 1. vel 2. recentis olei amygd. dulcium tepidi cum pauco ſaccharo, mane, vel veſperi, longe à cibo tribuas, eodémque oleo, ac inſuper violaceo, vel ambobus ſimul miſtis thorax totus inungi poterit. Si verò craſſus & viſcidus fuerit affligens humor, qui cauſa tuſsis exiſtat per ea quæ extenuāt, & diſcindunt medebimur ex Aetij ſententia: qua de re ſimiliter eodem victu vtentes, quem cap. de catarrho ex frigida cauſa orto inſtituimus, exhibenda ægrotantibus erunt inter ſimplicia glycyrrhizæ, caricarum pinguium, adianthi, aut hyſſopi decoctum in aqua fontana, cui parum mellis adiici poterit: aut ſi craſsior pituita fuerit, marrubij, ſcabioſæ, radicis iridis, ſeu enulæ campanæ decocto, ſimiliter adiecto pauco melle vtare. At ſi compoſitis vti libeat, ſyrupum ex glycyrrhiza, ex iuiubis, adiantho, hyſſopo, aut marrubio tribuas, mel etiam roſaceum, interim verò oxymel, cum ſimplex, tum ſcyllinum. Quibus ſæpius propinatis, ægrotantis corpus (ſi videbitur opus eſſe) per ea quæ craſſos, ac lentos ſuccos purgant euacuabis: inter quæ ſummopere confert agaricum, ex cuius ʒ. 1. & ß. ſeu 2. parato decocto, ac cum ʒ. 2. caſiæ fiſtulæ compoſitum medicamentum exhibe, vel ʒ. 1. & ß. prædictæ caſiæ fiſtulæ excipe, ac ʒ. 1. & ß. trochiſcati agarici, & bolum conficito: ex eodem item agarico, & puluere hieræ ſimplicis Galeni pilulæ formari poſſunt, ac ægrotantibus exhiberi: poſt quæ, aut mellis roridi ʒ. 1.

Quæ ori tenenda ſint.

Si ex frigidis ac craſsis ſuccis demū tuſsis fiat, curatio. Præparatio.

Purgatio.

& ß. aut caſiæ fiſtulæ tantundem: poſt aliquod ſpacium, cum infraſcripto decocto præbebis. Recipe hyſſopi, adianti ana ʒ.3. caricarum, & iuiubarum ana numero quatuor, radicis glycyrrhizæ ʒ. 2. vuarum paſſarum, detractis vinaceis ʒ. 1. fiat decoctum. Si verò craſsior, ac tenacior fuerit pituitoſus ſuccus, radicis, iridis, ac helenij, ſingularũ ʒ.1. & ß. radicis fœniculi ʒ.1. marrubij ʒ.2. prædicto decocto addere poteris: nec minus loco prædictarum pilularum, licebit pilulis ex agarico compoſitis meſuæ, ſeu maſtichinis dictis, vti: poſt quas ſimili ratione præſcriptam potionem tribues: nam qui ob pituitæ craſsitudinẽ nihil educere poſſunt, vt inquit Aetius, ab humectantibus plus emolumenti ſentiunt, maximè, eo & quodammodo, ſi ſimul extenuatoria participant facultate: prodeſt quoque iis ouum ſorbile aſſumere, pauco ſulphure adiecto, Celſo

Eclegmata. auctore, aut eclegma, quod officinis loch nuncupatur, ore tenendum, ſenſimq; deuorandum erit, ſanum videlicet, & expertum, aut id, quod è pino nominatur, vel diapenidion cum ſpeciebus, ſeu diatragacantha calida, aut diahyſſopum Nicolai: quæ omnia cum ſaccharo in aqua adiãti diſſoluto, ad tabellæ formam redigi poterunt, quò ægrotis gratiora fiant, & maiorem contrahant in ore moram, vel Recipe diahyſſopi Nicolai, diapenidion cum ſpeciebus, & eclegmatis è pino ana ʒ. 2. puluerisglycyrrhizæ, amyli, gummi tragacanthi ana ʒ.1. ſyrupi ex adianto, & vua paſſa, ac de hyſſopo ſingulorũ ʒ 1. omnia ſimul miſta ſæpius, paulatim, & ſenſim deuorãda præbeas: ad

Ad diuturnã tuſsim. uerſus diuturnam tuſsim ficus aridæ coquuntur cum hyſſopo, & aqua, & ex ea aqua tuſsiẽtibus propinatur, ex Plinio Secundo lib. 1. de re medica cap. 58. thorax præterea extrinſecus inungatur ex oleo amygd. dulcium, liliaceo, irino, ſeu chamæmelino, adiectis pinguedinibus anſeris, ſeu gallinæ, ac butyro: vel in hunc modum vnguentum conficias. Excipe butyri recentis, pinguedinis anſeris ana ʒ.2. olei irini, & amygd. dulcium ana ʒ.2. farinæ fœni græci, ſeminis lini, & althææ ana ʒ ß. radicis althææ, helenij, & glycyrrhizæ, ſingularum ʒ.1. cum cera fiat vnguentum: nanque per calefacientia (vt inquit Aetius) inſtrumentorum reſpirandi frigiditatem emendamus, illud tamen in cura tuſsis ſummopere inſpiciendum (vt inquit Paulus) num & aliæ particulæ condoleſcant, verbi gratia, an caput, vel gurgulio deſtillet, aut aliis morbis conflictentur: nanque vbi his quàm fieri poteſt optimè erit proſpectum

ſpectum, curationem moliere, Aetius quoque remedia quædam, quæ tuſſes ſedant præſertim à frigida cauſa ortas conſcripſit, inter quæ ſimplicia præcipua eſt ſtyrax, ſi nucis auellanæ magnitudine fuerit deuoratus: ficus quoque ſiccas pingues in vino dulci, meraco madefactas vnà cum vino deuorandas exhibet ad mitigandas tuſſes: amplius terebinthinam, & mel coctum delingenda præbet, & vinum dulce dilutum inſuper ad ſorbendum: hoc nanque (vt ipſe aſſerit) attenuat, & educit. Ad eas autem tuſſes noctu moleſtiam inferentes, tanquam valde vtile, menthæ ramulos tres tritos affuſo aceti cochleari, ante ſomnum ad ſorbendum præbet: adiuuat enim concoctionem, ſtomacho vtile eſt, & craſsitiem diſcindit, vt ipſe inquit: complura etiam alia compoſita medicamenta, quæ tuſſes ſedant, eodem loco conſcripſit, cap. videlicet 54. lib. 8. quæ ſtudioſis facilè patere poterunt: vnum tamen hic prætermittere nolui, tanquam magnopere conducens, ad mitigandas tuſſes potiſſimùm inueteratas, & ex frigidis, craſsis, ac lentis ſuccis ortas. Excipit autem nucum pinearum torrefactarum, amyli, radicis dulcis, ſeminis vrticæ, ſeminis lini cuiuſque ſextantem, iridis, piperis, hyſſopi, ſeminis naſturtij, amygd. amararum, ſingulorum ℥ 1. vt ipſe inquit: verùm ego ℥. ß. acciperem. Excipe melle probè deſpumato, & præbe ex eo cochlearium mediocre, ex eiuſdem auctoris ſententia ſuffitus quoque ad eius ſententiam, admodum tuſsibus conducens, tanquam per experientiam ab eo inuentus ex ſtyrace, terebinthina, ſandaraca, ac maſtiche æqualibus partibus parari poterit, & vtare: caſtorij inſuper ſuffimen in carbonibus excitatum, & per inſpirationem attractum maximè iuuat frigidos, & humidos pulmonis, thoracis, cerebrique affectus, Alexandro teſte: idem quoq; teſtatur, ſpectaſſe virum quendam lõgo tempore tuſsi valida vexatum, nec ab ea vnquam liberari potuit, quouſque calculum exquiſitè figuratum, non aſperum ſed valde leue, durum & renitentem expuiſſet. Ad tuſsim verò acerrimam puerorum ſic ſubuenimus, inquit Trotula, accipe hyſſopum, ſerpyllum, & in vino decoque, & da ad bibendum. vel grana iuniperi diſtemperamus cum vino, & damus, ad bibendum: tu verò poteris eiſdem in aqua, vel aqua mulſa decoctis tutiùs vti.

Ad tuſsim puerorum.

περὶ δυσπνοίας.

De difficultate ſpirandi.

CAP. XLVIII.

SAEPENVMERO reſpirationi læſio quædam euenit, quæ à Græcis Δύσπνοια, à Latinis ſpirandi difficultas nuncupatur, id autem (vt teſtatur Galenus libro primo de difficultate reſpirationis) nomen ipſum ſufficienter demonſtrat. Verùm ex hac appellatione, læſionis eius differentias diſcere non licet, quinimò Gale. ipſum de affectione hac diuerſis in locis variè loquutum eſſe reperio: namque prædicto libro primo de difficult. reſp. quamlibet reſpirationis offenſam ſimplicem, aut compoſitam, ſiue exigua, ſiue magna fuerit, ſeu imbecilla, aut deprauata reſpiratio ſit Δύσπνοιαν, hoc eſt, difficultatem ſpirandi appellauit. Idem quoque confirmauit libr. 4. de loc. aff. vbi ἄπνοιαν, quaſi non ſpirationem dixeris, duntaxat à quauis alia reſpirationis oblęſione ſeiunxit: hanc nanque dicebat, alium eſſe à dyſpnœa ſpirationis affectum: id verò non ab re, nam libr. de differ. ſympto. demonſtrauit quamlibet functionem bifariam lædi poſſe: nanque, aut ea non fit, aut malè fit: ſi non fit, eſt vnum genus lęſionis, vocatúrque ablata functio. At ſi malè fiat, adhuc bifariam eſſe poterit, quia vel ipſa facultas debiliter, vel deprauatè operatur: quò fit, vt vna debilis, reliqua verò deprauata actio dicatur, quãquam ambæ ſub vno (vt diximus) contineantur genere, eo ſcilicet, quòd malè functio fiat: & proinde Galenus cunctas reſpirationis lęſiones propter quas imbecillior, aut deprauata ipſa redditur ſub nomine dyſpnœæ, ſeu ſpirandi difficultatis, in prędictis locis comprehendi voluit, tantùm apnœam, id eſt, non ſpirationem, à qualibet reſpirationis offenſa ſeiungens, quem ſectatus Paulus cap. 29. libr. 3. cùm de quibuſdam differentiis particularibus læſionis reſpirationis, aſthmate videlicet, & orthopnœa verba feciſſet, in hæc prorupit verba, Δύσπνοια, hoc eſt, ſpirandi difficultas communiter & his, & aliis compluribus affectibus ſuperuenit: verùm ipſemet Galenus cum lib. de difficul. reſpirationis, tum etiam 6 de morb. vulg. ſimul cũ Hippocrate Δύσπνοιαν, hoc eſt, difficilem reſpirationem, eam reſpirationis oblæſionem nominat, in qua denſus ſpiritus redditur: quapropter de vna quadam ſpecie ipſius difficilis reſpirationis, in qua videli-

Quot modis ſumatur ſpirãdi difficultas.

cet

cet ſpiritus denſatur, crebérq; efficitur, licet non valde, ipſam intelligi voluit, à reliquis ſeiunctam, aſthmate videlicet, & orthopnœa. Poterunt autem ne in his tempus teramus, Galeni verba conciliari, ſiquis dixerit, in vno loco communiter hoc vocabulo dyſpnœæ vſum fuiſſe, in reliquo verò propriè, prout vna quædam ſpecies eſt, generis nomen aſſumens: quam propriè more Hippocratis denſum ſpiritum nuncupare fas eſt, & prout ſe intendit læſio, aliud, atque aliud nomen habet: omne tamen malum in difficultate ſpirandi conſiſtit, vt lib. 4. cap. 4. Celſus teſtatur. ſed hæc (vt ipſe inquit) dum modica eſt, neque ex toto ſtrangulat, λύσπνοια appellatur. Cùm vehementior eſt vt ſpirare æger ſine ſono, & anhelatione non poſsit, ἄσθμα: cùm acceſsit id quoque, ne niſi recta ceruice ſpiritus trahatur, ὀρθόπνοια. Idem quoq; confirmauit Galenus prædictis locis, dum dixit, denſum ſpiritum difficilem ſignificare reſpirationem: & ſi magis increbuerit, hæc difficilis anhelitus ſpecies ἄσθμα, ſi verò maximè, ὀρθόπνοια nuncupatur. De his itaque tribus læſionis reſpirationis differentiis pertractare intendimus: quas omnes ſub dyſpnœæ nomine cõtineri prompté aſſerimus, ſub vno tamen læſionis modo ſecũdum magis, & minus differentes, vt pote ſub denſo, ſeu crebro ſpiritu: nanque ſi is exiguè denſus ſit, nomine generis dyſpnœa appellari poterit, vt ſupra ad Galeni, & Cornelij mentem demonſtrauimus: at ſi maior crebritas fuerit, ἄσθμα, ſi maxima, ita vt iacentes ægri ſuffocentur, ὀρθόπνοια nuncupatur. Quapropter idem Galenus ἄσθμα, hoc eſt anhelationem, denſam, ſeu crebram quandam reſpirationem eſſe fatetur tum 7. de comp. med. ſecund. loc. tum comment. aph. 26. lib. 3. citra febrem, qualis curentibus accidit, aut quouis alio modo ad vehemẽtem ductis motionem à tali euentu nomen aſſumẽs, vt liquet 3. de morb. vulg. Verùm in his quidem fit ob exercitium, quod multa indiget animal reſpiratione: vbi autem nõ adeſt exercitium, ob anguſtiam earum, quæ ſunt in pulmone, cauitatum, Eos verò, qui hac affectione laborant cõſueuerunt medici aſthmaticos, anheloſos, ſeu ſuſpirioſos nominare, Aetio, & Paulo teſtibus. Hos autem eſſe (Galeno auctore 3. de difficultate reſpirationis) qui denſum ſpiritum habent, & ſimul thoracem multùm diſtendunt, planè cõſtat. Orthopnœa verò, quæ recta ſpiratio à Latinis dicitur, ab hoc ſymptomate iterũ nomen aſſumens, difficultatis ſpirandi quædam ſpecies eſt, in qua iacentes ſuffocantur,

Conciliatur Galeni verba de dyſpnœa.

Difficultatis ſpirandi differẽtiæ tres.

In quibus cõueniant, & differant.

Anhelatio quid ſit.

Anheloſi qui dicantur.

Orthopnœa quid ſit.

cantur, & vix recto thorace ſufficiunt, nihil dilatato dorſo, vt liquet 2. prorrheticorum: nec ab re cùm iacent, ſeu decumbũt laborantes ſuffocari videntur: tunc nanque totus thorax (vt idem Galenus inquit 4. de loc. aff. ſupra ſpinam ipſam concidit: quò fit, vt arctior reddatur via ſpiritus: cùm verò ſe erigũt extenſo thorace, ac collo rectè arteriam ipſam aſperam dilatari contingit, principium quidem habens à gutture, & in pulmone diuiſa: atque etiam quæ ea in pulmonem diſtribuuntur propagines omnes, atque interim regionem augeri eis internam, eos verò, qui hac affectione laborant, Galen. eodem 7. de comp. medic. ſec. loc. orthopnoicos vocat, ſimiliter etiam Paulus, & Aetius: propterea quòd ad thoracis proportionem omnino totum corpus rectum habere coguntur ob timorem ſuffocationis, quin & ſtratum circa ſupernas partes, ad quas thorax ipſe reclinatur, ſibi ipſis erectius faciunt, ne dormientes ſtrangulentur: minus eſt enim quod inſpirant, quàm pro vſu reſpirationis, quamuis thorax plurimum ipſis dilatetur, vt idem Gal. inquit: cuius cauſam infra aſsignabimus: cùm verò citra ſonum, & anhelationẽ ſimiliter ſine febre denſus efficiatur ſpiritus, hæc inquam affectio dyſpnœa propriè dicta appellari poterit, quæ nihil aliud, quàm crebra, ſeu denſa quædam reſpiratio citra ſonum, ac anhelationem, & febrẽ: in hoc nanq; omnes prænominatæ ſpecies, ſeu differentiæ tres, communicant quòd videlicet febre careant, vt patet 3. de morb. vulg. & 6. eiuſdem: nanque de his ſermo noſter erit: & non de eis, quæ cum febre fiunt, ad alias videlicet affectiones, ſeu inflammationes ſpiritualium, ſeu reliquarum partium ſubſequentes: in quibus etiam non facultas ipſa reſpirationem efficiens, neque vſus per ſe afficiuntur, ſed inſtrumenta ipſa, & inter ea aſpera ipſa arteria, quæ in collo, & thorace continetur, ſeu eius propagines, quæ in pulmones diſtribuuntur, id quod ſæpius accidit: ſunt etenim ſtrictiores, & propterea promptius obſtruuntur, ac conſtringuntur, ſeu anguſtiores reddũtur, quemadmodum liquet 4. de loc. aff. de comp. med. ſec. loc. & commento prædicti aph. 26. li. 3. Quòd vero in huiuſmodi affectionibus tribus aſpera arteria afficiatur, ex eo patere poterit, quòd quanquam thorax maximè dilatatur, & proinde magna fiat reſpiratio, quantitas tamen inſpirati aeris, magnitudini diſtẽſionis haud quaquam proportione reſponder: parua ſiquidem eſt eius, qui inſpiratur quantitas, vt proinde coguntur laborantes crebro, & celer

Orthopnœici qui dicantur.

Dyſpnœa propriè dicta quid ſit.

Quæ pars in eiſdem affecta ſit.

Signa.

& celeriter ſpirare. Qua de re magnæ reſpirationis geminas eſſe differentias, ex Galeni ſententia liquet 4. de loc. aff. ac 1. de diff. reſp. quarum vna penes magnitudinem diſtenſionis, ſeu dilatationis, à thorace procedentis attenditur: reliqua verò penes copiam eius ſubſtãtiæ quæ inſpiratur aeris videlicet. Semper itaque quantitas ſpiritus diſtenſionibus thoracis ſimilis eſt, cum eiuſdem ſpiritus organa ſecundum naturam habent: cùm verò præter naturam fuerint affecta, vt in prædictis affectionibus, ac reliquis quibuſdam poſsibile eſt, aliquando plurimum diſtendi thoracem, ſed parum externi aeris inſpirari, verum non ad omnium affectionũ reſpirandi originorũ proportionem, ſed ſolùm aſperarum arteriarũ inſpirationes fiunt vt Gal. inquit eodem li. 1. de difficult. reſpirationis: id verò ſenſu aliquo dignoſcere nõ licet, ſed ſufficit ipſum ſolum aerem inſpicere quantus inſpiratur, & quantus rurſus expiratur. Sed quoniam quempiam difficulter ſpirare, præſertim vbi in ea ſpiratione omnes thoracis muſculi mouentur, aut virium imbecillitate, aut vehementi in corde, & pulmone calore, aut via rum ſpiritus anguſtia euenire poteſt, eodem Galeno teſte 4. de loc. affect. quamuis interdum duæ, aut tres, licet raro, ex iam dictis cauſis concurrere poſsint. Propterea quomodo id diſtinguere liceat, ipſemet Galenus eodem loco ſcriptum relinquit: nam ſi ob virium imbecillitatem duntaxat, id fiat, licet omnes thoracis muſculi, ac phrenes quoque moueantur, motum tamen ſenſim efficiunt. ſed neq; frequens, neq; rara omnino erit eorum actio, thoraciſque dilatatio aut quaquam magna erit: nulla ab re efficitur exufflatio, & ſpiritus ex ſolis naribus emitti ſolet, & ſi per inſpirationem, narium pinnæ manifeſtè contrahi videantur, id proſtrati roboris efficax indicium erit. Auctо verò in corde, & pulmone calore omnibus quidem thoracis muſculis agit animal, ſed velox, frequens, & vehemẽs eſt eorum actio: & propterea vbi ob plurimum calorem ſpiratio difficilis eſt, præter magnitudinem, frequentiam, & celeritatem hoc quoque accedit, quòd calidus frequénſque exufflando prodicitur ſpiritus. At qui ob ſpiritualium inſtrumẽtorum anguſtiam difficulter ſpirant, totus quidem thorax magna ex parte eis, & celeriter, & frequenter dilatatur, ſed exufflare omnino non conſueuerunt, neque calidum ſpiritum emittent: id enim aucti caloris propriũ eſt. Ex his itaq; indiciis difficilem ſpirationẽ ob ſpiritalium inſtrumẽtorum anguſtiam à reliq

Magnæ reſpirationis duæ differentiæ.

Quòd quiſpiã difficulter ſpiret, ex vna triũ earũ prouenit.

Ex virili imbecillitate & gna.

Ex vehemẽti cordis aut pulmonis calore ſigna.

Ex ſpiritalium inſtrumentorum anguſtia ſigna

reliquis diſtinguere poteris, de qua præſens ſermo habetur: & cùm tres ſint eius differentiæ (vt diximus) cunctæ inter ſymptomata dinumerantur, functionis voluntariæ, reſpirationis inquam: eſt nanque ea in omnibus oblæſa, nõ ablatè, vt in apnœa, ſed debiliter ſeu imbecillè, aut interim quoque deprauatè, & in orthopnœa, licet rarò: ſeparatur autem vna ab alia qui buſdam propriis indiciis, nanque in ea, quam dyſpnœam, nomine generis appellari diximus, ſpiritus duntaxat denſus, isq; modicè citra ſonum, & anhelationem apparet. In aſthmate verò, ſeu anhelatione, præter ſpiritus denſitatem maiorem, æger ſine ſono, & anhelatione, vt inquit Celſus, ſpirare non poteſt. At in orthopnœa nedum ſpiritus crebritas maior percipitur, ſed ita affecti non niſi recta ceruice ſpiritum trahere valent, & cùm decumbunt, ſeu iacent, ſuffocari, ſeu ſtrangulari videntur. Cæterùm his id commune exiſtit, quòd aſperæ arteriæ anguſtiam ſequantur, vt quarto de loc. affe. & 7. de compoſitione medicamentorum ſecundum loc. patet: manifeſtum nanq; eſt (inquit Galenus) intrinſecus ipſis anguſtiam, ſeu coarctationẽ locorum factam eſſe præter naturam, quam etiam ægri ipſi non obſcuro ſenſu percipiant. Illud etiam approbauit prædicto commento aphoriſ. 26. lib. 3. quamuis etiam ſuppuratis, ob coaceruatum inter thoracem, & pulmonem humorẽ, ſeu pus fiat, locorum coarctatio, ſeu anguſtia, eodem Galeno teſte in prædictis locis, & commento aph. 34. libri 4. de qua non eſt ad præſens ſermo. Ad morbum ergo in via ſuccedũt ſymptomata hæc, quamuis interdum viæ ipſæ obſtruantur per quas aër inſpiratur, interim conſtringantur, ac coarctentur pro cauſarum diuerſitate, quæ (iuxta eiuſdem Galeni doctrinam 4. de loc. aff.) plures eſſe poſſunt, licet à Paulo vna tantum aſſignetur cauſa, quæ quidem potiſsima exiſtit. Poteſt nanque anguſtia hæc citra febrem excitari, aut à tuberculo quopiam iuxta aſperam arteriam orto, eamque coarctante, aut à lentis, craſſisve, ſeu multis ſuccis in bronchiis ipſis exiſtentibus, aut eiſdem ab aliis partibus ad eadem delatis, ipsámque aſperam arteriam obſtruentibus. Quæ omnia (vt Galenus inquit) per præterita accidentia diſcernere licebit: nanque ſiquis per bonam valetudinem, cùm ſolitas actiones facere poteſt ſic difficulter ſpirare incœperit, augeatúrque ſymptoma, neque inter reſpirandũ ſtertere videatur, ad hæc nihil expuit, crudi tuberculi ortum ſuſpicari oportet: quando que verò iuxta leues pulmoni:

Qui affectus præter naturam ſint.

Quibus ſignis vna differentia ab altera ſecernatur.

Quem morbum ſectentur.

Cauſæ.

Earum cognitio.

monis arterias ipſum oriri contingit, grauitatem ſentiẽtes hi, veluti Antipatro medico contigit, demum temporis diuturnitate aſperas pulmonis arterias coarctans, ſpirandi difficultatẽ efficit. Si verò ſtertendo ſtrepitum fecerit reſpiratio, lentorum craſſorumq; humorum pertinaciter impactorum multitudinem, pulmonis bronchia moleſtare indicium eſt, cùm & ipſa ſpirandi inſtrumenta non rarò (vt inquit Galenus commento aph. vltimi libro tertio) proprium ſui algoris principium habeant: & propterea in ipſis multę, ac craſſæ ſuperfluitates generentur. Verùm ſi illico ab anguſtiæ ſenſu quis difficulter ſpirauerit, fluxionem, vel à cerebro, vel à vicinis ſedibus in pulmonem irruentem portendit, idq; ſæpe ex manifeſta cauſa repente accidit, propriis deſtillationis ſignis exiſtẽtibus: pingui etenim (vt inquit Theodorus Priſcianus libro ſecundo ad Timotheum cap. 12.) & frigido phlegmate pulmonibus adhærente, cauernæ, vel meatus, quibus naturaliter ſpiritus redditur, & accipitur, concluduntur: & ex hoc impedimento ſuſpirium vel anhelitus moleſtiſsimus naſcitur, vt ſedendo magis, quàm iacendo reſpirent. Verùm ſi prædictæ affectiones ex aliis quibuſdam præter iam dictas cauſas, interdum oriantur, vtpote ex angina, peripneumonia, pleuritide, empyemate, aut ex rumore aliquo abſceſſui ſimili in pulmone genito, ſeu aliis huiuſmodi, licet de his non ſit præſens ſermo, ex propriis tamẽ prędictorum affectuum notis interſtinguendæ ſunt, potiſsimùm autem, quod non citra febrem erunt. Nos verò de eis, quæ ſine febre excitentur, nec quippiam purulentum in eis per ſputum reiectant ægri, verba facientes, ad prognoſticum, ac curationẽ accedemus: nanque eos propriè dyſpnoicos, hoc eſt, ægrè ſpirantes vocare conſueuerunt medici, vt teſtatur Galenus 7. de compo. medicam. ſecund. loc. quibus bronchia pulmonis, craſſis, & viſcoſis humoribus ſunt obſarta: horum denique & nos prognoſtica enũci abimus, ac curationem inſtituemus, & cum Celſo aſſerimus, quam primam diximus eſſe differẽciam, poſſe diutiùs trahi, duę verò inſequentes, aſthma, & orthopnœa videlicet acutæ eſſe conſueuerunt: ob vehementiſsimas etenim acceſsiones ægros interim ſtrangulare ſolent, id quod dyſpnœa propriè dicta nequaquam efficere valet, cùm modica in ea conſiſtat ſpirandi difficultas. De aſthmate autem Galenus commento aphoriſmi 40. libri ſecundi ſcriptum reliquit: velut de quibuſdam aliis morbis, qui ex frigidis humoribus ortum

Prognoſtica.

tum habent, si valde senibus excitetur, quòd eos comitatur ad mortem. At Hippocrates aph. 47. lib. 6. dicebat, Quibus gibbi ex asthmate, aut tussi fiunt, ante pubertatem moriuntur. Cælius verò Aurelianus lib. 3. cap. 1. sic ait, Grauat autem, atque premit hæc passio magis mulieribus viros, & iuuenibus senes, atque pueros, & durioribus natura corporibus teneriora, hyberno, atque nocte magis, quàm die, vel æstate. Cæterùm com-
Curatio. munis prædictarum affectionum curatio est per ea, quæ crassitudinem, & viscositatem humorum secant, atque attenuant, verùm hæc siue pharmaca fuerint, siue victus, humiditatem quandam habere oportet, Gal. auctore, eodem 7. de compos.
Victus ratio. medica. secund. loc. Aër igitur eligatur ad calidum, & siccum parum vergens, vitandúsque est frigidus: ac valde humidus. Somno vtantur moderato præcipuè nocturno, caputque in lecto sublime habeant, Celso auctore: viténtque diurnum. Idem Celsus, prædicto loco, iacere ægrotantes altioribus stramentis, thorace, atque capite subleuato, loco lucido, atque calido iussit. Clysteriis quoque aluus ducenda, præsertim vbi natura eadem humecta non sit, prodest quoque nihil magis (vt inquit Celsus) quàm ambulatio lenta penè vsque ad lassitudinem: frictio multa præcipuè inferiorum partium vel in sole, vel ad ignem & per seipsum, & per alios vsque ad sudorem. exercitio autem vtantur ante cibum. animi perturbationes immodicæ omnes fugiendæ sunt: cibis verò lenibus (vt idem Celsus asserit) & sorbitionibus vendum est, interdumque vino tenui austero, carnibus quoque gallinarum, pullorum, phasianorum, perdicum, starnarum, caponum, paruarúmque auicularú montanarum vti poterunt: assis, aut elixis. cum pauco hyssopo, horeoselino, thymo, calamintha, aut fœniculo, aut reliquis huiusmodi extenuantibus. Pisces vitent, fructus ac omnia, quæ crassos, & lentos humores procreare possunt. Vini potus (Galeno teste) eis conuenit, substantia tenuis, nec exiguus eis tribuendus potus erit, imò multus, vt ipse inquit: nam humectatione multa opus habent, quò facilè efferatur per tussim, id quod in bronchiis cõtinetur. Exhibenda quoque pro potu aqua mulsa erit, Celso auctore, cum qua vel parum hyssopi, seu prasij, vel contrita capparis radix sit, aut quò suauior aqua mulsa fiat
Venæ sectio. glycyrrhizæ radix decoquatur, eáque lagiter vtantur. Quòd si necessitas vrgeat (vt inquit Paulus) nihílque prohibeat (vt ait Celsus) ante omnia vena incidenda erit: auxilium nanque

est in

eſt in ſanguinis detractione, & præſertim in orthopnœa ſicca ſine ſputis, vel tuſi citra puris collectionem, vt Galeno viſum eſt 4. de ratione victus in morb. acut. Verùm Cælius Aurelianus dicebat, At ſi præfocatio coëgerit, & vires permiſerint ægrotantis, adhibenda phlebotomia eſt: & Theodorus Priſcianus, contingit aliquando etiam mediis ætatibus, adhuc calidis hoc vitium, aſſerebat, quos phlebotomo liberari neceſſe eſt: incidatur autem media, aut interna in cubito vena, nec multa ſanguinis copia detrahatur: ſed quantum vires patiuntur. At ſi neceſsitas non vrgeat venam ſecare, ea tribuenda medicamenta ſunt, quæ vim habeant humorum craſsitudinem, ac viſcoſitatem attenuandi, atque incidendi, & detergendi. Sed quoniam eiuſmodi pharmaca neceſſariò quidem tuſſes mouent vt 7. de compoſitione medica. ſecund. loc. & 5. de ſimpl. med. facult. liquet: quanquam & bechica quoque ea dicantur in calidis, & tenuium partium ſubſtantiis contenta, quæ extenuandi vim habent, quò ab aliis bechicis diſcriminantur quæ tuſsim ſedant, quorum natura incraſſandi exiſtit, & propterea in frigidis, & craſſarum partium eſſentiis inſunt: cùm itaque neceſſariò tuſſes moueant pharmaca, quæ eiuſmodi affectiones exigunt, nec facilè per ſputum reiiciatur quod abſterſum eſt ob craſsitudinem, non immeritò iuxta Galeni ſententiam, humectatione multa opus habent, quò facilè efferantur horũ excrementa, propterea non ipſis duntaxat per ſe vtendum quæ incidunt, & extenuãt: vt idem Gal. præcipit 5. de ſimpl. med. facult. ſed mixtis mellicrato, ptiſanæ, oxymeliti, aut dulcium vinorum cuipiam. Ad hæc eadem pharmaca eligi debent, quæ citra vehementem calfactionem extenuent, atque incidant. Galeno, & Aetio teſtibus: craſsi etenim, & tenaces humores, à vehementi calore viſcoſiores reddũtur, glutinoſiq;, & vt difficulter auelli poſsint, & inſuper quemadmodum cauendum eſt ab his quæ vehementer calfaciunt (propterea quòd viſcoſi, & craſſi humores non ſolum nihil ab his auxilij ſentiunt, ſed etiam offenduntur) eodem modo (vt inquit Galenus loco citato) etiã quæ valde refrigerant vitanda ſunt: omnia enim craſſefaciunt & cogunt, ac coaugent humores, eósque ægrè eluibiles reddunt, nec minus ab aſtringentibus pharmacis (eodem met Galeno teſte) abſtinendum erit: maximè enim contraria ſunt eiuſmodi affectionibus: & ob id maximè eos iuuat acetum ſcyllinum, & acetum mulſum ex eiuſmodi aceto confectum, atque

Medicamentorum ratio.

atque ipſa adeò ſcylla aſſa cum melle, trita, & delincta, vt eidē Galeno viſum eſt, & poſt eum Paulo, & Aetio. ſyrupi item ex hyſſopo, glycyrrhiza, è marrubio, roſaceum mel, ac ipſummet oxymel ſimplex conferunt, pro extenuandis, ac detergendis prædictis craſsis, ac frigidis ſuccis, ac ad euacuationem parandis. Quibus ſæpiùs aſſumptis, ac humoribus præparatis, ea propinanda erunt medicamenta, quæ craſſos, ac lentos humores vacuare valeant, atque inter ea quæ validiſsima ſunt, quemadmodum Archigenis auctoritate, Aetius capit. 57. libri octaui & Paulus capit. 29. libri tertij teſtantur: quæ non ſemel tantùm, ſed frequenter adhibenda erunt, vt eiſdem viſum eſt. Exhiberem autem primò ʒ. 1. & β caſiæ fiſtulæ, diaphœnicon ʒ. 2. agarici trochiſcati, & pulueris hieræ ſimplicis Galeni ana ʒ. 1. ex quibus paretur bolus: vel ex agarici troſchiſcati ϑ. 4. & eiuſdem pulueris hieræ ʒ. 1. cum oxymelite formentur catapotia, ægróque tribuantur: poſt quæ per aliquod tempus ʒ. 2. mellis roridi, ſeu ʒ. 1. & β. caſiæ fiſtulæ in aqua hordei diſſolutas aſſumant: aut ſi mauis pilulas ex agarico à Meſue deſcriptas exhibe, per interualla autem (vbi vſus expoſtulat) pilulas præbe ex ʒ. 1. trochiſcati agarici, & ϑ. 2. pulueris hieræ ex oxymelite confectas, à quarum aſſumptione, poſt tamen perfectam euacuationem, gallinæ, aut caponis cum ptiſanæ cremore ius tribue. Aluus præterea clyſteribus validioribus non rarò eluenda: interim quoque exhibenda medicamenta ſunt, quæ valde ægrè ſpirantibus auxiliantur, quemadmodum eſt ariſtolochiæ rotundæ decoctum, aut centaurij maioris radix, & minoris ſuccus, item ſtœcadis tritæ decoctum, radicis ſeu fructuum ſpondylij, calaminthæ, hyſſopi, iridis, ac melanthij: quanquam prædictorum decoctum in aqua mulſa, magis quàm aquam commendarem: eiúſque ʒ. 3. aut 4. exhiberem: in quem vſum ex caricis radice glycyrrhizæ, & fœno græco, vua paſſa, adianto, ac hyſſopo decoctum in aqua, ſeu aqua mulſa parare poteris, interim marrubium quoque addas: Vulpinus quoque pulmo ſi reſiccatus bibatur, aſthmaticos iuuat, Galeno teſte vndecimo de ſimpl. medicament. facult. eundem item pulmonem quàm recentiſsimum aſſum, ſed ſine ferro coctum edendum præbet Celſus. qui & vulpinum quoque iecur vbi ſiccum, & aridum factum eſt commendat: poterit autem prædicti iocinoris, ſeu pulmonis vulpini aridi ʒ. 1. exhiberi cū aqua mulſa, aut ptiſana. quemadmodum & ipſe vtor, nō ſemel tantùm,

Quæ poſt purgationē medicamenta exhibenda ſint.

tantùm, ſed ſæpius. Conducunt inſuper ea medicamenta, quæ ore tenentur, ac ſenſim, & paulatim deglutiuntur, vim habentia attenuandi, ac detergẽdi craſſos, frigidos, ac lentos ſuccos, quorum præcedenti capite de tuſsi meminimus: priuatim autem hoc modo parare poteris. Excipe diapeni lij, & diahyſſopi Nicolai, ſingulorũ ʒ. 2. diaireos Salomonis eiuſdem Nicolai ʒ. 1. diatragacanthi calidi ʒ. 1. & ß. ſyrupi ex glycyrrhiza, & iuiubini ana ʒ. 2. & ß. mellis roſacei ʒ. 1. miſceantur omnia, & vtare, licebit autem quandoque vno, vel duobus ex iam dictis antidotis, & non omnibus cum prænominatis ſyrupis, aut aliis quibuſdam ad eundẽ vſum facientibus vti. Confert item potio theriacæ antidoti, ex Cælij Aureliani ſententia, & aquarum naturalium vſus: inſuper confert, ex decreto Theodori Priſciani, abrotani puluis cum mellicrato, ſeu oxymelle, & caſtorij puluis, vt ipſe inquit, commodius operatur ſi ſimiliter propinetur. Extrinſecùs autem thoraci cataplaſmata imponenda ſunt, vt Paulo, & Aetio viſum eſt, ex ficubus, & hordeacea farina, magis verò ex loliacea, habente reſinam, mel, & ceram admiſta: infarciri etiam poteſt ei iris, & manna, aut ex hordei farina cum reſina, cera, iride, & manna, ac aqua mulſa cataplaſma fiat. Poſt quæ, vnguenta etiam thoraci ſuperimponi poſſunt, quæ excalfaciant, vt irinum, anethinum, & rutaceum, ex Pauli ſententia, in quem vſum tale vnguentum confici poterit. Excipe ſeminis lini, fœni græci, & althææ ana ʒ. 2. radicis iridis ʒ. 1. & ß. olei irini, chamæmelini, & rutacei ana ʒ. 1. butyri recentis, & adipis anſeris, ſeu gallinæ, vtriuſque ʒ. 3. ceræ quod ſatis ſit, fiat vnguentum, priustamen quòd thorax hoc vel alio vnguento illinatur, aſpero linteo fricandus erit, quò reſeratis meatibus, medicamentorum vis promptiùs ad profunda penetrare valeat: eſt nãque pectus, vt eidem Theodoro Priſciano viſum eſt, calidis vnguentis, & vaporibus defricandum. Ceterùm inueterato malo, & omni medicina fruſtra adhibita, ad vſtionem confugiẽdum erit modo quo prædicto loco Aetius præcipit. Verùm ſi contingat ex crudo tuberculo prædictarum aliquam affectionem oriri (modò curari valeat) eadem, & ſimilia medicamenta propinanda ſunt, ex Galeni doctrina 4. de loc. aff. qui non modò Antipatri medico ſimilem iuſsit victus rationem, atque medicamenta adhiberi, verum etiam ei, cui paruo grandinis grano fruſtum quoddam haud abſimile excreuerat, medicamentum in potu

Topica.

dedit, quod asthmaticis auxiliatur, & si tandem, velut etiam & Antipater medicus, mortuus fuerit.

περὶ αἱματος πτύσεως. De cruenta spuitione.

CAPVT XLIX.

QVAMVIS quælibet sanguinis eruptio toto genere præter naturã esse censeatur, eo excepto sanguinis fluore, qui mulieribus ab vtero defluit, cùm videlicet modum in quantitate non excesserit, vt 3. de caus. symp. testatur Galenus, tamen hæc sanguinis excretio quæ à Græcis αἱμοπτοὴ, ἡ αἱμόπτυσις, ἢ αἱματος πτύσις nuncupatur, à Latinis verò sanguinis expuitio, seu reiectatio, seu cruenta spuitio, non modò inter alias sanguinis expulsiones, verum etiam inter alios præter naturam affectus difficilior existit: nam pessimorũ, longorúmq; morborum magna ex parte causa redditur, Alexandro teste cap. 1. lib. 7. Est autem affectus hic ex ore quælibet sanguinis excretio: cæterùm cùm per os à nonnullis corporis partibus sanguis excerni possit, quæ omnes propriis indiciis interstinguntur: ea propter modum quo singulæ dignoscantur, ac à reliquis secernãtur, primũ docere tentabimus à Galeno instructi 4. de loc. aff. quem reliqui Græci quos vidi, Arabes, ac Latini sectati sunt: inquit enim ipse quòd conuenit inter medicos sanguinem, aut è gula, & ventriculo, aut ex spiritalibus partibus, thorace videlicet, pulmone, seu aspera arteria, aut ex faucibus & gurgulione, vel ex ipso proprio ore, seu ex gingiuis expelli. Illud tamen animaduertendum, vt inquit Cælius Aurelianus ca. 9. lib. 2. quòd differt fluor sanguinis à sputo, quòd neque fluor sanguinis sputus dici potest, parum etenim materiæ significationem sputus refert, fluor plurimæ, neque sputus sanguinis fluor, supradicta ratione: paruam etenim materiam sanguinis ex gingiuis, aut vua, aut faucibus emissam, sputum magis quam fluorem rectè nuncupamus. differt ergo fluor à sanguinis sputo ratione plurimæ, aut exiguæ quantitatis sanguinis, ac partium diuersarum ex quibus profluit. Verùm singulis iam dictis partibus proprius est reiectationis modus: nanque si ex gula, ventriculóque proueniat, vomitione expelitur, ex spiritalibus partibus, tussi, ex faucibus, & gurgulione, screatu. Si verò ex aliquo loco oris, aut gingiuarum, simplici expuitione expuitur: quamuis ipsemet Galenus testatur sæpenumero conspexisse sanguinem à cerebro, & gurgulionis

partib

Cruẽta spuitio quid sit.

Ex quibus partibus prouenire possit.

In quo differat fluor à sputo sanguinis.

Quibus indiciis distinguãtur partes, ex quibus cruenta spuitio prõueniat.

partibus internis ad fauces affatim descendentem tussiendo educi, vtpote qui subitò gutturi irruens tussim mouere poterat. Quare diligenter animum aduertere oportet ne aliquando huiusmodi sanguinem ex spiritalibus instrumẽtis ascẽdisse putemus, credamúsq; hanc sanguinis eruptionẽ esse quàm periculosissimam, tanquàm à pulmone vehementer affecto prouenientem. Verùm ex dicendis patebit, qua via id interstingui valeat, quamuis nonnunquam etiam accidat, vt pluribus ex ordine diebus quispiam sanguinẽ excreet, & emungat, ídque citra capitis vel dolorem, vel grauitatẽ præsentem, siue præteritam, neque aliquo precedente ictu, propter deuoratam hirudinem, in ea oris parte adhærentem, qua ad nares foramen tendit. Quare hanc partem, & totum per nares meatum accuratè, & sæpius considerare oportet: præterita quoque semper interrogando: nanque ex his rei ipsius veritatẽ facilè coniicies: eadem ratione ex ventriculo quoque epota hirudine cruor euomitur, verùm is siue ex ventriculo, siue naribus, siue ore feratur, tenuis erit, sanieíque speciem refert, eodem Galeno teste. Atqui relicta hirudine, ad dignoscẽdas partes ex quibus ex aliis causis sanguis perfluit, accedamus: nam si è stomacho eductio fiat præter quàm quòd vomitione excernitur, vt diximus, non magna erit sanguinis eruptio: graciles etenim sunt stomachi venæ, vt inquit Aetius: & cum nausea quoque sanguis effertur, ac in deglutiendo mordacitas percipitur, maximè si astringentia, aut acria deglutiantur. Si verò ex ventriculo educatur, nauseæ plurimæ comitantur, & vomitus: & si à cibo sumpto eductio contingat, sanguis cibis permistus, aliquando etiam pituita, & bile efferetur. At si ex hepate, vel splene sanguis in ventrem deferatur, & ex eodem vomitione expellatur, in alterutro viscere aderit tumor, ac dolor, ipséque sanguis grumosus, ac niger erit: & magis si à splene in vẽtrem delatus fuerit. Ex spiritalibus autem partibus licet tussi eiicitur sanguis inuestigãdum erit, num ex thorace, pulmone, aut aspera arteria eductio fiat: nanque si thorax affectus erit, neq; multus, neque ruber sanguis erit, sed nigricans, ac grumosus, ac minus calens, ceu è longinquo veniẽs. Dolores insuper circa eum intensiores sunt, cùm ad ipsum multi aduenient nerui, quibus facilè dolores percipi possunt, musculis præterea, ossibúsq; thorax abundat, vt inquit Galenus: interim sanguis qui ex thorace effertur fœtidum odorem de se præbet, & aliquand

Ex hirudine

Si ex stomacho prouenias, signa.

Ex ventriculo.

Si ex hepate, vel splene.

Si ex spiritalibus partibus, signa.

Ex thorace.

Ex pulmone. quando pure admiſtus eſt. Si verò ſpumãs, & ſubalbidus, horidus, feruens, confertim, multúſque citra dolorem, aut eo multo remiſsiore exiſtente cum tuſsi ſanguis reiiciatur pulmonem affectum eſſe notum eſt, ex eiuſdẽ Galeni ſententia, tum 4. de loc. aff. tum 5. meth. med. eſt nanque pulmo laxus, & ab affectione tutus à 6. duntaxat neruorum cerebri coniugatione duos perquam tenues neruos per eius membranam diſperſos excipiens, qui haudquaquam per viſceris profunditatem extenduntur. At ſi paucus ſit qui cũ tuſsi ſanguis effertur,

Ex aſpera arteria. ægríq; doloris ſenſum iuxta aliquam arteriæ partẽ percipiãt, ſitque ſanguis hic quodãmodo pure permiſtus, aderítq; etiã paucitas ſputi, ac tuſsis non valida, aſpera arteria affecta erit. Sanguis verò qui ex faucibus, & gurgulione ſcreatu effertur,

Ex faucibus, & gurgulione. vel ipſis primario affectis, aut per cõſenſum à cerebro ſanguine deſcendente ad ipſas partes cõtingit. Verùm ſi à capite deſcendat, præter id quòd nedum ſcreatu, ſed tuſsi interim eiiciatur, aderit ipſius palati titillatio, ac frequens excreatio, irritantur ægri ad tuſsim, licet non valde tuſsiãt, præſertim vbi quippiam ſubitò gurguri irruat, aderitque capitis grauitas, aut dolor, aurium ſonitus, faciei rubor, venæ frontis emicant, vertiginéſque accedunt, præceſsítq; nimirùm capitis ictus, frigiditas, aut calor, ſeu ebrietas, interim cõſueta per nares ſanguinis excretio cohibita. At ſi abſque his cum ſcreatu ſanguis educatur, faucéſq; ſeu gurgulionem ſanguinolenta inſpexeris, atq; veluti exulcerata, eas partes per ſe affectas eſſe nõ dubitabis:

Ex ore, ſeu gingiuis. veluti ſi ſimplici expuitione ſanguis expellatur, ex ore, ſeu gingiuis profluit, vt diximus: nec minus ſenſus diiudicat. Interim verò accidit vt à capite per gulam, ſeu ſtomachũ ſanguis in ventrem defluat, vomitúque reiiciatur, verùm præter id quòd cuncta iam dicta capitis ſymptomata præcedũt, ſanguis hic leuis, æqualis, atque immixtus erit, nec adeò craſſus, & colore nigro, & cum excreatione ſtatim ſe in linguam infert rotundus, faciléque reiicitur per ſputũ: ita igitur, locos affectos in ſanguinis reiectatione internoſcere licebit. Affectus verò

Quis præter naturã affectus ſit cruenta ſputitio ipſe, quòd ſymptoma ſit, à quacunque parte, & quouis modo excernatur, in genere excretorum præter naturam tota ſubſtantia, ſeu toto genere à naturali habitu recedens, Caleno liquet lib. de different. ſympto. quamuis interdum cum functionum noxa, interim verò citra noxam functionum expellitur, quemadmodum ſi ab aliqua parte in ventriculum fuerit

deriuatus, ísque demum vomitione reiectus: distingues verò id ex eo, quod expurgatur, nunquid tanquam molestum excernatur, seu in tempore, vel non, quemadmodum supra declarauimus cap. de profluuio sanguinis narium. Euenit autem, vtrouis modorum reiiciatur, aut referato aliquo vasis osculo, aut rupto, aut eroso vase, eodem Galeno teste tum lib. de diff. sympt. tum 4. de loc. aff. quamuis quinto metho. med. per diapedesin quoque sanguinem è vasis profluere posse testatur. At quia id fieri haud quaquam potest, nisi ob exiguarum venarum reserationem, seu rarefactionem tunicarum, vel propter eiusdem sanguinis tenuitatem seri speciem referentis: propterea (vt idem Galenus asserit, 3. de caus. sympto.) vel ad vasorum reserationem, quam Græci ἀναστόμωσιν nuncupant, hic modus profluuij sanguinis reduci debet, vel in genere cruentę excretionis connumerari non debet, quippe cum seri speciem referat sanguis, qui profluit, qualis per iocinoris, renúmq; imbecillitatem subinde euenire solet: quò fit, vt nec quartum genus à iam dictis tribus, sanguis qui per diapedesin transcolatus, seu sudoris modo transmissus, à vasis profluit, dici debeat: profluit itaque ex vasis sanguis, aut eorum osculo aperto, aut ipsis ruptis, aut erosis: atque apertio osculorum instrumentalis morbus in via est nimis patefacta: ruptio verò, & erosio in soluta continuitate continentur. Verùm si ex vasorum ruptura fiat ex multi sanguinis fluxione, ac confertim facta deprehendes, id quod vel ex externis, vel internis causis proueni re potest, externis siquidem, vt cùm aliquis ex alto, vel in ludo, vel certamine ceciderit, aut cùm alter super alterum cadit, vel ex inanimatis corporibus aliquod graue, vt lapis, vel lignum hominem offenderit, item si ira cum exclamatione præcessit: cytharœdis quoque, ac tragœdis certantibus acuta, vehementique voce vasa interdum disrumpuntur, vbi violenter clamare conantur, non præmissa pulmonis lenitione per præcedentes exclamationes, vt Galenus inquit eodem 4. de locis affect. interim nulla ex prænarratis manifesta extrinsecùs adueniente causa, vas aliquod, tum in cæteris corporis particulis, tum in pulmone disrumpi potest, ob sanguinis abundantiam, vel per se, vel vnà cum crudo, & frigido, & flatuoso spiritu venas extendentes, cùm videlicet vas ipsum extensioni resistit, aut ob frigus à vicinis partibus contractum, aut ob innatam intemperiem, quemadmo-

De diapedesi nota.

Quot modis è vasis sanguis perfluat.

Si ex vasorũ ruptura fiat. Signa. Causa.

dum,& ipſa aqua frigida, Hippocratis auctoritate venas frangit 24.aphor.libr.5. Verùm non per ſe ruptiones facit,ſed quia venarum tunicas frigiditate ſua duras, & extendi contumaces reddit,& vt rumpantur paratiores efficit. Erit igitur ruptionis cauſa, aut externa, vt quiuis vehemens motus, aut humorum abundantia,ſeu ſanguinis copia, vt diximus: vtriſq; verò commune exiſtit ſanguinis effuſio repente, & coaceruatim facta.

Si ex vaſorũ exeſione fiat ſigna,& cauſæ. Si verò exeſo vaſe aliquo cruentum ſputum eiiciatur,non confertim,ſed paulatim per modica interualla ſanguis reiicitur, præcedereque ſolent ſanguinis expuitionem exigua ſputa,vt inquit Gal. atque acres in pulmonem à capite fluxiones, ſi ab eo ſanguis profluat,temporis verò diuturnitate,multi ſanguinis inter tuſiendum eruptio fit,vt 5.metho.& 4. de loc. aff. liquet,& potiſsimùm ſi nulla præceſſerit ex prænarratis externa cauſa, quocirca diligenter conſiderare oportet num quippiam ſpumoſum ſimul educatur: id enim efficaciſsimum erit indicium,quòd proprium pulmonis parenchima fuerit exulceratum, haud ſecus ſi bronchi pars quædam, aut arteriæ, aut venæ tunica eiiciatur, eædem ipſius pulmonis partes exeſæ erunt,quemadmodum aph.12.libri quinti,& prædicto 4. libr. de locis affectis ſcriptum reliquit Galenus: præceſſit quoque acrium,prauorúmque ciborum vſus, vel inedia, Paulo auctore. At ſi nullum ex prædictis, præterquam plenitudo, interdum cruentum ſputum præceſſerit, vt inquit idem Paulus capit.31.libri tertij. Verùm victus humidior, calidiórque,balnei immoderati vſus, calidi nimis loci inhabitatio antecesſerint, fuerítque anni tempus eiuſmodi,vt Galenus aſſerit,& vt ſummatim dicam,ſi tales calidæ diſpoſitiones præceſſerint, ex reſeratione oſculorum vaſorum, & non ex ruptione,aut exeſione proficiſci cruentam expuitionem iudicabis. At ex qua prædictarum cauſarum ſanguinis reiectatio fiat,qualiſcunq; fuerit vaſorum affectus,partim ex ſe ipſo, partim etiam ex ægri, ſeu aſtantium relatione haud difficulter percipere poterit medicus, qui ſumma cura prædicti affectus curationem aggrediatur propter imminens(vt inquit Paulus)ex immodica euacuatione periculum: ſiquidẽ copioſè euacuatus ſanguis,quemadmodum in his qui iugulantur, mortem infert præſentaneam, ſi affectus remanet,in tabem tranſire minatur. Quòd autem cruenta expuitio periculoſa ſit,decretum reliquit Hippocrates apho.25.libr.4.cùm dixit, Sanguinem quidem ſupra

Si ex vaſorũ reiteratione fiat, ſigna, & cauſæ.

prognoſtica.

ferri

ferri qualiſcunq; ſit: malum intelligens per ſupra ferri (vt Galenus exponit) eum ſanguinem qui per os excernitur. Aph. verò 37. lib. 7. ſic ſcriptum reliquit, quicunque euomunt ſanguinem, ſi ſine febre quidem, ſalutare: hoc eſt, vt inquit Galenus, curari poſſunt: ſubdit autem Hippocrates, ſi verò cum febre, malum. At ſi cum tuſsi ex pulmone emittatur ſanguis, & ſi quàm maximè abſq; febre fuerit, periculum imminet ne curari poſsit: & & ſi durarit, omnino poſtea febres ſuccedent Galeno teſte in commento eiuſdem aphor. Verùm ſi mulier ſanguinem euomuerit menſtruis erumpentibus (vt idem Hippocrates inquit aph. 32. lib. 5.) ſolutio fiet. A ſanguinis verò ſputo, puris ſputum malum eſſe, aph. 15. 7. libr. dicebat: nanque purulentum ſputum (vt in commento ait Galenus) non omne ſputum ſanguinis ſequitur, ſed quod malignum exiſtit: tale autem eſt omnino ex pulmone, ex quo proueniente ſanguinis reiectatione, ea quæ intra tres dies non curatur, plegmone deinde adueniente, omnino incurabilis affectio erit, potiſsimùm ſi ex eroſione ortum ducat, eodem Galeno teſte 5. meth. med. Nanque ſanguinis euacuatio (Paulo teſte) quæ fit exeſis vaſorum tunicis, nunquàm commodè cadit, facitque valetudini, etiam ſi ex pulmone non fiat: etenim grauiſsimè nocet, vt inquit Celſus: quare difficilis eſt iudicãda curatio eorum, quibus à pulmone ſanguis profluit, ex Sorani ſententia, & nõ impoſsibilis omnino: velut rurſus cuilibet patere poterit, ſanguinem ex ore, & gingiuis profluentem cæteris minimùm periculoſum eſſe, quemadmodùm ſi ex faucibus, interioribúſve partibus proceſſerit, & metus maior eſt, & cura maior adhibenda, eodem Celſo auctore. At ſi ex thorace ſanguis profluat, quòd minoris ſit periculi, quàm ſi ex pulmone, Galen. 5. meth med. & 4. de loc. aff. ſcriptum reliquit, quò fit (vt patet Celſo) quòd modò minus, modò plus periculi habet ſanguinis expuitio: etenim ex capite veniens fluor generaliter eſt curatione facillimus: ex ſtomacho, vel ventre, aut faucibus curabiles fluores approbamus: vlceratione facti difficiles curatione ab iis, qui eruptione fuerint affecti iudicantur: omnium verò difficilis, atque grauior curatione ex pulmone fluens ſanguis accipitur, ob iuge ſpirationis officium, vt liquet apud Cælium Aurelianum lib. 2. capit. 12. Quoniam verò non vnam requirunt cruentæ ſpuitiones victus rationem, ac curationem, ſed quodammodo diuerſam, propterea cruenti ſputi ex diſruptione, aut

Curatio cruenti ſputi ex ruptione.

seu vasorum reseratione facti.

ne, aut vasorum apertione orti ex quauis parte priùs victus rationem instituemus: nanq; aut similem, aut pauciſsimis diſcrepantem vasorum diſruptio, ac reſeratio rationem victus ſimulatq; curationem expoſtulat, diuerſam verò ab his requirit ero ſio, de qua vltimo loco pertractabimus: Sit autem eis cruentis expuitionibus, quæ ex iam dictis duobus vaſorum affectibus

Victus ratio

oriuntur, communis, ac proba victus ratio hæc. Aer continens eligatur ad frigidum, & ſiccum parum vergens, à calido verò, ac humido abſtineant: qua ratione auſtrinos flatus vitent. Somno vtantur moderato, præſertim nocturno, fugiántque diurnum: capútque cubantis ſublime ſit, præſertim ſi ex ſpiritualibus perfluat ſanguis, nec conclaue calidum, & incluſum exiſtat, aut mobile. Alui excremẽta quotidie natura, aut arte clyſteribus præſertim lenibus excernantur. Conuenit eiſdem magnopere quies, ſecuritas, ac ſilentium, Celſo auctore: vitẽt itaque motum, ac exercitium, præſertim vbi ex ſpiritalibus partibus ſanguis profluxerit: item & magnam, ac frequentem reſpirationem, imò ſenſim reſpirent, ſempérq; ſilentium agant, ac reliquam omnem quietem eligant, vt Galeno viſum eſt 5. meth. med. Animi quoq; affectus immodicos, iram præſertim, omnino fugiant, paritérque & venerem. Quo verò ad cibum potionémque attinet, eligendi ſunt qui emplaſticam habeant & refrigerent, vt eodem loco teſtatur Galenus: atque ſi valentior ſit æger, omne ferè nutrimentum circuncidendum erit: ſin aliter ſorbitionis quod ſatis eſt, exhibendum, potiſsimùm vbi pulmonis vas fuerit diſruptum. Quò fit (vt Trallianus iuſſerit) omnem cibum, qui prædictis exhibetur, debere vim mediocrem obturandi, ac leuiter adſtringendi habere, & neque quippiam calidum offerre, ſed omnia potius ſint temperata, & ad frigidum declinantia: etiam actu, licet non vehementer, vt inquit Aetius, neque nimiam humectationem inferre debeant: pauci itaque cibi mediocriter frigidi, ac potus, & naturæ quoque aſtringentis exhibeantur: velut ptiſana, & eius cremor, alica frumentaceum amylum, ſimilago valenter decocta, aut oryza: quæ omnia longè meliora fiũt, ſi aliquod aſtringens cum eis fuerit decoctum, aut eorundem ſuccus adiectus ſit, verbi gratia, cotoneum malum, pyrúmve, aut pomũ aliud auſternum, malíque punici grana, aut ſi non libeat talia cum ſorbitionibus decoquere, ſuccum alicuius eorum ſemper adiicias, nedum in prædictis ſorbitionibus, ſed in cunctis aliis

eorum

eorum cibis, qui insuper in aqua pluuia decoquantur: in qua etiam micæ panis imbutæ pro cibo conueniunt. Ex oleribus assumant ęgri lactucam decoctam, interim ipsam in poscam aquosam intingentes, similiter intybum, & portulacam, vel arnoglossam, Tralliano, & Paulo testibus. At si vires requirant, ex carnibus conuenit assumere, gallinarum, pullorum, phasianorum, perdicum, columbarum, starnarum, capreolorum, turdorum, ac reliquarum montanarum auium, gallorum quoq; testiculos, potissimùm assatos, anserúmq; alas, nõ tamen veterum, nec non ventriculos, ouáq; ipsarum abiectis albuminibus: similiter & ouorum gallinarum lutea summopere commẽdauit Alexander: & vbi sanguis expui desierit (ex eiusdem sententia) pedes suum, & pisces saxatiles, aceto inter coquendum adiecto offerantur: vice quorum tum vituli, tum hœdi, seu etiam castrati (vt ita dixerim) pedibus vtare. Quod si febris absit, lac quoque tribuas, caprillum præsertim, aut aliquod ex prædictis cibis cum eo decoquas, potissimùm iis, qui etiam per sanitatem lac assumere consueuerunt. Ex fugacibus fructibus, exhibeantur qui modice astringant, vt mala præcipuè decocta recenti mulso, vel torrida, pyra, sorba, mespilla, rarò autem pini fructus, & vuas passas assumant: & si admodum siticulosi fuerint, pepones, cucumerum medulla, ac vua pensilis exhiberi poterunt, eodem Talliano teste: à ficubus autem pistaceis, maximéque amygdalis abstineant. Si febri careant, eorum potus sit vinũ aquosum, modicum (vt inquit Paulus) pluuiali aqua dilutum: at si febris adsit, eadẽ pluuiali aqua pro potu vtantur, aut ea in qua chalybs ignitus extinctus fuerit, seu coriandrorum pręparatorum semina decocta sint, eáq; tosta, aut palmulæ, cydonia pyra, vel reliqua astringentia poma, aut vitis pampini, portulacæ, seu arnogloſſæ folia. Vbi verò vires imbecilliores fuerint, si vinum rubrum, crassum, austerúmq; tribueris, ex aliqua prędictarum aquarum dilutum, nihil nocebis. Quo verò ad curandi rationem attinet, sangui- nis reiectatio, quæ ex apertione oſculi alicuius vasis cõtingit, per ea quę dilatatum os obturant, curari debet, Galeno auctore 7. de comp. medic. sec. loc. obturant autem oſculum dilatatum, medicamẽta quæ vim habent astringendi: eius verò, quę ex vasis ruptura fit, curatio per eiusdem conglutinationẽ perficitur, atqui conglutinatur ruptum per eadem medicamenta astringentia, & quæcunq; ipsis in compositione miscentur ci-

medicamentorum ratio.

tra mordacitatem reſiccantia,& glutinoſum quiddam habentia,quæ iccirco quòd ex lenta,craſſáque ſubſtantia conſiſtunt, meatus obſtruunt,& Græci ἐμπλαστικὰ vocãt,vt 5.meth.med. & 4.& 5.de ſimpl. med.facult. liquet. Id verò in vtriſque priùs animaduertendum,nũquid cauſa ruptionem, aut apertionem efficiens deſierit,vel adhuc maneat:nanq; ſi deſierit, primùm ſiſtere ſanguinem expedit, poſt verò (vt inquit Galenus eodem 5.method.med.)perruptum vas,aut reſeratum ſanare,eo conglutinato,vel obſtructo. Si autem permaneat adhuc efficiens cauſa, vt pote abundantia, ea quidem primò vacuanda erit:etenim manente ea,vas etiam plus rumpitur, aut reſeratur:ab hinc ſanguis ſupprimendus,móxque vlcus ipſum vaſis, vel eius apertio curanda. Deſinente itaq; effectrice cauſa, primùm ſiſtere ſanguinem expediet, Galeni decreto: pòſt vlcus ſanare: obturato quidem quod perruptum eſt,auerſo autem, atque aliorſum tranſlato,quod per id ferebatur: quando ſi id, eo, quo inter initia, impetu confluat, oſculúmque vaſis pari modo pateat,citiùs planè moriatur animans,quod profluuio laborat,quàm ſanguis ceſſet effluere:ſiſtitur porrò qui è vaſis profluit ſanguis, aut propterea quòd amplius non confluit, aut quòd occluſa diuiſio ſit, ſeu conniueat id, quod reſeratum eſt, vel propter vtrunque, vt inquit Galenus eodem lib.5.method.med.id quod ipſe dicit eſſe turiſsimum.Hæ quidem ſunt communes curandi indicationes cuiuſuis cruentæ expuitionis,ex diuiſione,ſeu apertione vaſorum cuiuſlibet partis: eſt inſuper & aliud commune omnium internarum partium affectarum,vt idem Galenus 4.meth.med. aſſerit,vt ea eligantur, quæ animalis naturæ maximè ſint familiaria, ſiue ea cibi ſint,ſiue medicamenta:fugiantur,reſpuantúrque huic contraria:verùm quia quæ à partibus indicatio ſumitur,ea communibus, quæ iam dictæ ſunt curandi indicationibus, veluti auctarium in ſingulis affectibus accedit, iuxta quam rationem contingit,& quodammodo curationem variare, ac interim cum prædictis contraria medicamenta miſcere, vt patebit:ea de re priuatim ex iam dictis cauſis cuiuſlibet ſanguinis reiectionis à quauis parte prouenientis, curationem inſtituere decreuimus:nam ſi ex gingiuis exit, portulacam manducaſſe ſatis eſt,Celſo auctore.Si ex ore,cõtinuiſſe eo merum vinum, ſi id parum proficit, acetum: ſi inter hæc quoque grauiter erumpit (quia conſumere hominem poteſt) commodiſsimum

Quid primo animaduertendum ſit pro curatione.

Quid 2. animaduertendum.

Curatio cruenti ſputi, ſi ex gingiuis proueniat.

mum eſt (vt ipſe inquit) impetum eius admota occipitio cucurbitula(ſic vt cutis quoque incidatur)auertere. Si id mulieri, cui menſtrua non feruntur euenit,eandem cucurbitulam, inciſis inguinibus eius admouere: conducit autem eiſdem oris collutio ex plantaginis, polygoni, ac portulacæ decocto in aqua pluuia,pauco addito aceto, vel vino rubeo aſtringenti,aut ſucci eiuſdem portulacæ,polygoni, aut arnogloſſæ aſſumptis ℥. 4. cum roſaceæ, ſeu myrtinæ aquæ ℔. 1. permiſce,& vtare: addas(ſi lubet) aceti parum. Quòd ſi adhibitis his adhuc grauiter erumpat ſanguis , quò is auertatur , ſanguinem mittere, expedit,loco cucurbitulæ, humeralem,aut mediam incidens: aut ſi mulier ſit,quæ laborat,cui menſtrua non feruntur,in talo venam ſecare expedit,pari ratione, vt ſanguis auertatur. Si verò ex locis circa fauces , aut gurgulionem ſanguis feratur, aut per palatum,gargarizare oportet:ex aſtringentibus,frontique & capiti admouenda ſunt , quæ ex naribus ſanguinem fundentibus accommodantur , Paulo teſte: quare ſufficiunt aſtringentia per collutiones,aut gargariſmata adhibita frigida:nam à calidis,& rarefacientibus collutionibus plus ſanguinis erumpit,vt inquit Aetius,vel ea,quæ modò ſcripſimus,vel ex his,quæ dicemus,componantur:aut ea quæ capite de angina ſcripſimus, & de gurgulionis inflammatione huc transferas. Verùm ſi à capite ſanguis feratur,multúſque ſit,qui defertur,euacuatione opus erit,ex eiuſdem Aetij ſententia:quare ciuis (vt ipſe ait) per nares, aut per venæ alicuius inciſionem euacuare oportet,inferens ex eius verbis,aut ad propinqua deriuandum,aut ad longinquas partes diuertendum eſſe,ne per negligentiam conſuetudo fiat ſanguinis in hos locos delabendi. Sin verò plurimus fuerit fluoris lapſus,acatia ex aceto frõtis, atque temporum partes illiniendæ ſunt , & perſeuerante fluore,cucurbita quoque apponenda (ſubiecta flamma plurima)occipitio,ex Cælij Aureliani ſententia. At ſi ob diſtillationem,ſanguinem reiecerint, ad quamcunque partem feratur, aut quocunq; modo excernatur , his venam incidere protinus in principio debes, vt Paulo, & Aetio viſum eſt : ſecato autem humeralem,aut mediam,niſi vehementer acris humor deſtillauerit:nanque huius curatio patebit,cùm de eroſione tractabimus:ac pro virium modo ſanguis detrahatur:Acres quoque clyſteres adhibeantur,frictionibus multis,manibus,brachiis, ac cruribus , vtantur : ac vinculis extremæ partes colligentur,

Sanguinis miſsio.

Si ex fauci-bus, aut gurgulione proueniat,curatio.

Si ex capite proueniat, curatio.

Si ob deſtillationẽ ipſi tio cruenta fiat, curatio.

poſtea

poſtea raſo capiti pharmacum ex ſtercore ſylueſtrium colum barum impone,quemadmodum Romæ in ſplendida muliere peregit Galenus,vt patet 5. metho. med. quem demum ſectati Aetius, & Paulus, & ipſi quoque id ſcriptum reliquerunt: vel aliud ſimile calidum medicamentum capiti imponas:vel candenti ferro inuſtio in capite fiat,ex Tralliani decreto: & velut idem Gal. interpoſitis tribus horis, in balneum demum mulierem duxit, ac lauit, deinde caput idoneo pilo contexit, nutriuitque eam ſola ſorbitione,fructúſq; quoſdã auſteros dedit: deinde cùm dormitura eſſet recentem theriacam,circiter quatuor menſes ante confectam tribuit,ad fabæque magnitudinẽ veſperi rurſus eam dedit, quamuis pridie hoc longè amplius accepiſſet, & tertio die mane mel coctum copioſè exhibuit, ac reliqua probè miniſtrauit, vt præcitato loco patet: pariter & tu ſimiliter affectos curabis. Quòd ſi malum in vetuſtatem incidit, cucurbitula quoque occipitio defigenda erit, iuxta Pauli ſententiam. At ſi neque his malum cedat, reliqua, quæ ab eodem Gal. citato loco, ac Aetio, & Paulo conſcribuntur, commodiſsimè adhibeantur, quoad curatio perficiatur. His verò qui ſanguinem euomunt (ex Archigenis ſententia) vena quoque ſtatim incidẽda eſt,in cubito ſuperior, humeralis appellata,etiam ſi ex hepate in ipſum ventrem deferatur. Si verò à ſplene ſanguis feratur ad ventrem ipſum,incidẽda vena erit, quę inter paruum,& annularem digitum in ſiniſtra manu eſt, ſic nanq; probè,ac propriè auxiliaberis. Cæterùm tum cibos, tum potus quodammodo magis aſtringentes.pariter & medicamenta,his qui ex ventre ſanguinem reiectant,non tamẽ vehementer aſtringentes,neq; vehementer actu frigidos præbe. Qua de re,vbi exiguum vas eſt quod perruptum eſt,vel modicè recluſum,ſic vt nõ multus ſit,qui ex eo profluit ſanguis,Galeni auctoritate,eodem 5.metho.medic.ex vino nigro auſtero, vtilia medicamenta ſunt (præcedente tamen venæ ſectione non ſemel duntaxat, ſed bis, aut ter ſi opus fuerit) aloë, manna thuris, pini cortex, lemnium ſigillum, ac lapis hæmatites: quòd ſi nec genus id vini præſtò ſit, coquenda in aqua ſunt (vt ipſe inquit)pluuia,addo ego, aut in qua chalybs ignitus fuerit extinctus,rubi germina,aut canirubi, myrti,lentiſci, ſeu hederæ:fructus quoque,ſiue cortex,ſiue germen, maximè cotoneorum:itémque myrtorum,& meſpilorum, vbi decoquantur,& (vt ſummatim dicam) omnium, quibus aſtrictoria vis ineſt,

Vomitus ſanguinis curatio.

idonea

idonea præſidia ſunt. Sin autem perruptum vas magnum eſt, aut vehementer réclusum hiat, vt propterea multus profluat ſanguis, vtique adſtringentibus magis medicamentis eſt opus, veluti balauſtio, hypociſtide, rhoe, omphacio, acacia, gallis immaturis, & malicorio. Ex Aetij verò ſententia eis, quo ob apertionem oris venarum, aut rupturam ſanguinem reiectant, ac non tuſsiunt, optimè conducunt acetum, & portulaca comeſta: efficacior quoque exiſtit eiuſdem portulacę ſuccus bibitus, aut plantaginis, vel ſanguinariæ: poterunt verò cuiuſque ſucci ʒ. 4. ſ. vel 6. exhiberi. Decoctum inſuper radicis ſymphiti, atque ipſam quoque ſiccam tritam, potuíq; inſperſam commendat Aetius: item centaurij radicis ʒ. 2. aut lapidis hæmatitis ʒ. aut radicis equiſeti tantundem ſummopere approbat. Centauri radicem cum aqua febricitantibus, cum vino febre carentibus exhibet, lapidem hæmatitem cũ ſucco mali punici: & (vt ſummatim dicam) curare eos oportet aſtringentibus, & refrigerantibus, prout decretum reliquit Hippoc. aph. 37. lib. 7. At ian guine in ventriculo grumi inſtar concreto, iuſsit Paulus cogulum potandum eſſe, maximè leporinum, aut thymum vel thymbrã cum aceto, vel etiam vacuari debent ex lacte ſciſsili, aut ex aloë, vt ipſe inquit: in quem vſum ſi poſcam tepidam forbeant, non parum conferet. Poſſunt quoq; extrinſecùs profluenti particulæ, ventriculo videlicet, iocinori, aut ſpleni admoueri tum adſtringẽtia, tum citra adſtrictionem frigida: verùm nec omnino, nec ſine diſcrimine, nec omni tempore loca, quæ circa particulam, vnde ſanguis profluit, ſunt poſita, refrigeranda ſunt, ex Galeni ſententia, eodem 5. metho. medic. imò poſteaquam in alia priùs loca auerteris, nõ ſemel tantùm, ſed ſecundò, & tertiò, ſi opus fuerit, nec ad vnam dũtaxat partem, ſed ad plures, nec vno auerſionis modo, ſed compluribus vſus fueris: ſanguinis videlicet miſsione, artuum frictione, deuinctionéque: tunc nanque circa affectam partem tum aſtringentia, tum frigida admoueri poſſunt, aliàs manifeſtè læſos ægrotantes videbis, cùm ſanguinem ipſum intrò compellãt, ac venas, quæ in alto ſunt, implere videantur, nec minus quò medicamentorum vis ad interna magis penetrare valeat, acetum cum eis permiſceri debet. Quare ventriculi partes ab extra illinias ex roſaceo, & melino, aut myrteo cum aceti modico, aut vino auſtero: immutentur autẽ crebriùs, ne ſi excalſant, rurſus ab eis ſanguinis commotio, ac irritatio quæpiam

Si ſanguis in ventriculo in ſtar grumi cõcreſcat, curatio.

oriatur:

oriatur: poterunt inſuper epithemata in hunc modum parari. Excipe ſucci plantaginis, & portulacæ, ſeu ſanguinariæ, aut omphacij ana ℔.1. aquæ plantaginis, & roſarum ʒ.8. aceti ʒ.2. omnibus ſimul mixtis, fiant epithemata, quæ non minus conferunt, ſi ſupra iocinoris, aut lienis partes admoueantur, vbi ex his ſanguinis profluuium ortum ducat. Ex iocinore inſuper ſi fiat, nedum prædictis, ſed ſolani quoque, aut lactucæ ſucco, vti poteris: nam in his frigido eſt vtendum, vt inquit Hippocr. aphor. 23. lib. 5. vnde fluit ſanguis, aut fluxurus eſt, non ad ipſas ſed circa ea, vnde influit. Si verò ex refrigeratis ſpiritus inſtrumentis ſanguinem reiecerint, his è veſtigio venam ſecare conuenit, ac bis eodem die, & deinde rurſus poſtridie bis, Galeni decreto. 5. method. medic. ſi tamen ætas, aut vires non prohibeant, paulatim tamen euacuatio facienda erit, vt ad contrarium diuerſio fiat: eius enim gratia venæ ſectio adhibetur, vt inquit Aetius: nec minus tempore intermedio, artuum, ac extremarum partium frictione, & ligatione vtare iuxta eorundem ſententiam: toti autem pectori ceratum, quod ex tapſia conficitur, poſt alteram ſanguinis detractionem, ſecundo die imponendum, mox veſperi, ne ſupra modum calfaciat, id auferendum præcipiebat idem Galenus, ac rurſus tertio die, ad tres horas imponendum. Cum verò ſpiritui deligatæ partes innaturali temperamento eſſent, & totum corpus vacuatum diaſpermaton ad veſperã exhibebat, non ſemel duntaxat, eo quòd ſomnum conciliabat, ſenſum doloris leuabat, & ſiccandi vim habebat, poſtremò Tabias ægrum dimittebat: loco autem cerati ex tapſia, ac medicamenti, quod diaſpermaton appellatur, aliis vtare ſimilem vim habentibus calfaciendi, & exſiccandi, ac ſomnum conciliandi, non tamen ſupra modum, quò naturale temperamentum ſpiritus inſtrumenta ſibi ipſis vendicẽt: mittas quoque & tu ægrum Tabias, in loca videlicet iuxta poſita, ſi Neapoli, vel aliis in locis non valde remotis fuerit eger.

Si cruẽta ſpiritio fiat refrigeratis inſtrumẽtis ſpiritus, curatio

At qui ſpiritus vaſis diſruptis, aut eorũ oris patefactis, ex quauis alia cauſa ſanguinem reiiciunt, incidere iis ſtatim venam conuenit, cubiti internam, vt Galenus præcipit eodem lib. 5. meth. med. & poſt eum Paulus & Aetius: à qua bis, térq; poſtea ſanguis eſt detrahendus, paulatim tamẽ gratia diuertendi. non enim euacuatione indigent tales, nimirùm ab affectione ipſa euacuati, vt inquit Aetius. Quòd ſi cubiti venæ in conſpectum non venerint, etiam ex venis in talo ſanguinem mittere

Si ex aliis cauſis eadem vaſa rumpantur, aut referantur, curatio.

expedit,

expedit, imò multò magis proficere teſtatur Alexander: nam ad longinquiores partes diuerſio fit. Cuius etiam cauſa artus omnes fricandi, vinciendíque ſint, poſtea verò quàm hęc facta fuerint, primùm poſca, tum diluta, tum tepida potui eſt offerenda, quò ſiquis in viſcere trombus, id eſt, cruor concretus latitet, reſolutus expuatur, atque hoc nihil vetat, bis, térve, ternis horis facere, vt idem Galenus aſſerit: poteris autem eiuſdem poſcæ ʒ.3. vel 4. aut ſaltem 2. qualibet vice exhibere. Ab iis verò aliquod eorum, quæ tum emplaſticam vim habeant, tum aſtringant, medicamentum exhibendum: idq; aut ex poſca diluta primùm, aut ex malorum, myrtorúmve, vel alicuius eiuſmodi mox dictorum aſtringentium decocto: inter omnia verò puluis radicis ſymphiti, althææ, vel equiſeti, aut earum decoctum confert: ſimiliter terra lemnia, bolus armenus, lapis hæmatites cum alicuius (ex prædictis aſtringentibus) decocto magnopere conducunt, Tralliano auctore: nec minus & cunctis prædictis aſtringentibus medicamentis commodè vti poteris: illud tamen perpetuò ſeruari debet ex Galeni decreto tum 4. meth. med. tum 7. de compoſitione medicamentorum ſecun. loc. quòd congruenti menſura prædictis medicamentis, in his qui ex pulmone, aut thorace, aut aſpera arteria ſanguinem reiectant, miſceantur tum calida, tum tenuium partium exiſtentia: quamuis vaſorum rupturæ, ac reſerationi ſint infeſtiſsima, gratia ſcilicet diſtributionis ipſorum medicamentorum: etenim aſtringentia, & viſcoſa, ac tenacia ſibi ipſis vias præcludunt, quare opus habent facultate ipſis viam ſtruente, ac præparante. Quapropter omnibus medicamentis, quę thoracis, & pulmonum vlceribus ſunt deſtinata, mel admiſcendũ erit: eſt nanque ipſum veluti inſtrumẽtum quoddam digeſtionis eorum in corpus, ac celeris tranſitus, veluti vehiculum, vt patet eodem 4. lib. metho. med. in hunc met vſum poſt venæ ſectionem, & poſcæ aſſumptionem, puluerem ex rhabarbaro ſine ſpica ʒ.1. vel ʒ.4. aſſumentes, mumiæ gra. 5. (ſi ea haberi poterit) vel 6. rubéæque tinctorum gra. 3. vel. 4. cum aſtringenti vino rubeo, aut plantaginis aqua exiguo aceto iniecto exhibemus: ex hoc nanque medicamento nedum cõcretus ſanguis reſoluitur, ſed foras propellitur, atq; expurgatur, ruptúmque vas, ſeu reſeratũ ſanatur. Ex cõpoſitis medicamẽtis vtimur trochiſcis è ſpodio, aut terra lemnia, ſeu è ſuccino: ſimiliter, & ſyrupis, myrtino, è portulaca, roſaceo, ſaccharóque roſaceo,

Documentũ Galeni.

ceo,roſaceóque melle,è quibus in commodiorem vſum compoſitum quoddam medicamentum parari poterit, vt, Recipe ſyrupi myrtini, & è portulaca, ſingulorum ʒ.2.ſacchari, melliſque roſacei ana ʒ.1.tragacanthi,amyli,vtriuſq; ʒ.1.& ß.pulueris radicis ſymphiti, terræ lemniæ, boli armeni, & lapidis hæmatitis ana ϑ. 2. fiat in modum eclegmatis, iubeáſque ſæpius id in ore contineri,paulatímque æger ſupinus cubãs permittat in aſperam arteriam defluere, quomodo (vt inquit Galenus)nedum vis,ſed medicamenti ſubſtantia ſenſim, & paulatim per ipſam aſperam arteriam influit, vt 4.& 5.metho.med. liquet. prædicto quoque medicamento addere poteris (ſi videbitur) ʒ.1.vel ϑ.2.alicuius ex prædictis trochiſcis,vel ſi malit æger in forma ſolida potiùs medicamentum ore continere hoc modò paretur. Excipe diacodij ʒ.2.boli armeni, corallorum rubeorum, lapidis hæmatitis ana ϑ. 1. pulueris radicis ſymphiti,& terræ lemniæ,vtriuſque ϑ.ß.tragacanthi,amyli,& gummi arabici ana ʒ. ß. ſyrupi myrtini, aut de portulaca, & ſacchari roſacei ana ʒ.3. cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſacea, aut myrtillorum, quantum ſatis ſit,fiat medicamentum in tabellis. Rurſus licet prædictis infeſtiſsimum ſit illud genus pharmacorum quod in tantum refrigerat, vt affectio ſtupefiat,Galeno auctore 7.de compoſi. medic.ſecund. loc.tamen etiam hæc quandoque admiſcentur medicamentis ad hæmoptoicos conuenienter paratis,vt quæ altiorem ſomnum, ac ſoporem inducant,& commodiſsima ſunt his, qui à tuſsi lancinantur,ſiſtentia nimirum ſanguinem, qui ad affectum vas defertur,atq; hoc per ſuam frigiditatẽ, in quem vſum ϑ.2.vel ʒ. 1.philonij perficiaur romani cum aſtringẽti vino,aut plantaginis aqua exhibere ægris conſueuimus, non ſemel duntaxat, ſed bis,& ter, vbi opus fuerit, vrgente videlicet ſanguinis profluuio,nec prædictis medicamentis cedente: viréſque non imbecilliores fuerint. Forinſecùs autem pectori irrigatio adhibenda erit ex vino aſtringente, cum oleo roſaceo,aut myrteo, ex Aetij ſententia,aut ſupra id,quod dolet imponẽda extrinſecùs ſpongia eſt,ex tepente poſca,vt inquit Paulus,& à ſeptimo die irrigatio fiat cum roſaceo,vel myrteo,vel lentiſcino:cui interim vinum auſterum ſit additum, interim acetũ, potiſsimũ vbi multa ſanguinis fiat eruptio, & in æſtate, robuſto, & carnoſo exiſtente ægro, nec tuſsis adſit, præſertim valida: aut huiuſmodi cataplaſma admoueatur,quod ex palmis, acacia, alu-

mine,

mine, malicorio, ſymphito, hordei & lentium farina apparatur, vt Aetio viſum eſt, vel iuxta Pauli auctoritatem, ex farinæ polline, & manna thuris cum aceto accommodetur: vel alumen, acatiam, vel malicorium, vel gallam cum aceto, vel palmulas cum polentis, & malis cydoniis in vino auſtero decoctis adhibeto: aut foliorum plantaginis, portulacæ, & ſanguinariæ m.i. cõtundito, additóque mannæ thuris, aluminis, malicorij, ac radicis ſymphiti, ſingulorum ʒ.i. hordeaceæ farinæ ʒ.ii. palmularum, & cydoniorum in vino auſtero decoctorum ana ʒ.ii. fiat cataplaſma cum poſca, aut vino auſtero: aliquãdo autem acatiam, aloem, aut omphaciũ cũ his permiſcere conuenit. At Galenus eodem lib. 5. meth. med. ex melino, roſaceóve pectus madefieri (ſi æſtas ſit) vndique, ſin hyems, nardino vnguento præcipit: dárque veniam, vt aliis quoque emplaſticis medicamẽtis vti poſsis, ſi placet: aſſerítque nonnullos hac affectione laborantes curaſſe, ad quos ſtatim vt malum ſenſerunt, acceſsit, quo cruentum adhuc vulnus fuerit, priuſquam phlegmonem excitet, nam ſi ea ſemel inuaſerit, exigua ſpes eſt, vt ipſe inquit, eius poſtea glutinandi, in longius tamen tra here poteſt tẽpus, poriſsimùm pulmonis vaſis diſrupis. Quòd ſit reiectionem ſanguinis vaſe exeſo, ex quibuſcunq; tandem partibus fieri contingat, per renutritionem eroſorum curabitur, Galeno teſte 7. de comp. med. ſecund. loc. renutriuntur autem corroſa (vt ipſe inquit) per cibos boniſucci, & pharmaca carnem gignentia (ſarcotica à Græcis appellata) ea de re (vt teſtatur Alexander) non amplius medicamentis, aut cibis admodùm aſtringentibus, aut acidis, ſed potius iis, qui contemperare, mutare, & alterare humoris, qui eroſionem excitarit, acrimoniam poſſunt, vti oportet, niſi profuſior hæmorrhagia fuerit. nam tunc iis quæ vehementiſsimè aſtringunt, vtendum medicamentis eſt, quoad vehemens eius impetus frangatur, vt teſtatur Galenus 5. meth. med. Quapropter ptiſana ægros alere conuenit, aut alica, ſeu reliquis cibis, quibus nihil adſit, aut ſalſum, aut acidum, imò nulla alia tenuis qualitas, ſed è contrario, quæ magis implentem, obturantémq; ipſam reddere queant, ex mente Alexandri: velut eſt amylum frumentaceum. Ex oleribus competunt intybum, cichorium, buglosſum, lactuca: procedente verò tempore, vbi vires infirmas habeãt, citra ſalem offerre expedit carnes gallinarum, pullorum, caponum, perdicum, phaſianorum, ſtarnarum, turdorum

Cruenti ſpu ti ex veſoru exeſione, cu ratio.

Victus ratio

dorum,ac reliquarum montanarum auium, interim hœdorum,seu caſtratorum,vt ita dixerim, aut ſuillorũ pedes cum priſana decoctos aſſumant.&(vt ſummatim dicam)cibis vtantur boni ſucci,vt diximus,qui etiam humoris influentis acrimoniam obtundere;& craſsiorẽ reddere poſsint,potiſsimùm vbi ex acri deſtillatione, pulmoni, ſeu thoraci eroſio fiat: ab acidis,ſalſis,potiſsimùm veteri caſeo abſtinentes, licet molli, atque recenti caſeo,præſertim caprillo aut bubulo(vt Alexander inquit) commodè vti poſsint, tanquam vtili exiſtente. Pro potu aqua vtantur decocta cum ſemine coriandrorũ præparatorum,pauco cinnamomo,aut glycyrrhizæ radice: vino quoque (vbi aſſueti fuerint) eo vti aquoſo, aut parum rubeo, ſubaſtringenti,conuenit. Deſtillante autem acri humore,præſertim ad pulmonem, aut pectus toti corpori, conſulendum erit,quò ſiſtatur eroſio,Galeni auctoritate,eodẽ 5. meth. med. & quamuis Paulus, & Alexander præcipiant caueri debere ſanguinis miſsionem, præſertim vbi admodum acris fuerit deſtillatio:nam magna ex parte corpus eorum, qui ex eroſione ſanguinẽ reddunt,gracile,atq; perſiccum eſt: tamen Galeni auctoritate freti,præcitato lib.5 meth. med. vbi validi fuerint, multiq; ſanguinis,iis ſtatim à principio ſanguis detrahẽdus erit:id quod nec Alexander,nec Paulus negarunt. Ac ſi parum habere ſanguinis videbuntur, ij ad quẽdam ſuccum probiorẽ,proba victus ratione reduci debent, deinde ſanguinem detrahere poteris:& ſi res ſuaſerit, denuo ſanguinem mittere expedit, potiſsimùm quibus veluti limus quidam vitioſus,& craſſus totus fuerit ſanguis: hoc itaque ſeruandum in venæ ſectione erit: vtriſque tamen id cõmune exiſtat, ne multa copia ſanguinis ſemel extrahatur, potiſsimùm iis, qui parũ habere ſanguinis videbũtur, eúmque vitioſum. Sanguine verò detracto rum reficiẽdi ægri ſunt,tum purgãdi,ac rurſus poſt purgationẽ reficiẽdi,& potiſsimùm vbi ceu ſalſilaginẽ ſpurũ ſuum ſentire ſe aiunt:quã uis lõgo tepore omnino opus ſit, vt Galenus inquit,quo ſucci huiuſmodi corrigatur vitiũ. At vbi congeſtus fuerit vitioſus eiuſmodi ſuccus,& ſi etiamnum ſanguinem non reiiciant,vt ab eo præſeruentur,quæ acres humores purgare poſſunt medicamenta propinanda ſunt, priùs tamen ipſis alteratis,ac contemperatis quodã modo, ex ſyrupi, videlicet violacei, roſacei,ex nymphæa,ſeu papauere,myrtini,aut de cannis exhibitione cum hordei, bugloſsi, ſeu boraginis aqua:

Medicamentorum ratio Venę ſectio.

acris deſtillationis curatio.

aqua: quorum medicamentorũ copiam, tum capite de deſtillatione, tum cap. de tuſsi cõſcripſimus. Illud autẽ perpetuò in eorũ exhibitione ſeruabis, vt quæ mãgis familiaria, ac lenia ſunt eligas: vitéſq; acriora, calidiora, ac ficciora: quæ inſuper non ſemel tantum præbeas, quinimò bis, & ſæpius, vbi oporteat: nam longo tempore (vt diximus) ex Galeni auctoritate, omnino opus eſt vt ſucci corrigatur vitium, potiſsimùm ſi ex eo in pulmone eroſio facta fuerit. Quapropter Galenus eos, qui planè deplorati non ſunt, omnes ſeruari fatetur per hæc tria, per ſanguinis videlicet miſsionem, & purgationem, & ea, quæ caput roborãt: nõ enim in huiuſmodi affectibus à paruis auxiliis incipiendum eſt, veluti Eraſiſtrato viſum fuit: nam in morbis, in quibus periculũ nõ imminet, à paruis incipiendum auxiliis eſt, quòd ſi nihil profecerint, aggredienda maiora ſunt. At vbi periculũ maximũ impendet, à maximis quoque auxiliis exordiendũ eſt: nam ad vltimos morbos vltima prorſus remedia maximè valere Hippocrates decretũ reliquit: ea de re non immeritò ſtatim circa initia venæ ſectione (ſi nihil prohibeat) ac purgatione vtendum: nec minus & capiti conſeſtim proſpiciendum, ne ex eo in pulmonẽ, aut pectus aliquid defluat, in quem vſum conducit ſi ℥. ß. infraſcripti pulueris ſumatur. Excipit autẽ ſeminis hyoſciami, & papaueris albi: ſinguloru ℈. ſ. ſeminum coriandrorũ præparatorum ℥. 1. corticũ thuris, gra. 2. maſtiches gra. 4. pulueris hirundinis præparatæ ℥. ſ. ſacchari ℥. 4. tempus autẽ ſumendi eſt poſt duas, vel tres horas à cœna ante ſomnum, vel pilulas duas deuorent ex pilulis de cynoglosſa Nicolai, loco medicaminis, quod diaſpermaton appellatur. Ex cerati quoque vſu, quod fit ex thapſia, capiti prouidebitur, vt teſtatur Galenus in acri hac deſtillatione, vice cuius eo loco quo ſagittalis futura coronali cõmittitur, aut ſinapiſmo, aut ignito cauterio vtare, vel ſi tutiùs eo vti volueris, quamuis minus quodammodo cõferat, inter primã, & ſecũdam ceruicis vertebram locum inuras. Atq; hæc quidem Galeno auctore, eodem 5. metho. med. in principio peragenda ſunt: aduerſus quem acerrimè Alexãder inſurgit, aſſerens capiti adhibenda non eſſe acriora medicamenta, quæ ex thapſia, aut columbarum ſtercore, aut ſinapi parãtur cùm magis intemperatum caput reddant, & quæ ab eo in thoracem, aut pulmonem confluunt, acriora efficiunt: qua ratione humectantibus potiùs, refrigerantibúſque caput ipſum

Alexãdri aduerſus Galeni rationes.

ſtatim inter initia vti debere præcipit, ac cauenda eſſe acria, ſiccantia, & calfacientia, vt quæ intemperiem capitis adaugeant, & eroſionem magis intendant quam curent: fieri enim nequit (vt idem Trallianus aſſerit) vt tuſsis deſinat, aut affectæ particulæ non exedantur, niſi acris, tenuiſque ex capite influxus ceſſauerit, id quod probè fiet, ſi quæ refrigerare, & humectare poſſunt, capiti admouerimus: propterea roſaceum & per ſe, & cum frigida aqua modica admouendum præcipit: ad balneúmque ægros ducendos eſſe: & cùm hoc fiat, roſaceũ, vel oxyrhodinum frigidũ ſuperinfundendũ. At pace Trallia-

Galeni defenſio.

ni dixerim, Galen. mox circa initia in acri deſtillatione, acria quoque medicamenta capiti adhibere, non quo ipſius intemperiẽ, quæ calida quoque eſt, curaret, verũ vt excremẽtum, ſeu ſuperflua humiditas, licet acris, quæ à capite defluit, partim exſiccaretur, partim etiam ex intro foras traheretur, atque per cutim vacuaretur: de eo nanque in principio valde ſolicitum eſſe oportet, vt idem met teſtis eſt Gal. præcitato lib. 5. meth. med. vt neque tuſsiant ægri, neque ex capite aliquid in pulmonẽ defluat: nã ſi fluat, & tuſsiant, neceſſe eſt vt affectæ partes magis extendantur, atque ita temporis ſpacio omnino inſanabiles fieri, præſertim ſi pulmo affectus fuerit. Maius itaque commodũ comparatur ægro ex deſtillationis inhibitione, tum propter eius exſiccationẽ, tum etiã reuulſionẽ, quàm incommodum: ex eo quòd calidam intemperiem prædicta medicamenta adaugeant, quæ poſtea alterantibus, contemperantibúſque, ac lenientibus quibuſdam medicamentis adhibitis curari poterit: cum priùs quæ redundant ſuperflua in quauis parte vacuanda ſint, & deinde partis intemperies corrigenda, vt apud omnes conuenit medicos, & non è contrà præſertim vbi ea ad partes confluant, in quibus niſi defluxus inhibeatur, omnino inſanabiles affectus pariunt, veluti in hac, de qua loquimur fluxione, cõtingeret. Vbi verò hæc non impenderent pericula, in calida fluxione poſt redundantium humorum vacuationem, ea quæ infrigidant, pro eius alteratione, capiti admouere hæſitaret nemo, & non calida, cum ſi caput ex calida intemperie malè habet, talia medicamenta noceant: vt igitur eius temperamentum melius reddamus, præſtat ipſum roſaceo perungere, atque æſtatis tempore præſtantius erit, eo quod ex crudo oleo, quod omphacinum vocant, componitur, vti: quemadmodum idem met Galen. præcipit 6.

pit 6. de ſanitate tuenda, damnans medicamentũ, quod ex thapſia, & ſinapi componitur, cum ex calida capitis intemperie fluxio fiat, eóſque balneari iubet, frequenti balneo potabilis aquæ, quò & calidos vapores, qui in capite ſunt, euocemus, & totum capitis temperamentum melius reddamus: nec minus balneum ipſum prædictis lib. quinto meth. med. commendauit. prædicti quoque ſunt (eodem Galeno teſte) qui maximè lac requirunt, neglectóque eo omnium maximè ſunt inſanabiles, præcipuè vbi ex capite aliquid in pulmonem defluat, de quo Alexãder, Galenũ in hoc ſectatus talia protulit verba, Omnes autem lacte vtantur, molli, recentíque caſeo, præſertim caprillo, aut bubulo: neque cum medicamentum, aut cibus, aut aliud quippiam, adeò accommodum ipſis eſt, aut vtile, atq; lac, & qui per initia ſolo ipſo conſtanter longiori tempore vſi ſunt, omnes in totum conſanuerunt: aſſumant autem ipſum à balneo aquæ dulcis ad vnguem temperatè calidæ, vtpote iucundiſsima cùm ſit, non modò acres contemperat humores, vt diximus, verùm etiam naturam ad explicandam ſe, atque ad dulcedinem, quam præſtat, quoquo verſus extendendam prouocat, contraria videlicet ratione iis, quæ ſunt iniucunda: ab iis enim recedit, fugítque ad profundum: inducta itaque capra, in ipſam, in qua æger iacet, domum expedit, vt quàm minimo tempore extractum ab vberibus lac in aere ambiente moretur: propterea quòd (vt inquit Galenus 7. meth. med.) celerrimè mutari ſit aptum, ita vt calẽs adhuc ex mamillis in ægri ventriculum quàm ocyſsimè transferatur: erit inſuper mellis tepidi pauxillulum miſcendũ, ex eiuſdem Galeni decreto, potiſsimùm ſi cui cogi in ventriculo ſolet, erit quoque & ipſum mel, velut inſtrumentum quoddam digeſtionis ipſius lactis, ac celeris tranſitus, veluti vehiculum, cum eo, quòd nec vlceri nocebit, ex eiuſdem Galeni ſententia 4. meth. med. vt paulò ante dictum eſt. Sit autem lactis quantitas ab ℥.3. vſque ad 6. pro diuerſa corporum natura, ætate, & conſuetudine, ac reliquis: mellis autem, vel roſacei mellis, quo ipſe potius vtor, quarta pars, aut medietas vnciæ vnius. Si verò profuſior ex eroſione hæmorrhagiæ accidat, iis, quæ vehementiſsimè aſtringunt (vt diximus) vtendum medicamentis eſt, quorum copiam etiam paulò ante confeci ipſimus, quoad vehemens eius impetus frangatur, relinquo verò tempore iis, quæ celerrimè eroſionem lenire poſſunt, modicè ſic-

cantibus, & ad cicatricem ducentibus vti licet, ex Trallianâ ſententia, inter quæ principatum obtinet lapis hæmatites cum ſucco polygoni, aut etiam ex aqua ſola tepida, pauco vino, aut lacte exhibeatur. Tribuas verò eiuſdem lapidis hæmatitis in tenuiſsimum pollinem detriti ℈. 1. aut 2. paulò amplius, minúſve, non ſemel duntaxat, ſed ſæpius. In eundem vſum conferunt bolus armenus, aut terra lemnia, ſi ſimili modo præbeantur. Sunt quoque & alia medicamenta ſimplicia, & compoſita, quibus ij curioſè vti debent, quæ ſiccâ, & acrem qualitatem ſuſtinent, vbi malum prædictis non cedat, & phlegmone ſuperuenerit: quę tam etſi non adeò opitulari poſſint, vt prædicta, eroſionem tamen adhuc latiùs ſerpere non permittunt, quæ porrò exhibenda etiam ægris ſunt, vt longiori tempore viuere poſſint: nanque ij ſaltem ex eiuſmodi medicamentis id lucrifaciunt, ne (vt diximus) exulceratio vltra progrediatur, ac maior fiat, ſed ſiccata, ac veluti callo durata, longiori vitæ frui hominem permittat, quanquàm omnino inſanabilis ſit, vt ex eiuſdem Galen. ſententia liquet, præcitato lib. 5. meth. med. & nos dicemus ſequenti capite de tabe.

περὶ πλευρίτιδος.

De laterali dolore, ſeu morbo.

CAPVT L.

INTER eos affectus præter naturam, quibus à læſa particula nomen eſt inditum, vt patet 2. meth. med. connumeratur is, qui à Græcis πλευρίτις, à Latinis verò lateralis morbus nuncupatur, quamuis, ſi verbum verbo reddatur, non minus lateralis, quàm coſtalis dolor, ſeu morbus appellari deberet: nam quod à Græcis πλευρὰ dicitur, Latinè nedum latus, verum etiam coſtam ſignificat. Qua ratione πλευρίτις quoque non magis affectum lateralem, quàm coſtalem ſignificare poterit, verùm quoniam impropriè coſtalis diceretur, cum coſtæ ipſæ haudquaquàm in hoc vitio afficiantur, ea de re potius à Latinis lateralis, quàm coſtalis morbus, ſeu dolor appellatur, etſi coſtæ ipſæ tam veræ ſcilicet, quàm nothæ eas partes, quas Latini medici latera appellant, occupent. Quòd verò has partes Latini latera nuncupent, teſtis eſt Celſus cap. 6. lib. 4. cùm dixit: ſtomachus lateribus cingitur, intelligens per ſtomachum gulam ipſam, id quod etiam ſignificauit cap. 5. eiuſdem 4. cùm

4. cùm dixit, Faucibus subest stomachus: & cap. 1. eiusdem dicebat, Stomachus interior ad ventriculum fertur. Latera itaque eas duntaxat partes (Celso auctore) appellare debemus quæ costis ipsis circunscribuntur, & non eas quas Græci λαγόνας, καὶ κενεώνας, καὶ λαπάρας velut quidam intelligi volunt: harum nanq; partium Latini nullum habent peculiare nomen, præterquàm si ilia dicant: vulgò *i fianchi*. Verùm quoniam, non de quolibet laterum dolore hic pertractare intendimus, sed de eo duntaxat, qui acutus morbus est, ac propriè, πλευριτικὸς à Græcis nominatur, vt inquit Celsus: propterea licebit, hunc non dolorem, sed morbum lateralem appellare, quò ab aliis laterum doloribus secernatur. Sunt nanque laterum complures partes, præter costas, & cutim: nempe thoracis & intercostales musculi, cum interni, tum externi, nam duo sunt huiusmodi musculorum genera, vt Galenus inquit 5. de loc. aff. & præter has, ea existit membrana, quę costas cingit, à Grecis ὑμὴν ὑπεζωκὸς, καὶ περιεζωκὸς, à Latinis, subcingens, seu circuncingens membrana dicta. Quare cum morbum lateralem dicimus, non omnes aut plures laterum partes affectas esse intelligi volumus, sed prædictam subcingẽtem costas membranam: quamuis vbi ipsa primario affectu infestatur aliquãdo intercostalium musculorum, internorum præsertim partes ei consentiunt, quemadmodum & ipsis primò affectis contingit interdum membranam ipsam similiter eis consentire. Verùm exquisita pleuritis, de qua modò sermonem facimus, erit, vbi cingens costas membrana primario affectu laborat, eodem Galeno auctore, præcitato 5. lib. de loc. affect. Hæc (inquam) cùm laterum pars vna sit, non immeritò à parte nomen sumpsit: quæ nihil aliud est, quàm inflammatio eiusdem subcingentis costas membranę, vt lib. de const. art. med. 2. & 5. de loc. aff. 4. de caus. puls. 2. de cris. & sexcentis aliis in locis testatur Galenus, quem etiam sectati sunt Paulus, Alexander, ac Aetius in propriis capitibus. Cùm autem inflammationem dicimus, non siccam, sed humidam intelligi volumus, nec vt ortam à sanguine optimo, ac mediocrem crassitudinem obtinente, aut bile duntaxat, sed ex quouis affluente sanguine, siue optimus fuerit, siue biliosus, siue pituitosus, siue melancholicus: nanque inflammatio vnaquæque ex alicuius humoris fit superabundantia, Galeno teste commento aph. 33. 6. lib. Appellat itaque Galenus interdum inflammationem, ex quouis redundan

Quid per morbum lateralem intelligendum sit.

Lateralis morbus quid sit.

dundante fiat humore, ſiue ſanguis fuerit, ſiue alius quiſpiam quemadmodum eodem cõmento, 2. & 5. de loc. aff. lib. de conſti. artis med. ac 2. de diff. febr. & ferè innumeris aliis in locis patet. Hoc itaque modo cum eodem Galeno, cùm morbum lateralem, inflammationem ſubcingentis membranæ dicimus eſſe, inflammationem ipſam ſignificari volumus: ex quibus etiam liquet, quòd pars illa lateris, quæ patitur in exquiſito morbo laterali, eſt membrana modò dicta quæ coſtis ſub tenditur quemadmodum 2. lib. de criſ. 5. de loc. aff. lib. de cõſt. art. med. & pleriſque aliis in locis ſcriptum reliquit Galenus: id quod etiam ex nonnullis indiciis patebit: nam cùm eadem membrana, vnum ſit ex ſpirandi inſtrumentis, neceſſariò ea oblæſa, animal difficilem habebit reſpirationem. Itẽ ex proprio ſymptomate, ipſorum etiam inſtrumẽtorum ſpiritus, tuſſi videlicet, quæ confeſtim ea affecta excitatur, tanquàm naturale quoddam accidẽs, nedum ipſius, verum etiam & reliquarum partium reſpirationi ſeruiẽtium. Inſuper ex dolore cum poſitu eam affectam eſſe, manifeſtabitur, ſed potiſsimùm ex doloris ſpecie: quoniam pungens erit: nanque hic dolor circa membranas potiſsimùm conſiſtit, ſentientes ſiquidem, vt patet 2. de loc. aff. Quapropter ſubcingens membrana, quoniam neruoſa eſt, & partis affectæ ſubſtantia firmatur ad coſtã quoniam in hac ſitus eſt perpeſſus locus, vt inquit Gal. lib. de cõſt. art. med. propterea dolorem inuehit neceſſariò punctorium, cùm inflammata ea fit, longéque extenditur, & latiſsimè quoque diffunditur dolor ipſe: quia quæ patitur pars, membrana eſt, ac ad plurimum ſpacij extenta. Quoniam verò nonnulla alia ſubcingentis membranæ affectæ indicia ſunt, quæ ſimul & affectum indicant: ea de re ipſius affectus dignotionem aggredientes, ſingulas communes notas examinabimus, ac ipſius affectus quoque proprias, qui cum phlegmone ſit, vt diximus, morbúſque in magnitudine, intemperie, ac ſoluta continuitate: ea ratione ex neceſsitate ſymptomata habebit, tumorem præter naturam, ruborem, ac dolorem: quorum duo, tumor videlicet, & rubor nunc ſub ſermonem non cadunt: relinquitur ergo dolor ſolus, qui ad coſtas firmatur, pungénſq; fit, vt diximus. Verùm dolet homo, quoniam affectus phlegmone eſt: atqui ſpecies doloris punctoria exiſtit, propter aſsignatas cauſas: pulſatorius autem dolor in laterali morbo euenire non poteſt, vt Galenus inquit eodem 2. de loc. affect. nanque

Pars quæ in eo affecta eſt.

Signa.

Quis præter naturam affectus ſit.

Signa eiuſdem.

que is dolor per affectus inflãmatorios fit, in corporibus ſenſibilibus, proprie & primario affectu exiſtẽte in ipſis arteriis, aut ſaltem per conſenſum affectis, eo quòd vicinorum contactu premantur. Verùm ſubcingentem coſtas tunicã haudquaquàm attingunt arteriæ, & ſi ſenſu prædita ſit, neq; ea inflammata per contactum eædem premi poſſunt, ſed vbi coſtis vicina ſit, neceſſariò ea ab ipſis comprimitur: arteriæ verò, quæ per intercoſtalia vocata ſpacia, & per craſſas, laxáſq; laterum partes extenduntur, ac in profundo magis deliteſcunt, premi ab inflammata membrana haudquaquam poſſunt. Conſequitur item inflammationem hanc non modò difficultas reſpirationis in genere, ſed in ſpecie, frequens erit, & exigua, Galeno teſte, tum 5. de loc. aff. tum libr. de conſt. art. med. nam licet inflammationis ratione magna eſſe deberet, vrgente vſu prohibet tamen dolor quominus reſpirationis inſtrumenta plurimùm attollantur: quò fit, vt reſpirationis actionem deſinant, vſu nondum completo: vnde ad ſecundam reſpirationem pergere citò coguntur: itaque ſpiritus fiat paruus, ac creber neceſſe eſt: non autem multũ tardus: etenim dolor non ita grauiter vexat thoracem, vt ex Galen. liquet lib. 1. de diff. reſp. ob motus velocitatem, ſicut ob dilatationis magnitudinem. Velocitas enim (quamuis circa ipſam actionem ſit dolorоſa, tamen quia breui tempore omnẽ motum efficit) minus thoracem offendit: nanque feſtinat ad quietem, eámque quàm celerrimè aſſequi cupit, tãquam quæ ſola dolorem ex inflammatione lenire poſsit. At dilatationis magnitudo penitus moleſta eſt, tũ propter violentiam motus, tum quòd comprimit, & diſtendit inflammata, & omnibus modis thoracem dolore affligit: ob id igitur plus de magnitudine, quam de velocitate reſpiratio adimit. Verùm pro ipſa (ob vrgentem vtilitatem) crebritas generatur: erit igitur in morbo laterali ſpiratio frequẽs, parua, nõ admodum tarda, ſed quodammodo celer propter iam dictas cauſas, Comitatur item lateralẽ morbum neceſſariò febris, tũ ob affectum, tum ob ſitum offenſæ particulæ quippe quæ vicina ſit cordi, quorum ſi abſit alterum (vt Galenus aſſerit lib. de conſt. art. med.) non ex neceſſitate conſequetur febris: neque enim ſi phlegmone digitus doleat omnino febricitant: quoniam à corde longè abeſt, nec cùm ſubcingentem mẽbranam ſcirrhus, vel edema occupauerit. Omni itaq; parti, quæ inflammata ſit, hæc neceſſariò duo accidũt, calor immodicus, & tenſio, eo

Qualis ſit ſpiratio in morbo laterali.

Duo ab inflãmatione inſeparabilia.

sio, eodem Galeno teste lib. 4. de caus. puls. Morbus nanq; existit in quantitate primò, & secũdo, in intemperie ipsa inflammatio, quæ (vbi pars nobilis sit, seu cordi vicina, vel insigni prædita inflammatione) vniuerso corpori impartit ambo: calorem scilicet immodicum, ac tensionem: atqui immodicus calor (ex sententia eiusdem Galeni) qui vniuersum corpus occupat, febris est. Non ab re igitur propter assignatas causas, lateralem morbum necessario febris consequitur: itaque pleuriticis ipsis (eodem Gal. auctore) necessariò accidit respirandi difficultas, & lateralis dolor, atque hic cum febre & tussi. neque possibile est pleuriticum esse, cui non omnia hæc adsint, vt libr. 2. de diff. resp. liquet. At qui cùm febris adsit, vsum pulsus alterabit dilucide, & partis inflammatæ tensio peruadet etiam arterias, quò fit, vt pleuritici pulsum habeant celerem vrgẽte vsu: & quia neruosa est pars ipsa affecta, insigniter durus erit, nedum ratione inflammationis, sed ipsius etiam partis affectæ: nanq; neruosæ partes præter cæteras in inflammationibus tenduntur, vt quæ sint sua sponte etiam tensæ, & quia fortiores sunt vnà secum partes vicinas intendunt, atque ipsas arterias: quò fit, vt propter tensionem duriores fiant, propter duritiem verò minor erit, quàm febri conueniat pulsus: quare vt & creber fiat par est, quòd magnos pulsus calor postulet, refragetur autem durities: quantum enim ab vsu absit magnitudo pulsus, resarcit crebritas, id quod vsui deficit. Habent igitur rectè omnes quos ex inflammatione febris corripuit pulsum durum: item & ob intemperiem arteriarum inæqualem in vno occursu: quæ si ambo coniuncta sint, existet dubio procul species illa pulsus, quæ veluti serrat tactum, vt alia pars arteriæ attolli videatur, alia non: eam enim imaginem concipit, qui tangit, vbi inæqualiter instrumentum durum occurrat, quæ inæqualitatis pulsus species, morbi lateralis proprium signum est, Galeno auctore libro de puls. ad tyrones: & quarto de caus. puls. Quamuis omni inflãmationi communis fuerit, huic autem non ratione inflammationis modò, sed pro loci affecti natura peculiaris magis existit, siquidem partes neruosiores, duriores, edunt pulsus, magísq; serrantes, & minores, vt patet præcitatis locis: atq; hæ quoque pulsuum differentiæ, ex necessitate subcingentis membranæ phlegmonem consequuntur. Cæterùm quamuis tussis ab affectu ipso separar inon possit: screatio tamen post tussim inseparabilis quidem

Qualis sit pleuriticorũ pulsus.

Cur pleuritici interim ex creant, quandoque non.

quidem minimè est sed magna ex parte sit. Verùm si excreent, colorabitur sputum necessariò, licet non semper eodem colore inficietur, sed pro diuersa natura excrementi in inflammata parte contenti, diuersus excreationis aderit color, vt dicemus in causarum dignotione. Nam cùm in inflammata parte multa simul, ac tenuis fuerit humiditas, & ipsa pars rara plurimùm ex ea foras effluit: cum verò contrà fluxus paucus, crassúsque, & spissum corpus fuerit, minimè ad tussim irritat, & nihil spuunt, veluti & cùm prouenit copiosissimus, tussiunt plurimùm, nec pauca expuunt, vt patet eodem lib. de const. art. med. Quòd verò dolor quandoque ad hypochondria, interim verò ad clauiculam perueniat, causa est, tum læsæ natura particulæ, tum inflammatio, quæ dolorem efficit extensiuum. Si nanque supernæ partes subcingentis membranæ phlegmone conflictentur, ad clauiculam perueniet dolor, vt ipsa trahi deorsum videatur, si infernè, dolor in hypochondrium erumpit. Verùm hæc inter assidentia morbi lateralis signa connumerantur: fieri (inquam) poterit admodum parua inflammatio ad medium costarum, vt neutram ad partem efferatur: quandoque verò magna, in qua ad vtranque perueniet, necessariò tamen vnum quoppiam ex prædictis consequetur. Ad idem quoque genus assidentium attinet, quòd eger faciliùs in latus patiens, quàm in alterum decumbat: nam euenit interdum, quòd minus dolore afficiatur, si in non affectum latus decumbat, interim verò in vtrúmque similiter dolor excitatur: licet vnum ipsorum necessariò pleuriticos comitetur, vt eodem lib. de constit. art. med. Galenus fatetur. Nanque cùm duplex sit subcingens membrana, si pars eius exterior circa ossa valentiùs phlegmone infestetur, faciliùs in oppositum declinantur ægri: opprimuntur enim si super affecta cubant parte. Quod si pars altera, quæ intus est (id quod magna ex parte accidere consueuit) in oppositum magis decumbentes dolebunt: suspensa enim ipsis est pars phlegmone vitiata: si in latus perpessum, minus. Non enim ad ossa comprimitur, nec pendet, sed ab horum vtroque libera euasit, ac super inoffensa parte altera firmata est. At affectis ambabus subcingentis costas membranæ partibus, super latere vtroque similiter decumbunt. Non ab re igitur inter assidentia signa hæc à Galeno connumerantur, quorum natura est, non esse à morbo inseparabilia, sed aliquando simul inuadunt, aliquando superue-

Cur dolor ad clauicula perueniat, & interdũ ad hypochondria.

Cur faciliùs in altero laterum decũbat.

niunt, nonnunquam autem neque omnino veniunt, vt patet commento aph. 11. lib. 1 & li. de const. art. med. quoniam ex his sunt, quæ sæpe morbis accidunt, vt idem Galenus inquit 3. de morb. vulg. Ex eisdem verò his omnibus magnitudo, seu parEx quibus magnitudo, seu paruitas morbi lateralis arguitur.
uitas prædicti morbi lateralis desumitur, magnitudo videlicet, seu paruitas in specie sua potissimùm: nam velut si ingens fuerit dolor, ísque punctorius valde. maxima anhelitus difficultas, valida febris, ac ingens quoque tussis, ascenderítque simul dolor ad iugulum, ac ad hypochondrium pertineat, decumbántq; laborantes super vtroque latere difficulter, nihílque cum tussi expuant, maximam fore inflammationem indicant, sic si exigua prædicta fuerint, dolor videlicet, febris, anhelitus difficultas, ac tussis, cum qua aliquid expuant coloratum: ac promptè statim, ad neutrámque partem dolor efferatur, ac non ægrè sub vtroque latere decumbant, exiguam fore pleuritidem manifestabunt: nam species quidem morbi ex propriis accidentibus dignoscitur, magnitudo verò ex eorundem quantitate, Galeno teste 3. de crisi. Sunt præterea alij laterum cum
Aliorum lateralium dolorum figna.
febre dolores, per quos spirationẽ exiguam reddi necesse est, sed nullum redditur sputum, vt in ea re nihil à pleuritide fine sputo differre videatur: Verùm hi facilè (vt inquit Gal. lib. 5. de loc. affe.) ab illis discerni possunt: nanque in his nulla omnino tussis est: aut fortè exigua valde, illi verò, qui sine sputo morbo laterali laborant, sicca tussi valde molestantur: præter hæc neque tensionem, neque duritiem vllam refert pulsus: item non æquè acuta febre laborant, neque adeò difficulter spirant, pressóque nonnullis eorum extrinsecùs inflammato loco dolere sese fatentur, atque hi per sputum non purgantur: quia ab initio nihil eius succi, qui inflammationem excitauit: ad thoracis spatium peruenire solet: verùm concocta inflãmatione (vt idem Galenus testatur (nisi pus priùs discutiatur, ad cutẽ vsque attollitur, atque inciditur. Interim quoque laborantes pulsatorium sentiunt dolorem, vt patet secũdo de loc. aff. vocánt; iuniores medici pleuritidem hanc nõ veram, cùm in externis intercostalibus musculis, & non in subcingenti membrana, ac musculis internis illi continuis inflammatio fiat: quemadmodum etiam Aetij auctoritate cap. vltimo lib. 8. ex cruditatibus plurimis, cibísque crassis, ac pituitósis, velut sunt bulbi, ac fungi. & consimiles crudi humores, viscosique, & tenaces in corpore generant, qui aliquando repente se in vacuum thoracis

locum

locum ingerũt, aut in ipſum etiam pulmonem: qui ſua multitudine ſubcingentem coſtas intrinſecùs membranam diſtendentes inferunt dolores, quin etiam viam ſpiritus intercipientes vehementem ſpirandi difficultatem inducunt, vt imaginatio genitæ inflammationis inexpertis exhibeatur, quem etiam dolorem lateralem conſueuerunt recentiores medici, non veram pleuritidem nuncupare: & velut priùs dicta notha pleuritis dicitur, ratione partis affectæ. Hæc quoque ratione cauſæ non vera nuncupari poſſet, quæ quomodo dignoſcenda erit, ac ab exquiſita pleuritide interſtinguenda, idem Aetius præcitato loco fuiſsimè ſcriptum reliquit: nanque exquiſitæ pleuritidis cauſa (Galeno auctore) lib. de conſt. art. med. 2. de criſ. ac 2. de loc. affect. 2. de diff. feb. ac pleriſque aliis in locis, aſſiduens ſanguis eſt, aut optimus, mediocrémque craſsitudinem habens, aut biliоſus, aut pituitoſus, aut melancholicus, quamuis ſæpenumero magis biliоſus ſit: percipies autem horum quodlibet, potiſsimum ſi expuant ex diuerſo ſpuitionis colore: nanque coloratur ſputum pro humoris ratione, qui in parte inflammata continetur. Quapropter rubrum quidem ſit: vbi ſanguis in ſubcingentem membranam fluxerit, flauum, aut pallidũ, ſi biliоſus fuerit ſanguis: ſpumans, & candidum, ſi pituitoſus: nigrum, aut liuidum, ſi melancholicus. Ex corporis item temperatura, ætate, ac habitu, conſuetudine, ac præcedente victus ratione, necnon anni tempore, regione, aeriſque conſtitutione, diuerſis haud ægrè qualis fuerit redundans ſanguis, qui morbum lateralem excitauerit, ſi mul cum prædictis ſputis percipere valebis. Cæterùm fieri quoque poteſt, vt ob hepatis inflammationem in notharum coſtarum loco quiſpiam doleat, intentis vidclicet internis vinculis, quibus nonnullorum iecur coſtis alligatur, vt Galenus aſſerit ſecundo de loc. affe. atque ſic dolor ad ſubcingentẽ coſtas membranam perueniat: ita vt pleuriticus eſſe videatur. Verùm nonnullis notis diſcernetur, eodem Galeno, ac Paulo teſtibus: Nam neque in iocinoris inflammatione punctorius aderit dolor, neque pulſus adeò durus, qui & ſerræ modo tactum ſecet, velut in morbo laterali, & ſi affectus, qui propriè iecorarius nominatur, cùm iocinoris inflammatione aderit: erunt alui ſedimenta ſimilia aquæ, in qua nuper mactata caro fuerit abluta, id quod haudquaquàm in pleuritide euenit: ab exigua quoque tuſsi irritantur, qui hepatis inflammatione laborant, eáque perpetuò ſicca erit. At thorace affecto

Exquiſitæ pleuritidis cauſæ.

Signa cauſarum.

Quibus indiciis diſcernatur lateralis morbus ab hepatis inflammatione.

affecto tuſsis increſcit, & eo tempore omnino apparent ea, quæ tuſsiendo expuuntur, Galeno teſte 2. de loc. affe. nec non lingua, facies, & vniuerſi corporis color alteratur, iecore affecto, ac pallidi fiunt, decorémque amittunt, Paulo, & Tralliano teſtibus: aderitque dolor ad nothas coſtas in dextro laborãtis latere, grauatiuus magis, vt interim ægri iugulum ad infernas partes detrahi ſentiant. Hiſce notis iocinoris inflammationem à laterali morbo interſtinguere valebis, quemadmodum Gal. à Glaucone philoſopho ductus, ad Siculum medicũ iocinoris inflammatione laborantem cognouit, quem priùs, tanquam pleuriticum curauerant medici, velut 5. de loc. affec. ſcriptũ reliquit. Reliquum eſt, vt ad prognoſtica deueniamus, quorum primum Hipp. aph. 8. 5. lib. ſcriptum reliquit, dum dixit, Quicunque morbo laterali laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, ij ad ſuppurationem vertuntur: præfiniuit ergo tempus purgationis morbi lateralis in hoc apho. Hipp. in quo ſi non fiat, in ſuppurationem ait verti: & aph. 2. li. 1. dicebat, Si circa initia ſtatim in morbo laterali ſputum appareat, morbum breuiat: ſi verò poſtea appareat, producit: intelligens per principium non inſtantaneum, & citra latitudinem, nec prout eſt vnum de quatuor morbi temporibus, ſed prout extenditur vſque ad tertium diem: triplici nanque modo iam dicto principium ipſum intelligi poteſt, ex Galeni ſententia, tum commento prædicti aph. 12. li. 1. tum 1. de criſ. Quapropter crudiſsimum eſſe lateralem morbum, in quo nihil omnino expuitur, Gal. aſſerit, quem incoctam pleuritidem nominant, ita vt vel celeriter hominem rapiat, vel longo temporis ſpacio finiatur, vt 5. de loc. aff. liquet. Secundum ordinem obtinet ille morbus lateralis in quo ſanies tenuis expuitur: Tertiũ in quo craſsior: & quartum, in quo perfectam habet concoctionem. Quòd ſi apparuerit circa tertium, vel quartum diem, nõ contingit morbum trãſcendere ſeptimum: in aliis verò ſingulis neceſſe eſt, vt procõcoctionis modo mẽſura temporis conſequatur: quamuis magna ex parte (vt diximus) lateralis morbus terminum ſuæ iudicationis habeat quartum decimum, & ſi non hunc, ſaltem omnino vigeſimum, vt eodem comment. aph. 12. li. 1. patet: idque verificauit etiam in Anaxione, de quo Hipp. 3. de mor. vulg. ſcriptum reliquit: quamuis ad trigeſimũ quartum diem extenſus fuerit morbus, quoniam ab initio nõ expuebat, ſed & octauo die adhuc tuſſis ſiccæ ſubſequebantur:

prognoſtica.

vt Hipp.

vt Hippo. inquit eodem loco. Cæterùm ſi in pleuritide pulſus fuerit magnopere durus, paruus etiam atq; creberrimus, indicium erit lethale, ita vt pleuriticus cum tali pulſu nemo fuerit ſeruatus vllus, ex Gal. decreto 4. de præſag. ex pulſ. Maximum quoque ſignum prognoſticum ipſius pleuritidis præbet pulſus ferinitas: naam ſi ea remiſſa ſit, mollem, & probè maturandam inflammationem indicat: ſi verò magna, difficilè, & admodùm crudam, quæ ſi cum imbecilli facultate coniũcta fuerit, periculum, ſi cum firma, aut tardè concoquetur, aut ad ſuppurationẽ deflectet, aut rabidus eam excipiet marcor, ex Gal. decreto lib. de pulſ. ad tirones, & 4. de cauſ. pulſ. Screatio verò ſine dolore, citò, promptéque facta, mitiſsimum quidem eſt pleur. ſignum, poriſsimùm vbi permixta appareat cũ ſcreatione admodum flaua bilis. Hipp. auctore 2. progn. At ſi quod expuitur cõcoctum fuerit: adhuc magis mitiſsima erit, Gal. teſte lib. de conſt. art. med. nihil verò expuere exitiale eſt, partim quod fluxum declaret à phlegmone deuinctum, partim quòd totus (propterea quoniã intus manet) corrumpetur. Ex diuerſo item excreationis colore, prout diuerſam indicat inflammationis cauſam, poſſumus indicia prognoſtica aſſumere: naam perniciosiſsimus eſt melancholicus humor prepollẽs, id quod indicabit ſputum nigrum, aut liuidum: tum quòd & præditus ipſe ſit moribus peſsimis, & maximè erodat, concoquatúrq; ægrè, nec facilè expurgetur, vt Gal. inquit eodem lib. de cõſt. art. med. tum quòd plurimæ ſit caliditatis index, à qua aſſatus, gemitus eſt. At æquiſsimus omnium eſt ſanguis per cruentum ſputũ, ac rubrum indicatus, vtpote qui dulciſsimus exiſtat, & concoctu facillimus. Reliqui verò duo humores inter hos medij ſunt, quoad ſimplicitatem, malignitatémque attinet: Morbo verò laterali, ſi pulmonis inflammatio ſupereueniat, malum eſt, ex dictis Hipp. aph. 12. 4. 7. cauſam reddit Gal. in commento: quo etiam loco aſſerit, quòd nõ admodùm conſequi ſolet morbus lateralis ad inflammationem pulmonis. Cæterùm ex quacunque cauſa morbus lateralis ortus fuerit, pro eius curatione talis inſtituatur victus ratio. Aër eligatur temperatus, parum tamen ad calidum inclinans: nam frigidũ neruoſis partibus, eiſque affectis eſt inimicum, Hipp. auctore aphor. 18. lib. 5. dolorem quoque inſuppurabilem facit. Somno vtantur longiori, quàm vigilia. à motu omnino abſtineant, iniungendáq; quies erit. Aluus quoque aſsiduè ſubducatur le-

Morbi laterales curatio, Ratio victus.

nioribus

nioribus præſertim clyſteribus, cauendum tamen ab acrioribus. Immodicas animi pertubationes vitẽt, iram potiſsimùm, metum, ac mœſtitiam. Cibus ſit quam maximè tenuis, & leuis, præcipuéque ſorbitio, vt placuit Celſo, eodem cap. 6. lib. 4. Sorbitio autẽ ex ptiſana potiſsimum, nihil verò detur (vt ipſe inquit) quod aut refrigeret corpus, aut fauces aſperet: qua ratione acria, acida, ſalſa, & aſtringẽtia vitanda ſunt. Verùm Alexander ptiſanæ cremorem largiter decoctum, donec id quod flatuoſum eſt, depoſuerit pro cibo commendat: quòd ſi humor ægrè ducatur, amygdala purgata, leuigatáque ptiſanæ incoquenda commiſceto, vt ipſe inquit, quò humor magis eductioni paretur. Cremor item amygdalarum per ſe exhiberi poterit, eiuſdem præcepto, paululum ei mellis adiiciens, præcipuè ſi ex pituitoſo ſanguine pleuritis ortum ducat: commodius tamen erit, ex eiuſdem Tralliani ſentẽtia, manè ptiſanæ cremorem, veſperi amygdalarũ ſuccum offerre. Noſtris verò temporibus expurgatis, ac contuſis amygdalis cum eis & aqua panẽ decoctum pro cibo exhibemus, aut cum eiſdẽ amygdalis ptiſanam paramus: & ſi vires imbecilliores fuerint, in gallinarum iuſculo panis micas decoctas pro cibo exhibemus, potiſsimùm vbi alios cibos æger faſtidiat: ex amygdalis quoque, & ſaccharo panes quidam dulciarij efficiuntur, quos prædictis pro cibo offerimus. Olera vitanda ſunt, niſi lingua ſcrabra, ſiticuloſaq;, & febris ingẽs appareant: tunc enim abſurdum non erit (vt idẽ Alexander inquit) aut maluæ, aut intybi decoctum exhibere: ſimiliter cunctis pleuriticis dulcia mala decocta potiſsimum dari poſſunt, ea præſertim quę apia nominamus. Potus ſit aqua hordei, vel radicem glycyrrhizæ, ſeu paucum cinnamomum in ea decoquas: ipſa quoque aqua tepida per ſe exhiberi poterit. Alexandro auctore: interim & aqua mulſa, potiſsimum vbi ex pituitoſo ſanguine ortum ducat pleuritis. Vbi verò paulum morbus ſe remiſit, alimenta pleniora, & vini quoque aliquid dari poteſt, ex Celſi ſententia: ſic etiam vbi vires admodũ imbecillæ videantur: inſtituta autem modò dicta victus ratione pleuriticis, differendũ primò erit, nunquid pro eiuſdem morbi lateralis curatione, perpetuò vtẽdum ſit inſigni, ſeu notatu digna vacuatione, quæ aut per ventrem, aut per venæ ſectionem fiat? hæ nanq; in morbis acutis inſignes erũt vacuationes, Galeſte 2. de rat. vict. cui reſponſum volo, quòd non perpetuò præ-

Quòd non perpetuò in ſigni vacuatione morbus lateralis curari debeat.

dictis vacuationibus vtendum erit pro cuiuſuis pleuritidis curatio

curatione: nam cùm laborantis phlegmone partis momentum omne cõſiſtat, vt Galenus inquit lib. de conſt. art. med. & 13. method. med. in redũdantis in ipſa ſanguinis euacuatione: vacuatio autẽ in his affectibus excogitata eſt duplex, aut trãſlato ad alias partes, qui in ægra continebatur, ſanguine, aut foris à corpore expulſo: at qui extra corpus educitur, aut ſenſibili effluxu, aut ratione tantùm contẽplabili perficitur. Si igitur fieri poterit, vt qui continetur in ſubcingentis membranæ phlegmone ſanguis per halitũ digeſtus extra corp⁹ educatur, & proinde pleuritis curetur, fruſtra quiſpiam tentabit validiora auxilia afferre, venæ inquã ſectionem, aut purgationẽ: cùm abſq; iis curari ea poſsit. Probè autem id perficies, vbi exigua pleuritis fuerit, ac mitiſsima, & in toto corpore humorum non aderit redundãtia, id quod magnus Hipp. nos docuit lib. 2. de rat. victꝰ. in morb. acut. cùm dixit, lateris dolorẽ, ſiue is per exordia fuerit, ſiue poſtea obortus ſit, tentare calidis fomentis diſſoluere, non ab re exiſtit: nempe fomenta calida (vt Gal. in commento inquit) cutim ipſam ad reſpirationes rariorem efficiunt, inflãmationiſq; ſanguinẽ, tum tenuare, tũ per halitum digerere conſueuerunt: quæ ſi facta fuerint, non ſolùm ſanguinis aliquid euacuabitur, verũ quoq; & affectæ, quæ minus diſtenduntur partes mitiùs exinde, & manſuetiùs dolebunt: id autem proueniet ſemper, vbi non adſit in toto corpore humorum redundantia, ac morbus lateralis mitis ſit: qua curationis ratione ipſemet Gal. teſtatur quendã ægrotum citra venæ ſectionem curaſſe, aliis cõgruentibus remediis vtens, qui morbo laterali, eóq; miti laborabat, vt patet 6. de morb. vulg. ſimilis ſententiæ eſt Celſus, qui ſuperuacuũ eſſe auxiliũ ſanguinis miſsionem teſtatur, ſi leuior fuerit pleuritis, quemadmodum ſerum, vbi veruſtior caſeus ſit: Alexãder quoq; hanc ſentẽtiam ſcriptam reliquit, cũ dixit, Ne igitur temerè ſanguinẽ dimittas, neq; purges, vt vulgò faciũt, niſi exquiſitè didiceris humorem, qui inflammationẽ peperit copioſum eſſe, & in toto corpore ſuperare. Relinquo Paulum, qui (vbi vires non patiãtur) neutrum facere oportere iuſsit, tanquam cuilibet medico notum, & Aetiũ, qui de notha pleuritide verba faciens, ſic aſſerebat, Quòd ſi mediocris infeſtet dolor, & non pungitiuus, neq; adſit tuſsis, neq; febris acuta, nõ opus eſt magna remedia adhibere. Verùm citra controuerſiam in vera pleuritide, viribus valentibus, cum Hipp. Gal. ac Tralliano firmiter cõcludimus

(modò mitior ſit pleuritis, citra humorum in toto corpore redundantiam) nec venæ ſectione, nec purgatione vtẽdum eſſe, verùm eam curari debere calidis fomentis, ac reliquis medicamentis, quæ digerendi per halitum, cutímq; rarefaciendi vim habeant: quomodo autẽ ea parari debeant, infra patebit.

Nũquid indifferẽter in omni morbo lateráli, nulla præcedente inſigni vacuatione poſſumus calidis fomẽtis vti.

Sed mox quæret quiſpiam nunquid non habita adhuc notitia diſtincta, & in toto corpore humorum redundãtia non adſit, poſſumus indifferenter calidis fomentis rectè vti, nulla præcedente ſanguinis miſsione, aut purgatione? Cui reſponſum ſit, & calidis fomentis vti poteris: nã & ea maximè tibi copiam manifeſtabunt, vt inquit Alexander, vt pote ſi fomentis dolor non mitigetur, vt idem Hipp. ſimul cum Gal. eodẽ 2. de rat. vict. in morb. acutis ſcriptum reliquerunt: & proinde periculum faciendũ eſſe iubẽt calfactionibus, fomentíſq; calidis: deinde ſi iis minimè fuerit ſolutus morbus, quinimò dolorẽ augeri contingat (propterea & pars quæ calore afficitur, plus trahit quàm euaporet) abſtinere ab eis oportet: nam quæ calfaciunt ſuapte natura hæc, vt quod vicinis cõtinetur partibus digerunt, ſic & quod redundat, ex propinquis trahunt. Quare non diutius calfaciendum erit, vbi fomenta dolorem non ſoluerint: quoniam in toto corpore humorum redundantiã adeſſe indicant: & propterea corpus totum inſigni aliqua euacuatione præuacuabis, vt Gal. inquit: quemadmodum ſi fomentorum, & facculorum vſu (vt ait Alexander) dolor moderatior euadit, vt etiam æger manifeſtò recreationem ſentiat, copiam non eſſe intelligito, ac cum fiducia fomentis vtitor, & auxilia parti inducito: diſcutit enim id quod offendit, quodq; inflammationem excitarit. Qua propter ſecuriſsimum erit in omni pleuritide fomentum adhibere, tãquam omnino aliquam afferens vtilitatem, vel vt cauſa ſanitatis, & auxilium corpore non exiſtẽte pleno, vel tanquã ſignum ad dignotionem (nec minus & eo tempore aliquod afferens mediocre leuamen) ex quo nos diſpoſitionem comprehendentes, ad totius corporis vacuationem peruenimus, quemadmodũ pro curatione doloris oculorum cõmento aph. 31. 6. li. Gal. decretũ reliquit. Cum itaq; anceps fueris, ac nondũ exactè noueris, nũ lateralis morbus exiguus, ſeu mitis fuerit, necne, ac non omnino perceperis corpus totum plenũ eſſe, aut in eo humorum redundantiam non adeſſe, tutò calidis fomentis primò vtare: nam vel ipſum ſanabis, aut ex eiſdem nedum dolor mitigabitur, ſed augeri

eam

eum videbis,& tunc redundantiam humorum in toto corpore indicantibus corpus totum insigni aliqua vacuatione præuacuabis,vt diximus ex Galē. sententia: Hac quoque curandi via vsus fuit Hipp. in Anaxione pleuritico, cui adhibitis fotibus primò,cū dolor nihil remittebatur,& febris intenderetur, ac grauius in septimo se haberet,octaua die venam secuit, vt pater eodē 3. de morb. vulg. lateris igitur dolorē siue is per exordia fuerit,siue postea obortus sit, tentare calidis fomentis dissoluere,nō ab re existit,inquit Hipp. in qua Hipp. sentētia non nulli allucinātur,opinantes eum talia adhibere medicamēta non,vt eisdem pleuritis curetur,si totum corpus humorum redundantia vacabit,sed vt dignoscatur duntaxat, ac manifesta affectio sit: verùm qui talia effutiunt,non animaduertūt ignorantiæ notā Hipp. tribuere, qui non nouisset exactè morbum lateralē priusquā fomenta calida adhibuisset,id quod de tanto viro haud quaquam asserendum erit: simulatq; patefaciunt eorum insciciam in curandis inflāmationibus: in quibus momentum omne(vt dictū est ex Gal. mente)cōsistit in vacuatione sanguinis,qui in ipsa inflāmata parte cōtinetur: atqui vnū, ac præcipuū vacuantium auxiliorum genus,per iam dicta fomenta calida perficitur,quæ extra corpus educunt sanguinem tenuantia,ac per halitum digerentia: tentat itaq; Hipp. prædictis calidis fomentis dolorē dissoluere primò,vt qui non ignorauerit hac via inflāmationes curari posse,ac debere, id quod Gal. confirmauit li. de inæquali intemperie dum dixit: verum digestio optanda maximè curatio est: de inflammatione loquens. Verùm vbi ex humorū in toto corpore redundantia hic curationis modus impeditus fuerit, vt pote si ex iis dolorem augeri cōtingat,immutandus tunc erit curationis modus, ex eiusdē Hipp. ac Gal. sententia,id auferēs primò: qđ talē curationem interpellat,aliquo insigni auxilio, venæ inquā sectione, aut purgatione,vel vtrisq; deinde iterū ad calida fomenta rediens,siquid inflāmationis relictū sit. eisdem cui abis: nā vehementes dolores à corporis vacuatione leniendos esse,præcipit Paulus prędictis fotibus,ac facculis calidis,cū videlicet exactè noueris in toto corpore humorū adesse redundantiā. At si id non exquisitè cognoueris,statim à principio eis vtare, ex Hip. Galeni,ac Alexandri monumentis, simul atque & rationibus priùs dictis instructus: Cæterū, vbi in toto corpore aderit humorum redundantia, vt insignū aliqua ipsum totum corpus

Cur Anaxioni fuerit octaua die secta vena.

Allucinatio quorundam in dictis Hippocratis.

Num existēte humorum redun-

dantia in toto, ſemper exordienda ſit curatio à venæ ſectione.

euacuatione indigeat, cùm bifariam ea fieri poſsit, venæ inquam ſectione, aut purgatione, diuiniſsimus Hippoc. vt pote qui pro vacuatione, per conferentia loca facienda, humorum propenſionem, partisq; affectæ naturam ſemper conſpexerit, vt aphor. 21. 1. & 9. 4. lib. liquet, cùm dolor ad clauiculam pertingerit, internam cubiti venam ſecari iuſsit. Si verò eas, quæ ſub ſepto tranſuerſo ſunt partes, dolor infeſtauerit, nullúmq; ad clauiculam ſignum fecerit, inflammatis videlicet thoracis inferioribus partibus, prope ſeptum tranſuerſum, per inferiorem ventrem purgare præcepit, quem admodum 2. de rat. vict. ab eo decretum eſt, & 4. eiuſdem ſcriptum reperitur. Hãc quoque ſententiam poſt Hippocratem ſectati ſunt Paulus, Aetius, & Alexander, idq; perpetuò ſeruãdum eſſe cenſerem, duobus duntaxat priùs conſideratis: quorum primũ eſt, eiuſdẽ Hipp. lib. de meden. purg. quòd laborantes videlicet validiſsimis febribus correpti non fuerint: nam iis medicamẽta purgatoria dare non oportet, donec remiſerit febris, vt ipſe inquit. Qua ratione in acutis morbis rarò, & in principiis purgãtibus medicamentis vtendum eſt, eodem Hipp. auctore, aph. 24. lib. 1. Secũdum, qđ magno opere animaduertere oportet, eſt ipſius laborantis natura, quæ niſi exactè cognita fuerit, eámq; expertus fuerit, quomodo in medicamentis purgantibus ſe gerat, metus erit, ne eo exhibito plus iuſto vacues, vel nullo pacto vacuationem moueas, aut ſi moueris, non tamen ſufficienter vacues: quæ omnia (vt inquit Gal. eodem 2. lib. de rat. vict. in morb. acut.) magnas in morbis acutis pariunt offenſas, præſertim ſi cum febre fuerint, neq; facilè emendantur. Cùm itaq; febris in pleuritide vehemens non fuerit, hominiſq; naturam noueris, atq; expertus fueris, ſi dolor inferiores thoracis partes prope ſeptũ trãſuerſum infeſtauerit, ad hypochondriúmq; ſe extenderit, ad medicamenti purgantis potum te conferes, iuxta Hipp. atq; Galeni decreta. Verùm quoniam ſæpius, imò ſæpiſsimè pleuritim febris vehementiſsima comitatur, etiam ſi dolor ad inferiores partes finiatur, laborantiúmque natura magna ex parte incognita eſt, qualis nã ſit, quinimò adamuſſim ipſam nouiſſe non liceat, vt libro de cur. rat. per ven. ſect. liquet. Nam ſi cuiuſq; priuatim naturã explorare ad vnguem ſcirem (vt Gal. aſſerit 3. method. medend.) vtiq; qualem fuiſſe Aeſculapium mente concipio, talem me eſſe putarem: ea propter etiam ſi ad hypochondrium dolor peruenerit, tutius multò

Quòd ſeruãda ſit Hippocratis ſententia in cura morbi lateralis.

Quòd tutius ſit ſemper venam ſecare ex Gal. decreto.

multò exiſtit per venæ ſectionē, quàm per purgationem vacuare: etſi minus auxilium ſequatur, nullum nāq;, ex eo quod per venæ ſectionem fit, periculū impendet, eo diſcrimen maximum ſubeunte, quo per purgationem tentatur, potiſsimùm ſi (vt diximus) laborantis naturam expertus non fueris: nanq; alij difficulter natura purgantur, alij modico aſſumpto medicamento purgantur copiosè, ex eiuſdem Galeni ſententia, eodem 2. lib. de rat. vict. in morb. acut. nec propterea ipſum ab Hipp. ſententia receſsiſſe opinandum erit, vt quidam temere autumati ſunt: nempe idem Hipp. 1. de morb. vulg. dicebat, Te ad hoc exerceto, morbis vt profis, aut nequid noceas. At proderit pleuritico cuilibet (ſi humorum adſit redundantia in toto) venam ſecare, idq; ſecuriùs multò exiſtit, Gale. teſte, ſi febris vehemens fuerit, incognitáq;, ac inexperta laborantis natura, nullúmq; per venæ ſectionem, veluti per purgationem, periculum impendet. Igitur venam audacter ſecabis, dolore etiam ad inferna deſcendente: quamuis ex ea minus conſequatur auxilium, ſic nanque tutò curabis: nam vt tutò cures, tria propria ſunt, quibus intentus ſis, oportet, Galen. auctore 14. meth. med. quorum vnum, primúmq; eſt, vt omnino abſolutionem operis conſequaris. alterum, vt ſicubi non conſequaris, ſaltem cubantem non lædas: tertium, vt vitium non facilè reuertatur: præcepit nanq; Hippocrates in ea duntaxat pleuritide, in qua dolor ad iugulum vſque peruenerit, venam ſecare: in ea verò in qua ad imas partes dolor ſe extenderit, purgationem, dummodò febris vehementiſsima non ſit, aliàs ſibi ipſi pugnaret, vt qui in præcitatis locis contrarium aſſeruit. Atqui nec ipſe negaſſet (vt pote cùm periculoſum ſit eiſdem purgās medicamentum) cognitam priùs, atq; expertam debere eſſe ægrotantis naturam, vt Galen. inquit: Verùm vbi hæc non adſint, cùm tutiùs per venæ ſectionem curare poteris, ea indifferenter vti, ſi virtus, aut ætas, ac reliqua non prohibeant, neque ipſe inficiaretur, potiſsimùm cū morbis prodeſſe, aut ſaltem nequid nocere, nos exercendos eſſe doceat, vt diximus, id quod nec Celſus negaſſe videtur, cùm dixerit, Remedium verò eſt magni, & recentis doloris ſanguis miſſus. At cùm decretum ſit tutiùs eſſe ſemper venam ſecare in his, qui euacuatione totius corporis egent, quàm purgante medicamento vti, mox venit in dubium, ex qua vena ſanguis mittendus erit, idq; non ab re: nā in hoc nedum Arabes sum Græcis, ac ipſimet Græ-

Quòd Gal. in hoc non contradicat Hippocrat.

Ex qua vena ſanguis mittendus ſit.

ci auctores inter ſe, verum etiam iuniores medici, etiam hi, qui Galeni doctrinam profitentur, magnopere digladiantur. Verùm nos quibuſdam priùs prælibatis, id, quod cum Hipp. & Galeno ſentiẽdum ſit de hac re breuiter enuntiabimus, quorum primum, ac præcipuum eſt, iuxta Galeni ſentẽtiam, cum lib. de cur. rat. per ven. ſect. tum nono meth. med. φ venæ ſectio interim ſanguinis vacuandi cauſa adhibetur, ceu vacuantium præſidiorum vna: probè autem hanc adminiſtrari conuenit, cùm ſanguis ipſe fiat naturæ inutilis: atqui bifariã contingit eum naturæ inutilem fieri, vel cùm propriam qualitatem ad vnguem non ſeruat, vt nec amplius nutrire poſsit, ſicut priùs cùm vtilis erat, vel cùm ita multitudine creuerit, vt aut vires premat, plethoram quo ad vires generãs, aut tum venas, tum arterias vel diſtendat, vel findat, vel obſtruat, quoad vaſa eo tempore plethora genita, interim verò ceu reuulſoriũ auxilium ſit ea vtimur, vt humorum vehementiorem impetum ad diuerſam partem reuocet, vel per propinqua deriuet. Nam non contemnenda venæ ſectio eſt, tanquam non ſit auxilium reuulſorium, vt Gal. inquit eodem lib. de cur. rat. per ven. ſect. cum per eam auertatur ſanguis, atq; ad alia membra conuertatur: idq; bifariam fieri poterit, vel ad proxima deriuatus, vel ad contraria reuulſus, vt diximus, illud παρεχέτευσιν, hoc ἀντίσπασιν Græci vocant, vt idem met li. 5. meth. med. teſtatur Gal. verum perpetuò memoriæ tenendum, ex eiuſdem Gal decreto, quòd ſiue vt vna vacuantium præſidiorum venæ ſectione vtaris, ſiue pro reuulſorio auxilio, ſemper poſtulat valentes vires quæ modo vacuationis eius reſpondeant, ad hæc nanque reſpicientes ſanguinem detrahimus, aliàs ſemel, aliàs bis, vel ter, vel ſæpius, vt ipſe inquit eodem nono meth. medend. Accedit, ad hæc quòd licet deriuatio ſemper ad vicina loca fiat, reuulſio tamen ad contraria efficitur, non vno duntaxat modo, ſed humoribus ſurſum fluentibus, deorſum reuulſio moliendа erit: deorſum verò, ſi ſurſum: ſin ad dextram inclinent, ad ſiniſtram, ad ſiniſtram verò abeuntibus, in aduerſam partem: intro autem vergẽtibus, foras, ac rurſus foras ruentibus, intrò, ſic quæ retrorſum fluxiones fiunt, reuocabis antrorſum: quæ verò antrorſum, contra retrorſum, quẽadmodũ cap. de reuulſ. Galenus ſcriptum reliquit 5. meth. med. & aphor. 68. lib. 5. fit itaque ad contraria auerſio, vel ſecundum longitudinem, vel ſecundum latitudinem, aut ſecundum profundum, in qua

Primũ ſuppoſitum.

Secundum ſuppoſitum.

Tertium ſuppoſitum.

duæ

duæ continentur differentiæ, tum ea, quę eſt ante, & retro, tum ea, quæ eſt intus extra: & propterea lib. 5. meth. med. eius meminit, quæ intus extra, & è contra habetur, & commento præcitati aphoriſ. eius duntaxat, quæ eſt ante, & retro, & è contra. Cùm in vniuerſum, ſecundum tres dimenſiones ad contraria auerſio fieri poſsit. Ea verò quæ fit ſecundum profundum, ſub diuerſa ratione bifariam conſiderari valeat: & ne quis temerè pro ſanguinis auerſione indiſcriminatim diuerſione, aut deriuatione vtatur, idem Galenus (Hippocrat. auctoritate) nam & hæc quoque Hippocrat. inuenta ſunt, tum libro de curandi ratione per venarum ſectionem, tum 4. method. medend. & 2. de arte. cur. ad Glauconem docuit nos eiſdem vtiliter vti: nam incipientibus fluxionibus, ac toto tempore, quo etiamnum fluxio valenter irruit ad contraria reuellere ſtudendum erit: in inueteratis autem, ac vbi fluxio ferè iam reſtitit, expedit magis per vicina deriuare: Neque illud ſatis admodùm eſſe putes pro reuulſione, aut deriuatione perficienda, niſi & hoc potiſsimùm animaduertas, quòd eiſdem geminam ob cauſam vti poteris, aut pro auerſione duntaxat, ac inhibitione impetus fluentium humorum, ipſum ad diuerſam partem reuocando, vel per propinqua deriuando, quo caſu id quod influit, aut fluxurum eſt, tantum reuulſione, aut deriuatione prohibemus, nominabimúſque eas diuerſiones ſimpliciter, ſi ad longinqua, atque contraria, & ſimpliciter deriuationes, ſi ad proxima ſanguis, ſeu fluxionis impetus per eas conuertatur: de qua ſimpliciter diuerſione, ac deriuatione meminit Galenus præcitato libro nono method. medend. quo loco cùm tractaſſet de venæ ſectione tãquam vna vacuantium præſidiorum, confeſtim de ea mentionem fecit, qua vtimur pro reuulſione duntaxat, aut deriuatione fluentium humorum: de eiſdem quoque 5. method. medend. verba fecit, cum dixit, eas eſſe omnis immodicæ euacuationis communia remedia, ac propterea ab Hippocrat. inuenta: & lib. de curandi ratione per venarum ſectionem, in immodicis ſanguinis eruptionibus, reuulſionis cauſa venam ſecare iuſsit: nam citiſsimè ex ea conſpicuam videbis vtilitatem, ſi in directum adhibeatur: & 3. prorrheticorum dicebat, Nempe & nos ſæpius auxilium experti ſumus, venæ inquam ſectionem, perſpicuè per eam immoderatam ſanguinis lationem ſiſtentes: neque enim per eam (vt ipſe inquit) vacuationis, ſed reuulſionis gratia ſe-

Quartũ ſuppoſitum.

Quintum ſuppoſitum.

ctionem facimus. Qua propter & recto tramite eam fieri præcipit, quod ab Hipp. κατ' ἐμὲ dictum est: id insuper exequendum iussit in inflammationibus ipsis, præsertim circa initia, vbi totum corpus plenum sanguine appareat 2. de art. cur. ad Glauconem asseruit, Semper enim fluxionis motum ad contrarium trahere expedit, & 13. meth. med. indicationem curationis phlegmonarum, quæ adhuc in generatione sunt, priorem vacuatione esse inhibitionem confluentis ad affectum loco sanguinis asserebat: nam quæ phlegmone adhuc in generatione sunt, earum causas priùs abscindere oportet, vt eodem loco pateat: & paulò post dicebat præceptum in cõtrarium auersionis esse in omnibus talibus cõmune, potissimùm, si totum corpus malè sit affectum: nanq; in his ad partes quæ maximè longinquæ sunt, semper auersionem facies, siquidem longissimè à tentata fluxione parte auellere, nequaquam ad eam trahere conuenit. hoc idem confirmauit lib. art. med. inquiens, Si igitur vniuersum corpus plus æquo plenum fuerit, per patientem locum minimè vacuandum, neq; elaborandum, vt quod influxit retrocedat, cùm corpus plenũ non admittat, sed priùs totum corpus euacuare oportet, aut omnino ad contraria loca retrahere, quod patienti particulę influit: quo perfecto opere à parte priùs repellendum, mox dispergendum. Poteris insuper & secundò reuulsione seu deriuatione vti nõ simpliciter, & exquisitè, pro scopo habens auersionem duntaxat fluentium humorum, aut eorum, qui fluxuri sunt seu immodicæ euacuationis curationem, sed eum qui in parte affecta cõtinetur, qui insimul cum diuersione, aut deriuatione euacuatur: sed quoniã in huiusmodi diuersione, seu deriuatione duo perficiũtur, euacuatio videlicet humoris in parte affecta contenti (& cùm is non pereandem partẽ euacuetur, verùm per remotas, aut propinquas prædictæ parti affectæ) insimul cũ iam dicta euacuatione, reuulsio quoq; seu deriuatio fit: vnde cùm mixtũ quoddam opus sit, ex vacuatione, & auersione, interim Gal. reuulsiones cum euacuatione, aut vacuationes cum reuulsione nominat: & iam ex mente Hippoc. vt patet commento aph. 68. lib. 5. cùm ait, Non solùm studet Hippocrates vbi opus sit, euacuare, sed etiam reuulsoriè euacuare, seu cum reuulsione: sic quoque lib. de cur. rat. per ven. sect. asserebat, incipientes phlegmonas reuulsoriè euacuare oportere: & paulò infra inquit, Quippe reuulsiones cum euacuatione adhiberi magis debent in

fluxion

fluxionibus incipientibus: & libr.2.de rat. vict.in morb.acut. Cùm igitur(dicebat)ſuperiorum condolentia ſignum fecerit, venam in cubito ſecare eam oportet, quæ ſanguinem ab affecta parte, & magis, & velociùs, tum reuellere, tum vacuare poſſit:13.quoque meth.med. de curatione inflammati iocinoris verba faciens,hæc protulit verba.Ergo pariter tum reuellendus,tum educendus, qui adiecur fluit ſanguis, eſt,interna in dextro cubito inſecta vena: interim verò euacuationes,eas duntaxat appellat, aut reuulſiones, aut deriuationes: iuxta etiam Hippocratis ſententiam, quamuis impropriè ſic dicantur,quemadmodum liquet 2.de art.curat. ad Glauconẽ, cùm dixit, At ex poſitu indicatio neq; ipſa negligenda eſt:nam per quæ euacuare oporteat, atq; quomodo ipſa præcipuè demonſtrat:fluentium igitur humorum retractio(ſic enim Hippocr. nominat)eorum autem qui iam membrum obſederunt,deriuatio medela eſt,& demum ſubdit,vtrunque autem euacuationis genus per communes venas fieri præcipit: nam proximarum (vt ipſemet Galenus inquit lib.de conſt.art. med.) communiúmq; affectæ particulæ venarum euacuatio optima eſt, atq; facillima. Neq; id mirũ videri debet:nam cùm mixtum quoddam opus ex huiuſmodi reuulſionibus, ac deriuationibus fiat,quod quidem proprio nomine carere videatur: iccirco aliàs alia Gal.cum Hipp. vtitur appellatione,quemadmodum cum morbos ſientes curamus, quæ curatio miſta eſt ex præſeruatione,& curatione proprio carentes nomine,interim præſeruationem,nonnunquam verò curationem, quandoque vero curationem cum præſeruatione nuncupamus,vt cõmento aph.22.li.2.liquet,& 11.& 13.meth.med. Cùm igitur nõ per patientem particulam ipſam,humorem,qui in ea continetur, euacuent prædictæ reuulſiones, ac deriuationes, ſed per alias partes ipſi cõiunctas,ac per proximas,ſeu cõmunes venas,poſſent haud obſcurè abuacuationes appellari, Græcè verò non κενώσεις,ſed ἀπονενώσεις dici:quo etiã vocabulo vtitur Gal.lib. art.med.de cura inflammationis loquens,vniuerſo præſertim corpore plus æquo pleno exiſtente:quamuis repellentia quoque medicamenta ex numero eorum ſint, quæ per patientem locum minimè euacuãt,ſed per tranſlationem ad alias partes: nam quamuis momentum omne laborantis phlegmone partis (vt priùs diximus,ex Galeni ſeutentia 13.meth.med.)in redundantis in ipſa ſanguinis vacuatione conſiſtat, vacuatio tamen

men hæc duplex excogitata eſt, vt ipſe eodem loco inquit, aut trãſlato ad alias partes, qui in ægra cõtinebatur, ſanguine, aut foris à corpore expulſo: gemina autem eſt dictarum vacuationum vtraq; : quo fit, vt quadruplex in vniuerſum oriatur vacuãtium auxiliorum genus: nam tranſlationis ad alias partes ſanguinis, alterũ genus eſt, vbi ipſa pars, quę phlegmone laborat, ſanguinẽ abigit, id quod ex aſtringentium, ac infrigidantium medicamentorũ appoſitione perficitur. Alterũ genus eſt, cùm hæ quæ integræ ſunt, ad ſe trahunt, ipſis tamen prius exinanitis, aut quomodolibet aliter, eiſdem ad ſe trahentibus: eius tamen quæ extra corpus educit, alterum ſenſibile effluxu, alterum verò ratione tantùm, cõtemplabili perficitur. Hiſce itaq; duobus modis tam reuulſione, quàm deriuatione, iuxta Hipp. & Galeni ſententiam, commodè vti poteris. Verùm id neutiquam prætereundum eſt, ex eorundem decreto, quòd velut natura ſanguinis eruptione criſim efficiens rectitudinem quandam ſeruat, taliſq; eruptio ſummodum commodum laborantibus affert, quibus verò contra euenit, nihil iuuat, aut etiam interdũ nocet, quòd vires ſcilicet citra morbi leuamen deiiciat, atq; exoluat. Non enim (vt Gal. inquit lib. de cur. rat. per veneſ.) in liene turgente, ex dextra nare erumpens ſanguis, nec in iecore ex ſiniſtra, vllam fert vtilitatem, ſed ſi recto fiat tramite: hoc nanque vnum eſt ex his, quæ requiruntur in perfecta, & indeficiente iudicatione, vt patet commento aphor. 20. lib. 1. Sic inquam nos in diuerſionibus, ac deriuationibus ſeruare debemus, velut Hippocr. diligenter obſeruatus memorię prodidit, ſcilicet κατ' ἴξιν, hoc eſt, in rectum, ſeu ſecundum rectitudinem ipſas efficientes: nam reuulſio quibus in directum adhibetur, euidentem vtilitatem celeriter oſtendit, quibus contra, haud etiam à membris igitur, quæ è directo ſunt, affectis partibus, propterea quòd viciniores venæ ſunt, atque magis è directo, ac plus inter ſeſe communicant, vena ſecanda erit, id enim per κατ' ἴξιν 2. de art. cur. ad Glauc. Galen. intelligi volmit, reddítque rationem 14. de vſu partium ex Hippocra. ſententia: quoniam partes, quæ ſecundum rectitudinem ſunt ſitę, neceſſariò plus inter ſeſe communicant, ac fruuntur. Qua propter proximarum, communiúmque affectæ particulæ venarum euacuationem optimam eſſe, atque facillimam idem Galenus aſſerebat. libr. de conſt. art. med. vt paulò ante diximus: & libr. de palpit. trem. rig. & conuulſ. ſcriptum ab eo eſt,

Sextum ſuppoſitum.

ſemper

ſemper à communibus venis ſectionem faciendam eſſe, cum ſi alias ſecueris, neque ſanabis affectum, perpetuò verò quod eſt ſanum lædes: id autem potiſsimùm ſeruandum erit in reuulſionibus, quę pro compeſcendis immodicis ſanguinis eruptionibus adhibentur, quemadmodum li. de cur. rat. per ven. ſect. liquet: nec minus & in diuerſionibus, ſeu derivationibus cum euacuatione, ſeu in euacuatione cum diuerſione, au derivatione, vt patet eodem libr. de cur. rat. per ven. ſect. 13. meth. & 2. de art. cur. ad Glauc. quo loco tam de diuerſione, quàm de derivatione cum euacuatione loquitur: ait enim, Vtrumque autem euacuationis genus per communes venas fieri præcipit Hippoc. veluti in locis muliebribus in contrarium trahas, ſi eas quæ in cubito ſunt, ſecueris venas, aut mamillis cucurbitas appoſueris, vel manus concalefeceris, & fricueris, atque alligaueris. Derivabis autem, ſi eas, quæ in genibus, aut talis, venas diuiſeris, & cucurbitas coxis applicueris, & crura calefeceris, ac perfricueris, atque alligaueris: & ſi quidem in parte dextra locorum paſsio fuerit, à dextra manu, aut crure detraxeris ſanguinem: ſi verò in ſiniſtra, à membris, quæ illi è directo ſunt, hoc ipſum nanque eſt, quod ab Hippocr. κατ' ἐξιμ dicitur. perpetuò in omnibus, quæ phlegmone afficiuntur partibus obſeruãdum tam pro euacuatione reuulſoria quàm cum derivatione, prout idem Galen. præcitato lib. 13. method. medic. decretum reliquit. In his denique diuerſionibus, ac derivationibus, nedum κατ' ἐξιμ, id eſt, rectitudinem ſeruandam eſſe cenſemus, verùm & maiorem rectitudinem, hoc eſt, venarum maiorem communionem, ac propinquitatem, propter iam dictas cauſas: In reliquis verò reuulſionibus, quæ pro inhibitione duntaxat fluentium humorum adhibentur, ſat erit rectitudinem ſeruare, adeò, vt obliquitas vitetur, appello autem obliquitatem, eam, quæ ſecundum duas differentias, aut plures iam dictas, affectæ parti opponeretur: vt ſi iocinore inflammato, ex ſiniſtro crure ſanguinem detraxeris, liene verò ex dextro: aut ſi dexter oculus inflammatus eſſet, ex ſiniſtra manu, aut crure: & ſi ſiniſter, in dextra manu: aut crure. Nam cùm venarum diſtributio obliquè non fiat, ſed rectè magna ex parte, aut ægrè confluentis ad affectum locum ſanguinis fieret inhibitio, aut fortè nequaquam fieret: Quapropter cùm opus fuerit, huiuſmodi reuulſione vti pro inhibitione duntaxat confluentis ſucci, ea ſeruanda rectitudo erit, quę è regione,

Septimum ſupponitur.

regione, seu diametro parti affectæ sit non secundum duas, aut plures reuulsionis differentias, sed secundum vnam tantùm, vt puta ex sursum deorsum, vel è contra, aut à dextris ad sinistra, contráque ex sinistris ad dextra: sic quoque in reliquis seruandum erit reuulsionis differentiis, quæ scilicet fiunt foris intrò, ac retrorsum ad antrorsum: & è contra: non enim per has reulsiones, sanguinem in inflammata parte contentum euacuare intendimus, nec immodicum sanguinis profluuium cohibere, sed tantùm fluxionis impetum coercere, ac ad contrarias, longissimásque partes auertere, id quod in inflammationibus, quæ in generatione adhuc sunt, ex Gale. decreto 13. method. medic. priùs exequendum erit: præsertim vbi ex toto corpore, aut aliis quibusdam partibus superfluum alicui particulæ transmittatur, vt in ea phlegmone excitetur, quò fit, vt per quamlibet vnam reuulsionis speciem, ex iam dictis, seruata etiam rectitudine fieri possit: aliàs superfluè à Galeno proprio capite de reuulsione libr. 5. method. medic. & commento aphoris. 68. lib. 5. conscriptæ fuissent. Idem quoque eodem 13. method. medic. corpore existente pleno, in cura phlegmones, quæ ad vlcera consequitur, manu laborante, ex cruribus sanguinem mittere præcipit, & altero crurum malè habente, ex reliquo sanguinem mittere: quo loco tum de ea, quæ secundum longitudinem, tum etiam de ea, quæ secundum latitudinem fit, diuersione (vt liquet) mentionem fecit. Nec quicquam valet, si dixeris, in membris extremis id duntaxat veritatem habere, vt quidam sentiunt: nam hoc eidem Galeno pugnat, qui 2. de art. cur. ad Glauc. decretum reliquit, Patientibus membris extremis, de phlegmone loquens, à coniunctis euacuationem faciẽdam esse, siue retrahere velis, siue deriuare, quemadmodùm paulò supra de inflammato iocinore, & liene similiter concluserat. Hoc insuper confirmauit Hippo. lib. 2. de nat. hum. ac lib. de ossium. nat. cùm dixit, Operam dare oportet, vt quàm longissimè à locis, vbi dolores fieri solent, sanguísque colligi, sanguinem mittamus, idque pro reuulsione duntaxat perficienda, vt ex eius verbis liquet. Nec obstat, si dixeris Hipp. dicta veritatem habere in ea præseruatione, cùm scilicet periculum imminet, ne in futurum inflammatio procreetur, & nõ in ea. quæ iam orta est, ac in generatione existit: nam pari ratione qua per reuulsionem prohibetur phlegmones generatio in his corporibus, in quibus nondum oriri cœperit inflamatio, ea

tio,ea præſeruando à futura inflammatione:ſimiliter,& in his in quibus in generatione adhuc eſt, nec dum abſolutionem nacta ſit per reuulſionem duntaxat, ne augeatur prohibetur: idque medicinæ artis parti ſimiliter, quæ futurum morbum præcauet,ſubiicitur,velut in prædictis, atque ſimiliter prophylactice dicitur: quáuis ea purè,ſynceréque prophylactice dicatur, cùm nondum ſenſibiliter morbus ex cauſa gignatur, ſed futurus eſt, in hac verò cùm ſenſibiliter generetur, licet nondum abſolutionẽ nactus ſit,prophylactice dici poterit,quamuis nõ purè,ac ſyncerè:Nam quod generatum ex ea eſt,id medicinæ artis parti, quæ morbos curat, ſubiicitur: quod verò in generatione adhuc eſt,parti,quæ futurum morbum præcauet vt liquet apud Galenum eodem 11.& 13.method.medic. Vnica igitur indicatio in vtriſque eſt: aſsimilis quoque eſt ſcopus, nempe inhibitio ſanguinis ne ad locum, qui affici conſueuit, aut afficitur,cõfluat:prophylactice quoque vtraque eſt,& propterea rectitudine ſeruata quoad poſsit,vt diximus,quarumuis vna ex modò dictis reuulſionis differentiis, pro ea perficienda vti poteris, æſtimata tamen tum phlegmones magnitudine, tum corporis totius ſtatu,poſitionéq; partis affectæ,cum qua ſocietas quoque comprehenditur,quam cum aliis partibus habet,vt patet libro de conſt.art.med. Ex his itaque conſtat quid intelligendum ſit pro eo quod ab Hippocr. κατ' ἴξιν dicitur, hoc eſt,ſecundum rectitudinem: nanque partium è directo poſitionem,propter quam & neceſſariò plus communicant inter ſeſe per eorum vaſa,ac propinquiores ſunt inflammatis partibus,quàm hæ quæ non è directo ſunt poſitæ,& non intelligendum eſſe rectitudinem fibrarum,quæ in venis ſunt,prout quibuſdam viſum fuit,id quod nec ad Hipp.nec ad Galeni ſententiam veritatem habere poteſt, cùm eam indicationem, quæ à partium poſitione ſumitur,earúmque figuratione,laborantes partes,non qua ſimilares ſunt,ſed qua inſtrumentales indicẽt, vt 13.meth.med.ac nonnullis aliis in locis teſtatur Galenus: & propterea de inſtrumentalium partium poſitione verificatur rectitudo,& non fibrarum,quæ in venis exiſtunt:nam auerſionis in contrarium,quæ ab Hippo.antiſpaſis dicitur,non à ſubſtantia,ſed à curandi mẽbri poſitu inuentio præſtatur,vt idem Galenus inquit,14.meth.med.Ad hæc cùm prædicti auctores nouerint fibras in venis contineri, cum non earum rectitudinem ſeruandam eſſe in venæ ſectione pro diuerſione, aut deriuatio

Quid per κατ' ἴξιν intelligendum ſit.

riuatione ſtatuerint, potiſsimùm Galenus lib. de curan. rat. per ven. ſect. & de art. curat. ad Glauco. ac reliquis in locis, in quibus hoc Hippocratis verbum declarat, de inſufficientia procul dubio notari poſſent. Amplius cum cunctis medicis liqueat, ſanguinis vacuationem ſecta vena, eiusque attractionem conſecutione ad vacuũ fieri, nullum propterea præſtabunt vſum rectę venarum fibræ: Pro eius vacuatione (potiſsimùm cùm conſueuerint, qui venas incidunt, iuxta inciſionem, partem ipſam in qua vena ſecãda eſt, doloroſis vinculis alligare, multiſque frictionibus) interim etiã balneis aquæ calidæ, quò maior fiat attractio ad ſectã venam vri, vt propterea minimè opus ſit venarũ fibris, etiam rectis, in hunc vſum, quinimò nec etiã tranſuerſis, quanquàm vſum præſtent venarum fibræ pro ſanguinis per vniuerſum corpus diſtributione, quò promptius ſingulæ partes nutriri valeant: ſunt etenim communia totius corporis inſtrumenta, vt liquet 16. de vſu part. His denique iactis fundamentis firmis pro venæ ſectione adhibenda, ad propalandam noſtram opinionem, ac veritatem, quam de venæ ſectione in pleuritide afficienda ſentimus, accedere tempeſtiuum eſt. Pro qua audacter, ac citra controuerſiã cum Hippoc. lib. 2. de rat. vict. ſimul atque Galeno tum eodem loco, tum 4. eiuſdem, & lib de cur. rat. per venæ ſect. In pleuritide venam cubiti internam ſecandam eſſe, cenſemus, recto à latere dolente tramite. Quod & ſiab Hippo. apertè præcitato lib. 2. de rat. vict. non dicatur, ſubintelligendum erit, nedum ad Galeni, ſed omnium medicorum ſententiam, idque manifeſtò ſcriptũ reperitur libro quarto de rat. vict. modò Hippocratis fuerit. Expedit enim iam dictam venam ſecare, quoniam, vt inquit Galenus, partem eam, quę phlemone obſidetur, tum celeriter, tum quàm cæteras partes magis in acutis præſertim morbis vacuare contendimus. At ſectio prædictæ venæ (vt idemmet teſtiſeſt) ſanguinem ab affecta parte, & magis, & velociùs, tum reuellere, tum vacuare poteſt. Vt igitur optima ſit, atque facillima inflammatæ partis euacuatio, à proximis atque communibus venis ea perficienda erit: atqui prædicta interna cubiti vena è directo laborantis lateris, & maiorem communitatem, atque propinquitatem cum affecta parte habet, quàm reliquæ per quas poſſet ſanguis ab affecta parte tum reuelli, tũ vacuari. Non ab re igitur ſi cum reuulſione ſanguinem, qui in inflammata parte continetur, vacuare contendimus, eam incidas

De ſecunda vena quid ſentiendum.

Quando è directo laborãtis lateris ſecanda ſit.

tidas venam oporteat: eritque sanguinis vacuandi terminus coloris mutatio, vt ex eodem Hippoc. scriptum est, asserente. Neque vt copiosè sanguis detrahatur, est cunctandum, sed eousque auferendus, donec rubidior multò, vel pro puro, rubidoq; liuidus fluxerit: redditque Galenus rationem dictorum Hipp. tum eodem secundo de rat. vict. tum lib. de curan. rat. per ven. sect. nam alius est qui in phlegmone continetur sanguis, quàm qui secundum naturam, vt pote plus excalfactus. Quapropter si antea crudior erat, rubrior modò, & flauior efficitur: sin eius modis priùs fuerat, liuidior erit: aut ad atredinem vergit pro maiori, minorive assatione, seu adustione. Coloris igitur mutatio sanguinis, ex particula inflammata translationem sufficienter commonstrat: & propterea hic erit modus vacuationis atque mensura, quæ affectui peculiaris existit, siquidem signũ constituit Hippocrates assumpti in sectam venam ex phlegmone sanguinis mutationem in eo apparere: quem sectatus Galenus, pari ratione pro reuulsione simul cũ vacuatione perficienda in pleuritide lib. de cura. rat. per ven. section. dicebat. Quin & pleuriticis, quæ è directo laborantis lateris adhibita fuit sanguinis missio, clarissimam sæpe vtilitatem attulit: quę verò ex brachio oppositio, aut omnino obscuram, aut certè post temporis interuallum. Nemo itaque vereatur vbi simul vnica venæ sectione, tum reuellere, tum vacuare velit, ac possit, in morbo laterali venam cubiti internam secare, quæ è directo laborantis lateris sita est: ea verò non apparente, eiusdem cubiti mediam: quòd si nec ea apparuerit, humeralis incidatur, prout Galeno visum est, eodem 2. libr. de rat. vict. in mor. acut. eritq; huius venæ sectionis vacuãdi sanguinis terminus, eiusdem (vt diximus) coloris mutatio. Cæterum quoniam non omni ex parte coloris sanguinis mutatio expectanda est, secta vena in pleuritide, vt Gal. inquit, eodem li. de cur. rat. per ven. sect. imò verum est, vbi antequàm existat, cessare conueniat, idque duplici nomine, vt ipse asserit, ob infirmas videlicet vires, quæ tantum copiam vacuare prohibent, aut ob phlegmones prauitatem: nãque interdum nihil ab ea emittitur, sed inibi sanguis fortiter constrictus est, per quam venæ sectionẽ reuulsio dũtaxat, & non reuulsio, & euacuatio simul fieret. Propterea non ab re in dubium venit num perpetuò seruandum erit in cura pleuritidis, quòd ea incidatur interna cubiti vena, quæ è directo laborantis lateris sita est? vel liceat interdum

Terminus euacuationis à quo iudicatur.

Num semper ex eodem latere facienda sit secta sectio.

à reliquis

à reliquis partibus ſanguinem mittere, etiam pro reuulſione duntaxat perficienda? Pro quo animaduertendum, quòd præter iam dictas duas præcipuas cauſas de pleuritide traditas, nonnulla alia ſunt, quæ multam ſimul copiam ſanguinis euacuari prohibent, etiam ſi affectus id indicabit, velut ſcriptum reperitur apud Galen. tum libr. de cur. rat. per ven. ſect. tum 4. de rat. vict. in morb. acut. t. de art. cur. ad Glauco. & reliquis pleriſque locis. Ea ſunt, laborantis temperies cùm calida ſcilicet, & humida fuerit: nam ſuapte natura corpora hæc promptè difflantur, qua etiam ratione, & pueris ipſis cùm videlicet pubertatem attigerint, quoad ætates attinet, minus detrahimus, quàm plenitudo, ſeu affectus commoner: dixi autem non inconſultò, cùm pubertatem attigerint, ne quis opinetur admiſiſſe Galenum veris pueris venæ ſectionem vſque ad 14. annum: interdicit enim eis vbique locorum eam: & proinde cùm dicit libro de curand. ratio. per ven. ſect. Quòd minus detrahimus, quoad ætates quidem attinet in pueris, de eis intelligendum erit qui pubertatem attigerint: ſic nanque & eodem libr. parum ante præſcripta verba eos nominauerat: etiam poſt decimum quartum annum. Quòd verò ad corporis habitus, in candidis, & quibus mollis, teneráque eſt caro, minus etiam detrahimus: Similiter in regionibus, anni temporibus, ac aëris conſtitutionibus, immodicè calidis, aut frigidis largam vacuationem fugimus, licet cuncta hæc ſub virium imbecillitate fere contineantur. Cùm itaque tot ſint, quæ exquiſitam venæ ſectionem fieri impediant: audacter aſſerimus eandem internam cubiti venam è directo laborantis lateris incidi debere eáque non bis dũtaxat, ſed ter, & ſæpius, vbi opus fuerit, etiam reuulſionis tantùm gratia, cum aliquod ex prædictis vſque ad coloris mutationem fieri prohibeat: quamuis ex ea (vt Galenus inquit) parti, quę phlegmone obſeſſa eſt, minus futurum ſit auxilium, modò fluxio non valenter irruat, velut conſueuit in primis morbi diebus: aut corpus totum non ſit ex æquo plenum. Verùm vbi ea vehementer irruat, aut in corpore toto humorum adſit redundantia, cum debilitate virium nullo pacto, pro reuulſione duntaxat eiuſdem lateris venam primo in cubito ſecandam eſſe putamus, ſed ad partes, quæ maximè longinquæ ſunt diuertere priùs oportet, atq; magis in aduerſum trahere, ſeruata tamen perpetuò Hippocr. rectitudine, quæ in reuulſione duntaxat efficienda ſeruari poteſt, ac debet: vtpote

Quòd non perpetuo è directo laborantis lateris venæ ſectio ſit facienda.

quæ

quæ non ſecundum duas, vel plures, ſed vnam tantùm reuulſionis, ſeu oppoſitionis differentiam fiat. Nam quamuis ex ea minus ſequatur auxiliũ laboranti particulæ, multò tamen ſecurius exiſtit: cùm non ad ipſam per hanc venæ ſectionẽ fluxio magis proritetur, ac trahatur, quẽadmodum ſi ex eodem latere venæ ſectio fieret: imò ipſa per eam inhibetur, cùm ad partes, quæ maximè longinquæ ſunt, attractio fiat. Id nanque perpetuo ſeruari oportere in cunctis venæ ſectionibus, quæ tantùm pro reuulſione adhibetur, ac fluxionum inhibitione, ex paulò ſupra conſcriptis autoritatibus Hipp. ac Galeni conſtat: & Aetius lib. 5. cap. 100. illud confirmauit, cùm de doloris curatione verba fecit, inquiens. Siquidem igitur multitudo fuerit, quæ diſtendit viribus fortibus exiſtentibus, vena ſecetur, & ex magna vena inflammatæ, aut dolenti parti propinqua ſanguis auferatur: Si verò debiles fuerint vires, reuulſio fiat, & deriuatio ſurſum, aut deorſum, at vtrinque, aut per frictiones. Nec vtique Galenus illud negauit in morbo laterali, cũ lib. de cur. rat. per ven. ſect. dixit, Quin & pleuriticis, quæ è directo laborantis lateris adhibita fuit ſanguinis miſſio clariſsimam ſæpe vtilitatem attulit, quæ verò ex brachio oppoſito, aut omnino obſcuram, aut certè poſt tẽporis interuallum. Nunquid aliud voluit per hæc verba ſignificare (niſi quòd clariſsimam vtilitatem affert venæ ſectio è directo laborantis lateris adhibita? nanq; per eam celeriter clariſsima vtilitas ægrotanti affertur. Sed quoniã nouerat iam id obſeruari perpetuò haudquaquã poſſe, propter eas, quas priùs tradiderat cauſas, quas etiã modò narrauimus ſæpe id dixit obſeruari debere, & non ſemper, vſus verbo πολλάκις, & non ἀεί: ſubdiitque demum cùm id obſeruari non poterit perpetuò, quòd licet non tantam afferat vtilitatem, nec ita celerem, tamen ex brachio oppoſito fieri debet, cùm dixit, Quæ verò ex brachio oppoſito, aut omnino obſcuram, aut certè poſt temporis interuallum: fruſtra nanque appoſuiſſet verba hæc, niſi quandoq; ea vti deberemus: præſertim cùm priùs ſecta vena ex eodem latere, ſæpe, & non ſemper clariſsimam vtilitatem attuliſſe dixiſſet. Accedit ad hæc, quòd & conferre confitetur venæ ſectionem ex oppoſito brachio, quamuis obſcura ſit conferentia, aut poſt temporis interuallum: idque non præter rationem. Nam cùm per hanc venæ ſectionem reuulſio tantùm fiat confluentis ſucci ad affectam partem, & non ęquetur

cuetur ſanguis, qui in ea continetur, nec propterea dolor confeſtim ſedetur: ea de re rectè Gal. inquit, per hanc venæ inciſionem obſcuram fieri, aut poſt temporis interuallum ægrotantibus vtilitate, relatione ad eam, quæ è directo laborantis lateris efficitur, pro reuulſione ſimul ac euacuatione. Hoc idem confirmauit Aetius, qui lib. 3. cap. 12. ex Galen. ſententia pro reuulſione, ſimul ac euacuatione perficienda, venam è directo affecti lateris ſecandam præcipit: lib. verò 8. cap. 68. (ex Archigenis monumentis) venam incidere oportet, inquit, vt dictum eſt, in brachio, non eo quod rectà ab inflammato latere procedit, ſed oppoſito: Sanguinis autem multitudo non vſque ad animi deliquium extrahatur, ſed modicum extrahere oportet, & poſt ſufficientem temporis intercapedinem, rurſus repetita inciſione modicum auferre: quo loco venæ ſectionem adhibendam eſſe, pro reuulſione duntaxat perficienda, putandum eſt, cùm non liceat tantum virum ſibimet pugnantia conſcripſiſſe, vt quidam volunt: quamuis in vtriſque locis ſecundum mentem aliorum loquutus fuerit, Galeni ſcilicet in vno, Archigenis in alio. Ex oppoſito itaque brachio venam interdum ſecandam eſſe reuulſionis tantùm gratia in morbo laterali, cùm in generatione adhuc ſit, fluxio valenter irruat, aut corpus totũ humoribus plenum fuerit, ex Galeni, ac Aetij ſententia liquet: cùm videlicet laborantes per vnicam venæ ſectionem, quæ vſque ad coloris ſanguinis mutationem fieret pro reuulſione ſimul, ac euacuatione, propter aliquam ex prædictis cauſis ferre non valeant: nanque in his inflammationibus, quæ in generatione adhuc ſunt, prior vacuatione inhibitio facienda eſt, confluentis ad affectum locum ſanguinis. Quapropter lõgiſsimè à tentata fluxione parte auellere, & nequaquàm ad eam trahere cõuenit: id autem potiſsimùm ſeruari debet, vbi à toto, vel reliquis eiuſdem partibus, ſuperflua affectæ parti tranſmittuntur: Semper etenim fluxionis motum ad contrarium trahere expedit, dicebat idem Galenus 2. de art. cur. ad Glauc. Si verò fluxionis cauſa ex ipſa parte, quam phlegmone vexat, oriatur, vtpote quæ calidior ſit facta, aut dolore vrgetur, quippe ſatis conſtat eiuſdem Galeni præcepto 13. meth. med. affectum illum principio tibi eſſe ſanandum, & mox quicquid iam phlegmones factũ eſt: nam ſemper quæ phlegmones adhuc in generatione ſunt, earum cauſas priùs abſcindere oportet, vt eodẽ li. patet. Quapropter

toto

toto vt inquiunt cœlo (vt mea fert opinio) errarunt, qui iuxta Galenicorũ allucinatio.
Galeni doctrinam voluerunt perpetuò pro cura pleuritidis eiuſdem lateris venam incidendam eſſe, freti ex paulò ante dicta auctoritate ipſius, in qua (vt cuilibet patere poterit) à Galeno perpetuò id ſeruandum eſſe non præcipitur: quamuis ſæpius dixerit, vtilitatem clariſsimã eam afferre: imò, propterea quòd ſæpius dixit, id ſemper obſeruari noluit, ac ſi dixiſſet, quandoque ex ea vtilitatem non prouenire, imò potius laboranti incommodũ, veluti ſi fieret, redundantia in toto corpore exiſtente, circa morbi initia, fluxionéq; valida irruente, & vires, aut quodpiam aliud ex prædictis vſque ad coloris mutationem eam fieri prohiberent: quo caſu, ſatius, imò tutiùs erit, iuxta eiuſdẽ Galeni decreta, ex oppoſito brachio ſanguinem mittere, reuulſionis tantùm gratia, quamuis ex ea inflammatæ parti minus futurum ſit auxilium, quæ ad contrarium iuxta latitudinem fieret, aut ſi iuxta tali venas, è directo tamẽ laborantis lateris venam incidas, per quam reuulſio duntaxat fiat, ſecundum longitudinis oppoſitionem, iis potiſsimùm, quibus hæmorrhoides aut menſes detenti fuerint, à qua confeſtim eadem die, ſi vires permiſerint, aut ſequenti eam incidas venam in cubito, quæ è directo eſt laborantis lateris, etiam ſi per eam reuulſio tantùm fiat nam quantò maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tantò reuulſionem efficaciorem effeceris, vt Galenus inquit eodem lib. de cur. rat. per ven. ſect. Et propterea facta prima venæ ſectione ex oppoſito cubito, aut eiuſdem lateris crure, ſtatim ad ſecandam (vt diximus) eiuſdem affecti lateris in cubito venam deuenias, eámque non ſemel incidas, imò bis, ter, ac ſæpius, vbi opus fuerit, repetas, ſiquid non prohibeat: quoad ſanguis qui obſeſſã phlegmone partem continebatur, per eam vacuetur: id quod dignoſces præcipuè, ex eiuſdem ſanguinis coloris mutatione, ac doloris ſedatione. At mox non deerit, qui noſtram hanc opinionem impugnabit, afferens, quòd ſi ſectio venę è directo laborantis lateris pro reuulſione duntaxat interdum adhibeatur, & ea ab affecta parte reuellit, vt palàm conſtat, cùm ipſa à nobis non prohibeatur, etiam exiſtente in toto corpore plenitudine, ac valenter fluentibus ſuccis ad affectam partem, præcedente tamen oppoſiti cubiti, aut eiuſdẽ lateris circa talum ſanguinis miſſione: cur pari ratione etiam à principio nulla facta in reliquis partibus remotioribus venæ ſectione, Dubium.

pro eadem duntaxat reuulſione perficienda ipſa non incidenda erit? Cui reſponſum volo, quòd licet per ſectionem venæ in cubito è directo laborantis lateris interdum reuulſio tantùm perficiatur, vt prius dictum eſt, tamen ſi tempore, quo fluxio valèter irruit, ſeu corpus multis humoribus refertum ſit, vt ſæpe contingit, pro reuulſione duntaxat ea incidatur, maius affert ægrotanti incommodum, quàm commodum: nam inanitis per venæ ſectionem venis brachij eiuſdem lateris, cum viciniores ſint affectæ parti, quàm reliquæ quæ in oppoſito brachio, aut eiuſdem lateris crure exiſtunt: irritatur ſiquidem per eam ad affectam partem humorum deſluxus conſecutione ad vacuum ipſis attrahentibus: Nec quicquam valet, ſi dixeris eas potius à parte phlegmone obſeſſa trahere, quàm reliquis partibus: nam præter reliqua, quæ dici poſſent, illud tantum ſatis eſſe puto, quòd apud Galenũ legitur 3. de nat. facult. quod in ſucceſsione ad id, quod vacuatur, quo leuiſsimũ, tenuiſsimúmq;, prius ei quod vacuatur ſuccedit, quã id quod granius eſt, & craſsius. Atqui craſsior eſt qui in parte phlegmone obſeſſa ſanguis continetur, inibíq; fortiter cõſtrictus, nec leuiter in eiuſdẽ ſpaciis inanibus impactus, ac ex vaſis ad eadem effuſus: & proinde ægrius quàm à cæteris corporis partibus ab inanitis venis trahitur: quòd ſi velis ſaltem à naturali facultate vaſorum ſanguinẽ trahi, quid ſtultius, cum id quod familiare eſt, & non alienum (velut ſanguis, qui in inflammata parte conſiſtit) ab attractrice facultate promptius trahatur. Potius itaque attrahit venæ ſectio hæc ad inflammatam partem quàm reuellit, ſi in principio nulla facta à iam dictis remotioribus partibus venæ ſectione adhibeatur: & propterea magnopere vitãda erit, niſi pro reuulſione ſimul, ac euacuatione adhibeatur, aut pro reuulſione duntaxat vbi corpus totum plenũ non fuerit, ſeu poſt primos morbi dies, cum fluxio non vehemẽter irruat, quemadmodum ex his, quæ ſupra diximus liquet: tunc etenim nec fluxio irritabitur, & prõptius ſanguis in affecta phlegmone parte contentus, per eadẽ vaſa, per quæ erat effuſus remeabit, ſi eũ quoq; euacuare tentabis, cum reuulſione per iteratã venæ ſectionem, modò nullum eorum quæ diximus, eum euacuari prohibeat. Verum vbi corpus totum vitioſis quoque ſcateat ſuccis, ac recrementis plenum appareat, & circa imas potiſsimum thoracis partes dolor excruciet, nec dolor per venæ ſectionẽ adhuc conquieuerit, à venæ

Reſponſio.

ſectio

ſectione,aluus nedum clyſteriis,verũ etiam purgantibus medicamentis ſubducenda erit,ex Tralliani ſententia ca.1.lib.6. Purgatio modò vires valeant:nam ſi imbecilliores fuerint, nedum lenibus clyſteriis,verum etiam acribus vtendũ, Paulo auctore: Et ſi paulo ante cum Gal.medicamẽta purgãtia nulla præcedente venæ ſectione quodã modo propter traditas cauſas, vitauimus:nam tutius eſſe fatemur ſemper in morbo laterali, qui euacuatione totius corporis indiget, venæ ſectione primò vti,non negauimus tamen poſt venæ ſectionẽ, interdum purgans medicamentũ poſſe conferre,cùm ſcilicet adſint ea, quæ modò diximus:Verùm ea eligẽda ſunt, ex quibus prænarrata à Galeno pericula non impendeant: & non ea pharmaca quæ fortiter ſoluũt,de quibus Aetius li.8.ca.68.ſic ſcriptũ reliquit, Aluus autẽ aſsiduè ſubducatur,in maximis præſertim doloribus,ſed tamen cauendũ ne fortiora ſolutiua exhibeãtur. Hæc inquam purgantia medicamenta tempore,quo Galenus vixit, vſui erant,quę cane peius,& angue fugiẽda ſunt pro cura morbi lateralis,propter cauſas ſuperius aſsignatas.Verùm eis potiſsimùm vtendum erit,quę leniendo purgant,aut per tuſsim repugnationi opitulantur,aut ſaltẽ non aduerſentur. Ea ſunt hoc noſtro æuo,caſia fiſtula,manna,ſaccharũ violaceum, aut ſyrupus ex pluribus infuſionibus violarum.Diaprunum non laxatiuum Nicolai: quibus etiam interdum pro ratione redundantis ſucci admiſcere poteris,aut diacatholicon, aut rhabarbarum,vel agaricum:quantitas autẽ iſtorum, lenientium iam dictorum ratione,exigua ſit,oportet.Nec Gal.illud negaſſe videtur, quãuis ante venæ ſectionẽ cùm prædicta non concurrant,purgans medicamentũ vtiuerit: ſimul etenim cum Hipp.4.de rat.vict.in morb.acut.venam primò ſecandam eſſe, & deinde purgans medicamentum exhibendum in internis inflammationibus, & non è contrario decretum reliquit, ídque ſecurè,& mediocriter porrigendũ inquit Hip.vbi vtroque indigeant auxilio.Redundante itaque bile, ex caſiæ fiſtulæ ʒ. .& ß. & diapruni lenitiui ʒ.ß.bolus confici poterit: poſt cuius aſſumptionem ʒ. 2. vel. ʒ. & ß. mannæ diſſolutæ in infraſcripto decocto tribuere poteris, quod recipit hordei mundi ʒ.3.florum boraginis,& violarum, ſingulorum ʒ.2.radicis glycyrrhizæ ʒ.1.vuarũ paſſarũ mundatarum ʒ.4.adianti ʒ.1. & ß.iuiubarum num.4.bulliant ſecundum artem in aqua fontanæ:deinde ʒ.3.vel 4.eiuſdem decocti aſſume, in quibus iam

dictam mannam diſſoluas. Si autem eger (vt pleríque ſolent) caſiam fiſtulam aſſumere abhorreat, cum eadem manna diapru. lenitiui ℥.ß. ac rhabarbari optimi vigorati infuſi in parte prædicti decocti, ac per lineum linteum transfuſi ʒ. 1. miſceatur. At ſi pituitoſus fuerit redundans ſuccus, in vicem diapru. lenit. cum caſ. fiſt. ℥.ß. diacatholicon, & agar. trochiſc. ʒ. 1. addas, ſicq; bolum cõficias: aut ſi potionem potius aſſumere eligat, prædicto decocto ficus aridas ac palmulas 2. vel 3. & hyſſopi ʒ. 2. adiicias: in cuius decocti quantitate, quæ ſatis ſit, agar. trochiſ. ʒ. 1. vel ℈. 4. leniter decoquantur: in quo iure ℥. 1. & ß. caſiæ fiſtulæ, aut 2. mellis roridi diſſoluantur, cũ ʒ.ß. diacath. Pari ratione ſi atra bilis redundabit, decocto addendum erit ſenæ, & epithymi, vtriuſque ʒ. 2. in quo demum diſſoluas ʒ. 1. & ß. aut 2. caſiæ fiſtulæ cum ʒ.ß. aut ʒ. 7. diacath. aut loco caſiæ fiſtulæ, manna vtare, potiſsimùm ſi eam abhorreant laborantes. Nec minus loco mannæ, præſertim pauperibus: aut in locis vbi ea deſit, ſaccharo violaceo, aut ſyrupo ex pluribus infuſ. viol. vti poteris: quemadmodum in robuſtioribus etiam corporibus, vice diapru. lenitiui, etiam laxatiuo vtare, & vice diacath. confectione de dact. potiſsimùm pituita redundante, id tamen perpetuò ſeruandum erit, vt ex eis, quæ fortiter purgant, etiam robuſtis corporibus multa quantitas non tribuatur, ſemperque mixta ſint, cum multò maiori copia prædictorum lenientium medicamentorũ, ita vt eorum quantitas ʒ. 2. non excedat. Interim autem medici exhibere non negligant ea medicamenta, quæ ad facilẽ excreationem, ac thoracis expurgationem conducunt, diuerſa tamen, prout diuerſitas humoris gignentis inflammationem requirit: nam ſi ſanguis, aut bilis fuerit, violaceũ ſyrupum, aut è cannis, ſeu vua paſſa, vel ex adianto tribuas. interdũ verò iuiubinum ſimplicẽ compoſitum verò, aut eũ qui ex glycyrriza, ſeu hyſſopo cõficitur, ſeu etiam è marrubio exhibere poteris, ſi morbus lateralis ex craſsioribus ſuccis fuerit ortus. Quòd ſi æger maluerit aquis permixtos potiùs abſorbere eos, aquam boraginis, aut hordei, ſeu adianti permiſceas vel aquã in qua glycyrrhizæ radix fuerit decocta: Nonnulla itẽ eclegmata hypoglottidáq; in hunc vſum parari poſſunt, quæ ſtudioſi iuuenes requirant cap. tum de catarrh. tum de tuſsi. ſed quoniam Hippocra. præcipiebat à
Fomes. principio lateris dolores tẽtare calidis foribus diſſoluere, tempeſtiuum videtur, ad eos deſcribendos deuenire: eos nanque

con

conſcribere diſtulimus vſque in hunc locum, ne interceptus fuiſſet ſermo de ven. ſect. ac purg. adhibenda. Erit nanque (eodem Hipp. teſte 2. de rat. vict. in morb. acut.) inter omnia fomenta calida probatiſsimum (nam à frigidis nemo veretur abſtinẽdum eſſe (id quod ex aqua calida in vtre, vel veſica, aut alio vaſculo poſita fit: quamuis vtilis etiam ſit, vt ipſe inquit, & ſpongiæ mollis, magnæque atque ex aqua calida expreſſæ applicatio: verùm fomentum linteo veſtiendum erit, propter eas quas ipſe præcitato loco reddit cauſas: hi ſiquidem humidi fotus inflammationibus, quæ à bilioſo ſucco factæ ſunt, opitulantur, ex Gal. ſententia eodem 2. li. de rat. vict. in morb. acut. velut ſicci iis, quę à tenui, aquoſoq; ſanguine exortæ ſunt cùm perpetuò contraria contrariorum ſunt remedia. loco autem prędicti fotus in eundem vſum parari poſſent, ſi priùs in aqua radicem, & folia althææ, flores chamæmeli, fœnum græcum, ſertulam campanam, ac ſemen lini decoquas, ac demum aliquo prædictorum modorum fotus applices: ex eiuſdem quoq; ſaccelli parari poſſent, qui etiam calidi, veluti fotus, extrinſecùs adhibeantur. Si verò ab aquoſo, tenuíque ſanguine exorta fuerit inflamatio, tertio fotuum genere ab Hipp. conſcripto vtare. Eſt autem fomentum ipſum ficcum ex ſale, milióq; frixis, torrefactis, atque in ſacculis concluſis paratum: beneuolum ſiquidem, leue, atque iucundum eſt milium, vt ipſe inquit Hippocrates: Poteris inſuper & in hunc eundem vſum, ex chamæmeli floribus, furfure, ac milio ſaccellos componere: vel ex milio, ſale, ſemine lini, ac fœno græco, modò ſicci ſemper applicentur. At ſi ſuſpicio fuerit craſſos, viſcoſóſque humores, in ea, quæ phlegmone obſidetur parte, collectos eſſe ſecundo ab Hippoc. fotus genere conſcripto, vtare. conſtat autem ex hordeo, ac eruo, priùs tamen eis conciſis, comminutiſq;, & demum ex aceto, & aqua excoctis: ita diluto aceto ex aqua, vt paulò acidius ſit, quàm vt quis bibere poſsit. Hæc itaque ſemina madefacta, perfuſáque, & feruefacta in ſacculos conięcta lateri dolenti apponantur in hunc etiam vſum confert furfur appoſitum, eodem Hipp. teſte, & in hunc quoque vſum ſaccellis vtare ex hordeo conciſo, ac furfure, addito hyſſopo, ac pulegio, ſimiliter madefactis ex diluto aceto: nẽpe hoc pacto tum blandior, tum efficacior erit fotus: Trallianus verò (vbi melancholicus abundat humor) fomentum potiùs, ex furfuribus in iure chamæmeli decoctis commendat, tanquam excellentiſsim

Si inflammationis cauſa ſit bilioſus ſanguis.

Si aquoſus ſanguis.

Si craſſior, ac viſcoſus fuerit ſanguis.

tiſsimum,& prope ad omnem dolorem conueniens: perpetuò tamen conſulo, vt ab eo incipias fotu, qui periculo omni vacat. Is autem eſt, qui minimè mordet, humidúſque exiſtit: ſic nanque & Hippocrates cæpit. Nempe (vt inquit Galenus) tametſi nihil aduerſus malum fecerit, non tamen magnum, & inſigne affert detrimentum, veluti hi qui ex aceto, vel orobo, aut ſale fiunt: qui niſi propitiam, conuenientémque cõſequantur affectionem, non ſolùm non ſalutares erunt, verùm quoque & malum augebunt. Propterea ab eis te inchoare non oportet, niſi exactam habueris notitiam eius, qui in inflammata parte euincit, humoris. Hanc verò dignotionem, cùm ſcientificã habere nequeas, ſed coniecturalem: propterea (vt diximus) tutius erit, ab his inchoare fomentis, quæ quàm cætera magis auxilio eſſe tibi videbuntur: Quòd ſi nihil præſidij tuleris, ad alia etiam te transferre conuenier: quin etiam poſt fo-

Vnguenta. tus vtiliter admoueri poſſunt vnguenta eiuſdem rationis calfacientia, vt ℞. olei amygd. dulc. ʒ. i. butyri recentis ʒ. ß. vel loco olei amygd. dulc. chamæmelino, aut anethino vtare: & in vicem butyri, anſeris, ſeu gallinę pinguedo accipiatur: potiſsimùm vbi ex frigidiori ſucco inflammatio orta fuerit: in quem etiam vſum, hordei, fœni græci, & ſeminis lini farinã addere poteris, vel cœſypũ, & dialtheam cõpoſitam Nicolai, aut eiuſdẽ ſimplicem, aut ex foliis, & radicibus maluarũ, & althææ contuſis, atq; in aqua decoctis, adiectíſq; olei anethini, vel chamæmelini, & amygd. dulc. vtriuſq; ʒ. i. ſeminis lini, fœni græci, ac hordei farina, fiat cataplaſma. At curandum ſummopere eſt, ſi cataplaſma imponatur, vt calidum permaneat: permanebit autem, ſi oleo calido veſicã ſemiplenã frequenter cataplaſmati admoueas, ex Aetij præcepto. Poſt ſeptimũ autem diem (vt

Cucurbitula idem inquit Aetius) ſi eodem modo dolor perſiſtat, cucurbita lateri affigenda eſt, & cutis ſcarificanda: manifeſtiſsima enim in pleuriticis (vt ipſe refert) vtilitas ex cucurbitulę appoſitione apparet. Celſus verò (vbi lenior, ſiue veruſtior fuerit lateris dolor) ad cucurbitulas confugiendum eſſe (ante ſumma cute inciſa) præcipit. Verùm ne in errorem incidas in cucurbitularum adhibitione, ſeruanda erit Alexandri ſententia: qui dixit, commodiùs, & tutiùs eſſe hac vti curatione in quibus parua copia eſt vacuanda, Nam per eam, quod in affecta parte continetur, ex alto extrahitur, atque hoc facto mirari licet, quomodo inde etiam dolor, qualiſcunque fuerit, licet vehementiſsimus con-

quie

quieuerit,vt neq; fomento,neq; alio præſidio indiguerit. At ſi inflammatio membranæ coſtas ſubcingentis ex iam dictis diſcuti non valeat,ſed in ſuppuratione permutetur, hanc permutationem coadiuuare oportet:cũ quibus verò fiat,ſequenti capite de ſuppuratione patebit:quicunque enim dolor(inquit Hippoc. 2.prognoſt.)in his affligit ſedibus, hoc eſt,thorace,& pulmone non deſinens,neq; ſcreationis purgatione, neq; ventris ſubductione,neque venæ ſectione,ac medicamento,& victus ratione,in ſuppurationem verti ſciendum eſt.

περὶ πνευμονίας. De pneumonia.

CAPVT LI.

ET hic quoq; affectus,quẽ περιπνευμονίαν, ſeu πνευμονίαν, vel(vt Celſo viſum eſt cap.7.lib.4.) περιπνευμόνικον Græci vocant,Latini verò & περιπνευμονίαν quoque,interim verò pulmoniam appellant:inter eos morbos connumeratur à Gal.2. meth.med. quibus à læſa particula nomen fuit inditum. Eſt nanque(vt Celſus inquit)vehemens,& acutus pulmonis morbus.Paulus verò cap.30.lib.3.peripneumoniam, pulmonis inflammationem eſſe teſtatur.At Aetius ca.66.li.8.eandem dixit pulmonis eſſe inflãmationem cum febre acuta.Cuncti verò,licet ſub diuerſis verbis in eandem met videntur ferè coincidere ſentẽtiam,q; ſcilicet peripneumonia pulmonis inflammatio ſit:quam etiam ſentẽtiam ſcriptam reliquit Gal.2.& 4. de loc.aff.li.de pulſ.ad tyrones,& 4.de cauſ.pulſ.Nec alio modo per inflammationem hic intelligendum erit,quàm præcedenti cap.de pleuritide intelleximus:poterit nanq; inflammatio hæc(vt in ſequentibus differimus) nedũ ex ſanguine optimo,ac laudabili,mediocrémq; craſitudinem habẽte initium ſumere,verum etiam & ex eodẽ pituitoſo,aut bilioſo,aut melancholico exiſtente,vt patet apud eundem Gal.præcit.li.2.de loc. aff.& cõmento aph.36.li.6.cum dicebat, pulmonẽ aptum natura eſſe,cũ raræ,ac laxæ ſubſtantiæ particeps ſit,ad omnes humores ſuſcipiendos.Sed mox aduerſus ea,quę diximus,non ab re inſtabit quiſpiam afferens Gal.4.de cauſ.pul.cùm de peripneumonicorum pulſibus pertractat, fateri pulmonẽ,cùm laxus ſit,& mollis, fiſtuliſq; inanibus, vndiq; infinitis cauis,à pituitoſiore,atq; craſsiori ſanguine inflammari,cum ſubtilis, bilioſũſq; fluat ferè, nec cum viſcere vlla ratione cohæreſcere poteſt:Cui reſponſum ſit,Gal.præcitato loco, cum etiam 2.

peripneumonia quid ſit.

Dubium.

de loc.affe.propter viſceris laxitatem, ac mollitiem,& raritatem aſſeruiſſe pulmonẽ promptiús ex pituitoſo ſanguine inflammari, ac etiam magis, quemadmodum & ſubcingentem membranam ex bilioſo magis,nõ tamen negaſſe vtraſq; partes ab vtriſq; etiam inflammari poſſe,cũ 4. de cauſ.pulſ.ſic docebat.Si quidem bilioſioris munus eſt cogere,ſiccare,tendere, indurare:quæ quando minus ſæpe pulmonẽ infeſtat,ſanè erit rara quoq; pulſus durities:& 2.de loc.aff.dicebat.Quin etiam in laterali morbo ſæpenumero magis bilioſum,in peripneumonia verò magis pituitoſum ſequi conſueuit. Non itaq; negauit Gal.omnino pulmonem inflammari poſſe ex bilioſiori ſanguine:ſed id rarò contingere:ſæpius verò,ac magis à pituitoſiore ſanguine inflammationẽ in ipſo oriri propter iam

Pars affecta. dictas cauſas,vbiq; confirmauit.Afficitur autem in hoc affectu pulmo ex quouis humore originem ducat, vt ex eius deſcriptione liquet inſuper ex ſpirandi difficultate, quæ neceſſariò comitatur, eo quòd affecta particula ſpiritus eſt inſtrumentum,ſic etiam ex tuſsi,quæ neceſſariò eis accidit.Quare ex ſpirandi difficultate,ac tuſsi ipſum affectum eſſe coniicere poteri mus: ſed quoniam maxima pars ſignorum huius affectionis, communis eſt tum parti ipſi affectæ, tum etiam affectui:propterea ne eadem bis repetamus,cuncta narrabimus,quæ affe-

Quis præter naturam affectus ſit. ctũ ipſum ac partem affectam indicant,pro comperto habentes,quòd cũ vitium hoc ſit inflammatio,morbus vtique erit in quantitate 1.& 2.in intemp.indicant autẽ inflamatum pulmonẽ immodica ſpirandi difficultas,atq; anguſtia, adeò vt ſuffocari laborantes videantur,ac recti ſedere conentur : nã hoc pacto facilius ſentiunt totũ thoracẽ dilatari,quippe qui decumbentibus in ſeſe concidit:eo q; pectoris partes ad ſpinam declinant,qua erecta thorax etiam ſimul fertur,non amplius ſe ipſum grauans,vt patet 2.& 4.de loc.aff.quin etiam calidam ſentiunt eandem reſpirationẽ, maximè ſi eryſipelaris, particeps fuerit inflammatio. Quocirca (vbi plurimum effiant) iuuari videtur:ac multum aerem frigidum attrahere concupiſcunt. Inſuper grauitatis cuiuſdam thoraci incumbentis ſenſum ſæpenumero percipiunt,ac dolorem,ex imo ad ipſum peuenire, & ad ſpinam : ibi enim & membranæ ipſum ambientes ſuſpenduntur. Vehementi autem dolore pulmo nunquam cruciatur, verum propter iam dictas membranas, & grauitatis ſenſum, & aliquando extenſionem quandam vel ad pectus,

Signa.

vel ad

vel ad ſpinam percipere poteſt, vt iam diximus ex Gal. ſententia 4. de loc. affect. præterea acuta quoq; febris incidit, pulmone inflammato, at ſi intolerabile fuerit incẽdium, vt Galenus inquit eodem 4. de loc. aff. anguſtiæ verò, grauitatiſque ſenſus minor, eryſipelas ipſum vexare cenſendum eſt. Quibus ſic definitis, ſi eryſipelas phlegmonodes, aut phlegmone eryſipelatodes ſit, haud difficulter deprehẽdetur, ſi verò inter tuſiendũ ſputum expuunt, id veluti in pleuritide, modo hoc aliàs, alio colore infectum videbitur, pro ratione diuerſi humoris inflãmationem excitantis. Proprium item in peripneumonicis ſignum eſt, Gal. teſte 1. de loc. affect. quòd maxillæ rubræ appareant, pulſus verò magnus, languidus, molliſque atque inæqualis, & vndoſus eſt, interim quoque dicrotus: & cum acutè omnes febricirent, peripneumonici, nonnihilque comatis habeant, vtrum horum excellat, maximè ratione crebritatis pulſus inueniturnam vbi ardentior febris fuerit, pulſus abundè creber erit. Si verò comatoſior ſit, minus creber, vt patet libr. de pulſ. ad tyrones, & 4. de cauſ. pulſ. quo loco ſtudioſi requirãt cauſas, propter quas prædictæ pulſuum differentiæ in peripneumonicis fiant. nõnulla quoq; alia ſymptomata peripneumoniam comitantur, vt anxietas, impotentia, iactatio, lingua flaua, licet tẽporis progreſſu nigreſcat, Hipp. lib. 3. de morb. & lib. de dieb. iud. auctore interdũ etiam deliriũ, oculi intumeſcunt, vt inquit Paulus: naſus in ſumma ſit ſimus, & venæ tẽporum eleuãtur, vt Aetio viſum eſt, ac proſtratus eſt appetitus. Si mili autẽ via ex quo humore ortũ duxerit, indagabis, quã de pleuritide docuimus: licet ſæpenumero ex pituitoſori ſanguine gignatur, ex aliis quoq; humoribus fieri poterit, vt priùs dictum eſt: idq; potiſſimùm percipies, ſi cum tuſi expuãt quicquam ex eiuſdem ſputi colore diuerſo, namq; ſi rubrum fuerit, ſanguinẽ: ſi flauum, aut rufum, ſeu pallidum, bilioſum, ſanguinem: ſi ſpumoſum, & candidum, pituitoſum: ſi verò nigrũ, aut liuidum apparuerit, melancholicum ſanguinem inflammationis cauſam eſſe ſignificabit, quemadmodum 2. de loc. affect. & 2. prognoſticorum à Galeno ſcriptum reperitur. At ſi nihil expuant, ex aliis id coniectari licebit, ex maiori ſcilicet, vel minori calore, ſeu incendio, quod in thorace percipitur, ex maiori, minorive anguſtia, reſpirationis difficultate, ac grauitatis ſenſu, temperamento, ætate, habitúque diuerſo, regione, aeris conſtitutione, annique tempore, ac præcedente victus ratione.

Cauſæ.

Cauſarum ſigna.

ratione. Verùm ex quouis redundante fiat ſucco pulmonis inflammatio, ea affectus origo eſt: id verò genus morbi (vt inquit Celſus) plus periculi, quàm doloris habet. Iudicatur autem (Hippocr. auctore 2. & 3. lib. de morb. ac lib. de affect.) bre-
prognoſtica. uiſsimus quidem in diebus ſeptem, aut quatuordecim: longiſſimus verò in duobus de viginti: pauci autem hunc morbum effugiunt: verùm poſtquam vigeſimum diem trāſgreſſus fuerit, non amplius moritur, ſed pus ſpuit, & pectus dolet, & tuſsit: nam ex hoc morbo fiunt etiam pectore ſuppurati, ſi non in iudicatoriis diebus pulmo fuerit purgatus. At ſi ſcreatio flaua non multo permiſta ſanguine inter initia excernatur, ſalutaris admodùm pulmonis inflammatio eſt, ſi 7. die pigriúſve, minus ſecura eſt, eodem Hippoc. auct. 2. prognoſt. Quæ verò peripneumonia cum virtutis imbecillitate fit, pernicioſa eſt, Gal. teſte 3. prorrheticorum, & 10. meth. med. nanque vna ſalus tum pleuriticis (vt ipſe refert) tum peripneumonicis, adde etiã & ſynanchicis, ipſum virium robur: Harum etenim partium inflammationes, veluti etiam ventriculi, & iocinoris, non modò iis, qui tam imbecillis ſunt viribus, ſed etiam iis, qui valentiores ipſis ſunt, mortiferæ eſſe ſolent: ſi verò quid per tuſsim efferatur in peripneumonia ſpumoſum, ac biliоſum eſt, & aliquando cruentum, & flo:idum vehementer, vt Aetio placuit, quod etiam peſsimæ ſignificationis exiſtit: & ſi mortale quidem malum fuerit, vigiliæ amplius aderunt, aut ſomni breues ſtuporem, ac delirium inducentes, & imaginatione mentem viciſsim perturbante non ſentiunt valde præſentia mala: extremitates frigidæ, vngues liuidi incuruantur: quarta, aut ad ſummum ſeptima die hi moriuntur. Verùm ſi ad ſalutem per mutetur morbus (vt idem fatetur Aetius) ſanguinis eruptio, ex naribus abundanter ſequitur, aut alui exturbatio, multis ex euntibus biliоſis, & ſpumoſis humoribus: aliquando autem in flammatione in pus commutata, per ventrem, aut vrinam pus excernitur, ſtatimq; ab omni moleſtia liberantur: at ſi in pulmonem irruperit aceruatim, aut ſuffocat, aut cum grauibus acceſsionibus in tabem permutatur. A pulmonis autem inflammatione phrenitis, malum eſt, vt inquit Hippo. aphor. 12. lib. 7. & in coacis prænotionibus legitur, quòd peripneumonię ex pleuritide tranſmutatæ ſecuriores ſunt his, quæ ab initio fiunt, licet ſi ſuperuenerint, ſint malæ, vt patet 11. aph. eiuſdem
curatio. lib. 7. Quantùm verò ad victus rationẽ attinet pro eius curatione, cad

ne, eadem ferè, quæ pleuriticis inſtituta fuit, vtantur, niſi quòd magis extenuatoria opus habent: Dicebat etenim Aetius, cibus ſit extenuatorius: verùm quoad ipſum attinet cibum (vt teſtatur Celſus) neque ſalſis opus erit, neque acribus, neque amaris, neque aluum adſtringentibus, ſed paulò leuioribus. Quare primis diebus danda erit ſorbitio ptiſanæ, aut etiam ipſa ptiſana cum melle: rectè quoque ſumeretur, & recens butyrũ (vt Paulus inquit) vel ipſum etiam cum ptiſana, cum qua iterũ recens adeps coqui poteſt, ex Celſi auctoritate: ea verò ſit gallinarum, aut anſerũ. Nam primis diebus ſorbitiones dulciores eſſe oportet, iuxta Hippoc. ſententiam lib. 3. de morb. ſic enim (vt ipſe inquit) id quod cõfedit, ac compactum eſt, potiſsimùm elueris, ac commoueris: quarta autem die, & quinta, & ſexta nõ amplius dulces, ſed pingues: nam ad ſputum ſurſum excreandum conducũt. Poteris inſuper in ptiſana decoquere (iuxta Aetij ſententiam) parum hyſſopi, aut origani, potiſsimùm vbi à frigidioribus ſuccis inflammatio fuerit orta: & poſt quartum, quintum, aut ſextum diem, cùm pinguia admittat Hipp. prædictam ptiſanam cum pullorum, aut gallinarum iure pingui paratam: vel macerato in iam dicto iure pane, in quo parum etiam, aut hyſſopi, aut origani fuiſſet decoctum vtare: tribuendáque ſunt ſorbilia oua, vt refert Celſus: panis ex aqua mulſa, & nuclei pinei ex melle, aut (ſi libeat) etiam ex ſaccharo. Potus autem quoad quãtitatem attinet, ſit exiguus: humiditas enim noxia pulmoni exiſtit, vt Aetius inquit: quare primis diebus vinum dare conuenit, dulce, album, aquoſum, paulatim frequenter bibendum, vt Hippocrati viſum eſt libr. 2. de morb. eóque præſertim vtendum, vbi inflammatio ex frigidiori ſanguine ortum habeat, ac laborantes admodùm elegantes, delitioſíq; fuerint: reliquis verò pro potu aqua hordei (præcipuè non decorticati) tribuenda erit, vel aqua in qua glycyrrhizæ radix fuerit decocta, aut vua paſſa vinaceis detractis, vel aqua mulſa, in qua etiam parum hyſſopi decoctum ſit: propinari item poterit pro potu, ficuum cum pauco hyſſopo decoctum, ex Pauli ſententia. At virtutis tuendæ gratia (vt ipſe inquit) crebriùs potui aſſumetur aqua mulſa per ſe, aut cum nucleis pineis: reliqua, quæ ad victus tationem attinent, præcedenti cap. ſtudioſi requirant. Oportet autem (ſi ſatis validæ vires ſunt,) ſanguinẽ mittere, ex Celſi ſententia: quam etiam confirmauit Aetius cùm dixit, Itaque (ſi nihil obſtiterit) ſtatim vena ſecanda erit

Venæ ſectio.

in cub

in cubito, ex quacunque causa, ac quouis modo genita sit peripneumonia: quamuis Paulus velit in iis, qui ex aliis morbis in hunc decidunt, sanguinis detractionem vitandam esse, maximè si diu hoc in statu fuerint: vel si per initia sanguinem miserint. Sin autem peripneumonia statim ab initio inuaserit (vt ipse fatetur) sanguinem mittere, si vires id permittant, ex vsu est. Quibus verbis pugnare videtur Paulus Aetij, ac Celsi sententiæ: quamuis nedum non pugnant verba eius prædictorum sententiæ, sed ipsam confirmant. non enim propterea quòd morbus diuturnus fuerit, vel quòd per initia sanguis missus fuerit, his qui ex aliis morbis in hunc decidunt propriè sanguinem mittere prohibet Paulus, sed quòd vires consonum sit hoc auxilium eisdem prohibere vtpote imbecilliores existentes: quo casu nec Celsus, nec Aetius venæ sectionem admitterent: nanque Celsus dicebat, si satis validæ vires sunt: & Aetius, si nihil obstiterit. Secare itaque venam oportet statim circa initia, in quauis peripneumonia, si validæ vires fuerint, ac nihil aliud obstiterit: & in cubito internam, ac ex vtroque brachio sanguis detrahendus, si sustinuerint vires, primùm quidem modicus, & non vsque ad animi defectionem: vt videlicet cucurbitula. adseruetur ad repetẽdam detractionẽ, ex Aetij sententia. At si quid venæ sectionem prohibuerit, cucurbitulas thoraci admouere oportet, ac lateribus defigere, quibus tantum elicietur sanguinis, quantum vires ferunt vt Paulus refert: vel acri clyPurgatio. stere aluum subluere oportet. At si neque iis morbus cedat, præsertim in primis quatuor, aut quinque diebus, purgante medicamẽto aluum subducere licebit, & hoc paulò amplius, quò & febres obtusiores sint. & dolores leuiores, quemadmodum Hippocrat. scriptum reliquit libr. 3. de morb. Eligantur autem ea, quæ leniendo purgãt: cuius generis sunt nostris temporibus, manna, casia fistula, ac antidotus diacatholicon, seu daprunum non laxatiuum, quorum decentem quantitatem assument cum aliquo ex decoctis præcedenti cap. de pleuritide descriptis dissoluas, ac potui donato, oportet autem infernam aluum (vt præcitato loco inquit Hippo.) neque valde suppressam esse, vt ne febres sint acutæ, neque valde egerere. quò salua sursum educi possit, & æger viribus valeat. Confert itaque peripneumonicis purgatio, iuxta Hippoc. sententiam, præsertim si prædicto modo ea vtare, ac modò dictis medicamentis purgantibus: nec parum conferũt diutissimæ frictiones, si bis

quoti

quotidie fiant in scapulis: proximè ab his in brachiis, & pedibus, & cruribus, leuiter contra pulmonem, vt testatur Celsus. Interim verò, vt promptè, ac celerrimè pulmo expurgetur, curandum erit: in quem vsum conferunt syrupi ex adianto, glycyrrhiza, vua passa, aut hyssopo, si crebrò assumantur: pariter nonnulla eclegmata, aut hipoglottida, seu bechicæ pilulæ tribui possunt: quæ omnia cap. de catarrho, ac de tussi requiras: & post vniuersales euacuationes, potiones quasdam dare conuenit: inter quas à Celso, & Paulo hyssopi decoctum, cui ficus arida sit incocta, pręstat: aut aqua mulsa, in qua vel hyssopum, vel ruta decocta sit, aut iris sicca trita, instar duum cochlearium aquæ mulsæ inspergenda, vel ipsamet mulsa, in qua iris sit cocta, præbeatur. Quibus etiam pro ratione redundantis succi adiicere poteris hordeum, vuam passam, adiantum glycyrrhizæ radicem, iuiubas, marrubium, aut origanum, seu helenij radicem: valentioribus nanque hic morbus medicamentis indiget, maiorique extenuandi facultate præditis, quàm pleuritis. Cæterùm ab extra prosunt aduersus dolores imposita calida fomenta, quæ digerendi vim habeant, ac discutiendi, quorum mentio præcedenti cap. facta est: post quæ thoracis partes illinantur ex oleo amygdalarum dulcium, & amararum, aut anethino, seu chamæmelino, irino, aut rutaceo: addásque (si libeat) prædictis olei gallinarum, seu anserum pinguedinem, ac butyrum insulsum, vel œsypum liquidam. Quòd si mauis, ceratum cõficias ex butyri recẽtis & adipis anseris, vtriusq; ʒ.1. olei rutacei, ac vtriusque amygdalæ ana ℥.ß. pulueris iridis, & hyssopi siccæ singulorũ ℈.2. œsypi liquidæ ʒ.3. ceræ, quod satis sit, fiat ceratum. Cataplasma item paretur hoc modo. Recipe radicum, & foliorum althęæ, & maluarum ana. m. ß. contundantur, & adde cremoris seminis lini, althææ, & fœni græci ana ʒ. 2. iridis, & hyssopi, quæ tenuissimè sint trita, singulorum ʒ.1. butyri, & æsypi liquidæ ana ʒ.1. & ß. olei chamæmelini, & rutacei ana ℥.1. cum aqua mulsa, aut cum resina terebinthina cataplasma conficiatur: quo tum pectus, tum latera contegantur. optimum etiam erit eidem cataplasmati inspergere seminis lini, ac fœni græci tenuissimum pollinem. Aetius verò, ac Paulus valde commendant medicamentum cõpositum ex cera, resina terebinthina, medulla ceruina, butyro, æsypo liquida, iride sicca tenuissimè trita, & etiam nardino vnguento, vt inquit Paulus, sint autem horum partes æquales, vt ait Aetius.

Topica.

περὶ

περὶ ἐμπυήματος.

De empyemate, seu suppuratione.

CAPVT LII.

Quot modis dicatur suppuratio.

MORBVS, qui à Græcis ἔμπυημα, à Latinis suppuratio, seu purulentia dicitur: & propterea qui hoc morbo laborant ἐμπυικοὶ ηὲ ἔμπυοι Græcè, Latinè verò suppurati, & purulenti appellantur, non vno duntaxat modo in Hippoc. & Galeni doctrina intelligi cõsueuit. Nanque interdum omnem transmutationem, quæ fit ad pus, in quacunque parte fiat, per suppurationem intelligunt, vt patet aph. 8. 5. & 45. 7. lib. & lib. progno. præsertim primo, & secundo: interim verò solos eos, qui in thorace, ac pulmone vniuersum pus contentum habent, priùs tamen prædictis partibus inflammatione affectis, purulentos nominant: vt dicatur suppuratio hoc modo transmutatio, seu alteratio prædictarum inflammationum ad pus, vt liquet, tum commento citati aphoris. 8. quinti libri, tum etiam secundo prognost. Tertio modo per suppurationem propriè, ac præcipuè intelligunt, non siquidem conuersionem inflammationis lateris, seu pulmonis ad pus, sed collectionem, seu effusionem puris in spacio thoracis, atque pulmonis intermedio, post prædictæ suppurationis disruptionem. Sic quoque præcipuè suppuratos nuncupant eos, quibus inter thoracem, atque pulmonem aceruatum pus est, vt commento aphoris. 45. 7. & 27. 6. & 8. & 15. 5. lib. pater, ac etiam 2. prognost. Cùm itaque hisce tribus modis suppuratio, seu purulentia in Hippocr. & Gale. doctrina intelligi possit, de ea, quæ primo modo sumitur, nequaquàm pertractare proposuimus: cùm de thoracis, ac pulmonis affectibus, & non de his, qui indifferenter in singulis corporis partibus prouenire possũt, hic verba facimus. Et cùm magna ex parte, ac præcipuè suppuratos nominent Hippocrates & Galenus eos qui pus habent in spacio inter thoracem, atque pulmonem, vt præcitatis locis liquet: propterea de hac suppuratione potissimùm pertractare intendimus, quamuis affinitate sermonis, nonnulla quoque dicemus de conuersione, seu transmutatione inflammationis lateris, seu pulmonis in pus, quod quidem adhuc in parte inflammatione affecta vniuersum continetur, & si hic affectus non præcipuè suppuratio, aut purulentia dici possit, vt dictum est. Afficitur verò

De qua suppuratione agitur.

Pars affecta.

verò perpetuò in verè purulẽtis thorax, præſertim ſecundum eius cauitatem, hoc eſt, intermediã regionem, quæ inter thoracem atque pulmonem eſt: quapropter anguſtiam ſentiunt laborantes loci illius pure repleta intermedia ea regione: accidítque eis anhelitus difficultas ac tuſsis, & in imo thoracis grauitas quædam ſentitur. Verùm ſi nondum pus in idem ſpacium effuſum ſit, ſed vniuerſum conſtiterit in parte priùs inflammatione affecta, pulmonem, aut ſubcingentem membranam affectã eſſe dignoſces, ex præcedẽte peripneumonia, aut pleuritide, quæ haudquaquã adhibitis ſubſidiis diſcuſſæ fuerunt. Præter hæc, ſi in pulmone pus contineatur, & in vtraque parte potius, quàm in altera, dextra ſcilicet, & ſiniſtra pus colligitur, in vtriſq; incidens, veluti quoddã onus perſentiſcit æger, & æquè calidiores ambæ partes ſentiuntur, neque ægriùs, aut prõptiùs in vno latere, quàm in alio cubabit. Si verò ſuppuratio in altero latere tantum modo fuerit, in altera quoque parte thoracis, dextra ſcilicet, aut ſiniſtra, potiùs quã in vtraque pus collectum erit, neque in dextra parte exiſtens, in ſiniſtram, neque è contrario in ſiniſtra, tranſmeare in dextrã poteſt. Cæterũ pars affecta cognoſcitur, quia calidior eſt, quam reliqua, & in eadem quoq; duntaxat dolorem, ſeu grauitatem ſentiet æger: & eo in incolume latus cubante, veluti onus de ſuper aliquod illi pendere videtur, vt apud Hipp. atque Gal. legitur 2. prognoſt. Suppuratio itaque præcipuè dicta, quæ nihil aliud eſt, quàm collectio puris inter thoracẽ, & pulmonem, vt prius diximus, morbus eſt in numero toto genere præter naturam, ac in exceſſu, vt lib. de diff. morb. patet. At ea ſuppuratio quæ tranſmutatio eſt, ſeu conuerſio inflãmationis lateris, aut pulmonis ad pus, cum eodẽ tempore fiat, abſceſſus dictarum partium, morbus poſſet dici in magnitudine, velut quoduis aliud genus abſceſſuũ, ex Gal. ſentẽtia 14. meth. med. Vtraque tamẽ morborum genera in numero ſcilicet, & magnitudine, ſub vno prædicamentorũ genere continẽtur, vtpote ſub quantitate, velut patet eodẽ li. de diff. morb. Verùm vt clarior fiat prædictarũ ſuppurationũ dignotio, eas ſeparatim diſtinguere voluimus, ac pro earũ diſtincta notitia, primò indicia trademus ipſius ſuppurationis, quam abſceſſum nuncupauimus, ſecundò diſruptionis ipſius abſceſſus, & tertiò effuſionis, ſeu collectionis puris inter thoracem, atq; pulmonem, quæ propriè, ac præcipuè ſuppuratio dicitur. Dignoſces autem inflãmatio-

Suppuratio propriè dicta quid ſit.

Quis affectus præter naturam eſt.

Signa inflãmationis cũ in abſceſſum vertitur.

BIBLIOTECA

nis tranſmutationem ad pus, cùm adhibitis oportunis ſubſidiis, ac proba inſtituta victus ratione in præcedenti inflãmatione dolor non deſinat, adhuc rigor non laborantem prehendit propter puris acrimoniã, ac mordacitatẽ, quod quidem adiuncta corpora erodit, talémque rigorem febris comitabitur vehementior admodũ, quàm ea, quæ præceſſerat: eueniétque ægrotis ponderis cuiuſdam (in loco quo dolore afficiebantur) ſenſus. Ex pondere itaque, rigore, ac febre multò vehemẽtiùs affligente, quàm anterior, ſuppurationis initiũ percipitur, vt liquet apud Hipp. & Gal. 2. progn. & apud Alexandrum cap. de purulentis: nam dum pus conficitur, dolores, ac febres accidunt magis, quàm iam confecto, ex eiuſdem Hipp. ſententia apho. 47. lib. 2. aderitq; grauitas pectoris, tuſsis valida, & ſicca cum dolore, aliquando etiam cum humiditate, ob quam releuari quoque videntur, vt inquit Paulus. Verùm licet confecto pure & dolor, & febris mitiores fiant, tamen inſtante tempore diſruptionis ipſius, vehementiùs cum horrore quodam iterum febricitabunt. ac in ſermonis proprietate conturbantur, offenduntúrq; ſpiritu, adeò vt difficiliùs, quàm antea ſpirent, ex eiuſdem Pauli teſtimonio. Rupto autem abſceſſu, ac effuſo pure inter thoracem, ac pulmonem, vehementes febres quieſcunt, & magna ex parte dolor quoq; licet indefinenter febricitent habituali quadam febre: grauitatis autem ſenſus remanet intus in profundo thoracis: ſimúlque tranſfluere aliquid apparet iuxta multiplices reclinationis permutationes, & maximè cùm ab vno latere in alterũ decumbunt, tunc ſanè multitudo puris manifeſtatur, & fluctuationis cuiuſdam ſonitus ſæpe ſenſibiliter in reclinationibus ipſorũ auditur, prout legitur apud Galenum lib. 4. de loc. aff. & apud Aetium lib. 8. ca. 65. torúſq; thorax iiſdem attollitur: etſi neque calidus ſit ipſorum ſpiritus, neque etiam exufflando emittatur, niſi adurens fortaſſe febris acceſſerit, vt idẽ teſtatur Galenus, potiſsimùm vbi magna puris quantitas collecta ſit. Educitur quoque eiſdem pus nunc purum feculentum, vt inquit Paulus: ex pulſu item poteris diuerſa ſuppurationis tempora interſtinguere: nam initio ſuppurationis ſtatim ſuppurati pulſum habebunt, qualem habere ſolent in vigore inflãmationis: nam hoc tempore initium eſt ſuppurationũ: erit itaq; pulſus durior, quàm antea, & vibratus magis, ſed minor, quàm dudum, non tamen languidior, quin etiam crebrior, ac celer: nonnunquàm etiam

Signa diſruptionis abſceſſus.

Suppurationis propriè dictæ ſigna.

Quales ſint ſuppuratorũ pulſus.

erit

erit inæqualis,& inordinatus: verùm omnibus erit hecticus: quoniam perpetuò eſt illa in motu arteriarũ agitatio, donec fiat eruptio: licet cum pus propè maturum ſit, æqualior ſit pulſus, cum verò eruptio fiat, languidior, latior, tardior, & rarior pulſus redditur, vt li. de pulſ. ad tyr. & 4. de cauſ. pulſ. ſcriptum eſt. Hippocrates verò eodem 2. lib. prognoſt. omnes purulentos dignoſci his indiciis fatetur: nam principio febris non dimittet, ſed interdiu tenuior, noctu verò vehementior eſt. Copia ſudoris elicitur, ac tuſsiendi cupiditas adeſt: quamuis nec quicquam commentatione dignum expuant. Oculi caui redduntur, genæ rubent, vngues curuantur: digiti verò potiſsimùm ſummi caleſcunt, atque in pedibus tumores conſiſtunt, procedente videlicet tempore, neque cibum appetunt, ac puſtulæ circa corpus erumpunt: quorum omnium Galē. eodem loco cauſam reddit. At quoniam ſuppuratio non ex vna duntaxat cauſa oriri poteſt, eas propterea inueſtigare conabimur: interim nanq; ex inflãmatione in pus verſa, & demum diſrupta, ſiue ſubcingentis, aut alterius thoracis membranæ, ſiue pulmonis fieri poterit: velut ex iã dictis liquet, ac etiam Paulus, & Aetius teſtantur. Quandoque verò propter ſanguinis eruptionem, vlcere ad cicatricem non perducto oriri poterit, vt idem Paulus inquit. Ex angina quoque cùm ab ea ægri liberantur, & ad pulmonem vertitur, ſi non in ſeptem diebus pereãt, ſed eos effugerint, ſuppuratio fit, quemadmodum aph. 10. lib. 5. ab Hippoc. & Gal. ſcriptum eſt. Quæcunque verò prædictarum cauſarum ſuppurationem excitauerit, haud agrè dignoſci poterit, ex propriis eorũdem affectuum ſignis, vt ſi pleuritis, aut peripneumonia, aut ſanguinis eruptio: ſeu angina præceſſerit. Ex confluxu etiam è capite ad thoracem manante (vt Paulus aſſerit) ortum ducit quandoque ſuppuratio, ſeu (vt inquit Aetius) ex ſeroſo, aut pituitoſo humore, ex reliquo corpore in vacuum thoracis delapſo, iſticque putrefacto: id quod confirmari videtur ab Hipp. ſimul atque Galeno aph. 38. 7. lib. cùm dixit Hipp. Diſtillationes in ventrem ſuperiorem ſuppurantur intra viginti dies: & lib. 1. de morb. ab eodem Hippoc. dum aſſeruit ſuppuratos interim fieri, cùm pituita de capite copioſa, & aceruatim in ſuperiorem ventrem fluxerit, putreſcit, & in pus vertitur: Nec minus & huius cauſæ notitiam habebis, ſi præcedentem deſtillationem conſiderabis, ac eiuſdem ſigna pernotabis. Verùm quî fiat, vt ex

Cauſæ ſuppurationis.

Dubium.

deſtillatione, ſeu ex delapſu pituitoſi præſertim, ſeroſi humoris ex reliquo corpore, in vacuum thoracis ſuppuratio gignatur, non ab re dubitabit quiſpiam. Cùm ſuppuratio (vt ſuperiùs definitum eſt) aut mutatio ſit inflãmationis ad pus, aut effuſio quædam, ſeu collectio puris in thoracẽ, & pulmonem: quòd verò pus generationem habeat, aut vbi contuſa caro fuerit, aut ex humore, qui phlegmonẽ produxit, apud Galenũ legitur 5. de ſimpl. med. facult. inſuper (vt idem met Galenus teſtatur 1. de diff. feb.) pus generationẽ habet per inflammationes, & phymatoſos tumores omnes, ſuperante quidem natura, quemadmodũ in humoribus intra vaſa putreſcentibus, id quod ſubſidet in vrina, proportione puri correſpõdet. Qua de re quocunq; modo ſuppuratione ſumpta cùm ſemper pus contineat, ſiue collectum in parte priùs inflammata, ſiue effuſum inter pulmonem, & thoracem oriri nequaquàm poterit, propter confluxum humorum à capite, aut ex reliquo corpore ad thoracis partes manantem, vt Paulus, & Aetius aſſerunt, ſeu ex deſtillatione, vt inquit Hipp. & Galenus præcitato aph. 38. 7. lib. cùm neceſſum ſit ipſum fieri, aut ex carne contuſa (id quod in ſuppuratione iam dicta minimè cõtingit) vel ex præcedenti phlegmone non diſcuſſa, ſeu tuberculo, ad pus tranſmutatis: non igitur generari poterit ex deſtillatione, ſeu delapſu humorum ex reliquo corpore in vacuum thoracis ſuppuratio. Verùm ſiquis Hippocratis, ac reliquorum iam dictorum verba ſanè intelligere velit, ipſos prompte à calumnia liberabit: nam deſtillationes in ventrem ſuperiorem intra viginti dies ſuppurari, hoc eſt, concoqui, ſuperari, & euinci, ac ſimiles puri reddi, & non verè in pus verti docuit Hippoc. id quod Galenus diſertiſimè declarauit, commento aph. 30. eiuſdem 7. lib. cùm dicebat, loquens de his, quibus fiunt à capite ad pulmonem fluxiones manifeſtæ. Verùm hi neque ſpumoſa per ſedem excernunt, neq; cum tuſsi expuunt, & tamen ſæpius manifeſtè quæ ſunt in viſcere, hoc eſt, pulmone, aſperæ arteriæ ſunt eo oppletæ quod defluxit à capite, quod iam concoctum eſt puri ſimile, ſed ſpumoſum minimè: concoctæ itaque deſtillationes in ſuperiori ventre, hoc eſt, thorace, puri ſimiles fiunt, vt inquit Galenus, & non verè ſuppurãtur. Quare ex eis ſimilitudinariæ quædam, & non veræ ſuppurationes interdum gignuntur, ex Galeni ſententia: cùm verum pus ex eiſdem progigni nequeat. Quomodo etiam interpretari poſſunt

Reſponſio.

sunt & Pauli verba, vel intelligas ex confluxu à capite manante ad thoracis partes, phlegmonem priùs generari posse, & ex ea suppurationem per eiusdem phlegmonis transmutationem ad pus. Erit itaque non immediata, sed mediata causa suppurationis destillatio, si hoc modo interpretentur Pauli verba. Quòd verò Aetius suppuratos non verè fieri ex seroso, aut pituitoso humore in vacuum thoracis delapso, isthícque putrefacto intellexerit, sed æquiuocè, ac similitudinariè, ex eiusdem verbis liquet, cùm dixit, Nouimus autem quosdam citra febrem suppuratos, ex iam dicta causa, &c. paulò enim supra retulerat suppuratos indesinenter febricitare febre hectica. Qua de re sibi ipsi pugnaret, si post pauca verba eosdem citra febrem nouisse asseruisset, nisi per eos citra febrem suppuratos non verè suppuratos intellexisset: vel dicas fieri suppuratos, si pituita ex capite destillet ad pulmonem, ex qua temporis progressu exasperatur pulmo, & intus exulceratur à pituita inhærēte, ac putrescente, vt visum fuit Hippocrati lib. de morb. 1. & si tabidi potiùs, quàm suppurati hi nuncupari possint. Verùm de causis suppurationis satis sit hæc dixisse: sed ad eiusdem prognostica deueniamus, asserentes quòd suppuratorum hi potissimum supersunt (vt inquit Hippoc. 2. prognost.) quos febris eodem dimiserit die post eruptionem, ac cibum citiùs appetunt, & siti liberati sunt, & venter exigua, ac consistentia deiicit, & pus album, leue, concolórque est, ac vacans pituita, & absque labóre, ac valida tussi expurgatur, Itaque optimè quidem sic, ac celerrimè vindicantur, sin minus, quibus ad hæc proximè accedunt: moriuntur verò ij, quos febris non deserit, aut cum videatur deserere, denuò recalescens innotescit: & sitiunt, nec cibum appetunt. Aluus humida est, pus viride, liuidúmque spuunt, vel pituitosum, spumosúmque: pereunt ergo, si hæc omnia adsint. At horum quibus alia aduenient, alia non, ij partim intereunt, partim in multo tempore incolumes euadunt: verùm ex indiciis omnibus, quæ in iis existunt, de cæteris quoque vniuersis coniectandum. De iis verò suppuratis, ac purulentis, qui ex pulmonia fiunt, eodem 2. prognost. Hippocrates sic scriptum reliquit. Quòd si maiores natu fuerint, potiùs intereunt: per alias verò suppurationes, minores natu potiùs moriuntur. Etenim (vt inquit Galenus in commento) in purulentis ex pulmonia. quia propter excreationem sanari debent, viribus propter-

Prognostica

ea egent validioribus,& ob id potiùs minores natu,quàm maiores ſeruantur.In cæteris verò ſuppurationibus,minores natu antea moriuntur propter vehementiores dolores, ac febres,quæ magis dum ſuppurationes fiunt, illis accidunt: quò fit,vt propter magnitudinem febrium, ac doloris, morte præoccupentur. De iis verò qui ex morbo laterali ſuppurantur, talem protulit ſententiam aph.15.lib.5. quod ſi in quadraginta diebus purgantur,à die,à qua fit eruptio, liberantur,ſi verò non,ad tabem tranſeunt. Conuerſa autem inflammatione lateris,aut pulmonis in ſuppurationem, rumpitur nõnunquam ſurſum verſus,quando etiam periculoſior eſt, Aetio, & Paulo teſtibus:aliquando verò deorſum. Verùm ſi ſurſum erumpitur, ſi non quàm citiſsimè pus per ſputum reiiciatur, tabidi fiunt,vt inquit Aetius:& (vt Paulus aſſerit) illud idem confir- [illegible] niſi eiſdem ſumma adhibeatur diligentia,protinus pu- [illegible] illa collectio tabem accerſit, pulmone exulceratio- [illegible] hente. Quæ verò ſuppurationes inferiùs tendunt, [illegible] on adeo periculoſiores exiſtunt:cùm in aluum, [illegible] in veſicam tranſfundantur per vaſa quædam tran[illegible] ea membra facta : quem puris expurgationis mo[illegible] nis,aut thoracis vomica diſrupta,diſertiſsimè Gal.6.de [illegible] commento aph.30.libr.7.docuit,in his itaque locis illa [illegible] dioſi requirant:ij verò ſuppurati,quibus propter magnam [illegible] copiam inter thoracẽ, & pulmonem collectam totus thorax in reſpiratione attollitur, celerrimè ſuffocantur,ex Gal. teſtimonio 4. de loc. aff. tum ob affectum ipſum,vt ipſe refert,tum quòd vires omnibus ſuppuratis deſeſſæ ſiquidem propter pugnam ex neceſsitate imbecilliores redduntur. Verum 5.de loc. affe.de ſuppuratis aduerſus Eraſiſtratum ſic dicebat, quòd velut non paucos perire,ita & alios complures ſeruari viderat: quorum ſi quis per ſingulos dies reiecti puris quantitatem collegerit, interdum ſex, aut octo heminas, interim quindecim, atque interdum plures totam ſummam æquare inueniet. Quis autem ſit ſuppuratorum per expuitiones purgationis modus, habetur à Gal.eodẽ 5.de loc. aff.namque expirationis tempore, vniuerſo thorace vehementer conſtricto per validam tuſsim (ſine qua fieri nequit) pus, quod inter ipſum,& pulmonem continetur comprimendo cogit,atque ad pulmonem ipſum impellit concedente pulmonis membrana eiuſdem puris:ac ſimiliter cuiuſuis alterius excre-

menti

menti penetrationem: etenim thorax vehementer admodùm hoc tempore pulmonem omni ex parte comprimit: & demum cùm & maiores ſint in earum extremitate aſperæ arteriæ partes, quàm venæ, & arteriæ lenes, ac multò ampliora habeant ora, nec ita concidant, neque omnifariam concludantur propterea quòd cartilagineæ ſint, in aſperas ipſius pulmonis arterias recipitur, & non in lenes, ac venas, ac deinceps expuitur. Qui autem ſuppuratione laborant aerem inhabitent ſiccum, in calido, & frigido temperatum, vel paulò ad calidum vergentem, ac in quiete diligenter cuſtodiendi ſunt. A motu, ſeu exercitio cauentes: ſomno quoque temperato vtantur, & ſi rupturæ tempus inſtauerit, ſuper ſanum latus decumbant, Paulo auctore: ſingulis diebus alui excrementa excernant, ſi non ſponte, ſaltem clyſteribus, preſertim lenibus: nanque exonerata natura ab eiuſmodi excrementis, promptiùs ſuppurationi vacabit, ipſam maturando, aut rumpendo, aut expurgando. Immodicæ animi affectiones vitandę erunt, præſertim metus, & mœſtitia: nutriendi verò ſunt ex priſanæ ſucco, & aqua mulſa, vt inquit Aetius: nam mulſa quouis tempore exhibita, nihil ægrum offendit, Tralliano teſte: quamuis nec ipſa vniuerſim, ſed paulatim exhiberi debeat: nam omnis potus modicus eſſe debet, in iis, qui alicubi abſceſſum habent, vt Gal. teſtatur 7. de comp. med. ſecund. loc. Verùm (vbi infirmæ vires fuerint) maior cura ipſarum habenda eſt: & propterea cibis boni ſucci, & concocti facilibus vti debent, priſanæ cremorem parantes, aut ipſam met totam priſanam decoquentes in gallinarum, ſeu pullorum gallinaceorum, phaſianorum, aut perdicum, ſeu columbarum iure: quorum etiam carnes edant, veluti etiam & turdos, aliáſque aues montanas, ac gallorum teſtes. Et quia iura (vt inquit Alexander) vlcera magis detergunt, ventrémque humidiorem efficiunt: propterea modò dictarum carnium iure vtantur, thymo, hyſſopo, oreoſelino, aut fœniculo adiecto: braſsica, aut aſparago, vel malua, vbi bilioſum corpus fuerit, aut ſalſum quid expuant, & febris valida. Interim verò vti poterunt piſtaceis, amygdalis, vua paſſa, ac nucleis pineis, verùm non copioſiùs ex eis aſſumant, & ſi abſtergere poſsint: nam ægrè concoquuntur, & propter oleoſam ipſorum partem alios cibos in ventriculo interim corrumpunt, vt apud eundem Alexandrum legitur. Potus verò (vt diximus) ſit, aqua mulſa, aut aqua hordei, vel vi-

Curatio.

Victus ratio.

num tenuis ſubſtantiæ, vt Galenus præcipit, eodem libr. 7. de comp. med. ſecun. loc. ſit autem vinum (vbi eo ægri indigeant) paucum, ad dulcedinem declinans, vt inquit Aetius: poterit quoque & aqua probè cocta offerri, iuxta eiuſdem ſentẽtiam: ab aceto autem, & omni alio vinoſo genere, & ab aqua quoq; frigida abſtineant, vt ipſe præcipit. Cùm autem ſuppuratio fieri incipit, puris confectio, ſeu concoctio iuuanda erit, vt Paulus refert: nanq; vnum ex naturalibus operibus quod quidem concoctio quædam exiſtit, eſt ea quæ in pus fit conuerſio, vt apud Gal. legitur 5. de ſimpl. med. facult. & 1. de diff. febr. Qua de re quod ad mouendum pus adhibetur medicamentum, tale eſſe debet, qualis eſt in maturis temperatis calor natiuus, modicè ſiquidem humectans, & excalfaciens, vt neq; excellat, neq; inferiùs ſit temperatura corporis ipſum immutantis, ſed quoad fieri poſſit ſimillimum, quemadmodum eodem 5. li. de ſimp. med. facul. liquet. itidem quoq; emplaſticum ſit oportet, quo tenaciter corporis poris, ſiue meatibus illitum inhæreat, vt ibidem patet. Primum itaque cum ſuppuratio ſit, fomentis per ſpongias natura adiuuãda erit, vt Paulus aſſerit: nec illud citra rationem fieri iuſſit: nam inter omnia quæ ad puris generationem conferunt, aptiſsima eſt perfuſio aquę temperatè calidæ, aut cui additum ſit oleum, quod hydrelæon Græci vocant: & ex iis, quæ irrigantur, oleum temperatum, iuxta eiuſdem Galeni decreta, præcitato lib. 5. de ſimp. med. facult. Farina quoq; triticea pura, aut panis purus modicè coctus cum hydrelæo confert: inſuper & adeps ſuillus, vitulinus, gallinaceus, ſeu anſerum cum maluæ, ſeu althææ radice permiſtus: vel cataplaſma fiat, præſertim tardantibus ſuppurationibus ex caricis decoctis. hordeacea farina, althææ radice, columbino ſtercore, & modica reſina terebinthina, ex Pauli, & Aetij ſententia. Ceratum quoque conficere poteris ex butyro, ruta, iride, baccis lauri, vt Aetius inquit: cui radicem maluæ, aut althææ, adipem ex prædictis, farinam hordeaceam, aut triticeam, oleum commune, amygdalarum dulcium, aut chamæmelinum, ſimulátq; ceram addere poteris. Quo item tempore ius ex contuſis carnibus gallinarum, aut gallinaceorum pullorum, perdicum, phaſianorum, aut ſtarnarum paratum, etiam cum ptiſana permiſtum aſſumere ægri poterunt, præſertim vbi imbecilliores vires fuerint, cùm non parum eis conducat pro puris generatione. Pure autem genito, quæ abſceſſum rumpunt adhib-

Medicamentorum ratio.

Quæ medicamenta puris generationi opitulentur.

Quæ competant pure genito.

adhibenda erunt, velut eſt mulſæ ſorbitio interpoſito tempore, & ptiſanæ cremoris cum melle: & ſi valentiores ægri fuerint (vt Paulus refert) decoctum hyſſopi, & thymi cum melle: item ſalſorum eſum commendat, & catapotia, ex hiera, diacolocyntide, à quibus abſtinere conſulo, niſi valde robuſta ſint corpora, quibus hæc tribuantur: potiùs verò ſyrupum ex hyſſopo, aut è marrubio crebriùs ad hunc vſum præberem. Conducit quoque non parum ad abſceſſus rupturam, ſuper ſanum latus decubitus: legitur etiam apud Hippocratem lib. de loc. in homine, quòd purulentis, cum excreationem facere oportet, pluribus cibis, & ſalſis, ac pinguibus vtendum eſt, & vino auſtero, & cùm ſic habet tuſsis inducenda. Ab extra verò vtile (vt Aetius inquit) cataplaſma ex ſolo ſtercore caprino, præſertim vbi ruptura tardauerit: verùm rupto abſceſſu adiuuare oportet puris excreationem, quocunque repere cognoſcatur, ex decreto eiuſdem Aetij. Nam ſi ad aluum proreptet, magis emollientia offerenda ſunt: ſi ad veſicam ſerpat, ea quæ vrinam magis ciant adhibenda: ſi verò per tuſsim puris repurgatio fiat, nihil conuenientiùs, aut familiariùs exhiberi poterit, quam ptiſana optimo melle permiſta: item dari poterit (vt Paulo viſum eſt) hyſſopi, iridis, aut dulcis radicis decoctum in mulſa diluta: cui quoque ſententiæ aſtipulatur Aetius: item & radicis dulcis ſuccus commanducatus confert: Et ſi pus, quod expuitur, fœdi odoris, ac ſordidum fuerit, fœni græci cremorem cum palmulis pinguibus decoctum dare confert, horum inopia, ficus quoque ſiccas modicas incoquere. Præſtat etiam, ſi mellis paulum admiſceas, vbi cremorẽ exhibiturus es, vt Alexander ſcriptum reliquit: per aliquod tamen tempus ante cibum, potiùs ipſum dato. Benefaciunt quoq; (eodem auctore) hyſſopum, thymum, aut iris contuſa, ſeu pulegium, ſeorſum aſſumpta, aut cum melle mixta: nam generosè (vt ipſe inquit) repurgant: Idem quoque medicamentum commendat, quod recipit nucem pineam, quę copioſam reſinam peculiarem ſibi circundatam habeat, cum marrubio recenti decoctam, deinde mellis modicum decocto miſceto, rurſus hoc vſq; ad melleam craſsitiem incoquito, & vtitor: in quem etiam vſum conducunt, mel roſaceum, ſyrupus ex adianto, è glycyrrhiza, de hyſſopo, & marrubio: Vtilis quoque ad puris repurgationem exiſtit alliorum præcipuè coctorum comeſtio, robuſtis præſertim, vt Aetius fatetur. Interea ex hyſſopi puluere, vel abrota-

Quę competant medicamenta ſuppurationi propriè dictæ.

ni,mixtis ſeminibus, in decoctione pinguium carycarum medicamentum paratur: Similiter etiam therebinthina munda in menſura vnius cochlearis,ieiunis quàm maximè,& viribus reparatis datur, ex Theodori Priſciani ſententia li.2.ad Timot. part.2.ca.10.Cæterùm vndecunq; puris excretio contingat,eodem Aetio teſte, ea quæ vrinam cient, cibis commodè admiſcentur:quamuis hoc pugnare videtur Galeni verbis libr. 5.de ſimpl.med.facult. cùm aſſeruit medicamenta vrinam cientia acriora eſſe, & valde excalfacientia, quæ omnia aduerſa ſunt puris ex thorace expuitioni. Quippe cùm natura eorum ſit, tum excalfactoria,exſiccatoriáq;,tum etiam ſecretoria,& coactoria. Quòd verò coactum eſt,atq; exſiccatum,haud etiam facilè expuitur:proinde huiuſmodi medicamenta,quæ expuitioni ex thorace puris opitulantur, incidendi,atque extenuandi,& detergendi vim habeant oportet,ſed non tamen inſigniter calidam, ne videlicet validè deſiccent, veluti ea,quæ vrinam valenter ciunt. Atqui nodus hic biſariam ſolui poterit, primò quòd Gal. acriora medicamenta dixit plurimam mouere vrinam(cùm nonnulla alia eam ciere poſſint,quæ acriora non ſunt) quæ inſuper puris ex thorace expuitioni aduerſa eſſe fatetur: cùm ſimul cum caliditate valenter deſiccent: & propterea ab eo peculiariter hæc dicũtur vretica,ſiue vrinam mouentia, non quia hæc ſolùm vrinas moueant (quoniam & alia quoque medicamenta,quę non adeò calidiora ſunt,neque deſiccant,vrinam prouocant) ſed quia iam dicta medicamenta ſolas vrinas mouent, propterea peculiariter vretica nuncupantur, à quibus abſtinendum eſſe pro puris ex thorace expurgatione, eodem loco præcipit, & non ab his,quæ non adeò calida,& ſicca,ſeu acria ſunt,& ab Aetio commendantur. At ſiquis velit,cuncta quę vrinam ciunt ab eodem Aetio commendari,dicimus nos,quòd eiſdem etiam vti poſſumus,modo quo præcipit Aetius.ea ſcilicet cibis admiſcentes,quæ ſuapte natura humidiora ſint,vt pote ptiſanæ, aut cuipiam iuri ex prænominatis:id quod neque Gal. ipſe negauit,cùm præcitato lib.5. de ſimpl.med.facul.dixerit eadẽ medicamenta vretica,acria, plurimùm mouentia vrinam,commoditatis gratia,pro expurgando ex thorace pure cum ſorbitiunculis, potionibúſque humectantibus exhiberi poſſe:obtunditur etenim prædictorum medicamentorum caliditas,ac ſiccitas immodica,ex admiſtione ſorbitionum, ac aliorum ciborum, ſeu potionum humect

Dubium.

Reſponſio.

humectantium. Quòd ſi diuturnior affectus fuerit, imbecillæ vires, ac febrilis calor moderatior euaſerit, neque thorax multum puris contineat, lac (vt inquit Alexander) dari debet, aſininum præcipuè, vbi ſordidum, ac fœdi odoris pus expurgatione indigens exiſtat: hoc enim omnibus aliis antecellit, vt ipſe inquit: poſt ipſum equinum propinandum erit, quòd aſinino admodum ſit perſimile. At ſi horum animantium ægri lac nolint aſſumere, dabitur ipſis ſecundo loco bubulum, aut caprillum: nam & ſi non adeò purgantem vim obtineat horum lac, nutriendo tamen amplius quiddam aliis præſtare poteſt: & ſi timor adſit, ne ægri ventriculum lactis corrumpat potio, ſatiùs erit ipſum incoquere: nam decoctio bonam ſeroſi partẽ auferet, vt etiam ipſum efficax euadet ad ventrem retinendum. Commodius quoque adhuc, & vtile efficies, ſi calculos fluuiales candentes, excuſsóſque iniicias, aut ferramenta eodem modo ignita. Vſus denique lactis vlcus purgare, carne obducere, & totum corpus, pluſquam vniuerſa nutrire poterit, vt idem Alexander inquit: verùm de hoc in ſequenti capite fuſiùs pertractabimus.

Περὶ τῆς φθίσιος. De tabe.

CAPVT LIII.

QVAMVIS diutiùs, ſæpe & periculoſiùs tabes eos malè habeat, quos inuaſit, vt legitur apud Celſum cap. 22. lib. 3. tamen plures ſunt eius ſpecies, vt ipſe inquit: quarum vna eſt, qua corpus nõ alitur, & naturaliter ſemper aliquibus decedentibus, nullis verò in eorum loco ſubeuntibus, ſumma macies oritur, & niſi occurritur, tollit: hanc tabis ſpeciem ἀτροφίαν Græci vocant: Altera ſpecies eſt, quam Græci κακοχυμίαν appellant, vbi malus corporis habitus eſt, ideóque omnia alimenta corrumpuntur. Tertia eſt, longéque periculoſiſſima ſpecies, quam Græci (vt ipſe inquit) φθίσιν nominauerunt, quemadmodum Hipp. nonnullis in locis, præſertim apho. 16. 7. lib. nominauit: licet hanc etiam Græci potiſsimùm Athenienſes (vt Galenus in commento refert) φθοὴν appellant. De hac itaq; tertia ſpecie, quam Græci φθίσιν, aut φθοὴν nuncupare conſueuerunt, Latini tabem, reliquis duabus poſthabitis, pertractare intendimus: quamuis & hęc quoque φθίσις, ſeu tabes, non vno modo in Gale. doctrina intelligatur: nam tabidos interim nominat eos omnes, quomodocunque extrema macie confectos quocunque

Tabis ſpecies tres.

Tabes quæ phthiſis appellatur tribus etiã modis dicitur.

cunque extenuẽtur modo: Interdum verò illos ſolùm, quibus pulmo eſt exulceratus: quandoque autẽ eos, qui naturà proni, ſeu apti ſunt ad hunc morbum, veluti videre licet commento apho. 10. & 13. lib. & 8. 4. ac primo de morb. vulg. & ſexcentis aliis in locis. Nos verò per tabidos audiri volumus, non eos, qui extremè emaciati ſunt quomodocunque, nec eos, qui parati ſunt ad hunc morbum, vtpote anguſto, & reſtricto thorace exiſtentes, vt à tergo in morem alarum promineant, operta ſcoptula, quos propriè Græci πτερυγοειδεῖς, quaſi alatos vocant, & quibus à capite ad pulmonem fluxio defertur: naque hi quoque facilè tabeſcunt, cùm caput facilè impleatur, ſpiritúſque organis multas deſtillationes demittat: Gale. teſte eodem 1. lib. de morb. vulg. Verùm eos duntaxat, quibus pulmo exulceratus eſt, veluti per tabem intelligi volumus vlceroſam diſpoſitionem in pulmone exiſtentem, quam idem Gal. deſcribens commento præcitati aph. 16. 7. lib. totius corporis extenuationem eſſe dixit, cum febre tenui, ſeu exigua, conſequentem ad inſanabilia pulmonis vlcera. Voluit quoque Hippoc. lib. 2. de morb. ac lib. de internis affectionibus tres item eſſe tabis ſpecies, quarum prima à pituita fit, è capite ad pulmonem confluente: ſecunda à labore: tertia à ſpinali, ſeu dorſali medulla, quæ maximè corripit recentes ſponſos, & veneri deditos. Nos verò (vt diximus) reliquis omnibus poſthabitis tabis ſpeciebus, ſeu differentiis, de ea verba faciemus, quæ totius corporis extenuatio eſt, cum febre lenta conſequens ad inſanabilia pulmonis vlcera, Galenum ſectati: aut ſiquis vellet breuiorem afferre diffinitionem, eam nominabit tabem, de qua ſermo habendus erit, quæ vlceroſa pulmonis diſpoſitio eſt, quemadmodum Gal. eam nuncupauit aph. 11. lib. 5. & 10. lib. 3. & poſt eum Aetius cap. 67. lib. 8. & Paulus cap. 32. lib. 3. quamuis auctor libri de definitionibus medicis, per tabem propriè dictam, nedum pulmonis vlcerationem, verumetiam thoracis, vel fauciũ ſubintelligi voluit, quam & tuſsicula, & debiles comittãur febres, atque in eis corpus conficitur. Exquiſita itaque tabes (ex Hippoc. & Galeni monumentis) erit corporis conſumptio, ſeu colliquatio cum febre lenta, ex pulmonis vlcere: quamuis impropriè, ac non exquiſite tabes nuncupari poſsit ea quoque totius corporis demolitio, ſeu extenuatio, quæ thoracis, aut fauciũm, ſeu aſperæ arteriæ vlcera comitatur, præſertim vbi non exactum adeò ſermonem occaſio requirat: licet re vera, qui

De qua tabe hic tractetur. Quid ſit.

Quòd hæc etiam tabes bifariã dicatur.

hoc

hoc modo laborant tabidi nõ ſint, eandem tamẽ curationem exigũt: tabeſcit ſiquidem, & in his temporis progreſſu corpus totum veluti in propriè dictis tabidis. præſertim ſi in thorace, aut aſpera arteria exulceratio fiat: propterea quòd cor ipſum ſimiliter eiſdem ſiccari oporteat: abſque enim principis membri paſsione fieri non poteſt, vt animal in toto afficiatur, vt li. de maraſmo decretum reliquit Gale. quamuis non æqualiter ſingulæ corporis partes tabeſcant: Verùm cor, & iecur, minus quàm partes aliæ attenuantur in tabidis: cor ſiquidem, quoniã facultate trahendi vehementi pollet, quapropter ſanguinem valentiſsimè attrahit, & non priuſquàm vltima ſit membris omnibus inopia, ipſum alimento caret: iecur verò, quòd ſanguis totus inde initium habuerit, vt apud Gal. legitur præcitato lib. de maraſmo. Id verò quod in ſingulis partibus, & præcipuè in corde (vt diximus) per tabem primò demolitur, humor eſt in eiſdem inſitus, ac per loca media partium ſimilariũ diſperſus, ex quo membra primùm aluntur verùm quouſque in corpore cordis aliquid ipſius ſeruatur, licet propiùs veram tabem accedant, tabidi re vera appellandi nõ ſunt. Cum verò ad carnoſum genus conſumptio pertranſit, aut ad fibroſam, ſeu membranoſam ſubſtantiam, omnimoda facta conſumptione ob ebullitionẽ iam dicti humoris inſiti, exquiſitus tunc marcor exiſtit, vt legitur apud Gal. 7. & 10. meth. med. ac primo de diff. febr. Nos verò qui adeò exacto ſermone de extenuatione loqui non intẽdimus, & ſi de ea loquamur, quæ vlcera pulmonis, aſperæ arteriæ, aut thoracis conſequitur, quoniam exſiccato humore duntaxat, diſperſo per loca media partium ſimilarium, cordis præcipuè, ac totius corporis: eiuſdem corporis exſiccatio quædam, ac extenuatio fit, adhuc tabem eam eſſe dici mus: nam licet perpetuò exulceratio præcedat, non tamen ex ea confeſtim carnoſarum partium, aut fibroſarum ſeu membranoſarũ cõſumptio ſequitur, ſed priùs nuper dictus humor conſumitur. Ex tuſsi autem, ac anhelitus difficultate aliquam prædictarum partium affectam eſſe coniicere poteris: quę autem earum ſit, ex aliis quibuſdam ſignis comprehendas: nam pulmo ſi fuerit, plurimum erit quod per ſputum reiicitur: Dolor non aderit, ſiquidem pulmonis vlcera dolor nõ comitatur, Gal. teſte 4. de loc. aff. Et ſi in eius parenchymate exulceratio ſit, ex eiuſdem pulmonis eſſentiæ proprietate percipies, cùm ipſius pulmonis caruncula per tuſsim reiiciatur: haud ſecus ſi

Partis affectæ ſigna.

Pulmonis ex ulcerati ſignа.

bronchij

bronchij pars quædam tuſsiendo reiiciatur, ſecundum aſperã arteriam pulmonem exulceratum eſſe exiſtimamus: quin potius totum brõchion reiici neceſſe eſt. Similiter ſi arteria quę piam, aut vena in eo exulcerata fuerit, ipſarum quoque portionem aliquam, præſertim vbi fruſtum vaſis haud paruũ fuerit tuſsiẽdo expui oportet, orto verò in aſpera arteria vlcere, præter hoc, quòd ſputum purulentum apparet, dolorem quoq; in loco affecto laborans ſentire conſueuit: ipſum verò per ea, quę ſcreãtur, quia exigua ſunt, ab vlcere, quod in pulmone natum eſt, diſcerni poteſt: quippe ab vlceribus pulmonis plurimum reiicitur. Ita quoque videmus interdum per exulcerationem excreari ex gutture corpuſculũ aliquod à ligula (Græci γλωττίδα vocant) cùm pars ipſa afficitur: id verò non ſolùm hoc in dicio deprehenditur, verum etiam ex eo, quòd in vlcerato loco doloris ſenſu laborans infeſtatur, veluti de aſpera arteria dictũ iam eſt. At ſi nullus in prædictis partibus dolor ſentiatur nec aliquod iam dictorum ſignorum adſit, verùm cum purulento ſputo in thoracis parte aliqua manifeſtè ſenſus doloris adſit, thoracem affectum eſſe cenſeto. Affectus hic cum exulceratio ſit morbus planè erit in ſoluta continuitate. Dignoſcitur autem ex frequenti tuſsi per quam pus excreatur, interdum cruentum aliquid, vt inquit Celſus: quod ſi in ignem impoſitum ſit, mali odoris erit. Comitatur autem neceſſariò affectum hunc totius corporis extenuatio, ac carnium conſumptio, & febris quædam lenta, ſeu exigua, vt patet commento aphor. 16. 7. lib. potiſsimùm vbi pulmo exulceratus fuerit. Vt verò Celſo viſum eſt, febricula leuis ſit, quæ etiam cùm quieuit, tamen & repetit: verùm proprium vlcerationis indicium eſt, (vt ipſe Gal. inquit primò, & 6. de loc. affect.) vocatum ramentum, ſeu cruſtula quędam eius particulæ, à qua excernitur Græcè ephelcis dicta: ſpiritalium inſtrumentorum, ſi tuſsiẽdo excernatur: proprietas verò eſſentiæ eiuſdem affectæ partis proprium indicium eſt. Diſcernunt præterea plurimi purulentum liquorem, vt ex Cælio Aureliano liquet lib. 2. cap. 4. phlegmata carbonibus imponentes, quò exuſta probentur. nam tetri odoris eſſe neceſſe eſt, omne quod naturà fuerit muratũ, velut exfluxione carnis veniens: item in aquam mittunt ægro tantium ſputamina, etenim naturalia facilè ſoluuntur, vitiata verò, atque mutata perſeuerant, quadam tenuitate coacta, & ſubſidunt, ſiquidem ſint grauia: & contra naturam ex defluxione car

Aſperæ arteriæ exulceratæ ſigna.

Signa exulcerati thoracis.

Quis affectus præter naturam ſit.

Signa.

ne car

ne carnis venientia: verùm cùm confirmata tabes fuerit, præter carnium conſumptionem, genæ liueſcunt, vngues curuantur, exalbidi, vel pallidi apparent: & malo iam vincente, capilli de capite defluunt: aluique profluuium ſuperuenit, Hippoc. auctore: præcordia ſurſum conuelluntur, ſitis ipſos magis conficit, cibíque faſtidium vrget: & id quod ſurſum vergit, ac per ſputum reiicitur, vehementer fœdi odoris eſt, vt inquit Paulus. At tabidorum pulſus languidus eſt, ac paruus propter facultatis imbecillitatem: non nimium celer, vt plerique febricitantes habent, quòd non detineantur vrente febre: Habent item tabidi pulſum hecticum, hoc eſt, vndequaque ſimilem, quoniam & febrem habent hecticam, ſic enim à febre, quæ vniuerſum corporis habitum occupauit, appellatur pulſus, vt lib. 4. de cauſ. pulſuum ſcriptum reliquit Galenus. Oritur ferè à capite tabes, inde in pulmonem deſtillat, huícque exulceratio accedit, ex Celſi decreto: etenim quæ capitis deſtillationes, tuſsim primò concitant hominibus, & raucedinem, neque tandem cõſiſtunt, tabem generant, Gal. teſte primò de morb. vulg. cuius duę ſunt maximæ differentiæ, vt ipſe refert: vna ex illis, quos caput demittit, fluxibus conſtat: altera, quæ ab ipſius pulmonis malis proficiſcitur: omninóque poſtquam expuitur ſanguis, potiſsimùm vaſe rupto: ſæpenumero etiam fluxione impleto viſcere hoc: alia de cauſa ex partibus aliis, non ex capite. Aetius verò pulmonis exulcerationem ad ſanguinis ſpuitiones præcitato loco conſequi fatetur: cùm videlicet ſanguinis eruptione ſuppreſſa, vlcus non fuerit conglutinatum, neque cicatrix inducta: conſequitur etiam in ſuppuratis, & peripneumonicis, item aliquãdo in affectionibus pleuriticis. Quo autem modo interſtinguẽdæ ſunt prædictæ rabis cauſæ, facilè patere poterit, ſiquis eas, quæ præceſſerunt deſtillationes, ſanguinis reiectationes, ſuppurationes, peripneumonias, ac pleuritides, ex his, quæ in propriis earum affectionum capitibus retulimus, conſideraueritque reliquum eſt, vt prognoſtica aggrediamur. Si autem primum, quòd licet vlcera creberrimè in pulmone fieri poſsint, curationem tamen (vt quibuſdam viſum fuit) nequaquam admittunt: aut (vt aliqui putant) difficulter admodum ſanantur, quemadmodum liquet, tum 4. de loc. affe. tum 5. method. med. Ipſe verò Gal. difficillima ſanatu eſſe pulmonis vlcera fatetur, vt quæ nec citra tuſsim expurgari poſsint: & ſi tuſsim excites, lacerauerit: itaque quaſi per mutuas

Cauſæ.

Prognoſtica.

Curpulmonis vlcera fiunt ſanam difficillima.

mutuas operas,malum iis in orbem redit:tum etiam quòd ea, quæ idonea vlceribus medicamenta ſunt,contingere vlcus,ſicuti in ventriculo,non poſſunt: vt quòd per medium interuallum,ferè vim ſuam amittũt. Et prẽterea,quod præter id,quòd tuſsiendo lacerantur, reſpirando etiam mouentur: & proinde concludebat eodem 5.metho.med. quòd cum in pulmone ruptum vas eſt, ſcire apertè licet (niſi protinus antequam phlegmone excitetur, glutinatum ſit,) id poſtea inſanabile fore. Quòd ſi aliquando curetur,relinquitur tamen in ipſo res quędam calloſa,fiſtuloſáq;, quæ tractu temporis à leui occaſione expelli ſolet,vt 4.de loc.affect. liquet: quanuis ſi exanthemata quædam in pulmone ſint orta propter vlcerum ſiccitatem, ſanari poſsint, præſertim vbi aſpera, & ſcabioſa fuerint, vt idem Gal.reſtatur lib.5.meth.med. quemadmodum & omnino inſanabiles ſunt, qui ex ſucci vitioſi eroſione vlcus in pulmone habent,cum longo tempore omnino opus ſit,vt ſucci corrigatur vitium. At quæ in thorace vlcera fiunt,non omnino veluti iam dicta, curationi reſiſtunt: etiam ſi diuturna fuerint, vt eodem quarto de loc.affect. liquet:etenim quæ ex pectore educuntur, triplex compendium præ iis, quæ ex pulmone vacuantur, habent:nam & vaſa ipſa multò ſunt minora,& ſanies in ſpacium interiùs effluit,& in ſumma magis carnoſum eſt pectus,quàm pulmo,vt patet eodem 5.metho.med.Cæterùm vlcera,quæ in aſperæ arteriæ interiore ſunt tunica, & potiſsimùm,quæ ſummæ eius parti,quam λάρυγγα vocant, ſunt vicina,aut etiam in ipſa, hæc & curationem recipiunt, & nos non paucos (vt Galenus præcitato loco inquit) eorum, qui ita ſunt affecti,ſanauimus,quorundam autem eorum hiſtoriã ibidem cõſcripſit,potiſsimùm vbi interna eiuſdem aſperæ arterię tunica exulcerata fuerit:nanque ea ſanatu eſt facillima,ac omnis,qui in ea ortus fuerit affectus,facilè ſedatur, niſi fortè aliquando à putredine aliqua magna ipſius portio quædam corroſa cartilaginem nudam penitus deſtituerit. Verùm ſi ipſius cartilagines exulceratæ ſint, aut inſanabiles, aut ſanatu difficillimæ erunt: nanque cartilaginum affectus (vt Galenus teſtis eſt, lib.7.de vſu part.)omnino inſanabiles ſunt,aut ſanatu quàm difficillimi. Qua de re priuſquam malum ad cartilaginem peruaſerit, aſperæ arteriæ exulceratio, protinus etiam vt ſanetur, laborandum erit. In tabem verò incidunt, maximè iuuenes. Hipp. auctore, aphoriſ.29. tertij lib.in eam tamen potiſsimùm (vt

Cur non omnino curatio ni reſiſtant thoracis vlcera.

Gal.

Gal. in commen. inquit) quæ ad ſputum ſanguinis conſequitur. Illud verò non ob ætatis imbecillitatem, ſed ob incontinentiam, ſeu intemperatum victum. Hocidem confirmauit Hipp. aph. 9. quinti lib. cùm dixit, tabes fiunt præcipuè ætatibus à decimooctauo vſque ad trigeſimum quintum annum, & Celſus morbum hunc ætate firmiſsima maximè oriri cenſuit, id eſt, ab anno duodecimo ad annum quintum, & trigeſimum. At qui tabe moleſtantur, ſi ſputum quod extruſsiunt, graue oleat iniectũ carbonibus, & capilli à capite defluunt, lethale: quibuſcunque etiam tabe laborantibus, capilli à capite defluunt, iis alui profluuio ſuperueniente moriuntur. Tabe item laborãti profluuium alui ſuperueniens, lethale, vt aphoriſmo vndecimo, duodecimo, & quartodecimo quinti libri patet. Verùm idem Hipp. de rabidis ſic ſcriptum reliquit, aphor. ſexto decimo 7. lib. à puris ſputo phthiſis, & fluxus: cùm verò ſputum retinetur, moriuntur: modum ſiquidem oſtendens in hiſce verbis, vt Gal. in commen. refert, illorum qui ex tabe moriuntur: eouſque enim extenuati viuunt, donec per ea quæ expuunt, poſſunt pulmonem expurgare: cùm verò intus manẽt, obſerantur quidem viæ ſpiritus, patientes verò ſtrangulãtur. Quòd autem autumnus rabidis malus ſit, apho. 10. tertij lib. patet: ſimiliter quòd nec per ſuperiora, ſed per inferiora medicandi ſunt, propter inſtrumentorum, quæ reſpirationi obſeruiunt, imbecillitatẽ, liquet apho. octa. quar. lib. Cæterũ idem Hipp. lib. ſecundo prædictionum, hæc de rabidis ſcripta reliquit, oportet enim eũ, qui probè liberari volet, facilè ſputum per tuſsim reiicere: & id eſſe album, & æquale, & eiuſdem coloris, ac ab inflammatione alienum: quod verò à capite defluit, ad nares conuerti, febrem autem non inuadere, vt ne à cœnis prohibeatur, neq; fiat: venter autem egerat quotidie: & id quod egerit ſit durum: copia pro ratione ciborum ingeſtorum. Hominem verò quàm minimè tenuem eſſe oportet, pectus autem laudare conuenit quadrangulũ & hirſutum, & os ipſius paruum ſit. & robuſtè carnoſum, quicunque enim hæc omnia habuerit, maximè ſuperſtes erit: qui verò nihil horum habet, interitui proximus eſt. Huic malo inter initia protinus occurere neceſſe eſt, ex Celſi decreto: neq; enim (vt ipſe inquit) facilè is morbus cùm inueteranerit euincitur. Atqui nos cum de ſputo ſanguinis verba fecimus, cruentorum adhuc vulnerum, tum pulmonis, tum aliorum inſtrumentorũ reſpi-

rationi deſeruientium, curãdi modum inſtituimus. Reliquum erit, vt reliquorum vlcerum in eiſdem partibus ortorum curationem conſcribamus, & ſi ea, quæ in pulmone hæſerunt, vel difficiliora ad curandum ſint, vel eorum curatio perfici omnino nequeat, propter iam dictas cauſas, ne tamen tanquam deplorati deſtituantur, quomodo hi tractandi erunt, ac reliqui, qui in aliis partibus iam dictis ab vlcere oblæſi, ſunt curandi docebimus. Ad tamen prius commonefacientes, quòd & ſi non
Curatio. nullæ traditæ ſint pulmonis, thoracis, ſeu aſperæ arteriæ vlcerum cauſæ, de ipſis haudquaquam ſermo faciendus erit, cùm in præcedentibus ſingularum cauſarum curationem præſcripſerimus. Quare ſi qua earum adhuc permanſerit, ex iam dictis curationem per ſe: modò autem de tabe duntaxat, quatenus vlcera pulmonis, thoracis ſeu aſperæ arteriæ cõſequitur,
Victus ratio déque ipſis vlceribus agemus. Initio itaque aer eligendus ad ſiccum parum vergens: in calore verò, & frigore temperatus, quemadmodum Galeni tempore in Tabiis habebatur: locus ſiquidem inter Surrentum, & Neapolim, mediocris altitudinis, velut ipſe 5. meth. med. deſcribit, & nos propriis oculis nõ ſemel duntaxat vidimus. Sol item & frigus propterea vitandi ſunt: verùm (vbi vires patiantur) opus eſt longa nauigatione, cœli mutatione, ſic vt denſius, quàm id eſt, ex quo diſcedit æger, petatur, ideóq; aptiſsimè Alexandriam ex Italia itur, vt ait Celſus, potiſsimùm vbi à deſtillatione tabidi fiant: ſomno indulgendum: nocturno tamen ac moderato vtantur. Exercitia immodica vitent, aut modica exercitatione, ſeu ambulatione potius, præſertim vbi remiſerit febris, vtantur: vel lenibus frictionibus ante cibum. Aluus lenis, licet conferat, non tamen immodicè cienda erit. Abſtineant ab ira, triſtitia, aliisq; immodicis animi affectibus, tũ à negotiis, omnibuſq; rebus, quæ ſolicitare animum poſſunt, nec non à venere: crudi tatémq; omnino vitent. Cibi eorum ſint ſorbitiones ex ptiſana, alyca, amylo, vel oryza, lacte adiecto, vt inquit idem Celſus: vel parentur huiuſmodi ſorbitiones cum lacte amygdalarum, gallinarum, ſeu pullorum iure, caponum, perdicum, ſeu phaſianorum: aut ſimul cum pedibus vitulorum, hædorum, aut caſtratorũ decoquantur: Exhibeantur item prædictæ carnes contuſæ, aut earum ſuccus, quem conſumatum ius appellant: adiecta ptiſana, aut eius cremore exiguo. Aetius verò amygdalas amaras cum ptiſana decoquere bonum eſſe dixit.

Conſ

Conferunt item cancri fluuiatiles, crudi, triti, cum lacte potati, aut cocti in cibo ſumpti, aſsiduè iure eorum inſuper abſorpto, vt idem inquit Aetius: hædi quoque lactantis, capreolorum, ſeu vitulorum carnes interdum guſtare poterunt: turdorum quoque, ac aliarum paruarum auium. Verũ licet, qui ita ſe habent, nõ pauco indigeant nutrimẽto: quoniam verò tum inualidæ partes ad attrahendum ſunt, tum etiam ad concoquendum: vt nequeant, propterea, quod mediocre eſt, concoquere: ea de re paulatim hos & ſæpius cibare oportet, ita vt ſemel, aut bis eos cibaſſe ſatis non ſit: qua de re ter eos cibare cõuenit, quemadmodum in refectoria vocata victus ratione, quoad gracilima corpora ſint, obſeruari iuſsit Galenus 7. method. med. Sitque alimentum in vniuerſum quod ſine negotio & trahatur, ac promptiùs alẽdis partibus aſsimiletur: nam non aliud eſt, quod nutrimentum deſiderat, & aliud quod ipſum conficit: ſed quod nutriendum eſt, ipſum ſibi & nutrimentum attrahit, & mutat concoquit, & adiungit, & aſsimilat, vt eodem 7. met. med. liquet. Cuius rei gratia non ab re nihil lacte præſtantius eſſe videtur, quemadmodum Galenus libro de marasmo, de cibis boni, & mali ſucci, & 5. & 7. metho. medend. & ſexcentis aliis in locis ſcriptum reliquit: & ante ipſum Hippocrates apho. 64. 5. lib. & poſt eum vno ore medici omnes: eo quòd omnium ferè, quæ mãdimus, lac optimum, optimi eſt ſucci, ac multi alimenti, vt 3. de aliment. facult. pater, ac medicorum omnium auctoritate lib. de cib. boni, & mali ſucci confirmauit Galenus, promptéq; concoquitur, ac diſtribuitur. Erit autem optimum, vbi nullam externam qualitatem, odore, guſtuve præ ſe ferat, ſed eſto quàm dulciſsimum, & ſibi ipſi continuum: & prout lacti conuenit, ſplendens: ſuper omnia quoad eius fieri poteſt, ſimiles habeto partes. Quo verò tale fiat lac, ea ſeruanda ſunt, quæ Galen. docuit 7. method. medend. idem quoque optimum lac, nedũ, vt alimentum, verum etiam vt medicamentum ſummopere conducit: namque thoracis, ac pulmonis partibus lac omne eſt vtile: nec non & iis, qui quauis ex cauſa tabe laborant, aut vlcus habẽt in pulmone, vt 3. de aliment. facult. apud Gal. legitur, detergit etenim, ac vlcera repurgat ſeroſa ei⁹ ſubſtãtia, & cõſolidat ea ſeoſa, febriq; aduerſatur. Qua propter nonnulli (vt idẽ auctor teſtatur lib. de cib. boni, & mali ſucci) pulmonis vlceribus affectos potione tantùm lactis curari putant: antea ſcilicet quàm

ea ipſa vlcera amplientur, calloſaque fiant: ſed præ cæteris lac muliebre, tanquam naturæ eiuſdem, nobiſq; cognatum, ac accommodatum ab aliis medicis, præcipuéq; ab Herodoto, Euryphone, & Prodico celebratur. Vbera quidē more infantium illorum iudicio ab ita affectis ſugenda ſunt: quemadmodum eodem lib. de cib. boni, & mali ſucci, 7. metho. med. & lib. de marasmo ſcriptū reliquit Gal. Verùm cùm hoc plurimis non placeat, melius eſt calens adhuc ex mamillis id in ægri vētriculum quàm ocyſsimè transferri, propterea quòd celerrimè mutari ſit aptum: & proinde aſtāte animali ſtatim mulctum ipſum bibant oportet. Quòd ſi muliebre lac ſibi exhiberi recuſent, aſininum ipſis dare conueniet: id enim reliquis omnibus vtilius eſt, quippe cum tenuiſsimum ſit, ac ſeroſum valde, & minimè coaguletur, & quoquouerſus ocyſsimè in corpus digeritur: quod etiam ſi non adſit, (licet omnium conuenientiſsimum phthiſicis ſit) bubulum, aut caprillum exhibendum erit. Aetio auctore: nam caprinum inter cætera lactis genera moderatè ſe habet: cùm non admodum pingue, craſſumve ſit, ob idque medium quoque eſſe cenſetur, quod in corporibus noſtris præſtat, igitur lac ipſum per ſe eſt his dandum, tum etiam mellis tepidi pauxillulum immiſcendum, ſi cui cogi in ventriculo ſolet, aut ſacchari, ſeu roſacei mellis, prout ego vtor, potiſsimùm vbi caprinum ſit lac: nam id ſine melle ſumptum periculoſum eſt, vt conſtat præcitato lib. de cib. boni, & mali ſucci. Quantitas verò eius, quæ aſſumitur, moderata ſit, ita vt non excedat, potiſsimùm circa initia ʒ. 3. vel 4. procedente verò tempore (ſi opus fuerit) quantitatem adaugeas, inſpecta tamen natura, ætate, ac ægrotantis conſuetudine, ſi lacte delectatur. Poſt cuius aſſumptionem, & quieſcant ægri, nec dormiant, aut alium cibum potiſsimum vinum ſumant, ne ipſum in ventriculo corrumpatur, aut ad caput vaporet: cauendus tamen lactis vſus erit, vbi valida tabidi febre corripiuntur: cùm eis duntaxat dare conueniat qui non valde multum febricitant, ex Hippocra. ſententia aphor. 64. 5. lib. quo caſu priſana, eiusque cremore vtare, modo prius dicto paratis. Inter fructus conducunt vuæ paſſæ, ficus, nuces pineæ, & amygdala, ac palmulæ. Eorum verò potus ſit aqua cœleſtis, vt inquit Paulus, aut mulſa inde confecta: ipſam quoque aquam mulſam per ſe, & cum amylo, aut iride, & radice dulci in ea decoctis commendat Aetius. Vice

cuius

cuius aqua hordei ex hordeo non decorticato, ac toſto, ſola, aut glycyrrhizæ radice etiam decocta vti poterunt: poterisq; in ea cancros quoque fluuiales decoquere, aut ſaltem eos cum ptiſana decoctos aut lacte (vt diximus) tribuas. Vino quoque interdum pro potu vtantur leni, & auſtero, vt Celſo viſum eſt, mediocri tamen valde menſura, vt ait Aetius, vbi præſertim vires indicabunt, ac febris remiſſa fuerit. At cùm mel calidis maraſmis, ac hecticæ febri aduerſiſsimum ſit, vt lib. de maraſmo, & 10. methodi medendi liquet, quippe cum protinus vertatur in bilem, & ſicciores, acrioríſque caloris febres reddat: non ab re hæſitabit quiſpiam in Aetium, & Paulum, propter quid tabidis aquam mulſam bibendam admittant? Atqui dices non abſolutum mel, id quod auerſatur Galenus, eoſdem admittere, ſed aquam mulſam, in qua mellis caliditas permixtione aquæ obtunditur, præſertim vbi dilutior fiat. Verùm niſi Galenus eodem 10. methodi medendi nedum mel, ſed etiam aquam mulſam in hecticis febribus vitaſſet, ex iam dictis fortè liberari à calumnia poſſent Aetius, & Paulus: ſed cùm ab ea etiam quo ad fieri poſsit abſtinendum eſſe iuſſerit, nullius momẽti nuper data reſponſio eſſe videtur: ſed aliter, & rectiùs dicendum erit. Quòd hecticæ febri, ſeu maraſmo exurenti duntaxat aduerſiſsima eſt aqua mulſa, potiſsimùm quæ non admodum diluta eſt propter traditas à Galeno cauſas: quo caſu neque eam prædicti auctores tribuerent: verùm tabidis ipſam commendarunt, vt pote quibus præcipuus morbꝰ, vlcus eſt, licet & febris hectica, & marcor ipſum ſequantur. Mel autem non modò quia detergendi vim habet vlceri non nocebit, verùm digeſtionis aliorum medicamentorum in corpus inſtrumentum erit, ac celeris tranſitus, veluti vehiculum: qua de re omnibus medicamentis, quæ thoracis, & pulmonis vlceribus ſunt deſtinata, ipſum admiſcendum eſſe præcepit Galenus quarto methodi medendi. Maius itaque ex vſu aquæ mulſæ commodum conſequitur ipſis tabidis ex abſterſione, (cùm princeps eorum morbus vlcus ſit) quàm incommodum: propterea quòd marcori, & hecticæ febri, qui ſecundarij eorum affectus ſunt, vt pote vlcus ipſum cõſequentes, aduerſetur, præſertim vbi dilutior fuerit, vt diximus. Et quoniam Paulus tanquam optimum auxilium boli armeni potionem commendauit, propterea ipſum cum eadem aquæ mulſa exhibitum conducet, aut inſperſum in ptiſana, ſeu eius

Dubium.

Reſponſio prima.

Impugnatio

Reſponſio vera.

cremore,quantitate ℈.i.aut ʒ.ß.pro qualibet vice.Aetius verò eiuſdem boli armeni ʒ.i.ex vino tenui albo, tanquàm efficax medicamentum commendat: Nec minus confert ſaccharum roſaceum ſæpius exhibitum per ſe,aut cum ptiſanæ cremore: interdum etiam & herbam ſanguinalem ex aceto,vel plantaginem eſſe,vtile eſt,vt apud Celſum legitur:item plantaginis ſuccus per ſe,vel marrubium ex melle coctum:ita vt illius cyathus ſorbeatur, huius cochleare plenũ paulatim delingatur: vel inter ſe mixta,& cocta reſinæ terebinthinæ pars dimidia, butyri,& mellis pars altera, ab eodem auctore cõmendatur. Et vt ſummatim dicã, medicari pulmonis vlceribus oportet (vt Aetius refert)eo apparatu, quo facilè ſurſum efferãtur humores,cura ſimul adhibita,ne alij congregẽtur:excogitata autem à medicis proinde ſunt,vbi expurgandum ex pectore, & pulmone pus eſt,fortiſsima,vt inquit Galenus 5.metho. med. (quæque maximè diſſecant) pharmaca: in quem vſum ſummopere conducit,præter iam dicta aqua mulſa per ſe, & cum amylo,aut iride,& radice dulci in ea decoctis,vel hyſſopo,ſeu marrubio,aut toſtum hordeum non decorticatum,ſi in ea coquatur.Similiter ſyrupus è glycyrrhiza,ex adianto, de hyſſopo,aut marrubio,quibus mellis roſacei pauxillũ miſcere poteris,interim & myrtinum ſyrupum:& (ſi febris obſtiterit) aquam hordei prædictis ſyrupis permiſceas. Poterit inſuper,& tale parari medicamentũ inſtar eclegmatis,de quo paulatim delingatur.modo quo docuimus cap.de ſput. ſang. cum tuſsi: id autem excipit ecligmatis è pulmone vulpis, & è pino,amborũ ʒ.i.ſyrupi myrtini,de hyſſopo,mellis roſacei,ac ſyrupi è glycyrrhiza ana ℈.i.ß.boli armeni, terræ lemniæ, & lapidis hæmatitis ana ℈.i.radicis ſymphyti ʒ.2. diatragacanthæ ʒ.3. miſceantur,& formetur ecligma:& vbi medicamentum è pulmone vulpis haberi non poterit, tantundem eiuſdem pulmonis vulpis arte præparati,adiicias,aut ex adianto,glycyrrhiza, & eodẽ pulmone vulpis,ſemine fœniculi,amylo,ac tragacantho puluis paretur,de quo quotidie ʒ.i.cum ſaccharo roſaceo, aut ſyrupo ex adianto,ſeu marrubio,ptiſana, vel aqua mulſa, tribuatur.Quòd ſi ℈.2.carnium gallinarum,vel caponum aſſumas,amyli,& tragacanthæ,ſingulorũ ℈.i. diapenidion, vel cõfectionis regum ſine ſpeciebus ʒ.2.margaritarum ʒ.i.ſeminum melonum ʒ.4. & cum ſaccharo diluto in aqua roſarum morſulos formare iuſſeris,non parum adiumẽti afferes, præ-

ſertim

ſertim ſi cum ptiſana, aut aqua mulſa quotidie, mane, vnum, vel duos ipſorum dabis. Pro vlceris autem exſiccatione, quæ quidem eorum communis finis eſt, valida non exiſtente febre proderit tabidis per interualla exhibita, Mithridatis antidotus, aut Theriaca, Aetij, & Pauli decreto: nec non Ambroſia, & Athanaſia, quibus omnibus pro forti pulmonis exſiccatione, vſus fuit Gal. vt patet 4. de loc. aff. qua via tabidi id ſaltem lucrifaciunt, vt vlcus nec vltra progrediatur, nec maius fiat, ſed ſiccatum, ac ceu callo duratum longiori vita frui eos ſinat, ſi omnia præſidia fuerint rite adminiſtrata, vt capit. de cruenta ſpuitione dictum eſt. Extrinſecùs verò per initia, vbi conquieuerit malum, cataplaſmata applicetur, ex althææ foliis tritis, ſemine lini, ac tenuiſsimo polline, quæ cum decoctione fœni græci, & althææ, vel maluæ, oleo, ac melle admiſceantur, ex Pauli, & Aetij ſententia. Deinde poſt temporis intercapedinem (vt ipſimet inquiunt) adcerata tranſeundum, ex butyro, oleo laurino, ac cera apparatarat tempore repurgationis epithema te vtendum eſt, vt ait Aetius, ex terebinthina, & oleo cyprino, butyro, & medulla ceruina, adipe taurino, iridiſque farina, & œſypo, æqualibus omnibus partibus commiſtis, loco autem cyprini olei, irinum laurinum, aut rutaceum aſſumas. Tempore autem quo cicatrix obducitur, oleum myrtinum, aut roſaceum, extrinſecùs thoraci inungendum, interim adiectis alumine, acacia, malicorio, hypociſtide, galla, & rhoe obſonio rũ: addendo etiam (vbi opus fuerit) ammoniacum, viſcum, querci num picem, ac ceram, apiique ſemen, ex eiuſdem Aetij ſententia. Quòd ſi tuſis moleſta graniter affligat, thymus tritus, & hyſſopum cum ſucco radicis dulcis, ac melle cocto excepta, formatáque ſub lingua tenenda dentur, vt iidem auctores ſentiunt. Verùm tum medicamentum hoc, tum & quodvis aliud humidum, quod ad eiuſmodi curanda vlcera facerent, ægro ſupino cubanti exhiberi debent, iubentes id in ore continere, paulatimq; permittere in aſperam arteriam defluere ex Galeni decreto (vt diximus) 4. & 5. meth. med. Qua ratione nedum pulmonis vlcera, ſed & thoracis, aſperæ arteriæ, ac gutturis curari debent: influit enim ſic ſenſim, & paulatim de medicamento aliquid ſubtiliter, & manifeſte in ipſam aſperam arteriam, & per eam ad pulmonem, ac pectus. Cauterium verò nec ex his, quæ actu, neque ex his, quæ potentia inurendi vim habent, tabidorum capiti vllum adhiberi debet, pro tabis cu-

Curatio tabidorũ cum exiccantibus.

Topica.

Cauterium.

ratione, nisi malum à fluxu acrium humorũ ex capite factum sit, ac fiat, aut nondum tabidi sint, sed morbo tabifico opportuni, vt pote quibus caput facilè impletur, ac ipsum spiritus organis multas destillationes dimittat: hi nanque ex cauterio capiti adhibito præsertim qua parte sagittalis futura, coronali committitur, aut occipitio inter primam, & secundam vertebram, quo loco tutiùs fiet, non exiguum commodum suscipiunt, quemadmodum Galen. docuit 5. method. medend. in eisdem obseruari: licet nec de his, quæ igne fiunt cauteriis, nec de determinata capitis parte loquatur. Reliquis verò maximum affert incommodum, cùm altera causa sit extenuationis eorum, nec quicquam eis auxilietur, ex quacunque alia causa tabidi facti fuerint: & proinde cùm neque vnus reperiatur auctor artis medicæ, qui ipsum commendarit, abstinendum propterea ab eo erit.

περὶ παλμοῦ καρδίας.

De palpitatione cordis.

CAP. LIIII.

EVENIVNT quoque non rarò & ipsi cordi (quod velut innati caloris fons est) siue ipso primariè affecto, siue cæteris quibusdam partibus consentiente, affectus præter naturam quidam non pauci, inter quos is existit, qui à Græcis παλμὸς καρδίας, Latinè cordis palpitatio dicitur, à symptomate, & parte affecta simul nomen assumens: Quamuis interim quidam non cordis palpitationem, sed tremorem appellent: licet perperam, vt dicemus: quidam alij recentiores medici cardiacam sed temerè nuncupant: cùm tam καρδιάκη, quam καρδιακὴ γία quàm etiam καρδιωγμὸς non ipsius visceris, quod in thorace continetur, cordis (inquam) affectiones sint, sed ipsius oris ventriculi, quòd mos erat Græcis, veluti & iam, dictum viscus καρδίαν, hoc est, cor appellare, vt 2. de Hipp. & Plat. decretis, aph. 37. & 65. 4. li. notauit Gal. ac nõnullis aliis in locis. Verùm de his paulò post, cùm de ventriculi vitiis loquemur, verba faciemus. Nunc autem satis sit monstrasse, haud rectè recentiores medicos cordis palpitationem cardiacam nominare: cùm cordis palpitatio, ipsius principis visceris, quod in media thoracis sede collocatum est, affectio sit: cardiaca verò

non

non huius viſceris affectus eſt, ſed oris ventriculi, vt in ſequentibus patebit. Vt verè pateat, quid ſit cordis palpitatio, ac quomodo cordis tremor appellari haudquaquàm poſsit, diſſerendum primò erit quid ſit palpitatio, & ſecundò quibus diſcrimi netur à tremore. Quòd palpitatio dilatatio quædam præter naturã in particula ſit, ſignificauit Gal. 2. de cauſ. ſympt. quòd verò eadem partium eleuatio quædã præter naturam, ſit atq; depreſsio: idem Gal. docuit li. de palp. trem. rig. & conuulſ. quò fit, vt omnibus corpotibus, quæ dilatari poſſunt, affectio hæc incidat: ſunt porrò ea omnia, quæ naturaliter ſunt mollia, ita vt tum dilatationem ſui tolerare, tum rurſus in ſe fidere poſſint: & propterea in cute ſæpe incidit: nonnunquam in ſubiectis muſculis, non in poſtremis autem ventriculo, veſica, vtero, inteſtinis, iocinore, liene, ſepto tranſuerſo, corde, ac arteriis: & proinde affectio hæc neque voluntariæ virtutis propria eſt, nec inſtrumentorũ ad hanc ſpectantium, ſed indifferenter cunctarum partium, quæ diſtendi, dilatarique poſſunt: qua etiam ratione ſit, vt neque os, neq; membrana, cartilagóve vnquam palpitent, neq; neruus, quòd cauo vacent, & propterea dilatari non poſſunt, vt eodem lib. 2. de cauſ. ſymp. & li. de palp. trem. rig. & cętera, Gal. decretum reliquit. Verùm cùm partes ipſas, quæ palpitant, ex ſe ipſis non dilatari liqueat, quia neq; vis aliqua naturalis eis ineſt, quæ id efficiat: nam ſemper iis ineſſet, & cùm ſanæ eſſent præcipuè, modò autem cum neque ſemper neque bene habentibus inſit: conſtat talem dilatationem, ſeu diſtenſionem, eleuationem, ac depreſsionem, in palpitatione præter naturam eſſe, vtrium, & non fabrorum follium ritu: implerę nanque partes dilatantur, & non cùm dilatantur ſeſe implent, veluti arteriæ. Eſt itaq; motus hic palpitationis non ſponte factus elatis palpitantium, atq; delatis partibus, verùm quæ in palpitantibus membris eleuationes corporum cernuntur, & depreſſus, ab implentibus quaſi extenſiones ſunt, & elationes: è contrario inanitorum ſunt depreſsiones. Quapropter dilatationes tales, cùm præter naturam ſint, opus eſt (vt Gal. inquit præcitato li. 2. de cauſ. ſympt.) ab aliqua quæ in ipſas influat ſubſtantia fiant, & hanc vnam è duabus eſſe credibile eſt, vel ſuccum quempiam, vel aeream aliquam naturam. At quò minus ſuccus ſit, repugnat palpitationis tum motus, tum ſolutionis celeritas, vt quæ & illico fiat, & ſtatim deſinat. Succus autem nullus, aut ita celeriter influit, aut refluit: itaque neceſ-

Palpitatio quid ſit

Quarũ partium ſit affectio, palpitatio.

Palpitationis cuiuſque cauſa immediata.

se est, causam vnde palpitatio exoritur, aeream esse substantiam: verùm si hæc tum exigua, tum subtilium esset partium, facilè per corpus transfluere. Non alienum igitur à ratione est substantiam quandam crassarum partium halituosamque esse tum quantitate, relatione ad locum in quo consistit, semper satis magnam: dilatat ergo vt verisimile est, attolitque, ac inflat partem, quoad trusa, & compulsa ad sui generis perspiret substantiam: & si corpus cauitatem habuerit, hanc implet, & quæ completa est, extollit, ac distendit, si autem non, inter corpora duo congesta, sibi ventrem acquisititium molitur, & vnum ab altero distans reddit. Qua propter rationabiliter iis quibus perfrigerata est aliqua particula, palpitationes accidũt, vt apud eundẽ Gal. legitur eodem li. 2. de caus. symp. quippe quòd ab ea sub naturali ipsius statu attenuatum, omninoq; per naturalem animalis calorem concoctum effinxit, id nunc vbi eadem propter frigus reddita est imbecilla, & halituosius, & crassarum partium efficitur: ita vt neque facilè sicut priùs perspiratio interim angustia quoq; viarum accedente: quoniam autem nebulosus spiritus, & ater, flatuosusve, vt diximus est palpitationis causa, iccirco totus motus præter naturam est, à causa præter naturali duntaxat ortus, vt eodem libr. 2. de caus. sympt. liquet. Et propter iam dictas causas generationis eius, frigidiores ętates, natura corporis frigidior, regio frigida, tempus anni frigidum, otiosa vita, facietas, & temulentiæ, cibi frigidi, atque flatuosi: & ad summum quotquot corpora infrigidant palpitationes facilè generant. Horum autem contraria illas illico extinguunt, quæ enim calfaciunt, spiritus tenuant, corpora transpirabilia, laxáque efficiunt: densant è contrario frigida, cogunt, & corporum meatus arctiores reddũt, spiritus crassiores, glutinosos, atq; atros faciunt: vt facilè propria crassitie, & ambientium corporum angustia transitu carentes detineantur. Palpitationum itaque ortus ex frigore est: & proinde veteres medici remedia palpitationibus, quæ calfacere, & tenuare possint, repererunt, quemadmodum ab eodem Gal. scriptum est li. de palpit. trem. rig. & conuuls. Is verò affectus, qui à Græcis τρόμος à Latinis tremor dicitur, inuoluntarius sursum, & deorsum motus est, motarum partium ab inuicem, vt patet apud Gal. præcitato loco: quò fit, vt à palpitatione discrepet, quoniam non idem est sursum ferri, & eleuari, neque deorsum ferri, & deprimi. Nam quæ sursum feruntur, & deorsum,

Qui motus præter naturam fit palpitatio.

Reliquę remotæ palpitationis causæ.

Tremor quid sit.

Tremoris, & palpitationis cõuenientia, & differentia.

ſum, cum aliò priorem locum mutant, vt in tremore videre licet: eleuata autem, & depreſſa ſeruantia antiquam ſedem, (vt in palpitationibus inſpicitur) ambientis nunc aliquid aſſumunt, nec deperdunt: moueri itaque non ſponte, ſed inuoluntariè, & præter naturam vtriſque commune eſt. Verùm palpitationibus proprium eſt, maiorem, & minorem locum nõ, relicto primo occupare, tremoribus autem adeò loca commutare, ne in eadem ſede maneant, qui licet præter naturam motus ſit, non tamen totus ex cauſa præternaturali fit, ſicuti in palpitatione & conuulſione, ſed mixtus quodam modo eſt, ex cauſa, quæ præter naturam ſit, & animalis virtute: etenim tremit, qui non decreuerit mouere membra, nemo ex Galen. decreto libro de palp. trem. rig. &c. eſt itaque tremoris motus compoſitus, qualis eſt, arteriarum pulſus, & præſertim formicantis pulſus non abſimilis. Nam tanquam in hoc pulſu arteriæ motus in minima ſpacij intercapedine agitur, ſic in tremore animalis particula quæcunque ab imbecilla virtute mouetur, viciſſitudo autem motus non ab vna perficitur natura, ſicut in arteriis, ſed ex pugna virtutis, & ponderis corporis: & ſi omnino huius ſymptomatis generatio cum conatu ſit mouendi, eſt tamen cum virtutis infirmitate. Quare inuicem vicente, victáque potentia, mutuóque ſemper contrariis ſuccedentibus motibus tremor efficitur: licebítque liquidò cerni eorum pugnam, nec virtute membrum decidere ſinente. veluti in paralyſi, nec pondere permittente virtutem id ſublatum ſeruare, ita vt cum valens erat, ſed ineunte motione vna, alteram huic aduerſam, quaſi adiunctam dici etiam reperias, vt quę ſurſum verſus latio fit, quæ ad inferius excipiat, ab ea ſubinde præpedita, imperfecta ſemper vtraque remanente: quo ſæpius effecto, & ſurſum verſus delationem: ea quæ fit deorſum inſequente, & huic quæ ſurſum verſus fiat, iterum adiuncta, vt diximus, partibus locum continuè mutãtibus, motus duplex fit, & compoſitus, quæ affectio tremor nuncupatur, motu deorſum granitate facto, & viribus ſurſum verſus itidem mouentibus: Ex quibus clara luce patet, quàm diſsimilis ſit affectio hæc à palpitatione, ac quo pacto prædictis ſymptomatis ab inuicem differant, neq; inſuper idem, qui afficitur locus in trementibus, ac palpitãtibus exiſtit: nam tremor inualidę virtutis actio eſt: & propterea mouentis virtutis affectus, & non inſtrumentorum, vt patet eodem li. de palp. trem. rig. &c. & 3. de morb. vulg.

Quis motus præter naturam ſit tremor.

Modus generationis tremoris.

Cuius facultatis ſit affectus tremor.

impediti

impediri nanque ſolent operationes non ab inſtrumẽtis ſolis ſed à viribus. In ipſa verò palpitatione facultas haudquaquam læditur, ſed inſtrumenta, ſeu partes ipſæ, quæcunq; præter naturam dilatari poſſunt, vt priùs dictum eſt: & propterea partibus alioquin penitus immotis accidit. Tremor verò ſemper inualidi, atque impotentis eſt ſymptoma. cum imbecillitas ſit virtutis motiuæ corporis, neque vna cauſæ ſpecies, quæ tremores efficiat, reperitur, veluti palpitationum: quarum ortus ex frigore ſemper eſt, ac nebuloſo, craſſo, vaporeóque ſpiritu, vt paulo ante demonſtrauimus. Neque remediorum vnum genus tremoribus, vt palpitationibus exiſtit quemadmodum eo dem lib. de palpit. trem. & rig. ſcriptum reliquit Gal. quo item loco, ac libro 2. de cauſ. ſymptomat. &. de morb. vulg. diuerſas tremoris cauſas conſcriptas diſcere poteris. Differt itaque palpitatio à tremore ex Gal. ſententia: tum quia non idem affectus præter naturam eſt vterque, neque accidentia eadem: nec qui afficitur locus idem exiſtit neque cauſa etiam, ſi quæ diximus diligenter attendas. Errarunt propterea toto (vt inquiũt) cœlo, qui cordis palpitationem cum tremore confuderunt, cùm neque in vno palpitatio cum tremore conueniat, vt ex ſuperiùs relatis liquet. Accedit ad hæc, quòd & ſi quodammodo conuenire poſſent, adhuc falsò aſſererent tremorem poſſe in corde excitari, cum affectio hæc perpetuò conſequatur facultatis motricis voluntariæ imbecillitatem: nec tremor fieri poteſt nullum aggredienti motum voluntarium: agit etenim in tremoribus voluntas ſemper, ab eisque inſeparabilis eſt, quemadmodum à Gal. ſcriptum eſt, cum lib. 2. de cauſ. ſympt. tum lib. de palpit. trem. rig. & conuul. in corde verò talis facultas haudquaquàm reperitur: neque enim nerui ad ipſum pertingunt, vt delatores prædictæ facultatis, ſed quodammodo ſenſus duntaxat (vtpote vt dignoſceret ea, quæ ſibi laborem afferrent) quemadmodum natura etiam diſtribuit hepati, lieni, ac renibus: nam eadem omnino inſertionis horum neruorum eſt ratio, quemadmodum 3. 5. 6. & 14. de vſu part. liquet, ne ſcilicet ſenſu omni carerent, néve plantæ penitus eſſent. Quapropter neque ad ipſum proprie, veluti ad ſenſus inſtrumenta nerui perueniunt, nec etiam velut ad motus voluntarij inſtrumenta: nam quamuis cor caro ſi dura, & ægrè patibilis, ex fibris multiplicibus conflata, & propterea quodammodo muſculis videri poſsit perſimile, diſcrepat tamen ab ipſis perſpicuè,

Quibus differat palpitatio à tremore concluditur.

Error eorũ qui non nouerunt prædicta.

ſpicuè, non vna duntaxat ratione, vt ab eodem Gale. ſcriptum eſt præcitato libro ſexto de vſu part. & exinde etiam factum eſt, vt quod actionis animalis inſtrumentum non eſſet, nullã actionem animalem habens, ſed naturalem, vt pauciſsimis etiam ei opus fuerit neruis: tremere itaque cor propter iam dictas cauſas haudquaquam poteſt, licet ſæpenumero palpitare compertum ſit. Verùm affectionem hanc neutiquã tremorem appellare poteris, ſed palpitationem: quæ nihil aliud eſt, quam ipſius cordis eleuatio quædam præternaturam, atque depreſsio, vel ipſiuſmet cordis, dilatatio quædam præter naturam: neque enim ex ſe ipſo cor in palpitationibus dilatatur: ve lut in pulſu, licet motio, quæ ex palpitatione fit, ex corde etiam fiat, non tamen ſecundum naturam: & propterea motus cordis qui in pulſibus fit, eſt operatio, qui verò in palpitationibus, eſt affectio, vt à Gal. decretum eſt libro ſexto de Hippocr. & Plat. decret. verùm affectio appellatur in 2. ſignificato, ſecundum quod affectionem intelligebat motum contra naturam, oppoſitum ei, qui ſecundum naturam erat, atque operatio dicebatur. Eſt nanque ſymptoma in genere deprauati motus toto genere præter naturam, ita vt totus motus præter naturam ſit. Paucus ſimul, tardúſque, & rarus, Gal. teſte 2. de cauſ. ſympt. Dignoſcitur autẽ facilè cordis palpitatio ex ægri relatione: nanque cor ipſum præter pulſum palpitare ſentiunt, tanquàm diuerſam exiſtentem motionem à pulſu, quem proprium cordis motum appellamus: inſuper & medici ipſi manu adhibita tum ſupra thoracem, loco quo cor ipſum ſitum eſt, tum tangendo arterias ipſas, ſentient liquidò in vtriſque locis hũc palpitationis motum longè diuerſum, ab eo qui ſecundum naturam eſt ac pulſus appellatur: ritque ſpiratio eorum exigua, & rara: nec minus & vniuerſas fere ipſius pulſus inæqualitatis differentias, ex eo quòd cor ipſum affectum ſit, percipient: atque id commune ſignum, tum partis affectę, hoc eſt, ipſius cordis, tum affectus erit. At quoniam palpitationum ortus ex frigore eſt, vt diximus: non ab re intemperiem frigidam ipſius cordis palpitationem ſectari, fatendum erit: & quoniam ſi cauitatem habet pars quæ palpitatione afficitur, extollitur ea, ac diſtenditur à cauſa faciente eam: ſi autem non inter duo corpora congeſta ventrem acquiſititium ſibi molitur, vnúmque ab altero diſtantem reddit, vt patet libro de palpit. trem. rig. & conuulſ. propterea ad vnitatis quodammodo ſolutionem etiam conſequi pal

Quid ſit cordis palpitatio.

Quo differat cordis palpitatio pulſu

Quis præter naturam affectus ſit palpitatio.

Signa.

Quem cordis morbum ſectetur.

qui palpitationem asserere non erit absonum. Cuius affectio-
Causa. nis causam in vniuersum vnicam esse asseritur à Galeno tum præcitato loco, tum etiam 2.de caus. symptom. Ea autem est crassus,nebulosus,ater,flatuosusve spiritus, vel quomodocunque aliter ipsum appelles:& iccirco (vt ipse asserit)frigidiores corporis naturæ,ætates,regiones,anni tempora,ociosa vita,facietas, & temulentiæ, cibi frigidi, ac flatuosi,& quotquot corpora infrigidant,à palpitationibus facilè prehenduntur,& horum contraria illas illico extinguunt. Verùm hæc affectio (vt idem Galenus inquit libro quinto de loc.aff.)aut per se euenit ipsi cordi, aut cum suspicione quadam, quòd in humore cor ipsum moueatur:neque enim mirum videri debet tantam humoris multitudinem cumulari aliquando in ambiente cor tunica, περικάρδια dicta,vt ipsum,ne attollatur, impediri possit. Ex aliquo item tumore præter naturam in eadem ambiente cor tunica,duro siquidem,aut humorem in se continente,qualem pustulæ, quas Græci hydatidas vocant, emittere solent, oriri poterit cordis palpitatio: quemadmodum experientia comprobauit in gallo, ac simia, quæ emaciari in dies videbatur,Galenus. Pluribus etiam integra valetudine degentibus, tum adolescentibus, tum adultis subitò, sine alio manifesto symptomate,palpitatio viscеris,huius euenire visa est:cunctis tamen,siue per se,corde ipso affecto, siue per consensum à frigidis causis prouenire putandū est: cùm ex frigore palpitationum sit ortus,vt diximus ex eiusdem Gal.sententia:calfacienti búsque,ac tenuantibus remediis curentur, prout veteres medici inuenerunt:ac attenuante victu,vt dicemus: quò fit,vt ne-
Arabum, & iuniorū Galenicorū error notatur. dum Arabes, verùm & iuniores medici quidam, etiam qui Galeni doctrinā profitentur, longè ab eius sententia aberrēt, dum asserunt, ex calida cordis intemperie eius palpitationem oriri posse: quod omnino eiusdem Galeni doctrinæ pugnare videtur,quemadmodum clara luce patet in præcitatis locis,li. videlicet 2.de caus.symptom.& lib de palpit.trem.rig.&c.Nec minus temere audent frigidis medicamentis cordis palpitationem curare, cùm perpetuò calidis (vt dicemus) curanda sit: quòd si pro eorundem opinionis confirmatione putent esse Gal.verba in commento aph.65.4.lib.quo loco asserere videtur ex maximo incendio vitalis facultatis,quæ in corde consistit, palpitationem oriri posse, non minus quàm in prædictis cæcutiunt. Nam ibi Galenus ponderans verbum καρδιωγμὸν,

ab Hip

ab Hipp. in aph. positum, dicebat, ipsum bifariam intelligi posse: vno modo, vt idem significet, quod καρδιαλγία, secundo modo, vt nonnullis visum est, motum quendam cordis, palpitationi similem per καρδιωγμὸν intelligentes, hoc est, crebrum, & velocem cordis motum, & præcipuè similem palpitationi. Hinc nanque affectus extremum malum portendit, vim scilicet vitalem, vt Gal. inquit maximo incendio laborare significans: oriri itaque potest, vt ex Gal. verbis liquet, affectus καρδιωγμὸς dictus, ex immodico cordis incendio, in quo crebrò, & velociter ipsum cor moueri necesse est, attamen nequaquàm motus hic palpitatio rectè nuncupabitur, licet ei similis existat: etenim à facultate ipsa motio huiuscemodi fiet, licet fuerit immodica, ac irritata facultas ipsa, & non omnino à causa præternaturali: crasso videlicet, ac nebuloso spiritu, vt palpitatio. Verùm forte dicent saltem ex Pauli sententia, illud verum esse, quòd scilicet ex calida cordis intemperie palpitatio excitari possit: nam cap. 34. lib. 3. dicebat, itidem valentes cordis palpitationes sæpe ex sanguinis in eo concepti copia, aut feruore contrahuntur. Atqui dicimus nos de forti cordis palpitatione Paulùm verba facere, per quam non aliud intelligere voluisse putandum est, quàm crebrum, & velocem cordis motum, similem palpitationi existentem, quemadmodum per καρδιωγμὸν Gal. intellexit, & non de vera palpitatione: quæ est partium præter naturam quædam dilatatio: nam hæc cùm nõ nisi à flatuoso spiritu oriri possit, vt Gal. inquit, à cordis feruore, haudquaquam gigni potest. vt luce clarius patet ex his, quæ diximus. Quantum verò ad eius prognosticum attinet, non negligenda circa initia eius curatio erit: nam si augeatur, aut diutiùs perdurauerit, ad syncopem permutabitur, & demum ad mortem, eámque repentinam, ob consequentem, virtutis videlicet vitalis imbecillitatem: veluti ille cuius meminit Gale. aphor. 41. 2. lib. cui dum exolueretur, cor fortiter palpitabat, derepentè mortuus est, non aliter quàm illi, qui acutissimis cordis affectibus, quos syncopas vocant, arrepti subitò intereunt. Quinto autem lib. de loc. affe. asseruit Gal. cordis palpitationem, licet tum adolescentibus, tum adultis euenire ea possit, magna tamen ex parte iis accidis, qui ætatem agunt quinquaginta quidem annis inferiorem, sed quæ quadraginta annos excedat. Cęterùm quamuis nonnulli ab hoc symptomate planè liberati sint per venę sectionem, victúmq; extenuantẽ

Prognostica.

ac medi

ac medicamẽta ſimilia,vt ipſe inquit,nihilominus omnes ante ſenectutem morte præuenti ſunt. Verùm alij quidem per acutas febres,alij verò cùm ſani degerent.affatim ſyncope intercepti interierũt,quamuis vnus, vel duo citra ſyncopam alia quadam mortis ſpecie perierint. Cæterùm pro palpitationis curatione,aër eligatur ad caliditatem, & ſiccitatem declinans ſitque grauis odoris expers : quinimò vt ſuauiter oleat, arte paretur: ſunt nanque odorata omnia cordi familiaria, ſomnus ſit moderatus:viténtque vigilias,immodicas præſertim: motu etiam,& exercitio temperato vtantur:aluus ſeruetur lenis:& ſi id natura non fiat, arte ſuppleatur, clyſteribus ſcilicet,aut balanis. Immodicos etiam animi affectus vitare debent: præcipue mœſtitiam, & metum, atque etiam lætitiam immodicam. Et quia vniuerſa victus ratio (Gal.teſte 5.de loc.affe.) attenuatoria eſſe debet,Propterea tales eligantur cibi immodicæ humiditatis,ac flatus expertes: ſintque boni nutrimenti, ac facilis concoctionis: quapropter carnes pullorum gallinaceorum,gallinarum,ſtarnarum,phaſianorum,perdicum,merularum, turdorum, ac aliarum paruarum auium montanarum eligantur: nec non interdum hœdorum,virulorum,leporum, ac capreolorum : eis autem vtantur aſsis, interim elixis, hyſſopo, fœniculo, ſerpillo,aut ſatureia, vel melliſſophylo, ſampſuco,ſeu pulegio,interim etiam boragine,ſeu pimpinella:nec minus in prædictarum carnium iure piper, cinnamomum, macer, aut gariophylli in puluerem priùs redacti iniiciantur. Potus ſit vinum dulce,ſubſtantia tenui, colore flauum,ſeu fuluum,vetus potiùs quàm nouellum,vel mediæ ætatis,dilutum aqua, in qua borago, melliſſophyllon, vel pimpinella fuerit decocta. Et quoniam omnes palpitatione affectos ſanguinis detractio iuuat, vt teſtis eſt Galen. eodem lib. 5.de loc.affect. propterea ſtatim circa initia(ſi virtus,aut ætas,ſeu aliud quippiam non prohibeat) vena ſecanda erit, interna dextri cubiti, ſi totius corporis plenitudo adſit, aut ſiniſtri, ea non exiſtente. Eſt nanque morbus hic magnus,ſaltem ratione partis affectæ, quapropter & ſi intemperatum ad frigidum in hoc affectu ſit cor,quia tamen princeps viſcus eſt,aut ſaltem reuulſionis gratia venæ ſectio, confert, prohibens ne ad ipſum excrementa confluant,tum quòd imbecillum ſit,tum etiam ne propter hunc præter naturam palpitationis motum excrementa quoq; trahat. Qua ratione Galenus non curare eos venæ ſectionem

Curatio.

Victus ratio.

Venæ ſectio

nem dixit, sed iuuare: eos verò liberatos esse qui post sanguinis missionem tenuante victu, medicamentisque similibus vsi sunt: hæc (inquam) sunt quæ palpitationē curant, victus scilicet extenuans, ac extenuantia medicamenta, quamuis ipsa venæ sectio iuuet. Nec mirum id est: nam ea reuellit: victus autem, & medicamenta cùm extenuent, dissipent, atque discutiant: palpitationis causam, quæ spiritus flatuosus & crassus est, omnino adimunt, intēperantiámq; ipsius cordis frigidā corrigunt, simul atq; ipsum corroborāt. Qua de re neq; multa sanguinis copia per venæ sectionem vacuanda est; sed potius (si opus fuerit) iteranda ea erit: nam quantò maiorē in numerū particulares auxeris detractiones, tantò reuulsionem efficaciorem effeceris, vt à Galeno decretum est, lib. de cur. rat. per ven. sect. & nos in præcedentibus annotauimus. A venæ sectione, quæ extenuant medicamēta, ac calfaciunt, tribuenda sunt: in quem vsum conducunt, diambra, diamoschus, cum dulcis, tum amarus: confectio de cinnamomo, de xyloaloe, diacalamenthum, dianisum: aromaticum rosaceum, theriaca, aut mithridatum, qualibet vice ʒ. 1. exhibens cum ʒ. 2. prædicti vini, aut ʒ. 3. aquæ melissophylli, boraginis, aut florum citrangulorum. Poterunt insuper prædicta in morsulis formari, excipiens diambræ, vel diamoschus ʒ. 1. similiter confectionis de xyloaloe, aut de cinnamomo: adiicias autem seminum melonum ʒ. ß. & cum saccharo diluto in aqua rosacea, aut melissophylli, morsuli formentur: sit autē quilibet ponderis ʒ. 1. quorum vnum pro qualibet vice dato, ex syrupo item de pomis, corticibus citri, ac rosaceo simul mixtis, aliquo ex prædictis antidotis addito, liquidū medicamentum fieri poterit, ex quo paulatim sæpius assumat æger. Ex Plinio Secundo lib. 2. de re medica habetur ca. 14. quòd si costum ad cordis pulsum, panacem, & fœnum græcum æquis ponderibus in puluerem rediges, & cū melle Attico repones cōmixtum, & (cùm opus fuerit) cochlear plenum ieiunus cum aqua calida bibas, per triduum confert: aristolochiā item rotundam in puluerem rediges, vt idem inquit: & ex eo denarios tres ex vino per triduum bibes: Item rhaponticum ex vino veteri tritum, ieiuno potui dabis: Exteriùs insuper epithemata imponantur, quæ in hunc modum fiant. ℞. aquæ melissophylli, florum citrangulorum ana lib. ß. aquæ rosaceæ, & boraginis, cuiuslibet ʒ. 3. maceris, gariophyllorum, cinnamomi ana ʒ. 1. ligni aloes, corticum

Topica.

citri, seminis ozimi ana ʒ. 2. ambræ, moschu, ana gra. 5. croci gra. 4. vini odoriferi ʒ. 3. commixtis omnibus fiant cordi epithemata: Ex oleo quoque costino, ac nardino, amigdalino, & rosaceo, puluere ligni aloes, cinnamomi ac maceris, exiguóque croco, & galla moschata, ceræ quod satis sit, ac pauco vino albo odorifero, fiat vnguentum, quo vtare: Sacculorum etiam vsus non minus conducit, qui sic parentur: ℞. florum boraginis, rorismarini, citrangulorum, sampsuci, mel lissophyli, & serpylli ana ʒ. 2. ligni aloes, corticum citri, maceris ana ʒ. 1. cinnamomi, grariophyllorum, ac seminis ozimi, ana ϑ. 2. rosarum rubearum ʒ. 4. croci ϑ. ß. ossis de corde cerui nu. 1. contusis omnibus fiat sacculus ex serico, cordique imponatur. At si cum frigida cordis intemperie, frigidorum quoque adsit humorum redundantia, priusquam prædicta medicamenta adhibeantur, à venæ sectione, ea quæ iam dictos succos concoquendi, præparandiq; vim habent, tribuenda sunt: & dein quæ purgant, quibus fuerit redundans succus, siue pituitosus, siue melancholicus: pituitoso autem existente mel rosaceum, oxymel simplex, cõpositum, aut scyllinũ cum syrupo è corticibus citri, aut de hyssopo, & aqua, in qua betonicæ, sampsuci, pulegij, origani, aut melissophylli folia fuerint decocta, tribue: quibus sæpius assumptis, ac parato proinde, & concocto redundante pituitoso succo, purgetur, vt infra. ℞. agarici trochiscati ʒ. 1. vel ϑ. 4. corticum myrobalanorum chebulorum ʒ. 2. florum boraginis, & lupulorum, singulorum ʒ. 3. fiat decoctum in aqua fontana secundum artem, in quo ʒ. 6. diacathol. aut ʒ. confectionis de dactylis cum ʒ. 3. vel 4. syrupi ex pluribus infus. rosar. rub. aut syrupi ex tribus infus. ros. pers. potui dato: vel catapotia formato ex ʒ. 1. pulueris hieræ simplicis, & altera ʒ. seu ϑ. 4. trochiscati agarici, cum oxymelite & præbeantur. Post quæ per aliquod tempus duas scilicet, vel tres horas ʒ. 3. vel 4. syrupi ex pluribus infus. ros. rub. aut D. Augustini tribue. A purgatione verò (prout vsus requiret) suprædictis medicamentis vtare. Si verò melancholicus redundarit succus, vt sæpius contingit, similiter præparandus, ac concoquẽdus primò erit, ex syrupo de pomis, è corticibus citri, de succo boraginis, seu fumariæ, lupulorũ, aut de epithymo cum melli ssophylli, boraginis, aut lupulorum aqua: quo deinde cocto, ac præparato, purgans medicamentũ exhibendum erit, vt ℞. sennæ, epithymi ana ʒ. 2. corticum myrobalanorum

Si pituitosus redũdarit humor, præparatio, ac purgatio.

Si melãcholicus redundarit humor præparatio, & purgatio.

norum indorum ʒ.3.florum boraginis,fumariæ,lupulorum, ſingulorum ʒ.1.fiat decoctũ in aqua fontana, in quo diſſolue diaſenæ ʒ.4.aut diacathol.ʒ.7.& aerei mellis ʒ.2.& ß.aut ſyrupi D.Auguſt.ʒ.3.ſeu ſyrupi ex pluribus infuſ. roſ. rub. tantundem.At ſi magis expediet catapotia exhibere ea ex ʒ.1. pilularum de lapide lazuli,aut de lapide armenio,& ϑ.2.agarici trochiſcati,aut ʒ.1. pulueris hieræ ſimplicis formato.Poſt quorũ aſſumptionem modo, quo ſupra diximus ʒ. 2. ſacchari boraginati, aut tantundẽ mannæ electæ cum aqua boraginis, aut lupulorum præbeto:& deinde(prout vrgeat vſus) prędictis alterantibus medicamentis vtare.Id tamen prætereundum non erit,quòd dum purgante medicamento redũdantem ſuccum vacuas,perpetuò ea quæ cor ipſum roborant,permiſcenda erunt.Quomodo autem dignoſcas pituitoſum, aut melancholicum redundantem ſuccum, cùm ſæpius in præcedentibus dictum ſit,fruſtra putauimus hoc loco irerũ repetere:nam præter ſymptomata diuerſa, diuerſa quoque victus ratio præceſſit,temperamentum,habitus,ætas,tempus anni, regio, aeris conſtitutio,ac reliqua. Excuſatio.

περὶ συγκοπῆς. De ſyncope.

CAPVT LV.

ACVTISSIMVS cordis affectus, quem Græci συγκοπὴν vocant,vt patet commento aph.41.2.li. Latini verò(cùm proprio careant nomine) ſyncopem etiam appellant: quamuis magna ex parte cum ea affectione,quæ λιποθυμία dicitur,Latine animi defectus,cõmunicet, tamen non omnino idem ſignificare videtur ſed ab ea diſcrepat, quinimo, & res ipſa diuerſa eſt:Nam λιποθυμία nomen compoſitum à verbo Græco λείπω,quod Latinè ſonat,linquo,ſeu deficio & θυμὸς,latinè animus,deliquium,ſeu defectionẽ animi ſignificat: qua ratione quidam putarunt aliud eſſe λιποθυμίαν, à λιποψυχία, cùm λιποθυμία,animi defectũ, λιποψυχία autem non animi, ſed animæ defectionem ſignificet: compoſitum etenim nomen eſt à verbo λείπω, & ψυχὴ, quæ non animus,ſed anima Latinè dicitur. Verùm quãuis nominum ſignificata inſpicienti diſſentire videantur,reperitur tamen apud Hip. interdum vno quandoq; altero vſum fuiſſe,volens in re idem intelligere,vt patet aph.23.primi,& 8.7.li.Nec mirus & in Gal.doctrina cõfundi pro confeſſo habetur,tum præcitatis locis, tum etiam primo

de art.cur.ad Glauc. & 12.meth. med. nam in primo præcitato loco verbo λειποθυμία vtitur:li autem 12.meth. med. λειποψυχία idem per vtranque intelligens.quapropter audacter dicimus re ipsa prædicta nomina haudquaquã dissentire,sed confundi inuicem ex Hip.& Gal.sentẽtia: nam eadẽ est pars quæ afficitur in vtrisque,idem symptoma, ac ad easdẽ dispositiones,seu causas cõsequuntur:quamuis etiã sunt,qui velint neq; ipsam λειποθυμίαν ab eo affectu,quem Græci ἔκλυσιν nuncupant,Latini exolutionem,dissentire, autoritate quadam freti ipsius Galeni præcitato lib.primo de art.cur.ad Glauc. etsi eo loco aliorum medicorũ autoritate loquatur.Nam quod inter se discrepent,ab Hipp.decretum est eodem apho.8.7.lib. cùm dixit, ἐπὶ φύματος εἰσῶ ῥήξιος ἔκλυσις, ἔμετος, καὶ λειποψυχίου γίνεται;Similiter à Paulo cap.34.lib.3.qui inter syncopes indicia cum exolutionem, tum animi defectum connumerauit. Verùm quicquid sit de eclysi,hoc est,exolutione,satis sit nunc demonstrasse λειποθμίαν, à λειποψυχία re ipsa non differre, ita vt quicquid de vno dicitur, de reliquo quoque dictum putetur.Nam nihil aliud per ea significare volumus, quàm animi defectum,per animum intelligentes, animam ipsam animosam,quæ ex Galen.decreto sedem in corde habet:cùm itaque deficit animositas,tenor, ac promptitudo hæc animæ, ex quacunque causa ortum habeat,λειποθυμία, aut λειποψυχία appellatur.At quod à Græcis συγκοπὴ nominatur, à verbo συγκόπτω, Latinè ferio,verbero seu concido deriuatum est, ita vt etiam animi concisionem Latinè significare possit;licet affectus quodammodo similis sit animi deliquio,ab eo tamen discrepat.Nã(vt Gal.inquit)defectus animi præcedere cõsueuit syncopem ipsam,vt patet eodem primo de art. cur. ad Glauc. & idemmet prædicto lib.12.meth.med.inter lipopsychiam & syncopen differentiam tradit,cum maiorem causam syncope requirat,quàm lipopsychia, & si eadem possit vtriusque esse, tamen prout maior,aut minor existit,vnam vel alteram affectionem efficit. Hoc idem confirmauit Aetius lib. 5. cap. 96. quamuis ca.101.eiusdem lib.sub nomine λειποθυμίας communiter sumptæ,quòd cõprehendi possit & syncope,testetur,propriè tamen,quòd inter se differant,ostendit: nam animi deliquium(vt ipse inquit)de repente incidit,sensu, & motu hominem priuãs,& omnino non sudãt: syncope verò & vigilantes, & dormiẽtes inuadit,& omnino cũ sudoribus,qui συγκοπτικοὶ

appel

λειποθυμία.

λειποψυχία.

ἔκλυσις.

Syncope quid significet.

Quibus syncope à lipothymia, seu lipopsychia differat.

appellari ſolent. Ex his itaque cõſtat, qua ratione ſyncope ab animi defectu diſſentit: nanque non idem ſignificat, nec idem eſt defectus animi & cõciſio, maiorẽ etenim læſionẽ, ac virĩ calamitatẽ portendit conciſio, quàm defectus; licet ex eadem cauſa fieri poſsint, & non alia ratione curentur: quapropter de ſyncope verba faciẽtes, patebit quoq; & defectus animi curatio. Eſt denique ſyncope (Gal. teſte 12. meth. med.) præceps virium lapſus: quem ſectatus Paulus c. 34. li. 3. eam dixit eſſe confertum, ſeu ſimul totũ virium collapſum. Dixit autẽ nõ ab re confertũ, & Gal. præcipitem: nam ſi ſenſim, paulatimq; fieret virium collapſus non vtique ſyncope diceretur: verùm cùm eſſentia virĩ, quibus regitur corpus, tum in ſpiritu, tum in ſolidorum corporũ temperamento conſiſtat: & propterea hæc integra ſeruari debent, vt qualitate, tum quãtitate, quoad fieri licet, naturaliter ſe habeant, vt liquet eodẽ 12. meth. med. conſonum erit, vt cùm vires labũtur, aut ſpiritus, vel ſolida corpora non naturaliter ſe habeãt, qualitate, vel quãritate ipſorum immutata, potiſsimùm ipſa corpora ſolida, in quibus vtique vel maximè cõſiſtere virĩ ſubſtantia videtur: nam ad robur virtutis cõſeruandum, & ad ſyncopalẽ acceſsionẽ, quominus derepente incidat cauendã, ſingulare præſidium eſt temperamenti cuſtodia. Ante omnia quidẽ trium principiorum, mox verò reliquarũ partium, quæcunq; in conſortiũ affectus principia ſecum ex facili trahunt, cuiuſmodi eſt ventriculi os, propter exquiſitũ eius ſenſum. Si itaq; in ſyncope vires collabuntur: ſpiritus, aut ſolida corpora offendi opus erit, cùm in his vires conſiſtãt, vt diximus. Verùm cùm vires, quæ animal gubernant tres diuerſi inter ſe generis ſint, vt legitur apud Gal. 5. de loc. aff. 8. meth. med. 5. & 6. de Hipp. & Plat. decret. & ſexcentis aliis in locis. Cùm ſyncopẽ dixerimus præcipitẽ eſſe virium lapſum, quarũ virium intelligendũ ſit, non ab re quæret quiſpiam, nunquid videlicet naturalium, aut animalium, aut vitalium? Et quoniã ſenſu, & motu priuatur homo cùm ſyncope afficitur, non abſq; ratione animales vires offenſas eſſe diceret quiſpiã: verùm quamuis animales functiones ſint ſenſus, & motus offendãtúrq; ipſæ in ſyncope: non propterea facultatem animalẽ duntaxat, ac primò oblæſam in ea eſſe fatendum erit, quinimò omnes offenſas eſſe aſſerimus, ſed primò vitalem, & ſi non perpetuò in ſyncopes generatione facultas ipſa, aut cor ipſum primò lædãtur: dicimus tamen ſyncopem

Syncope quid ſit.

Quarum virium lapſus ſit ſyncope.

haudquaquam gigni posse, nisi facultas ipsa vitalis, seu cor ipsum afficiatur: quo offenso, & reliquas vires, seu principes partes in quibus cõsistũt, necessariò offendi oportet. Simul etenim cum ipso omnes vitiantur partes, nedum principes ipsæ, vt inquit Galen. 5. de loc. aff. cum & ipsæ peculiari cordis temperie actiones suas perficiãt, hac deniq; pereunte, actiones quoq; ipsarum perire necesse est, simulátq; cerebri, & iecoris. Horum verò tẽperie deperdita non oportet cordis simul actionem perire: seruatur etenim caloris symmetria in singulis partibus ab ipso corde, tanquam innati caloris fonte, ac principio, mediis arteriis, quamuis per venas etiã, & alia vniuersa confluat à corde calor, longè tamen minor quã per arterias, vt Gal. asserit lib. de vsu pulſ. cùmq; illi à nullo calor confluat, sed aliis ab illo, cõsentaneum erit, vt cùm à naturali statu recesserit, ac non amplius in peculiari, ac propria tẽperie persistat: quòd reliquæ partes omnes detrimentũ patiantur, ac actiones earum pereant: priuatæ siquidẽ eo, qui priùs cõfluebat calore, quo seruatæ in proprio tẽperamento actiones perficiebãt: propterea igitur syncope præceps est omnium virium lapsus: nam in ea cor ipsum afficitur, ad cuius oblæsionem, nedum cerebri, & iecoris, tanquã principum partium functiones, atq; vires offenduntur, sed reliquarum omnium. Nec propterea negamus interdum syncopem oriri posse corde ipso nõ primariè affecto, sed reliquis quibusdam partibus consentiente: quinimò (veluti cæteræ corporis partes) cor ipsum primario affectu labora re potest, interim verò cæteris partibus consentiens, quemadmodum in stomachica syncope, de qua Gal. mentionem fecit, tum 5. de loc. aff. tum 12. meth. med. liquidò videre licet: Asseri mus tamen, quòd ni cor afficiatur, quomodocunque affectum sit, progigni syncopem haudquaquã possit: quamuis cerebrũ, iecur, seu vẽtriculus. aut quæuis alia corporis pars etiam vehementer, vel diutius affecta sit: Cùm ex nullo prædictarum partium affectu possint, derepente, affatim, seu simul totæ vires collabi: quemadmodũ neq; animal omnino perire potest, nisi cor afficiatur, cùm semper mors ad immodicas sequatur cordis intẽperantias, Gal. teste eodem 5. de loc. aff. Ex quo virium præcipiti collapsu patebit liquido cor ipsum in syncope affectum esse neq; ipsum strenuè munus suum obire potest, cùm oblæsum sit quapropter, & pulsuum paruitas, ac imbecillitas, frigidáq; extrema cõsequuntur. Affectus ipse est in

Quæ pars in syncope afficiatur.

Quis affectus præter naturam sit.

genere

genere noxæ functionum omnium, primò tamen vitalium: læduntur autem vires non modò diminutè, vt in λειποθυμία, sed magis, & quasi ablatè interdum, saltē quoad sensum. Eius verò signa sunt (vt inquit Paulus) resolutio, ac animi defectus, pulsuum paruitas, extrema frigida, & in sudorem prorumpentia: Apparet autem sudor præsertim circa caput, vultū, ac ceruicem. ex Hipp. ac Gal. auctoritate lib. 1. prognost. qui sudores syncoptici appellari solent: quæ omnia innati calidi suffocationem, aut extinctionem portendunt: vtroq; enim modo pro ratione diuersarum causarum in syncope innatum calidum offendi solet: propter quid autem in syncope sudores, & hi quidem frigidi appareant, in lypothymia autem non, adhuc non liquet: Dicimus autem nos propterea id euenire: quia cum in syncope vires magnopere obleſæ sint, confugiátq; calor innatus ad cor tanquam ad propriam arcem, derelinquénsq; partes externas: id quod in eis, præsertim in partibus solidis continetur, humidum retineri neutiquá valet, quinimò tanquam destitutum ab innato calido, facultatéq; retentrice haudquaquam eum cōtinere potente, ad externas cutis partes confluit, ac sudor propterea gignitur, non siquidem ex excrementitia duntaxat humiditate, sed propria etiam solidarum partium. Frigidi verò sunt tales sudores quoniam ea, quæ solida corpora regit natura, quæ secundum Hippoc. est calor naturalis, vel omnino extinguitur, vel proxima est extinctioni: qua de re in frigidatis partibus solidis propter iam dictam causam, quicquid ex eis profluit, quòd frigidū sit oportet. Et propterea qui profluunt sudores in syncope necessariò frigidi sunt: quoniā (vt dictum est) in syncope innatum calidum aut extinguitur, aut extinctioni proximum est: & non ab re syncoptici nuncupantur: quia cum syncope proueniunt, non autem cum lipothymia: quoniā in ea non adeò vires labuntur: nec ad hoc deuenit calidum innatum (licet afficiatur) vt ferè extinguatur, aut extinctioni proximum sit, neque solidæ partes in lipothymia, velut in syncope à natura, quæ eas regit, ita distituuntur: cùm minor sit cordis affectio in lypothymia, quàm in syncope: & propterea neque sudores: neque frigidi in lypothymia apparent, imò qui ita affecti sunt, omnino non sudant, vt inquit Aetius. Cæterùm quoniam cor in syncope interdum proprio affectu, interim verò per cōsensum laborare solet, dignosces quando ipsum cæteris partibus consentit ex propriis in-

propter quid in syncope sudores frigidi eueniunt, & in lipothymia nequaquam.

Quibus discernatur in dictis, si per essentiā, aut per consensum in syncope cor afficiatur.

diciis earum partium primò affectarum, ac ſymptomatis quibuſdam, quæ quidē ſyncopem antecedunt: quemadmodum ſi affecto ore ventriculi ſyncope conſequatur, quæ ſtomachica dicitur: vomitus, nauſea, aut dolor eiuſdem partis, ſeu morſus quidā præceſſit: ſic quoq; affectis primò reliquis partibus, cor-

Ad quos cordis affectus conſequatur ſyncope.

de verò conſentiente, dicendum erit. Verùm ſi nullū præceſſerit ſignum alicuius partis affectæ, & ſyncope oriatur, nullúſq; alius affectus ipſam antecefſerit, præterquā ſi immodica fuerit aliqua animi excandeſcentia, ſeu affectio, cor primariò affectum eſſe iudicabis: vtcunq; autē fiat ſyncope, aut fortem dun taxat cōſequitur cordis intemperiem, vel cum vitioſo, ſeu venenoſo humore, nonnunquam verò eryſipelas, aut inflammationem, aut alium quempiam præter naturā tumorem ipſius ſectatur. Verùm ſi ob inflammationē, vel eryſipelas excitetur ſyncope, antequā augeantur huiuſmodi affectus, animal corrūpitur: non ſic autem ſi ob ſimplicem cordis intēperiem ſyncope excitetur, ſiue æqualis, ſiue inęqualis ea fuerit, vt patet li. 5. de loc. aff. Ex hoc itaq; diſtinguere poteris, cū ſyncope genita ſit per proprias ſimilarium partium intēperies: nam ea ſubitam mortē non inducit: quemadmodum ea, quæ ad inſtrumentales partes pertinet, quæ ſubitò enecare poteſt, priùs tamen præcedentibus quandoq; ſignis quibuſdā: quorum vnum ſcriptum eſt ab Hipp. præcitato apho. 41. 2. lib. cùm dixit, Qui ſępe, & multū exoluuntur, ſine cauſa manifeſta: ij repente mo

Syncopes cauſæ.

riuntur. Syncopes verò cauſæ, quamuis nonnullæ eſſe poſſint, cunctæ tamen, aut cordis ſpiritus, vel ſolidum eius corpus offendunt: vtraq; verò ſubſtantia bifariam lædi poteſt, quantitate ſcilicet, vel qualitate mutata (nam nedum eorum ſubſtantia certa eſſe quantitate deſiderat: verum etiam & qualitate.)

Quæ in vniuerſum ſint ſyncopes cauſæ.

Quæcunq; itaq; cauſa ſyncopem excitat, aut prædictorū corporū ſolidorum, aut ſpirituum eſſentiam corrūpit, vel ſaltem eorū temperiem mutat: quemadmodum apud Gal. legitur 12. meth. med. nanq; in his duabus ſubſtātiis virium eſſentia conſiſtit: quæ inſuper ſic cuſtodiendæ ſunt, vt tū qualitate, tū quantitate (quoad fieri licet) naturaliter ſe habeant. Alterantur autem ſpiritus, tū ex vitioſis redundantibus ſuccis, tū ex ambientis malitia, qui aliàs alia de cauſa in hāc eſt mutatus, vtpote ex metallis, caminis, aut baratris: aut ex leguminum putredine, olerum, vel animalium, aut ſi halitū ex ſtagnis, vel paludibus, vel fluminibus recipiat: itē ex venenatis facultatibus, aut ani-

Ex quibus ſpiritus alterantur.

malium,

malium, quæ virus reiectant, venenis. Nec mirum si ſpiritus ex ambientis malitia, ac vitioſis ſuccis alterentur: nanq; ex tenuiori, ac puriori ſanguine, ſimúlq; ex aere, qui optima tempe rie ſit, atq; ab omni inquinamento puriſsimus, per inſpiratio nem attracto nutriuntur. At ipſius ſpiritus corruptio, tũ ex ingenti dolore, ac crebris motibus, cuius generis & vigiliæ ſunt, tum ex immodica eius tenuitate, & continente eum corporis raritudine prouenire poteſt, tum verò ante hæc omnia ex ipſo reſpirato prohibito, & nutrimenti defectu. Item ex animi affectibus, veluti eſt timor ſubitus, & vehemens, & quæ contraria huic timori eſt, voluptas maxima, hoc eſt, gaudij exceſſus: triſtitia etiam anxietas, ira, & cura eo genere ſunt noxiæ, quo frequentes vigiliæ, ſpirituſq; corrumpẽdo vires reſoluunt. Ex his itaque cauſis aliàs ſpiritus alterãtur, vt diximus, aliàs corrumpuntur: aliquando ex parte digeruntur: non rarò autem hæc vtraque perpetiuntur. Virium verò lapſus, qui ad ſolidorum corporum digeſtam ſubſtantiam ſuccedit, cauſam habere poterit, lõgiſsimos præcedẽtes morbos, extenuato ægro ex atrophia, id eſt, nutrimenti defectu: præterea ex febribus acutis, quæ corpus liquant, excitari contingit. Eorum verò coporum temperies mutata prouenire poteſt, vel ex immodico calore, vel frigore, vel humiditate, vel ſiccitate, aut horum aliquibus copularis: ſuccedunt autẽ & ſyncopes immodicę ventris inanitioni, vel principiorum intemperiei, aut in his, qui aliena loquuntur, etiam propter motum: & (vt ſummatim iterum dicam) quæcunque ſpiritus, aut corpora ſolida mutant, aut corrumpere poſſunt, ſyncopem generare valent: Quarum cauſarum cognitio magna ex parte ex aſtantium ſermone patebit, quaſdam verò ex te ipſo cognoſcere poteris. Nos vero earum quæ non ita facilè patere poſſunt, ſigna conſcribemus, vt poteſi ex magna crudorum humorũ copia, ex cruditatibus, vel alia quapiam occaſione congeſta ſyncope excitetur, vnà cum oris ventris (quod ſtomachum vocant) offenſione: his nanque, & præcordia inflata, & totum corpus ampliori mole, quã pro naturæ modo, cernitur: tum color aliis ad albidius, quàm pro naturali habitu, & aqua intercute laborantium mágis ſimile eſt mutatus: nonnullis etiam ad nigrius, aut liuidius, quos medici plumbei palloris appellant. Omnis verò pulſus minores ſunt quàm pro caloris ratione, ſi febricitauerint, præterea obſcuri, omninóq; inæquales, ſæpe ea inæqualitate, quam ſiſte-

Ex quibus cauſis ſpiritus corrumpantur.

Ex quibus cauſis digerantur ſolidorũ corporum ſubſtantia.

Ex quibus alteretur.

Si ſyncopes cauſa fuerit cruditatis humorum maxima copia, ſigna.

maticen Græci vocant: ſemper verò ea, quæ in vno eſt ictu, vt legitur apud Gal. 12. meth. med. & Aetium cap. 96. lib. 3. ac Paulum cap. 36. lib. 2. Eos verò, quibus ex flaua bile, quæ os ventriculi infeſtet ſyncope incidit, cum ex reliquis, tum etiam ex aſſidua oris ventriculi mordicatione, anxietate, vellicatione, ac dolore cognoſces. At ſi quis adeò præter nes ſuccos, ac ſpiritus habeat, vt ocyſimè exhalent: adeóq; imbecillam habeat per vniuerſam corporis molem, retentricem facultatem: expultricem autem immoderatiùs concitatam: vt propterea in ſyncopen incidat in eiuſmodi affectibus, mortifera illa ſpecies in facie celeriter apparet: naſus videlicet acutus, oculi cani, aſtricta tempora, & reliqua, quæ deinceps ab Hippoc. primò prognoſt. ſunt conſcripta: quamuis aluus non multum excreuerit, neque vigilauerint, aut triſtes fuerint, aut fame affecti ægri ipſi: ex his nanque minus malum eſt, quàm ſi abſque his emaciati fuerint, eodem Hipp. auctore: & Galen. cum primò prognoſt. tum 12. meth. med. quem ſectati ſunt Aetius cap. 98. lib. 5. & Paulus cap. 37. lib. 2. Verùm ſi ſyncope valida fuerit, medicinæ locus non eſt, vt idem inquit Paulus cap. 34. lib. 3. At ſi vires adhuc tantillum, conſtant, aliquando ad ſanitatem recurſus eſt, vt ipſe refert. Cæterùm vbi cor proprio affectu laborauerit in ſyncope, valido exiſtente animæ robore: ex quibuſvis animi affectibus, ipſa excitetur, nunquam æger ſuccúbet, Gal. teſte 5. de loc. aff. Si verò propter eius intemperiem ſyncope eueniat, pernicioſior erit, quàm ex cerebri intemperie, quèadmodum hæc periculoſior eſt, quàm ſi iecur primò affectum fuerit, vt teſtatur Paulus ca. 38. li. 2. & Aetius ca. 99. li. 5. quamuis non ita ſubitò ſyncopes necare poſſint, quæ ex cordis intemperie oriuntur, quàm illæ, quæ inſtrumentales eius morbos ſectantur, vt patet eodem lib. 5. de loc. aff. Peſtifera autem eſt ſyncope illa quæ extenuato ſpiritu, ac ſanguine originem trahit, potiſsimùm vbi imbecillitas adhùc retentricis facultatis totius corporis, ac expultricis immoderatiùs concitata fuerit. Prorſus autem exitioſa ſyncope erit, ſi corpore crudis ſuccis referto generetur, aut ex redundante flaua bile os ventriculi infeſtante: ſiue ex extenuatis ſuccis, vbi iecur, vel ventriculum phlegmone obſederit, quemadmodum ſcriptũ reliquit Gal. eodem 12. meth. med. Verùm ſi citra phlegmonẽ ſtomachicæ ſyncopes fiant, vẽtriculi ore affecto primò, ac cõſentiente corde, curationem magna ex parte admittunt: nã minus periculoſæ

Signa ſyncopes ortæ ex flaua bile os vẽtriculi infeſtante.

Si ex ſuccorum tenuitate, & corporis raritate fiat, ſigna.

prognoſtica.

loſæ ſunt, quàm ſi excitatæ fuerint ex aliquo trium principiorum, quemadmodũ colligi poteſt ex Gal. verbis, præcitato li. 12. meth. med. Quoniam verò quæ habentur indicationes ex ſymptomatibus, & morbis, non ſimpliciter, ſed ſecundum cauſam, à qua ſingulę fiunt, conſiderare oportet, vt liquet 1. de art. cur. ad Glauc. propterea non vnus modus curationis, cuiuſuis ſyncopes erit, ſed ſingulæ earum propriam curam deſiderant pro diuerſitate cauſarum: ex quibus excitantur: in vno tamen omnes communicant: quod ſi deprehenſus ſyncope cubãs eſt, omnis ſolicitudo medentis ad ſymptoma vertitur: ſi nedum ea premitur, vtriusque curam habebit, & vt ſymptoma non incidat: & vt morbus paulatim diſcutiatur, vt patet apud Galenum eodem lib. 12. meth. med. Nec minus & in alio quoque conueniunt, quòd ſiue per eſſentiam fuerit orta ſyncope, ſiue per conſenſum affecto cordę, ſemper ipſi proſpiciendum erit, cùm & principaliſsimum viſcus ſit, ſaltem quoad vitam: & propterea robur eius perpetuò ſeruandum erit, nec ſyncope aliqua gigni poteſt (vt priùs diximus) niſi & ipſum cor afficiatur. Si itaq; ex ambientis malitia ſyncope fiat, proſpiciendum erit, vt is ad optimam temperiem mutetur, atque arte odoratus fiat. Si verò ex venenatis facultatibus, aut ex animalium, quæ virus reiectant, veneni excitata fuerit ſyncope, eis vtendum erit, quæ ἀλεξιφάρμακα Græci nuncupant, vtriſque propriis. Ex ingenti dolore, curanda cauſa doloris erit. Ex crebris, & inordinatis moribus, quies iniungenda, ex reſpirato prohibito, reſpiratio procuranda, ſublata cauſa quę ipſam prohibebat, ex animi affectibus, ſtatim ab eo affectu reuocandi: poſtmodum verò conueniens paſsioni cura eſt afferenda. Si verò ex aliqua trium principiorum intemperie fuerit excitata: per contrariam intemperiem: moderatè tamen vindicatam, ſyncope curabitur. Sic ſi ob inflammationis magnitudinem, aut vehemẽtis febris malignitatẽ, ſyncopes generentur, propriis curationibus, inflammationis ſcilicet, aut febris, curandę ſunt, tempore quo ſyncope deprehenſi cubantes nõ ſint. Verũ quoniam ſępius accidit, vt ex immodica quapiam euacuatione, nedum animi defectus, ſed ſyncope eueniat, & ſimiliter ferè ſuccurrendum erit cuilibet repẽtè ſyncope ingruenti, velut huic: propterea curationis eius, cùm iam inuaſerit, mentionem primò faciemus, relicta eius curatione, ſi ea ægri non laborent: quoniam pro diuerſitate affectuum, ad quos ſequitur immodica

Curatio.

In quibus cõueniant omnes ſyncopes, pro earum curatione.

dica euacuatio curari eo tempore debet, quemadmodum & reliquæ omnes ex quibuſuis cauſis fuerint ortæ: occurrendum eſt igitur, cùm repentè eius acceſsio ingruat, frigida faciem aſpergendo, & nares apprehendendo: Conuenit etiam, & os ventriculi perfricare, ac iubere, vt euomant, ſtomachum irritando, digiti vel pennæ immiſsione. Conducit item manus, vel pedes alligare: verùm oportet nexus fieri plures, ac fortiores circa manus, quando per inferiores partes fiunt euacuationes, quemadmodum quando per hemorrhoidas ſanguis profluit, aut ventris profluuia adſunt, vel per vterum exeunt in mulieribus menſes. Contra autem fit in fluxibus ſanguinis factis per nares, atque vomitibus, in quibus crura ſunt vehementiùs alliganda: in vniuerſum autem (vt Galen. inquit 1. de art. cur. ad Glauc.) aut ad communia membris patientibus in aduerſum trahere oportet, aut ad ea in quibus eſt euacuationis origo. Atque ideo quæ ex vteris fiunt immodicæ euacuationes, cucurbitulæ mamillis appoſitæ ſtatim ſedant: quæ verò ex naribus, hepati, ac ſpleni ſecundum narem patientem. At ſi ex vtriſque naribus multus ſanguis effluat, vtrique viſceri ſunt adiiciendæ: talibus etiam auxiliatur vinum aquoſum, vetus frigida dilutum, & præſertim quando ad ventriculum fluunt humores, niſi aliquid vini exhibitionem prohibeat eorũ, quæ à Gale. primo de art. cur. ad Glaucon. conſcribuntur. Ex variis quoque odoramentis eos reuocare conuenit: nam humida, & potus, nec non odorata, præſertim ad recuperandas vires citiſſimè optima ſunt, Hippocr. auct. lib. de aliment. & aphor. 11. 2. lib. ſimul. cum Galeno. In vini autem exhibitione, num frigidum, & calidum exhibendum ſit, ægrotantis natura, conſuetudo, ætas, & ambientis aëris temperatura conſideranda ſunt: atque hæc reſpiciens diſtinguere oportet, num calidum, vel frigidum exhibendum ſit, ipſis verò locis, ex quibus profluuium prouenit, imponere oportet ea, quæ corroborãdi vim habeant. Verùm ſi ob ſudoris multitudinem animi defectus, vel ſyncope excitetur, eis, quæ adſtringunt, ac cutem refrigerant, vtendum erit. Vinum præterea frigida dilutum, velut dictum eſt, etiam his commodum exiſtit: nihil autem omnino calidum offerre conuenit, neque crura, nec manus ligare oportet, neque cogere ad vomitum, aut vllo modo mouere. Aërem quoque domus alterare opus eſt, eis, quæ frigida, atque aſtringenti qualitate, participant: vt myrtorum foliis, roſis, ac pampinis viris,

Ingruentis ſyncopes cu. ratio.

vitis, pauimentum conſternentes, frigidóſq; ventorum flatus ventilabris etiam inducentes. Verùm nihil horum, vbi ad ventrem fluxiones fiant, confert: nam quò magis cutem denſaueris, tantò ipſæ magis augẽtur: eis verò balneæ aptiſsimæ ſunt. confert etiam immodico ſudore ſudantibus partibus illinire, myrtinum, roſaceum, aut coroneorũ oleum: quę omnia à Gal. primò de art. cur. ad Glauc. & ab Aetio cap. 102. ſcripta reperies. Quomodo autem vindicandi ſint ægri à quauis particulari ingruenti ſyncope, ſeu animi defectu apud eoſdem auctores præcitatis locis ſtudioſi requirant: quamuis ab vtriſque de animi defectu verba fiant: idem tamen de ſyncope intelligendum erit, ſi ab eiſdem cauſis excitetur: neque enim alio diſcrepant, quàm maioris minoríſve ratione, vt diximus. Nos verò eius ſyncopes curam aggrediemur, quæ ob magnam crudorum ſuc corum copiam vnà cum oris ventris offenſione excitatur, & primò eorum curam præcipiemus, qui nondum ea premũtur, vtriuſque curam habentes, vt & ipſa non incidat, & vt morbus paulatim diſcutiatur, quanuis, celeriùs hunc diſcuteremus, ſi nullus ſymptomatis ſubeſſet metus. Nanque qui multitudine crudi ſucci grauatur, hunc (ſi modò iuſtam ſemel vacuationem ferre poſſet, nec metus aliquis ſyncopes impenderet) ſemel arbitror, vacuatum à morbo explicaremus, vt 12. method. medic. Gale. inquit. Quapropter licet vacuationem deſiderent, nulli tamen ſanguis mitti ſine maximo diſpendio ſolet: quò fit, vt nec ſanguinis miſsionem, nec purgationem ſubſtineant, vtpote quòd ſine his ſyncope ſubitò adoritur. Degant itaque tales in domo puræ lucis, nec madente. aër eligatur calidus media temperie: quapropter reclinandi in domo ſunt: æſtate quidem, quæ frigeat, hyeme, quæ caleat: cùm aduerſiſsimus eis ſit aër ambiens, quoties vel nimiùm calidus eſt, vel nimiùm frigidus. Ex calido etenim crudi humores diffunduntur, & per totum corpus diffluunt, vt liquari propterea metuendum ſit, ne ad pulmones, & cor ferantur, aliquando etiam, ne ad cerebrum ſubeant: cùm longè præſtet, vt circa iecur, & primas venas ſubſiſtant. Qua ratione iterum aduerſiſsima his balnea ſunt. Ab aëre verò, & in domibus immodicè frigidis, ſucci, qui crudi ſunt, & inepti ad concoquendum manent, & obturationes hepatis augent, ſi paruæ fuerint: Si verò non fuerint, generant propter craſsitiem detenti, & impactè. Somno vtantur, atque vigiliis moderatis: nanque vberior ſomnus neque his eſt ſalutaris:

Curatio ſyncopes ex crudorum ſuccorum copia ortæ.

Victus ratio.

taris: cùm nec crudos ſuccos digeri ſinat, & viſcera grauiora reddat, ſed ſiquis alius affectus eſt (vt Galenus teſtatur) qui ſomnum & vigilias modicas deſideret, hic profectò in his eſt, quippe ſomnus concoquit, vigiliæ digerunt: Pari ratione motus vitandus erit, quies verò præcipienda: ſeruandúmque inuiolabiliter eſt, ne vel cibum, vel ſorbitionem, vel aquam exhibeas, vel omnino liberaliter bibere ſinas, niſi mulſa tribus primis diebus duntaxat vtantur, in qua hyſſopum coctum fuerit: & ſi nullum occurrat incommodum, eadem aqua mulſa duntaxat, in qua incoctum hyſſopum ſit, vſque ad ſeptimum vtare: ſiquidem longiſsimam (vt Galen. aſſerit) qui ita ſunt affecti, cibi abſtinẽtiam ferunt, corpore ſcilicet ex crudis ipſis, quos continet ſuccis, concoquendis, alito: quare nec eadem aqua mulſa copioſè ſemel exhibenda erit. Si tamen vehementer non febricitent, his & aquoſum vinum idoneum ab initio ſtatim eſt: & in eo diluto panem quoque exhibere conuenit, modò in aliquo viſcere phlegmone non adſit: & ſi non ſolùm crudi ſucci ſint, ſed etiam eo corruptionis peruenerint, vt concoqui ad perfectionem non queant, ſi fortè horum deſperata ſalus non ſit, ægro mulſam faſtidiente, vel aluo fluente ad ptiſanæ cremorem eſt tranſeundum: & ſicubi crudos affatim ſuccos eſſe animaduerteris, oxymel pro mulſa exhibere aſſiduè debebis. Quod ſi huius aſſiduus vſus tædio eſſe cœperit, tranſire inſimul ad mulſam, & ptiſanam conueniet: dein rurſus ad oxymel reuerti: & ſi æſtas ſit, atque æger frigidæ potioni aſſuetus, frigidum huic oxymel dabis: ſin hyems ſit, omnibus calidum: tum his, qui calidæ, tum his, qui frigidæ inſueuerunt, offeres: æquè, vt ſi immodicus æſtatis tempore æſtus ſit, etiam qui calidæ aſſueti ſunt, frigidum, ſi nullum ſit his viſcus ad iniuriam oportunũ. At quoniam hi cùm vacuari poſtulent, vacuantia præſidia non ferunt: ea de re nulla alia idonea vacuatio inuenta eſt, à Gal. præſertim, eodem 12. method. med. ab Aetio confirmata cap. 96. lib. 5. & Paulo cap. 36. lib. 2. præter eam, quæ ex frictione paratur. Incipere verò in principio ſtatim morbi oportet frictiones, linteis non admodùm mollibus, ſed aſpredinis mediocre quid habentibus, ac primùm à cruribus ſupernè deorſum, dehinc tota brachia ab humeris vſque ſupernè deorſum ſimili modo ſunt fricanda: poſtulat enim ægrotus ſimul per eas frictiones, & calfieri, & aliquid digeri: licet conducant etiam vberiores frictiones

medicamentorum ratio.

ad

ad ſomnum alliciendum. At vbi artus omnes abunde calere videantur, & metus eſt, ne quis ex multitudine frictionis contuſa iam carne, laxitudinis ſenſus ſuperueniat, oleo relaxante vtendum eſt, quale eſt, quod dulciſſimum eſt: & ſi hyems fuerit, nihilò deteriùs erit ad digerendum aliquod oleum tranſire, quale eſt chamæmelinum, aut anethinum: quo oleo ungere artus, & fricare quàm plurimum debebis, poſtea oleum detergere, atque ad ſpinam dorſi tranſire, háncque totam fricare primùm ſicca frictione, poſtea oleo. Ab hac rurſus ad crura te conferes, & ab his ad brachia, exinde denuo ad ſpinam, ita totum agens diem: conſiderare item oportet in his, quæ ad aluum ſpectant: & ſi ſua ſponte commodè non deiiciat: pulſus verò robore mediocri ſit, ac magnitudine, & æqualis, præterea minimè interciſus, audacter per inferius aliquid infundes. Cataplaſmatis autem, & perfuſionibus minimè vtendum eſt: priuſquàm ſuperuacua magna ex parte partim vacuata ſint, partim concocta: nanque hi, qui aſſiduè prædictis medicamentis præcordia vexant, potius in eiuſmodi affectibus phlegmones excitant: licebit verò eis vti, tempore quo diximus, non tamen duntaxat relaxantibus, ſed eos plurimùm fouere oportet oleo in quo abſynthium ebullierit: vel emplaſtrum adhibere ipſi ventriculo, quod ſit ex palmulis, vino, farina hordei, croco, aloë, & maſtiche, ac madefacere etiam maſtichino, ſeu nardino: poſtea verò hyſſopum in mellicrato decoctum, aut diatrionpipereon, aut diaſpoliticon medicamen exhibere, non inconuenit: & ad eundem modum medicamenta quæcunque offerenda ſunt extenuantia, calfacientiaque ſaltem ea, quæ ſumere febricitans homo poterit, ſi febricitauerit. Qua ratione, & propter eam etiam quam ſupra aſſignauimus, nimiùm calida medicamenta vitanda ſunt: & ſi qui laborant, ſenes ſint, poſt quamque cibationem aquoſum vinum præbendum erit, magiſque etiam ſi interpoſita quietis ſpacia mediocria ſint: Qui ſanè ex eiuſmodi ſuccis laborant, hos quotidie acceſsiones exercent, præcipuéque ad veſperam, & noctu, non mane, nec vſque ad meridiem. Si verò ad hos (cùm ſyncope eos iam premit) ſit accitus: ſi ea, quæ retulimus loca phlegmone vacent, panem exhibebis non multum, vino fuluo madefactum quod celerem in corpus digeſtionem adiuuet, ſtatimque ad frictiones venies: quas etiam protradito iam modo adminiſtrabis: ac ſiquidem æſtas ſit, aut regio

Curatio prædictæ ſyncopes ingruentis.

regio naturaliter calens,& æſtuans,vel ſtatus cœli vehementer calidus,cum frigida vinum dabis,ſi nihil eiuſmodi ſit iam calida: quæ tamen ſecundò, & tertiò dabitur potio, omnino calidam exhibendam curabis: quippe ad vniuerſam eam curationem(cuius gratia frictiones adhibitæ ſunt)calor præſtat, vtpote crudorum ſuccorum concoctionem adiuuans, Galen. & Aetio teſtibus, in præcitatis locis. Nec parum conducit ſi prædictis diamoſchu dulcis,aut confectionis diambræ parum cum pauco vino exhibeas: odoramentis quoque animum reuocare conuenit:parentur autem hoc modo. Recipe aquæ roſarum, florum citrangulorum, & melliſſoph. ana ʒ.2. corticum citri,ligni aloës,ſingulorum ʒ.1.moſchu, & ambar vtriuſque gra.3.aceti ʒ.1. Interim autem neque cor ipſum negligendum erit, ne ei ſuccurratur ab extra adhibitis medicamentis, epithematibus ſcilicet, vel ſacculis, vt infra. Recipe aquæ melliſſoph.florum citrangulorum, & roris marini ana lib.ß. aquæ roſaceæ ʒ. 4.ligni aloës, corticum citri, ſingulorum ʒ.2.cinnamomi, garyophyllorum, vtriuſque ʒ.ß. croci gra.ʒ.oſsis de corde cerui nu.2.moſchu,& ambar,ſingulorum gra.4.vini fului odoriferi,veteris ʒ.4.miſceantur,& ſupra cor epithemata fiant. Item ex floribus melliſſoph. roris marini, & citrangulorum,ſampſuci,& ſerpilli cum cinnamomo,croco,garyophyllis, corticibus citri, roſis ſiccis, ac ligno aloë ſimul mixtis, & contuſis, additis gra.3.moſchu, & totidem ambar,cum ſerico ſaccelli fiant. Qui verò ex vitioſis, calidis ſuccis redundantibus, ſeu flaua bile, quæ os ventriculi infeſtet, ſyncope vexantur,tempore, quo ea non premuntur,contraria, quàm prædicti,curatione curandi ſunt. Nam in aëre ad frigidum vergente degere debent: ſomno longiori vti, ac cibis, & potibus frigidioribus, vt ptiſanæ cremore, aut pane non multo, ſed modico, húncque ex vino, aquoſo frigida diluto, tribuas: confeſtímque tentandum erit, vt bilis ipſa expurgetur, quæ ſua acrimonia, ac mordicatione os ventriculi infeſtat, per vomitum ſi fieri poterit, quem digitos, aut pennas demittendo irritare oportet, aut aquæ calidæ, ſeu hydrelæi potu, vel tantillum aceti aquæ calidæ imponas, aut ſyrupi acetoſi ſimplicis. Quòd ſi neque ſic euomere poſſunt, aluus cienda erit, ex tamarindorum decocto,ac manna: quandoque etiam rhabarbari parum adiiciendo: illud tamen animaduertas, quòd neque hi immodicè ſemel vacuandi ſunt,

Syncopes ex flaua bile curatio.

victus ratio.

Medicamentorum ratio.

cùm

cùm exquisitas euacuationes non ferant. Ad hũc etiam vsum clysteriis, eísque lenibus vti conuenit: postea verò cùm maior pars redundãtis succi fuerit expurgata, omnibus modis membra ipsa, ventriculum præsertim corroborare oportet, oxysaccharum, syrupúmque granatorum acidorum, aut ex acetosita te citri, è pomis, aut de corticibus citri cum iam dictis permistum, ante, & post purgationem indesinenter tribuas. A purgatione verò absynthij decoctum præbere conuenit. At si in syncopen prædicti inciderint, his exhibendus est frigidus potus: sit tamen tunc vinum, quod & calidum natura sit, vt deductionem in corpus promoueat: id verò seruandum erit omnibus, quos syncope malè habet: distribui nanq; per corpus nutrimentum quod sumptum est, non in ventre manere volumus: propterea ex vinis ea deligenda sunt, quæ & flauo sint colore, & subst antia tenui, & ætate vetera, ac boni odoris: licet talia (vt Galenus refert) & boni odoris continuo sunt: igitur commodissima his vina erunt, quæ cùm naturaliter austera sint sensibilem iam astringendi vim propter vetustatem non exhibent, calorem tamen admodum habẽt. Quandoquidem hæc omnia, quæ requirimus in iis, quorum stomachus amara bile vexatur, efficient, cùm & iucundè sumãtur, & tum concoctionem, tum digestionem in corpus promoueant, & succi vitium mitigent, & corporis habitum excalfaciant, & stomachum ipsum firment: in prædicti verò vini penuria: aut vbi caput fuerit imbecillum, vel oblæsum, vina deligenda sunt aquosa, & antiqua: talia nanque, tametsi non valenter excalfaciunt, tamen facilè in omne corpus deducuntur, capúrque minimè tentant, velut fulua: omnia antem austera vina, tum noua, itémque crassa fugere oportet, vt idem Galẽ. præcepit eodem 12. Meth. med. Nec etiam incõuenit, si eisdem diamarg. frigidi exiguum quippiam cum pauco vino, vel syrupo de pomis, seu oxysaccharo tribuas: odoramentúmque naribus adhibeas: quod recipit aquæ rosaceæ, myrtillorum, ac nimphææ ana ʒ. 3. santalorum, ac corallorum rubeorum, cuiuslibet ʒ. 1. & ß. corticum citri ʒ. 1. ambar. seu moschu gra. 2. aceti albi ʒ. 1. omnibus simul mixtis fiat odoramentum. Cordi item epithemata imponere conuenit, quæ sic parentur. Recipe aquæ boraginis, acetosellæ, rosaceæ, & melli ssoph. ana ʒ. 4. santalorum omnium, & corallorum rubeorum, singulorum ʒ. 2. corticum citri, ligni aloes, cuiuslibet ʒ. ß. croci gra.

Eiusdẽ syncopes imprimentis cura tio.

3.moſchu gra.2. oſsis de corde cerui num.1. vini fului odorif. feri ʒ.2. miſceantur,& fiant epithemata. Saccellos item componas ex floribus boraginis, violarum,nymphææ, melliſſophil.ac roſis,quibus parum croci, ligni aloes, ac corticum citri,& ambar quoque gra.2.addas:nec non ſantalorum, & coralorum rubeorum ana ʒ.3.& cum ſerico fiãt ſacculi. Qui ve rò ob prætenues ſuccos ſyncope opprimuntur, ſic vt ocyſsimè exhalent, accedente quoque corporis raritudine: diuerſa ratione curandi ſunt, quàm illi qui ob crudorum humorum copiam ſyncope laborant, cùm eos paulatim, & aſsiduè vacuare iuſsimus:propterea quòd ſimul multam euacuationem ferre non poterant: hos verò paulatim, & aſsiduè nutrire oportet, ex omnium medicorum ſententia: quamuis ſi à principio viribus adhuc valentibus curandos ſuſceperimus: nec paulatim eos cibabimus: poſſunt nanque hi, vel quod liberius ſemel datum eſt, nutrimentum ſuperare: nutrire itaque hos oportet, ſicut etiam corporis ſumma denſare, non ſecus quàm priorum rarefacere: cùm etenim maximè hi affectus diſsideant,etiam præſidiorum ſpeciem diuerſiſsimam requirunt: frigidum ergo his aerem, aſtringentémque comparabimus,roſis, aut myrti foliis, ſeu vitium pampinis in domo ſubſtratis: vngendi quoque ſunt aſtringentibus vnguentis, omphacino videlicet,aut roſaceo, melino, aut myrtino: & ſi exurantur,miſcere oportet aliquid ex refrigerantibus, veluti portulacæ, ſelani,aut vuæ acerbæ ſuccum: præcordiis verò, & ſtomacho cataplaſma admouebitur ex palmulis, roſis,œnante,acatia, hypociſtide,& alumine:capiti autem,atq; fronti omphacinum, vel roſaceum imponatur per ſe, aut cum gummi.Cibi his dandi ſunt, qui non admodùm promptè diffluant, quemadmodum Galenus, Paulus, & Aetius ſentiunt, vt panis, & ſorbitio ex alica, fructus auſteri, qui non facilè corrumpantur,tum ipſi per ſe, tum verò & cum pane: velut ſunt cydonia,mala punica, acida,& auſtera, amarenæ, pyra quædam,& hi quos vulgus azoralas vocat. Dabis etiam aliquando & oua, præcipuéque & horum vitellos: album nanque eorum ægrè concoquitur,vt patet 12.meth. med.præterea gallinaceorum qui lacte ſint aliti teſtes, itémque ſuillum cerebrum, probè tamen aſſum tribuendum vt ipſe inquit, vel in albo iure legitimè elixum: porro, & aneto iniectis. Vinum autem his aquoſum neceſſarium inter initia eſt, ſumptum

Syncopes ex tenuibus humoribus curatio.

ptum post cibum. Denique omni ratione agendum, vt & succorum materiam crassiorem reddas, & cutim denses, & exhalationem inhibeas: quòd si ex sententia omnia nobis responderint, etiam carnei his aliquid nutrimenti post alia dabimus, potissimùm post quartum diē, Gal. decreto, eodem 12. meth. med. Ex his itaque constat qualiter syncope succurrendum erit: paucæ etenim sunt, vel fortè neque vna, quæ ex his, quæ hic conscripsimus, curari non valeat, modò curari possit.

De lactis defectu.

CAPVT LVI.

QVAMVIS affectio hæc infantibus magis, quam mulieribus grauis sit, ex Aetij testimonio cap. 33. lib. 16. & propterea conuenientius fuisset alio loco de ea pertractare, tamen quia hic de affectibus in spiritus instrumentis ortis sermo nobis institutus est, in quibus certè thorax, & cor exiſtit: ob id quoque & mamillarum affectuum non ab re quoque meminimus: vt quæ incũbant thoraci, & cor contegant, Gal. teste 7. de vsu partium, postquàm de reliquis instrumentorum spiritus, ac cordis affectionibus verba fecimus. Meritò autem pectori homini mammæ inhærent: nam aptissimus omnium hic ipsis locus est, tum propter alios vsus, quos Gale. eodem 7. de vsu part. connumerauit, tum etiam quòd in eo loco in mulieribus copiosissimum benigni alimenti superfluum, colligi potest, lac videlicet, cuius causa extiterunt: nam hanc primam, ac maximam animalibus (vt ipse inquit) præbent vtilitatem: quod quidem cùm vtilis alimenti superfluum sit, cibus exactè confectus, in eo potissimùm loco constituere eas conueniebat, vbi facillimè simul, & citissimè elaborati lactis copia perfectè consistere poterat. Nam cùm tenera adhuc sunt, atque imbecilla recens nata animalia, edulia solida non dum possunt conficere: & ob eam certè causam natura, perinde ac si vtero adhuc gererentur, alimentum ex matre ipsis comparauit pro conceptus nutritione, vt 14. de vsu partium decretum reliquit Gal. Hoc si quidem alimentum nihil aliud est, quàm quædam veluti superfluitas nutrimẽti partis ipsum generantis, similis quidem naturæ ipsius existens: Qua de re cum quidam in mammis adenes existant, vim habentes, id quod ad eos influit alimentum alterandi, ac sibi ipsis assimilandi, quoniam exangues, & albi hi sunt proprium efficiunt

Cur homini mammæ pectori inhæreant.

Quid sit lac.

humorem talem, qualis est lac, & plus talis efficiunt, quando plus alimenti defertur ad ipsos, ex Galen. sententia commento apho. 39. 5. lib. cùm itaque humor hic qui veluti superfluitas alimenti est ipsarum mamillarum generantium ipsum quo conceptus ex eo nutriatur, vt retulimus, vel admodum, exiguus existat, vel omnino deficiat, lactis defectum appellamus. Quòd verò in hac affectione mamillæ afficiantur, ex his, quæ diximus liquet, cùm principem ipsæ vsum, qui gratia generationis lactis exstitit, vt paulò ante dictum est, non præstent, potissimùm tempore, quo præstare debent, de quo modò loquimur. Est autem id à partu, quando iam fœtus natus fuerit, totóque lactationis tempore: etenim mirabili quadam arte natura fecit, vt mammæ maximum habeant cum matricibus consensum. Nanque cum partes vtrasq; ad vnum opus obeundum comparasset, ipsas per vasa coniunxit, modo quo Galen. declarauit lib. 7. & 4. de vsu part. ac lib. de ven. dissect. partim quidem ex partibus, quæ sunt supra phrenas ad inferna deducendo, partim ex inferioribus sursum: Necesse nanque erat has particulas per vasa coniungi, vt quando in matricibus fœtus augeretur, ac conformaretur, illi soli venæ communes ex vtrisque alimentum affundant: quando verò natus fuerit, mammis rursum alimentum totum affluat. Quò fit, vt lac menstruo germanum esse inquiat Hippo. & quòd eodem tempore menstrua bellè procedere nequeant, & fœmina lactare, vt Gal. asserit: Ad hæc lib. 5. de simpl. med. facult. dicebat. Proinde quibus menses mediocriter feruntur, iis lac in mamillis non colligitur: quibus verò hoc largè supersit, iis planè menses supprimuntur. Hoc itaque tempore, ac reliquo toto quo mulier lactauerit, si lac deficiat, mamillas affectas esse non ab re fatemur, siue per essentiam, siue per consensum affectæ sint. Earum verò affectus symptoma est in genere retentorum immodicè: nam (vt inquit Galenus) commento præd. aphori 39. 5. lib. hoc commune est omnibus animalis partibus, quæ aptæ sunt humores aliquos vtiles generare, aut partibus aliis, aut ad generis propagationem, aut ad conceptus nutritionem, esse humorem illum, quandam veluti superfluitatem alimenti partis ipsum generantis. Nam quantum alimenti ab ipsa parte alterati fuerit nutrito corpori exquisitè assimilatum, illi apponitur parti, ac nutrit eam: superfluum verò derelictum similis quidem naturæ partis humor

Quid intelligendum sit per lactis defectum.

Quæ pars afficiatur.

Quis affectus præter naturam sit defectus lactis.

mor exiſtit: verùm eiuſdem partis veluti excrementum eſt: cùm autem hoc excrementum deficit, non ab re dicimus affectionem hanc contineri in genere excrementorum contentorum immodicè. At quoniam lactis materia ſanguis eſt in venis contentus, quantitate ac qualitate contẽperatus, tum ab aliis partibus tranſmiſſus, tum etiam à mãmis ipſis attractus, vt 5. de ſimpl. med. facult. eſt videre: propterea non ab re ipſum ſanguinem contemplari, eodem loco præcipit Gal. quò promptè inueniatur cauſa paucitatis, aut omnino defectus lactis. Nanque inuenies quòd aut paucior eſt quàm conueniat, aut deterior, vt ipſe inquit: paucior autem eſſe poterit, vel quòd in toto corpore exiguus affuerit ſanguis: vel quòd licet exiguus in toto non fuerit, parcior à mamillis attrahitur: id autem interſtinguere poteris ex totius corporis temperamento, ac habitu ſicciori exiſtente. Ex immodicis item ſanguinis, aut aliorum humorum euacuationibus præcedentibus, vehementibus exercitiis, laboribus, vigiliis, fame, mœrore vel ſolicitudine, aut arida, æſtuantéq; febri, vel id genus aliis: quæcunque pluſquam expediat, corpus deſiccauerint, ac calfecerint: hæc enim ſunt, quæ inter alia lac lædant, ipſúmque prouenire prohibent, vt legitur apud Gal. eodem lib. 5. de ſimpl. med. facult. nedum ſanguinem ipſum minorem reddentia, ſed partim etiam qualitatem ipſius vitiantia: quamuis & immodicè refrigerantia huiuſmodi quoque naturæ ſint. Si verò hæc non adſint, inſpexeris autem aridas, macilentas, ac graciles mamillas ipſas, ob propriam earum imbecillitatem, ac aridam intemperiem prouenire lactis defectum coniicere poteris, vtpote quæ non valeant tantã, quanta indigent pro lactis generatione, ſanguinis copiam attrahere. At ſi propterea quòd ſanguis deterior, ſeu vitioſus fuerit, lac ipſum deficiat, vtpote bilioſus, aut pituitoſus, vel melancholicus exiſtens, id tum ex lactis colore, tum ſubſtantia, & ſapore potiſſimum interſtinguere poteris, præſertim ſi non omnino defecerit, non tamen poſthabita cognitione temperamenti, habitúſque totius corporis, & ætatis. Nanque ſi bilioſus fuerit: præter eius tenuitatem, ac flauitiam, amari quodammodo ſaporis lac erit, aderitq; temperamentum bilioſum, habitus gracilis, ac ætas florens. Si verò pituitoſus ſanguis fuerit, craſsioris ſubſtantiæ, albi, aut pallidi coloris, acidi ſaporis, odoríſque lac exiſtit: lactantíſque temperies, habitus, ac ætas pituitoſi

Qua via in ueſtigãda cauſa defectus lactis.

Signa ſi ex ſanguinis defectu proueniat.

Si vitioſus ſanguis cauſa fuerit, ſi gna.

quoque erunt,quemadmodum ſi vehementioris fuerit ſpiſſitudinis,ac paucitatis, obſcurioríſque, ac quodammodo nigri coloris lac ipſum, & reliqua, quæ diximus melancholica fuerint,melancholicum quoque ſanguinem adeſſe ſignificabunt.

Prognoſtica

Hæc tamen affectio quamuis infantibus magis quàm mulieribus grauis ſit,vt diximus, non propterea deſpicienda erit,cũ abſque aliquo eiuſdẽ mulieris præter naturam affectu,etiam gigni non poſſit:quapropter vbi imminuitur lac,aut omnino extinguitur,vel corrumpitur,aut ſpiſſatur,vel attenuatur:præſtat quidem alterius nutricis lac præbere, quemadmodum Aetius præcipit libr. 4. cap. 6. Sin autem id non permittat res aliqua inſtans,victu nutrix curanda eſt,vt ne in morbum incidat infans, vt ipſe inquit:ac ipſa ſibi quoque meliorem vindicet ſanitatem. Itaque ſi lactis defectus ex ſanguinis paucitate proueniat,vniuerſam victus rationem mulier expoſcit humectantem,& excalfacientem, Gal. teſte 5.de ſimpl. med.facult. Similia item,& medicamenta, ſiquidem quæ non deſiccant,& modicè excalfaciunt,lacti generando vtilia ſunt:ac meritò dicta ſunt lactis procreatricem habere facultatem :quamuis ea numero ſint perquàm exigua,vt idem Gal.inquit.Nam lactis velut etiam ſeminis affectrices facultates partim in medicamentis duntaxat, partim in alimentis conſiſtunt: in medicamentis, cùm ſuccos pituitoſos excalfacientes in ſanguinem vertimus: in alimentis autem,ſecundùm totius ſubſtantiæ ſimilitudinem:vbi videlicet boni ſint ſucci,& humida,ac tepidè calida, ceu eſt ipſum lac medium habens temperamentum, quò ad calorem attinet, pituitæ, & ſanguinis: licet non æquè ab vtroq; abſit,ſed longiùs abeſt à pituita, propiùs autem accedit ad ſanguinem,vt eodem 5.de ſimpl.med.facult.liquet:id quod etiam patebit, ſi eiuſdem triplicem diuerſam ſubſtantiam,ex qua componitur,conſiderabis,primam quidem craſſam ex qua caſeus conficitur :alteram pinguem,ex qua butyrum:& tertiam aqueam , quam ſerum nuncupamus : nam ex hiſce, pinguis maximè temperata eſt : craſſa verò paulùm ab ea declinat:aquea autem frigida,& humida eſt,vt idem Galen. teſtatur 4.de ſimpl.med.facult. Quapropter alimentum augere,& melioris ſucci cibos dare oportet:panem videlicet optimum , gallinarum, pullorum gallinaceorum, ac columbarum iuuenum,perdicum, & phaſianorum carnem, hædorum, vitulorum,& caſtratorum, inſuper & oua recentia.præſertim ſorbilia.

Curatio,ſi ex defectu ſanguinis proueniat.

Lactis temperamẽtum.

Victus ratio.

sorbilia. Ex fructibus uuas passas, amygdalásque dulces. Pro potu vinum, aut aquosum, aut flauum, tenue, moderatè aqua dilutum, vel vinũ dulce potui tribuatur, ac sorbitionibus vtantur, vt Paulus iubet, lib. 1. cap. 4. Caueant exercitium immoderatum: verùm supernarum partium exercitiis vti possunt: vberúmque frictione moderata, ac fomentis per spongias, Aetio teste. Vitét animi affectus immodicos, mœstitiam præsertim. Medicamenta verò, & si lacti generando proficere aliquid possint, non tamen frequenter ipsis vti, præcitato loco præcipit Paulus: eorum tamen quibus vti poterunt, in fine mentio fiet. Si verò quia deterior sanguis sit, propterea lac deficiat, siquidem biliosus fuerit sanguis, primùm purgationem desiderat, mox victum, quem modò dicebamus, vt eodem lib. 5. de simpl. med. facult. docet Galen. Eligatur autem purgans medicamentum, quod leuiter bilem expurgat, ac non exsiccet: veluti est, manna, casia fistula, syrupus ex pluribus infus. violarum, aut rosarum, tum rubearum, tum persicarum: priùs tamen syrupum exhibens ex succo intybi, aut borag. vel ex infus. ros. vt facilius bilis expurgetur. Pari quoque ratione nigra bilis, si ea causa vitiosi sanguinis fuerit, ac defectus lactis expurganda erit medicamento, quod talem vim habeat, nec tamen exsiccent veluti est diacatholicon, seu syrupus domini Augustini, si cum manna, aut casia fistula ea permisceas. Verùm si pituitosus fuerit sanguis, medicamenta requirit, Galen. teste excalfacientia aut primo, aut secundo ordine, non tamen desiccantia: nam hæc pituitosos humores excalfacientia, in sanguinem vertunt: & non ipsius sanguinis humorem depascunt, ac ipsum crassiorem, simúlque pauciorem efficiunt, vt ea quæ desiccant. Verùm inter ea potiora sunt, quæ non tantùm sunt medicamenta, sed & nutrimenta, vt ipse inquit: velut eruca, fœniculum, anethum, cum etiamnum virentes. & humidæ fuerint: nam siccæ plusquàm oportet excalfaciunt, & desiccant. In hunc etiam vsum conferunt, smyrnium, apium, syon, & polium: eáque virentia, priusquàm siccentur, ex eiusdem Galen. sententia. Similiter etiã confert fœniculi radix, & semen, ptisanæ incocta, ex Pauli testimonio: item cytisi folia ex vino nigro, aut ptisana, melanthium dulce, & anethum, pastinacæ radix, atq; semen, quæ calida priùs irrorata admouendá sunt, vt ipse Paulus refert. Confert quoque lini semen cum melle delingere, vt inquit Aetius, aut sesamum crudum cum vino

Si ex deteriori sanguine prouenias lactis defectus, curatio.

Qualia medicamenta facultatem habent generandi lac.

dulci: item naturaliter facit lapis galactites dictus pro amuleto alligatus, & aqua dissolutus, ac potatus, vt ipsemet fatetur Aetius lib. 16. cap. 33. intestina quoque terræ, si quinque, aut septem teras, aut plures, ac cum duobus, vel tribus recentibus gallinarum ouis decoquas, pauco fœniculo, aut anetho addito, atque ex his ferculum parabis, non parum ad multitudinem, ac bonitatem lactis comparandam conferet. Similiter etiam si ea priùs vino albo abluta in puluerem redigantur: & cum vino dulci ʒ. i. vel 2. prædicti puluueris exhibeas: Ex Hipp. libr. primo de morb. muliebribus habetur: quòd si lac fuerit extinctum, porrum tritum, & aquæ dilutum bibendum dandum erit: calida mulier lauetur, & in cibo porrum, & brassicam edat, sed & cytisi folia simul coquat, & succum sorbeat: bibat etiam fœniculi succum, seu semen, & de radicibus fœniculi, & hordeum molitum, ac butyrum simul coquito, frigefacito, ac bibenda præbeto: bonum est & hippomaratrum, & hipposelinum, & cytisus: hæc omnia (vt ipse inquit) simul multum lac faciunt, & augent: viticis item fructus in vino bibendum dato: & betæ succus potatus, multum lac facit: & nasturtium in vino potum commodum est, eodem auctore: hæc eadem fere confirmauit libr. de natura muliebri.

De lactis redundantia.

CAP. LVII.

CVM lac velut superfluitas quædam alimenti vberum sit, vt paulò ante asseruimus, non ab re contingit interdum, quando plus alimenti ad ea defertur, adeò hoc ipsum redundare, vt ex eius ampliori plenitudine mulier grauetur, ac doleat, ita vt copiam eius ferre nequeat, præsertim cùm è mammis non effluat, & propterea intus detinetur. Contingit autem hoc sæpius puerperis, non rarò autem & reliquis lactantibus. Talis autem mamillarum affectus facilè percipi poterit, tum visu, & tactu, cum etiam ipsius mulieris sermone. Qualitas verò affectus causa morbi est, in quantitate videlicet, & proprie in excessu, qui ex ipsa prouenit lactis copia, si in mammis detineatur: etenim lactis copia, velut quælibet alia plenitudo, causa morbi erit cuius iterum causa est boni sanguinis multitudo, quemadmodum è diuerso eiusdem lactis defectus ex parciori,

Affectæ partes.

Affectus qualitas.

ciori, aut vitioſo ſanguine originem ducit, vt precedenti capit. diximus: potiſsimùm verò plurimum colligitur lac, oppletis ſanguine communibus venis, quæ à mammis pertingunt ad vteros. Euenit autem, & id mulieribus vtero gerentibus, ob conceptus imbecillitatem interdum: interim verò cùm neque grauida eſt, neque peperit, ſed ei menſtrua defecerunt, Hippocr. auctore apho. 39. & 52. 5. libr. de quibus modò noſter ſermo non erit, cum de his duntaxat verba faciemus, quibus à partu, aut reliquo lactationis tempore, adeò creuerit in mamillis lac, vt propterea mulieres grauentur, ac doleant: ita vt metus ſit, ne vbera inflammatione corripiantur. Si verò lac multum è mammis efluat, nõ amplius cauſa morbi, ſed ſymptoma erit, ſub genere excretorum immodicè cõtentum: nec formidãdum erit ex eo quempiam præter naturam affectum in mammis ipſis futurũ eſſe, aut fieri: & propterea nec de hac etiam lactis abundantia hic loqui intendimus. Verũ huic affectui, de quo modò verba facimus, ſtatim ſuccurrendum erit, alioquin metuendum eſt, ne mamillarum inflammationem pariat, vel inſtar caſei lac cogatur, ſeu in grumos vertatur: & ſi vitiatum quoque lac fuerit, mammarum vaſa exulcerat, ſcabiem, panos, & papularum eruptiones quoque producit, vt inquit Aetius. Quapropter vbi imminuere ipſum voles, cibos minus alentes & pauciſsimos dato, vt ipſemet refert Aetius. Exiguum quoque potum tribuas, aquam videlicet, & non vinum: cauendum nanq; ab eo erit. Frictiones, vincula, ac infernarum partium exercitia præcipienda ſunt. Cæterũ (vt Soranus inquit) vbi mammæ aſsiduè doleant, neq; à mulieribus, neq; ab infantibus exugi oportere (nã ſuctione plus materiæ attrahi aſſerit) id quod confirmauit Paulus ca. 35. lib. 3. Nos verò ex Aetij ſententia ca. 34. li. 16. ab adultis, ac peritis mulieribus, quòd puerperarum mammæ leniter exugantur, nõ negamus, præſertim vbi non immodicè doleant, ſeu inflammatæ ſint: effertur nanq; foras leni hac exuctione, quod in mamillis lac cõtinetur, neq; plus materiæ ad eas trahitur. Et propterea inflammationem per eam fieri prohibetur, potiúſque prorita tur: in vniuerſum autem prohibenda ſunt ea, quæ multum, ac optimum ſanguinem procreare poſſunt: & proinde nil præſtantius, quàm circa initia, ſi quid non impedierit, poplitis, ſeu tali venam ſecare, copioſúmq; ſanguinem ex ea vacuare permittas, vbi vires ferant, eáq; iteranda, ſi opus fuerit. Et ſi altera

Cauſæ. Prognoſtica Curatio. Victus ratio. Venæ ſectio.

mamillarum magis oblæſa ſit,è directo vena ſecanda erit po tiſsimum autem id ſeruandum erit puerperis,vbi menſes detineantur,totiſq; viribus præter venæ ſectionem eos prouoca re conandũ:nam quibus menſes mediocriter ferũtur, vt priùs diximus ex Gal.ſententia,iis lac in mamillis multum præſertim non colligitur. At ſi non propterea quòd menſes præter naturã detenti ſint, ſed quia in toto corpore ſanguinis redundantia adſit,lactis quoq; copia immodica oriatur, media,quę in cubito eſt vena,aut interna primò ſecãda erit:& prout vires ferunt,ſanguis extrahendus:deinde tali quoq; vena incidatur, & eis,quæ modicè repellunt vtare : potiſsimum vbi lactis redundantia non fuerit à partu. Quapropter ſpõgia pura,molli poſca è gelida imbuta,expreſſáq; ſuper mammas faſciis accõmodanda erit,vel palmulæ cũ pane,ac poſca tritæ:deinde vincire eas,ac moderate conſtringere oportet,iuxta Aetij, & Pau li ſententiam:vel ouo toto cum roſaceo vtendum erit,aut linteum aceto imbutum imponito,& aſsiduè humectato:vel lentes aqua marina coquito : & cum decocto quidem mammas abluito:ipſas autẽ lentes cõtuſas imponito : aut myrti etiã decocto ipſas perfundito. Quòd ſi lac omnino reſtinguere malueris,alumen,& pſyllium cum aceto,& coriandri ſucco,ac roſaceo adhibeto,ex Aetij teſtimonio. Poterit quoq; portulacæ ſuccus cum fabacea, ac lentium farina adiici , vel ex cremore fœni græci,ſeminis lini,& althææ cũ ſucco coriandri,aut portulacæ,farina hordei, ac lentium, adiectis oleo roſaceo,aceto, ac cera medicamẽtum paretur,quo mammæ illiniantur. Cuminum quoq; cũ aceto illitum lac imminuit, eodem Aetio teſte: ſimiliter eius decoctũ cum modico croco oblinitũ, aut fœni græci ſuccus cum apio viridi,mentha,aut ruta,farina lentium,roſaceo,ac poſca imponatur. Quòd ſi neq; his lac immi nuatur, vel reſtinguatur, aut ſi à partu lac omnino reſtinguere malueris (id quod aſsiduè huius ciuitatis mulieres,nobiles præſertim,ac diuites expetunt,cũ lactare nolint,ac nequeant) non amplius eis,quæ repellũt,ac reprimũt,ſed quæ ipſum exſiccant,ac digerunt medicamentis,tanquã tutioribus exiſtentibus vtendum erit : adhibitis tamen priùs per vincula,cucurbitulas,frictiones,ſeu venæ tali ſectionẽ,diuerſionibus,prout poſtulabit vſus.Huius autẽ generis medicamenta, quibus vti conſueui,hic conſcribam:quibus veluti miraculo quodã cunctas,quæ ad manus meas peruenerunt,puerperas adeò felici-

Localium medicamentorum ratio.

ter

ter curaui, vt lac omnino è mammis extinxiſſem, illud cogi, & caſeari non permittens, ac à futura inflãmatione penitus mãmas liberaui. Excipio autem fœniculi, apij, oreoſelini, maluarum, & althęæ cum radicibus, cuiuſlibet p.i. foliorum lauri, & florum chamęmeli, ſingulorum m.ß. quibus in aqua arte decoctis, ac in largiori vaſe proiectis, tectisdeſuper pãno lineo mamillis, eas fouere pręcipio: dein eodẽ decocto mammas abluere, ac poſt ablutionem roſaceo, omphacino illinire, quo tempore, vt leniter quoque exugãtur permitto, vt reliquum quod in mammis continetur lac fuſum, ac liquatum promptius foras effluat, nec materia aliqua ad eas trahatur. Reſinæ terebinthinæ deinceps quãtitatem, quæ ſatis ſit, aſſumens, vino albo, & odorifero, ac aqua roſacea ſæpius abluere iubeo, cui duo, aut tria oua tota, ac croci ℈.i. adiicere permitto, & in emplaſt. formam, ſeu cerati ceraaddita redigi: quod ſuper lineo linteo, eóque craſſo extenſum, perforato tamen in duabus partibus, ex quibus mamillarum papillæ extra prominere poſſint, imponi, ac faſciis circunligari, moderatéq; conſtringi præcipio. Singula autẽ dicta iterari facio bis ſaltem in die mane videlicet, & veſperi, ante cibum: ita vt priùs mãmæ foueantur, abluãtur deinceps, & illinãtur, exugantúrq; leniter, & demũ emplaſtrũ prędictũ imponat, & faſciis moderatè cõſtringãtur, ac ligẽtur.

De lacte in caſei ſpeciẽ, ſeu grumos conuerſo.

CAPVT LVIII.

ACCIDIT etiã plerúmq; à partu pręſertim, Paulo teſte, vt lac in mamillis caſei modo coaguletur, ſeu in grumos concreſcat: neq; id eſt, vt nonnulli ſentiũt, lac in caſei ſpeciẽ coagulari, & idem in grumos coire, neq; omnino in cauſis generationis iidẽmet affectus cõueniunt, vt dicemus. Ambo autẽ morbi in numero, ſeu magnitudine dici poſſunt, cũ in quãtitate cõprehendantur, atq; in exceſſu eiuſdẽ: vtrunq; quoq; vitiũ cũ facilè tactu, ac ęgrotãtis ſermonibus cõprehẽdi poſſit, haud aliis proeius dignotione indiget notis. Ex lactis itẽ copia, vel eiuſdẽ craſſitie, tãquã ex materia originẽ ducãt affectus ambo: Vtrũ autem eorũ cauſa ſit, prõptè dignoſcere valebis ex indiciis abũdantiæ lactis, ſi ea cauſa extiterit: aut ex eiuſdẽ lactis craſſitie, modò ex ea excitẽtur: Itaq; ſiue craſsũ fuerit lac, ſiue multũ indifferenter in caſei formã redigi poteſt: aut grumos conuerti, tum ex immodica mamillarũ caliditate, tũ ex immoderata eorundem

Affectus.

Cauſæ.

rundem frigiditate, velut efficienti cauſa, prima ſiquidem exſiccando, ac ſecernendo, id quod tenue, ac ſeroſum in ipſo conſiſtit: reliqua verò adſtringẽdo, ac cogendo vniuerſam eius ſubſtantiam: in grumos tamẽ concreſcere ipſum nequaquã à caliditate valet ſed à frigiditate duntaxat, quemadmodum extrauaſatus ſanguis, veluti nec inſtar caſei coagulari, niſi à caliditate poterit, vt Gal. auctoritate mox probauimus: & ſi plerique etiam, qui Gal. doctrinã profitentur aliter ſentiant: cuiuis nanque conſtat, lac non alio modo, quàm ſanguinem in grumos cõuerti: at is non niſi vbi extrauaſatus, frigefactus fuerit, in grumos vertitur: & propterea æger frigore exoluitur, ac penè exanimatur: pulſúſq; imminuitur, ac frequens apparet, & deniq; malè ſe habet. ex eiuſdem Gal. teſtimonio 6. de loc. aff. & li. de cib. boni, & mali ſucci. ac com. aph. 20. 6. li. Quòd verò lac coagulari nequeat, niſi à valido calore, apud eundem liquet 5. de ſimpl. med. facult. indiget nanq; vt coaguletur, quòd ſeroſum eius, ac tenue ſeorſum fuſum ſegregetur, quòd verò craſſum in eo eſt, in ſeſe coeat: id autem (vt ipſe inquit) abſq; valido calore peragi nequit: cuius quoq; naturæ eſſe debent ea, quæ vrinam ciunt: nempe excalfactoria, exſiccatoriáque: tum etiã ſecretoria, & coactoria. Illud idem confirmarunt Paulus, & Aetius, diuerſam inſtituentes curationem, ac alia medicamenta, pro lactis caſeatione, & pro eiuſdem in grumos conuerſione: à frigore itaque lac grumeſcit, & à calore caſei modo cogitur, vt patet ex dictis. Quomodo autem interſtinguere valeas concretum, ac grumeſcens, lac à frigida intemperie, aut ipſum met caſei modo coactum ab intemperie calida, non opus eſt, vt hic conſcribam, cùm quiuis promptè ex earundem temperierum propriis ſignis coniicere poterit. Id verò haudquaquam prætereundum eſt, quòd niſi quàm primum grumeſcens, ſeu caſeatum lac curetur, aut inflammationem pariet, aut mammarum exulcerationem, præſertim ſi vitiatum lac fuerit: Qua de re vbi ipſum ab immodico calore caſeatum ſit, victus ratione ad frigidum inclinante inſtituta eiſdem ferè medicamentis, præſertim circa initia vtendũ erit: quæ in præcedenti cap. conſcripſimus, Pauli, & Aetij auctoritate: Priuatim autẽ deinceps (eodem Aetio teſte) conferunt furfures in aceto cocti cum rutæ decocto ſupra mammas impoſiti: idem facit mentha polentæ admiſta, & iuglans cum ruta, ac melle, vt ipſe inquit. Cuminum item priuatim, vel cum polenta, & crocus cum lacte, ac mur

Si in grumos concreſcat, cauſa efficiẽs

Si inſtar caſei coaguletur, cauſa efficiens.

prognoſtica.

Curatio caſeati lactis.

ac muriæ fomentum, & apium viride impoſitum (quod etiam grumos lactis diſſoluit) magnopere conducunt, vt apud eundem Aetium legitur, cap. 35. lib. 16. Folia item ſolani, ſeu halicacabi cum braſsicæ foliis, ſi contundantur, pauca myrrha, ac croco adiectis, & exiguo aceto nõ minus conducunt: ſimiliter ſi ex fœni græci, ſeminis lini, & althææ decocto, cum oleo violaceo, & exiguo aceto epithemata fiant: Proderit quoq; ſi mentham contundas, & cum hordei, ac fœni græci, althææ, & ſeminis lini farina, oleo roſaceo, ac pauco aceto permiſceas, & ſuperimponas. At vbi ingrumos conuerſum lac fuerit, victus ratione vtendum extenuante eſt, ac ad calidum inclinãte: ſimilibus quoque medicamentis: in quem vſum lentes aqua marina aut muria decoctę, ſi eiſdem vtaris quemadmodum præcedenti cap. dictum eſt, aut etiam cumini decocto cum modico croco, haud exiguam afferent vtilitatem. Paulus verò cap. 35. li. 3. pane ex hydrelæo, aut mulſo, aut cum perdicij herba viridi vti conſuluit: Similiter ſuperfuſione calentis olei dulcis, aut fotu calidæ aquæ, vel decocto fœni græci, althææ, ſeu apij mamillas fouere iuſſit: In talem item vſum, chamæmelum, fœnum græcum, althæam, ac anethum eligas. Delinire verò mammillas conuenit, (vt ipſe inquit) polline farinaceo cum ſemine lini, aut fœno græco cum hydromelite, aut etiam ſeſamo, quod cum melle, aut butyro ſit leuigatum. Poteris inſuper tritici farinam cum furfure eiſdem permiſcere, oleis quoque amygd. dulcium, chamæmelino, aut anethino mamillæ inungendæ ſunt. Coagulum quoque leporinum, præſertim ſi cum pauco aceto, butyro, aut aliquo prædictorum oleorum illinatur, in grumos conuerſum lac ſummopere diſſoluit: nam, & in ventre concretum lac curat, Gal. auctore lib. de med. paratu facilibus, in fine: potum cum vino coagulum, & cum aceto ſimili modo epotum, nedum lac, ſed & ſanguinem in ventre concretum diſſoluit, vt patet 10. de ſimpl. med. facult. Betæ item folia ſi tandiu oleo fuerint incocta, quoad intabuerint cum pane, & fabarum farina, paucóque oleo ſeſamino, ac cera permiſta, & impoſita conferunt.

Lactis ingrumos cõuerſi curatio.

De mammarum inflammatione.

CAPVT LIX.

SICVT cæteræ corporis partes, ita quoq; vbera interdum inflammari ſolent, illud tamen præter reliquas peculiariter habent,

habent,quòd nedum ex confluente ad ea ſanguine,verum etiá ob lactis copiam, aut eiuſdem caſei inſtar coagulationem in-
Partis affectæ, & affectus cognitio. flammatione affici conſueuerũt. Quibus inflammatis non admodum laborare oportet in tradendis ſignis,pro eiuſdem affectus,ac partis affectæ cognitione: nam facilè ad ſenſum patebunt. Verùm cùm eiuſdem inflammationis gemina cauſa eſſe poterit,ſanguis inquam,aut coagulatum lac,prima cauſa quo-
Cauſæ. uis tempore ipſam excitare valet,& propriis indiciis promptè dignoſci:reliqua verò non niſi puerperis,aut vtero gerentibus, ſeu quibus menſes detenti fuerint præter naturam:vno etenim iam trium dictorum modorum mulieres lac in mamillis habent, ac abundantiùs habent: interſtingues autem id,tum ex præcedenti lactis abundantia, tum etiam ex eiuſdem coagulatione: ex quacunq; verò cauſa mammillarũ inflammatio fue-
Prognoſtica. rit excitata, non ſpernenda erit eius curatio: Nam cùm latior, acadenoſa earũ ſubſtantia ſit,nec multum obtineant innatum calidum,metus erit,ne in ſcirrhoſum tumorem,& demum in canceroſum vergat,aut ea ſuppurata,ac ad abſceſſum progre-
Curatio. diente, exedens vlcus conſequatur. In curandi autem ratione, priùs recta victus ratione inſtituta, obſeruandum primò erit, vt ſi ex confluente ſanguine,aut etiam ex lactis coagulatione,
Venæ ſectio. menſibus præter naturam detentis inflammatio fuerit excitata,ſanguis mittatur, ex eiuſdem lateris vena tali: potiſsimùm ſi detenti menſes fuerint, aut ex interna, vel media ſimiliter eiuſdem cubiti vena:&(ſi opus fuerit)non ſemel duntaxat, ſed
Purgatio. bis,& ter vena ſecanda erit. Inſuper à venæ ſectione,purgante medicamento vtare, eo tamen quod leniendo purgat, velut manna,caſia fiſtula,ſaccharum violaceum:& interdum prædictis antidotum diacatholicon addere poteris. Poſt hæc ad ea, quę reprimunt,ſeu repellunt medicamenta,non tamen valida confugiendum. Tutiùs autem eis vti poteris,ſi quæ digerendi
Topica qualia eſſe debeant. vim habent medicamenta,cum eis permiſceas,in quem vſum maximè conuenit, ſi madefacti linteĩ ex aceto vini albi cum egelida aqua mammis imponantur, ac pluries iterentur: Aut paretur decoctum ex floribus chamæmeli, cui æqualis portio olei roſacei,& pauca quantitas aceti albi admiſceatur, & ſimiliter vtare. Vel excipe ſucci ſolani,& olei roſacei, ſingulorum ʒ.2.aquæ,in qua fœni græci,florum chamæmeli, & ſeminis lini ana ʒ.3.fuerint decoctę,ʒ.3.aceti ʒ.1.ß.miſceãtur,& mamillis(modo iam dicto)impone. Vbi verò inſpexeris prædicta me

dicam:

dicamenta parum admodum conferre, potiſsimùm tranſacto inflammationis initio, ad ea quæ magis digerunt, ac diſcutiũt progrediendum erit: quapropter hoc medicamento vtitor. ℞. ſorum chamæmeli, meliloti, fœni græci, althææ, ſeminis lini, & anethi, ſingulorum manip. 1. ebulliant in iuſtæ quantitatis aqua: deinde adde olei roſacei, & chamæmelini, aut anethini, vtriuſque ʒ. 2. aceti albi ʒ. 1. & madefactis in eo ſpongiis, aut linteis lineis, mammis ſæpius imponantur. Ex farina item fabarum, fœni græci, & ſeminis lini, ac hordei, & pane contrito, in aqua decoctis cum oleo ſeſamino, & anethino, additis duobus vitellis ouorum, & croci, ac myrrhæ ana ℈. 1. emplaſtrum formari poterit, ac mammis ſuperimponi. Vel ex radicibus, ac foliis althææ decoctis, ſeminis lini, ac fœni græci farina, cum oxymelite medicamentum paretur, ac vtitor. Seſamum quoque tritum, butyro admiſto, moderatéque tepefactum quotidie bis impoſitum commendauit Aetius. Similiter ſi medullæ panis aqua madefactæ, ac tritæ partes duas aſſumpſeris, & perdicij herbæ tuſæ partem vnam, ac cerati liquidi partem vnam, & dimidiam, ſimúlque permiſceas, & bis in die imponas, auctoritate eiuſdem conducet. Si verò diſcuti inflammatio haudquaquam valeat, prædictis medicamentis, ac reliquis ſimiliter diſcutientibus ſæpius adhibitis: pro eiuſdem ſuppuratione auxiliari conuenit, calida, ac humida temperatè medicamenta adhibens, quę emplaſticam quoque vim habeant: hęc nanque maturationi, ac ſuppurationi opitulantur, Galeno teſte 5. de ſimpl. med. facult. quo loco vberem eorum materiam reperies. Inflammatione autem in pus tranſmutata, ad eius diſruptionem deueniendum erit, ferro, aut medicamẽtis acrioribus. Verùm ſi ad duritiem inflammatio vergat, ea, quæ molliendi vim habent, adhibere conuenit: in quem vſum laudauit Aetius cap. 38. lib. 16. ſemen lini, aut fœni græci, aceto mulſo coctum, & impoſitum, aut ſeſamum illorum modicè toſtum, cum melle tritum, & calidum appoſitum: vel ſtercus caninum album terebinthina exceptum ſuperimpoſitum. Cæterùm ſi ex coagulato lacte inflammatio fuerit excitata, eiuſdem circa initia vtendum medicamentis erit, quæ paulò ante, coagulato lacti conferre diximus. Verùm ſi neque eis inflammatio cedat, ad ea quæ modò commemorauimus, medicamenta progrediendum erit.

FINIS.

BIBLIOTECA